नालन्दा-देवनागरी-पालि-गन्थमालाय

सुत्तपिटके

अङ्गुत्तरनिकायपालि

(छक्क-सत्तक-अट्ठकनिपाता)

पधानसंसोधको

भिक्खु जगदीसकस्सपो

बिहाररराजकीयेन पालिपकासनमण्डलेन

पकासिता

बु०२५०४ वि०२०१७

१९६०

वितरक
मोतीलाल बनारसीदास,
नेपाली खपरा,
पोस्ट बाक्स नं० ७५,
वाराणसी,
(भारत)

Nālandā-Devanāgarī-Pāli-Series

THE
AṄGUTTARA NIKĀYA
CHAKKANIPĀTA, SATTAKANIPĀTA
&
AṬṬHAKANIPĀTA

General Editor
BHIKKHU J. KASHYAP

PĀLI PUBLICATION BOARD
(BIHAR GOVERNMENT)

B.E. 2504 V.E. 2017

1960

Sole Agents:
MOTI LAL BANARASI DAS,
Nepali Khapara,
Post Box No. 75,
Varanasi,
(India)

GENERAL PREFACE

The teaching of the prophets is generally distorted by the beliefs of the world and the interpretations of the priests. If we wish to ascertain what the founders of great religions taught, we have to get back to the original sources.

Buddhism in all its forms goes back to the life and teaching of the Buddha. While the austerities practised by him till he attained enlightenment appeal to the Hīnayāna, the Pāli, or the Southern school, his life of service and compassion for 45 years after the attainment of enlightenment is the authority for the Mahāyāna, the Sanskrit or the Northern school.

The religious quest springs from the consciousness of the imperfection and suffering of the world. The questions which worried Tolstoy in the fiftieth year of his life disturb all thinking men. "What is life ? Why should I live ? Why should I do anything ? Is there any meaning in life that can overcome inevitable death ?" Nijinzky summed up the whole problem in his *Diary* when he wrote : "The whole life of my wife and of all mankind is death." How can we be saved from the body of this death ? This is the problem of religion.

The Buddha traces suffering to selfish desire. Suffering is the result of tension between a living creature's essential impulse to try to make itself into the centre of the universe and its essential dependence on the rest of creation. Craving is that which binds the individual to the creative process. The individual with selfish desire becomes the slave of the universe. We can overcome suffering only if we get rid of tṛṣṇā or taṇhā. To attempt to get rid of suffering through the various devices of self-deception is not to cease to suffer but to suffer in a different way.

The Buddha formulates the eight-fold path of morality which helps us to eliminate selfish desire and overcome suffer-

ing. When the Upanisads declare, "That thou art", *tat tvam asi*, it is not a mere statement of fact It is a call to action. Make thyself that which thou know thou canst be. Whereas the Hindu mind believes in a permanent element in the individual which can stand firm and unshaken in the midst of change, the Buddhist stresses the dynamic character of the self. No change is possible with an unchanging consciousness. We can achieve the possibilities in us by the exertion of the will rather than by the play of the intellect. Religion is not a creed, but a vital process. It is no use railing against God or destiny when we are ourselves the authors of our disgrace. If few are chosen, it is because few choose to be chosen The Buddha laid stress on the creative freedom of man. The Buddha did not encourage dependence on the supernatural. He could not conceive of a being capable of creating a world for the express purpose of its creatures praising him The ten veramaṇis or prohibitions or abstinences called *daśaśīla* or *daśaśikṣāpada* which the novices in the path of Buddhism utter are given in these words : "I take upon myself the abstinence, (1) from destroying life, (2) from taking what is not given, (3) from leading an unchaste life, (4) from speaking untruth, (5) from giving myself to intoxicating drugs, (6) from eating at irregular hours, (7) from seeing musical and dancing performances and other shows and pageants, (8) from wearing garlands, perfumes, unguents and other bodily decorations, (9) from using high couches and seats, (10) from accepting gifts of gold and silver." The first five are the Buddhist *pañcaśīla*.

Pāṇātipātā veramanī sikkhāpadaṁ samādiyāmi
Adinnādānā veramanī sikkhāpadaṁ samādiyāmi
Kāmesu micchācārā veramaṇī sikkhāpadaṁ samādiyāmi
Musāvādā veramaṇī sikkhāpadaṁ samādiyāmi
Surā-merayamajja-pamādaṭṭhānā
veramaṇī sikkhāpadaṁ samādiyāmi

Conflicts in the world are conflicts in the human soul enlarged. If men were at peace within themselves, the outer conflicts between nations would inevitably cease. By practising the Buddha's pañcaśīla we will develop patience, courage, love

and unselfishness The Buddha teaches us that even in an age of anxiety and violence, it is possible to gain and maintain inner harmony, which is not at the mercy of outward circumstance.

Nirvāṇaṁ paramaṁ sukhaṁ : Nirvāṇa is the highest bliss. It is not a negative state of annihilation but a positive state of joy, consciousness grown from an unhappy to a beatific one. The Buddha does not tell us that man is but a bubble on the turbulent surface of nature and that he has no destiny save to undergo dissolution. The Hindu affirms that man can realise his identity with Brahman, the ground of all being; the Buddhist says that man can live in a transfigured world where *saṁsāra* and *nirvāṇa* are one. In *Mahā-saccaka Sutta,* the Buddha himself is reported to have described the supreme triumph of reaching the goal of his quest as follows :

> "When this knowledge, this insight had arisen within me, my heart was set free from intoxication of lusts, set free from the intoxication of becomings, set free from the intoxication of ignorance. In me, thus emancipated, there arose the certainty of that emancipation. And I came to know : "Rebirth is at an end. The higher life has been fulfilled. What had to be done has been accomplished. After this present life there is no further for this or that. This last insight did I attain to in the last watch of the night. Ignorance was beaten down, insight arose, darkness was destroyed, the light came, inasmuch as I was there strenuous, earnest, master of myself." Thus ended the struggle of six long years.

The Buddha is said to be a physician. Even as the physician strives to restore to health a sick man, the Buddha tries to restore us to our normal condition. If our leaders become normal, we may be able to replace the present social order in which division, falsehood and violence prevail, by a new one in which humanity, truth and brotherhood will reign.

On the occasion of the 2,500th anniversary of the Buddha's parinirvāṇa, the Government of India decided to publish

standard versons in Devanāgarī script of the complete Pāli and the Sanskrit texts of the two schools, Southern and Northern, in the hope that some of the readers of these books may be impelled to love the good, to practise altruism and hold their spirit aloof from the desires and ambitions of the world.

S. Radhakrishnan

General Editor's Preface

In this Volume we are publishing the *Chakka-nipāta*, *Sattaka-nipāta* and *Aṭṭhaka-nipāta* of the Aṅguttara Nikāya. As we have already given an introduction to it in the first Volume of the book, it is not necessary to write any thing more at this place.

The present edition has been prepared co-ordinating the following versions of the text:—Burmese—Chaṭṭha-Saṅgāyana publication, 1955; Siamese—Mahāmakuṭa Government publication, 1926; Sinhalese—edited by Siri Devamitta Mahānāyaka Thera, 1915; Roman edited by Prof. E. Hardy (P. T. S. 1896, 1899).

** ** **

The press copy has been finally revised and seen through the press by our learned Editor, Shri Birbal Sharma, M. A. and his assistants.

Varanasi
25.6.60.

Bhikkhu J. Kashyap

सम्पादकीय

इस भाग में अङ्गुत्तरनिकाय के छक्क निपात, सत्तक निपात तथा अट्ठक निपात प्रकाशित किये जा रहे हैं। क्योंकि इनका परिचय पहले भाग की भूमिका में ही आ गया है, उनके विषय में यहाँ कुछ लिखना आवश्यक नहीं समझा।

यह संस्करण निम्नलिखित ग्रन्थों के आधार पर तैयार किया गया है :—बर्मी-संस्करण, छट्ठ-सङ्गायन प्रकाशन (१९५५); स्यामी-संस्करण, महामकुट राजकीय प्रकाशन (१९२६); सिंहली-संस्करण, सिरि देवमित्त महानायक थेर द्वारा सम्पादित (१९१५); रोमन-संस्करण, प्रो० ई० हार्डी द्वारा सम्पादित (पालि टेक्स्ट सोसाइटी १८९६, १८९९)।

** ** **

हमारे विद्वान् सम्पादक, श्री बीरबल शर्मा, एम० ए० ने अपने योग्य सहयोगियों के साथ ग्रन्थ की पाण्डुलिपि का अन्तिम रूप तैयार कर मुद्रण का कार्य सम्पन्न किया।

वाराणसी
२५-६-६०

भिक्षु जगदीश काश्यप

THE PĀLI ALPHABET IN DEVANĀGARĪ AND ROMAN CHARACTERS

VOWELS

अ a   आ ā   इ i   ई ī   उ u   ऊ ū   ए e   ओ o

CONSONANTS WITH VOWEL "A"

क ka	ख kha	ग ga	घ gha	ङ ṅa
च ca	छ cha	ज ja	झ, भ jha	ञ ña
ट ṭa	ठ ṭha	ड ḍa	ढ ḍha	ण ṇa
त ta	थ tha	द da	ध dha	न na
प pa	फ pha	ब ba	भ bha	म ma
य ya	र ra	ल la	व va	स sa
		ह ha	ळ ḷa	अं aṁ

VOWELS IN COMBINATION

क ka   का kā   कि ki   की kī   कु ku   कू kū   के ke   को ko

ख kha   खा khā   खि khi   खी khī   खु khu   खू khū   खे khe   खो kho

---

CONJUNCT—CONSONANTS

क्क kka	ञ्च ñca	द्व dva	म्ब mba
क्ख kkha	ञ्छ ñcha	ध्य dhya	म्भ mbha
क्य kya	ञ्ज ñja	ध्व dhva	म्म mma
क्रि kri	ञ्झ, ञ्झ ñjha	न्त nta	म्य mya
क्ल kla	ट्ट, ट्ट ṭṭa	न्त्व ntva	म्ह mha
क्व kva	ट्ठ, ट्ठ ṭṭha	न्थ ntha	य्य yya
ख्य khya	ड्ड, ड्ड ḍḍa	न्द nda	य्ह yha
ख्व khva	ड्ढ, ड्ढ ḍḍha	न्द्र ndra	ल्ल lla
ग्ग gga	ण्ट ṇṭa	न्ध ndha	ल्य lya
ग्घ ggha	ण्ठ ṇṭha	न्न, न्न nna	ल्ह lha
ग्य gya	ण्ड ṇḍa	न्य nya	व्ह vha
ग्र gra	ण्ण ṇṇa	न्ह nha	स्त sta
ङ्क ṅka	ण्ह ṇha	प्प ppa	स्त्र stra
ङ्ख ṅkha	त्त tta	प्फ ppha	स्न sna
ङ्ग, ङ्ग ṅga	त्थ ttha	प्य pya	स्य sya
ङ्घ, ङ्घ ṅgha	त्व tva	प्ल pla	स्स ssa
च्च cca	त्य tya	ब्ब bba	स्म sma
च्छ ccha	त्र tra	ब्भ bbha	स्व sva
ज्ज jja	द्द, द्द dda	ब्य bya	ह्म hma
ज्झ, ज्झ jjha	द्ध ddha	ब्र bra	ह्व hva
ञ्ञ ñña	द्य dya	म्प mpa	ळ्ह ḷha
ञ्ह ñha	द्र dra	म्फ mpha	

ा=ā;   ि=i;   ी=ī;   ु=u;   ू=ū;   े=e;   ो=o

१	२	३	४	५	६	७	८	९	०
1	2	3	4	5	6	7	8	9	0

———:o:———

अङ्गुत्तरनिकायपालि

(छक्क-सत्तक-अट्ठकनिपाता)

सूची

७. सत्तकनिपातो

———:०:———

सुत्तपिटके

अङ्गुत्तरनिकायो

(छक्क-सत्तक-अट्ठकनिपाता)

नमो तस्स भगवतो अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स

अङ्गुत्तरनिकायपालि

६. छक्कनिपातो

१. आहुनेय्यवग्गो

१. पठमआहुनेय्यसुत्तं

१. एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथपिण्डिकस्स आरामे । तत्र खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि – "भिक्खवो" ति । "भदन्ते" ति ते भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसुं । भगवा एतदवोच – B.vol II,247 R.vol.III,279

२. "छहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु आहुनेय्यो[1] होति पाहुनेय्यो दक्खिणेय्यो अञ्जलिकरणीयो अनुत्तरं पुञ्ञक्खेत्तं लोकस्स । कतमेहि छहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु चक्खुना रूपं दिस्वा नेव सुमनो होति न दुम्मनो, उपेक्खको विहरति सतो सम्पजानो । सोतेन सद्दं सुत्वा ... घानेन गन्धं घायित्वा ... जिव्हाय रसं सायित्वा ... कायेन फोट्ठब्बं फुसित्वा ... मनसा धम्मं विञ्ञाय नेव सुमनो होति न दुम्मनो, उपेक्खको[2] विहरति सतो सम्पजानो । इमेहि खो, भिक्खवे, छहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु आहुनेय्यो होति पाहुनेय्यो दक्खिणेय्यो अञ्जलिकरणीयो अनुत्तरं पुञ्ञक्खेत्तं लोकस्सा" ति ।

३. इदमवोच भगवा । अत्तमना ते भिक्खू भगवतो भासितं अभिनन्दुं ति ।

---

२. दुतियआहुनेय्यसुत्तं

१. "छहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु आहुनेय्यो होति ...पे०... अनुत्तरं पुञ्ञक्खेत्तं लोकस्स । कतमेहि छहि ? इध, B. 248, R. 280

---

१. आहुणेय्यो – सी० । २. उपेक्खको – सी० ।

भिक्खवे, भिक्खु अनेकविहितं इद्धिविधं पच्चनुभोति – एको पि हुत्वा बहुधा होति, बहुधा पि हुत्वा एको होति; आविभावं तिरोभावं; तिरोकुट्टं[1] तिरोपाकारं तिरोपब्बतं असज्जमानो गच्छति, सेय्यथापि आकासे, पथवियापि उम्मुज्जनिमुज्जं करोति, सेय्यथापि उदके; उदके पि अभिज्जमाने[2] गच्छति, सेय्यथापि पथवियं[3], आकासे पि पल्लङ्केन कमति, सेय्यथापि पक्खी सकुणो, इमे पि चन्दिमसुरिये एवंमहिद्धिके एवंमहानुभावे पाणिना परिमसति[4] परिमज्जति; याव ब्रह्मलोका पि कायेन वसं वत्तेति।

२. "दिब्बाय, सोतधातुया विसुद्धाय अतिक्कन्तमानुसिकाय उभो सद्दे सुणाति – दिब्बे च मानुसे च, ये दूरे सन्तिके च।

३. "परसत्तानं परपुग्गलानं चेतसा चेतो परिच्च पजानाति। सरागं वा चित्तं सरागं चित्तं ति पजानाति, वीतरागं वा चित्तं ... सदोसं वा चित्तं ... वीतदोसं वा चित्तं ... समोहं वा चित्तं ... वीतमोहं वा चित्त ... सङ्खित्तं वा चित्तं . विक्खित्तं वा चित्तं ... महग्गतं वा चित्तं ... अमहग्गतं वा चित्तं ... सउत्तरं वा चित्तं ... अनुत्तर वा चित्तं ... समाहित वा चित्तं ... असमाहितं वा चित्तं ... विमुत्तं वा चित्तं ... अविमुत्त वा चित्तं अविमुत्तं चित्तं ति पजानाति।

४. "अनेकविहितं पुब्बेनिवास अनुस्सरति, सेय्यथीद[5] – एकं
R 281 पि जाति द्वे पि जातियो ...पे०... । इति साकारं सउद्देसं अनेकविहितं पुब्बेनिवासं अनुस्सरति।

५. "दिब्बेन चक्खुना विसुद्धेन अतिक्कन्तमानुसकेन सत्ते पस्सति चवमाने उपपज्जमाने हीने पणीते सुवण्णे दुब्बण्णे, सुगते दुग्गते यथाकम्मूपगे सत्ते पजानाति – 'इमे वत भोन्तो सत्ता कायदुच्चरितेन समन्नागता वचीदुच्चरितेन समन्नागता मनोदुच्चरितेन समन्नागता अरियानं उपवादका मिच्छादिट्ठिका मिच्छादिट्ठिकम्मसमादाना, ते कायस्स भेदा
B 249 परं मरणा अपाय दुग्गति विनिपातं निरयं उपपन्ना। इमे वा पन भोन्तो सत्ता कायसुचरितेन समन्नागता वचीसुचरितेन समन्नागता मनोसुचरितेन समन्नागता अरियानं अनुपवादका सम्मादिट्ठिका सम्मादिट्ठिकम्मसमादाना, ते कायस्स भेदा परं मरणा सुगतिं सग्गं लोकं

१ तिरोकुट्ट – म० । २. अभेज्जमानो – सी० । ३ पठविय – सी०, स्या०, रो० ।
४. परामसति – स्या०, रो० । ५. सेय्यथिदं – म० ।

उपपन्ना' ति। इति दिब्बेन चक्खुना विसुद्धेन अतिक्कन्तमानुसकेन सत्ते पस्सति चवमाने उपपज्जमाने हीने पणीते सुवण्णे दुब्बण्णे, सुगते दुग्गते यथाकम्मूपगे सत्ते पजानाति।

६. "आसवानं खया अनासवं चेतोविमुत्तिं पञ्ञाविमुत्तिं दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्ञा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरति। इमेहि खो, भिक्खवे, छहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु आहुनेय्यो होति ...पे०... अनुत्तरं पुञ्ञक्खेत्तं लोकस्सा" ति।

---

३. इन्द्रियसुत्तं

१. "छहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु आहुनेय्यो होति ...पे०... अनुत्तरं पुञ्ञक्खेत्तं लोकस्स। कतमेहि छहि? सद्धिन्द्रियेन, विरियिन्द्रियेन, सतिन्द्रियेन, समाधिन्द्रियेन, पञ्ञिन्द्रियेन, R 282 आसवानं[1] खया अनासवं चेतोविमुत्तिं पञ्ञाविमुत्तिं दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्ञा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरति। इमेहि खो, भिक्खवे, छहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु आहुनेय्यो होति पाहुनेय्यो दक्खिणेय्यो अञ्जलिकरणीयो अनुत्तरं पुञ्ञक्खेत्तं लोकस्सा" ति।

---

४. बलसुत्तं

१. "छहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु आहुनेय्यो होति ...पे०... अनुत्तरं पुञ्ञक्खेत्तं लोकस्स। कतमेहि छहि? सद्धाबलेन, विरियबलेन, सतिबलेन, समाधिबलेन, पञ्ञाबलेन, आसवानं खया अनासवं चेतोविमुत्तिं पञ्ञाविमुत्तिं दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्ञा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरति। इमेहि खो, भिक्खवे, छहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु आहुनेय्यो होति ...पे०... अनुत्तरं पुञ्ञक्खेत्तं लोकस्सा" ति।

---

५. पठमआजानीयसुत्तं

१. "छहि, भिक्खवे, अङ्गेहि समन्नागतो रञ्ञो भद्रो अस्सा- B 25
जानीयो[2] राजारहो होति राजभोग्गो, रञ्ञो अङ्गं त्वेव सङ्खं गच्छति।

१ आसवान च – स्या०। २. अस्साजानियो – स्या०, रो०।

कतमेहि छहि ? इध, भिक्खवे, रञ्ञो भद्रो अस्साजानीयो खमो होति रूपानं, खमो सद्दानं, खमो गन्धानं, खमो रसानं, खमो फोट्ठब्बानं, वण्णसम्पन्नो च होति । इमेहि खो, भिक्खवे, छहि अङ्गेहि समन्नागतो रञ्ञो भद्रो अस्साजानीयो राजारहो होति राजभोग्गो, रञ्ञो अङ्गं त्वेव सङ्ख्यं गच्छति ।

२. "एवमेव खो, भिक्खवे, छहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु आहुनेय्यो होति ...पे०... अनुत्तरं पुञ्ञक्खेत्तं लोकस्स । कतमेहि
1. 283 छहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु खमो होति रूपानं, खमो सद्दानं, खमो गन्धानं, खमो रसानं, खमो फोट्ठब्बानं, खमो धम्मानं । इमेहि खो, भिक्खवे, छहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु आहुनेय्यो होति ...पे०... अनुत्तरं पुञ्ञक्खेत्तं लोकस्सा" ति ।

६. दुतियआजानीयसुत्तं

१. "छहि, भिक्खवे, अङ्गेहि[1] समन्नागतो रञ्ञो भद्रो अस्साजानीयो राजारहो होति राजभोग्गो, रञ्ञो अङ्गं त्वेव सङ्ख्यं गच्छति । कतमेहि छहि ? इध, भिक्खवे, रञ्ञो भद्रो अस्साजानीयो खमो होति रूपानं, खमो सद्दानं, खमो गन्धानं, खमो रसानं, खमो फोट्ठब्बानं, बलसम्पन्नो च होति । इमेहि खो भिक्खवे, छहि अङ्गेहि समन्नागतो रञ्ञो भद्रो अस्साजानीयो राजारहो होति राजभोग्गो, रञ्ञो अङ्गं त्वेव सङ्ख्यं गच्छति ।

२. "एवमेव खो, भिक्खवे, छहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु आहुनेय्यो ...पे०... अनुत्तरं पुञ्ञक्खेत्तं लोकस्स । कतमेहि छहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु खमो होति रूपानं ...पे०... खमो धम्मानं । इमेहि खो, भिक्खवे, छहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु आहुनेय्यो होति ...पे०... अनुत्तरं पुञ्ञक्खेत्तं लोकस्सा" ति ।

७ ततियआजानीयसुत्तं

3. 251 १. "छहि, भिक्खवे, अङ्गेहि समन्नागतो रञ्ञो भद्रो अस्सा-
जानीयो राजारहो होति राजभोग्गो, रञ्ञो अङ्गं त्वेव सङ्ख्यं गच्छति ।

१. धम्मेहि – स्या० ।

कतमेहि छहि ? इध, भिक्खवे, रञ्ञो भद्रो अस्साजानीयो खमो होति रूपानं, खमो सद्दानं, खमो गन्धानं, खमो रसानं, खमो फोट्ठब्बानं, जवसम्पन्नो च होति । इमेहि खो, भिक्खवे, छहि अङ्गेहि समन्नागतो R 284 रञ्ञो भद्रो अस्साजानीयो राजारहो होति राजभोग्गो, रञ्ञो अङ्गं त्वेव सङ्खं गच्छति ।

२. "एवमेव खो, भिक्खवे, छहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु आहुनेय्यो होति ...पे०... अनुत्तरं पुञ्ञक्खेत्तं लोकस्स । कतमेहि छहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु खमो होति रूपानं ... पे० .. खमो धम्मानं । इमेहि खो, भिक्खवे, छहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु आहुनेय्यो होति ...पे०... अनुत्तरं पुञ्ञक्खेत्तं लोकस्सा" ति ।

---

८. अनुत्तरियसुत्तं

१. "छयिमानि, भिक्खवे, अनुत्तरियानि । कतमानि छ ? दस्सनानुत्तरियं, सवनानुत्तरियं, लाभानुत्तरियं, सिक्खानुत्तरियं, पारिचरियानुत्तरियं, अनुस्सतानुत्तरियं – इमानि खो, भिक्खवे, छ अनुत्तरियानी" ति ।

---

९. अनुस्सतिट्ठानसुत्तं

१. "छयिमानि, भिक्खवे, अनुस्सतिट्ठानानि । कतमानि छ ? बुद्धानुस्सति, धम्मानुस्सति, सङ्घानुस्सति, सीलानुस्सति, चागानुस्सति, देवतानुस्सति – इमानि खो, भिक्खवे, छ अनुस्सतिट्ठानानी" ति

---

१०. महानामसुत्तं

१. एकं समयं भगवा सक्केसु विहरति कपिलवत्थुस्मिं निग्रोधारामे । अथ खो महानामो सक्को येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो, खो महानामो सक्को भगवन्तं एतदवोच –

२. "यो सो, भन्ते, अरियसावको आगतफलो विञ्ञातसासनो, सो कतमेन विहारेन बहुलं विहरती" ति ?

52, 85 ३. "यो सो, महानाम, अरियसावको आगतफलो विञ्ञातसासनो, सो इमिना विहारेन बहुलं विहरति। इध, महानाम, अरियसावको तथागत अनुस्सरति – 'इति पि सो भगवा अरहं सम्मासम्बुद्धो विज्जाचरणसम्पन्नो सुगतो लोकविदू अनुत्तरो पुरिसदम्मसारथि सत्था देवमनुस्सानं बुद्धो भगवा' ति। यस्मि, महानाम, समये अरियसावको तथागतं अनुस्सरति नेवस्स तस्मि समये रागपरियुट्ठितं चित्त होति, न दोसपरियुट्ठितं चित्तं होति, न मोहपरियुट्ठित चित्तं होति, उजुगतमेवस्स तस्मि समये चित्तं होति तथागतं आरब्भ। उजुगतचित्तो खो पन, महानाम, अरियसावको लभति अत्थवेदं, लभति धम्मवेदं, लभति धम्मूपसहितं पामोज्जं[१]। पमुदितस्स पीति जायति, पीतिमनस्स कायो पस्सम्भति, पस्सद्धकायो सुख वेदियति[२], सुखिनो चित्तं समाधियति। अयं वुच्चति, महानाम – 'अरियसावको विसमगताय पजाय समप्पत्तो[३] विहरति, सब्यापज्झाय पजाय अब्यापज्झो विहरति, धम्मसोतं समापन्नो बुद्धानुस्सतिं भावेति'।

४. "पुन च परं, महानाम, अरियसावको धम्मं अनुस्सरति – 'स्वाक्खातो भगवता धम्मो सन्दिट्ठिको अकालिको एहिपस्सिको ओपनेय्यिको पच्चत्तं वेदितब्बो विञ्ञूही' ति। यस्मि, महानाम, समये अरियसावको धम्मं अनुस्सरति नेवस्स तस्मि समये रागपरियुट्ठित चित्तं होति, न दोसपरियुट्ठितं चित्तं होति, न मोहपरियुट्ठितं चित्त होति; उजुगतमेवस्स तस्मि समये चित्तं होति धम्मं आरब्भ। उजुगतचित्तो खो पन, महानाम, अरियसावको लभति अत्थवेदं, लभति धम्मवेदं, लभति धम्मूपसहित पामोज्ज। पमुदितस्स पीति जायति, पीतिमनस्स कायो पस्सम्भति, पस्सद्धकायो सुख वेदियति, सुखिनो चित्त समाधियति। अयं वुच्चति, महानाम – 'अरियसावको विसमगताय पजाय समप्पत्तो
286 विहरति, सब्यापज्झाय पजाय अब्यापज्झो विहरति, धम्मसोत समापन्नो धम्मानुस्सति भावेति'।

५. "पुन च परं, महानाम, अरियसावको सङ्घं अनुस्सरति – 'सुप्पटिपन्नो भगवतो सावकसङ्घो, उजुप्पटिपन्नो भगवतो सावकसङ्घो, ञायप्पटिपन्नो भगवतो सावकसङ्घो, सामीचिप्पटिपन्नो भगवतो सावक-
253 सङ्घो, यदिदं चत्तारि पुरिसयुगानि अट्ठ पुरिसपुग्गला एस भगवतो

१. पामुज्ज – सी०, स्या०, रो०। २. वेदयति – स्या०। ३. सम्पन्नो – रो०।

सावकसङ्घो आहुनेय्यो पाहुनेय्यो दक्खिणेय्यो अञ्जलिकरणीयो अनुत्तरं पुञ्ञक्खेत्तं लोकस्सा' ति । यस्मिं, महानाम, समये अरियसावको सङ्घं अनुस्सरति नेवस्स तस्मिं समये रागपरियुट्ठितं चित्तं होति, न दोसपरियुट्ठितं चित्तं होति, न मोहपरियुट्ठितं चित्तं होति; उजुगतमेवस्स तस्मिं समये चित्तं होति सङ्घं आरब्भ । उजुगतचित्तो खो पन, महानाम, अरियसावको लभति अत्थवेदं, लभति धम्मवेदं, लभति धम्मूपसंहितं पामोज्जं । पमुदितस्स पीति जायति, पीतिमनस्स कायो पस्सम्भति, पस्सद्धकायो सुख वेदियति, सुखिनो चित्तं समाधियति । अयं वुच्चति, महानाम – 'अरियसावको विसमगताय पजाय समप्पत्तो विहरति, सब्यापज्झाय पजाय अब्यापज्झो विहरति, धम्मसोतं समापन्नो सङ्घानुस्सतिं भावेति' ।

६. "पुन च परं, महानाम, अरियसावको अत्तनो सीलानि अनुस्सरति अखण्डानि अच्छिद्दानि असबलानि अकम्मासानि भुजिस्सानि विञ्ञुप्पसत्थानि[1] अपरामट्ठानि समाधिसंवत्तनिकानि । यस्मिं, महानाम, समये अरियसावको सीलं[2] अनुस्सरति नेवस्स तस्मिं समये रागपरियुट्ठितं चित्तं होति, न दोसपरियुट्ठितं चित्तं होति, न मोहपरियुट्ठितं चित्तं होति, उजुगतमेवस्स तस्मिं समये चित्तं होति सील आरब्भ । उजुगतचित्तो खो पन, महानाम, अरियसावको लभति अत्थवेदं, लभति धम्मवेदं, लभति धम्मूपसंहितं पामोज्जं । पमुदितस्स पीति जायति, पीतिमनस्स कायो पस्सम्भति, पस्सद्धकायो सुखं वेदियति, सुखिनो चित्तं समाधियति । अयं वुच्चति, महानाम – 'अरियसावको विसमगताय R. 287
पजाय समप्पत्तो विहरति, सब्यापज्झाय पजाय अब्यापज्झो विहरति, धम्मसोतं समापन्नो सीलानुस्सतिं भावेति' ।

७. "पुन च परं, महानाम, अरियसावको अत्तनो चागं अनुस्सरति – 'लाभा वत मे, सुलद्धं वत मे ! योहं मच्छेरमलपरियुट्ठिताय पजाय विगतमलमच्छेरेन चेतसा अगारं अज्झावसामि मुत्तचागो पयतपाणि वोस्सग्गरतो याचयोगो दानसंविभागरतो' ति । यस्मिं, महानाम, समये अरियसावको चागं अनुस्सरति नेवस्स तस्मिं समये रागपरियुट्ठितं चित्तं होति, न दोसपरियुट्ठितं चित्तं होति, न मोहपरियुट्ठितं चित्तं B. 254

१ विञ्ञूपसट्ठानि – स्या०, रो० । २. अत्तनो सीलानि – स्या०, अत्तनो सील – रो० ।

होति, उजुगतमेवस्स तस्मिं समये चित्तं होति चागं आरब्भ। उजुगतचित्तो खो पन, महानाम, अरियसावको लभति अत्थवेदं, लभति धम्मवेदं, लभति धम्मूपसंहितं पामोज्जं। पमुदितस्स पीति जायति, पीतिमनस्स कायो पस्सम्भति, पस्सद्धकायो सुखं वेदियति, सुखिनो चित्तं समाधियति। अयं वुच्चति, महानाम – 'अरियसावको विसमगताय पजाय समप्पत्तो विहरति, सब्यापज्झाय पजाय अब्यापज्झो विहरति, धम्मसोतं समापन्नो चागानुस्सतिं भावेति'।

८. "पुन च परं, महानाम, अरियसावको देवतानुस्सतिं भावेति – 'सन्ति देवा चातुमहाराजिका[1], सन्ति देवा तावतिंसा, सन्ति देवा यामा, सन्ति देवा तुसिता, सन्ति देवा निम्मानरतिनो, सन्ति देवा परनिम्मितवसवत्तिनो, सन्ति देवा ब्रह्मकायिका, सन्ति देवा ततुत्तरि[2]। यथारूपाय सद्धाय समन्नागता ता देवता इतो चुता तत्थ उपपन्ना, मय्हं पि तथारूपा सद्धा संविज्जति। यथारूपेन सीलेन समन्नागता ता देवता इतो चुता तत्थ उपपन्ना, मय्हं पि तथारूपं सीलं संविज्जति। यथारूपेन सुतेन समन्नागता ता देवता इतो[3] चुता तत्थ उपपन्ना, मय्हं पि तथारूपं सुतं संविज्जति। यथारूपेन चागेन समन्नागता ता देवता इतो चुता तत्थ उपपन्ना, मय्हं पि तथारूपो चागो संविज्जति। यथारूपाय पञ्ञाय समन्नागता ता देवता इतो चुता तत्थ उपपन्ना, मय्हं पि तथारूपा पञ्ञा
R. 286 संविज्जती' ति। यस्मिं, महानाम, समये अरियसावको अत्तनो च तासं च देवतानं सद्धं च सीलं च सुतं च चागं च पञ्ञं च अनुस्सरति नेवस्स तस्मिं समये रागपरियुट्ठितं चित्तं होति, न दोसपरियुट्ठितं चित्तं होति, न मोहपरियुट्ठितं चित्तं होति, उजुगतमेवस्स तस्मिं समये चित्तं होति ता देवता आरब्भ। उजुगतचित्तो खो पन, महानाम, अरियसावको लभति अत्थवेदं, लभति धम्मवेदं, लभति धम्मूपसंहितं पामोज्जं। पमुदितस्स पीति जायति, पीतिमनस्स कायो पस्सम्भति, पस्सद्धकायो सुखं वेदियति, सुखिनो चित्तं समाधियति। अयं वुच्चति, महानाम – 'अरियसावको विसमगताय पजाय समप्पत्तो विहरति, सब्यापज्झाय
D 255 पजाय अब्यापज्झो विहरति, धम्मसोतं समापन्नो देवतानुस्सतिं भावेति'।

---

१. चतुम्महाराजिका – सी०, स्या०, रो०। २. ततुत्तरिं – सी०। ३. ततो – स्या०, रो०।

६. "यो सो, महानाम, अरियसावको आगतफलो विञ्ञातसासनो सो इमिना विहारेन बहुलं विहरती" ति ।

आहुनेय्यवग्गो पठमो ।

तस्सुद्दानं

द्वे आहुनेय्या इन्द्रिय, बलानि तयो आजानीया[1] ।
अनुत्तरिय[2] अनुस्सती[2], महानामेन ते दसा ति ॥

---

२. सारणीयवग्गो

१. पठमसारणीयसुत्तं

१. "छयिमे, भिक्खवे, धम्मा सारणीया[3] । कतमे छ ? इध, भिक्खवे, भिक्खुनो मेत्तं कायकम्मं पच्चुपट्ठितं होति सब्रह्मचारीसु आवि चेव रहो च, अयं पि धम्मो सारणीयो ।

२. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खुनो मेत्तं वचीकम्मं पच्चुपट्ठितं होति सब्रह्मचारीसु आवि चेव रहो च, अयं पि धम्मो सारणीयो ।

३. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खुनो मेत्तं मनोकम्मं पच्चुपट्ठितं होति सब्रह्मचारीसु आवि चेव रहो च, अयं पि धम्मो सारणीयो ।

४. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु ये ते लाभा धम्मिका धम्म- R. 289
लद्धा अन्तमसो पत्तपरियापन्नमत्तं पि तथारूपेहि लाभेहि अप्पटिविभत्त-
भोगी होति सीलवन्तेहि सब्रह्मचारीहि साधारणभोगी, अयं पि धम्मो
सारणीयो ।

५. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु यानि तानि सीलानि
अखण्डानि अच्छिद्दानि असबलानि अकम्मासानि भुजिस्सानि विञ्ञु-
प्पसत्थानि[4] अपरामट्ठानि समाधिसंवत्तनिकानि तथारूपेहि सीलेहि B. 256
सीलसामञ्ञगतो विहरति सब्रह्मचारीहि[5] आवि चेव रहो च, अयं पि
धम्मो सारणीयो ।

६. "पुन च पर, भिक्खवे, भिक्खु यायं दिट्ठि अरिया निय्यानिका[6] निय्याति तक्करस्स सम्मा दुक्खक्खयाय तथारूपाय दिट्ठिया दिट्ठि-

---

१. आजानिया – स्या०, रो० । २–२. अनुत्तरिय अनुस्सता – सी०, अनुत्तरिय अनुस्सता – स्या०, रो० । ३ साराणीया – सी०, स्या०, रो० । ४. विञ्ञूपसट्ठानि – स्या०, रो० । ५. सब्रह्मचारीसु – सी० । ६. नीयानिका – रो० ।

सामञ्ञगतो विहरति सब्रह्मचारीहि आवि चेव रहो च, अय पि धम्मो सारणीयो । इमे खो, भिक्खवे, छ धम्मा सारणीया" ति ।

---

२. दुतियसारणीयसुत्तं

१. "छयिमे, भिक्खवे, धम्मा सारणीया पियकरणा गरुकरणा सङ्गहाय अविवादाय सामग्गिया एकीभावाय संवत्तन्ति । कतमे छ ? इध, भिक्खवे, भिक्खुनो मेत्त कायकम्म पच्चुपट्ठित होति सब्रह्मचारीसु आवि चेव रहो च, अयं पि धम्मो सारणीयो पियकरणो गरुकरणो सङ्गहाय अविवादाय सामग्गिया एकीभावाय संवत्तति ।

२ "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खुनो मेत्त वचीकम्म पच्चुपट्ठित होति .. पे०... मेत्तं मनोकम्मं पच्चुपट्ठितं होति सब्रह्मचारीसु आवि चेव रहो च, अयं पि धम्मो सारणीयो पियकरणो गरुकरणो सङ्गहाय अविवादाय सामग्गिया एकीभावाय संवत्तति ।

३. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु ये ते लाभा धम्मिका धम्मलद्धा अन्तमसो पत्तपरियापन्नमत्तं पि तथारूपेहि लाभेहि अप्पटिविभत्त-
290 भोगी होति सीलवन्तेहि सब्रह्मचारीहि साधारणभोगी, अयं पि धम्मो सारणीयो पियकरणो गरुकरणो सङ्गहाय अविवादाय सामग्गिया एकीभावाय संवत्तति ।

४. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु यानि तानि सीलानि अखण्डानि अच्छिद्दानि असबलानि अकम्मासानि भुजिस्सानि विञ्ञुप्पसत्थानि अपरामट्ठानि समाधिसवत्तनिकानि तथारूपेहि सीलेहि सीलसामञ्ञगतो विहरति सब्रह्मचारीहि आवि चेव रहो च, अय पि धम्मो सारणीयो पियकरणो गरुकरणो सङ्गहाय अविवादाय सामग्गिया एकीभावाय संवत्तति ।

257 ५ "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु यायं दिट्ठि अरिया निय्या-
निका[1] निय्याति तक्करस्स सम्मा दुक्खक्खयाय तथारूपाय दिट्ठिया दिट्ठिसामञ्ञगतो विहरति सब्रह्मचारीहि आवि चेव रहो च, अयं पि धम्मो सारणीयो पियकरणो गरुकरणो सङ्गहाय अविवादाय सामग्गिया

---

१. नीयाणिका – सी०; नीयानिका – रो० ।

एकीभावाय संवत्तति । इमे खो, भिक्खवे, छ धम्मा सारणीया पियकरणा गरुकरणा सङ्गहाय अविवादाय सामग्गिया एकीभावाय संवत्तन्ती" ति ।

---

३. निस्सारणीयसुत्तं

१. "छयिमा[1], भिक्खवे, निस्सारणीया धातुयो । कतमा छ ? इध, भिक्खवे, भिक्खु एवं वदेय्य – 'मेत्ता हि खो मे चेतोविमुत्ति भाविता बहुलीकता यानीकता वत्थुकता अनुट्ठिता परिचिता सुसमारद्धा; अथ च पन मे व्यापादो चित्तं परियादाय तिट्ठती' ति । सो 'मा हेवं,' तिस्स वचनीयो – 'मायस्मा, एवं अवच; मा भगवन्तं अब्भाचिक्खि, न हि साधु भगवतो अब्भक्खानं, न हि भगवा एवं वदेय्य । अट्ठानमेतं, आवुसो, अनवकासो यं मेत्ताय चेतोविमुत्तिया भाविताय बहुलीकताय यानीकताय वत्थुकताय अनुट्ठिताय परिचिताय सुसमारद्धाय, अथ च पनस्स R 291 व्यापादो चित्तं परियादाय ठस्सति[2], नेतं ठानं विज्जति । निस्सरणं हेतं, आवुसो, व्यापादस्स यदिदं मेत्ताचेतोविमुत्ती' ति ।

२. "इध पन, भिक्खवे, भिक्खु एवं वदेय्य – 'करुणा हि खो मे चेतोविमुत्ति भाविता बहुलीकता यानीकता वत्थुकता अनुट्ठिता परिचिता सुसमारद्धा; अथ च पन मे विहेसा चित्तं परियादाय तिट्ठती' ति । सो 'मा हेवं,' तिस्स वचनीयो – 'मायस्मा, एवं अवच; मा भगवन्तं अब्भाचिक्खि, न हि साधु भगवतो अब्भक्खानं, न हि भगवा एवं वदेय्य । अट्ठानमेतं, आवुसो, अनवकासो यं करुणाय चेतोविमुत्तिया भाविताय बहुलीकताय यानीकताय वत्थुकताय अनुट्ठिताय परिचिताय सुसमारद्धाय; अथ च पनस्स विहेसा चित्तं परियादाय ठस्सति, नेतं ठानं विज्जति । निस्सरणं हेतं, आवुसो, विहेसाय यदिदं करुणाचेतोविमुत्ती' ति ।

३. "इध पन, भिक्खवे, भिक्खु एवं वदेय्य – 'मुदिता हि खो B 258 मे चेतोविमुत्ति भाविता बहुलीकता यानीकता वत्थुकता अनुट्ठिता परिचिता सुसमारद्धा; अथ च पन मे अरति चित्तं परियादाय तिट्ठती' ति । सो 'मा हेवं,' तिस्स वचनीयो – 'मायस्मा, एवं अवच; मा भगवन्तं अब्भाचिक्खि, न हि साधु भगवतो अब्भक्खानं, न हि भगवा एवं वदेय्य । अट्ठानमेतं, आवुसो, अनवकासो यं मुदिताय चेतोविमुत्तिया भाविताय

---

१. छयिमे – स्या० । २. ठस्सतीति – सी०, स्या०, रो० ।

बहुलीकताय यानीकताय वत्थुकताय अनुट्ठिताय परिचिताय सुसमारद्धाय, अथ च पनस्स अरति चित्त परियादाय ठस्सति, नेत ठानं विज्जति। निस्सरणं हेतं, आवुसो, अरतिया यदिद मुदिताचेतोविमुत्ती' ति।

४. "इध पन, भिक्खवे, भिक्खु एवं वदेय्य – 'उपेक्खा हि खो मे चेतोविमुत्ति भाविता बहुलीकता यानीकता वत्थुकता अनुट्ठिता परिचिता सुसमारद्धा; अथ च पन मे रागो चित्तं परियादाय तिट्ठती' ति। सो 'मा हेवं,' तिस्स वचनीयो – 'मायस्मा, एवं अवच; मा भगवन्तं अब्भाचिक्खि, न हि साधु भगवतो अब्भक्खानं, न हि भगवा एवं वदेय्य। अट्ठानमेतं, आवुसो, अनवकासो यं उपेक्खाय चेतोविमुत्तिया भाविताय
292 बहुलीकताय यानीकताय वत्थुकताय अनुट्ठिताय परिचिताय सुसमारद्धाय; अथ च पनस्स रागो चित्तं परियादाय ठस्सति, नेतं ठानं विज्जति। निस्सरणं हेतं, आवुसो, रागस्स यदिदं उपेक्खाचेतोविमुत्ती' ति।

५. "इध पन, भिक्खवे, भिक्खु एवं वदेय्य – 'अनिमित्ता हि खो मे चेतोविमुत्ति भाविता बहुलीकता यानीकता वत्थुकता अनुट्ठिता परिचिता सुसमारद्धा, अथ च पन मे निमित्तानुसारि विञ्ञाणं होती' ति। सो 'मा हेव,' तिस्स वचनीयो – 'मायस्मा, एवं अवच, मा भगवन्तं अब्भाचिक्खि, न हि साधु भगवतो अब्भक्खानं, न हि भगवा एवं वदेय्य। अट्ठानमेतं, आवुसो, अनवकासो यं अनिमित्ताय चेतोविमुत्तिया भाविताय बहुलीकताय यानीकताय वत्थुकताय अनुट्ठिताय परिचिताय सुसमारद्धाय, अथ च पनस्स निमित्तानुसारि विञ्ञाणं भविस्सति, नेतं ठान विज्जति। निस्सरणं हेतं, आवुसो, सब्बनिमित्तानं यदिदं अनिमित्ताचेतोविमुत्ती' ति।

259 ६ "इध पन भिक्खवे, भिक्खु एवं वदेय्य – 'अस्मी'[1] ति खो मे विगतं[2], अयमहमस्मी ति च न समनुपस्सामि, अथ च पन मे विचिकिच्छाकथंकथासल्लं चित्तं परियादाय तिट्ठती' ति। सो 'मा हेवं,' तिस्स वचनीयो – 'मायस्मा, एवं अवच; मा भगवन्तं अब्भाचिक्खि, न हि साधु भगवतो अब्भक्खानं, न हि भगवा एवं वदेय्य। अट्ठानमेतं, आवुसो, अनवकासो य अस्मी ति विगते अयमहमस्मी ति च न समनुपस्सतो; अथ च पनस्स विचिकिच्छाकथकथासल्ल चित्तं परियादाय

१. अस्समी – स्या०। २. विगते – स्या०।

ठस्सति, नेतं ठानं विज्जति । निस्सरणं हेतं, आवुसो, विचिकिच्छाकथंकथासल्लस्स यदिदं अस्मी ति मानसमुग्घातो' ति । इमा खो, भिक्खवे, छ निस्सारणीया धातुयो" ति ।

---

४. भद्दकसुत्तं

१. तत्र खो आयस्मा सारिपुत्तो भिक्खू आमन्तेसि – "आवुसो, भिक्खवो" ति । "आवुसो" ति खो ते भिक्खू आयस्मतो सारिपुत्तस्स R 2
पच्चस्सोसुं । आयस्मा सारिपुत्तो एतदवोच –

२ "तथा तथा, आवुसो, भिक्खु विहारं कप्पेति यथा यथास्स विहारं कप्पयतो न भद्दकं मरणं होति न भद्दिका कालङ्किरिया[1] । कथञ्चावुसो, भिक्खु तथा तथा विहारं कप्पेति यथा यथास्स विहारं कप्पयतो न भद्दकं मरणं होति न भद्दिका कालङ्किरिया ?

३. "इधावुसो, भिक्खु कम्मारामो होति कम्मरतो कम्मारामतं अनुयुत्तो, भस्सारामो होति भस्सरतो भस्सारामतं अनुयुत्तो, निद्दारामो होति निद्दारतो निद्दारामतं अनुयुत्तो, सङ्गणिकारामो होति सङ्गणिकरतो[2] सङ्गणिकारामतं अनुयुत्तो, संसग्गारामो होति संसग्गरतो संसग्गारामतं अनुयुत्तो, पपञ्चारामो होति पपञ्चरतो पपञ्चारामतं अनुयुत्तो । एवं खो, आवुसो, भिक्खु तथा तथा विहारं कप्पेति यथा यथास्स विहारं कप्पयतो न भद्दकं मरणं होति न भद्दिका कालङ्किरिया । अयं वुच्चतावुसो – 'भिक्खु सक्कायाभिरतो नप्पजहासि[3] सक्कायं सम्मा दुक्खस्स अन्तकिरियाय' ।

४. "तथा तथावुसो, भिक्खु विहारं कप्पेति यथा यथास्स B
विहारं कप्पयतो भद्दकं मरणं होति भद्दिका कालङ्किरिया । कथञ्चावुसो, भिक्खु तथा तथा विहारं कप्पेति यथा यथास्स विहारं कप्पयतो भद्दकं मरणं होति भद्दिका कालङ्किरिया ?

५. "इधावुसो, भिक्खु न कम्मारामो होति न कम्मरतो न कम्मारामतं अनुयुत्तो, न भस्सारामो होति न भस्सरतो न भस्सारामतं अनुयुत्तो, न निद्दारामो होति न निद्दारतो न निद्दारामतं अनुयुत्तो, न

---

१. कालकिरिया – सी०, स्या०, रो० । २ सङ्गणिकारतो – स्या०, रो० । ३. न पहासि – सी०, स्या०, रो० ।

सङ्गणिकारामो होति न सङ्गणिकरतो न सङ्गणिकारामत अनुयुत्तो, न संसग्गारामो होति न संसग्गरतो न संसग्गारामत अनुयुत्तो, न पपञ्चारामो होति न पपञ्चरतो न पपञ्चारामतं अनुयुत्तो । एवं खो, आवुसो, R. 294 भिक्खु तथा तथा विहारं कप्पेति यथा यथास्स विहारं कप्पयतो भद्दकं मरणं होति भद्दिका कालङ्किरिया । अयं वुच्चतावुसो – 'भिक्खु निब्बानाभिरतो पजहासि सक्कायं सम्मा दुक्खस्स अन्तकिरियाया' ति ।

"यो पपञ्चमनुयुत्तो, पपञ्चाभिरतो मगो ।
विराधयी सो निब्बान, योगक्खेमं अनुत्तरं ।।
"यो च पपञ्चं हित्वान, निप्पपञ्चपदे रतो ।
आराधयी सो निब्बान, योगक्खेमं अनुत्तर" ति ।।

---

५. अनुतप्पियसुत्तं

१. तत्र खो आयस्मा सारिपुत्तो भिक्खू आमन्तेसि –"तथा तथावुसो, भिक्खु विहारं कप्पेति यथा यथास्स विहारं कप्पयतो कालङ्किरिया अनुतप्पा होति । कथञ्चावुसो, भिक्खु तथा तथा विहार कप्पेति यथा यथास्स विहारं कप्पयतो कालङ्किरिया अनुतप्पा होति ?

२. "इधावुसो, भिक्खु कम्मारामो होति कम्मरतो कम्मारामत अनुयुत्तो, भस्सारामो होति .. निद्दारामो होति सङ्गणिकारामो होति .. समग्गारामो होति ... पपञ्चारामो होति पपञ्चरतो पपञ्चारामतं अनुयुत्तो । एवं खो, आवुसो, भिक्खु तथा तथा विहारं कप्पेति B. 261 यथा यथास्स विहारं कप्पयतो कालङ्किरिया अनुतप्पा होति । अय वुच्चतावुसो – 'भिक्खु सक्कायाभिरतो नप्पजहासि सक्काय सम्मा दुक्खस्स अन्तकिरियाय' ।

३ "तथा तथावुसो, भिक्खु विहारं कप्पेति यथा यथास्स विहार कप्पयतो कालङ्किरिया अननुतप्पा होति । कथञ्चावुसो, भिक्खु तथा तथा विहारं कप्पेति यथा यथास्स विहारं कप्पयतो कालङ्किरिया अननुतप्पा होति ?

४. "इधावुसो, भिक्खु न कम्मारामो होति न कम्मरतो न R. 295 कम्मारामतं अनुयुत्तो, न भस्सारामो होति ... न निद्दारामो होति ... न सङ्गणिकारामो होति ... न संसग्गारामो होति .. न पपञ्चारामो

होति न पपञ्चरतो न पपञ्चारामतं अनुयुत्तो । एवं खो, आवुसो, भिक्खु तथा तथा विहारं कप्पेति यथा यथास्स विहारं कप्पयतो कालङ्किरिया अननुतप्पा होति । अयं वुच्चतावुसो – 'भिक्खु निब्बानाभिरतो पजहासि सक्कायं सम्मा दुक्खस्स अन्तकिरियाया' ति ।

"यो पपञ्चमनुयुत्तो, पपञ्चाभिरतो मगो ।
विराधयी सो निब्बानं, योगक्खेमं अनुत्तरं ॥
"यो च पपञ्चं हित्वान, निप्पपञ्चपदे रतो ।
आराधयी सो निब्बानं, योगक्खेमं अनुत्तरं" ति ॥

---

६. नकुलपितुसुत्तं

१. एकं समयं भगवा भग्गेसु विहरति सुंसुमारगिरे[1] भेसकळावने[2] मिगदाये । तेन खो पन समयेन नकुलपिता गहपति आबाधिको होति दुक्खितो बाळ्हगिलानो । अथ खो नकुलमाता गहपतानी नकुलपितरं गहपतिं एतदवोच –

२. "मा खो त्वं, गहपति, सापेक्खो[3] कालमकासि । दुक्खा, गहपति, सापेक्खस्स कालङ्किरिया; गरहिता च भगवता सापेक्खस्स कालङ्किरिया । सिया खो पन ते, गहपति, एवमस्स – 'न नकुलमाता गहपतानी ममच्चयेन सक्खिस्सति[4] दारके पोसेतुं, घरावासं सन्धरितुं'[5] ति । न खो पनेतं, गहपति, एवं दट्ठब्बं । कुसलाहं, गहपति, कप्पासं कन्तितुं वेणिं ओलिखितुं । सक्कोमहं, गहपति, तवच्चयेन दारके पोसेतुं, घरावासं सन्धरितुं । तस्मातिह त्वं, गहपति, मा सापेक्खो कालमकासि । दुक्खा, गहपति, सापेक्खस्स कालङ्किरिया; गरहिता च भगवता सापेक्खस्स कालङ्किरिया । B 262 R. 296

३. "सिया खो पन ते, गहपति, एवमस्स – 'नकुलमाता गहपतानी ममच्चयेन अञ्ञं घरं[6] गमिस्सती' ति । न खो पनेतं, गहपति, एवं दट्ठब्बं । त्वं चेव खो, गहपति, जानासि अहं च, यं[7] नो[7] सोळसवस्सानि गहट्ठकं[8] ब्रह्मचरियं[8] समाचिण्णं[9] । तस्मातिह त्वं, गहपति, मा

---

१. सुसुमारगिरे – म० । २ भेसकलावने – सी० । ३. सापेक्खो – रो० । ४. सक्कोति – रो० । ५. सन्थरितुं – सी०, रो०, सण्ठरितु – स्या० । ६ भत्तारं – स्या०, वीरं – सी० । ७–७ यदा ते – सी०; यथा – स्या०; यथा नो – रो० । ८–८. गहट्ठब्रह्मचरियं – स्या० । ९. समादिन्न – सी० ।

सापेक्खो कालमकासि । दुक्खा, गहपति, सापेक्खस्स कालङ्किरिया; गरहिता च भगवता सापेक्खस्स कालङ्किरिया ।

४. "सिया खो पन ते, गहपति, एवमस्स – 'नकुलमाता गहपतानी ममच्चयेन न दस्सनकामा भविस्सति भगवतो न दस्सनकामा भिक्खुसङ्घस्सा' ति । न खो पनेतं, गहपति, एवं दट्ठब्बं । अहं हि, गहपति, तवच्चयेन[1] दस्सनकामतरा चेव[2] भविस्सामि भगवतो दस्सनकामतरा च भिक्खुसङ्घस्स । तस्मातिह त्वं, गहपति, मा सापेक्खो कालमकासि । दुक्खा, गहपति, सापेक्खस्स कालङ्किरिया, गरहिता च भगवता सापेक्खस्स कालङ्किरिया ।

५. "सिया खो पन ते, गहपति, एवमस्स – 'न नकुलमाता गहपतानी ममच्चयेन सीलेसु परिपूरकारिनी' ति । न खो पनेतं, गहपति, एवं दट्ठब्बं । यावता खो, गहपति, तस्स भगवतो साविका गिही ओदातवसना सीलेसु परिपूरकारिनियो, अहं तासं अञ्ञतरा । यस्स खो पनस्स कङ्खा वा विमति वा – अयं सो भगवा अरहं सम्मासम्बुद्धो भग्गेसु विहरति सुंसुमारगिरे भेसकळावने मिगदाये – त भगवन्तं उपसङ्कमित्वा
297 पुच्छतु । तस्मातिह त्वं, गहपति, मा सापेक्खो कालमकासि । दुक्खा गहपति सापेक्खस्स कालङ्किरिया, गरहिता च भगवता सापेक्खस्स कालङ्किरिया ।

268 ६. "सिया खो पन ते, गहपति, एवमस्स – 'न नकुलमाता गहपतानी लाभिनी अज्झत्तं चेतोसमथस्सा' ति । न खो पनेतं, गहपति, एवं दट्ठब्बं । यावता खो, गहपति, तस्स भगवतो साविका गिही ओदातवसना लाभिनियो अज्झत्तं चेतोसमथस्स, अहं तासं अञ्ञतरा । यस्स खो पनस्स कङ्खा वा विमति वा – अयं सो भगवा अरहं सम्मासम्बुद्धो भग्गेसु विहरति सुसुमारगिरे भेसकळावने मिगदाये – तं भगवन्तं उपसङ्कमित्वा पुच्छतु । तस्मातिह त्व, गहपति, मा सापेक्खो कालमकासि । दुक्खा, गहपति, सापेक्खस्स कालङ्किरिया; गरहिता च भगवता सापेक्खस्स कालङ्किरिया ।

७. "सिया खो पन ते, गहपति, एवमस्स – 'न नकुलमाता गहपतानी इमस्मिं धम्मविनये ओगाधप्पत्ता पतिगाधप्पत्ता अस्सासप्पत्ता तिण्णविचिकिच्छा विगतकथङ्कथा वेसारज्जप्पत्ता अपरप्पच्चया सत्थु-

१. स्या० पोत्थके नत्थि । २. च – स्या० ।

सासने विहरती' ति । न खो पनेतं, गहपति, एवं दट्ठब्बं । यावता खो, गहपति, तस्स भगवतो साविका गिही ओदातवसना इमस्मिं धम्मविनये ओगाधप्पत्ता पतिगाधप्पत्ता अस्सासप्पत्ता तिण्णविचिकिच्छा विगतकथङ्कथा वेसारज्जप्पत्ता अपरप्पच्चया सत्थुसासने विहरन्ति[1], अहं तासं अञ्ञतरा । यस्स खो पनस्स कङ्खा वा विमति वा – अयं सो भगवा अरहं सम्मासम्बुद्धो भग्गेसु विहरति सुंसुमारगिरे भेसकळावने मिगदाये – तं भगवन्तं उपसङ्कमित्वा पुच्छतु । तस्मातिह त्वं, गहपति, मा सापेक्खो कालमकासि । दुक्खा गहपति सापेक्खस्स कालङ्किरिया; गरहिता च भगवता सापेक्खस्स कालङ्किरिया" ति ।

८. अथ खो नकुलपितुनो गहपतिस्स नकुलमातरा[2] गहपतानिया इमिना ओवादेन ओवदियमानस्स सो आबाधो ठानसो पटिप्पस्सम्भि । वुट्ठहि च नकुलपिता गहपति तम्हा आबाधा; तथा पहीनो च पन नकुलपितुनो गहपतिस्स सो आबाधो अहोसि । अथ खो नकुलपिता गहपति गिलाना वुट्ठितो[3] अचिरवुट्ठितो गेलञ्ञा दण्डमोलुब्भ येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नं खो नकुलपितरं गहपतिं भगवा एतदवोच –

R. 298

B. 264

९. "लाभा ते, गहपति, सुलद्धं ते, गहपति ! यस्स ते नकुलमाता गहपतानी अनुकम्पिका अत्थकामा ओवादिका अनुसासिका । यावता खो, गहपति, मम साविका गिही ओदातवसना सीलेसु परिपूरकारिनियो, नकुलमाता गहपतानी तासं अञ्ञतरा । यावता खो, गहपति, मम साविका गिही ओदातवसना लाभिनियो अज्झत्तं चेतोसमथस्स, नकुलमाता गहपतानी तासं अञ्ञतरा । यावता खो, गहपति, मम साविका गिही ओदातवसना इमस्मिं धम्मविनये ओगाधप्पत्ता पतिगाधप्पत्ता अस्सासप्पत्ता तिण्णविचिकिच्छा विगतकथङ्कथा वेसारज्जप्पत्ता अपरप्पच्चया सत्थुसासने विहरन्ति, नकुलमाता गहपतानी तासं अञ्ञतरा । लाभा ते, गहपति, सुलद्धं ते, गहपति ! यस्स ते नकुलमाता गहपतानी अनुकम्पिका अत्थकामा ओवादिका अनुसासिका" ति ।

---

१. विहरन्तियो – स्या०, रो० । २. नकुलमाताय – सी०, स्या० । ३ वुट्ठितोव – स्या० ।

७. सोप्पसुत्तं

१. एक समय भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथ-
पिण्डिकस्स आरामे । अथ खो भगवा सायन्हसमय पटिसल्लाना वुट्ठितो
येनुपट्ठानसाला तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा पञ्ञत्ते आसने निसीदि ।
आयस्मा पि खो सारिपुत्तो सायन्हसमयं पटिसल्लाना वुट्ठितो येनुपट्ठान-
299 साला तेनुपसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं
निसीदि । आयस्मा पि खो महामोग्गल्लानो ... आयस्मा पि खो महा-
कस्सपो .. आयस्मा पि खो महाकच्चायनो[1] ... आयस्मा पि खो महा-
कोट्ठिको[2] . आयस्मा पि खो महाचुन्दो ... आयस्मा पि खो महाकप्पिनो
... आयस्मा पि खो अनुरुद्धो . आयस्मा पि खो रेवतो ... आयस्मा पि
खो आनन्दो सायन्हसमय[3] पटिसल्लाना वुट्ठितो येनुपट्ठानसाला
तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्त अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि ।
अथ खो भगवा बहुदेव रत्ति निसज्जाय वीतिनामेत्वा उट्ठायासना विहारं
265 पाविसि । ते पि खो आयस्मन्तो अचिरपक्कन्तस्स भगवतो उट्ठायासना
यथाविहारं अगमंसु । ये पन तत्थ भिक्खू नवा अचिरपब्बजिता अधुना-
गता इमं धम्मविनय ते याव सुरियुग्गमना[4] काकच्छमाना सुपिंसु ।
अद्दसा खो भगवा दिब्बेन चक्खुना विसुद्धेन अतिक्कन्तमानुसकेन ते
भिक्खू याव सुरियुग्गमना काकच्छमाने सुपन्ते । दिस्वा येनुपट्ठानसाला
तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा पञ्ञत्ते आसने निसीदि । निसज्ज खो
भगवा भिक्खू[5] आमन्तेसि –

२. "कहं नु खो, भिक्खवे, सारिपुत्तो ? कहं महामोग्गल्लानो ? कहं महाकस्सपो ? कहं महाकच्चायनो ? कहं महाकोट्ठिको ? कहं महाचुन्दो ? कहं महाकप्पिनो ? कहं अनुरुद्धो ? कहं रेवतो ? कहं आनन्दो ? कहं नु खो ते, भिक्खवे, थेरा सावका गता" ति ?

"ते पि खो, भन्ते, आयस्मन्तो अचिरपक्कन्तस्स भगवतो उट्ठायासना यथाविहारं अगमंसू" ति ।

३. "केन[6] नो तुम्हे, भिक्खवे, थेरा भिक्खू नागता[7] ति[7] याव
सुरियुग्गमना काकच्छमाना सुपथ ? त किं मञ्ञथ, भिक्खवे, अपि नु
300 तुम्हेहि दिट्ठं वा सुतं वा – 'राजा खत्तियो मुद्धाभिसित्तो[8] यावदत्थं सेय्य-

१ महाकच्चानो – स्या०, रो० । २ महाकोट्ठितो – सी०, रो० । ३ सायण्हसमय – स्या०, रो० । ४ सुरियस्सुग्गमना – स्या०, रो० । ५ ते भिक्खू – रो० । ६ तेन – सी०, स्या०, रो० । ७–७ नवा – सी०, स्या०, रो० । ८. मुद्धावसित्तो – सी०, स्या०, रो० ।

सुखं पस्ससुखं मिद्धसुखं अनुयुत्तो विहरन्तो यावजीवं रज्जं कारेन्तो जनपदस्स वा पियो मनापो'" ति ?

"नो हेतं, भन्ते" ।

"साधु, भिक्खवे ! मया पि खो एतं, भिक्खवे, नेव दिट्ठं न सुतं – 'राजा खत्तियो मुद्धाभिसित्तो यावदत्थं सेय्यसुखं पस्ससुखं मिद्धसुखं अनुयुत्तो विहरन्तो यावजीवं रज्जं कारेन्तो जनपदस्स वा पियो मनापो' ति ।

४. "तं किं मञ्ञथ, भिक्खवे, अपि नु तुम्हेहि दिट्ठं वा सुतं वा – 'रट्ठिको ... पे० ... पेत्तणिको[1] ... सेनापतिको[2] ... गामगामणिको[3] ... पूगगामणिको यावदत्थं सेय्यसुखं पस्ससुखं[4] मिद्धसुखं अनुयुत्तो विहरन्तो यावजीवं पूगगामणिकत्तं कारेन्तो पूगस्स वा पियो मनापो'" ति ?

"नो हेतं, भन्ते" ।

"साधु, भिक्खवे ! मया पि खो एतं, भिक्खवे, नेव दिट्ठं न सुतं – 'पूगगामणिको यावदत्थं सेय्यसुखं पस्ससुखं मिद्धसुखं अनुयुत्तो विहरन्तो यावजीवं पूगगामणिकत्तं वा कारेन्तो पूगस्स वा पियो मनापो' ति ।

५. "तं किं मञ्ञथ, भिक्खवे, अपि नु तुम्हेहि दिट्ठं वा सुतं वा – B 2
'समणो वा ब्राह्मणो वा यावदत्थं सेय्यसुखं पस्ससुखं मिद्धसुखं अनुयुत्तो इन्द्रियेसु अगुत्तद्वारो भोजने अमत्तञ्ञू जागरियं अननुयुत्तो अविपस्सको कुसलानं धम्मानं पुब्बरत्तापररत्तं बोधिपक्खियानं[5] धम्मानं भावनानुयोगं अननुयुत्तो आसवानं खया अनासवं चेतोविमुत्तिं पञ्ञाविमुत्तिं दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्ञा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरन्तो'" ति ?

"नो हेतं, भन्ते" ।

"साधु, भिक्खवे ! मया पि खो एतं, भिक्खवे, नेव दिट्ठं न सुतं – 'समणो वा ब्राह्मणो वा यावदत्थं सेय्यसुखं पस्ससुखं R. 3
मिद्धसुखं अनुयुत्तो इन्द्रियेसु अगुत्तद्वारो भोजने अमत्तञ्ञू जागरियं अननुयुत्तो अविपस्सको कुसलानं धम्मानं पुब्बरत्तापररत्तं बोधिपक्खियानं धम्मानं भावनानुयोगं अननुयुत्तो आसवानं खया अनासवं चेतोविमुत्तिं पञ्ञाविमुत्तिं दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्ञा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरन्तो' ति ।

१ पेत्तनिको – स्या०, रो० । २. सेनाय सेना० – रो० । ३. गामगामिको – सी०, रो० । ४ फस्ससुखं – सी० । ५ बोधपक्खियान – सी०, बोधपक्खिकानं – रो० ।

६. "तस्मातिह, भिक्खवे, एवं सिक्खितब्बं – 'इन्द्रियेसु गुत्तद्वारा भविस्साम, भोजने मत्तञ्ञुनो, जागरियं अनुयुत्ता, विपस्सका कुसलानं धम्मानं, पुब्बरत्तापररत्तं बोधिपक्खियानं धम्मानं, भावनानुयोगमनुयुत्ता विहरिस्सामा' ति। एव हि वो, भिक्खवे, सिक्खितब्बं" ति।

---

८. मच्छबन्धसुत्तं

१. एकं समयं भगवा कोसलेसु चारिकं चरति महता भिक्खुसङ्घेन सद्धिं। अद्दसा खो भगवा अद्धानमग्गप्पटिपन्नो[1] अञ्ञतरस्मिं पदेसे मच्छिकं मच्छबन्धं मच्छे वधित्वा वधित्वा विक्किणमानं। दिस्वा मग्गा ओक्कम्म अञ्ञतरस्मिं रुक्खमूले पञ्ञत्ते आसने निसीदि। निसज्ज खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि –

२. "पस्सथ नो तुम्हे, भिक्खवे, अमुं[2] मच्छिकं मच्छबन्धं मच्छे वधित्वा वधित्वा विक्किणमानं" ति ?

"एवं, भन्ते"।

३. "तं किं मञ्ञथ, भिक्खवे, अपि नु तुम्हेहि दिट्ठं वा सुतं
302 वा – 'मच्छिको मच्छबन्धो मच्छे वधित्वा वधित्वा विक्किणमानो तेन कम्मेन तेन आजीवेन हत्थियायी वा अस्सयायी वा रथयायी वा यानयायी वा भोगभोगी वा महन्तं वा भोगक्खन्धं अज्झावसन्तो'" ति ?

267 "नो हेतं, भन्ते"।

"साधु, भिक्खवे ! मया पि खो एतं, भिक्खवे, नेव दिट्ठं न सुतं – 'मच्छिको मच्छबन्धो मच्छे वधित्वा वधित्वा विक्किणमानो तेन कम्मेन तेन आजीवेन हत्थियायी वा अस्सयायी वा रथयायी वा यानयायी वा भोगभोगी वा महन्तं वा भोगक्खन्धं अज्झावसन्तो' ति। तं किस्स हेतु ? ते हि सो, भिक्खवे, मच्छे वज्झे वधायुपनीते[3] पापकेन मनसानुपेक्खति, तस्मा सो नेव हत्थियायी होति न अस्सयायी न रथयायी न यानयायी न भोगभोगी, न महन्तं भोगक्खन्धं अज्झावसति।

४. "तं किं मञ्ञथ, भिक्खवे, अपि नु तुम्हेहि दिट्ठं वा सुतं वा – 'गोघातको गावो वधित्वा वधित्वा विक्किणमानो तेन कम्मेन तेन

---

१. अद्धानमग्ग पटिपन्नो – स्या०। २ अमु – स्या०। ३. वधायानीते – स्या०।

आजीवेन हत्थियायी वा अस्सयायी वा रथयायी वा यानयायी वा भोगभोगी वा महन्तं वा भोगक्खन्धं अज्झावसन्तो'' ति ?

"नो हेतं, भन्ते'' ।

"साधु, भिक्खवे ! मया पि खो एतं, भिक्खवे, नेव दिट्ठं न सुतं – 'गोघातको गावो वधित्वा वधित्वा विक्किणमानो तेन कम्मेन तेन आजीवेन हत्थियायी वा अस्सयायी वा रथयायी वा यानयायी वा भोगभोगी वा महन्तं वा भोगक्खन्धं अज्झावसन्तो' ति । तं किस्स हेतु ? तेहि सो, भिक्खवे, गावो वज्झे वधायुपनीते पापकेन मनसानुपेक्खति, तस्मा सो नेव हत्थियायी होति न अस्सयायी न रथयायी न यानयायी न भोगभोगी, न महन्तं भोगक्खन्धं अज्झावसति ।

५. "तं किं मञ्ञथ, भिक्खवे, अपि नु तुम्हेहि दिट्ठं वा सुतं R. 303
वा – 'ओरब्भिको ...पे०... सूकरिको[1] ...पे०... साकुणिको ...पे०... मागविको मगे[2] वधित्वा वधित्वा विक्किणमानो तेन कम्मेन तेन आजीवेन हत्थियायी वा अस्सयायी वा रथयायी वा यानयायी वा भोगभोगी वा महन्तं वा भोगक्खन्धं अज्झावसन्तो''' ति ?

"नो हेतं, भन्ते'' ।

"साधु, भिक्खवे ! मया पि खो एतं, भिक्खवे, नेव दिट्ठं न सुतं – 'मागविको मगे वधित्वा वधित्वा विक्किणमानो तेन कम्मेन तेन आजीवेन हत्थियायी वा अस्सयायी वा रथयायी वा यानयायी वा भोगभोगी वा महन्तं वा भोगक्खन्धं अज्झावसन्तो' ति । तं किस्स हेतु ? ते हि सो, भिक्खवे, मगे वज्झे वधायुपनीते पापकेन मनसानुपेक्खति, तस्मा सो नेव हत्थियायी होति न अस्सयायी न रथयायी न यानयायी न भोगभोगी, न महन्तं भोगक्खन्धं अज्झावसति । ते हि B. 268
नाम[3] सो, भिक्खवे, तिरच्छानगते पाणे वज्झे वधायुपनीते पापकेन मनसानुपेक्खमानो[4] नेव हत्थियायी भविस्सति[5] न अस्सयायी न रथयायी न यानयायी न भोगभोगी, न महन्तं भोगक्खन्धं अज्झावसिस्सति[6] । को पन वादो यं मनुस्सभूतं वज्झं वधायुपनीतं पापकेन मनसानुपेक्खति ! तं[7] हि तस्स[7], भिक्खवे, होति दीघरत्तं अहिताय दुक्खाय । कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जती'' ति ।

---

१ सोकरिको – स्या० । २ मिगे – स्या०, रो० । ३ सी०, स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ४. मनसानुपेक्खति तस्मा सो – स्या० । ५ होति – स्या० । ६. अज्झावसति – स्या० । ७–७. त हिस्स – रो० ।

९. पठममरणस्सतिसुत्तं

१. एकं समयं भगवा नातिके[1] विहरति गिञ्जकावसथे। तत्र
R. 304 खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि – "भिक्खवो" ति। "भदन्ते" ति ते भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसु। भगवा एतदवोच –

२. "मरणस्सति, भिक्खवे, भाविता बहुलीकता महप्फला होति महानिसंसा अमतोगधा अमतपरियोसाना। भावेथ नो तुम्हे, भिक्खवे, मरणस्सतिं" ति?

३. एवं वुत्ते अञ्ञतरो भिक्खु भगवन्त एतदवोच – "अहं[2] खो, भन्ते, भावेमि मरणस्सतिं" ति।

"यथा कथं पन त्वं, भिक्खु, भावेसि मरणस्सतिं" ति?

"इध मय्हं, भन्ते, एवं होति – 'अहो वताहं रत्तिन्दिवं जीवेय्यं, भगवतो सासनं मनसि करेय्यं, बहु वत मे कतं अस्सा' ति। एवं खो अहं, भन्ते, भावेमि मरणस्सतिं" ति।

४. अञ्ञतरो पि खो भिक्खु भगवन्तं एतदवोच – "अहं पि खो, भन्ते, भावेमि मरणस्सतिं" ति।

"यथा कथं पन त्वं, भिक्खु, भावेसि मरणस्सतिं" ति?

"इध मय्हं, भन्ते, एवं होति – 'अहो वताहं दिवसं जीवेय्यं, भगवतो सासनं मनसि करेय्यं, बहु[3] वत मे कतं अस्सा' ति। एवं खो अहं, भन्ते, भावेमि मरणस्सतिं" ति।

५. अञ्ञतरो पि खो भिक्खु भगवन्तं एतदवोच – "अहं पि खो, भन्ते, भावेमि मरणस्सतिं" ति।

B. 269 "यथा कथं पन त्वं, भिक्खु, भावेसि मरणस्सतिं" ति?

"इध मय्हं, भन्ते, एवं होति – 'अहो वताहं तदन्तरं जीवेय्यं यदन्तरं एकपिण्डपातं[4] भुञ्जामि, भगवतो सासनं मनसि करेय्यं, बहु वत मे कतं अस्सा' ति। एवं खो अहं, भन्ते, भावेमि मरणस्सतिं" ति।

६. अञ्ञतरो पि खो भिक्खु भगवन्तं एतदवोच – "अहं पि खो, भन्ते, भावेमि मरणस्सतिं" ति।

"यथा कथं पन त्वं, भिक्खु, भावेसि मरणस्सतिं" ति?

---

१ नादिके – सी० स्या०, रो०। २ अहं पि – स्या०। ३ बहुं – सी०। ४ एकं पिण्डपातं – स्या०, रो०।

"इध मय्हं, भन्ते, एवं होति – 'अहो वताहं तदन्तरं जीवेय्यं यदन्तरं चत्तारो पञ्च[1] आलोपे सङ्खादित्वा अज्झोहरामि, भगवतो सासनं मनसि करेय्यं, बहु वत मे कतं अस्सा' ति । एवं खो अहं, भन्ते, R 505 भावेमि मरणस्सतिं" ति ।

७. अञ्ञतरो पि खो भिक्खु भगवन्तं एतदवोच – "अहं पि खो, भन्ते, भावेमि मरणस्सतिं" ति ।

"यथा कथं पन त्वं, भिक्खु, भावेसि मरणस्सतिं" ति ?

"इध मय्हं, भन्ते, एवं होति – 'अहो वताहं तदन्तरं जीवेय्यं यदन्तरं एकं आलोपं सङ्खादित्वा अज्झोहरामि, भगवतो सासनं मनसि करेय्यं, बहु वत मे कतं अस्सा' ति । एवं खो अहं, भन्ते, भावेमि मरणस्सतिं" ति ।

८. अञ्ञतरो पि खो भिक्खु भगवन्तं एतदवोच – "अहं पि खो, भन्ते, भावेमि मरणस्सतिं" ति ।

"यथा कथं पन त्वं, भिक्खु, भावेसि मरणस्सतिं" ति ?

"इध मय्हं, भन्ते, एवं होति – 'अहो वताहं तदन्तरं जीवेय्यं यदन्तरं अस्ससित्वा वा पस्ससामि पस्ससित्वा वा अस्ससामि, भगवतो सासनं मनसि करेय्यं, बहु वत मे कतं अस्सा' ति । एवं खो अहं, भन्ते, भावेमि मरणस्सतिं" ति ।

९. एवं वुत्ते भगवा ते भिक्खू एतदवोच –"यो[2] चायं[2], भिक्खवे, भिक्खु एवं मरणस्सतिं भावेति –'अहो वताहं रत्तिन्दिवं जीवेय्यं, भगवतो सासनं मनसि करेय्यं, बहु वत मे कतं अस्सा' ति ।

"यो चायं, भिक्खवे, भिक्खु एवं मरणस्सतिं भावेति – 'अहो वताहं दिवसं जीवेय्यं, भगवतो सासनं मनसि करेय्यं, बहु वत मे कतं अस्सा' ति ।

"यो चायं, भिक्खवे, भिक्खु एवं मरणस्सतिं भावेति – 'अहो B. 270 वताहं तदन्तरं जीवेय्यं यदन्तरं एकपिण्डपातं भुञ्जामि, भगवतो सासनं मनसि करेय्यं, बहु वत मे कतं अस्सा' ति ।

"यो चायं, भिक्खवे, भिक्खु एवं मरणस्सतिं भावेति – 'अहो वताहं तदन्तरं जीवेय्यं यदन्तरं चत्तारो पञ्च आलोपे सङ्खादित्वा अज्झोहरामि, भगवतो सासनं मनसि करेय्यं, बहु वत मे कतं अस्सा'

१. स्या० पोत्थके नत्थि । २–२ व्याय – रो० ।

I. 306 ति । इमे वुच्चन्ति, भिक्खवे, भिक्खू पमत्ता विहरन्ति दन्धं मरणस्सति भावेन्ति आसवानं खयाय ।

"यो च[1] स्वाय[1], भिक्खवे, भिक्खु एवं मरणस्सतिं भावेति – 'अहो वताहं तदन्तरं जीवेय्यं यदन्तरं एकं आलोपं सङ्खादित्वा अज्झोहरामि, भगवतो सासनं मनसि करेय्यं, बहु वत मे कतं अस्सा' ति ।

"यो चायं, भिक्खवे, भिक्खु एवं मरणस्सतिं भावेति – 'अहो वताहं तदन्तरं जीवेय्यं यदन्तरं अस्ससित्वा वा पस्ससामि पस्ससित्वा वा अस्ससामि, भगवतो सासनं मनसि करेय्यं, बहु वत मे कतं अस्सा' ति । इमे वुच्चन्ति, भिक्खवे, भिक्खू अप्पमत्ता विहरन्ति तिक्खं मरणस्सतिं भावेन्ति आसवानं खयाय ।

१०. "तस्मातिह, भिक्खवे, एवं सिक्खितब्बं – 'अप्पमत्ता विहरिस्साम, तिक्खं मरणस्सतिं भावेस्साम आसवानं खयाया' ति । एवं हि वो, भिक्खवे, सिक्खितब्बं" ति ।

---

१०. दुतियमरणस्सतिसुत्तं

१. एकं समयं भगवा नातिके विहरति गिञ्जकावसथे । तत्र खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि –

२. "मरणस्सति, भिक्खवे, भाविता बहुलीकता महप्फला होति महानिसंसा अमतोगधा अमतपरियोसाना । कथं भाविता च, भिक्खवे, मरणस्सति कथं बहुलीकता महप्फला होति महानिसंसा अमतोगधा अमतपरियोसाना ?

३. "इध, भिक्खवे, भिक्खु दिवसे निक्खन्ते रत्तिया पतिगताय[2] इति पटिसञ्चिक्खति – 'बहुका खो मे पच्चया मरणस्स – अहि वा मं डसेय्य, विच्छिको वा मं डसेय्य, सतपदी वा मं डसेय्य, तेन मे अस्स कालङ्किरिया सो ममस्स अन्तरायो ।
B 271 उपक्खलित्वा वा पपतेय्यं,
R. 307 भत्तं वा मे भुत्तं ब्यापज्जेय्य, पित्तं वा मे कुप्पेय्य, सेम्हं वा मे कुप्पेय्य, सत्थका वा मे वाता कुप्पेय्युं; तेन मे अस्स कालङ्किरिया सो ममस्स अन्तरायो' ति । तेन, भिक्खवे, भिक्खुना इति पटिसञ्चिक्खितब्बं – 'अत्थि नु खो मे पापका अकुसला धम्मा अप्पहीना ये मे अस्सु रत्तिं कालं करोन्तस्स अन्तरायाया' ति ।

१–१ चायं – स्या० । २ पतिहिताय – सी०, पटिहिताय – स्या०, रो० ।

४. "सचे, भिक्खवे, भिक्खु पच्चवेक्खमानो एवं जानाति – 'अत्थि मे पापका अकुसला धम्मा अप्पहीना ये मे अस्सु रत्तिं कालं करोन्तस्स अन्तरायाया' ति, तेन, भिक्खवे, भिक्खुना तेसंयेव पापकानं अकुसलानं धम्मानं पहानाय अधिमत्तो छन्दो च वायामो च उस्साहो च उस्सोळ्ही च अप्पटिवानी च सति च सम्पजञ्ञं च करणीयं[1]। सेय्यथापि, भिक्खवे, आदित्तचेलो वा आदित्तसीसो वा तस्सेव चेलस्स वा सीसस्स वा निब्बापनाय अधिमत्तं छन्दं च वायामं च उस्साहं च उस्सोळ्हिं च अप्पटिवानिं च सतिं च सम्पजञ्ञं च करेय्य; एवमेव खो, भिक्खवे, तेन भिक्खुना तेसंयेव पापकानं अकुसलानं धम्मानं पहानाय अधिमत्तो छन्दो च वायामो च उस्साहो च उस्सोळ्ही च अप्पटिवानी च सति च सम्पजञ्ञं च करणीयं।

५. "सचे पन, भिक्खवे, भिक्खु पच्चवेक्खमानो एवं जानाति – 'नत्थि मे पापका अकुसला धम्मा अप्पहीना ये मे अस्सु रत्तिं कालं करोन्तस्स अन्तरायाया' ति, तेन, भिक्खवे, भिक्खुना तेनेव पीतिपामोज्जेन विहातब्बं अहोरत्तानुसिक्खिना कुसलेसु धम्मेसु।

६. "इध पन, भिक्खवे, भिक्खु रत्तिया निक्खन्ताय दिवसे पतिगते[2] इति पटिसञ्चिक्खति –'बहुका खो मे पच्चया मरणस्स – अहि वा मं डंसेय्य, विच्छिको वा मं डंसेय्य, सतपदी वा मं डंसेय्य; तेन मे अस्स कालङ्किरिया सो ममस्स अन्तरायो। उपक्खलित्वा वा पपतेय्यं, भत्तं वा मे भुत्तं ब्यापज्जेय्य, पित्तं वा मे कुप्पेय्य, सेम्हं वा मे कुप्पेय्य, सत्थका वा मे वाता[3] कुप्पेय्युं; तेन मे अस्स कालङ्किरिया सो ममस्स अन्तरायो' ति। तेन, भिक्खवे, भिक्खुना इति पटिसञ्चिक्खितब्बं – 'अत्थि नु R. 308
खो मे पापका अकुसला धम्मा अप्पहीना ये मे अस्सु दिवा कालं करोन्तस्स अन्तरायाया' ति।

७. "सचे, भिक्खवे, भिक्खु पच्चवेक्खमानो एवं जानाति – B 272
'अत्थि मे पापका अकुसला धम्मा अप्पहीना ये मे अस्सु[4] दिवा कालं करोन्तस्स अन्तरायाया' ति, तेन, भिक्खवे, भिक्खुना तेसंयेव[5] पापकानं अकुसलानं धम्मानं पहानाय अधिमत्तो छन्दो च वायामो च उस्साहो च उस्सोळ्ही च अप्पटिवानी च सति च सम्पजञ्ञं च करणीयं।

---

१. करणीया – सी०। २ पतिहिते – सी०; पटिहिते – स्या०, रो०। ३. स्या०, रो०, पोत्थकेसु नत्थि। ४ अस्सं – स्या०। ५ तेसुयेव – स्या०।

सेय्यथापि, भिक्खवे, आदित्तचेलो वा आदित्तसीसो वा तस्सेव चेलस्स वा सीसस्स वा निब्बापनाय अधिमत्तं छन्दं च वायामं च उस्साहं च उस्सोळ्हिं च अप्पटिवानिं च सतिं च सम्पजञ्ञं च करेय्य, एवमेव खो, भिक्खवे, तेन भिक्खुना तेसंयेव पापकानं अकुसलानं धम्मानं पहानाय अधिमत्तो छन्दो च वायामो च उस्साहो च उस्सोळ्ही च अप्पटिवानी च सति च सम्पजञ्ञं च करणीयं ।

८. "सचे पन, भिक्खवे, भिक्खु पच्चवेक्खमानो एवं जानाति – 'नत्थि मे पापका अकुसला धम्मा अप्पहीना ये मे अस्सु दिवा कालं करोन्तस्स अन्तरायाया' ति, तेन, भिक्खवे, भिक्खुना तेनेव पीतिपामोज्जेन विहातब्बं अहोरत्तानुसिक्खिना कुसलेसु धम्मेसु । एवं भाविता खो[1], भिक्खवे, मरणस्सति एवं बहुलीकता महप्फला होति महानिसंसा अमतोगधा अमतपरियोसाना" ति ।

सारणीयवग्गो[2] दुतियो ।

तस्सुद्दानं

द्वे सारणी[3] निसारणीयं[3], भद्दकं अनुतप्पिय[4] ।
नकुलं[5] सोप्पमच्छा च[5], द्वे[6] होन्ति मरणस्सती ति[6] ।

———o———

३. अनुत्तरियवग्गो

१. सामकसुत्तं

R. 309 १. एकं समयं भगवा सक्केसु विहरति सामगामके पोक्खरणियायं । अथ खो अञ्ञतरा देवता अभिक्कन्ताय रत्तिया अभिक्कन्तवण्णा केवलकप्पं पोक्खरणियं ओभासेत्वा येन भगवा तेनुपसङ्कमि;
B. 273 उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं अट्ठासि । एकमन्तं ठिता खो सा देवता भगवन्तं एतदवोच –

---

१ च खो – स्या० । २. साराणियादिवग्गो – स्या०, साराणीयवग्गो – रो० । ३–३. साराणीया मेत्तं – सी०, स्या०, रो० । ४ अननुतप्पिय – रो० । ५–५ नकुल कुसला मच्छ – सी०, स्या०, नकुल मच्छ द्वे च – रो० । ६–६. मरणस्सतिना वसाति – सी०, स्या०, होन्ति मरणसतिना चा ति – रो० ।

२. "तयोमे, भन्ते, धम्मा भिक्खुनो परिहानाय संवत्तन्ति। कतमे तयो? कम्मारामता, भस्सारामता, निद्दारामता – इमे खो, भन्ते, तयो धम्मा भिक्खुनो परिहानाय संवत्तन्ती" ति।

३. इदमवोच सा देवता। समनुञ्ञो सत्था अहोसि। अथ खो सा देवता "समनुञ्ञो मे सत्था" ति भगवन्तं अभिवादेत्वा पदक्खिणं कत्वा तत्थेवन्तरधायि।

४. अथ खो भगवा तस्सा रत्तिया अच्चयेन भिक्खू आमन्तेसि – "इमं, भिक्खवे, रत्तिं अञ्ञतरा देवता अभिक्कन्ताय रत्तिया अभिक्कन्तवण्णा केवलकप्पं पोक्खरणियं ओभासेत्वा येनाहं तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा मं अभिवादेत्वा एकमन्तं अट्ठासि। एकमन्तं ठिता खो, भिक्खवे, सा देवता मं एतदवोच – 'तयोमे, भन्ते, धम्मा भिक्खुनो परिहानाय संवत्तन्ति। कतमे तयो? कम्मारामता, भस्सारामता, निद्दारामता – इमे खो, भन्ते, तयो धम्मा भिक्खुनो परिहानाय संवत्तन्ती' ति। इदमवोच, भिक्खवे, सा देवता। इदं वत्वा मं अभिवादेत्वा पदक्खिणं कत्वा तत्थेवन्तरधायि। तेसं वो, भिक्खवे, अलाभा तेसं दुल्लद्धं[1], ये वो देवता पि जानन्ति कुसलेहि धम्मेहि परिहायमाने[2]।

५. "अपरे पि, भिक्खवे, तयो परिहानिये धम्मे देसेस्सामि। तं सुणाथ, साधुकं मनसि करोथ; भासिस्सामी" ति। "एवं, भन्ते" ति खो ते भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसुं। भगवा एतदवोच –

६. "कतमे च, भिक्खवे, तयो परिहानिया धम्मा? सङ्गणिका- R. 310
रामता, दोवचस्सता, पापमित्तता – इमे खो, भिक्खवे, तयो परिहानिया धम्मा।

७. "ये हि केचि, भिक्खवे, अतीतमद्धानं परिहायिंसु कुसलेहि धम्मेहि, सब्बेते इमेहेव छहि धम्मेहि परिहायिंसु कुसलेहि धम्मेहि। ये पि हि केचि, भिक्खवे, अनागतमद्धानं परिहायिस्सन्ति कुसलेहि
धम्मेहि, सब्बेते इमेहेव छहि धम्मेहि परिहायिस्सन्ति कुसलेहि B 274
धम्मेहि। ये पि हि केचि, भिक्खवे, एतरहि परिहायन्ति कुसलेहि धम्मेहि, सब्बेते इमेहेव छहि धम्मेहि परिहायन्ति कुसलेहि धम्मेही" ति।

---

१. वो दुल्लद्धं – सी०। २. परिहानाय संवत्तमाने – सी०, रो०।

२ अपरिहानियसुत्तं

१. "छयिमे, भिक्खवे, अपरिहानिये धम्मे देसेस्सामि, तं सुणाथ ...पे०... कतमे च, भिक्खवे, छ अपरिहानिया धम्मा ? न कम्मारामता, न भस्सारामता, न निद्दारामता, न सङ्गणिकारामता, सोवचस्सता, कल्याणमित्तता – इमे खो, भिक्खवे, छ अपरिहानिया धम्मा ।

२. "ये हि केचि, भिक्खवे, अतीतमद्धानं न परिहायिंसु कुसलेहि धम्मेहि, सब्बेते इमेहेव छहि धम्मेहि न परिहायिंसु कुसलेहि धम्मेहि । ये पि हि केचि, भिक्खवे, अनागतमद्धानं न परिहायिस्सन्ति कुसलेहि धम्मेहि, सब्बेते इमेहेव छहि धम्मेहि न परिहायिस्सन्ति कुसलेहि धम्मेहि । ये पि हि केचि, भिक्खवे, एतरहि न परिहायन्ति कुसलेहि धम्मेहि, सब्बेते इमेहेव छहि धम्मेहि न परिहायन्ति कुसलेहि धम्मेही" ति ।

---

३. भयसुत्तं

१ "'भयं' ति, भिक्खवे, कामानमेतं अधिवचनं, 'दुक्ख' ति, भिक्खवे, कामानमेतं अधिवचनं; 'रोगो' ति, भिक्खवे, कामानमेतं
R. 311 अधिवचनं, 'गण्डो' ति, भिक्खवे, कामानमेतं अधिवचनं, 'सङ्गो' ति, भिक्खवे, कामानमेतं अधिवचनं, 'पङ्को' ति, भिक्खवे, कामानमेतं अधिवचनं ।

२ "कस्मा च, भिक्खवे, 'भयं' ति कामानमेतं अधिवचनं ? कामरागरत्तायं, भिक्खवे, छन्दरागविनिबद्धो दिट्ठधम्मिका पि भया न परिमुच्चति, सम्परायिका पि भया न परिमुच्चति, तस्मा 'भयं' ति कामानमेतं अधिवचनं । कस्मा च, भिक्खवे, दुक्ख ति . पे० .. रोगो ति . गण्डो ति सङ्गो ति ... पङ्को पि कामानमेतं अधिवचनं ? कामरागरत्तायं, भिक्खवे, छन्दरागविनिबद्धो दिट्ठधम्मिका पि पङ्का न परिमुच्चति, सम्परायिका पि पङ्का न परिमुच्चति, तस्मा 'पङ्को' ति कामानमेतं अधिवचनं ति ।

"भयं दुक्खं[1] रोगो गण्डो[1], सङ्गो पङ्को च उभयं ।
एते कामा पवुच्चन्ति, यत्थ सत्तो पुथुज्जनो ।।

१-१ ० गण्डो – सी०, दुक्खं च रोगो च – स्या०, ० गण्ड – रो० ।

"उपादाने भयं दिस्वा, जातिमरणसम्भवे । B. 27
अनुपादा विमुच्चन्ति, जातिमरणसङ्खये ॥
"ते खेमप्पत्ता सुखिनो, दिट्ठधम्माभिनिब्बुता ।
सब्बवेरभयातीता[1], सब्बदुक्खं उपच्चगुं" ति ॥

---

४. हिमवन्तसुत्तं

१. "छहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु हिमवन्तं पब्बतराजं पदालेय्य, को पन वादो छवाय अविज्जाय ! कतमेहि छहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु समाधिस्स समापत्तिकुसलो होति, समाधिस्स ठितिकुसलो होति, समाधिस्स वुट्ठानकुसलो होति, समाधिस्स कल्लित-कुसलो[2] होति, समाधिस्स गोचरकुसलो होति, समाधिस्स अभिनीहार-कुसलो होति । इमेहि खो, भिक्खवे, छहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु R. 312 हिमवन्त पब्बतराजं पदालेय्य, को पन वादो छवाय अविज्जाया" ति !

---

५. अनुस्सतिट्ठानसुत्तं

१. "छयिमानि, भिक्खवे, अनुस्सतिट्ठानानि । कतमानि छ ? इध, भिक्खवे, अरियसावको तथागतं अनुस्सरति – 'इति पि सो भगवा ...पे०. सत्था देवमनुस्सान बुद्धो भगवा' ति । यस्मिं, भिक्खवे, समये अरियसावको तथागतं अनुस्सरति, नेवस्स तस्मिं समये रागपरियुट्ठितं चित्तं होति, न दोसपरियुट्ठितं चित्तं होति, न मोहपरियुट्ठितं चित्तं होति; उजुगतमेवस्स तस्मिं समये चित्तं होति, निक्खन्तं मुत्तं वुट्ठितं गेधम्हा । 'गेधो' ति खो, भिक्खवे, पञ्चन्नेतं कामगुणानं अधिवचनं । इद पि खो, भिक्खवे, आरम्मण करित्वा एवमिधेकच्चे सत्ता विसुज्झन्ति ।

२. "पुन च परं, भिक्खवे, अरियसावको धम्मं अनुस्सरति – 'स्वाक्खातो भगवता धम्मो ...पे०... पच्चत्तं वेदितब्बो विञ्ञूही' ति । यस्मिं, भिक्खवे, समये अरियसावको धम्मं अनुस्सरति, नेवस्स तस्मिं समये रागपरियुट्ठितं चित्तं होति, न दोसपरियुट्ठितं चित्तं होति, न मोह-परियुट्ठितं चित्त होति; उजुगतमेवस्स तस्मिं समये चित्तं होति, B 276

---

१ सब्बे वेरभयातीता – स्या० । २ कल्लताकुसलो – स्या०, कल्लिताकुसलो – रो० ।

निक्खन्तं मुत्तं वुट्ठितं गेधम्हा । 'गेधो' ति खो, भिक्खवे, पञ्चन्नेतं कामगुणानं अधिवचनं । इदं पि खो, भिक्खवे, आरम्मणं करित्वा एवमिधेकच्चे सत्ता विसुज्झन्ति ।

३. "पुन च परं, भिक्खवे, अरियसावको सङ्घं अनुस्सरति – 'सुप्पटिपन्नो भगवतो सावकसङ्घो . पे० . अनुत्तरं पुञ्ञक्खेत्तं लोकस्सा' R. 313 ति । यस्मिं, भिक्खवे, समये अरियसावको सङ्घं अनुस्सरति, नेवस्स तस्मिं समये रागपरियुट्ठितं चित्तं होति, न दोसपरियुट्ठितं चित्तं होति, न मोहपरियुट्ठितं चित्तं होति, उजुगतमेवस्स तस्मिं समये चित्तं होति, निक्खन्तं मुत्तं वुट्ठितं गेधम्हा । 'गेधो' ति खो, भिक्खवे, पञ्चन्नेतं कामगुणानं अधिवचनं । इदं पि खो, भिक्खवे, आरम्मणं करित्वा एवमिधेकच्चे सत्ता विसुज्झन्ति ।

४. "पुन च परं, भिक्खवे, अरियसावको अत्तनो सीलानि अनुस्सरति अखण्डानि अच्छिद्दानि ...पे०... समाधिसंवत्तनिकानि । यस्मिं, भिक्खवे, समये अरियसावको सीलं अनुस्सरति, नेवस्स तस्मिं समये रागपरियुट्ठितं चित्तं होति, न दोसपरियुट्ठितं चित्तं होति, न मोहपरियुट्ठितं चित्तं होति, उजुगतमेवस्स तस्मिं समये चित्तं होति, निक्खन्तं मुत्तं वुट्ठितं गेधम्हा । 'गेधो' ति खो, भिक्खवे, पञ्चन्नेतं कामगुणानं अधिवचनं । इदं पि खो, भिक्खवे, आरम्मणं करित्वा एवमिधेकच्चे सत्ता विसुज्झन्ति ।

५. "पुन च परं, भिक्खवे, अरियसावको अत्तनो चागं अनुस्सरति – 'लाभा वत मे ! सुलद्धं वत मे ..पे०.. याचयोगो दानसंविभागरतो' ति । यस्मिं ...पे०.. एवमिधेकच्चे सत्ता विसुज्झन्ति ।

६. "पुन च परं, भिक्खवे, अरियसावको देवता अनुस्सरति – 'सन्ति देवा चातुमहाराजिका, सन्ति देवा तावतिंसा, सन्ति देवा यामा, सन्ति देवा तुसिता, सन्ति देवा निम्मानरतिनो, सन्ति देवा परनिम्मित- R. 314 वसवत्तिनो, सन्ति देवा ब्रह्मकायिका, सन्ति देवा ततुत्तरिं । यथारूपाय सद्धाय समन्नागता ता देवता इतो चुता तत्थ उपपन्ना, मय्हं पि तथारूपा सद्धा संविज्जति । यथारूपेन सीलेन .. सुतेन .. चागेन ... पञ्ञाय समन्नागता ता देवता इतो चुता तत्थ उपपन्ना; मय्हं पि तथारूपा पञ्ञा संविज्जती' ति ।

७. "यस्मि, भिक्खवे, समये अरियसावको अत्तनो च तासं B. 277
च देवतानं सद्धं च सीलं च सुतं च चागं च पञ्ञं च अनुस्सरति नेवस्स तस्मि समये रागपरियुट्ठितं चित्तं होति, न दोसपरियुट्ठितं चित्तं होति, न मोहपरियुट्ठित चित्तं होति; उजुगतमेवस्स तस्मि समये चित्त होति, निक्खन्तं मुत्तं वुट्ठितं गेधम्हा । 'गेधो' ति खो, भिक्खवे, पञ्चन्नेतं कामगुणान अधिवचनं । इदं पि खो, भिक्खवे, आरम्मणं करित्वा एवमिधेकच्चे सत्ता विसुज्झन्ति । इमानि खो, भिक्खवे[1], छ अनुस्सतिट्ठानानी" ति ।

---

६. महाकच्चानसुत्तं

१. तत्र खो आयस्मा महाकच्चानो भिक्खू आमन्तेसि – "आवुसो भिक्खवे" ति । "आवुसो" ति खो ते भिक्खू आयस्मतो महाकच्चानस्स पच्चस्सोसुं । आयस्मा महाकच्चानो एतदवोच –

२. "अच्छरियं, आवुसो; अब्भुतं, आवुसो ! यावञ्चिदं तेन भगवता जानता पस्सता अरहता सम्मासम्बुद्धेन सम्बाधे ओकासाधिगमो अनुबुद्धो सत्तानं विसुद्धिया सोकपरिदेवानं समतिक्कमाय दुक्खदोमनस्सानं अत्थङ्गमाय ञायस्स अधिगमाय निब्बानस्स सच्छिकिरियाय, यदिदं छ अनुस्सतिट्ठानानि । कतमानि छ ? इधावुसो, अरियसावको तथागतं अनुस्सरति – 'इति पि सो भगवा ...पे०... सत्था देवमनुस्सानं बुद्धो भगवा' ति । यस्मि, आवुसो, समये अरियसावको तथागतं अनुस्सरति नेवस्स तस्मि समये रागपरियुट्ठितं चित्तं होति, न दोसपरियुट्ठितं चित्तं
होति, न मोहपरियुट्ठितं चित्तं होति; उजुगतमेवस्स तस्मि समये चित्तं R. 31[illegible]
होति, निक्खन्तं मुत्तं वुट्ठितं गेधम्हा । 'गेधो' ति खो, आवुसो, पञ्चन्नेतं कामगुणानं अधिवचनं । स खो सो, आवुसो, अरियसावको सब्बसो आकाससमेन चेतसा विहरति विपुलेन महग्गतेन अप्पमाणेन अवेरेन अब्यापज्झेन । इदं पि खो, आवुसो, आरम्मणं करित्वा एवमिधेकच्चे सत्ता विसुद्धिधम्मा भवन्ति ।

३. "पुन च परं, आवुसो, अरियसावको धम्मं अनुस्सरति – 'स्वाक्खातो भगवता धम्मो ...पे०... पच्चत्तं वेदितब्बो विञ्ञूही' ति ।

---

१ स्या० पोत्थके नत्थि ।

यस्मिं, आवुसो, समये अरियसावको धम्मं अनुस्सरति नेवस्स तस्मिं समये रागपरियुट्ठितं चित्तं होति, न दोसपरियुट्ठितं चित्तं होति, B 278 न मोहपरियुट्ठितं चित्तं होति, उजुगतमेवस्स तस्मिं समये चित्तं होति, निक्खन्तं मुत्तं वुट्ठितं गेधम्हा । 'गेधो' ति खो, आवुसो, पञ्चन्नेतं कामगुणानं अधिवचनं । स खो सो, आवुसो, अरियसावको सब्बसो आकाससमेन चेतसा विहरति विपुलेन महग्गतेन अप्पमाणेन अवेरेन अब्यापज्झेन । इदं पि खो, आवुसो, आरम्मणं करित्वा एवमिधेकच्चे सत्ता विसुद्धिधम्मा भवन्ति ।

४. "पुन च परं, आवुसो, अरियसावको सङ्घं अनुस्सरति – 'सुप्पटिपन्नो भगवतो सावकसङ्घो ... पे० .. अनुत्तरं पुञ्ञक्खेत्तं लोकस्सा' ति । यस्मिं, आवुसो, समये अरियसावको सङ्घं अनुस्सरति नेवस्स तस्मिं समये रागपरियुट्ठितं चित्तं होति, न दोसपरियुट्ठितं चित्तं होति, न मोहपरियुट्ठितं चित्तं होति; उजुगतमेवस्स तस्मिं समये चित्तं होति, निक्खन्तं मुत्तं वुट्ठितं गेधम्हा । 'गेधो' ति खो, आवुसो, पञ्चन्नेतं कामगुणानं अधिवचनं । स खो सो, आवुसो, अरियसावको सब्बसो आकाससमेन चेतसा विहरति विपुलेन महग्गतेन अप्पमाणेन अवेरेन अब्यापज्झेन । R. 316 इदं पि खो, आवुसो, आरम्मणं करित्वा एवमिधेकच्चे सत्ता विसुद्धिधम्मा भवन्ति ।

५. "पुन च परं, आवुसो, अरियसावको अत्तनो सीलानि अनुस्सरति अखण्डानि ...पे०... समाधिसंवत्तनिकानि । यस्मिं, आवुसो, समये अरियसावको अत्तनो सीलं अनुस्सरति नेवस्स तस्मिं समये रागपरियुट्ठितं चित्तं होति, न दोसपरियुट्ठितं चित्तं होति, न मोहपरियुट्ठितं चित्तं होति; उजुगतमेवस्स तस्मिं समये चित्तं होति, निक्खन्तं मुत्तं वुट्ठितं गेधम्हा । 'गेधो' ति खो, आवुसो, पञ्चन्नेतं कामगुणानं अधिवचनं । स खो सो, आवुसो, अरियसावको सब्बसो आकाससमेन चेतसा विहरति विपुलेन महग्गतेन अप्पमाणेन अवेरेन अब्यापज्झेन । इदं पि खो, आवुसो, आरम्मणं करित्वा एवमिधेकच्चे सत्ता विसुद्धिधम्मा भवन्ति ।

६. "पुन च परं, आवुसो, अरियसावको अत्तनो चागं अनुस्सरति – 'लाभा वत मे, सुलद्धं वत मे ... पे०. याचयोगो दानसंविभागरतो'

ति । यस्मिं, आवुसो, समये अरियसावको अत्तनो[1] चागं अनुस्सरति नेवस्स तस्मिं समये रागपरियुट्ठितं चित्तं होति, न दोसपरियुट्ठितं चित्तं होति; न मोहपरियुट्ठितं चित्तं होति; उजुगतमेवस्स तस्मिं समये चित्तं होति, निक्खन्तं मुत्तं वुट्ठितं गेधम्हा । 'गेधो' ति खो आवुसो पञ्चन्नेतं कामगुणानं अधिवचनं । स खो सो, आवुसो, अरियसावको सब्बसो आकाससमेन चेतसा विहरति विपुलेन महग्गतेन अप्पमाणेन अवेरेन अब्यापज्झेन । इदं पि खो, आवुसो, आरम्मणं करित्वा एवमिधेकच्चे सत्ता विसुद्धिधम्मा भवन्ति । B. 279

७. "पुन च परं, आवुसो, अरियसावको देवता अनुस्सरति – 'सन्ति देवा चातुमहाराजिका, सन्ति देवा ... पे॰... ततुत्तरि[2] । यथारूपाय सद्धाय समन्नागता ता देवता इतो चुता तत्थ उपपन्ना; मय्हं पि तथारूपा सद्धा संविज्जति । यथारूपेन सीलेन ... सुतेन ... चागेन ... पञ्ञाय समन्नागता ता देवता इतो चुता तत्थ उपपन्ना; मय्हं पि तथारूपा पञ्ञा संविज्जती' ति । यस्मिं, आवुसो, समये अरियसावको अत्तनो च तासं च देवतानं सद्धं च सीलं च सुतं च चागं च पञ्ञं च अनुस्सरति नेवस्स तस्मिं समये रागपरियुट्ठितं चित्तं होति, न दोसपरियुट्ठितं चित्तं होति, न मोहपरियुट्ठितं चित्तं होति; उजुगतमेवस्स तस्मिं समये चित्तं होति, निक्खन्तं मुत्तं वुट्ठितं गेधम्हा । 'गेधो' ति खो, आवुसो, पञ्चन्नेतं कामगुणानं अधिवचनं । स खो सो, आवुसो, अरियसावको सब्बसो आकाससमेन चेतसा विहरति विपुलेन महग्गतेन अप्पमाणेन अवेरेन अब्यापज्झेन[3] । इदं पि खो, आवुसो, आरम्मणं करित्वा एवमिधेकच्चे सत्ता विसुद्धिधम्मा भवन्ति । R. 317

८. "अच्छरियं, आवुसो; अब्भुतं, आवुसो ! यावञ्चिदं तेन भगवता जानता पस्सता अरहता सम्मासम्बुद्धेन सम्बाधे ओकासाधिगमो अनुबुद्धो सत्तानं विसुद्धिया सोकपरिदेवानं समतिक्कमाय दुक्खदोमनस्सानं अत्थङ्गमाय ञायस्स अधिगमाय निब्बानस्स सच्छिकिरियाय, यदिदं छ[4] अनुस्सतिट्ठानानी" ति ।

---

१. स्या॰, रो॰ पोत्थकेसु न दिस्सति । २. ततुत्तरिं – सी॰; तदुत्तरि – स्या॰ । ३ अब्यापज्झेन – रो॰ । ४. इमानि छ – सी॰, स्या॰, रो॰ ।

७. पठमसमयसुत्तं

१. अथ खो अञ्ञतरो भिक्खु येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि। एकमन्तं
B 280 निसिन्नो खो सो भिक्खु भगवन्तं एतदवोच –

"कति नु खो, भन्ते, समया मनोभावनीयस्स भिक्खुनो दस्सनाय उपसङ्कमितुं" ति ?

२. "छयिमे, भिक्खु, समया मनोभावनीयस्स भिक्खुनो दस्सनाय उपसङ्कमितुं। कतमे छ ? इध, भिक्खु, यस्मिं समये भिक्खु कामरागपरियुट्ठितेन चेतसा विहरति कामरागपरेतेन, उप्पन्नस्स च कामरागस्स निस्सरणं यथाभूतं नप्पजानाति तस्मिं समये मनोभावनीयो भिक्खु उपसङ्कमित्वा एवमस्स वचनीयो – 'अहं खो, आवुसो, कामरागपरि-
R. 318 युट्ठितेन चेतसा विहरामि कामरागपरेतेन, उप्पन्नस्स च कामरागस्स निस्सरणं यथाभूतं नप्पजानामि। साधु वत मे आयस्मा कामरागस्स पहानाय धम्मं देसेतू' ति। तस्स मनोभावनीयो भिक्खु कामरागस्स पहानाय धम्मं देसेति। अयं, भिक्खु, पठमो समयो मनोभावनीयस्स भिक्खुनो दस्सनाय उपसङ्कमितुं।

३. "पुन च परं, भिक्खु, यस्मिं समये भिक्खु ब्यापादपरियुट्ठितेन चेतसा विहरति ब्यापादपरेतेन, उप्पन्नस्स च ब्यापादस्स निस्सरणं यथाभूतं नप्पजानाति तस्मिं समये मनोभावनीयो भिक्खु उपसङ्कमित्वा एवमस्स वचनीयो – 'अहं खो, आवुसो, ब्यापादपरियुट्ठितेन चेतसा विहरामि ब्यापादपरेतेन, उप्पन्नस्स च ब्यापादस्स निस्सरणं यथाभूतं नप्पजानामि। साधु वत मे आयस्मा ब्यापादस्स पहानाय धम्मं देसेतू' ति। तस्स मनोभावनीयो भिक्खु ब्यापादस्स पहानाय धम्मं देसेति। अयं, भिक्खु, दुतियो समयो मनोभावनीयस्स भिक्खुनो दस्सनाय उपसङ्कमितुं।

४. "पुन च परं, भिक्खु, यस्मिं समये भिक्खु थीनमिद्धपरियुट्ठितेन चेतसा विहरति थीनमिद्धपरेतेन, उप्पन्नस्स च थीनमिद्धस्स निस्सरणं यथाभूतं नप्पजानाति तस्मिं समये मनोभावनीयो भिक्खु उपसङ्कमित्वा एवमस्स वचनीयो – 'अहं खो, आवुसो, थीनमिद्धपरियुट्ठितेन चेतसा विहरामि थीनमिद्धपरेतेन, उप्पन्नस्स च थीनमिद्धस्स निस्सरणं यथाभूतं नप्पजानामि। साधु वत मे आयस्मा थीनमिद्धस्स

पहानाय धम्मं देसेतू' ति । तस्स मनोभावनीयो भिक्खु थीनमिद्धस्स पहानाय धम्मं देसेति । अयं, भिक्खु, ततियो समयो मनोभावनीयस्स B 281 भिक्खुनो दस्सनाय उपसङ्कमितुं ।

५. "पुन च परं, भिक्खु, यस्मिं समये भिक्खु उद्धच्चकुक्कुच्च-परियुट्ठितेन चेतसा विहरति उद्धच्चकुक्कुच्चपरेतेन, उप्पन्नस्स च उद्धच्च-कुक्कुच्चस्स निस्सरणं यथाभूतं नप्पजानाति तस्मिं समये मनोभावनीयो भिक्खु उपसङ्कमित्वा एवमस्स वचनीयो – 'अहं खो, आवुसो, उद्धच्च-कुक्कुच्चपरियुट्ठितेन चेतसा विहरामि उद्धच्चकुक्कुच्चपरेतेन, उप्पन्नस्स च उद्धच्चकुक्कुच्चस्स निस्सरणं यथाभूतं नप्पजानामि । साधु वत R 319 मे आयस्मा उद्धच्चकुक्कुच्चस्स पहानाय धम्मं देसेतू' ति । तस्स मनो-भावनीयो भिक्खु उद्धच्चकुक्कुच्चस्स पहानाय धम्मं देसेति । अयं, भिक्खु, चतुत्थो समयो मनोभावनीयस्स भिक्खुनो दस्सनाय उपसङ्कमितुं ।

६. "पुन च परं, भिक्खु, यस्मिं समये भिक्खु विचिकिच्छापरि-युट्ठितेन चेतसा विहरति विचिकिच्छापरेतेन, उप्पन्नाय च विचिकिच्छाय निस्सरणं यथाभूतं नप्पजानाति तस्मिं समये मनोभावनीयो भिक्खु उपसङ्कमित्वा एवमस्स वचनीयो – 'अहं[1], आवुसो, विचिकिच्छापरि-युट्ठितेन चेतसा विहरामि विचिकिच्छापरेतेन, उप्पन्नाय च विचिकिच्छाय निस्सरण यथाभूतं नप्पजानामि । साधु वत मे आयस्मा विचिकिच्छाय पहानाय धम्म देसेतू' ति । तस्स मनोभावनीयो भिक्खु विचिकिच्छाय पहानाय धम्मं देसेति । अयं, भिक्खु, पञ्चमो समयो मनोभावनीयस्स भिक्खुनो दस्सनाय उपसङ्कमितुं ।

७. "पुन च परं, भिक्खु, यस्मिं समये भिक्खु यं निमित्तं आगम्म यं निमित्तं मनसिकरोतो अनन्तरा आसवान खयो होति तं निमित्तं नप्प-जानाति[2] तस्मिं समये मनोभावनीयो भिक्खु उपसङ्कमित्वा एवमस्स वचनीयो – 'अहं खो, आवुसो, यं निमित्तं आगम्म यं निमित्तं मनसि-करोतो अनन्तरा आसवानं खयो होति, तं निमित्तं नप्पजानामि । साधु वत मे आयस्मा आसवानं खयाय धम्मं देसेतू' ति । तस्स मनोभावनीयो भिक्खु आसवानं खयाय धम्मं देसेति । अयं, भिक्खु, छट्ठो समयो मनोभावनीयस्स भिक्खुनो दस्सनाय उपसङ्कमितुं । इमे खो, भिक्खु, छ समया मनोभावनीयस्स भिक्खुनो दस्सनाय उपसङ्कमितुं" ति ।

---

१ अहं खो – सी०, स्या०, रो० । २. न जानाति न पस्सति – सी०, स्या०, रो० ।

८. दुतियसमयसुत्तं

B 282, R. 320 १. एकं समयं सम्बहुला थेरा भिक्खू वाराणसियं विहरन्ति इसिपतने मिगदाये । अथ खो तेसं थेरानं भिक्खूनं पच्छाभत्तं पिण्डपातपटिक्कन्तानं मण्डलमाळे[1] सन्निसिन्नानं सन्निपतितानं अयमन्तराकथा उदपादि – "को नु खो, आवुसो, समयो मनोभावनीयस्स भिक्खुनो दस्सनाय उपसङ्कमितुं" ति ?

२. एवं वुत्ते अञ्ञतरो भिक्खु थेरे भिक्खू एतदवोच – "यस्मिं, आवुसो, समये मनोभावनीयो भिक्खु पच्छाभत्तं पिण्डपातपटिक्कन्तो पादे पक्खालेत्वा निसिन्नो होति पल्लङ्कं आभुजित्वा उजुं कायं पणिधाय परिमुखं सतिं उपट्ठपेत्वा, सो समयो मनोभावनीयस्स भिक्खुनो दस्सनाय उपसङ्कमितुं" ति ।

३. एवं वुत्ते अञ्ञतरो भिक्खु तं भिक्खुं एतदवोच – "न खो, आवुसो[2], सो समयो[2] मनोभावनीयस्स भिक्खुनो दस्सनाय उपसङ्कमितुं । यस्मिं, आवुसो, समये मनोभावनीयो भिक्खु पच्छाभत्तं पिण्डपातपटिक्कन्तो पादे पक्खालेत्वा निसिन्नो होति पल्लङ्कं आभुजित्वा उजुं कायं पणिधाय परिमुखं सतिं उपट्ठपेत्वा, चारित्तकिलमथो पिस्स तस्मिं समये अप्पटिप्पस्सद्धो होति, भत्तकिलमथो पिस्स तस्मिं समये अप्पटिप्पस्सद्धो होति । तस्मा सो असमयो मनोभावनीयस्स भिक्खुनो दस्सनाय उपसङ्कमितुं । यस्मिं, आवुसो, समये मनोभावनीयो भिक्खु सायन्हसमयं पटिसल्लाना वुट्ठितो विहारपच्छायायं[3] निसिन्नो होति पल्लङ्कं आभुजित्वा उजुं कायं पणिधाय परिमुखं सतिं उपट्ठपेत्वा, सो समयो मनोभावनीयस्स भिक्खुनो दस्सनाय उपसङ्कमितुं" ति ।

४. एवं वुत्ते अञ्ञतरो भिक्खु तं भिक्खुं एतदवोच – "न खो, आवुसो, सो समयो मनोभावनीयस्स भिक्खुनो दस्सनाय उपसङ्कमितुं । R. 321 यस्मिं, आवुसो, समये मनोभावनीयो भिक्खु सायन्हसमयं पटिसल्लाना वुट्ठितो विहारपच्छायायं निसिन्नो होति पल्लङ्कं आभुजित्वा उजुं कायं पणिधाय परिमुखं सतिं उपट्ठपेत्वा, यदेवस्स दिवा समाधिनिमित्तं मनसिकतं होति तदेवस्स तस्मिं समये समुदाचरति । तस्मा सो असमयो B. 283 मनोभावनीयस्स भिक्खुनो दस्सनाय उपसङ्कमितुं । यस्मिं, आवुसो,

१. मण्डलमाले – सी०, रो० । २–२ समया – सी०, स्या० । ३ विहारपच्छाछायाय – सी० ।

समये मनोभावनीयो भिक्खु रत्तिया पच्चूससमयं पच्चुट्ठाय निसिन्नो होति पल्लङ्कं आभुजित्वा उजुं कायं पणिधाय परिमुखं सतिं उपट्ठपेत्वा, सो समयो मनोभावनीयस्स भिक्खुनो दस्सनाय उपसङ्कमितुं'' ति ।

५. एवं वुत्ते अञ्ञतरो भिक्खु तं भिक्खुं एतदवोच – "न खो, आवुसो, सो समयो मनोभावनीयस्स भिक्खुनो दस्सनाय उपसङ्कमितुं । यस्मिं, आवुसो, समये मनोभावनीयो भिक्खु रत्तिया पच्चूससमयं पच्चुट्ठाय निसिन्नो होति पल्लङ्कं आभुजित्वा उजुं कायं पणिधाय परिमुखं सतिं उपट्ठपेत्वा, ओजट्ठायिस्स तस्मिं समये कायो होति फासुस्स[1] होति बुद्धानं सासनं मनसि कातुं । तस्मा सो असमयो[2] मनोभावनीयस्स भिक्खुनो दस्सनाय उपसङ्कमितुं'' ति ।

६. एवं वुत्ते आयस्मा महाकच्चानो थेरे भिक्खू एतदवोच – "सम्मुखा मेतं, आवुसो, भगवतो सुतं सम्मुखा पटिग्गहितं – 'छयिमे, भिक्खु, समया मनोभावनीयस्स भिक्खुनो दस्सनाय उपसङ्कमितुं । कतमे छ ? इध, भिक्खु, यस्मिं समये भिक्खु कामरागपरियुट्ठितेन चेतसा विहरति कामरागपरेतेन, उप्पन्नस्स च कामरागस्स निस्सरणं यथाभूतं नप्पजानाति, तस्मिं समये मनोभावनीयो भिक्खु उपसङ्कमित्वा एवमस्स वचनीयो – अहं खो, आवुसो, कामरागपरियुट्ठितेन चेतसा विहरामि कामरागपरेतेन, उप्पन्नस्स च कामरागस्स निस्सरणं यथाभूतं नप्पजानामि । साधु वत मे आयस्मा कामरागस्स पहानाय धम्मं देसेतू' ति । तस्स मनोभावनीयो भिक्खु कामरागस्स पहानाय धम्मं देसेति । अयं भिक्खु पठमो समयो मनोभावनीयस्स भिक्खुनो दस्सनाय उपसङ्कमितुं । R 322

७. 'पुन च परं, भिक्खु, यस्मिं समये भिक्खु ब्यापादपरियुट्ठितेन चेतसा विहरति ..पे०... थीनमिद्धपरियुट्ठितेन चेतसा विहरति ... उद्धच्चकुक्कुच्चपरियुट्ठितेन चेतसा विहरति .. विचिकिच्छापरियुट्ठितेन चेतसा विहरति ... यं निमित्तं आगम्म यं निमित्तं मनसिकरोतो अनन्तरा आसवानं खयो होति, तं निमित्तं न जानाति न पस्सति, तस्मिं समये मनोभावनीयो भिक्खु उपसङ्कमित्वा एवमस्स वचनीयो – अहं खो, आवुसो, यं निमित्तं आगम्म यं निमित्तं मनसिकरोतो अनन्तरा B. 284

१. फासुकस्स – स्या० । २ समयो – सी०, स्या० ।

आसवानं खयो होति तं निमित्तं न जानामि न पस्सामि । साधु वत मे आयस्मा आसवानं खयाय धम्मं देसेतू ति । तस्स मनोभावनीयो भिक्खु आसवानं खयाय धम्मं देसेति । अयं, भिक्खु, छट्ठो समयो मनोभावनीयस्स भिक्खुनो दस्सनाय उपसङ्कमितुं ।

८. "सम्मुखा मेतं, आवुसो, भगवतो सुतं सम्मुखा पटिग्गहितं – 'इमे खो, भिक्खु, छ समया मनोभावनीयस्स भिक्खुनो दस्सनाय उपसङ्कमितुं'" ति ।

---

९. उदायीसुत्तं

१. अथ खो भगवा आयस्मन्तं उदायिं आमन्तेसि – "कति नु खो, उदायि, अनुस्सतिट्ठानानी" ति ? एवं वुत्ते आयस्मा उदायी[1] तुण्ही अहोसि । दुतियं पि खो भगवा आयस्मन्तं उदायिं आमन्तेसि – "कति नु खो, उदायि, अनुस्सतिट्ठानानी" ति ? [2]दुतियं पि खो[2] आयस्मा उदायी तुण्ही अहोसि । ततियं पि खो भगवा आयस्मन्तं उदायिं आमन्तेसि – "कति नु खो, उदायि, अनुस्सतिट्ठानानी" ति ? ततियं पि खो आयस्मा उदायी तुण्ही अहोसि ।

२. अथ खो आयस्मा आनन्दो आयस्मन्तं उदायिं एतदवोच – "सत्था तं, आवुसो उदायि, आमन्तेसी[3]" ति ?

R. 323 "सुणोमह[4], आवुसो आनन्द, भगवतो । इध, भन्ते, भिक्खु अनेकविहितं पुब्बेनिवासं अनुस्सरति – सेय्यथीदं एकं पि जातिं द्वे पि जातियो ...पे०. । इति साकारं सउद्देसं अनेकविहितं पुब्बेनिवासं अनुस्सरति । इदं, भन्ते, अनुस्सतिट्ठानं[5]" ति ।

३. अथ खो भगवा आयस्मन्तं आनन्दं आमन्तेसि – "अञ्ञासि खो अहं, आनन्द – 'नेवायं उदायी मोघपुरिसो अधिचित्तं अनुयुत्तो विहरती' ति । कति नु खो, आनन्द, अनुस्सतिट्ठानानी" ति ?

४. "पञ्च, भन्ते, अनुस्सतिट्ठानानि । कतमानि पञ्च ? इध, भन्ते, भिक्खु विविच्चेव कामेहि ...पे०. ततियं झानं उपसम्पज्ज विहरति । इदं, भन्ते, अनुस्सतिट्ठानं एवं भावितं एवं बहुलीकतं दिट्ठधम्मसुखविहाराय संवत्तति ।

---

१ उदायि – स्या०, रो० । २-२ एवं वुत्ते – स्या० । ३ आमन्तेती – सी०, स्या०, रो० । ४ सुणामह – सी०, स्या०, रो० । ५ अनुस्सतिट्ठाना – सी० ।

५. "पुन च परं, भन्ते, भिक्खु आलोकसञ्ञं मनसि करोति, दिवा सञ्ञं अधिट्ठाति, यथा दिवा तथा रत्तिं, यथा रत्तिं तथा दिवा; इति विवटेन चेतसा अपरियोनद्धेन सप्पभासं[1] चित्तं भावेति । इदं, B. 285 भन्ते, अनुस्सतिट्ठानं एवं भावितं एवं बहुलीकतं ञाणदस्सनप्पटिलाभाय संवत्तति ।

६. "पुन च परं, भन्ते, भिक्खु इममेव कायं उद्धं पादतला अधो केसमत्थका तचपरियन्तं पूरं नानप्पकारस्स असुचिनो पच्चवेक्खति – 'अत्थि इमस्मिं काये केसा लोमा नखा दन्ता तचो मंसं न्हारु[2] अट्ठि अट्ठिमिञ्जं वक्कं हदयं यकनं किलोमकं पिहकं पप्फासं अन्तं अन्तगुणं उदरियं करीसं पित्तं सेम्हं पुब्बो लोहितं सेदो मेदो अस्सु वसा खेळो[3] सिङ्घाणिका[4] लसिका मुत्तं' ति । इदं, भन्ते, अनुस्सतिट्ठानं एवं भावितं एवं बहुलीकतं कामरागप्पहानाय[5] संवत्तति ।

७. "पुन च परं, भन्ते, भिक्खु सेय्यथापि पस्सेय्य सरीरं सीवथिकाय छड्डितं[6] एकाहमतं वा द्वीहमतं वा तीहमतं वा उद्धुमातकं विनीलकं R. 324 विपुब्बकजातं, सो इममेव कायं एवं उपसंहरति – 'अयं पि खो कायो एवंधम्मो एवंभावी एवंअनतीतो[7]' ति ।

८. "सेय्यथापि[8] वा पन पस्सेय्य सरीरं सीवथिकाय छड्डितं काकेहि वा खज्जमानं कुललेहि वा खज्जमानं गिज्झेहि वा खज्जमानं सुनखेहि[9] वा खज्जमानं सिङ्गालेहि[10] वा खज्जमानं विविधेहि वा पाणकजातेहि खज्जमानं, सो इममेव कायं एवं उपसंहरति – 'अयं पि खो कायो एवंधम्मो एवंभावी एवंअनतीतो' ति ।

९. "सेय्यथापि वा पन पस्सेय्य सरीरं सीवथिकाय छड्डितं अट्ठिकसङ्खलिकं समंसलोहितं न्हारुसम्बन्धं ...पे०... अट्ठिकसङ्खलिकं निम्मंसलोहितमक्खितं न्हारुसम्बन्धं ... अट्ठिकसङ्खलिकं अपगतमंसलोहितं न्हारुसम्बन्धं । अट्ठिकानि अपगतसम्बन्धानि दिसाविदिसाविक्खित्तानि[11], अञ्ञेन हत्थट्ठिकं अञ्ञेन पादट्ठिकं अञ्ञेन जङ्घट्ठिकं अञ्ञेन

---

१ सप्पभासं – स्या० । २ नहारु – सी०, नहारू – स्या०, रो० । ३ खेलो – सी०, स्या०, रो० । ४ सिङ्घानिका – सी० । ५ कामरागस्स पहानाय – स्या०, रो०, कामरागस्स पहाणाय – सी० । ६ छट्टित – म० । ७ एत अनतीतो – सी० । ८ सेय्यथा – स्या० । ९ सुपानेहि – सी०, सुवाणेहि – स्या०, सुवानेहि – रो० । १०. सिगालेहि – सी०, रो० । ११. दिसाविदिसासु विक्खित्तानि – सी० ।

B 286 ऊरुट्ठिकं अञ्ञेन कटिट्ठिकं[1] अञ्ञेन फासुकट्ठिकं[2] अञ्ञेन पिट्ठिकण्टकट्ठिकं अञ्ञेन खन्धट्ठिकं अञ्ञेन गीवट्ठिकं अञ्ञेन हनुकट्ठिकं अञ्ञेन दन्तकट्ठिकं अञ्ञेन सीसकटाहं[2], अट्ठिकानि सेतानि सङ्खवण्णप्पटिभागानि[3] अट्ठिकानि पुञ्जकितानि[4] तेरोवस्सिकानि अट्ठिकानि
R 325 पूतीनि चुण्णकजातानि, सो इममेव कायं एवं उपसंहरति – 'अयं पि खो कायो एवंधम्मो एवंभावी एवंअनतीतो' ति । इदं, भन्ते, अनुस्सतिट्ठानं एवं भावितं एवं बहुलीकतं अस्मिमानसमुग्घाताय संवत्तति ।

१०. "पुन च परं, भन्ते, भिक्खु सुखस्स च पहाना .. पे०. चतुत्थं झानं उपसम्पज्ज विहरति । इदं, भन्ते, अनुस्सतिट्ठानं एवं भावितं एवं बहुलीकतं अनेकधातुपटिवेधाय संवत्तति । इमानि खो, भन्ते, पञ्च अनुस्सतिट्ठानानी" ति ।

११. "साधु, साधु, आनन्द ! तेन हि त्वं, आनन्द, इदं पि छट्ठं अनुस्सतिट्ठानं धारेहि । इधानन्द, भिक्खु सतो व अभिक्कमति सतो व पटिक्कमति सतो व तिट्ठति सतो व निसीदति सतो व सेय्यं कप्पेति सतो व कम्मं अधिट्ठाति । इदं, आनन्द, अनुस्सतिट्ठानं एवं भावितं एवं बहुलीकतं सतिसम्पजञ्ञाय संवत्तती" ति ।

---

१०. अनुत्तरियसुत्तं

१. "छयिमानि, भिक्खवे, अनुत्तरियानि । कतमानि छ ? दस्सनानुत्तरियं, सवनानुत्तरियं, लाभानुत्तरियं, सिक्खानुत्तरियं, पारिचरियानुत्तरियं, अनुस्सतानुत्तरियं ति ।

२. "कतमं च, भिक्खवे, दस्सनानुत्तरियं ? इध, भिक्खवे, एकच्चो हत्थिरतनं पि दस्सनाय गच्छति, अस्सरतनं पि दस्सनाय गच्छति, मणिरतनं पि दस्सनाय गच्छति, उच्चावचं वा पन दस्सनाय गच्छति, समणं वा[5] ब्राह्मणं वा मिच्छादिट्ठिकं मिच्छापटिपन्नं[6] दस्सनाय गच्छति । अत्थेतं, भिक्खवे, दस्सनं, नेतं नत्थी ति वदामि । तं च खो एतं, भिक्खवे, दस्सनं हीनं गम्मं पोथुज्जनिकं अनरियं अनत्थसंहितं, न निब्बिदाय न

---

१ कटट्ठिकं – सी० । २–२ पिट्ठिकण्डकं अञ्ञेन सीसकटाहं – सी०, रो०, पिट्ठिकण्टकट्ठिकं अञ्ञेन सीसकटाहं – स्या० । ३ सङ्खवण्णूपनिभानि – स्या०, रो०, सङ्खवण्णुपतिभानि – सी० । ४ पुञ्जकतानि – रो० । ५ वा पन – सी० । ६ मिच्छापटिपन्नं – स्या० ।

विरागाय न निरोधाय न उपसमाय न अभिञ्ञाय न सम्बोधाय न निब्बानाय संवत्तति। यो च खो, भिक्खवे, तथागतं वा तथागतसावकं R. 326 वा दस्सनाय गच्छति निविट्ठसद्धो निविट्ठपेमो एकन्तगतो अभिप्प- B. 287 सन्नो, एतदानुत्तरियं, भिक्खवे, दस्सनानं सत्तानं विसुद्धिया सोकपरि-देवानं[1] समतिक्कमाय दुक्खदोमनस्सानं अत्थङ्गमाय[2] ञायस्स अधि-गमाय निब्बानस्स सच्छिकिरियाय, यदिदं तथागतं वा तथागतसावकं वा दस्सनाय गच्छति निविट्ठसद्धो निविट्ठपेमो एकन्तगतो अभिप्पसन्नो। इदं वुच्चति, भिक्खवे, दस्सनानुत्तरियं। इति दस्सनानुत्तरियं।

३. "सवनानुत्तरियं च कथं होति? इध, भिक्खवे, एकच्चो भेरिसद्दं पि सवनाय गच्छति, वीणासद्दं पि सवनाय गच्छति, गीतसद्दं पि सवनाय गच्छति, उच्चावचं वा पन सवनाय गच्छति, समणस्स वा ब्राह्मणस्स वा मिच्छादिट्ठिकस्स मिच्छापटिपन्नस्स धम्मस्सवनाय गच्छति। अत्थेतं, भिक्खवे, सवनं; नेतं नत्थी ति वदामि। तं च खो एतं, भिक्खवे, सवनं हीनं गम्मं पोथुज्जनिकं अनरियं अनत्थसंहितं, न निब्बिदाय न विरागाय न निरोधाय न उपसमाय न अभिञ्ञाय न सम्बोधाय न निब्बानाय संवत्तति। यो च खो, भिक्खवे, तथागतस्स वा तथागत-सावकस्स वा धम्मस्सवनाय गच्छति निविट्ठसद्धो निविट्ठपेमो एकन्तगतो अभिप्पसन्नो, एतदानुत्तरियं, भिक्खवे, सवनानं सत्तानं विसुद्धिया सोकपरिदेवानं समतिक्कमाय दुक्खदोमनस्सानं अत्थङ्गमाय ञायस्स अधिगमाय निब्बानस्स सच्छिकिरियाय, यदिदं तथागतस्स वा तथागत-सावकस्स वा धम्मस्सवनाय गच्छति निविट्ठसद्धो निविट्ठपेमो एकन्तगतो अभिप्पसन्नो। इदं वुच्चति, भिक्खवे, सवनानुत्तरियं। इति दस्सना-नुत्तरियं, सवनानुत्तरियं।

४. "लाभानुत्तरियं च कथं होति? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुत्तलाभं पि लभति, दारलाभं पि लभति, धनलाभं पि लभति, उच्चावचं वा पन लाभं लभति, समणे वा ब्राह्मणे वा मिच्छादिट्ठिके मिच्छापटिपन्ने R. 32 सद्धं पटिलभति। अत्थेसो, भिक्खवे, लाभो; नेसो नत्थी ति वदामि। सो च खो एसो, भिक्खवे, लाभो हीनो गम्मो पोथुज्जनिको अनरियो अनत्थसंहितो, न निब्बिदाय न विरागाय न निरोधाय न उपसमाय न

१ सोकपरिद्दवान – सी०। २. अत्थगमाय – सी०।

अभिञ्ञाय न सम्बोधाय न निब्बानाय संवत्तति । यो च खो, भिक्खवे,
B 288 तथागते वा तथागतसावके वा सद्धं पटिलभति निविट्ठसद्धो निविट्ठपेमो एकन्तगतो अभिप्पसन्नो, एतदानुत्तरियं, भिक्खवे, लाभानं सत्तानं विसुद्धिया सोकपरिदेवानं समतिक्कमाय दुक्खदोमनस्सानं अत्थङ्गमाय ञायस्स अधिगमाय निब्बानस्स सच्छिकिरियाय, यदिदं तथागते वा तथागतसावके वा सद्धं पटिलभति निविट्ठसद्धो निविट्ठपेमो एकन्तगतो अभिप्पसन्नो । इदं वुच्चति, भिक्खवे, लाभानुत्तरियं । इति दस्सनानुत्तरियं, सवनानुत्तरियं, लाभानुत्तरियं ।

५. "सिक्खानुत्तरियं च कथं होति ? इध, भिक्खवे, एकच्चो हत्थिस्मिं पि सिक्खति, अस्सस्मिं पि सिक्खति, रथस्मिं पि सिक्खति, धनुस्मिं पि सिक्खति, थरुस्मिं पि सिक्खति, उच्चावचं वा पन सिक्खति, समणस्स वा ब्राह्मणस्स वा मिच्छादिट्ठिकस्स मिच्छापटिपन्नस्स सिक्खति । अत्थेसा, भिक्खवे, सिक्खा, नेसा नत्थी ति वदामि । सा च खो एसा, भिक्खवे, सिक्खा हीना गम्मा पोथुज्जनिका अनरिया अनत्थसंहिता, न निब्बिदाय न विरागाय न निरोधाय न उपसमाय न अभिञ्ञाय न सम्बोधाय न निब्बानाय संवत्तति । यो च खो, भिक्खवे, तथागतप्पवेदिते धम्मविनये अधिसीलं पि सिक्खति, अधिचित्तं पि सिक्खति, अधिपञ्ञं पि सिक्खति निविट्ठसद्धो निविट्ठपेमो एकन्तगतो अभिप्पसन्नो, एतदानुत्तरियं, भिक्खवे, सिक्खानं सत्तानं विसुद्धिया सोकपरिदेवानं समतिक्कमाय
R 328 दुक्खदोमनस्सानं अत्थङ्गमाय ञायस्स अधिगमाय निब्बानस्स सच्छिकिरियाय, यदिदं तथागतप्पवेदिते धम्मविनये अधिसीलं पि सिक्खति, अधिचित्तं पि सिक्खति, अधिपञ्ञं पि सिक्खति, निविट्ठसद्धो निविट्ठपेमो एकन्तगतो अभिप्पसन्नो । इदं वुच्चति, भिक्खवे, सिक्खानुत्तरियं । इति दस्सनानुत्तरियं, सवनानुत्तरियं, लाभानुत्तरियं, सिक्खानुत्तरियं ।

६. "पारिचरियानुत्तरियं च कथं होति ? इध, भिक्खवे, एकच्चो खत्तियं पि परिचरति, ब्राह्मणं पि परिचरति, गहपतिं पि परिचरति, उच्चावचं वा पन परिचरति, समणं वा ब्राह्मणं वा मिच्छादिट्ठिकं मिच्छापटिपन्नं परिचरति । अत्थेसा, भिक्खवे, पारिचरिया, नेसा नत्थी ति वदामि । सा च खो एसा, भिक्खवे, पारिचरिया हीना गम्मा पोथुज्जनिका अनरिया अनत्थसंहिता, न निब्बिदाय ... पे० ... न निब्बानाय संवत्तति ।

यो च खो, भिक्खवे, तथागतं वा तथागतसावकं वा परिचरति निविट्ठ-सद्धो निविट्ठपेमो एकन्तगतो अभिप्पसन्नो, एतदानुत्तरियं, भिक्खवे, B 289
पारिचरियानं सत्तानं विसुद्धिया सोकपरिदेवानं समतिक्कमाय दुक्खदोमनस्सानं अत्थङ्गमाय ञायस्स अधिगमाय निब्बानस्स सच्छिकिरियाय, यदिदं तथागतं वा तथागतसावकं वा परिचरति निविट्ठसद्धो निविट्ठपेमो एकन्तगतो अभिप्पसन्नो। इदं वुच्चति, भिक्खवे, पारिचरियानुत्तरियं[1]। इति दस्सनानुत्तरियं, सवनानुत्तरियं, लाभानुत्तरियं, सिक्खानुत्तरियं, पारिचरियानुत्तरियं।

७. "अनुस्सतानुत्तरियं च कथं होति? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुत्तलाभं पि अनुस्सरति, दारलाभं पि अनुस्सरति, धनलाभं पि अनुस्सरति, उच्चावचं वा पन लाभं अनुस्सरति, समणं वा ब्राह्मणं वा मिच्छादिट्ठिकं मिच्छापटिपन्नं अनुस्सरति। अत्थेसा, भिक्खवे, अनुस्सति; नेसा नत्थी ति वदामि। सा च खो एसा, भिक्खवे, अनुस्सति हीना गम्मा पोथुज्जनिका अनरिया अनत्थसंहिता, न निब्बिदाय न विरागाय न निरोधाय न उपसमाय न अभिञ्ञाय न सम्बोधाय न निब्बानाय संवत्तति। यो च खो, भिक्खवे, तथागतं वा तथागतसावकं वा अनुस्सरति निविट्ठ- R. 329
सद्धो निविट्ठपेमो एकन्तगतो अभिप्पसन्नो, एतदानुत्तरियं, भिक्खवे, अनुस्सतीनं सत्तानं विसुद्धिया[2] सोकपरिदेवानं समतिक्कमाय दुक्खदोमनस्सानं अत्थङ्गमाय ञायस्स अधिगमाय निब्बानस्स सच्छिकिरियाय, यदिदं तथागतं वा तथागतसावकं वा अनुस्सरति निविट्ठसद्धो निविट्ठपेमो एकन्तगतो अभिप्पसन्नो। इदं वुच्चति, भिक्खवे, अनुस्सतानुत्तरियं। इमानि खो, भिक्खवे, छ अनुत्तरियानी ति।

"ये दस्सनानुत्तरं[3] लद्धा, सवनं च अनुत्तरं।
लाभानुत्तरियं लद्धा, सिक्खानुत्तरिये रता॥
"उपट्ठिता पारिचरिया[4], भावयन्ति अनुस्सतिं।
विवेकप्पटिसंयुत्तं, खेमं अमतगामिनिं॥
"अप्पमादे पमुदिता, निपका सीलसंवुता।
ते वे कालेन पच्चेन्ति[5], यत्थ दुक्खं निरुज्झती" ति।

अनुत्तरियवग्गो ततियो।

१. पारचरियानुत्तरिय – स्या०। २. विसुद्धया – स्या०। ३. दस्सनवर – सी०, रो०, दस्सनानुत्तरिय – स्या०। ४ पारिचरिये – सी०, स्या०, रो०। ५. पच्चन्ति – सी०, स्या०।

तस्सुद्दानं

B 290 सामको अपरिहानियो[1], भय हिमवानुस्सति[2] ।
कच्चानो द्वे[3] च समया, उदायी[4] अनुत्तरियेना ति ॥

---

४. देवतावग्गो

१. सेखसुत्तं

१. "छयिमे, भिक्खवे, धम्मा सेखस्स[5] भिक्खुनो परिहानाय
R 330 संवत्तन्ति । कतमे छ ? कम्मारामता, भस्सारामता, निद्दारामता, सङ्गणिकारामता, इन्द्रियेसु अगुत्तद्वारता, भोजने अमत्तञ्ञुता – इमे खो, भिक्खवे, छ धम्मा सेखस्स भिक्खुनो परिहानाय[6] संवत्तन्ति ।

२. "छयिमे, भिक्खवे, धम्मा सेखस्स भिक्खुनो अपरिहानाय संवत्तन्ति । कतमे छ ? न कम्मारामता, न भस्सारामता, न निद्दारामता, न सङ्गणिकारामता, इन्द्रियेसु गुत्तद्वारता, भोजने मत्तञ्ञुता – इमे खो, भिक्खवे, छ धम्मा सेखस्स भिक्खुनो अपरिहानाय संवत्तन्ती" ति ।

---

२. पठमअपरिहानसुत्तं

१. अथ खो अञ्ञतरा देवता अभिक्कन्ताय रत्तिया अभिक्कन्तवण्णा केवलकप्पं जेतवनं ओभासेत्वा येन भगवा तेनुपसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं अट्ठासि । एकमन्तं ठिता खो सा देवता भगवन्तं एतदवोच –

२. "छयिमे, भन्ते, धम्मा भिक्खुनो अपरिहानाय संवत्तन्ति । कतमे छ ? सत्थुगारवता, धम्मगारवता, सङ्घगारवता, सिक्खागारवता, अप्पमादगारवता, पटिसन्थारगारवता – इमे खो, भन्ते, छ धम्मा भिक्खुनो अपरिहानाय संवत्तन्ती" ति ।

३. इदमवोच सा देवता । समनुञ्ञो सत्था अहोसि । अथ खो सा देवता "समनुञ्ञो मे सत्था" ति भगवन्तं अभिवादेत्वा पदक्खिणं कत्वा तत्थेवन्तरधायि ।

---

१ अपरिहानीयो – सी० । २ हिमव सुज्झति – स्या० । ३. देव – स्या० । ४. उदायि – स्या०, रो० । ५. सेक्खस्स – स्या० । ६. अपरिहानाय – स्या०, रो० ।

४. अथ खो भगवा तस्सा रत्तिया अच्चयेन भिक्खू आमन्तेसि B 291 – "इमं, भिक्खवे, रत्तिं अञ्ञतरा देवता अभिक्कन्ताय रत्तिया अभिक्कन्तवण्णा केवलकप्पं जेतवनं ओभासेत्वा येनाहं तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा मं अभिवादेत्वा एकमन्तं अट्ठासि । एकमन्तं ठिता खो, भिक्खवे, सा देवता मं एतदवोच – 'छयिमे, भन्ते, धम्मा भिक्खुनो अपरिहानाय संवत्तन्ति । कतमे छ ? सत्थुगारवता, धम्मगारवता, सङ्घगारवता, सिक्खागारवता, अप्पमादगारवता, पटिसन्थारगारवता – इमे खो, R. 331 भन्ते, छ धम्मा भिक्खुनो अपरिहानाय संवत्तन्ती' ति । इदमवोच, भिक्खवे, सा देवता । इदं वत्वा मं अभिवादेत्वा पदक्खिणं कत्वा तत्थेवन्तरधायी ति ।

"सत्थुगरु धम्मगरु, सङ्घे च तिब्बगारवो ।
अप्पमादगरु भिक्खु, पटिसन्थारगारवो ।
अभब्बो परिहानाय, निब्बानस्सेव सन्तिके" ति ॥

---

३. दुतियअपरिहानसुत्तं

१. "इमं, भिक्खवे, रत्तिं अञ्ञतरा देवता अभिक्कन्ताय रत्तिया अभिक्कन्तवण्णा केवलकप्पं जेतवनं ओभासेत्वा येनाहं तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा मं अभिवादेत्वा एकमन्तं अट्ठासि । एकमन्तं ठिता खो, भिक्खवे, सा देवता मं एतदवोच – 'छयिमे, भन्ते, धम्मा भिक्खुनो अपरिहानाय संवत्तन्ति । कतमे छ ? सत्थुगारवता, धम्मगारवता, सङ्घगारवता, सिक्खागारवता, हिरिगारवता, ओत्तप्पगारवता – इमे खो, भन्ते, छ धम्मा भिक्खुनो अपरिहानाय संवत्तन्ती' ति । इदमवोच, भिक्खवे, सा देवता । इदं वत्वा मं अभिवादेत्वा पदक्खिणं कत्वा तत्थेवन्तरधायी ति ।

"सत्थुगरु धम्मगरु, सङ्घे च तिब्बगारवो ।
हिरिओत्तप्पसम्पन्नो, सप्पतिस्सो सगारवो ।
अभब्बो परिहानाय, निब्बानस्सेव सन्तिके" ति ॥

---

४. महामोग्गल्लानसुत्तं

१. एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथपिण्डिकस्स आरामे । अथ खो आयस्मतो महामोग्गल्लानस्स रहो- B 292

गतस्स पटिसल्लीनस्स एवं चेतसो परिवितक्को उदपादि – "कतमेसानं देवानं एवं ञाणं होति – 'सोतापन्ना[1] नाम अविनिपातधम्मा नियता
R 332 सम्बोधिपरायणा'[2]" ति ?

२. तेन खो पन समयेन तिस्सो नाम भिक्खु अधुनाकालङ्कतो अञ्ञतरं ब्रह्मलोकं उपपन्नो होति। तत्र पि नं एवं जानन्ति – "तिस्सो ब्रह्मा महिद्धिको महानुभावो" ति।

३. अथ खो आयस्मा महामोग्गल्लानो – सेय्यथापि नाम बलवा पुरिसो सम्मिञ्जितं[3] वा बाहं पसारेय्य पसारितं वा बाहं सम्मिञ्जेय्य, एवमेव – जेतवने अन्तरहितो तस्मिं ब्रह्मलोके पातुरहोसि। अद्दसा खो तिस्सो ब्रह्मा आयस्मन्तं महामोग्गल्लानं दूरतो व आगच्छन्तं। दिस्वान[4] आयस्मन्तं महामोग्गल्लानं एतदवोच – "एहि खो, मारिस मोग्गल्लान; स्वागतं[5], मारिस मोग्गल्लान; चिरस्सं खो, मारिस मोग्गल्लान, इमं परियायमकासि, यदिदं इधागमनाय। निसीद, मारिस मोग्गल्लान, इदमासनं पञ्ञत्त" ति। निसीदि खो आयस्मा महामोग्गल्लानो पञ्ञत्ते आसने। तिस्सो पि खो ब्रह्मा आयस्मन्तं महामोग्गल्लानं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि। एकमन्तं निसिन्नं खो तिस्सं ब्रह्मानं आयस्मा महामोग्गल्लानो एतदवोच –

४. "कतमेसानं खो, तिस्स, देवानं एवं ञाणं होति – 'सोतापन्ना नाम अविनिपातधम्मा नियता सम्बोधिपरायणा'" ति ?

"चातुमहाराजिकानं खो, मारिस मोग्गल्लान, देवानं एवं ञाणं होति – 'सोतापन्ना नाम अविनिपातधम्मा नियता सम्बोधिपरायणा'" ति।

५. "सब्बेसञ्ञेव नु खो, तिस्स, चातुमहाराजिकानं देवानं एवं ञाणं होति – 'सोतापन्ना नाम अविनिपातधम्मा नियता सम्बोधिपरायणा'" ति ?

"न खो, मारिस मोग्गल्लान, सब्बेसं चातुमहाराजिकानं देवानं एवं ञाणं होति – 'सोतापन्ना नाम अविनिपातधम्मा नियता सम्बोधिपरायणा' ति। ये खो ते, मारिस मोग्गल्लान, चातुमहाराजिका देवा बुद्धे अवेच्चप्पसादेन असमन्नागता धम्मे अवेच्चप्पसादेन असमन्नागता
B 293 सङ्घे अवेच्चप्पसादेन असमन्नागता अरियकन्तेहि सीलेहि असमन्नागता

१–१. सोतापन्नम्हा – सी०, सोतापन्नाम्ह – स्या०, रो०। २ सम्बोधिपरायना – स्या०, रो०। ३ समिञ्जितं – म०, सम्मिजितं – सी०। ४ दिस्वा – सी०, रो०। ५. सागतं – सी०।

न तेसं देवानं[1] एवं ञाणं होति – 'सोतापन्ना नाम अविनिपातधम्मा नियता सम्बोधिपरायणा' ति। ये च खो ते, मारिस मोग्गल्लान, चातुमहाराजिका देवा बुद्धे अवेच्चप्पसादेन समन्नागता धम्मे अवेच्चप्पसादेन समन्नागता सङ्घे अवेच्चप्पसादेन समन्नागता अरियकन्तेहि सीलेहि समन्नागता तेसं एवं ञाणं होति – 'सोतापन्ना नाम अविनिपातधम्मा नियता सम्बोधिपरायणा''' ति। R 333

६. "चातुमहाराजिकानञ्ञेव नु खो, तिस्स, देवानं एवं ञाणं होति – 'सोतापन्ना नाम अविनिपातधम्मा नियता सम्बोधिपरायणा' ति उदाहु तावतिंसानं पि देवानं ...पे०... यामानं पि देवानं ... तुसितानं पि देवानं ... निम्मानरतीनं पि देवानं ... परनिम्मितवसवत्तीनं पि देवानं एवं ञाणं होति – 'सोतापन्ना नाम अविनिपातधम्मा नियता सम्बोधिपरायणा''' ति ?

"परनिम्मितवसवत्तीनं पि खो, मारिस मोग्गल्लान, देवानं एवं ञाणं होति – 'सोतापन्ना नाम अविनिपातधम्मा नियता सम्बोधिपरायणा''' ति।

७. "सब्बेसञ्ञेव नु खो, तिस्स, परनिम्मितवसवत्तीनं देवानं एवं ञाणं होति – 'सोतापन्ना नाम अविनिपातधम्मा नियता सम्बोधिपरायणा''' ति ?

"न खो, मारिस मोग्गल्लान, सब्बेसं[2] परनिम्मितवसवत्तीनं देवानं[3] एवं ञाणं होति – 'सोतापन्ना नाम अविनिपातधम्मा नियता सम्बोधिपरायणा' ति। ये खो ते, मारिस मोग्गल्लान, परनिम्मितवसवत्ती देवा बुद्धे अवेच्चप्पसादेन असमन्नागता धम्मे अवेच्चप्पसादेन असमन्नागता सङ्घे अवेच्चप्पसादेन असमन्नागता अरियकन्तेहि सीलेहि असमन्नागता न तेसं देवानं एवं ञाणं होति – 'सोतापन्ना नाम अविनिपातधम्मा नियता सम्बोधिपरायणा' ति। ये च खो ते, मारिस मोग्गल्लान, परनिम्मितवसवत्ती[4] देवा बुद्धे अवेच्चप्पसादेन समन्नागता धम्मे अवेच्चप्पसादेन समन्नागता सङ्घे अवेच्चप्पसादेन समन्नागता अरियकन्तेहि सीलेहि समन्नागता तेसं एवं ञाणं होति – 'सोतापन्ना नाम अविनिपातधम्मा नियता सम्बोधिपरायणा''' ति।

---

१. सी०, स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि। २. सब्बेसञ्ञेव – सी०। ३. सब्बेसञ्ञेव-परनिम्मितवसवत्तीनं – स्या०। ४. ० वत्तिनो – स्या०।

८. अथ खो आयस्मा महामोग्गल्लानो तिस्सस्स ब्रह्मुनो भासितं
R. 334 अभिनन्दित्वा अनुमोदित्वा – सेय्यथापि नाम बलवा पुरिसो सम्मिञ्जितं वा बाहं पसारेय्य, पसारितं वा बाहं सम्मिञ्जेय्य, एवमेव – ब्रह्मलोके अन्तरहितो जेतवने पातुरहोसी ति ।

५. विज्जाभागियसुत्तं

B. 294 १. "छयिमे, भिक्खवे, धम्मा विज्जाभागिया । कतमे छ ? अनिच्चसञ्ञा, अनिच्चे दुक्खसञ्ञा, दुक्खे अनत्तसञ्ञा, पहानसञ्ञा, विरागसञ्ञा, निरोधसञ्ञा – इमे खो, भिक्खवे, छ धम्मा विज्जाभागिया" ति ।

---

६. विवादमूलसुत्तं

१. "छयिमानि, भिक्खवे, विवादमूलानि । कतमानि छ ? इध, भिक्खवे, भिक्खु कोधनो होति उपनाही । यो सो, भिक्खवे, भिक्खु कोधनो होति उपनाही सो सत्थरि पि अगारवो विहरति अप्पतिस्सो, धम्मे पि अगारवो विहरति अप्पतिस्सो, सङ्घे पि अगारवो विहरति अप्पतिस्सो, सिक्खाय पि न परिपूरकारी होति । यो सो, भिक्खवे, भिक्खु सत्थरि अगारवो विहरति अप्पतिस्सो, धम्मे अगारवो विहरति अप्पतिस्सो, सङ्घे अगारवो विहरति अप्पतिस्सो, सिक्खाय न परिपूरकारी सो सङ्घे विवादं जनेति, यो[1] होति विवादो बहुजनाहिताय बहुजनासुखाय बहुनो जनस्स अनत्थाय अहिताय दुक्खाय देवमनुस्सानं । एवरूपं चे तुम्हे, भिक्खवे, विवादमूलं अज्झत्तं वा बहिद्धा वा समनुपस्सेय्याथ, तत्र तुम्हे, भिक्खवे, तस्सेव पापकस्स विवादमूलस्स पहानाय वायमेय्याथ । एवरूपं चे तुम्हे, भिक्खवे, विवादमूलं अज्झत्तं वा बहिद्धा वा न समनुपस्सेय्याथ, तत्र तुम्हे, भिक्खवे, तस्सेव पापकस्स विवादमूलस्स
R 335 आयतिं अनवस्सवाय[2] पटिपज्जेय्याथ । एवमेतस्स पापकस्स विवादमूलस्स पहानं होति । एवमेतस्स पापकस्स विवादमूलस्स आयतिं अनवस्सवो होति ।

२. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु मक्खी होति पलासी[3] ..पे०.. इस्सुकी होति मच्छरी ... सठो होति मायावी ... पापिच्छो होति मिच्छा-

---

१. सो – रो० । २. अन्वास्सवाय – स्या० । ३. पळासी – स्या०, रो० ।

दिट्ठि ... सन्दिट्ठिपरामासी होति आधानग्गाही[1] दुप्पटिनिस्सग्गी । यो सो, भिक्खवे, भिक्खु सन्दिट्ठिपरामासी होति आधानग्गाही दुप्पटिनिस्सग्गी सो सत्थरि पि अगारवो विहरति अप्पतिस्सो, धम्मे पि अगारवो विहरति अप्पतिस्सो, सङ्घे पि अगारवो विहरति अप्पतिस्सो, सिक्खाय पि न परिपूरकारी होति । यो सो, भिक्खवे, भिक्खु सत्थरि अगारवो विहरति अप्पतिस्सो, धम्मे ... सङ्घे अगारवो विहरति अप्पतिस्सो, सिक्खाय न परिपूरकारी सो सङ्घे विवादं जनेति, यो होति विवादो बहुजना- B. 295 हिताय बहुजनासुखाय बहुनो जनस्स अनत्थाय अहिताय दुक्खाय देवमनुस्सानं । एवरूपं चे तुम्हे, भिक्खवे, विवादमूलं अज्झत्तं वा बहिद्धा वा समनुपस्सेय्याथ, तत्र तुम्हे, भिक्खवे, तस्सेव पापकस्स विवादमूलस्स पहानाय वायमेय्याथ । एवरूपं चे तुम्हे, भिक्खवे, विवादमूलं अज्झत्तं वा बहिद्धा वा न समनुपस्सेय्याथ, तत्र तुम्हे, भिक्खवे, तस्सेव पापकस्स विवादमूलस्स आयतिं अनवस्सवाय पटिपज्जेय्याथ । एवमेतस्स पापकस्स विवादमूलस्स पहानं होति । एवमेतस्स पापकस्स विवादमूलस्स आयतिं अनवस्सवो होति । इमानि खो, भिक्खवे, छ विवादमूलानी" ति ।

---

७. दानसुत्तं

१. एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथ- R. 336 पिण्डिकस्स आरामे । तेन खो पन समयेन वेळुकण्डकी नन्दमाता उपासिका सारिपुत्तमोग्गल्लानप्पमुखे भिक्खुसङ्घे छळङ्गसमन्नागतं दक्खिणं पतिट्ठापेति । अद्दसा खो भगवा दिब्बेन चक्खुना विसुद्धेन अतिक्कन्तमानुसकेन वेळुकण्डकिं नन्दमातरं उपासिकं सारिपुत्तमोग्गल्लानप्पमुखे भिक्खुसङ्घे छळङ्गसमन्नागतं दक्खिणं पतिट्ठापेन्तिं । दिस्वा भिक्खू आमन्तेसि – "एसा, भिक्खवे, वेळुकण्डकी नन्दमाता उपासिका सारिपुत्तमोग्गल्लानप्पमुखे भिक्खुसङ्घे छळङ्गसमन्नागतं दक्खिणं पतिट्ठापेति ।

२. "कथं च, भिक्खवे, छळङ्गसमन्नागता दक्खिणा होति ? इध, भिक्खवे, दायकस्स तीणङ्गानि होन्ति पटिग्गाहकानं तीणङ्गानि । कतमानि दायकस्स तीणङ्गानि ? इध, भिक्खवे, दायको पुब्बेव दाना

---

१. आधानग्गाही – सी०, आदानग्गाही – स्या०, रो० ।

मुमनो होति, ददं चित्तं पसादेति, दत्वा अत्तमनो होति । इमानि दायकस्स तीणङ्गानि ।

३. "कतमानि पटिग्गाहकानं तीणङ्गानि ? इध, भिक्खवे, पटिग्गाहका वीतरागा वा होन्ति रागविनयाय वा पटिपन्ना, वीतदोसा वा होन्ति दोसविनयाय वा पटिपन्ना, वीतमोहा वा होन्ति मोहविनयाय वा पटिपन्ना । इमानि पटिग्गाहकानं तीणङ्गानि । इति दायकस्स तीणङ्गानि, पटिग्गाहकानं तीणङ्गानि । एवं खो, भिक्खवे, छळङ्गसमन्नागता दक्खिणा होति ।

296 ४. "एवं छळङ्गसमन्नागताय, भिक्खवे, दक्खिणाय न सुकरं पुञ्ञस्स पमाणं गहेतुं – 'एत्तको पुञ्ञाभिसन्दो कुसलाभिसन्दो सुखस्साहारो सोवग्गिको सुखविपाको सग्गसंवत्तनिको इट्ठाय कन्ताय मनापाय हिताय सुखाय संवत्तती' ति । अथ खो असङ्खेय्यो[1] अप्पमेय्यो महापुञ्ञक्खन्धो त्वेव सङ्खं गच्छति ।

R. 337 ५. "सेय्यथापि, भिक्खवे, महासमुद्दे न सुकरं उदकस्स पमाणं गहेतुं – 'एत्तकानि उदकाळ्हकानी ति वा एत्तकानि उदकाळ्हकसतानी ति वा एत्तकानि उदकाळ्हकसहस्सानी ति वा एत्तकानि उदकाळ्हकसतसहस्सानी' ति वा । अथ खो असङ्खेय्यो अप्पमेय्यो महाउदकक्खन्धो त्वेव सङ्खं गच्छति । एवमेव खो, भिक्खवे, एवं छळङ्गसमन्नागताय दक्खिणाय न सुकरं पुञ्ञस्स पमाणं गहेतुं – 'एत्तको पुञ्ञाभिसन्दो कुसलाभिसन्दो सुखस्साहारो सोवग्गिको सुखविपाको सग्गसंवत्तनिको इट्ठाय कन्ताय मनापाय हिताय सुखाय संवत्तती' ति । अथ खो असङ्खेय्यो अप्पमेय्यो महापुञ्ञक्खन्धो त्वेव सङ्खं गच्छती ति ।

"पुब्बेव दाना सुमनो, ददं चित्तं पसादये ।
दत्वा अत्तमनो होति, एसा यञ्ञस्स सम्पदा ।।

"वीतरागा[2] वीतदोसा, वीतमोहा अनासवा[2] ।
खेत्तं यञ्ञस्स सम्पन्नं, सञ्ञता ब्रह्मचारयो[3] ।।

"सयं आचमयित्वान[4], दत्वा सकेहि पाणिभि ।
अत्तनो परतो चेसो, यञ्ञो होति महप्फलो ।।

---

१ असङ्ख्येय्यो – सी०, स्या०, रो० । २–२ वीतरागो वीतदोसो वीतमोहो अनासवो – स्या० । ३ ब्रह्मचारिनो – सी०, स्या० । ४ आचरयित्वान – स्या० ।

"एवं यजित्वा मेधावी, सद्धो मुत्तेन चेतसा ।
अब्यापज्जं[1] सुखं लोकं, पण्डितो उपपज्जती" ति ॥

---

८. अत्तकारीसुत्तं

१. अथ खो अञ्ञतरो ब्राह्मणो येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवता सद्धिं सम्मोदि । सम्मोदनीयं कथं सारणीयं[2] वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो सो ब्राह्मणो भगवन्तं एतदवोच – "अहं हि, भो गोतम, एवंवादी एवंदिट्ठि – 'नत्थि अत्तकारो नत्थि परकारो'" ति । B 297

"माहं, ब्राह्मण, एवंवादिं[3] एवंदिट्ठिं[3] अद्दसं वा अस्सोसिं वा । कथं हि नाम सयं अभिक्कमन्तो सयं पटिक्कमन्तो एवं वक्खति – 'नत्थि अत्तकारो नत्थि परकारो' ति ! R. 338

२. "तं किं मञ्ञसि, ब्राह्मण, अत्थि आरब्भधातू[4]" ति ?

"एवं, भो" ।

"आरब्भधातुया सति आरब्भवन्तो सत्ता पञ्ञायन्ती" ति ?

"एवं भो" ।

"यं खो, ब्राह्मण, आरब्भधातुया सति आरब्भवन्तो सत्ता पञ्ञायन्ति, अयं सत्तानं अत्तकारो अयं परकारो ।

३. "तं किं मञ्ञसि, ब्राह्मण, अत्थि निक्कमधातु[5] ...पे०... अत्थि परक्कमधातु ... अत्थि थामधातु ... अत्थि ठितिधातु[6] ... अत्थि उपक्कमधातू" ति ?

"एवं भो" ।

"उपक्कमधातुया सति उपक्कमवन्तो सत्ता पञ्ञायन्ती" ति ?

"एवं भो" ।

"यं खो, ब्राह्मण, उपक्कमधातुया सति उपक्कमवन्तो सत्ता पञ्ञायन्ति, अयं सत्तानं अत्तकारो अयं परकारो ।

---

१. अब्यापज्झं – सी०, स्या०, रो० । २ साराणीयं – सी०, स्या०, रो० । ३–३. एववादी एवदिट्ठि – स्या० । ४. आरम्भधातू – सी० । ५. निक्खमधातु – सी० । ६. धितिधातु – स्या० ।

४. "माहं, ब्राह्मण[1], एवंवादिं एवदिट्ठिं अद्दसं वा अस्सोसिं वा। कथं हि नाम सयं अभिक्कमन्तो सयं पटिक्कमन्तो एवं वक्खति – 'नत्थि अत्तकारो नत्थि परकारो'" ति।

५. "अभिक्कन्तं, भो गोतम ..पे०.. अज्जतग्गे पाणुपेतं सरणं गतं" ति।

---

९. निदानसुत्तं

१. "तीणिमानि, भिक्खवे, निदानानि कम्मानं समुदयाय। कत-
मानि तीणि? लोभो निदानं कम्मानं समुदयाय, दोसो निदानं कम्मानं
समुदयाय, मोहो निदानं कम्मानं समुदयाय। न, भिक्खवे, लोभा
अलोभो समुदेति; अथ खो, भिक्खवे, लोभा लोभो व समुदेति। न,
भिक्खवे, दोसा अदोसो समुदेति, अथ खो, भिक्खवे, दोसा दोसो व
समुदेति। न, भिक्खवे, मोहा अमोहो समुदेति; अथ खो, भिक्खवे,
R 339 मोहा मोहो व समुदेति। न, भिक्खवे, लोभजेन कम्मेन दोसजेन कम्मेन
मोहजेन कम्मेन देवा पञ्ञायन्ति, मनुस्सा पञ्ञायन्ति, या वा पनञ्ञा
पि काचि सुगतियो[2]। अथ खो, भिक्खवे, लोभजेन कम्मेन दोसजेन
B 298 कम्मेन मोहजेन कम्मेन निरयो पञ्ञायति तिरच्छानयोनि पञ्ञायति
पेत्तिविसयो[3] पञ्ञायति, या वा पनञ्ञा पि काचि दुग्गतियो। इमानि
खो, भिक्खवे, तीणि निदानानि कम्मानं समुदयाय।

२. "तीणिमानि, भिक्खवे, निदानानि कम्मानं समुदयाय। कतमानि तीणि? अलोभो निदानं कम्मानं समुदयाय, अदोसो निदानं कम्मानं समुदयाय, अमोहो निदानं कम्मानं समुदयाय। न, भिक्खवे, अलोभा लोभो समुदेति, अथ खो, भिक्खवे, अलोभा अलोभो व समुदेति। न, भिक्खवे, अदोसा दोसो समुदेति, अथ खो, भिक्खवे, अदोसा अदोसो व समुदेति। न, भिक्खवे, अमोहा मोहो समुदेति, अथ खो, भिक्खवे, अमोहा अमोहो व समुदेति। न, भिक्खवे, अलोभजेन कम्मेन अदोसजेन कम्मेन अमोहजेन कम्मेन निरयो पञ्ञायति तिरच्छानयोनि पञ्ञायति पेत्तिविसयो पञ्ञायति, या वा पनञ्ञा पि काचि दुग्गतियो। अथ खो, भिक्खवे, अलोभजेन कम्मेन अदोसजेन

---

१ ब्राह्मण – सी०। २ सुगति – स्या०। ३ पित्तिविसयो – स्या०।

कम्मेन अमोहजेन कम्मेन देवा पञ्ञायन्ति, मनुस्सा पञ्ञायन्ति, या वा पनञ्ञा पि काचि सुगतियो । इमानि खो, भिक्खवे, तीणि निदानानि कम्मानं समुदयाया" ति ।

---

१०. किमिलसुत्तं

१. एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा किमिलायं विहरति वेळुवने[1] । अथ खो आयस्मा किमिलो[2] येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो आयस्मा किमिलो भगवन्तं एतदवोच – "को नु खो, भन्ते, हेतु को R. 340
पच्चयो येन तथागते परिनिब्बुते सद्धम्मो न चिरट्ठितिको होती" ति ?

"इध, किमिल, तथागते परिनिब्बुते भिक्खू भिक्खुनियो उपासका उपासिकायो सत्थरि अगारवा विहरन्ति अप्पतिस्सा, धम्मे अगारवा विहरन्ति अप्पतिस्सा, सङ्घे अगारवा विहरन्ति अप्पतिस्सा, सिक्खाय अगारवा विहरन्ति अप्पतिस्सा, अप्पमादे अगारवा विहरन्ति अप्पतिस्सा, पटिसन्थारे अगारवा विहरन्ति अप्पतिस्सा । अयं खो, किमिल, हेतु अयं पच्चयो येन तथागते परिनिब्बुते सद्धम्मो न चिरट्ठितिको होति" ।

२. "को पन, भन्ते, हेतु को पच्चयो येन तथागते परिनिब्बुते B. 299
सद्धम्मो चिरट्ठितिको होती" ति ?

"इध, किमिल, तथागते परिनिब्बुते भिक्खू भिक्खुनियो उपासका उपासिकायो सत्थरि सगारवा विहरन्ति सप्पतिस्सा, धम्मे सगारवा विहरन्ति सप्पतिस्सा, सङ्घे सगारवा विहरन्ति सप्पतिस्सा, सिक्खाय सगारवा विहरन्ति सप्पतिस्सा, अप्पमादे सगारवा विहरन्ति सप्पतिस्सा । अयं खो, किमिल, हेतु अयं पच्चयो येन तथागते परिनिब्बुते सद्धम्मो चिरट्ठितिको होती" ति ।

---

११. दारुक्खन्धसुत्तं

१. एवं मे सुतं । एकं समयं आयस्मा सारिपुत्तो राजगहे विहरति गिज्झकूटे पब्बते । अथ खो आयस्मा सारिपुत्तो पुब्बण्हसमयं निवासेत्वा पत्तचीवरमादाय सम्बहुलेहि भिक्खूहि सद्धिं गिज्झकूटा

---

१. निचुलवने – सी० । २. किम्मिलो – स्या० ।

पब्बता ओरोहन्तो अद्दस अञ्ञतरस्मिं पदेसे महन्तं दारुक्खन्धं। दिस्वा भिक्खू आमन्तेसि – "पस्सथ नो, आवुसो, तुम्हे अमुं महन्तं दारुक्खन्धं" ति ?

"एवमावुसो" ति।

२. "आकङ्खमानो, आवुसो, भिक्खु इद्धिमा चेतोवसिप्पत्तो
R. 341 अमुं दारुक्खन्धं पथवी त्वेव अधिमुच्चेय्य। तं किस्स हेतु ? अत्थि, आवुसो, अमुम्हि[1] दारुक्खन्धे पथवीधातु, यं निस्साय भिक्खु इद्धिमा चेतोवसिप्पत्तो अमुं दारुक्खन्धं पथवी त्वेव अधिमुच्चेय्य। आकङ्खमानो, आवुसो, भिक्खु इद्धिमा चेतोवसिप्पत्तो अमुं दारुक्खन्धं आपो त्वेव अधिमुच्चेय्य ... पे०.. तेजो त्वेव अधिमुच्चेय्य .. वायो त्वेव अधिमुच्चेय्य ... सुभं त्वेव अधिमुच्चेय्य ... असुभं त्वेव अधिमुच्चेय्य। तं किस्स हेतु ? अत्थि, आवुसो, अमुम्हि दारुक्खन्धे असुभधातु, यं निस्साय भिक्खु इद्धिमा चेतोवसिप्पत्तो अमुं दारुक्खन्धं असुभं त्वेव अधिमुच्चेय्या" ति।

---

१२. नागितसुत्तं

१. एवं मे सुतं। एकं समयं भगवा कोसलेसु चारिकं चरमानो महता भिक्खुसङ्घेन सद्धिं येन इच्छानङ्गलं नाम कोसलानं ब्राह्मणगामो
I. 300 तदवसरि। तत्र सुदं भगवा इच्छानङ्गले विहरति इच्छानङ्गलवनसण्डे। अस्सोसुं खो इच्छानङ्गलका ब्राह्मणगहपतिका – "समणो खलु, भो, गोतमो सक्यपुत्तो सक्यकुला पब्बजितो इच्छानङ्गलं अनुप्पत्तो इच्छानङ्गले विहरति इच्छानङ्गलवनसण्डे। तं खो पन भवन्तं गोतमं एवं कल्याणो कित्तिसद्दो अब्भुग्गतो – 'इति पि सो भगवा अरहं सम्मासम्बुद्धो विज्जाचरणसम्पन्नो ...पे०... बुद्धो भगवा' ति। सो इमं लोकं सदेवकं ...पे०.. अरहतं दस्सनं होती" ति। अथ खो इच्छानङ्गलका ब्राह्मणगहपतिका तस्सा रत्तिया अच्चयेन पहूतं खादनीयं भोजनीयं आदाय येन इच्छानङ्गलवनसण्डो तेनुपसङ्कमिंसु, उपसङ्कमित्वा बहिद्वारकोट्ठके अट्ठंसु उच्चासद्दा महासद्दा।

---

१. अमुस्मिं – सी०, स्या०, रो०।

२. तेन खो पन समयेन आयस्मा नागितो भगवतो उपट्ठाको होति। अथ खो भगवा आयस्मन्तं नागितं आमन्तेसि – "के पन ते, नागित, उच्चासद्दा महासद्दा केवट्टा मञ्ञे मच्छविलोपे[1]" ति ? R. 342

"एते, भन्ते, इच्छानङ्गलका ब्राह्मणगहपतिका पहूतं खादनीयं[2] भोजनीयं[2] आदाय बहिद्वारकोट्ठके ठिता भगवन्तंयेव उद्दिस्स भिक्खुसङ्घं चा" ति।

"माहं, नागित, यसेन समागमं, मा च मया यसो। यो खो, नागित, नयिमस्स नेक्खम्मसुखस्स पविवेकसुखस्स उपसमसुखस्स सम्बोधसुखस्स निकामलाभी अस्स अकिच्छलाभी, अकसिरलाभी, यस्साहं नेक्खम्मसुखस्स पविवेकसुखस्स उपसमसुखस्स सम्बोधसुखस्स निकामलाभी[3] अकिच्छलाभी अकसिरलाभी, सो तं मीळ्हसुखं मिद्धसुखं लाभसक्कारसिलोकसुखं सादियेय्या" ति।

३. "अधिवासेतु दानि, भन्ते, भगवा, अधिवासेतु, सुगतो; अधिवासनकालो दानि, भन्ते, भगवतो। येन येनेव दानि, भन्ते, भगवा गमिस्सति, तन्निन्ना व भविस्सन्ति ब्राह्मणगहपतिका नेगमा चेव जानपदा च। सेय्यथापि, भन्ते, थुल्लफुसितके देवे वस्सन्ते यथानिन्नं उदकानि पवत्तन्ति; एवमेव खो, भन्ते, येन येनेव दानि भगवा गमिस्सति, तन्निन्ना व भविस्सन्ति ब्राह्मणगहपतिका नेगमा चेव जानपदा च। तं किस्स हेतु ? तथा हि, भन्ते, भगवतो सीलपञ्ञाणं" ति।

४. "माहं, नागित, यसेन समागमं, मा च मया यसो। यो खो, नागित, नयिमस्स नेक्खम्मसुखस्स पविवेकसुखस्स उपसमसुखस्स सम्बोधसुखस्स निकामलाभी अस्स अकिच्छलाभी अकसिरलाभी, यस्साहं नेक्खम्मसुखस्स पविवेकसुखस्स उपसमसुखस्स सम्बोधसुखस्स निकामलाभी अकिच्छलाभी अकसिरलाभी, सो तं मीळ्हसुखं मिद्धसुखं लाभसक्कारसिलोकसुखं सादियेय्य[4]। B. 301

५. "इधाहं, नागित, भिक्खुं पस्सामि गामन्तविहारिं[5] समाहितं निसिन्नं। तस्स मय्हं, नागित, एवं होति – 'इदानिमं आयस्मन्तं R. 343

१. मच्छे विलोपेन्ती – स्या०, रो०। २–२ खादनिय भोजनियं – रो०। ३. निकामलाभी अस्सं – सी०, स्या०, रो०। ४ सादियेय्या ति – सी०, रो०। ५ गामन्तविहारं – स्या०, रो०।

आरामिको वा[1] समणुद्देसो वा सहधम्मिको[2] वा तम्हा[3] समाधिम्हा चावेस्सती[4]" ति । तेनाहं, नागित, तस्स भिक्खुनो न अत्तमनो होमि गामन्तविहारेन[5] । इध पनाहं, नागित, भिक्खु पस्सामि आरञ्ञक अरञ्ञे पचलायमानं निसिन्नं । तस्स मय्हं, नागित, एवं होति – 'इदानि अयमायस्मा इमं निद्दाकिलमथं पटिविनोदेत्वा अरञ्ञसञ्ञंयेव मनसि करिस्सति एकत्तं[6]' ति । तेनाहं, नागित, तस्स भिक्खुनो अत्तमनो होमि अरञ्ञविहारेन ।

६. "इध पनाहं, नागित, भिक्खुं पस्सामि आरञ्ञक अरञ्ञे असमाहितं निसिन्नं । तस्स मय्हं, नागित, एवं होति – 'इदानि अयमायस्मा असमाहितं वा चित्तं समादहिस्सति, समाहितं वा चित्तं अनुरक्खिस्सती' ति । तेनाहं, नागित, तस्स भिक्खुनो अत्तमनो होमि अरञ्ञविहारेन ।

७. "इध पनाहं, नागित, भिक्खु पस्सामि आरञ्ञकं[7] अरञ्ञे समाहितं निसिन्नं । तस्सं मय्हं, नागित, एवं होति – 'इदानि अयमायस्मा अविमुत्तं वा चित्तं विमोचेस्सति, विमुत्तं वा चित्तं अनुरक्खिस्सती[8]' ति । तेनाहं, नागित, तस्स भिक्खुनो अत्तमनो होमि अरञ्ञविहारेन ।

८. "इध पनाहं, नागित, भिक्खुं पस्सामि गामन्तविहारिं लाभिं चीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्खारानं । सो तं लाभ-
R 344 सक्कारसिलोकं निकामयमानो रिञ्चति पटिसल्लानं रिञ्चति अरञ्ञवनपत्थानि[9] पन्तानि सेनासनानि, गामनिगमराजधानिं ओसरित्वा वा सङ्कप्पेति । तेनाहं, नागित, तस्स भिक्खुनो न अत्तमनो होमि गामन्तविहारेन ।

B 302 ९. "इध पनाहं, नागित, भिक्खुं पस्सामि आरञ्ञक लाभिं चीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्खारानं । सो तं लाभसक्कारसिलोकं पटिपणामेत्वा[10] न रिञ्चति पटिसल्लानं न रिञ्चति अरञ्ञवनपत्थानि पन्तानि सेनासनानि । तेनाहं, नागित, तस्स भिक्खुनो

१ त किं घटेस्सति – सी०, स्या०, वा घट्टेस्सति – रो० । २ सी०, स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ३ त तम्हा – सी०, रो० । ४ न भावेस्सती – स्या० । ५ अरञ्ञविहारेन – सी० । ६ एकग्गं – स्या० । ७ आरञ्ञिक – स्या०, अरञ्ञकं – रो० । ८ अनुरक्खती – सी० । ९ अरञ्ञे वनपत्थानि – सी० । १० पटिप्पपणामेत्वा – स्या० ।

अत्तमनो होमि अरञ्ञविहारेन । यस्माहं[1], नागित, समये अद्धानमग्गप्पटिपन्नो न किञ्चि[2] पस्सामि पुरतो वा पच्छतो वा, फासु मे, नागित, तस्मिं समये होति अन्तमसो उच्चारपस्सावकम्माया" ति ।

देवतावग्गो[3] चतुत्थो ।

तस्सुद्दानं

सेखा द्वे अपरिहानि, मोग्गल्लान विज्जाभागिया ।
विवाददानत्तकारी निदानं, किमिलदारुक्खन्धेन नागितो ति ।।

---

५. धम्मिकवग्गो

१. नागसुत्तं

१. एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथपिण्डिकस्स आरामे । अथ खो भगवा पुब्बण्हसमयं निवासेत्वा पत्तचीवरमादाय सावत्थियं पिण्डाय पाविसि । सावत्थियं पिण्डाय चरित्वा पच्छाभत्तं पिण्डपातटिक्कन्तो आयस्मन्तं आनन्दं आमन्तेसि – "आयामानन्द, येन पुब्बारामो मिगारमातुपासादो तेनुपसङ्कमिस्साम दिवा- R. 345
विहाराया" ति । "एवं, भन्ते" ति खो आयस्मा आनन्दो भगवतो पच्चस्सोसि ।

२. अथ खो भगवा आयस्मता आनन्देन सद्धिं येन पुब्बारामो मिगारमातुपासादो तेनुपसङ्कमि । अथ खो भगवा सायन्हसमयं[4] पटिसल्लाना वुट्ठितो आयस्मन्तं आनन्दं आमन्तेसि –"आयामानन्द, येन पुब्बकोट्ठको तेनुपसङ्कमिस्साम गत्तानि परिसिञ्चितुं" ति । "एवं,
भन्ते" ति खो आयस्मा आनन्दो भगवतो पच्चस्सोसि । अथ खो B. 303
भगवा आयस्मता आनन्देन सद्धिं येन पुब्बकोट्ठको तेनुपसङ्कमि गत्तानि परिसिञ्चितुं । पुब्बकोट्ठके गत्तानि परिसिञ्चित्वा पच्चुत्तरित्वा एकचीवरो अट्ठासि गत्तानि पुब्बापयमानो[5] ।

३. तेन खो पन समयेन रञ्ञो पसेनदिस्स[6] कोसलस्स[6] सेतो नाम नागो महातूरियताळितवादितेन[7] पुब्बकोट्ठका पच्चुत्तरति ।

---

१. यस्मि पनाहं – सी०, स्या० । २. किञ्चि – सी०, रो० । ३. सेक्खपरिहानियवग्गो – स्या० । ४. सायण्हसमय – स्या०, रो० । ५. पुब्बसदिसानि कुरुमानो – स्या० । ६–६. पस्सेनदिस्स ० – स्या०, पसेनदिकोसलस्स – रो० । ७. महातुरिय ० – सी०, स्या०, रो० ।

अपिस्सु तं जनो दिस्वा एवमाह – "अभिरूपो वत, भो, रञ्ञो नागो; दस्सनीयो वत, भो, रञ्ञो नागो, पासादिको वत, भो, रञ्ञो नागो; कायुपपन्नो वत, भो, रञ्ञो नागो" ति ! एवं वुत्ते आयस्मा उदायी भगवन्तं एतदवोच – "हत्थिमेव नु खो, भन्ते, महन्तं ब्रहन्तं[1] कायुपपन्नं जनो दिस्वा एवमाह – 'नागो वत, भो, नागो' ति, उदाहु अञ्ञं पि किञ्चि महन्तं ब्रहन्तं कायुपपन्नं जनो दिस्वा एवमाह – 'नागो वत, भो, नागो'" ति ?

"हत्थि पि खो, उदायि, महन्तं ब्रहन्तं कायुपपन्नं जनो दिस्वा एवमाह – 'नागो वत, भो, नागो' ति ! अस्सं पि खो, उदायि, महन्तं ब्रहन्तं ..पे०... गोणं पि खो, उदायि, महन्तं ब्रहन्तं ...पे०... उरग पि
R. 346 खो, उदायि, महन्तं ब्रहन्तं ...पे०... रुक्खं पि खो, उदायि, महन्तं ब्रहन्तं ...पे०... मनुस्सं पि खो, उदायि, महन्तं ब्रहन्तं कायुपपन्नं जनो दिस्वा एवमाह – 'नागो वत, भो, नागो' ति ! अपि[2] च, उदायि[2], यो सदेवके लोके समारके सब्रह्मके सस्समणब्राह्मणिया पजाय सदेवमनुस्साय आगुं न करोति कायेन वाचाय मनसा, तमहं 'नागो' ति ब्रूमी" ति ।

४. "अच्छरियं, भन्ते, अब्भुतं, भन्ते ! याव सुभासितं चिदं, भन्ते, भगवता – 'अपि च, उदायि, यो सदेवके लोके समारके सब्रह्मके सस्समणब्राह्मणिया पजाय सदेवमनुस्साय आगु न करोति कायेन वाचाय मनसा, तमहं नागो ति ब्रूमी' ति ।

"इदं च पनाहं, भन्ते, भगवता सुभासितं इमाहि गाथाहि अनुमोदामि –

"मनुस्सभूतं सम्बुद्धं, अत्तदन्तं समाहितं ।
इरियमानं ब्रह्मपथे, चित्तस्सूपसमे रतं ॥

"यं मनुस्सा नमस्सन्ति, सब्बधम्मान पारगुं ।
B. 304 देवा पि तं[3] नमस्सन्ति, इति मे अरहतो सुतं ॥

"सब्बसंयोजनातीतं[4], वना निब्बनमागतं[5] ।
कामेहि नेक्खम्मरतं, मुत्तं सेला व कञ्चनं ॥

---

१ ब्रुहन्त – सी० । २–२ अपि उदायि – स्या० । ३. न – सी०, रो० । ४. सब्ब-सञ्ञोजनातीत – स्या०, रो० । ५. निब्बान० – सी०, स्या०, रो० ।

"सब्बे अच्चरुची नागो, हिमवाञ्ञे[1] सिलुच्चये[2] ।
सब्बेसं नागनामानं, सच्चनामो अनुत्तरो ॥

"नागं वो कित्तयिस्सामि, न हि आगुं करोति सो ।
सोरच्चं अविहिंसा च, पादा नागस्स ते दुवे ॥

"तपो च ब्रह्मचरियं, चरणा नागस्स त्यापरे ।
सद्धाहत्थो महानागो, उपेक्खासेतदन्तवा ॥

"सति गीवा सिरो पञ्ञा, वीमंसा धम्मचिन्तना ।
धम्मकुच्छिसमातपो[3], विवेको तस्स वालधि ॥

"सो झायी अस्सासरतो, अज्झत्तं[4] सुसमाहितो[4] ।
गच्छं समाहितो नागो, ठितो नागो समाहितो ॥

"सेय्यं[5] समाहितो नागो, निसिन्नो पि समाहितो ।
सब्बत्थ संवुतो नागो, एसा नागस्स सम्पदा ॥ R. 347

"भुञ्जति अनवज्जानि, सावज्जानि न भुञ्जति ।
घासमच्छादनं लद्धा, सन्निधि परिवज्जयं[6] ॥

"संयोजनं अणुं थूलं, सब्बं छेत्वान बन्धनं ।
येन येनेव गच्छति, अनपेक्खो व गच्छति ॥

"यथा पि उदके जातं, पुण्डरीकं पवड्ढति[7] ।
नुपलिप्पति[8] तोयेन, सुचिगन्धं मनोरमं ॥

"तथेव लोके सुजातो, बुद्धो लोके विहरति[9] ।
नुपलिप्पति लोकेन, तोयेन पदुमं यथा ॥

"महागिनी[10] व जलितो[10], अनाहारूपसम्मति ।
सङ्खारेसूपसन्तेसु, निब्बुतो ति पवुच्चति ॥ B. 305

"अत्थस्सायं विञ्ञापनी, उपमा विञ्ञूहि देसिता ।
विञ्ञस्सन्ति[11] महानागा, नागं नागेन देसितं ॥

१. हिमवामञ्ञे – सी० । २. सिलुच्चयो – स्या० । ३. धम्मकुच्छिसमावापो – सी० । ४-४ अज्झत्तूपसमाहितो – स्या० । ५ सय – रो० । ६. परिवज्जये – सी०, स्या० । ७. च वड्ढति – स्या० । ८. न उपलिम्पति – स्या०, रो० । ९. विरज्जति – सी०, रो० । १०-१०. महग्गिनि पज्जलितो – सी०; महागिनि पज्जलितो – स्या०, रो० । ११. विञ्ञायन्ति – स्या०, विञ्ञिस्सन्ति – रो० ।

"वीतरागो वीतदोसो, वीतमोहो अनासवो ।
सरीरं विजहं नागो, परिनिब्बिस्सति[1] अनासवो" ति ॥

---

२. मिगसालासुत्तं

१. अथ खो आयस्मा आनन्दो पुब्बण्हसमयं निवासेत्वा पत्तचीवरमादाय येन मिगसालाय उपासिकाय निवेसनं तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा पञ्ञत्ते आसने निसीदि । अथ खो मिगसाला उपासिका येनायस्मा आनन्दो तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा आयस्मन्त आनन्द अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्ना खो मिगसाला उपासिका आयस्मन्तं आनन्दं एतदवोच –

२. "कथं कथं नामाय, भन्ते आनन्द, भगवता धम्मो देसितो अञ्ञेय्यो, यत्र हि नाम ब्रह्मचारी च अब्रह्मचारी च उभो समसमगतिका
348 भविस्सन्ति अभिसम्परायं ? पिता मे, भन्ते, पुराणो ब्रह्मचारी अहोसि आराचारी विरतो मेथुना गामधम्मा । सो कालङ्कतो[2] भगवता ब्याकतो सकदागामिपत्तो[3] तुसितं कायं उपपन्नो ति । पेत्तेय्यो[4] पि[4] मे, भन्ते, इसिदत्तो अब्रह्मचारी अहोसि सदारसन्तुट्ठो । सो पि कालङ्कतो भगवता ब्याकतो सकदागामिपत्तो तुसितं कायं उपपन्नो ति । कथं कथं नामायं, भन्ते आनन्द, भगवता धम्मो देसितो अञ्ञेय्यो, यत्र हि नाम ब्रह्मचारी च अब्रह्मचारी च उभो समसमगतिका भविस्सन्ति अभिसम्परायं" ति ?

"एवं खो पनेतं, भगिनि, भगवता ब्याकतं" ति ।

B. 306 ३. अथ खो आयस्मा आनन्दो मिगसालाय उपासिकाय निवेसने पिण्डपातं गहेत्वा उट्ठायासना पक्कामि । अथ खो आयस्मा आनन्दो पच्छाभत्तं पिण्डपातपटिक्कन्तो येन भगवा तेनुपसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो आयस्मा आनन्दो भगवन्तं एतदवोच –

४. "इधाहं, भन्ते, पुब्बण्हसमयं निवासेत्वा पत्तचीवरमादाय येन मिगसालाय उपासिकाय निवेसनं तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा पञ्ञत्ते आसने निसीदिं । अथ खो, भन्ते, मिगसाला उपासिका येनाहं तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा मं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि ।

---

१ परिनिब्बाति – रो० । २. कालकतो – सी०, स्या०, रो० । ३ सकदागामी सत्तो – सी०, स्या०, रो० । ४–४. पेतेय्यो पियो – सी०, रो०, पितुपियो – स्या० ।

एकमन्तं निसिन्ना खो, भन्ते, मिगसाला उपासिका मं एतदवोच – 'कथं कथं नामायं, भन्ते आनन्द, भगवता धम्मो देसितो अञ्ञेय्यो, यत्र हि नाम ब्रह्मचारी च अब्रह्मचारी च उभो समसमगतिका भविस्सन्ति अभिसम्परायं । पिता मे, भन्ते, पुराणो ब्रह्मचारी अहोसि आराचारी विरतो मेथुना गामधम्मा । सो कालङ्कतो भगवता ब्याकतो सकदागामिपत्तो तुसितं कायं उपपन्नो ति । पेत्तेय्यो पि मे, भन्ते, इसिदत्तो अब्रह्मचारी अहोसि सदारसन्तुट्ठो । सो पि कालङ्कतो भगवता ब्याकतो सकदा- R. 349 गामिपत्तो तुसितं कायं उपपन्नो ति । कथ कथं नामायं, भन्ते आनन्द, भगवता धम्मो देसितो अञ्ञेय्यो, यत्र हि नाम ब्रह्मचारी च अब्रह्मचारी च उभो समसमगतिका भविस्सन्ति अभिसम्पराय' ति ? एवं वुत्ते अहं, भन्ते, मिगसाल उपासिकं एतदवोचं – 'एवं खो पनेतं, भगिनि, भगवता ब्याकतं'" ति ।

५. "का चानन्द, मिगसाला उपासिका बाला अब्यत्ता अम्मका[1] अम्मकसञ्ञा[1], के च पुरिसपुग्गलपरोपरियञ्ञाणे ? छयिमे, आनन्द, पुग्गला सन्तो संविज्जमाना लोकस्मिं । कतमे छ ?

६. "इधानन्द, एकच्चो पुग्गलो सोरतो होति सुखसंवासो, अभिनन्दन्ति सब्रह्मचारी एकत्तवासेन । तस्स सवनेन पि अकतं होति, बाहुसच्चेन पि अकतं होति, दिट्ठिया पि अप्पटिविद्धं होति, सामायिकं पि विमुत्तिं न लभति । सो कायस्स भेदा परं मरणा हानाय परेति नो B. 307 विसेसाय, हानगामीयेव होति नो विसेसगामी ।

७. "इध पनानन्द, एकच्चो पुग्गलो सोरतो होति सुखसंवासो[2], अभिनन्दन्ति सब्रह्मचारी एकत्तवासेन । तस्स सवनेन पि कतं होति, बाहुसच्चेन पि कतं होति, दिट्ठिया पि पटिविद्धं[3] होति, सामायिकं पि विमुत्तिं लभति । सो कायस्स भेदा परं मरणा विसेसाय परेति नो हानाय, विसेसगामीयेव होति नो हानगामी ।

८. "तत्रानन्द, पमाणिका पमिणन्ति – 'इमस्स पि तेव धम्मा अपरस्स पि तेव धम्मा, कस्मा तेसं एको हीनो एको पणीतो' ति ! तं हि तेसं, आनन्द, होति दीघरत्तं अहिताय दुक्खाय ।

१–१. अम्बका अम्बकसञ्ञा – स्या०, रो०, ० पञ्ञा – सी० । २. सुखसंनिवासो – सी० । ३. सुप्पटिविद्ध – सी० ।

९. "तत्रानन्द, य्वायं पुग्गलो सोरतो[1] होति सुखसंवासो, अभिनन्दन्ति सब्रह्मचारी एकत्तवासेन, तस्स सवनेन पि कतं होति, बाहुसच्चेन पि कतं होति, दिट्ठिया पि पटिविद्धं होति, सामायिकं पि
२. 350 विमुत्तिं लभति । अयं, आनन्द, पुग्गलो अमुना पुरिमेन पुग्गलेन अभिक्कन्ततरो च पणीततरो च । तं किस्स हेतु ? इम हानन्द, पुग्गलं धम्मसोतो निब्बहति, तदन्तरं[2] को जानेय्य अञ्ञत्र तथागतेन ! तस्मातिहानन्द, मा पुग्गलेसु पमाणिका अहुवत्थ; मा पुग्गलेसु पमाणं गण्हित्थ । खञ्ञति हानन्द, पुग्गलेसु पमाणं गण्हन्तो । अहं वा, आनन्द, पुग्गलेसु पमाणं गण्हेय्यं यो वा पनस्स मादिसो ।

१०. "इध पनानन्द, एकच्चस्स पुग्गलस्स कोधमानो अधिगतो होति, समयेन समयं चस्स लोभधम्मा उप्पज्जन्ति । तस्स सवनेन पि अकतं होति, बाहुसच्चेन पि अकतं होति, दिट्ठिया पि अप्पटिविद्धं होति, सामायिकं पि विमुत्तिं न लभति । सो कायस्स भेदा परं मरणा हानाय परेति नो विसेसाय, हानगामीयेव होति नो विसेसगामी ।

११. "इध पनानन्द, एकच्चस्स पुग्गलस्स कोधमानो अधिगतो होति, समयेन समयं चस्स लोभधम्मा उप्पज्जन्ति । तस्स सवनेन पि कतं होति ...पे०... नो हानगामी ।

3 308 १२. "तत्रानन्द, पमाणिका पमिणन्ति ..पे०... यो वा पनस्स मादिसो ।

१३. "इध, पनानन्द, एकच्चस्स पुग्गलस्स कोधमानो अधिगतो होति, समयेन समयं चस्स वचीसङ्खारा उप्पज्जन्ति । तस्स सवनेन पि अकतं होति ...पे० .. सामायिकं पि विमुत्तिं न लभति । सो कायस्स भेदा परं मरणा हानाय परेति नो विसेसाय, हानगामीयेव होति नो विसेसगामी ।

१४. "इध पनानन्द, एकच्चस्स पुग्गलस्स कोधमानो अधिगतो होति, समयेन समयं चस्स वचीसङ्खारा उप्पज्जन्ति । तस्स सवनेन पि कतं होति, बाहुसच्चेन पि कतं होति, दिट्ठिया पि पटिविद्धं होति,
२. 351 सामायिकं पि विमुत्तिं लभति । सो कायस्स भेदा परं मरणा विसेसाय परेति नो हानाय, विसेसगामीयेव होति नो हानगामी ।

---

१ सुरतो – सी० । २ तदन्तर – सी०, स्या०, रो० ।

१५. "तत्रानन्द, पमाणिका पमिणन्ति – 'इमस्स पि तेव धम्मा, अपरस्स पि तेव धम्मा। कस्मा तेसं एको हीनो, एको पणीतो' ति? तं हि तेसं, आनन्द, होति दीघरत्तं अहिताय दुक्खाय।

१६. "तत्रानन्द, यस्स पुग्गलस्स कोधमानो अधिगतो होति, समयेन समयं चस्स वचीसङ्खारा उप्पज्जन्ति, तस्स सवनेन पि कतं होति, बाहुसच्चेन पि कतं होति, दिट्ठिया पि पटिविद्धं होति, सामायिकं पि विमुत्तिं लभति। अयं, आनन्द, पुग्गलो अमुना पुरिमेन पुग्गलेन अभिक्कन्ततरो च पणीततरो च। तं किस्स हेतु? इमं हानन्द, पुग्गलं धम्मसोतो निब्बहति। तदन्तरं को जानेय्य अञ्ञत्र तथागतेन! तस्मातिहानन्द, मा पुग्गलेसु पमाणिका अहुवत्थ; मा पुग्गलेसु पमाणं गण्हित्थ। खञ्ञति हानन्द, पुग्गलेसु पमाणं गण्हन्तो। अहं वा, आनन्द, पुग्गलेसु पमाणं गण्हेय्यं, यो वा पनस्स मादिसो।

१७. "का चानन्द, मिगसाला उपासिका बाला अब्यत्ता अम्मका अम्मकसञ्ञा, के च पुरिसपुग्गलपरोपरियञाणे! इमे खो, आनन्द, छ पुग्गला सन्तो संविज्जमाना लोकस्मिं।

१८. "यथारूपेन, आनन्द, सीलेन पुराणो समन्नागतो अहोसि, तथारूपेन सीलेन इसिदत्तो समन्नागतो अभविस्स। नयिध पुराणो इसिदत्तस्स गतिं पि अञ्ञस्स। यथारूपाय च, आनन्द, पञ्ञाय इसिदत्तो समन्नागतो अहोसि, तथारूपाय पञ्ञाय पुराणो समन्नागतो अभविस्स। B. 309
नयिध इसिदत्तो पुराणस्स गतिं पि अञ्ञस्स। इति खो, आनन्द, इमे पुग्गला उभो एकङ्गहीना" ति।

---

३. इणसुत्तं

१. "दालिद्दियं[1], भिक्खवे, दुक्खं लोकस्मिं कामभोगिनो" ति।

"एवं, भन्ते"।

"यं पि, भिक्खवे, दलिद्दो अस्सको अनाळ्हिको[2] इणं आदियति, R. 352
इणादानं पि, भिक्खवे, दुक्खं लोकस्मिं कामभोगिनो" ति।

"एवं, भन्ते"।

---

१. दालिद्दियं – सी०; दळिद्दियं – स्या०। २. अनालिको – सी०, रो०; अन० ळ्हिको – स्या०।

"यं पि, भिक्खवे, दलिद्दो अस्सको अनाळ्हिको इणं आदियित्वा वड्ढिं पटिस्सुणाति, वड्ढि पि, भिक्खवे, दुक्खा लोकस्मिं कामभोगिनो" ति।

"एवं, भन्ते"।

"यं पि, भिक्खवे, दलिद्दो अस्सको अनाळ्हिको वड्ढिं पटिस्सुणित्वा कालाभतं वड्ढिं न देति, चोदेन्ति पि नं। चोदना पि, भिक्खवे, दुक्खा लोकस्मिं कामभोगिनो" ति।

"एवं, भन्ते"।

"यं पि, भिक्खवे, दलिद्दो अस्सको अनाळ्हिको चोदियमानो न देति, अनुचरन्ति पि नं। अनुचरिया पि, भिक्खवे, दुक्खा लोकस्मिं कामभोगिनो" ति।

"एवं, भन्ते"।

"यं पि, भिक्खवे, दलिद्दो अस्सको अनाळ्हिको अनुचरियमानो न देति, बन्धन्ति पि नं। बन्धनं पि, भिक्खवे, दुक्खं लोकस्मिं कामभोगिनो" ति।

"एवं, भन्ते"।

२. "इति खो[1], भिक्खवे, दालिद्दियं पि दुक्खं लोकस्मिं कामभोगिनो, इणादानं पि दुक्खं लोकस्मिं कामभोगिनो, वड्ढि पि दुक्खा लोकस्मिं कामभोगिनो, चोदना पि दुक्खा लोकस्मिं कामभोगिनो, अनुचरिया पि दुक्खा लोकस्मिं कामभोगिनो, बन्धनं पि दुक्खं लोकस्मिं कामभोगिनो; एवमेव खो, भिक्खवे, यस्स कस्सचि सद्धा नत्थि कुसलेसु धम्मेसु, हिरी नत्थि कुसलेसु धम्मेसु, ओत्तप्पं नत्थि कुसलेसु धम्मेसु, विरियं नत्थि कुसलेसु धम्मेसु, पञ्ञा नत्थि कुसलेसु धम्मेसु – अयं वुच्चति, भिक्खवे, अरियस्स विनये दलिद्दो अस्सको अनाळ्हिको।

३. "स खो सो, भिक्खवे, दलिद्दो अस्सको अनाळ्हिको सद्धाय असति कुसलेसु धम्मेसु, हिरिया असति कुसलेसु धम्मेसु, ओत्तप्पे असति
B 310 कुसलेसु धम्मेसु, विरिये असति कुसलेसु धम्मेसु, पञ्ञाय असति कुसलेसु धम्मेसु, कायेन दुच्चरितं चरति, वाचाय दुच्चरितं चरति, मनसा दुच्चरितं चरति। इदमस्स इणादानस्मिं[2] वदामि।

४. "सो तस्स कायदुच्चरितस्स पटिच्छादनहेतु पापिकं इच्छं
R 353 पणिदहति। 'मा मं जञ्ञू' ति इच्छति, 'मा मं जञ्ञू'[3] ति सङ्क-

१ खो – सी०। २ इणादानम्हि – स्या०। ३ जञ्ञा – सी०।

प्पति[1], 'मा मं जञ्ञू' ति वाचं भासति, 'मा मं जञ्ञू' ति कायेन परक्कमति। सो तस्स वचीदुच्चरितस्स पटिच्छादनहेतु ...पे०... सो तस्स मनोदुच्चरितस्स पटिच्छादनहेतु ...पे०... 'मा मं जञ्ञू' ति कायेन परक्कमति। इदमस्स वड्ढिया वदामि।

५. "तमेनं पेसला सब्रह्मचारी एवमाहंसु – 'अयं च सो आयस्मा एवंकारी एवंसमाचारो' ति। इदमस्स चोदनाय वदामि।

६. "तमेनं अरञ्ञगतं वा रुक्खमूलगतं वा सुञ्ञागारगतं वा विप्पटिसारसहगता पापका अकुसलवितक्का समुदाचरन्ति। इदमस्स अनुचरियाय वदामि।

७. "स खो सो, भिक्खवे, दलिद्दो अस्सको अनाळ्हिको कायेन दुच्चरितं चरित्वा वाचाय दुच्चरितं चरित्वा मनसा दुच्चरितं चरित्वा कायस्स भेदा परं मरणा निरयबन्धने वा बज्झति तिरच्छानयोनिबन्धने वा। नाहं, भिक्खवे, अञ्ञं एकबन्धनं[2] पि[2] समनुपस्सामि एवंदारुणं एवंकटुकं[3] एवंअन्तरायकरं अनुत्तरस्स योगक्खेमस्स अधिगमाय, यथयिदं, भिक्खवे, निरयबन्धनं वा तिरच्छानयोनिबन्धनं वा ति।

"दालिद्दियं दुक्खं लोके, इणादानं च वुच्चति।
दलिद्दो इणमादाय, भुञ्जमानो विहञ्ञति॥

"ततो अनुचरन्ति नं, बन्धनं पि निगच्छति।
एतं हि बन्धनं दुक्खं, कामलाभाभिजप्पिनं॥

"तथेव अरियविनये, सद्धा यस्स न विज्जति।
अहिरीको[4] अनोत्तप्पी, पापकम्मविनिब्बयो[5]॥ R.354

"कायदुच्चरितं कत्वा, वचीदुच्चरितानि च।
मनोदुच्चरितं कत्वा, 'मा मं जञ्ञू' ति इच्छति॥

"सो संसप्पति कायेन, वाचाय उद चेतसा। B.311
पापकम्मं पवड्ढेन्तो, तत्थ तत्थ पुनप्पुनं॥

"सो पापकम्मो दुम्मेधो, जानं दुक्कटमत्तनो।
दलिद्दो इणमादाय, भुञ्जमानो विहञ्ञति॥

१ सङ्कप्पेति – सी०, स्या०, रो०। २–२. एक बन्धनं – स्या०, एकधम्म पि – सी०। ३ एवदुक्ख – स्या०। ४. अहिरिको – सी०, स्या०, रो०। ५. पापकम्म-विनिच्छयो – सी०, रो०; पापकम्मं विनिब्बयो – स्या०।

"ततो अनुचरन्ति नं, सङ्कप्पा मानसा दुखा[1]।
गामे वा यदि वारञ्ञे, यस्स विप्पटिसारजा ॥
"सो पापकम्मो दुम्मेधो, जानं दुक्कटमत्तनो।
योनिमञ्ञतरं गन्त्वा, निरये वा पि बज्झति ॥
"एतं हि बन्धनं दुक्खं, यम्हा धीरो पमुच्चति।
धम्मलद्धेहि भोगेहि, ददं चित्तं पसादयं ॥
"उभयत्थ कटग्गाहो, सद्धस्स घरमेसिनो।
दिट्ठधम्महितत्थाय, सम्परायसुखाय च।
एवमेतं गहट्ठानं, चागो पुञ्ञं पवड्ढति ॥
"तथेव अरियविनये, सद्धा यस्स पतिट्ठिता।
हिरीमनो च ओत्तप्पी[2], पञ्ञवा सीलसंवुतो ॥
"एसो खो अरियविनये, 'सुखजीवी[3]' ति वुच्चति।
निरामिस सुखं लद्धा, उपेक्खं अधितिट्ठति ॥
"पञ्च नीवरणे हित्वा, निच्चं आरद्धविरियो।
झानानि उपसम्पज्ज, एकोदि निपको सतो।
"एवं[4] ञत्वा यथाभूतं, सब्बसंयोजनक्खये।
सब्बसो अनुपादाय, सम्मा चित्तं विमुच्चति ॥
"तस्स सम्माविमुत्तस्स, ञाणं चे होति तादिनो।
'अकुप्पा मे विमुत्ती' ति, भवसंयोजनक्खये ॥
"एतं खो परमं ञाणं, एतं सुखमनुत्तरं।
असोकं विरजं खेमं, एतं आणण्यमुत्तमं[5]" ति ॥

---

४. महाचुन्दसुत्तं

B 312, R 355 १. एवं मे सुतं। एकं समयं आयस्मा महाचुन्दो चेतीसु विहरति सयजातियं[6]। तत्र खो आयस्मा महाचुन्दो भिक्खू आमन्तेसि – "आवुसो भिक्खवे[7]" ति। "आवुसो" ति खो ते भिक्खू आयस्मतो महाचुन्दस्स पच्चस्सोसुं। आयस्मा महाचुन्दो एतदवोच –

---

१ दुक्खा – स्या०, रो०। २ ओत्तापि – रो०। ३ सुखजीवो – सी०, स्या०। ४ एत – स्या०। ५ आणण्यामुत्तम – स्या०। ६. सहजातिय – सी०, रो०, सज्जातिय – स्या०। ७. भिक्खवो – सी०, स्या०, रो०।

२. "इधावुसो, धम्मयोगा भिक्खू झायी भिक्खू अपसादेन्ति – 'इमे पन झायिनोम्हा, झायिनोम्हा ति झायन्ति पज्झायन्ति निज्झायन्ति[1] अवज्झायन्ति[1]। किमिमे[2] झायन्ति[2], किन्तिमे झायन्ति, कथं इमे[3] झायन्ती' ति ? तत्थ धम्मयोगा च भिक्खू नप्पसीदन्ति, झायी च भिक्खू नप्पसीदन्ति, न च बहुजनहिताय पटिपन्ना होन्ति बहुजनसुखाय बहुनो जनस्स अत्थाय हिताय सुखाय देवमनुस्सानं।

३. "इध पनावुसो, झायी भिक्खू धम्मयोगे भिक्खू अपसादेन्ति – 'इमे पन धम्मयोगम्हा, धम्मयोगम्हा ति उद्धता उन्नळा चपला मुखरा विकिण्णवाचा मुट्ठस्सती[4] असम्पजाना असमाहिता विब्भन्तचित्ता पाकतिन्द्रिया[5]। किमिमे धम्मयोगा, किन्तिमे धम्मयोगा, कथं इमे धम्मयोगा' ति ? तत्थ झायी च भिक्खू नप्पसीदन्ति, धम्मयोगा च भिक्खू नप्पसीदन्ति, न च बहुजनहिताय पटिपन्ना होन्ति बहुजनसुखाय बहुनो जनस्स अत्थाय हिताय सुखाय देवमनुस्सानं।

४. "इध पनावुसो, धम्मयोगा भिक्खू धम्मयोगानञ्ञेव भिक्खूनं वण्णं भासन्ति, नो झायीनं भिक्खूनं वण्णं भासन्ति। तत्थ धम्मयोगा च भिक्खू नप्पसीदन्ति, झायी च भिक्खू नप्पसीदन्ति, न च R. 356 बहुजनहिताय पटिपन्ना होन्ति बहुजनसुखाय बहुनो जनस्स अत्थाय हिताय सुखाय देवमनुस्सानं।

५. "इध पनावुसो, झायी भिक्खू झायीनञ्ञेव भिक्खूनं वण्णं भासन्ति, नो धम्मयोगानं भिक्खूनं वण्णं भासन्ति। तत्थ झायी च भिक्खू नप्पसीदन्ति, धम्मयोगा च भिक्खू नप्पसीदन्ति, न च बहुजनहिताय पटिपन्ना होन्ति बहुजनसुखाय बहुनो जनस्स अत्थाय हिताय सुखाय B. 313 देवमनुस्सानं।

६. "तस्मातिहावुसो, एवं सिक्खितब्बं – 'धम्मयोगा समाना झायीनं भिक्खूनं वण्णं भासिस्सामा' ति। एवं हि वो, आवुसो, सिक्खितब्बं। तं किस्स हेतु ? अच्छरिया हेते, आवुसो, पुग्गला दुल्लभा लोकस्मिं, ये अमतं धातुं कायेन फुसित्वा विहरन्ति। तस्मातिहावुसो, एवं सिक्खितब्बं – 'झायी समाना धम्मयोगानं भिक्खूनं वण्णं भासिस्सामा'

१–१. सी०, स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि। २–२ किं हिमे झायन्ति – सी०, स्या०, रो०। ३ हिमे – सी०, स्या०, रो०। ४. मुट्ठस्सतिनो – सी०, स्या०। ५. पाकटिन्द्रिया – स्या०, रो०।

ति। एवं हि वो, आवुसो, सिक्खितब्बं। तं किस्स हेतु? अच्छरिया हेते, आवुसो, पुग्गला दुल्लभा लोकस्मिं ये गम्भीरं अत्थपदं पञ्ञाय अतिविज्झ पस्सन्ती" ति।

---

५. पठमसन्दिट्ठिकसुत्तं

१. अथ खो मोळियसीवको[1] परिब्बाजको येन भगवा तेनुपसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा भगवता सद्धिं सम्मोदि। सम्मोदनीयं कथं सारणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि। एकमन्तं निसिन्नो खो मोळियसीवको परिब्बाजको भगवन्तं एतदवोच – "'सन्दिट्ठिको धम्मो, सन्दिट्ठिको धम्मो' ति, भन्ते, वुच्चति। कित्तावता नु खो, भन्ते, सन्दिट्ठिको धम्मो होति अकालिको एहिपस्सिको ओपनेय्यिको पच्चत्तं वेदितब्बो विञ्ञूही" ति?

R. 357 २ "तेन हि, सीवक, तञ्ञेवेत्थ पटिपुच्छामि। यथा ते खमेय्य तथा नं ब्याकरेय्यासि। तं किं मञ्ञसि, सीवक, सन्तं वा अज्झत्तं लोभं 'अत्थि मे अज्झत्तं लोभो' ति पजानासि, असन्तं वा अज्झत्तं लोभं 'नत्थि मे अज्झत्तं लोभो' ति पजानासी" ति?

"एवं, भन्ते"।

"यं खो त्वं, सीवक, सन्तं वा अज्झत्तं लोभं 'अत्थि मे अज्झत्तं लोभो' ति पजानासि, असन्तं वा अज्झत्तं लोभं 'नत्थि मे अज्झत्तं लोभो' ति पजानासि – एवं पि खो, सीवक, सन्दिट्ठिको धम्मो होति ...पे०..।

३. "तं किं मञ्ञसि, सीवक, सन्तं वा अज्झत्तं दोसं ...पे०. सन्तं वा अज्झत्तं मोहं .पे०... सन्तं वा अज्झत्तं लोभधम्मं ...पे०... सन्तं वा अज्झत्तं दोसधम्मं ...पे०... सन्तं वा अज्झत्तं मोहधम्मं 'अत्थि
B. 314 मे अज्झत्तं मोहधम्मो' ति पजानासि, असन्तं वा अज्झत्तं मोहधम्मं 'नत्थि मे अज्झत्तं मोहधम्मो' ति पजानासी" ति?

"एवं, भन्ते"।

"यं खो त्वं, सीवक, सन्तं वा अज्झत्तं मोहधम्मं 'अत्थि मे अज्झत्तं मोहधम्मो' ति पजानासि, असन्तं वा अज्झत्तं मोहधम्मं 'नत्थि मे अज्झत्तं मोहधम्मो' ति पजानासि – एवं खो, सीवक, सन्दिट्ठिको धम्मो

---

१. मोलियसीवको – सी०, रो०; मोलियसिवको – स्या०।

होति अकालिको एहिपस्सिको ओपनेय्यिको पच्चत्तं वेदितब्बो विञ्ञूही" ति।

४. "अभिक्कन्तं, भन्ते, अभिक्कन्तं, भन्ते ...पे०... उपासकं मं, भन्ते, भगवा धारेतु अज्जतग्गे पाणुपेतं सरणं गतं" ति।

---

६. दुतियसन्दिट्ठिकसुत्तं

१. अथ खो अञ्ञतरो ब्राह्मणो येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवता सद्धिं सम्मोदि। सम्मोदनीयं कथं सारणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि। एकमन्तं निसिन्नो खो सो ब्राह्मणो भगवन्तं एतदवोच – "'सन्दिट्ठिको धम्मो, सन्दिट्ठिको धम्मो' ति, भो गोतम, वुच्चति। कित्तावता नु खो, भो गोतम, सन्दिट्ठिको धम्मो R. 358
होति अकालिको एहिपस्सिको ओपनेय्यिको पच्चत्तं वेदितब्बो विञ्ञूही" ति?

२. "तेन हि, ब्राह्मण, तञ्ञेवेत्थ पटिपुच्छिस्सामि। यथा ते खमेय्य तथा नं ब्याकरेय्यासि। तं किं मञ्ञसि, ब्राह्मण, सन्तं वा अज्झत्तं रागं 'अत्थि मे अज्झत्तं रागो' ति पजानासि, असन्तं वा अज्झत्तं रागं 'नत्थि मे अज्झत्तं रागो' ति पजानासी" ति?

"एवं, भो"।

"यं खो त्वं, ब्राह्मण, सन्तं वा अज्झत्तं रागं 'अत्थि मे अज्झत्तं रागो' ति पजानासि, असन्तं वा अज्झत्तं रागं 'नत्थि मे अज्झत्तं रागो' ति पजानासि – एवं पि खो ब्राह्मण सन्दिट्ठिको धम्मो होति ...पे०...।

३. "तं किं मञ्ञसि, ब्राह्मण, सन्तं वा अज्झत्तं दोसं ...पे०... सन्तं वा अज्झत्तं मोहं ...पे०... सन्तं वा अज्झत्तं कायसन्दोसं ...पे०... सन्तं वा अज्झत्तं वचीसन्दोसं ...पे०... सन्तं वा अज्झत्तं मनोसन्दोसं 'अत्थि मे अज्झत्तं मनोसन्दोसो' ति पजानासि, असन्तं वा अज्झत्तं मनोसन्दोसं 'नत्थि मे अज्झत्तं मनोसन्दोसो' ति पजानासी" ति?

"एवं, भो"।

"यं खो त्वं, ब्राह्मण, सन्तं वा अज्झत्तं मनोसन्दोसं 'अत्थि मे अज्झत्तं मनोसन्दोसो' ति पजानासि, असन्तं वा अज्झत्तं मनोसन्दोसं

B 315 'नत्थि मे अज्झत्तं मनोसन्दोसो' ति पजानासि – एवं खो, ब्राह्मण,
सन्दिट्ठिको धम्मो होति अकालिको एहिपस्सिको ओपनेय्यिको[1] पच्चत्तं
वेदितब्बो विञ्ञूही" ति ।

४. "अभिक्कन्तं, भो गोतम, अभिक्कन्तं, भो गोतम ...पे०...
उपासकं मं भवं गोतमो धारेतु अज्जतग्गे पाणुपेतं सरणं गत" ति ।

---

७. खेमसुत्तं

१. एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथपिण्डि-
कस्स आरामे । तेन खो पन समयेन आयस्मा च खेमो आयस्मा च
R. 350 सुमनो सावत्थियं विहरन्ति अन्धवनस्मिं । अथ खो आयस्मा च खेमो
आयस्मा च सुमनो येन भगवा तेनुपसङ्कमिंसु, उपसङ्कमित्वा भगवन्त
अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदिंसु । एकमन्तं निसिन्नो खो आयस्मा
खेमो भगवन्तं एतदवोच –

२. "यो सो, भन्ते, भिक्खु अरहं खीणासवो वुसितवा कत-
करणीयो ओहितभारो अनुप्पत्तसदत्थो परिक्खीणभवसंयोजनो सम्म-
दञ्ञा विमुत्तो तस्स न एव होति – 'अत्थि मे सेय्यो ति वा अत्थि मे
सदिसो ति वा अत्थि मे हीनो ति वा'" ति । इदमवोचायस्मा खेमो ।
समनुञ्ञो सत्था अहोसि । अथ खो आयस्मा खेमो "समनुञ्ञो मे
सत्था" ति उट्ठायासना भगवन्तं अभिवादेत्वा पदक्खिणं कत्वा पक्कामि ।

३. अथ खो आयस्मा सुमनो अचिरपक्कन्ते आयस्मन्ते खेमे
भगवन्तं एतदवोच – "यो सो, भन्ते, भिक्खु अरहं खीणासवो वुसितवा
कतकरणीयो ओहितभारो अनुप्पत्तसदत्थो परिक्खीणभवसयोजनो सम्म-
दञ्ञा विमुत्तो तस्स न एवं होति – 'नत्थि मे सेय्यो ति वा नत्थि मे
सदिसो ति वा नत्थि मे हीनो ति वा'" ति । इदमवोचायस्मा सुमनो ।
समनुञ्ञो सत्था अहोसि । अथ खो आयस्मा सुमनो "समनुञ्ञो मे
सत्था" ति उट्ठायासना भगवन्त अभिवादेत्वा पदक्खिण कत्वा पक्कामि ।

४. अथ खो भगवा अचिरपक्कन्ते[2] आयस्मन्ते च खेमे आयस्मन्ते
च सुमने भिक्खू आमन्तेसि – "एवं खो, भिक्खवे, कुलपुत्ता अञ्ञ
B. 316 ब्याकरोन्ति । अत्थो च वुत्तो अत्ता च अनुपनीतो । अथ च पन इधेकच्चे

---

१ ओपनयिको – सी०, स्या०, रो० । २ अचिरपक्कन्तेसु – स्या० ।

मोघपुरिसा हसमानका मञ्ञे अञ्ञं ब्याकरोन्ति। ते पच्छा विघातं आपज्जन्ती ति।

"न उस्सेसु न ओमेसु[1], समत्ते नोपनीयरे[2]।
खीणा जाति[3] वुसितं ब्रह्मचरियं, चरन्ति संयोजनविप्पमुत्ता" ति।

---

८. इन्द्रियसंवरसुत्तं

१. "इन्द्रियसंवरे, भिक्खवे, असति इन्द्रियसंवरविपन्नस्स हतूपनिसं[4] होति सीलं; सीले असति सीलविपन्नस्स हतूपनिसो होति सम्मासमाधि; सम्मासमाधिम्हि असति सम्मासमाधिविपन्नस्स हतूपनिसं होति यथाभूतञाणदस्सनं, यथाभूतञाणदस्सने असति यथाभूतञाणदस्सनविपन्नस्स हतूपनिसो होति निब्बिदाविरागो; निब्बिदाविरागे असति निब्बिदाविरागविपन्नस्स हतूपनिसं होति विमुत्तिञाणदस्सनं। सेय्यथापि, भिक्खवे, रुक्खो साखापलासविपन्नो। तस्स पपटिका[5] पि न पारिपूरिं गच्छति, तचो पि न पारिपूरिं गच्छति, फेग्गु पि न पारिपूरिं गच्छति, सारो पि न पारिपूरिं गच्छति। एवमेव खो, भिक्खवे, इन्द्रियसंवरे असति इन्द्रियसंवरविपन्नस्स हतूपनिसं होति सीलं ...पे०... विमुत्तिञाणदस्सनं। R 360

२. "इन्द्रियसंवरे, भिक्खवे, सति इन्द्रियसंवरसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नं[6] होति सीलं; सीले सति सीलसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नो होति सम्मासमाधि, सम्मासमाधिम्हि सति सम्मासमाधिसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नं होति यथाभूतञाणदस्सनं; यथाभूतञाणदस्सने सति यथाभूतञाणदस्सनसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नो होति निब्बिदाविरागो; निब्बिदाविरागे सति निब्बिदाविरागसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नं होति विमुत्तिञाणदस्सनं। सेय्यथापि, भिक्खवे, रुक्खो साखापलाससम्पन्नो। तस्स पपटिका पि पारिपूरिं गच्छति, तचो पि पारिपूरिं गच्छति, फेग्गु पि पारिपूरिं गच्छति, सारो पि पारिपूरिं गच्छति। एवमेव खो, भिक्खवे, B 317 इन्द्रियसंवरे सति इन्द्रियसंवरसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नं होति सीलं ..पे०... विमुत्तिञाणदस्सनं" ति।

---

१ ओसेसु – स्या०। २ नोपनिय्यरे – स्या०। ३. सजाति – सी०, स्या०, रो०। ४ हतुपनिस – सी०, स्या०, रो०। ५ पप्पटिका – स्या०। ६ उपनिस्सयसम्पन्न – स्या०।

९. आनन्दसुत्तं

R 361 १ अथ खो आयस्मा आनन्दो येनायस्मा सारिपुत्तो तेनुपसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा आयस्मता सारिपुत्तेन सद्धिं सम्मोदि । सम्मोदनीयं कथं सारणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो आयस्मा आनन्दो आयस्मन्तं सारिपुत्तं एतदवोच –

२. "कित्तावता नु खो, आवुसो सारिपुत्त, भिक्खु अस्सुतं चेव धम्मं सुणाति, सुता चस्स धम्मा न सम्मोसं गच्छन्ति, ये चस्स धम्मा पुब्बे चेतसा सम्फुट्ठपुब्बा ते च समुदाचरन्ति, अविञ्ञातं च विजानाती" ति ?

"आयस्मा खो आनन्दो बहुस्सुतो । पटिभातु आयस्मन्तयेव आनन्द" ति ।

"तेनहावुसो सारिपुत्त, सुणाहि[1], साधुकं मनसि करोहि, भासिस्सामी" ति ।

"एवमावुसो" ति खो आयस्मा सारिपुत्तो आयस्मतो आनन्दस्स पच्चस्सोसि । आयस्मा आनन्दो एतदवोच –

३. "इधावुसो सारिपुत्त, भिक्खु धम्मं परियापुणाति – सुत्तं गेय्यं वेय्याकरणं गाथं उदानं इतिवुत्तकं जातकं अब्भुतधम्मं वेदल्लं । सो[2] यथासुतं यथापरियत्तं धम्मं वित्थारेन परेसं देसेति, यथासुतं यथापरियत्तं धम्मं वित्थारेन परेसं वाचेति, यथासुतं यथापरियत्तं धम्मं वित्थारेन सज्झायं करोति, यथासुतं यथापरियत्तं धम्मं चेतसा अनुवितक्केति अनुविचारेति मनसानुपेक्खति । यस्मिं आवासे थेरा भिक्खू विहरन्ति बहुस्सुता आगतागमा धम्मधरा विनयधरा मातिकाधरा तस्मिं आवासे वस्सं उपेति । ते कालेन कालं उपसङ्कमित्वा परिपुच्छति परिपञ्हति – 'इदं, भन्ते, कथं, इमस्स क्वत्थो' ति ? ते तस्स आयस्मतो[3] अविवटं चेव विवरन्ति, अनुत्तानीकतं च उत्तानीकरोन्ति, अनेकविहितेसु च

R. 362 कङ्खाठानियेसु[4] धम्मेसु कङ्खं पटिविनोदेन्ति । एत्तावता खो, आवुसो सारिपुत्त, भिक्खु अस्सुतं चेव धम्मं सुणाति, सुता चस्स धम्मा न सम्मोसं गच्छन्ति, ये चस्स धम्मा पुब्बे चेतसा सम्फुट्ठपुब्बा ते च समुदाचरन्ति, अविञ्ञातं च विजानाती" ति ।

१ धम्मं सुणाहि – स्या० । २ सी०, स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ३ आयस्मन्तो – सी०, रो०, स्या० पोत्थके न दिस्सति । ४ कङ्खाट्ठानियेसु – स्या०, रो० ।

४. "अच्छरियं, आवुसो, अब्भुतं, आवुसो, याव सुभासितं[1] चिदं[1] आयस्मता आनन्देन। इमेहि च मयं छहि धम्मेहि समन्नागतं आयस्मन्तं आनन्दं धारेम। आयस्मा हि आनन्दो धम्मं परियापुणाति – सुत्तं गेय्यं वेय्याकरणं गाथं उदानं इतिवुत्तकं जातकं अब्भुतधम्मं वेदल्लं। आयस्मा आनन्दो यथासुतं यथापरियत्तं धम्मं वित्थारेन परेसं देसेति, आयस्मा आनन्दो यथासुतं यथापरियत्तं धम्मं वित्थारेन परेसं वाचेति, आयस्मा आनन्दो यथासुतं यथापरियत्तं धम्मं वित्थारेन सज्झायं करोति, आयस्मा आनन्दो यथासुतं यथापरियत्तं धम्मं चेतसा अनुवितक्केति अनुविचारेति मनसानुपेक्खति। आयस्मा आनन्दो यस्मिं आवासे थेरा भिक्खू विहरन्ति बहुस्सुता आगतागमा धम्मधरा विनयधरा मातिकाधरा तस्मिं आवासे वस्सं उपेति। ते आयस्मा आनन्दो कालेन कालं उपसङ्कमित्वा परिपुच्छति परिपञ्हति – 'इदं, भन्ते, कथं; इमस्स क्वत्थो' ति? ते आयस्मतो आनन्दस्स अविवटं चेव विवरन्ति, अनुत्तानीकतं च उत्तानीकरोन्ति, अनेकविहितेसु च कङ्खाठानियेसु धम्मेसु कङ्खं पटिविनोदेन्ती" ति। B. 318

१०. खत्तियसुत्तं

१. अथ खो जाणुस्सोणि ब्राह्मणो येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवता सद्धिं सम्मोदि। सम्मोदनीयं कथं सारणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि। एकमन्तं निसिन्नो खो जाणुस्सोणि ब्राह्मणो भगवन्तं एतदवोच –

२. "खत्तिया, भो गोतम, किंअधिप्पाया, किंउपविचारा, किंअधिट्ठाना, किंअभिनिवेसा, किंपरियोसाना" ति? R. 363

"खत्तिया खो, ब्राह्मण, भोगाधिप्पाया पञ्ञूपविचारा बलाधिट्ठाना पथवीभिनिवेसा[2] इस्सरियपरियोसाना" ति।

३. "ब्राह्मणा पन, भो गोतम, किंअधिप्पाया, किंउपविचारा, किंअधिट्ठाना, किंअभिनिवेसा, किंपरियोसाना" ति?

१–१. सुभासितमिद – सी०। २. पठवीभिनिवेसा – सी०, रो०; पठवी अभिनिवेसा – स्या०।

"ब्राह्मणा खो, ब्राह्मण, भोगाधिप्पाया पञ्ञूपविचारा मन्ताधिट्ठाना यञ्ञाभिनिवेसा ब्रह्मलोकपरियोसाना" ति ।

B. 319 ४. "गहपतिका पन, भो गोतम, किंअधिप्पाया, किंउपविचारा, किंअधिट्ठाना[1], किंअभिनिवेसा, किंपरियोसाना" ति ?

"गहपतिका खो, ब्राह्मण, भोगाधिप्पाया पञ्ञूपविचारा सिप्पाधिट्ठाना कम्मन्ताभिनिवेसा निट्ठितकम्मन्तपरियोसाना" ति ।

५. "इत्थि पन, भो गोतम, किंअधिप्पाया, किंउपविचारा, किंअधिट्ठाना, किंअभिनिवेसा, किंपरियोसाना" ति ?

"इत्थि खो, ब्राह्मण, पुरिसाधिप्पाया अलङ्कारूपविचारा पुत्ताधिट्ठाना असपतीभिनिवेसा इस्सरियपरियोसाना" ति ।

६. "चोरा पन, भो गोतम, किंअधिप्पाया, किंउपविचारा, किंअधिट्ठाना, किंअभिनिवेसा, किंपरियोसाना" ति ?

"चोरा खो, ब्राह्मण, आदानाधिप्पाया गहणूपविचारा सत्थाधिट्ठाना अन्धकाराभिनिवेसा अदस्सनपरियोसाना" ति ।

७. "समणा पन, भो गोतम, किंअधिप्पाया, किंउपविचारा, किंअधिट्ठाना, किंअभिनिवेसा, किंपरियोसाना" ति ?

"समणा खो, ब्राह्मण, खन्तिसोरच्चाधिप्पाया पञ्ञूपविचारा सीलाधिट्ठाना आकिञ्चञ्ञाभिनिवेसा[2] निब्बानपरियोसाना" ति ।

८. "अच्छरियं, भो गोतम, अब्भुतं, भो गोतम ! खत्तियानं पि भवं गोतमो जानाति अधिप्पायं च उपविचारं च अधिट्ठानं च अभिनिवेसं च परियोसानं च । ब्राह्मणानं पि भवं गोतमो जानाति ...पे०... गहपतीनं पि भवं गोतमो जानाति ... इत्थीनं पि भवं गोतमो जानाति ...
R. 364 चोरानं पि भवं गोतमो जानाति ... समणानं पि भवं गोतमो जानाति अधिप्पायं च उपविचारं च अधिट्ठानं च अभिनिवेसं च परियोसानं च । अभिक्कन्तं, भो गोतम ...पे०... उपासकं मं भवं गोतमो धारेतु अज्जतग्गे पाणुपेतं सरणं गतं" ति ।

---

१. म० पोत्थके नत्थि । २ अकिञ्चनाभिनिवेसा – स्या०, रो० ।

११. अप्पमादसुत्तं

१. अथ खो अञ्ञतरो ब्राह्मणो येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवता सद्धिं सम्मोदि । सम्मोदनीयं कथं सारणीयं B 320 वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो सो ब्राह्मणो भगवन्तं एतदवोच –

२. "अत्थि नु खो, भो गोतम, एको धम्मो भावितो बहुलीकतो यो उभो अत्थे समधिग्गय्ह तिट्ठति – दिट्ठधम्मिकं चेव अत्थं, यो च अत्थो सम्परायिको" ति ?

"अत्थि खो, ब्राह्मण, एको धम्मो भावितो बहुलीकतो यो उभो अत्थे समधिग्गय्ह तिट्ठति – दिट्ठधम्मिकं चेव अत्थं, यो च अत्थो सम्परायिको" ति ।

३. "कतमो पन, भो गोतम, एको धम्मो भावितो बहुलीकतो यो उभो अत्थे समधिग्गय्ह तिट्ठति – दिट्ठधम्मिकं चेव अत्थं, यो च अत्थो सम्परायिको" ति ?

"अप्पमादो खो, ब्राह्मण, एको धम्मो भावितो बहुलीकतो उभो अत्थे समधिग्गय्ह तिट्ठति – दिट्ठधम्मिकं चेव अत्थं, यो च अत्थो सम्परायिको ।

४. "सेय्यथापि, ब्राह्मण, यानि कानिचि जङ्गलानं[1] पाणानं पदजातानि, सब्बानि तानि हत्थिपदे समोधानं गच्छन्ति; हत्थिपदं तेसं अग्गमक्खायति, यदिदं महन्तत्तेन । एवमेव खो, ब्राह्मण, अप्पमादो एको धम्मो भावितो बहुलीकतो उभो अत्थे समधिग्गय्ह तिट्ठति – दिट्ठधम्मिकं चेव अत्थं, यो च अत्थो सम्परायिको ।

"सेय्यथापि, ब्राह्मण, कूटागारस्स या काचि गोपानसियो सब्बा ता कूटङ्गमा कूटनिन्ना कूटसमोसरणा, कूटं तासं अग्गमक्खायति; एवमेव खो, ब्राह्मण ... पे० ... । R. 365

"सेय्यथापि, ब्राह्मण, पब्बजलायको[2] पब्बजं[2] लायित्वा अग्गे गहेत्वा ओधुनाति निधुनाति निच्छादेति[3]; एवमेव खो, ब्राह्मण ... पे० ... ।

---

१. जङ्गमानं – सी०, रो० । २–२. बब्बजलायको बब्बजं – सी०, रो० । ३. निच्छेदेति – सी०, रो० ।

"सेय्यथापि, ब्राह्मण, अम्बपिण्डिया वण्टच्छिन्नाय यानि कानिचि अम्बानि वण्टूपनिबन्धनानि सब्बानि तानि तदन्वयानि भवन्ति; एवमेव खो, ब्राह्मण ...पे०... ।

"सेय्यथापि, ब्राह्मण, ये केचि खुद्दराजानो[1] सब्बेते रञ्ञो चक्कवत्तिस्स अनुयन्ता[2] भवन्ति, राजा तेसं चक्कवत्ती[3] अग्गमक्खायति, एवमेव खो, ब्राह्मण ...पे०.. ।

B 321 "सेय्यथापि, ब्राह्मण, या काचि तारकरूपानं पभा सब्बा ता चन्दस्स पभाय कलं[4] नाग्घन्ति सोळसिं, चन्दप्पभा तासं अग्गमक्खायति । एवमेव खो, ब्राह्मण, अप्पमादो एको धम्मो भावितो बहुलीकतो उभो अत्थे समधिग्गय्ह तिट्ठति – दिट्ठधम्मिकं चेव अत्थं यो च अत्थो सम्परायिको ।

"अयं खो, ब्राह्मण, एको धम्मो भावितो बहुलीकतो उभो अत्थे समधिग्गय्ह तिट्ठति – दिट्ठधम्मिकं चेव अत्थं, यो च अत्थो सम्परायिको" ति ।

५ "अभिक्कन्तं, भो गोतम, अभिक्कन्तं, भो गोतम ..पे०.. उपासकं मं भवं गोतमो धारेतु अज्जतग्गे पाणुपेतं सरणं गतं" ति ।

---

१२. धम्मिकसुत्तं

R. 366 १ एकं समयं भगवा राजगहे विहरति गिज्झकूटे पब्बते । तेन खो पन समयेन आयस्मा धम्मिको जातिभूमियं आवासिको होति सब्बसो जातिभूमियं सत्तसु आवासेसु । तत्र सुदं आयस्मा धम्मिको आगन्तुके भिक्खू अक्कोसति परिभासति विहेसति वितुदति रोसेति वाचाय । ते च आगन्तुका भिक्खू आयस्मता धम्मिकेन अक्कोसियमाना परिभासियमाना विहेसियमाना वितुदियमाना रोसियमाना वाचाय पक्कमन्ति, न सण्ठन्ति[5], रिञ्चन्ति आवासं ।

२. अथ खो जातिभूमकानं[6] उपासकानं एतदहोसि – "मयं खो भिक्खुसङ्घं पच्चुपट्ठिता चीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चयभेसज्ज-

---

१ कुट्टराजानो – सी०, खुद्दकराजानो – स्या० । २. अनुयुत्ता – सी०, स्या०, रो० । ३. चक्कवत्ति – स्या०, रो० । ४. कलं – स्या० । ५. सण्ठहन्ति – सी० । ६ जातिभूमिकानं – स्या०, रो० ।

परिक्खारेन। अथ च पन आगन्तुका भिक्खू पक्कमन्ति, न सण्ठन्ति, रिञ्चन्ति आवासं। को नु खो हेतु को पच्चयो येन आगन्तुका भिक्खू पक्कमन्ति, न सण्ठन्ति, रिञ्चन्ति आवास" ति? अथ खो जातिभूमकानं उपासकानं एतदहोसि – "अयं खो आयस्मा धम्मिको आगन्तुके भिक्खू अक्कोसति परिभासति विहिंसति वितुदति रोसेति वाचाय। ते च आगन्तुका भिक्खू आयस्मता धम्मिकेन अक्कोसियमाना परिभासियमाना विहेसियमाना वितुदियमाना रोसियमाना वाचाय पक्कमन्ति, B. 322 न सण्ठन्ति, रिञ्चन्ति आवासं। यन्नून मयं आयस्मन्तं धम्मिकं पब्बाजेय्यामा" ति।

३. अथ खो जातिभूमका उपासका येन आयस्मा धम्मिको तेनुपसङ्कमिंसु, उपसङ्कमित्वा आयस्मन्तं धम्मिकं एतदवोचुं – "पक्कमतु, भन्ते, आयस्मा धम्मिको इमम्हा आवासा, अलं ते इध वासेना" ति। अथ खो आयस्मा धम्मिको तम्हा आवासा अञ्ञं आवासं अगमासि। तत्र पि सुदं आयस्मा धम्मिको आगन्तुके भिक्खू अक्कोसति परिभासति विहिंसति वितुदति रोसेति वाचाय। ते च आगन्तुका भिक्खू आयस्मता धम्मिकेन अक्कोसियमाना परिभासियमाना विहेसियमाना वितुदियमाना रोसियमाना वाचाय पक्कमन्ति, न सण्ठन्ति, रिञ्चन्ति आवासं। R. 367

४. अथ खो जातिभूमकानं उपासकानं एतदहोसि – "मयं खो भिक्खुसङ्घं पच्चुपट्ठिता चीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्खारेन। अथ च पन आगन्तुका भिक्खू पक्कमन्ति, न सण्ठन्ति, रिञ्चन्ति आवासं। को नु खो हेतु को पच्चयो येन आगन्तुका भिक्खू पक्कमन्ति, न सण्ठन्ति, रिञ्चन्ति आवासं" ति? अथ खो जातिभूमकानं उपासकानं एतदहोसि – "अयं खो आयस्मा धम्मिको आगन्तुके भिक्खू अक्कोसति परिभासति विहिंसति वितुदति रोसेति वाचाय। ते च आगन्तुका भिक्खू आयस्मता धम्मिकेन अक्कोसियमाना परिभासियमाना विहेसियमाना वितुदियमाना रोसियमाना वाचाय पक्कमन्ति, न सण्ठन्ति, रिञ्चन्ति आवासं। यन्नून मयं आयस्मन्तं धम्मिकं पब्बाजेय्यामा" ति।

५. अथ खो जातिभूमका उपासका येनायस्मा धम्मिको तेनुपसङ्कमिंसु; उपसङ्कमित्वा आयस्मन्तं धम्मिकं एतदवोचुं – "पक्कमतु, भन्ते, आयस्मा धम्मिको इमम्हा पि आवासा, अलं ते इध वासेना" ति।

अथ खो आयस्मा धम्मिको तम्हा पि आवासा अञ्ञं आवासं अगमासि । तत्र पि सुदं आयस्मा धम्मिको आगन्तुके भिक्खू अक्कोसति परिभासति विहिंसति वितुदति रोसेति वाचाय । ते च आगन्तुका भिक्खू आयस्मता धम्मिकेन अक्कोसियमाना परिभासियमाना विहेसियमाना वितुदियमाना रोसियमाना वाचाय पक्कमन्ति, न सण्ठन्ति, रिञ्चन्ति आवासं ।

B 323 ६. अथ खो जातिभूमकानं उपासकानं एतदहोसि – "मयं खो भिक्खुसङ्घं पच्चुपट्ठिता चीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्खारेन । अथ च पन आगन्तुका भिक्खू पक्कमन्ति, न सण्ठन्ति, रिञ्चन्ति आवासं । को नु खो हेतु को पच्चयो येन आगन्तुका भिक्खू पक्कमन्ति, न सण्ठन्ति, रिञ्चन्ति आवासं" ति ? अथ खो जातिभूमकानं उपासकानं एतदहोसि – "अयं खो आयस्मा धम्मिको आगन्तुके भिक्खू
R 368 अक्कोसति . पे०.. । यन्नून मयं आयस्मन्तं धम्मिकं पब्बाजेय्याम सब्बसो जातिभूमियं सत्तहि आवासेही" ति । अथ खो जातिभूमका उपासका येनायस्मा धम्मिको तेनुपसङ्कमिंसु, उपसङ्कमित्वा आयस्मन्तं धम्मिकं एतदवोचुं – "पक्कमतु, भन्ते, आयस्मा धम्मिको सब्बसो जातिभूमियं सत्तहि आवासेही" ति । अथ खो आयस्मतो धम्मिकस्स एतदहोसि – "पब्बाजितो खोम्हि जातिभूमकेहि उपासकेहि सब्बसो जातिभूमियं सत्तहि आवासेहि । कहं नु खो दानि गच्छामी" ति ? अथ खो आयस्मतो धम्मिकस्स एतदहोसि – "यन्नूनाहं येन भगवा तेनुपसङ्कमेय्यं" ति ।

७. अथ खो आयस्मा धम्मिको पत्तचीवरमादाय येन राजगहं तेन पक्कामि । अनुपुब्बेन येन राजगहं गिज्झकूटो पब्बतो येन भगवा तेनुपसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नं खो आयस्मन्तं धम्मिकं भगवा एतदवोच – "हन्द कुतो नु त्वं, ब्राह्मण धम्मिक, आगच्छसी" ति ?

"पब्बाजितो अहं, भन्ते, जातिभूमकेहि उपासकेहि सब्बसो जातिभूमियं सत्तहि आवासेही" ति ।

"अलं, ब्राह्मण धम्मिक, किं ते इमिना, यं तं ततो ततो पब्बाजेन्ति, सो त्वं ततो ततो पब्बाजितो ममेव सन्तिके आगच्छसि ।

८. "भूतपुब्बं, ब्राह्मण धम्मिक, सामुद्दिका वाणिजा तीरदस्सिं सकुणं गहेत्वा नावाय समुद्दं अज्झोगाहन्ति । ते अतीरदक्खिणिया[1] नावाय तीरदस्सि सकुणं मुञ्चन्ति । सो गच्छतेव पुरत्थिमं दिसं, गच्छति पच्छिमं दिसं, गच्छति उत्तरं दिसं, गच्छति दक्खिणं दिसं, गच्छति उद्धं, गच्छति अनुदिसं । सचे सो समन्ता तीरं पस्सति, तथागतको व होति । सचे पन सो समन्ता तीरं न पस्सति तमेव नावं पच्चा- B 324 गच्छति । एवमेव खो, ब्राह्मण धम्मिक, यं तं[2] ततो ततो पब्बाजेन्ति सो त्वं ततो ततो पब्बाजितो ममेव सन्तिके[3] आगच्छसि ।

९. "भूतपुब्बं, ब्राह्मण धम्मिक, रञ्ञो कोरब्यस्स सुप्पतिट्ठो R. 369 नाम निग्रोधराजा अहोसि पञ्चसाखो सीतच्छायो मनोरमो । सुप्पतिट्ठस्स खो पन, ब्राह्मण धम्मिक, निग्रोधराजस्स द्वादसयोजनानि अभिनिवेसो अहोसि, पञ्च योजनानि मूलसन्तानकानं[4] । सुप्पतिट्ठस्स खो पन, ब्राह्मण धम्मिक, निग्रोधराजस्स ताव[5] महन्तानि[5] फलानि अहेसुं; सेय्यथापि नाम आळ्हकथालिका । एवमस्स सादूनि फलानि अहेसुं; सेय्यथापि नाम खुद्दं[6] मधुं[6] अनेळकं[7] । सुप्पतिट्ठस्स खो पन, ब्राह्मण धम्मिक, निग्रोधराजस्स एकं खन्धं राजा परिभुञ्जति सद्धिं इत्थागारेन, एकं खन्धं बलकायो परिभुञ्जति, एकं खन्धं नेगमजानपदा परिभुञ्जन्ति, एकं खन्धं समणब्राह्मणा परिभुञ्जन्ति, एकं खन्धं मिगा[8] परिभुञ्जन्ति । सुप्पतिट्ठस्स खो पन, ब्राह्मण धम्मिक, निग्रोधराजस्स न कोचि फलानि रक्खति, न च सुदं अञ्ञमञ्ञस्स फलानि हिंसन्ति ।

१०. "अथ खो, ब्राह्मण धम्मिक, अञ्ञतरो पुरिसो सुप्पतिट्ठस्स निग्रोधराजस्स यावदत्थं फलानि भक्खित्वा साखं भञ्जित्वा पक्कामि । अथ खो, ब्राह्मण धम्मिक, सुप्पतिट्ठे निग्रोधराजे अधिवत्थाय देवताय एतदहोसि – 'अच्छरियं वत, भो, अब्भुतं वत, भो ! याव पापो[9] मनुस्सो[9], यत्र हि नाम सुप्पतिट्ठस्स निग्रोधराजस्स यावदत्थं फलानि भक्खित्वा साखं भञ्जित्वा पक्कमिस्सति, यन्नून सुप्पतिट्ठो निग्रोधराजा आयतिं फलं न ददेय्या' ति । अथ खो, ब्राह्मण धम्मिक, सुप्पतिट्ठो निग्रोधराजा आयतिं फलं न अदासि ।

१ अतीरदस्सनिया – स्या० । २ त्वं – सी० । ३ सन्तिकं – सी० । ४. मूलकसन्तनकान – सी० । ५–५ महान्तानि – स्या० । ६–६ खुद्दमधु – सी०, स्या० । ७. अनीलक – सी०, रो० । ८ मिगपक्खिणो – सी०, मिगपक्खिनो – स्या०; मिगपक्खियो – रो० । ९–९ पापमनुस्सो – स्या० ।

R. 370 ११. "अथ खो, ब्राह्मण धम्मिक, राजा कोरब्यो येन सक्को देवानमिन्दो तेनुपसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा सक्कं देवानमिन्दं एतदवोच – 'यग्घे, मारिस, जानेय्यासि सुप्पतिट्ठो निग्रोधराजा फलं न देती' ति ? अथ खो, ब्राह्मण धम्मिक, सक्को देवानमिन्दो तथारूपं इद्धाभिसङ्खारं अभिसङ्खासि[1], यथा भुसा[2] वातवुट्ठि आगन्त्वा सुप्पतिट्ठं निग्रोधराजं

B. 325 पवत्तेसि[3] उम्मूलमकासि। अथ खो, ब्राह्मण धम्मिक, सुप्पतिट्ठे निग्रोधराजे अधिवत्था देवता दुक्खी दुम्मना अस्सुमुखी रुदमाना एकमन्तं अट्ठासि।

१२. "अथ खो, ब्राह्मण धम्मिक, सक्को देवानमिन्दो येन सुप्पतिट्ठे निग्रोधराजे अधिवत्था देवता तेनुपसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा सुप्पतिट्ठे निग्रोधराजे अधिवत्थं देवतं एतदवोच – 'किं नु त्वं, देवते, दुक्खी दुम्मना अस्सुमुखी रुदमाना एकमन्तं ठिता' ति ?

'तथा हि पन मे, मारिस, भुसा वातवुट्ठि आगन्त्वा भवनं पवत्तेसि उम्मूलमकासी' ति।

'अपि नु त्वं, देवते, रुक्खधम्मे ठिताय भुसा वातवुट्ठि आगन्त्वा भवनं पवत्तेसि उम्मूलमकासी' ति ?

'कथं पन, मारिस, रुक्खो रुक्खधम्मे ठितो होती' ति ?

'इध[4], देवते, रुक्खस्स मूलं मूलत्थिका हरन्ति, तचं तचत्थिका हरन्ति, पत्तं पत्तत्थिका हरन्ति, पुप्फं पुप्फत्थिका हरन्ति, फलं फलत्थिका हरन्ति। न च तेन देवताय अनत्तमनता वा अनभिनन्दि[5] वा करणीया। एवं खो, देवते, रुक्खो रुक्खधम्मे ठितो होती' ति।

'अट्ठितायेव खो मे, मारिस, रुक्खधम्मे भुसा वातवुट्ठि आगन्त्वा भवनं पवत्तेसि उम्मूलमकासी' ति।

'सचे खो त्वं, देवते, रुक्खधम्मे तिट्ठेय्यासि, सिया[6] ते भवनं यथापुरे' ति ?

R. 371 'ठस्सामह[7], मारिस, रुक्खधम्मे, होतु मे भवनं यथापुरं' ति।

१३. "अथ खो, ब्राह्मण धम्मिक, सक्को देवानमिन्दो तथारूपं इद्धाभिसङ्खारं अभिसङ्खासि, यथा भुसा वातवुट्ठि आगन्त्वा सुप्पतिट्ठं

१ अभिसङ्खारेसि – स्या०। २ भूसा – स्या०। ३ पातेसि – सी०, रो०। ४ इधेव – रो०। ५ अनभिरद्धि – सी०। ६. सियापि – रो०। ७. तिट्ठेय्यामह – स्या०।

निग्रोधराजं उस्सापेसि, सच्छवीनि मूलानि अहेसुं । एवमेव खो, ब्राह्मण धम्मिक, अपि नु तं समणधम्मे ठितं जातिभूमका उपासका पब्बाजेसुं[1] सब्बसो जातिभूमियं सत्तहि आवासेही" ति ?

"कथं पन, भन्ते, समणो समणधम्मे ठितो होती" ति ?

"इध, ब्राह्मण धम्मिक, समणो अक्कोसन्तं न पच्चक्कोसति, रोसन्तं न पटिरोसति, भण्डन्तं न पटिभण्डति । एवं खो, ब्राह्मण धम्मिक, समणो समणधम्मे ठितो होती" ति ।

"अट्ठितंयेव मं, भन्ते, समणधम्मे जातिभूमका उपासका पब्बाजेसुं सब्बसो जातिभूमियं सत्तहि आवासेही" ति ।

१४. "भूतपुब्बं, ब्राह्मण धम्मिक, सुनेत्तो नाम सत्था अहोसि B. 326
तित्थकरो कामेसु वीतरागो । सुनेत्तस्स खो पन, ब्राह्मण धम्मिक, सत्थुनो अनेकानि सावकसतानि अहेसुं । सुनेत्तो सत्था सावकानं ब्रह्मलोकसहब्यताय धम्मं देसेसि । ये खो पन, ब्राह्मण धम्मिक, सुनेत्तस्स सत्थुनो ब्रह्मलोकसहब्यताय धम्मं देसेन्तस्स चित्तानि न पसादेसुं ते कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जिसु । ये खो पन, ब्राह्मण धम्मिक, सुनेत्तस्स सत्थुनो ब्रह्मलोकसहब्यताय धम्मं देसेन्तस्स चित्तानि पसादेसुं ते कायस्स भेदा परं मरणा सुगतिं सग्गं लोकं उपपज्जिसु ।

१५. "भूतपुब्बं, ब्राह्मण धम्मिक, मूगपक्खो नाम सत्था अहोसि ...पे०... अरनेमि नाम सत्था अहोसि ... कुद्दालको नाम सत्था अहोसि ... हत्थिपालो नाम सत्था अहोसि ... जोतिपालो नाम सत्था अहोसि R. 372
तित्थकरो कामेसु वीतरागो । जोतिपालस्स खो पन, ब्राह्मण धम्मिक, सत्थुनो अनेकानि सावकसतानि अहेसुं । जोतिपालो सत्था सावकानं ब्रह्मलोकसहब्यताय धम्मं देसेसि । ये खो पन, ब्राह्मण धम्मिक, जोतिपालस्स सत्थुनो ब्रह्मलोकसहब्यताय धम्मं देसेन्तस्स चित्तानि न पसादेसुं ते कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जिसु । ये खो पन, ब्राह्मण धम्मिक, जोतिपालस्स सत्थुनो ब्रह्मलोकसहब्यताय धम्मं देसेन्तस्स चित्तानि पसादेसुं ते कायस्स भेदा परं मरणा सुगतिं सग्गं लोकं उपपज्जिसु ।

---

१. पब्बाजेय्युं – रो० ।

१६. "तं किं मञ्ञसि, ब्राह्मण धम्मिक, यो इमे छ सत्थारे[1] तित्थकरे कामेसु वीतरागे, अनेकसतपरिवारे ससावकसङ्घे पदुट्ठचित्तो[2] अक्कोसेय्य परिभासेय्य, बहुं सो अपुञ्ञं पसवेय्या" ति ?

"एवं, भन्ते" ।

"यो खो, ब्राह्मण धम्मिक, इमे छ सत्थारे तित्थकरे कामेसु वीतरागे अनेकसतपरिवारे ससावकसङ्घे पदुट्ठचित्तो अक्कोसेय्य परिभासेय्य, बहुं सो अपुञ्ञं पसवेय्य । यो एकं दिट्ठिसम्पन्नं पुग्गलं पदुट्ठचित्तो अक्कोसति परिभासति, अयं ततो बहुतरं अपुञ्ञं पसवति । तं किस्स हेतु ? नाहं, ब्राह्मण धम्मिक, इतो बहिद्धा एवरूपिं[3] खन्तिं[3] B. 127 वदामि, यथा मं सब्रह्मचारीसु । तस्मातिह, ब्राह्मण धम्मिक, एवं सिक्खितब्बं – 'न नो समसब्रह्मचारीसु[4] चित्तानि पदुट्ठानि भविस्सन्ती' ति । एवं हि ते, ब्राह्मण धम्मिक, सिक्खितब्बं ति ।

R. 373 "सुनेत्तो मूगपक्खो च, अरनेमि च ब्राह्मणो ।
कुद्दालको अहु सत्था, हत्थिपालो च माणवो ॥

"जोतिपालो च गोविन्दो, अहु सत्तपुरोहितो ।
अहिंसका[5] अतीतंसे, छ सत्थारो यसस्सिनो ॥

"निरामगन्धा करुणेधिमुत्ता[6], कामसंयोजनातिगा[7] ।
कामरागं विराजेत्वा, ब्रह्मलोकूपगा अहुं[8] ॥

"अहेसुं सावका तेसं, अनेकानि सतानि पि ।
निरामगन्धा करुणेधिमुत्ता, कामसंयोजनातिगा ।
कामरागं विराजेत्वा, ब्रह्मलोकूपगा अहुं ॥

"येते[9] इसी बाहिरके, वीतरागे समाहिते ।
पदुट्ठमनसङ्कप्पो, यो नरो परिभासति ।
बहुं च सो पसवति, अपुञ्ञं तादिसो नरो ॥

"यो चेकं दिट्ठिसम्पन्नं, भिक्खुं बुद्धस्स सावकं ।
पदुट्ठमनसङ्कप्पो, यो नरो परिभासति ।
अयं ततो बहुतरं, अपुञ्ञं पसवे नरो ॥

१. सत्थारो – स्या० । २. दुट्ठचित्तो – सी० । ३–३ एवरूपं खन्तं – स्या० । ४. सब्रह्मचारीसु – सी०, रो०; आमसब्रह्मचारीसु – स्या० । ५ अभिसेका – स्या० । ६. करुणाविमुत्ता – सी०, करुणेविमुत्ता – स्या०, रो० । ७ ० तिता – स्या० । ८. अहु – सी०, स्या०, रो० । ९ योते – स्या० ।

"न साधुरूपं आसीदे, दिट्ठिट्ठानप्पहायिनं ।
सत्तमो पुग्गलो एसो, अरियसङ्घस्स वुच्चति ॥

"अवीतरागो कामेसु, यस्स पञ्चिन्द्रिया मुदू ।
सद्धा सति च विरियं, समथो च विपस्सना ॥

"तादिसं भिक्खुमासज्ज, पुब्बेव उपहञ्ञति ।
अत्तानं उपहन्त्वान, पच्छा अञ्ञं विहिंसति ॥

"यो च रक्खति अत्तानं, रक्खितो तस्स बाहिरो । B 328
तस्मा रक्खेय्य अत्तानं, अक्खतो पण्डितो सदा" ति ॥

धम्मिकवग्गो पञ्चमो ।

तस्सुद्दानं

नागमिगसाला इणं, चुन्दं[1] द्वे[1] सन्दिट्ठिका द्वे[2] । R. 374
खेमइन्द्रिय[3] आनन्द, खत्तिया[4] अप्पमादेन धम्मिको ति ॥

पठमो पण्णासको समत्तो ।

—— o ——

६. महावग्गो

१. सोणसुत्तं

१. एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा राजगहे विहरति गिज्झ- B 329
कूटे पब्बते । तेन खो पन समयेन आयस्मा सोणो राजगहे विहरति सीतवनस्मि । अथ खो आयस्मतो सोणस्स रहोगतस्स पटिसल्लीनस्स[5] एवं चेतसो परिवितक्को उदपादि – "ये खो केचि भगवतो सावका आरद्धविरिया विहरन्ति, अहं तेसं अञ्ञतरो । अथ च पन मे न अनुपादाय आसवेहि चित्तं विमुच्चति, संविज्जन्ति खो पन मे कुले भोगा, सक्का भोगा[6] च भुञ्जितुं पुञ्ञानि च कातुं । यन्नूनाहं सिक्खं पच्चक्खाय हीनायावत्तित्वा भोगे च भुञ्जेय्यं पुञ्ञानि च करेय्यं" ति ।

२. अथ खो भगवा आयस्मतो सोणस्स चेतसा चेतोपरिवितक्कमञ्ञाय[7] – सेय्यथापि नाम बलवा पुरिसो सम्मिञ्जितं[8] वा बाहं पसारेय्य,

१. चुन्द – रो० । २-२ द्वेव सन्दिट्ठिकं – सी०, रो०, द्वेव सदिट्ठिक – स्या० ।
३ खेम इन्द्रिया – सी०, स्या० । ४ खत्तिय – सी०, रो० । ५ पतिसल्लीनस्स – सी० ।
६. भोगे – सी०, स्या० । ७ चेतोपरवितक्कमञ्ञाय – स्या० । ८. समिञ्जितं – म० ।

पसारितं वा बाहं सम्मिञ्जेय्य, एवमेव खो – गिज्झकूटे पब्बते अन्तरहितो सीतवने आयस्मतो सोणस्स सम्मुखे[1] पातुरहोसि। निसीदि भगवा पञ्ञत्ते आसने। आयस्मा पि खो सोणो भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि। एकमन्तं निसिन्नं खो आयस्मन्तं सोणं भगवा एतदवोच –

R 375 “ननु ते, सोण, रहोगतस्स पटिसल्लीनस्स एवं चेतसो परिवितक्को उदपादि – ‘ये खो केचि भगवतो सावका आरद्धविरिया विहरन्ति, अहं तेसं अञ्ञतरो। अथ च पन मे न अनुपादाय आसवेहि चित्तं विमुच्चति, संविज्जन्ति खो पन मे कुले भोगा, सक्का भोगे च भुञ्जितुं पुञ्ञानि च कातुं। यन्नूनाहं सिक्खं पच्चक्खाय हीनायावत्तित्वा भोगे च भुञ्जेय्यं पुञ्ञानि च करेय्यं’” ति?

“एवं, भन्ते”।

B 330 “तं किं मञ्ञसि, सोण, कुसलो त्वं पुब्बे अगारियभूतो[2] वीणाय तन्तिस्सरे” ति?

“एवं, भन्ते”।

“तं किं मञ्ञसि, सोण, यदा[3] ते वीणाय तन्तियो अच्चायता होन्ति, अपि नु ते वीणा तस्मिं समये सरवती वा होति कम्मञ्ञा वा” ति?

“नो हेतं, भन्ते”।

“तं किं मञ्ञसि, सोण, यदा ते वीणाय तन्तियो अतिसिथिला होन्ति, अपि नु ते वीणा तस्मिं समये सरवती वा होति कम्मञ्ञा वा” ति?

“नो हेतं, भन्ते”।

“यदा पन ते, सोण, वीणाय तन्तियो न अच्चायता होन्ति नातिसिथिला समे गुणे पतिट्ठिता, अपि नु ते वीणा तस्मिं समये सरवती वा होति कम्मञ्ञा वा” ति?

“एवं, भन्ते”।

“एवमेव खो, सोण, अच्चारद्धविरियं[4] उद्धच्चाय संवत्तति, अतिसिथिलविरियं[5] कोसज्जाय संवत्तति। तस्मातिह त्वं, सोण, विरिय-

१ पमुखे – सी०। २. अगारिकभूतो – सी०, आगारिकभूतो – स्या०, रो०। ३. यदा च – स्या०। ४ अच्चारद्धवीरियं – म०। ५ अतिलीनविरियं – सी०, रो०, अतिलीन विरियं – स्या०।

सन्तं अधिट्ठह[1], इन्द्रियानं च समतं पटिविज्झ, तत्थ च निमित्तं गण्हाही" ति ।

"एवं, भन्ते" ति खो आयस्मा सोणो भगवतो पच्चस्सोसि । अथ खो भगवा आयस्मन्तं सोणं इमिना ओवादेन ओवदित्वा – सेय्यथापि नाम बलवा पुरिसो सम्मिञ्जितं वा बाहं पसारेय्य, पसारितं वा बाहं सम्मिञ्जेय्य, एवमेव खो – सीतवने अन्तरहितो गिज्झकूटे पब्बते पातुरहोसि ।

३. अथ खो आयस्मा सोणो अपरेन समयेन विरियसमतं R. 376 अधिट्ठासि[2], इन्द्रियानं च समतं पटिविज्झि, तत्थ च निमित्तं अग्गहेसि । अथ खो आयस्मा सोणो एको वूपकट्ठो अप्पमत्तो आतापी पहितत्तो विहरन्तो नचिरस्सेव – यस्सत्थाय कुलपुत्ता सम्मदेव अगारस्मा अनागारियं पब्बजन्ति तदनुत्तरं – ब्रह्मचरियपरियोसानं दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्ञा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहासि । "खीणा जाति, वुसितं ब्रह्मचरियं, कतं करणीयं, नापरं इत्थत्ताया" ति अब्भञ्ञासि । अञ्ञतरो च पनायस्मा सोणो अरहतं अहोसि ।

४. अथ खो आयस्मतो सोणस्स अरहत्तप्पत्तस्स एतदहोसि – "यन्नूनाहं येन भगवा तेनुपसङ्कमेय्यं; उपसङ्कमित्वा भगवतो सन्तिके अञ्ञं व्याकरेय्यं" ति । D. 331 अथ खो आयस्मा सोणो येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो आयस्मा सोणो भगवन्तं एतदवोच –

"यो सो, भन्ते, भिक्खु अरहं खीणासवो वुसितवा कतकरणीयो ओहितभारो अनुप्पत्तसदत्थो परिक्खीणभवसंयोजनो सम्मदञ्ञा विमुत्तो, सो छ[3] ठानानि[3] अधिमुत्तो होति – नेक्खम्माधिमुत्तो होति, पविवेकाधिमुत्तो होति, अब्यापज्झाधिमुत्तो होति, तण्हाक्खयाधिमुत्तो होति, उपादानक्खयाधिमुत्तो होति, असम्मोहाधिमुत्तो होति ।

५. "सिया खो पन, भन्ते, इधेकच्चस्स आयस्मतो एवमस्स – 'केवलं सद्धामत्तकं नून अयमायस्मा निस्साय नेक्खम्माधिमुत्तो' ति । न खो पनेतं, भन्ते, एवं दट्ठब्बं । खीणासवो, भन्ते, भिक्खु वुसितवा

१. अधिट्ठाहि – स्या० । २. अधिट्ठाहि – रो० । ३–३. छट्ठानानि – सी०, स्या०, रो० ।

कतकरणीयो करणीयं अत्तनो असमनुपस्सन्तो कतस्स वा पटिचयं[1] खया रागस्स वीतरागत्ता नेक्खम्माधिमुत्तो होति, खया दोसस्स वीतदोसत्ता नेक्खम्माधिमुत्तो होति, खया मोहस्स वीतमोहत्ता नेक्खम्माधिमुत्तो होति।

R 377 ६. "सिया खो पन, भन्ते, इधेकच्चस्स आयस्मतो एवमस्स – 'लाभसक्कारसिलोकं नून अयमायस्मा निकामयमानो[2] पविवेकाधिमुत्तो' ति। न खो पनेतं, भन्ते, एवं दट्ठब्बं। खीणासवो, भन्ते, भिक्खु वुसितवा कतकरणीयो करणीयं अत्तनो असमनुपस्सन्तो कतस्स वा पटिचयं खया रागस्स वीतरागत्ता पविवेकाधिमुत्तो होति, खया दोसस्स वीतदोसत्ता पविवेकाधिमुत्तो होति, खया मोहस्स वीतमोहत्ता पविवेकाधिमुत्तो होति।

७. "सिया खो पन, भन्ते, इधेकच्चस्स आयस्मतो एवमस्स – 'सीलब्बतपरामासं नून अयमायस्मा सारतो पच्चागच्छन्तो अब्यापज्झाधिमुत्तो' ति। न खो पनेतं, भन्ते, एवं दट्ठब्बं। खीणासवो, भन्ते, भिक्खु वुसितवा कतकरणीयो करणीयं अत्तनो असमनुपस्सन्तो कतस्स वा पटिचयं खया रागस्स वीतरागत्ता अब्यापज्झाधिमुत्तो होति, खया दोसस्स वीतदोसत्ता अब्यापज्झाधिमुत्तो होति, खया मोहस्स वीतमोहत्ता अब्यापज्झाधिमुत्तो होति।

B 332 ८. "खया रागस्स वीतरागत्ता तण्हाक्खयाधिमुत्तो[3] होति, खया दोसस्स वीतदोसत्ता तण्हाक्खयाधिमुत्तो होति, खया मोहस्स वीतमोहत्ता तण्हाक्खयाधिमुत्तो होति।

९. "खया रागस्स वीतरागत्ता उपादानक्खयाधिमुत्तो होति, खया दोसस्स वीतदोसत्ता उपादानक्खयाधिमुत्तो होति, खया मोहस्स वीतमोहत्ता उपादानक्खयाधिमुत्तो होति।

१०. "खया रागस्स वीतरागत्ता असम्मोहाधिमुत्तो होति, खया दोसस्स वीतदोसत्ता असम्मोहाधिमुत्तो होति, खया मोहस्स वीतमोहत्ता असम्मोहाधिमुत्तो होति।

---

१ पतिचय – सी०, स्या०, रो०। २ निक्कामयमानो – स्या०। ३ तण्हक्खयाधिमुत्तो – सी०, स्या०, रो०।

११. "एवं सम्मा विमुत्तचित्तस्स, भन्ते, भिक्खुनो भुसा चे पि चक्खुविञ्ञेय्या रूपा चक्खुस्स आपाथं आगच्छन्ति, नेवस्स चित्तं परियादियन्ति। अमिस्सीकतमेवस्स[1] चित्तं होति ठितं आनेञ्जप्पत्तं वयं चस्सानुपस्सति। भुसा चे पि सोतविञ्ञेय्या सद्दा ... घान- R. 378 विञ्ञेय्या गन्धा ... जिव्हाविञ्ञेय्या रसा ... कायविञ्ञेय्या फोट्ठब्बा ... मनोविञ्ञेय्या धम्मा मनस्स आपाथं आगच्छन्ति, नेवस्स चित्त परियादियन्ति। अमिस्सीकतमेवस्स चित्तं होति ठितं आनेञ्जप्पत्त वयं चस्सानुपस्सति। सेय्यथापि, भन्ते, सेलो पब्बतो अच्छिद्दो असुसिरो एकग्घनो। अथ पुरत्थिमाय चे पि दिसाय आगच्छेय्य भुसा वातवुट्ठि नेव नं सङ्कम्पेय्य न सम्पकम्पेय्य न सम्पवेधेय्य, अथ पच्छिमाय चे पि दिसाय आगच्छेय्य भुसा वातवुट्ठि ... अथ उत्तराय चे पि दिसाय आगच्छेय्य भुसा वातवुट्ठि ... अथ दक्खिणाय चे पि दिसाय आगच्छेय्य भुसा वातवुट्ठि नेव नं सङ्कम्पेय्य न सम्पकम्पेय्य न सम्पवेधेय्य; एवमेव खो, भन्ते, एवं सम्माविमुत्तचित्तस्स भिक्खुनो भुसा चे पि चक्खुविञ्ञेय्या रूपा चक्खुस्स आपाथं आगच्छन्ति, नेवस्स चित्तं परियादियन्ति। अमिस्सीकतमेवस्स चित्तं होति ठितं आनेञ्जप्पत्तं वयं चस्सानुपस्सति। भुसा चे पि सोतविञ्ञेय्या सद्दा ... घानविञ्ञेय्या गन्धा ... जिव्हाविञ्ञेय्या रसा ... कायविञ्ञेय्या फोट्ठब्बा ... मनोविञ्ञेय्या धम्मा मनस्स आपाथं आगच्छन्ति, नेवस्स चित्त परियादियन्ति। अमिस्सीकतमेवस्स चित्तं होति ठितं आनेञ्जप्पत्तं वयं चस्सानुपस्सती ति।

"नेक्खम्मं अधिमुत्तस्स, पविवेकं च चेतसो। B. 383
अब्यापज्झाधिमुत्तस्स, उपादानक्खयस्स च॥

"तण्हाक्खयाधिमुत्तस्स, असम्मोहं च चेतसो।
दिस्वा आयतनुप्पादं, सम्मा चित्तं विमुच्चति॥

"तस्स सम्मा विमुत्तस्स, सन्तचित्तस्स भिक्खुनो।
कतस्स पटिचयो नत्थि, करणीयं न विज्जति॥

"सेलो यथा एकग्घनो[2], वातेन न समीरति। R. 379
एव रूपा रसा सद्दा, गन्धा फस्सा च केवला॥

---

१ अमिस्सकतमेवस्स – स्या०। २ एकघनो – सी० स्या०, रो०।

"इट्ठा धम्मा अनिट्ठा च, नप्पवेधेन्ति तादिनो ।
ठितं चित्तं विप्पमुत्तं, वयं चस्सानुपस्सती" ति ॥

---

२. फग्गुनसुत्तं

१. तेन खो पन समयेन आयस्मा फग्गुनो[1] आबाधिको होति दुक्खितो बाळ्हगिलानो । अथ खो आयस्मा आनन्दो येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो आयस्मा आनन्दो भगवन्तं एतदवोच – "आयस्मा, भन्ते, फग्गुनो आबाधिको दुक्खितो बाळ्हगिलानो । साधु, भन्ते, भगवा येनायस्मा फग्गुनो तेनुपसङ्कमतु अनुकम्पं उपादाया" ति । अधिवासेसि भगवा तुण्हीभावेन ।

२. अथ खो भगवा सायन्हसमय पटिसल्लाना वुट्ठितो येनायस्मा फग्गुनो तेनुपसङ्कमि । अद्दसा खो आयस्मा फग्गुनो भगवन्तं दूरतो व आगच्छन्तं । दिस्वान मञ्चके समधोसि[2] । अथ खो भगवा आयस्मन्तं फग्गुनं एतदवोच – "अलं, फग्गुन, मा त्वं मञ्चके समधोसि । सन्तिमानि आसनानि परेहि[3] पञ्ञत्तानि, तत्थाहं निसीदिस्सामी" ति । निसीदि भगवा पञ्ञत्ते आसने । निसज्ज खो भगवा आयस्मन्तं फग्गुनं एतदवोच – "कच्चि ते, फग्गुन, खमनीयं कच्चि यापनीयं ? कच्चि ते[4] दुक्खा वेदना पटिक्कमन्ति, नो अभिक्कमन्ति; पटिक्कमोसानं पञ्ञायति, नो अभिक्कमो" ति ?

B. 334 "न मे, भन्ते, खमनीयं न यापनीय । बाळ्हा मे दुक्खा वेदना अभिक्कमन्ति, नो पटिक्कमन्ति; अभिक्कमोसानं पञ्ञायति, नो पटिक्कमो ।

"सेय्यथापि, भन्ते, बलवा पुरिसो तिण्हेन सिखरेन मुद्धनि[5]
R. 380 अभिमत्थेय्य[6], एवमेव खो मे, भन्ते, अधिमत्ता वाता मुद्धनि ऊहनन्ति[7] । न मे, भन्ते, खमनीयं न यापनीयं । बाळ्हा मे दुक्खा वेदना अभिक्कमन्ति, नो पटिक्कमन्ति, अभिक्कमोसानं पञ्ञायति, नो पटिक्कमो ।

---

१ फग्गुणो – सी०, स्या० । २ समञ्चो पि – सी०, स्या०, रो० । ३ पुरे – सी०, रो० । ४ सी०, स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ५ मुद्धान – सी०, रो० । ६ अभिमत्तेय्य – सी०, अभिमट्ठेय्य – स्या० । ७ ओहनन्ति – स्या०, हनन्ति – सी०, रो० ।

"सेय्यथापि, भन्ते, बलवा पुरिसो दळ्हेन वरत्तक्खण्डेन[1] सीसवेठनं[1] ददेय्य; एवमेव खो[2] मे, भन्ते[2], अधिमत्ता सीसे सीसवेदना। न मे, भन्ते, खमनीयं न यापनीयं। बाळ्हा मे दुक्खा वेदना अभिक्कमन्ति, नो पटिक्कमन्ति; अभिक्कमोसानं पञ्ञायति, नो पटिक्कमो।

"सेय्यथापि, भन्ते, दक्खो गोघातको वा गोघातकन्तेवासी वा तिण्हेन गोविकन्तनेन कुच्छिं परिकन्तेय्य; एवमेव खो मे, भन्ते, अधिमत्ता[3] वाता कुच्छिं परिकन्तन्ति। न मे, भन्ते, खमनीयं न यापनीयं। बाळ्हा मे दुक्खा वेदना अभिक्कमन्ति, नो पटिक्कमन्ति, अभिक्कमोसानं पञ्ञायति, नो पटिक्कमो।

"सेय्यथापि, भन्ते, द्वे बलवन्तो पुरिसा दुब्बलतरं पुरिसं नानाबाहासु गहेत्वा अङ्गारकासुया सन्तापेय्युं सम्परितापेय्युं[4]; एवमेव खो मे, भन्ते, अधिमत्तो कायस्मिं डाहो। न मे, भन्ते, खमनीयं न यापनीयं। बाळ्हा मे दुक्खा वेदना अभिक्कमन्ति, नो पटिक्कमन्ति; अभिक्कमोसानं पञ्ञायति, नो पटिक्कमो" ति। अथ खो भगवा आयस्मन्तं फग्गुनं धम्मिया कथाय सन्दस्सेत्वा समादपेत्वा समुत्तेजेत्वा सम्पहंसेत्वा उट्ठायासना पक्कामि।

३. अथ खो आयस्मा फग्गुनो अचिरपक्कन्तस्स भगवतो कालमकासि। तम्हि चस्स समये मरणकाले इन्द्रियानि विप्पसीदिंसु। अथ खो आयस्मा आनन्दो येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं R. 381 अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि। एकमन्तं निसिन्नो खो आयस्मा आनन्दो भगवन्तं एतदवोच – "आयस्मा, भन्ते, फग्गुनो अचिरपक्कन्तस्स भगवतो कालमकासि। तम्हि चस्स समये मरणकाले इन्द्रियानि B. 335 विप्पसीदिंसू" ति।

"किं, हानन्द, फग्गुनस्स भिक्खुनो इन्द्रियानि न विप्पसीदिस्सन्ति! फग्गुनस्स, आनन्द, भिक्खुनो पञ्चहि ओरम्भागियेहि संयोजनेहि चित्तं अविमुत्तं अहोसि। तस्स तं धम्मदेसनं सुत्वा पञ्चहि ओरम्भागियेहि संयोजनेहि चित्तं विमुत्तं।

४. "छयिमे, आनन्द, आनिसंसा कालेन धम्मस्सवने[5] कालेन अत्थुपपरिक्खाय। कतमे छ? इधानन्द, भिक्खुनो पञ्चहि ओरम्भा-

१–१ वरत्तखण्डेन ० – सी०, वरत्तक्खन्धेन सीसे सीसवेठनं – स्या० । २–२. खो भन्ते – स्या० । ३ अभिमत्ता – स्या० । ४. परितापेय्यु – सी०, रो० । ५. धम्मसवणे – सी० ।

गियेहि संयोजनेहि चित्तं अविमुत्तं होति । सो तम्हि समये मरणकाले लभति तथागतं दस्सनाय । तस्स तथागतो धम्मं देसेति आदिकल्याण मज्झेकल्याण परियोसानकल्याणं सात्थ सब्यञ्जनं, केवलपरिपुण्णं परिसुद्ध ब्रह्मचरिय पकासेति । तस्स त धम्मदेसनं सुत्वा पञ्चहि ओरम्भागियेहि संयोजनेहि चित्त विमुच्चति । अयं, आनन्द, पठमो आनिसंसो कालेन धम्मस्सवने ।

५. "पुन च परं, आनन्द, भिक्खुनो पञ्चहि ओरम्भागियेहि संयोजनेहि चित्तं अविमुत्तं होति । सो तम्हि समये मरणकाले न हेव खो लभति तथागत दस्सनाय, अपि च खो तथागतसावकं लभति दस्सनाय । तस्स तथागतसावको धम्मं देसेति आदिकल्याणं मज्झेकल्याणं परियोसानकल्याण सात्थ सब्यञ्जनं, केवलपरिपुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरिय पकासेति । तस्स तं धम्मदेसनं सुत्वा पञ्चहि ओरम्भागियेहि सयोजनेहि चित्तं विमुच्चति । अयं, आनन्द, दुतियो आनिसंसो कालेन धम्मस्सवने ।

332 ६. "पुन च परं, आनन्द, भिक्खुनो पञ्चहि ओरम्भागियेहि
संयोजनेहि चित्तं अविमुत्तं होति । सो तम्हि समये मरणकाले न हेव
खो लभति तथागतं दस्सनाय, न पि तथागतसावकं लभति दस्सनाय;
अपि च खो यथासुतं यथापरियत्त धम्म चेतसा अनुवितक्केति अनु-
336 विचारेति मनसानुपेक्खति । तस्स यथासुत यथापरियत्त धम्मं चेतसा
अनुवितक्कयतो अनुविचारयतो मनसानुपेक्खतो पञ्चहि ओरम्भागियेहि
संयोजनेहि चित्त विमुच्चति । अय, आनन्द, ततियो आनिससो कालेन
अत्थुपपरिक्खाय ।

७. "इधानन्द, भिक्खुनो पञ्चहि ओरम्भागियेहि संयोजनेहि चित्तं विमुत्तं होति, अनुत्तरे च खो उपधिसङ्खये चित्तं अविमुत्तं होति । सो तम्हि समये मरणकाले लभति तथागतं दस्सनाय । तस्स तथागतो धम्मं देसेति आदिकल्याणं मज्झेकल्याणं ... पे० ... ब्रह्मचरिय पकासेति । तस्स तं धम्मदेसनं सुत्वा अनुत्तरे उपधिसङ्खये चित्त विमुच्चति । अयं, आनन्द, चतुत्थो आनिसंसो कालेन धम्मस्सवने ।

८. "पुन च परं, आनन्द, भिक्खुनो पञ्चहि ओरम्भागियेहि संयोजनेहि चित्तं विमुत्तं होति, अनुत्तरे च खो उपधिसङ्खये चित्त अविमुत्तं होति । सो तम्हि समये मरणकाले न हेव खो लभति तथागतं

दस्सनाय, अपि च खो तथागतसावकं लभति दस्सनाय । तस्स तथागतसावको धम्मं देसेति आदिकल्याणं ...पे०... परिसुद्धं ब्रह्मचरियं पकासेति । तस्स तं धम्मदेसनं सुत्वा अनुत्तरे उपधिसङ्खये चित्त विमुच्चति । अयं, आनन्द, पञ्चमो आनिससो कालेन धम्मस्सवने ।

६. "पुन च परं, आनन्द, भिक्खुनो पञ्चहि ओरम्भागियेहि संयोजनेहि चित्तं विमुत्तं होति, अनुत्तरे च खो उपधिसङ्खये चित्तं R 383
अविमुत्तं होति । सो तम्हि समये मरणकाले न हेव खो लभति तथागत दस्सनाय, न पि तथागतसावकं लभति दस्सनाय; अपि च खो यथासुतं यथापरियत्तं धम्मं चेतसा अनुवितक्केति अनुविचारेति मनसानुपेक्खति । तस्स यथासुत यथापरियत्तं धम्मं चेतसा अनुवितक्कयतो अनुविचारयतो मनसानुपेक्खतो अनुत्तरे उपधिसङ्खये चित्तं विमुच्चति । अयं, आनन्द, छट्ठो आनिसंसो कालेन अत्थुपपरिक्खाय । इमे खो, आनन्द, छ आनिससा कालेन धम्मस्सवने कालेन अत्थुपपरिक्खाया" ति ।

---

३. छळभिजातिसुत्तं

१. एकं समयं भगवा राजगहे विहरति गिज्झकूटे पब्बते । अथ खो आयस्मा आनन्दो येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो B 337
आयस्मा आनन्दो भगवन्तं एतदवोच – "पूरणेन, भन्ते, कस्सपेन छळभिजातियो[1] पञ्ञत्ता – तण्हाभिजाति पञ्ञत्ता, नीलाभिजाति पञ्ञत्ता, लोहिताभिजाति पञ्ञत्ता, हलिद्दाभिजाति पञ्ञत्ता, सुक्काभिजाति पञ्ञत्ता, परमसुक्काभिजाति पञ्ञत्ता ।

२. "तत्रिदं, भन्ते, पूरणेन कस्सपेन कण्हाभिजाति पञ्ञत्ता, ओरब्भिका सूकरिका[2] साकुणिका मागविका लुद्दा मच्छघातका चोरा चोरघातका बन्धनागारिका ये वा पनञ्ञे पि केचि कुरूरकम्मन्ता ।

३. "तत्रिदं, भन्ते, पूरणेन कस्सपेन नीलाभिजाति पञ्ञत्ता, भिक्खू कण्टकवुत्तिका[3] ये वा पनञ्ञे पि केचि कम्मवादा किरियवादा[4] ।

४. "तत्रिदं, भन्ते, पूरणेन कस्सपेन लोहिताभिजाति पञ्ञत्ता, निगण्ठा एकसाटका । R. 384

१. छळाभिजातियो – सी०, स्या०, रो० । २. सोकरिका – स्या० । ३ कण्हाधिमुत्तिका – स्या०; कण्डकवुत्तिका – रो० । ४. क्रियवादा – म० ।

५. "तत्रिदं, भन्ते, पूरणेन कस्सपेन हलिद्दाभिजाति पञ्ञत्ता, गिही ओदातवसना अचेलकसावका ।

६. "तत्रिदं, भन्ते, पूरणेन कस्सपेन सुक्काभिजाति पञ्ञत्ता, आजीवका आजीवकिनियो ।

७. "तत्रिदं, भन्ते, पूरणेन कस्सपेन परमसुक्काभिजाति पञ्ञत्ता, नन्दो वच्छो किसो[1] सङ्किच्चो मक्खलि गोसालो । पूरणेन, भन्ते, कस्सपेन इमा छळभिजातियो पञ्ञत्ता" ति ।

८. "किं पनानन्द, पूरणस्स कस्सपस्स सब्बो लोको एतदब्भनुजानाति इमा छळभिजातियो पञ्ञापेतु" ति ?

"नो हेतं, भन्ते" ।

"सेय्यथापि, आनन्द, पुरिसो दलिद्दो अस्सको अनाळ्हिको[2], तस्स अकामकस्स बिलं ओलग्गेय्युं[3] – 'इदं ते, अम्भो पुरिस, मंसं च खादितब्बं, मूलं च अनुप्पदातब्ब' न्ति । एवमेव खो, आनन्द, पूरणेन कस्सपेन अप्पटिञ्ञाय एतेसं समणब्राह्मणानं इमा छळभिजातियो पञ्ञत्ता, यथा तं बालेन अब्यत्तेन अखेत्तञ्ञुना अकुसलेन ।

९. "अहं खो पनानन्द, छळभिजातियो पञ्ञापेमि । तं सुणाहि, साधुकं मनसि करोहि; भासिस्सामी" ति । "एवं, भन्ते" ति खो आयस्मा आनन्दो भगवतो पच्चस्सोसि । भगवा एतदवोच – "कतमा
B. 318 चानन्द, छळभिजातियो ? इधानन्द, एकच्चो कण्हाभिजातियो समानो कण्हं धम्मं अभिजायति । इध पनानन्द, एकच्चो कण्हाभिजातियो समानो सुक्कं धम्मं अभिजायति । इध पनानन्द, एकच्चो कण्हाभिजातियो समानो अकण्हं असुक्कं निब्बानं अभिजायति ।
R 385 इध पनानन्द, एकच्चो सुक्काभिजातियो समानो कण्हं धम्मं अभिजायति । इध पनानन्द, एकच्चो सुक्काभिजातियो समानो सुक्कं धम्मं अभिजायति । इध पनानन्द, एकच्चो सुक्काभिजातियो समानो अकण्हं असुक्कं निब्बानं अभिजायति ।

१०. "कथं चानन्द, कण्हाभिजातियो समानो कण्हं धम्मं अभिजायति ? इधानन्द, एकच्चो नीचे कुले पच्चाजातो होति – चण्डालकुले वा नेसादकुले वा वेनकुले[4] वा रथकारकुले वा पुक्कुसकुले वा, दलिद्दे

१. पस्सो – स्या० । २. अनाळ्हियो – स्या० । ३. ओलग्गेय्युं – स्या० । ४. वेणुकुले – सी०, स्या०, रो० ।

अप्पन्नपानभोजने कसिरवुत्तिके, यत्थ कसिरेन घासच्छादो लब्भति। सो च होति दुब्बण्णो दुद्दसिको ओकोटिमको बव्हाबाधो काणो वा कुणी वा खञ्जो वा पक्खहतो वा, न लाभी अन्नस्स पानस्स वत्थस्स यानस्स मालागन्धविलेपनस्स सेय्यावसथपदीपेय्यस्स। सो कायेन दुच्चरितं चरति, वाचाय दुच्चरितं चरति, मनसा दुच्चरितं चरति। सो कायेन दुच्चरितं चरित्वा, वाचाय दुच्चरितं चरित्वा, मनसा दुच्चरितं चरित्वा कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जति। एवं खो, आनन्द, कण्हाभिजातियो[1] समानो कण्हं धम्मं अभिजायति।

११. "कथं चानन्द, कण्हाभिजातियो समानो सुक्कं धम्मं अभिजायति? इधानन्द, एकच्चो नीचे कुले पच्चाजातो होति—चण्डालकुले वा ...पे०... सेय्यावसथपदीपेय्यस्स। सो कायेन सुचरितं चरति, वाचाय सुचरितं चरति, मनसा सुचरितं चरति। सो कायेन सुचरितं चरित्वा, वाचाय सुचरितं चरित्वा, मनसा सुचरितं चरित्वा कायस्स भेदा परं मरणा सुगतिं सग्गं लोकं उपपज्जति। एवं खो, आनन्द, कण्हाभिजातियो समानो सुक्कं धम्मं अभिजायति।

१२. "कथं, चानन्द, कण्हाभिजातियो समानो अकण्हं असुक्कं निब्बानं अभिजायति? इधानन्द, एकच्चो नीचे कुले पच्चाजातो होति —चण्डालकुले वा ...पे०...। सो च होति दुब्बण्णो दुद्दसिको ओको- B 339, R 386
टिमको। सो केसमस्सुं ओहारेत्वा कासायानि वत्थानि अच्छादेत्वा अगारस्मा अनगारियं पब्बजति। सो एवं पब्बजितो समानो पञ्च नीवरणे पहाय चेतसो उपक्किलेसे पञ्ञाय दुब्बलीकरणे, चतूसु सतिपट्ठानेसु सुप्पतिट्ठितचित्तो, सत्त बोज्झङ्गे यथाभूतं भावेत्वा अकण्हं असुक्कं निब्बानं अभिजायति। एवं खो, आनन्द, कण्हाभिजातियो समानो अकण्हं असुक्कं निब्बानं अभिजायति।

१३. "कथं, चानन्द, सुक्काभिजातियो समानो कण्हं धम्मं अभिजायति? इधानन्द, एकच्चो उच्चे कुले पच्चाजातो होति — खत्तियमहासालकुले वा ब्राह्मणमहासालकुले वा गहपतिमहासालकुले वा, अड्ढे महद्धने महाभोगे पहूतजातरूपरजते पहूतवित्तूपकरणे पहूतधनधञ्ञे। सो च होति अभिरूपो दस्सनीयो पासादिको परमाय वण्णपोक्खरताय

१. कण्हाभिजातिको — सी०।

समन्नागतो, लाभी अन्नस्स पानस्स वत्थस्स यानस्स मालागन्धविलेपनस्स सेय्यावसथपदीपेय्यस्स । सो कायेन दुच्चरितं चरति, वाचाय दुच्चरितं चरति, मनसा दुच्चरितं चरति । सो कायेन दुच्चरितं चरित्वा, वाचाय दुच्चरितं चरित्वा, मनसा दुच्चरितं चरित्वा कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जति । एवं खो, आनन्द, सुक्काभिजातियो समानो कण्हं धम्मं अभिजायति ।

१४. "कथं चानन्द, सुक्काभिजातियो समानो सुक्कं धम्मं अभिजायति ? इधानन्द, एकच्चो उच्चे कुले पच्चाजातो होति – खत्तियमहासालकुले वा ...पे०... सेय्यावसथपदीपेय्यस्स । सो कायेन सुचरितं चरति, वाचाय सुचरितं चरति, मनसा सुचरितं चरति । सो कायेन सुचरितं चरित्वा, वाचाय सुचरितं चरित्वा, मनसा सुचरितं चरित्वा कायस्स भेदा परं मरणा सुगतिं सग्गं लोकं उपपज्जति । एवं खो, आनन्द, सुक्काभिजातियो समानो सुक्कं धम्मं अभिजायति ।

१५. "कथं, चानन्द, सुक्काभिजातियो समानो अकण्हं असुक्कं
R 387 निब्बानं अभिजायति ? इधानन्द, एकच्चो उच्चे कुले पच्चाजातो
B 310 होति – खत्तियमहासालकुले वा ब्राह्मणमहासालकुले वा गहपतिमहासालकुले वा, अड्ढे[1] महद्धने महाभोगे पहूतजातरूपरजते पहूतवित्तूपकरणे पहूतधनधञ्ञे । सो च होति अभिरूपो दस्सनीयो पासादिको परमाय वण्णपोक्खरताय समन्नागतो, लाभी अन्नस्स पानस्स वत्थस्स यानस्स मालागन्धविलेपनस्स सेय्यावसथपदीपेय्यस्स । सो केसमस्सुं ओहारेत्वा कासायानि वत्थानि अच्छादेत्वा अगारस्मा अनगारियं पब्बजति । सो एवं पब्बजितो समानो पञ्च नीवरणे पहाय चेतसो उपक्किलेसे पञ्ञाय दुब्बलीकरणे, चतूसु सतिपट्ठानेसु सुप्पतिट्ठितचित्तो, सत्त बोज्झङ्गे यथाभूतं भावेत्वा अकण्हं असुक्कं निब्बानं अभिजायति । एवं खो, आनन्द, सुक्काभिजातियो समानो अकण्हं असुक्कं निब्बानं अभिजायति । इमा[2] खो, आनन्द, छळभिजातियो" ति ।

---

४. आसवसुत्तं

१. "छहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु आहुनेय्यो होति पाहुनेय्यो दक्खिणेय्यो अञ्जलिकरणीयो अनुत्तरं पुञ्ञक्खेत्तं

---

१. अड्ढे – स्या० । २ इमे – सी० ।

लोकस्स । कतमेहि छहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खुनो ये आसवा संवरा पहातब्बा ते संवरेन पहीना होन्ति, ये आसवा पटिसेवना पहातब्बा ते पटिसेवनाय पहीना होन्ति, ये आसवा अधिवासना पहातब्बा ते अधिवासनाय पहीना होन्ति, ये आसवा परिवज्जना पहातब्बा ते परिवज्जनाय पहीना होन्ति, ये आसवा विनोदना पहातब्बा ते विनोदनाय पहीना होन्ति, ये आसवा भावना पहातब्बा ते भावनाय पहीना होन्ति ।

२. "कतमे च, भिक्खवे, आसवा संवरा पहातब्बा ये संवरेन पहीना होन्ति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु पटिसङ्खा योनिसो चक्खुन्द्रियसंवरसंवुतो विहरति । यं हिस्स, भिक्खवे, चक्खुन्द्रियसवरं असंवुतस्स विहरतो उप्पज्जेय्यु आसवा विघातपरिळाहा, चक्खुन्द्रियसंवरं संवुतस्स विहरतो एवंस ते आसवा विघातपरिळाहा न होन्ति । R 388 पटिसङ्खा योनिसो सोतिन्द्रिय ...पे०... घानिन्द्रिय ... जिव्हिन्द्रिय .. कायिन्द्रिय .. मनिन्द्रियसंवरसंवुतो विहरति । यं हिस्स, भिक्खवे, मनिन्द्रियसंवरं B 341 असंवुतस्स विहरतो उप्पज्जेय्यं आसवा विघातपरिळाहा, मनिन्द्रियसंवरं संवुतस्स विहरतो एवंस ते आसवा विघातपरिळाहा न होन्ति । इमे वुच्चन्ति, भिक्खवे, आसवा संवरा पहातब्बा ये संवरेन पहीना होन्ति ।

३. "कतमे च, भिक्खवे, आसवा पटिसेवना पहातब्बा ये पटिसेवनाय पहीना होन्ति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु पटिसङ्खा योनिसो चीवरं पटिसेवति – 'यावदेव सीतस्स पटिघाताय, उण्हस्स पटिघाताय, डंसमकसवातातपसिरिंसपसम्फस्सानं[1] पटिघाताय, यावदेव हिरिकोपीनपटिच्छादनत्थं' । पटिसङ्खा योनिसो पिण्डपातं पटिसेवति – 'नेव दवाय न मदाय न मण्डनाय न विभूसनाय, यावदेव इमस्स कायस्स ठितिया यापनाय, विहिंसूपरतिया ब्रह्मचरियानुग्गहाय, इति पुराणं च वेदनं पटिहङ्खामि, नवं च वेदनं न उप्पादेस्सामि, यात्रा च मे भविस्सति अनवज्जता च फासुविहारो च[2]' । पटिसङ्खा योनिसो सेनासनं पटिसेवति – 'यावदेव सीतस्स पटिघाताय, उण्हस्स पटिघाताय, डंसमकसवातातपसिरिसपसम्फस्सानं पटिघाताय, यावदेव उतुपरिस्सयविनोदनपटिसल्लानारामत्थं' । पटिसङ्खा योनिसो गिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्खारं पटिसेवति – 'यावदेव उप्पन्नानं वेय्याबाधिकानं वेदनानं पटिघाताय, अब्या-

१. ० सरीसप ० – म० । २. चाति – सी०, स्या०, रो० ।

R 389 पञ्चपरमताया' ति । यं हिस्स, भिक्खवे, अप्पटिसेवतो उप्पज्जेय्युं आसवा विघातपरिळाहा, पटिसेवतो एवस ते आसवा विघातपरिळाहा न होन्ति । इमे वुच्चन्ति, भिक्खवे, आसवा पटिसेवना पहातब्बा ये पटिसेवनाय पहीना होन्ति ।

४. "कतमे च, भिक्खवे, आसवा अधिवासना पहातब्बा ये अधिवासनाय पहीना होन्ति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु पटिसङ्खा योनिसो खमो होति सीतस्स उण्हस्स, जिघच्छाय पिपासाय । डंसमकसवातातपसिरिसपसम्फस्सानं, दुरुत्तानं दुरागतान वचनपथानं, उप्पन्नान सारीरिकानं वेदनानं दुक्खानं तिब्बान खरान कटुकानं असातानं अमनापानं B 342 पाणहरानं अधिवासकजातिको होति । यं हिस्स, भिक्खवे, अनधिवासको उप्पज्जेय्युं आसवा विघातपरिळाहा, अधिवासतो[1] एवंस ते आसवा विघातपरिळाहा न होन्ति । इमे वुच्चन्ति, भिक्खवे, आसवा अधिवासना पहातब्बा ये अधिवासनाय पहीना होन्ति ।

५. "कतमे च, भिक्खवे, आसवा परिवज्जना पहातब्बा ये परिवज्जनाय पहीना होन्ति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु पटिसङ्खा योनिसो चण्डं हत्थिं परिवज्जेति, चण्ड अस्सं परिवज्जेति, चण्डं गोणं परिवज्जेति, चण्ड कुक्कुर परिवज्जेति, अहिं खाणुं कण्टकट्ठानं सोब्भं पपात चन्दनिकं ओळिगल्लं यथारूपे अनासने[2] निसिन्नं यथारूपे अगोचरे चरन्त यथारूपे पापके मित्ते भजन्तं विञ्ञू सब्रह्मचारी पापकेसु ठानेसु ओकप्पेय्यु, सो तं च[3] अनासन त च अगोचर ते च पापके मित्ते पटिसङ्खा योनिसो परिवज्जेति । य हिस्स, भिक्खवे, अपरिवज्जयतो उप्पज्जेय्यु आसवा विघातपरिळाहा, परिवज्जयतो एवंस ते आसवा विघातपरिळाहा न R 390 होन्ति । इमे वुच्चन्ति, भिक्खवे, आसवा परिवज्जना पहातब्बा ये परिवज्जनाय पहीना होन्ति ।

६. "कतमे च, भिक्खवे, आसवा विनोदना पहातब्बा ये विनोदनाय पहीना होन्ति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु पटिसङ्खा योनिसो उप्पन्नं कामवितक्कं नाधिवासेति पजहति विनोदेति ब्यन्तीकरोति अनभावं गमेति, पटिसङ्खा योनिसो उप्पन्नं ब्यापादवितक्कं ...पे०... उप्पन्नं विहिंसावितक्कं ... उप्पन्नुप्पन्ने पापके अकुसले धम्मे नाधिवासेति पजहति

१ अधिवासयतो – सी०, स्या०, रो० । २ अनेसने – सी० । ३ चेव – सी०, स्या०, रो० ।

विनोदेति ब्यन्तीकरोति अनभावं गमेति । यं हिस्स, भिक्खवे, अविनोदयतो उप्पज्जेय्युं आसवा विघातपरिळाहा, विनोदयतो एवंस ते आसवा विघातपरिळाहा न होन्ति । इमे वुच्चन्ति, भिक्खवे, आसवा विनोदना पहातब्बा ये विनोदनाय पहीना होन्ति ।

७. "कतमे च, भिक्खवे, आसवा भावना पहातब्बा ये भावनाय पहीना होन्ति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु पटिसङ्खा योनिसो सतिसम्बोज्झङ्गं भावेति विवेकनिस्सितं विरागनिस्सितं निरोधनिस्सित वोस्सग्गपरिणामिं, पटिसङ्खा योनिसो धम्मविचयसम्बोज्झङ्गं भावेति ... विरियसम्बोज्झङ्गं भावेति ... पीतिसम्बोज्झङ्गं भावेति ... पस्सद्धिसम्बोज्झङ्गं भावेति ... समाधिसम्बोज्झङ्गं भावेति . उपेक्खासम्बोज्झङ्गं भावेति विवेकनिस्सितं विरागनिस्सितं निरोधनिस्सितं वोस्सग्गपरिणामिं । यं हिस्स, भिक्खवे, अभावयतो उप्पज्जेय्यु आसवा विघात- B. 348 परिळाहा, भावयतो एवंस ते आसवा विघातपरिळाहा न होन्ति । इमे वुच्चन्ति, भिक्खवे, आसवा भावना पहातब्बा ये भावनाय पहीना होन्ति ।

"इमेहि खो, भिक्खवे, छहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु आहुनेय्यो होति पाहुनेय्यो दक्खिणेय्यो अञ्जलिकरणीयो अनुत्तरं पुञ्ञक्खेत्तं लोकस्सा" ति ।

---

५. दारुकम्मिकसुत्तं

१. एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा नातिके[1] विहरति गिञ्जकावसथे । R. 391 अथ खो दारुकम्मिको गहपति येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नं खो दारुकम्मिकं गहपतिं भगवा एतदवोच – "अपि नु ते, गहपति, कुले दानं दीयती" ति ?

"दीयति मे, भन्ते, कुले दानं ।" तं च खो ये ते भिक्खू आरञ्ञिका[2] पिण्डपातिका पंसुकूलिका अरहन्तो[3] वा अरहत्तमग्गं वा समापन्ना, तथारूपेसु मे, भन्ते, भिक्खूसु दानं दीयती" ति ।

---

१. नादिके – सी०, स्या०, रो० । २. आरञ्ञका – सी०, स्या०, रो० । ३. अरहन्ता – स्या० । –

२. "दुज्जानं खो एतं, गहपति, तया गिहिना कामभोगिना पुत्तसम्बाधसयनं अज्झावसन्तेन, कासिकचन्दनं पच्चनुभोन्तेन, मालागन्धविलेपनं धारयन्तेन, जातरूपरजतं सादियन्तेन इमे वा अरहन्तो इमे वा अरहत्तमग्गं समापन्ना ति ।

३. "आरञ्ञिको चे पि, गहपति, भिक्खु होति उद्धतो उन्नळो चपलो मुखरो विकिण्णवाचो मुट्ठस्सति असम्पजानो असमाहितो विब्भन्तचित्तो पाकतिन्द्रियो । एवं सो तेनङ्गेन गारय्हो । आरञ्ञिको चे पि, गहपति, भिक्खु होति अनुद्धतो अनुन्नळो अचपलो अमुखरो अविकिण्णवाचो उपट्ठितस्सति सम्पजानो समाहितो एकग्गचित्तो संवुतिन्द्रियो । एवं सो तेनङ्गेन पासंसो ।

४. "गामन्तविहारी चे पि, गहपति, भिक्खु होति उद्धतो ...पे०... एवं सो तेनङ्गेन गारय्हो । गामन्तविहारी चे पि, गहपति, भिक्खु होति अनुद्धतो ..पे०... एवं सो तेनङ्गेन पासंसो ।

344 ५. "पिण्डपातिको चे पि, गहपति, भिक्खु होति उद्धतो ...पे०... एवं सो तेनङ्गेन गारय्हो । पिण्डपातिको चे पि, गहपति, भिक्खु
392 होति अनुद्धतो ... पे०... एवं सो तेनङ्गेन पासंसो ।

६. "नेमन्तनिको चे पि, गहपति, भिक्खु होति उद्धतो ... पे०... एवं सो तेनङ्गेन गारय्हो । नेमन्तनिको चे पि, गहपति, भिक्खु होति अनुद्धतो ... पे०... एवं सो तेनङ्गेन पासंसो ।

७. "पंसुकूलिको चे पि, गहपति, भिक्खु होति उद्धतो ... पे०... एवं सो तेनङ्गेन गारय्हो । पंसुकूलिको चे पि, गहपति, भिक्खु होति अनुद्धतो ..पे०.. एवं सो तेनङ्गेन पासंसो ।

८. "गहपतिचीवरधरो चे पि, गहपति, भिक्खु होति उद्धतो उन्नळो चपलो मुखरो विकिण्णवाचो मुट्ठस्सति असम्पजानो असमाहितो विब्भन्तचित्तो पाकतिन्द्रियो । एवं सो तेनङ्गेन गारय्हो । गहपतिचीवरधरो चे पि, गहपति, भिक्खु होति अनुद्धतो अनुन्नळो अचपलो अमुखरो अविकिण्णवाचो उपट्ठितस्सति सम्पजानो समाहितो एकग्गचित्तो संवुतिन्द्रियो । एवं सो तेनङ्गेन पासंसो ।

"इङ्घ त्वं, गहपति, सङ्घे दानं देहि । सङ्घे ते दानं ददतो चित्तं

पसीदिस्सति । सो त्वं पसन्नचित्तो कायस्स भेदा परं मरणा सुगतिं सग्गं लोकं उपपज्जिस्ससी" ति ।

"एसाहं, भन्ते, अञ्ञतग्गे सङ्घे दानं दस्सामी" ति ।

६. हत्थिसारिपुत्तसुत्तं

१. एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा बाराणसियं विहरति इसिपतने मिगदाये । तेन खो पन समयेन सम्बहुला थेरा भिक्खू पच्छाभत्तं पिण्डपातपटिक्कन्ता मण्डलमाळे सन्निसिन्ना सन्निपतिता अभिधम्मकथं कथेन्ति । तत्र सुदं आयस्मा चित्तो हत्थिसारिपुत्तो थेरानं भिक्खूनं अभिधम्मकथं कथेन्तानं अन्तरन्तरा कथं ओपातेति । अथ खो आयस्मा महाकोट्ठिको[1] आयस्मन्तं चित्तं हत्थिसारिपुत्तं एतदवोच – "मायस्मा चित्तो हत्थिसारिपुत्तो थेरानं भिक्खूनं अभिधम्मकथं कथेन्तानं अन्तरन्तरा कथं ओपातेसि[2], याव कथापरियोसानं आयस्मा चित्तो आगमेतू" ति । एवं वुत्ते आयस्मतो चित्तस्स हत्थिसारिपुत्तस्स सहायका भिक्खू आयस्मन्तं महाकोट्ठिकं एतदवोचुं – "मायस्मा महाकोट्ठिको आयस्मन्तं चित्तं हत्थिसारिपुत्तं अपसादेसि, पण्डितो आयस्मा चित्तो हत्थिसारिपुत्तो । पहोति चायस्मा चित्तो हत्थिसारिपुत्तो थेरानं भिक्खूनं अभिधम्मकथं कथेतुं" ति । B 345 R 393

२. "दुज्जानं खो एतं, आवुसो, परस्स चेतोपरियायं अजानन्तेहि । इधावुसो, एकच्चो पुग्गलो तावदेव सोरतसोरतो होति, निवातनिवातो होति, उपसन्तुपसन्तो होति, याव सत्थारं उपनिस्साय विहरति अञ्ञतरं वा गरुट्ठानियं सब्रह्मचारिं । यतो च खो सो वपकस्सतेव सत्थारा, वपकस्सति गरुट्ठानियेहि सब्रह्मचारीहि, सो संसट्ठो विहरति भिक्खूहि भिक्खुनीहि उपासकेहि उपासिकाहि रञ्ञा[3] राजमहामत्तेहि तित्थियेहि तित्थियसावकेहि । तस्स संसट्ठस्स विस्सट्ठस्स पाकतस्स भस्समनुयुत्तस्स विहरतो रागो चित्तं अनुद्धंसेति । सो रागानुद्धंसितेन[4] चित्तेन सिक्खं पच्चक्खाय हीनायावत्तति ।

३. "सेय्यथापि, आवुसो, गोणो किट्ठादो दामेन वा बद्धो वजे वा ओरुद्धो । यो नु खो, आवुसो, एवं वदेय्य – 'न दानायं गोणो किट्ठादो

१. महाकोट्ठितो – सी०, रो० । २. ओपातेति – स्या० । ३. राजूहि – सी० । ४. रागानुधसेन – सी०, रो० ।

पुनदेव किट्ठं ओतरिस्सती' ति, सम्मा नु खो सो, आवुसो, वदमानो वदेय्या" ति ?

"नो हिदं, आवुसो"।

"ठानं हेतं, आवुसो, विज्जति, यं सो गोणो किट्ठादो दामं वा छेत्वा वजं वा भिन्दित्वा, अथ पुनदेव किट्ठं ओतरेय्या ति। एवमेव
R. 394 खो, आवुसो, इधेकच्चो पुग्गलो तावदेव सोरतसोरतो होति, निवातनिवातो होति, उपसन्तुपसन्तो होति याव सत्थारं उपनिस्साय विहरति अञ्ञतरं वा गरुट्ठानियं सब्रह्मचारिं। यतो च खो सो वपकस्सतेव सत्थारा, वपकस्सति गरुट्ठानियेहि सब्रह्मचारीहि, सो ससट्ठो विहरति भिक्खूहि भिक्खुनीहि उपासकेहि उपासिकाहि रञ्ञा राजमहामत्तेहि तित्थियेहि तित्थियसावकेहि। तस्स ससट्ठस्स विस्सट्ठस्स पाकतस्स
D. 346 भस्समनुयुत्तस्स विहरतो रागो चित्तं अनुद्धंसेति। सो रागानुद्धंसितेन चित्तेन सिक्खं पच्चक्खाय हीनायावत्तति।

४. "इध पनावुसो, एकच्चो पुग्गलो विविच्चेव कामेहि ..पे०... पठमं झानं उपसम्पज्ज विहरति। सो 'लाभिम्हि पठमस्स झानस्सा' ति संसट्ठो विहरति भिक्खूहि ...पे०... सिक्खं पच्चक्खाय हीनायावत्तति। सेय्यथापि, आवुसो, चातुम्महापथे थुल्लफुसितको देवो वस्सन्तो रजं अन्तरधापेय्य, चिक्खल्लं पातुकरेय्य। यो नु खो, आवुसो, एवं वदेय्य – 'न दानि अमुस्मि चातुम्महापथे पुनदेव रजो पातुभविस्सती' ति, सम्मा नु खो सो, आवुसो, वदमानो वदेय्या" ति ?

"नो हिदं, आवुसो"।

"ठानं हेतं, आवुसो, विज्जति, यं अमुस्मि चातुम्महापथे मनुस्सा वा अतिक्कमेय्युं, गोपसू वा अतिक्कमेय्युं, वातातपो वा स्नेहगतं परियादियेय्य[1], अथ पुनदेव रजो पातुभवेय्या ति। एवमेव खो, आवुसो, इधेकच्चो पुग्गलो विविच्चेव कामेहि . पे०... पठमं झानं उपसम्पज्ज विहरति। सो 'लाभिम्हि पठमस्स झानस्सा' ति संसट्ठो विहरति भिक्खूहि ...पे०.. सिक्खं पच्चक्खाय हीनायावत्तति।

R. 395 ५. "इध पनावुसो, एकच्चो पुग्गलो वितक्कविचारानं वूपसमा ...पे०... दुतियं झानं उपसम्पज्ज विहरति। सो 'लाभिम्हि दुतियस्स

---

१. परियादियेय्य – स्या०।

झानस्सा' ति संसट्ठो विहरति भिक्खूहि ...पे०... सिक्खं पच्चक्खाय हीनायावत्तति । सेय्यथापि, आवुसो, गामस्स वा निगमस्स वा अविदूरे महन्तं तळाकं, तत्थ थुल्लफुसितको देवो वुट्ठो सिप्पिसम्बुकं पि सक्खर-कठलं पि अन्तरधापेय्य । यो नु खो, आवुसो, एवं वदेय्य – 'न दानि अमुस्मि तळाके पुनदेव सिप्पिसम्बुका वा सक्खरकठला वा पातुभविस्सन्ती' ति, सम्मा नु खो सो, आवुसो, वदमानो वदेय्या" ति ?

"नो हिदं, आवुसो" ।

"ठानं हेतं, आवुसो, विज्जति, यं अमुस्मि तळाके मनुस्सा वा पिवेय्युं, गोपसू वा पिवेय्युं, वातातपो वा स्नेहगतं परियादियेय्य, अथ पुनदेव सिप्पिसम्बुका पि सक्खरकठला पि पातुभवेय्यु ति । एवमेव खो, आवुसो, इधेकच्चो पुग्गलो वितक्कविचारानं वूपसमा ...पे०... दुतियं झानं उपसम्पज्ज विहरति । सो 'लाभिम्हि दुतियस्स झानस्सा' ति संसट्ठो विहरति भिक्खूहि ...पे०... सिक्खं पच्चक्खाय हीनायावत्तति ।

६. "इध पनावुसो, एकच्चो पुग्गलो पीतिया च विरागा ...पे०... ततियं झानं उपसम्पज्ज विहरति । सो 'लाभिम्हि ततियस्स झानस्सा' ति संसट्ठो विहरति भिक्खूहि ...पे०... सिक्खं पच्चक्खाय हीनायावत्तति । सेय्यथापि, आवुसो, पुरिसं पणीतभोजनं भुत्तावि आभिदोसिकं[1] भोजनं नच्छादेय्य । यो नु खो, आवुसो, एवं वदेय्य – 'न दानि अमु पुरिसं पुनदेव भोजनं छादेस्सती' ति, सम्मा नु खो सो, आवुसो, वदमानो वदेय्या" ति ?

B. 347

R. 396

"नो हिदं, आवुसो" ।

"ठानं हेतं, आवुसो, विज्जति, अमु[2] पुरिसं पणीतभोजनं भुत्तावि यावस्स सा ओजा काये ठस्सति ताव न अञ्ञं भोजनं छादेस्सति । यतो च ख्वस्स सा ओजा अन्तरधायिस्सति, अथ पुनदेव तं भोजनं छादेय्या ति । एवमेव खो, आवुसो, इधेकच्चो पुग्गलो पीतिया च विरागा ...पे०... ततियं झानं उपसम्पज्ज विहरति । सो 'लाभिम्हि ततियस्स झानस्सा' ति संसट्ठो विहरति भिक्खूहि ...पे०... सिक्खं पच्चक्खाय हीनायावत्तति ।

१ अभिदोसिकं – स्या०, रो० । २ अमुह्यावुसो – सी०, रो०; अमुम्ह्यावुसो – स्या० ।

७. "इध, पनावुसो, एकच्चो पुग्गलो सुखस्स च पहाना दुक्खस्स
च पहाना ..पे० चतुत्थं झानं उपसम्पज्ज विहरति । सो 'लाभिम्हि
चतुत्थस्स झानस्सा' ति ससट्ठो विहरति भिक्खूहि ...पे०. सिक्खं
पच्चक्खाय हीनायावत्तति । सेय्यथापि, आवुसो, पब्बतसङ्खेपे उदक-
रहदो निवातो विगतऊमिको । यो नु खो, आवुसो, एवं वदेय्य –'न दानि
अमुस्मिं उदकरहदे पुनदेव ऊमि पातुभविस्सती' ति, सम्मा नु खो सो,
आवुसो, वदमानो वदेय्या" ति ?

"नो हिदं, आवुसो" ।

"ठानं हेतं, आवुसो, विज्जति, या पुरत्थिमाय दिसाय आग-
R. 397 च्छेय्य भुसा वातवुट्ठि । सा तस्मिं उदकरहदे ऊमिं जनेय्य । या
पच्छिमाय दिसाय आगच्छेय्य ..पे०.. या उत्तराय दिसाय आगच्छेय्य
... या दक्खिणाय दिसाय आगच्छेय्य भुसा वातवुट्ठि । सा तस्मिं उदक-
रहदे ऊमिं जनेय्या ति । एवमेव खो, आवुसो, इधेकच्चो पुग्गलो
सुखस्स च पहाना दुक्खस्स च पहाना ...पे० . चतुत्थं झानं उपसम्पज्ज
विहरति । सो 'लाभिम्हि चतुत्थस्स झानस्सा' ति ससट्ठो विहरति
भिक्खूहि ...पे०.. सिक्खं पच्चक्खाय हीनायावत्तति ।

८. "इध, पनावुसो, एकच्चो पुग्गलो सब्बनिमित्तानं अमनसि-
कारा अनिमित्तं चेतोसमाधिं उपसम्पज्ज विहरति । सो 'लाभिम्हि
अनिमित्तस्स चेतोसमाधिस्सा' ति ससट्ठो विहरति भिक्खूहि भिक्खुनीहि
उपासकेहि उपासिकाहि रञ्ञा राजमहामत्तेहि तित्थियेहि तित्थिय-
B. 348 सावकेहि । तस्स ससट्ठस्स विस्सट्ठस्स पाकतस्स भस्समनुयुत्तस्स विह-
रतो रागो चित्तं अनुद्धंसेति । सो रागानुद्धंसितेन चित्तेन सिक्खं पच्च-
क्खाय हीनायावत्तति । सेय्यथापि, आवुसो, राजा वा राजमहामत्तो
वा चतुरङ्गिनिया सेनाय अद्धानमग्गप्पटिपन्नो अञ्ञतरस्मिं वनसण्डे
एकरत्तिं वासं उपगच्छेय्य । तत्र[1] हत्थिसद्देन अस्ससद्देन रथसद्देन पत्ति-
सद्देन भेरिपणवसङ्खतिणवनिन्नादसद्देन चीरिकसद्दो[2] अन्तरधायेय्य[3] ।
यो नु खो, आवुसो, एवं वदेय्य – 'न दानि अमुस्मिं वनसण्डे पुनदेव
R. 398 चीरिकसद्दो पातुभविस्सती' ति, सम्मा नु खो सो, आवुसो, वदमानो
वदेय्या" ति ?

१. तत्थ – सी०, रो० । २. चीरिळिकासद्दो – सी०, स्या०, रो० । ३. अन्तर-
धापेय्य – स्या०, रो०

"नो हिदं, आवुसो"।

"ठानं हेतं, आवुसो, विज्जति, यं सो राजा वा राजमहामत्तो वा तम्हा वनसण्डा पक्कमेय्य, अथ पुनदेव चीरिकसद्दो पातुभवेय्या ति। एवमेव खो, आवुसो, इधेकच्चो पुग्गलो सब्बनिमित्तानं मनसिकारा अनिमित्तं चेतोसमाधिं उपसम्पज्ज विहरति। सो 'लाभिम्हि अनिमित्तस्स चेतोसमाधिस्सा' ति संसट्ठो विहरति भिक्खूहि भिक्खुनीहि उपासकेहि उपासिकाहि रञ्ञा राजमहामत्तेहि तित्थियेहि तित्थियसावकेहि। तस्स संसट्ठस्स विस्सट्ठस्स पाकतस्स भस्समनुयुत्तस्स विहरतो रागो चित्तं अनुद्धंसेति। सो रागानुद्धंसितेन चित्तेन सिक्खं पच्चक्खाय हीनायावत्तती" ति।

९. अथ खो आयस्मा चित्तो हत्थिसारिपुत्तो अपरेन समयेन सिक्खं पच्चक्खाय हीनायावत्तति। अथ खो चित्तस्स हत्थिसारिपुत्तस्स सहायका भिक्खू येनायस्मा महाकोट्ठिको तेनुपसङ्कमिंसु; उपसङ्कमित्वा आयस्मन्तं महाकोट्ठिकं एतदवोचुं – "किं नु खो आयस्मता महाकोट्ठिकेन चित्तो हत्थिसारिपुत्तो चेतसा चेतो परिच्च विदितो – 'इमासं च इमासं च विहारसमापत्तीनं चित्तो हत्थिसारिपुत्तो लाभी, अथ च पन सिक्खं पच्चक्खाय हीनायावत्तिस्सती' ति; उदाहु देवता एतमत्थं आरोचेसुं – 'चित्तो, भन्ते, हत्थिसारिपुत्तो इमासं च इमासं च विहारसमापत्तीनं लाभी, अथ च पन सिक्खं पच्चक्खाय हीनायावत्तिस्सती'" ति?

"चेतसा[1] चेतो परिच्च विदितो मे, आवुसो – 'चित्तो हत्थिसारिपुत्तो इमासं च इमासं च विहारसमापत्तीनं लाभी, अथ च पन सिक्खं पच्चक्खाय हीनायावत्तिस्सती' ति। देवता पि मे एतमत्थं B 349
आरोचेसुं – 'चित्तो, भन्ते, हत्थिसारिपुत्तो इमासं च इमासं च विहारसमापत्तीनं लाभी, अथ च पन सिक्खं पच्चक्खाय हीनायावत्तिस्सती'" ति।

१०. अथ खो चित्तस्स हत्थिसारिपुत्तस्स सहायका भिक्खू येन भगवा तेनुपसङ्कमिंसु, उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं R. 399
निसीदिंसु। एकमन्तं निसिन्ना खो ते भिक्खू भगवन्तं एतदवोचुं – "चित्तो, भन्ते, हत्थिसारिपुत्तो इमासं च इमासं च विहारसमापत्तीनं लाभी, अथ च पन सिक्खं पच्चक्खाय हीनायावत्तती[2]" ति।

१. चेतसो – स्या०, रो०। २. हीनायवत्तो – सी०, स्या०, रो०।

"न, भिक्खवे, चित्तो चिरं सरिस्सति नेक्खम्मस्सा" ति ।

११. अथ खो चित्तो हत्थिसारिपुत्तो नचिरस्सेव केसमस्सु ओहारेत्वा कासायानि वत्थानि अच्छादेत्वा अगारस्मा अनगारियं पब्बजि । अथ खो आयस्मा चित्तो हत्थिसारिपुत्तो एको वूपकट्ठो अप्पमत्तो आतापी पहितत्तो विहरन्तो नचिरस्सेव – यस्सत्थाय कुलपुत्ता सम्मदेव अगारस्मा अनगारियं पब्बजन्ति तदनुत्तरं – ब्रह्मचरियपरियोसानं दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्ञा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहासि । "खीणा जाति, वुसितं ब्रह्मचरियं, कतं करणीयं, नापरं इत्थत्ताया" ति अब्भञ्ञासि । अञ्ञतरो च पनायस्मा चित्तो हत्थिसारिपुत्तो अरहतं अहोसी ति ।

---

७. मज्झेसुत्तं

१. एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा बाराणसियं विहरति इसिपतने मिगदाये । तेन खो पन समयेन सम्बहुलानं थेरानं भिक्खूनं पच्छाभत्तं पिण्डपातपटिक्कन्तानं मण्डलमाळे सन्निसिन्नानं सन्निपतितानं अयमन्तराकथा उदपादि – "वुत्तमिदं, आवुसो, भगवता पारायने मेत्तेय्यपञ्हे –

'यो उभोन्ते विदित्वान, मज्झे मन्ता न लिप्पति[1] ।
तं ब्रूमि महापुरिसो ति, सोध सिब्बिनिमच्चगा[2]' ति ॥

२. "कतमो नु खो, आवुसो, एको अन्तो, कतमो दुतियो अन्तो,
B 350 किं मज्झे, का सिब्बिनी" ति ? एवं वुत्ते अञ्ञतरो भिक्खु थेरे भिक्खू एतदवोच – "फस्सो खो, आवुसो, एको अन्तो, फस्ससमुदयो दुतियो
R. 400 अन्तो, फस्सनिरोधो मज्झे, तण्हा सिब्बिनी; तण्हा हि नं सिब्बति तस्स तस्सेव भवस्स अभिनिब्बत्तिया । एत्तावता खो, आवुसो, भिक्खु अभिञ्ञेय्यं अभिजानाति, परिञ्ञेय्यं परिजानाति, अभिञ्ञेय्यं अभिजानन्तो परिञ्ञेय्यं परिजानन्तो दिट्ठेव धम्मे दुक्खस्सन्तकरो होती" ति ।

३. एवं वुत्ते अञ्ञतरो भिक्खु थेरे भिक्खू एतदवोच – "अतीतं खो, आवुसो, एको अन्तो, अनागतं दुतियो अन्तो, पच्चुप्पन्नं मज्झे, तण्हा

---

१ लिम्पति – स्या० रो० । २. सिब्बनि० – सी०, स्या०, रो० ।

सिब्बिनी; तण्हा हि नं सिब्बति तस्स तस्सेव भवस्स अभिनिब्बत्तिया। एत्तावता खो, आवुसो, भिक्खु अभिञ्ञेय्यं अभिजानाति, परिञ्ञेय्यं परिजानाति, अभिञ्ञेय्यं अभिजानन्तो परिञ्ञेय्यं परिजानन्तो दिट्ठेव धम्मे दुक्खस्सन्तकरो होती" ति।

४. एवं वुत्ते अञ्ञतरो भिक्खु थेरे भिक्खू एतदवोच – "सुखा, आवुसो, वेदना एको अन्तो, दुक्खा वेदना दुतियो अन्तो, अदुक्खमसुखा वेदना मज्झे, तण्हा सिब्बिनी; तण्हा हि नं सिब्बति तस्स तस्सेव भवस्स अभिनिब्बत्तिया। एत्तावता खो, आवुसो, भिक्खु अभिञ्ञेय्यं अभिजानाति, परिञ्ञेय्यं परिजानाति, अभिञ्ञेय्यं अभिजानन्तो परिञ्ञेय्यं परिजानन्तो दिट्ठेव धम्मे दुक्खस्सन्तकरो होती" ति।

५. एवं वुत्ते अञ्ञतरो भिक्खु थेरे भिक्खू एतदवोच – "नामं खो, आवुसो, एको अन्तो, रूपं दुतियो अन्तो, विञ्ञाणं मज्झे, तण्हा सिब्बिनी; तण्हा हि नं सिब्बति तस्स तस्सेव भवस्स अभिनिब्बत्तिया। एत्तावता खो, आवुसो, भिक्खु अभिञ्ञेय्यं अभिजानाति, परिञ्ञेय्यं परिजानाति, अभिञ्ञेय्यं अभिजानन्तो परिञ्ञेय्यं परिजानन्तो दिट्ठेव धम्मे दुक्खस्सन्तकरो होती" ति।

६. एवं वुत्ते अञ्ञतरो भिक्खु थेरे भिक्खू एतदवोच – "छ खो, आवुसो, अज्झत्तिकानि आयतनानि एको अन्तो, छ बाहिरानि आयतनानि दुतियो अन्तो, विञ्ञाणं मज्झे, तण्हा सिब्बिनी; तण्हा हि नं सिब्बति तस्स तस्सेव भवस्स अभिनिब्बत्तिया। एत्तावता खो आवुसो, भिक्खु अभिञ्ञेय्यं अभिजानाति, परिञ्ञेय्यं परिजानाति, B 351 अभिञ्ञेय्यं अभिजानन्तो परिञ्ञेय्यं परिजानन्तो दिट्ठेव धम्मे दुक्खस्सन्तकरो होती" ति।

७. एवं वुत्ते अञ्ञतरो भिक्खु थेरे भिक्खू एतदवोच – "सक्कायो खो, आवुसो, एको अन्तो, सक्कायसमुदयो दुतियो अन्तो, सक्कायनिरोधो मज्झे, तण्हा सिब्बिनी; तण्हा हि नं सिब्बति तस्स तस्सेव भवस्स अभिनिब्बत्तिया। एत्तावता खो, आवुसो, भिक्खु अभिञ्ञेय्यं अभिजानाति, R 401 परिञ्ञेय्यं परिजानाति, अभिञ्ञेय्यं अभिजानन्तो परिञ्ञेय्यं परिजानन्तो दिट्ठेव धम्मे दुक्खस्सन्तकरो होती" ति।

८. एवं वुत्ते अञ्ञतरो भिक्खु थेरे भिक्खू एतदवोच – "ब्याकतं खो, आवुसो, अम्हेहि सब्बेहेव यथासकं पटिभानं। आयामावुसो, येन

भगवा तेनुपसङ्कमिस्साम; उपसङ्कमित्वा भगवतो एतमत्थं आरोचेस्साम । यथा नो भगवा ब्याकरिस्सति तथा नं धारेस्सामा"[1] ति । "एवमावुसो" ति खो थेरा भिक्खू तस्स भिक्खुनो पच्चस्सोसुं ।

९. अथ खो थेरा भिक्खू येन भगवा तेनुपसङ्कमिंसु; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदिंसु । एकमन्तं निसिन्ना खो थेरा भिक्खू यावतको अहोसि सब्बेहेव सद्धिं कथासल्लापो, तं सब्बं भगवतो आरोचेसुं । "कस्स नु खो, भन्ते, सुभासितं" ति ?

"सब्बेसं वो, भिक्खवे, सुभासितं परियायेन, अपि च यं मया सन्धाय भासितं पारायने मेत्तेय्यपञ्हे –

'यो उभोन्ते[2] विदित्वान, मज्झे मन्ता न लिप्पति ।
तं ब्रूमि महापुरिसो ति, सोध सिब्बिनिमच्चगा' ति ।

"तं सुणाथ, साधुक मनसि करोथ; भासिस्सामी" ति । "एवं, भन्ते" ति खो थेरा[3] भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसुं । भगवा एतदवोच –

R. 402 १०. "फस्सो खो, भिक्खवे, एको अन्तो, फस्ससमुदयो दुतियो अन्तो, फस्सनिरोधो मज्झे, तण्हा सिब्बिनी; तण्हा हि नं सिब्बति तस्स तस्सेव भवस्स अभिनिब्बत्तिया । एत्तावता खो, भिक्खवे,
B. 352 भिक्खु अभिञ्ञेय्यं अभिजानाति, परिञ्ञेय्यं परिजानाति, अभिञ्ञेय्यं अभिजानन्तो परिञ्ञेय्यं परिजानन्तो दिट्ठेव धम्मे दुक्खस्सन्तकरो होती" ति ।

---

८. पुरिसिन्द्रियञाणसुत्तं

१. एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा कोसलेसु चारिकं चरमानो महता भिक्खुसङ्घेन सद्धिं येन दण्डकप्पकं नाम कोसलानं निगमो तदवसरि । अथ खो भगवा मग्गा ओक्कम्म अञ्ञतरस्मिं रुक्खमूले पञ्ञत्ते आसने निसीदि । ते च भिक्खू दण्डकप्पकं पविसिंसु आवसथं परियेसितुं ।

२. अथ खो आयस्मा आनन्दो सम्बहुलेहि भिक्खूहि सद्धिं येन अचिरवती नदी तेनुपसङ्कमि गत्तानि परिसिञ्चितुं । अचिरवतिया

१. धारेय्यामा – स्या० । २. उभन्ते – स्या०, रो० । ३. स्या० पोत्थके नत्थि ।

नदिया गत्तानि परिसिञ्चित्वा पच्चुत्तरित्वा एकचीवरो अट्ठासि गत्तानि पुब्बापयमानो[1]। अथ खो अञ्ञतरो भिक्खु येनायस्मा आनन्दो तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा आयस्मन्तं आनन्दं एतदवोच – "किं नु खो, आवुसो आनन्द, सब्बं चेतसो समन्नाहरित्वा नु खो देवदत्तो भगवता ब्याकतो – 'आपायिको देवदत्तो नेरयिको कप्पट्ठो अतेकिच्छो' ति, उदाहु केनचिदेव परियायेना" ति ?

"एवं खो पनेतं, आवुसो, भगवता ब्याकतं" ति।

३. अथ खो आयस्मा आनन्दो येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि। एकमन्तं निसिन्नो खो आयस्मा आनन्दो भगवन्तं एतदवोच – "इधाहं, भन्ते, सम्बहुलेहि भिक्खूहि सद्धिं येन[2] अचिरवती नदी तेनुपसङ्कमि गत्तानि परिसिञ्चितुं। अचिरवतिया नदिया गत्तानि परिसिञ्चित्वा पच्चुत्तरित्वा एकचीवरो अट्ठासि[3] गत्तानि पुब्बापयमानो। अथ खो, भन्ते, अञ्ञतरो भिक्खु R 403 येनाहं तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा मं एतदवोच – 'किं नु खो, आवुसो, आनन्द सब्बं चेतसो समन्नाहरित्वा नु खो देवदत्तो भगवता ब्याकतो – आपायिको देवदत्तो नेरयिको कप्पट्ठो अतेकिच्छो ति, उदाहु केनचिदेव परियायेना' ति ? एवं वुत्ते अहं, भन्ते, तं भिक्खुं एतदवोचं – 'एवं खो पनेतं, आवुसो, भगवता ब्याकतं'" ति।

४. "सो वा[4] खो, आनन्द, भिक्खु नवो भविस्सति अचिर- B 353 पब्बजितो, थेरो वा पन बालो अब्यत्तो[5]। कथं हि नाम यं मया एकंसेन ब्याकतं तत्थ द्वेज्झं आपज्जिस्सति ! नाहं, आनन्द, अञ्ञं एकपुग्गलं पि समनुपस्सामि, यो एवं मया सब्बं चेतसो समन्नाहरित्वा ब्याकतो, यथयिदं देवदत्तो। यावकीवञ्चाहं, आनन्द, देवदत्तस्स वालग्गकोटिनित्तुदनमत्तं पि सुक्कधम्मं[6] अद्दसं; नेव तावाहं देवदत्तं ब्याकासिं – 'आपायिको देवदत्तो नेरयिको कप्पट्ठो अतेकिच्छो' ति। यतो च खो अहं, आनन्द, देवदत्तस्स वालग्गकोटिनित्तुदनमत्तं पि सुक्कधम्मं न अद्दसं; अथाहं देवदत्तं ब्याकासिं – 'आपायिको देवदत्तो नेरयिको कप्पट्ठो अतेकिच्छो' ति।

---

१. पुब्बसदिसानि कुरुमानो – स्या०। २ स्या० पोत्थके नत्थि। ३. अट्ठासि – स्या०, रो०। ४. च – स्या०। ५. अब्यत्तो – रो०। ६. सुक्कं धम्मं – स्या०, रो०।

५. "सेय्यथापि, आनन्द, गूथकूपो साधिकपोरिसो पूरो गूथस्स समतित्तिको । तत्र पुरिसो ससीसको निमुग्गो अस्स । तस्स कोचिदेव पुरिसो उप्पज्जेय्य[1] अत्थकामो हितकामो योगक्खेमकामो तम्हा गूथकूपा उद्धरितुकामो । सो तं गूथकूपं समन्तानुपरिगच्छन्तो नेव[2] पस्सेय्य तस्स R. 404 पुरिसस्स वालग्गकोटिनित्तुदनमत्तं पि गूथेन अमक्खितं, यत्थ तं गहेत्वा उद्धरेय्य । एवमेव खो अहं, आनन्द, यतो देवदत्तस्स वालग्गकोटिनित्तुदनमत्तं पि सुक्कधम्मं न अद्दसं, अथाहं देवदत्तं व्याकासिं – 'आपायिको देवदत्तो नेरयिको कप्पट्ठो अतेकिच्छो' ति । सचे तुम्हे, आनन्द, सुणेय्याथ तथागतस्स पुरिसिन्द्रियञाणानि विभजिस्सामी"[3] ति ?

६. "एतस्स, भगवा, कालो; एतस्स, सुगत, कालो यं भगवा पुरिसिन्द्रियञाणानि विभजेय्य । भगवतो सुत्वा भिक्खू धारेस्सन्ती" ति ।

"तेनहानन्द, सुणाहि, साधुकं मनसि करोहि, भासिस्सामी" ति । "एवं, भन्ते" ति खो आयस्मा आनन्दो भगवतो पच्चस्सोसि । भगवा एतदवोच –

७. "इधाहं, आनन्द, एकच्चं पुग्गलं एवं चेतसा चेतो परिच्च पजानामि – 'इमस्स खो पुग्गलस्स विज्जमाना कुसला पि धम्मा अकुसला पि धम्मा' ति । तमेनं अपरेन समयेन एवं चेतसा चेतो परिच्च पजानामि – 'इमस्स खो पुग्गलस्स कुसला धम्मा अन्तरहिता, अकुसला धम्मा B 354 सम्मुखीभूता । अत्थि च ख्वस्स कुसलमूलं असमुच्छिन्नं, तम्हा तस्स कुसला कुसलं पातुभविस्सति । एवमयं पुग्गलो आयतिं अपरिहानधम्मो भविस्सती' ति । सेय्यथापि, आनन्द, बीजानि अखण्डानि अपूतीनि अवातातपहतानि सारदानि सुखसयितानि सुखेत्ते सुपरिकम्मकताय भूमिया निक्खित्तानि । जानेय्यासि त्वं, आनन्द, इमानि बीजानि वुड्ढिं[4] विरूळ्हिं वेपुल्लं आपज्जिस्सन्ती" ति ?

"एवं, भन्ते" ।

"एवमेव खो अहं, आनन्द, इधेकच्चं पुग्गलं एवं चेतसा चेतो R 405 परिच्च पजानामि – 'इमस्स खो पुग्गलस्स विज्जमाना कुसला पि धम्मा अकुसला पि धम्मा' ति । तमेनं अपरेन समयेन एवं चेतसा चेतो

१. उपगच्छेय्य – स्या० । २. न – स्या०, रो० । ३ विभजन्तस्सा – सी०, स्या०, रो० । ४. वड्ढि – स्या० ।

परिच्च पजानामि – 'इमस्स खो पुग्गलस्स कुसला धम्मा अन्तरहिता, अकुसला धम्मा सम्मुखीभूता। अत्थि च ख्वस्स[1] कुसलमूलं असमुच्छिन्नं, तम्हा तस्स कुसला कुसलं पातुभविस्सति। एवमयं पुग्गलो आयतिं अपरिहानधम्मो भविस्सती' ति। एवं पि खो, आनन्द, तथागतस्स पुरिसपुग्गलो चेतसा चेतो परिच्च विदितो होति। एवं पि खो, आनन्द, तथागतस्स पुरिसिन्द्रियञ्‍ञाणं चेतसा चेतो परिच्च विदितं होति। एवं पि खो, आनन्द, तथागतस्स आयतिं धम्मसमुप्पादो चेतसा चेतो परिच्च विदितो होति।

८. "इध पनाहं, आनन्द, एकच्चं पुग्गलं एवं चेतसा चेतो परिच्च पजानामि – 'इमस्स खो पुग्गलस्स विज्जमाना कुसला पि धम्मा अकुसला पि धम्मा' ति। तमेनं अपरेन समयेन एवं चेतसा चेतो परिच्च पजानामि – 'इमस्स खो पुग्गलस्स अकुसला धम्मा अन्तरहिता, कुसला धम्मा सम्मुखीभूता। अत्थि च ख्वस्स अकुसलमूलं असमुच्छिन्नं, तम्हा तस्स अकुसला अकुसलं पातुभविस्सति। एवमयं पुग्गलो आयतिं परिहानधम्मो भविस्सती' ति। सेय्यथापि, आनन्द, बीजानि अखण्डानि अपूतीनि अवातातपहतानि सारदानि[2] सुखसयितानि पुथुसिलाय निक्खित्तानि। जानेय्यासि त्वं, आनन्द, नयिमानि बीजानि वुद्धिं विरूळ्हिं वेपुल्लं आपज्जिस्सन्ती" ति?

"एवं, भन्ते"।

"एवमेव खो अहं, आनन्द, इधेकच्चं पुग्गलं एवं चेतसा चेतो परिच्च पजानामि – 'इमस्स खो पुग्गलस्स विज्जमाना कुसला पि धम्मा अकुसला पि धम्मा' ति। तमेनं अपरेन समयेन एवं चेतसा चेतो परिच्च पजानामि – 'इमस्स खो पुग्गलस्स अकुसला धम्मा अन्तरहिता, कुसला धम्मा सम्मुखीभूता। अत्थि च ख्वस्स अकुसलमूलं असमुच्छिन्नं, तम्हा तस्स अकुसला अकुसलं पातुभविस्सति। एवमयं पुग्गलो आयतिं B. 355, R 406
परिहानधम्मो भविस्सती' ति। एवं पि खो, आनन्द, तथागतस्स पुरिसपुग्गलो चेतसा चेतो परिच्च विदितो होति। एवं पि खो, आनन्द, तथागतस्स पुरिसिन्द्रियञ्‍ञाणं चेतसा चेतो परिच्च विदितं होति। एवं पि खो, आनन्द, तथागतस्स आयतिं धम्मसमुप्पादो चेतसा चेतो परिच्च विदितो होति।

१ ख्वास्स – रो०। २. सारावानि – स्या०।

९. "इध पनाहं, आनन्द, एकच्चं पुग्गलं एवं[1] चेतसा चेतो परिच्च पजानामि – 'इमस्स खो पुग्गलस्स विज्जमाना कुसला पि धम्मा अकुसला पि धम्मा' ति । तमेनं अपरेन समयेन एव चेतसा चेतो परिच्च पजानामि – 'नत्थि इमस्स पुग्गलस्स वालग्गकोटिनित्तुदनमत्तो पि सुक्को धम्मो, समन्नागतोयं[2] पुग्गलो एकन्तकाळकेहि अकुसलेहि धम्मेहि, कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गति विनिपातं निरयं उपपज्जिस्सती' ति । सेय्यथापि, आनन्द, बीजानि खण्डानि पूतीनि वातातपहतानि सुखेत्ते सुपरिकम्मकताय भूमिया निक्खित्तानि । जानेय्यासि त्वं, आनन्द, नयिमानि बीजानि वुद्धिं विरूळ्हिं वेपुल्लं आपज्जिस्सन्ती" ति ?

"एवं, भन्ते" ।

"एवमेव खो अहं, आनन्द, इधेकच्चं पुग्गलं एवं चेतसा चेतो परिच्च पजानामि – 'इमस्स खो पुग्गलस्स विज्जमाना कुसला पि धम्मा अकुसला पि धम्मा' ति । तमेनं अपरेन समयेन एव चेतसा चेतो परिच्च पजानामि – 'नत्थि इमस्स पुग्गलस्स वालग्गकोटिनित्तुदनमत्तो पि सुक्को धम्मो, समन्नागतोयं पुग्गलो एकन्तकाळकेहि अकुसलेहि धम्मेहि, कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गति विनिपातं निरयं उपपज्जिस्सती' ति । एवं पि खो, आनन्द, तथागतस्स पुरिसपुग्गलो चेतसा चेतो परिच्च विदितो होति । एवं पि खो, आनन्द, तथागतस्स पुरिसिन्द्रियञाणं चेतसा चेतो परिच्च विदितं होति । एवं पि खो, आनन्द, तथागतस्स आयतिं धम्मसमुप्पादो चेतसा चेतो परिच्च विदितो होती" ति ।

R. 407 १०. एवं वुत्ते आयस्मा आनन्दो भगवन्तं एतदवोच – "सक्का नु खो, भन्ते, इमेसं तिण्णं पुग्गलानं अपरे पि तयो पुग्गला सप्पटिभागा पञ्ञापेतुं" ति ?

"सक्का, आनन्दा," ति भगवा अवोच[3] – "इधाहं, आनन्द, एकच्चं पुग्गलं एवं चेतसा चेतो परिच्च पजानामि – 'इमस्स खो पुग्गलस्स विज्जमाना कुसला पि धम्मा अकुसला पि धम्मा' ति । तमेनं अपरेन समयेन एवं चेतसा चेतो परिच्च पजानामि – 'इमस्स खो पुग्गलस्स कुसला धम्मा अन्तरहिता, अकुसला धम्मा सम्मुखीभूता । अत्थि च

१. स्या० पोत्थके नत्थि । २. समन्नागतायं – स्या० । ३ एतदवोच – स्या० ।

ख्वस्स कुसलमूलं असमुच्छिन्नं, तं पि सब्बेन सब्बं समुग्घातं गच्छति । B. 356
एवमयं पुग्गलो आयतिं परिहानधम्मो भविस्सती' ति । सेय्यथापि, आनन्द, अङ्गारानि आदित्तानि सम्पज्जलितानि सजोतिभूतानि[1] पुथुसिलाय निक्खित्तानि । जानेय्यासि त्वं, आनन्द, नयिमानि अङ्गारानि वुद्धिं विरूळ्हिं वेपुल्लं आपज्जिस्सन्ती" ति ?

"एवं, भन्ते" ।

"सेय्यथापि वा पन, आनन्द, सायन्हसमयं[2] सुरिये ओगच्छन्ते । जानेय्यासि त्वं, आनन्द, आलोको अन्तरधायिस्सति अन्धकारो पातुभविस्सती" ति ?

"एवं, भन्ते" ।

"सेय्यथापि वा, पनानन्द, अभिदो[3] अद्धरत्तं[4] भत्तकालसमये । जानेय्यासि त्वं, आनन्द, आलोको अन्तरहितो अन्धकारो पातुभूतो" ति ?

"एवं, भन्ते" ।

"एवमेव खो अहं, आनन्द, इधेकच्चं पुग्गलं एवं चेतसा चेतो परिच्च पजानामि – 'इमस्स खो पुग्गलस्स विज्जमाना कुसला पि धम्मा अकुसला पि धम्मा' ति । तमेनं अपरेन समयेन एवं चेतसा चेतो परिच्च पजानामि – 'इमस्स खो पुग्गलस्स कुसला धम्मा अन्तरहिता, अकुसला धम्मा सम्मुखीभूता । अत्थि च ख्वस्स कुसलमूलं असमुच्छिन्नं[4], तं पि सब्बेन सब्बं समुग्घातं गच्छति । एवमयं पुग्गलो आयतिं परिहानधम्मो भविस्सती' ति । एवं पि खो, आनन्द, तथागतस्स पुरिसपुग्गलो चेतसा चेतो परिच्च विदितो होति । एवं पि खो, आनन्द, तथागतस्स पुरि- R. 408
सिन्द्रियञाणं चेतसा चेतो परिच्च विदितं होति । एवं पि खो, आनन्द, तथागतस्स आयतिं धम्मसमुप्पादो चेतसा चेतो परिच्च विदितो होति ।

११. "इध पनाहं, आनन्द, एकच्चं पुग्गलं एवं चेतसा चेतो परिच्च पजानामि – 'इमस्स खो पुग्गलस्स विज्जमाना कुसला पि धम्मा अकुसला पि धम्मा' ति । तमेनं अपरेन समयेन एवं चेतसा चेतो परिच्च पजानामि – 'इमस्स खो पुग्गलस्स अकुसला धम्मा अन्तरहिता, कुसला धम्मा सम्मुखीभूता । अत्थि च ख्वस्स अकुसलमूलं असमुच्छिन्नं, तं पि

१. सज्जोतिभूतानि – स्या० । २. सायण्हसमये – स्या०, सायण्हसमयं – रो० । ३. अभिदोसअड्ढरत्तं – स्या०, अभिदोसे अड्ढरत्तं – रो० । ४. असमुच्छन्नं – स्या० ।

सब्बेन सब्बं समुग्घातं गच्छति । एवमयं पुग्गलो आयतिं अपरिहानधम्मो भविस्सती' ति । सेय्यथापि, आनन्द, अङ्गारानि आदित्तानि सम्पज्जलितानि सजोतिभूतानि सुक्खे तिणपुञ्जे वा कट्ठपुञ्जे वा निक्खित्तानि । जानेय्यासि त्वं, आनन्द, इमानि अङ्गारानि वुड्ढिं विरूळ्हिं वेपुल्लं आपज्जिस्सन्ती" ति ?

"एवं, भन्ते" ।

. 357 "सेय्यथापि वा पनानन्द, रत्तिया पच्चूससमयं सुरिये[1] उग्गच्छन्ते । जानेय्यासि त्वं, आनन्द, अन्धकारो अन्तरधायिस्सति, आलोको पातुभविस्सती" ति ?

"एवं, भन्ते" ।

"सेय्यथापि वा पनानन्द, अभिदो मज्झन्हिके[2] भत्तकालसमये । जानेय्यासि त्वं, आनन्द, अन्धकारो अन्तरहितो आलोको पातुभूतो" ति ?

"एवं, भन्ते" ।

"एवमेव खो अहं, आनन्द, इधेकच्चं पुग्गलं एवं चेतसा चेतो परिच्च पजानामि – 'इमस्स खो पुग्गलस्स विज्जमाना कुसला पि धम्मा अकुसला पि धम्मा' ति । तमेनं अपरेन समयेन एवं चेतसा चेतो परिच्च पजानामि – 'इमस्स खो पुग्गलस्स अकुसला धम्मा अन्तरहिता, कुसला धम्मा सम्मुखीभूता । अत्थि च ख्वस्स अकुसलमूलं असमुच्छिन्नं, तं पि सब्बेन सब्बं समुग्घातं गच्छति । एवमयं पुग्गलो आयतिं अपरिहानधम्मो भविस्सती' ति । एवं पि खो, आनन्द, तथागतस्स पुरिसपुग्गलो चेतसा चेतो परिच्च विदितो होति । एवं पि खो, आनन्द, तथागतस्स
R. 409 पुरिसिन्द्रियञाणं चेतसा चेतो परिच्च विदितं होति । एवं पि खो, आनन्द, तथागतस्स आयतिं धम्मसमुप्पादो चेतसा चेतो परिच्च विदितो होति ।

१२. "इध पनाहं, आनन्द, एकच्चं पुग्गलं चेतसा चेतो परिच्च पजानामि – 'इमस्स खो पुग्गलस्स विज्जमाना कुसला पि धम्मा अकुसला पि धम्मा' ति । तमेनं अपरेन समयेन एवं चेतसा चेतो परिच्च पजानामि – 'नत्थि इमस्स पुग्गलस्स वालग्गकोटिनित्तुदनमत्तो पि अकुसलो धम्मो, समन्नागतोयं पुग्गलो एकन्तसुक्केहि अनवज्जेहि धम्मेहि, दिट्ठेव

---

१. सूरियं – म० । २. मज्झन्तिके – स्या०, रो० ।

धम्मे परिनिब्बायिस्सती' ति । सेय्यथापि, आनन्द, अङ्गारानि सीतानि निब्बुतानि सुक्खे तिणपुञ्जे वा कट्ठपुञ्जे वा निक्खित्तानि । जानेय्यासि त्वं, आनन्द, नयिमानि अङ्गारानि वुद्धिं विरूळ्हिं वेपुल्लं आपज्जिस्सन्ती" ति ?

"एवं, भन्ते" ।

"एवमेव खो अहं, आनन्द, इधेकच्चं पुग्गलं एवं चेतसा चेतो परिच्च पजानामि – 'इमस्स खो पुग्गलस्स विज्जमाना कुसला पि धम्मा अकुसला पि धम्मा' ति । तमेनं अपरेन समयेन एवं चेतसा चेतो परिच्च पजानामि – 'नत्थि इमस्स पुग्गलस्स वालग्गकोटिनित्तुदनमत्तो पि अकुसलो धम्मो, समन्नागतोय[1] पुग्गलो एकन्तसुक्केहि अनवज्जेहि धम्मेहि, दिट्ठेव धम्मे परिनिब्बायिस्सती' ति । एवं पि खो, आनन्द, तथागतस्स पुरिसपुग्गलो चेतसा चेतो परिच्च विदितो होति । एवं पि खो, आनन्द, तथागतस्स पुरिसिन्द्रियञाणं चेतसा चेतो परिच्च विदितं होति । B. 358
एवं पि खो, आनन्द, तथागतस्स आयतिं धम्मसमुप्पादो चेतसा चेतो परिच्च विदितो होति ।

"तत्रानन्द, ये ते पुरिमा तयो पुग्गला तेसं तिण्णं पुग्गलानं एको अपरिहानधम्मो, एको परिहानधम्मो, एको आपायिको नेरयिको । तत्रानन्द, येमे पच्छिमा तयो पुग्गला इमेसं तिण्णं पुग्गलानं एको परिहानधम्मो, एको अपरिहानधम्मो, एको परिनिब्बानधम्मो" ति ।

---

९. निब्बेधिकसुत्तं

१. "निब्बेधिकपरियायं वो, भिक्खवे, धम्मपरियायं देसेस्सामि । R. 410
तं सुणाथ, साधुकं मनसि करोथ; भासिस्सामी" ति । "एवं, भन्ते" ति खो ते भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसुं । भगवा एतदवोच –

२. "कतमो च सो, भिक्खवे, निब्बेधिकपरियायो धम्मपरियायो ? कामा, भिक्खवे, वेदितब्बा, कामानं निदानसम्भवो वेदितब्बो, कामानं वेमत्तता वेदितब्बा, कामानं विपाको वेदितब्बो, कामनिरोधो वेदितब्बो, कामनिरोधगामिनी पटिपदा वेदितब्बा ।

३. "वेदना, भिक्खवे, वेदितब्बा, वेदनानं निदानसम्भवो वेदितब्बो, वेदनानं वेमत्तता वेदितब्बा, वेदनानं विपाको वेदितब्बो, वेदनानिरोधो वेदितब्बो, वेदनानिरोधगामिनी पटिपदा वेदितब्बा ।

---

१ समन्नागतायं – स्या० ।

४. "सञ्ञा, भिक्खवे, वेदितब्बा, सञ्ञानं निदानसम्भवो वेदितब्बो, सञ्ञानं वेमत्तता वेदितब्बा, सञ्ञानं विपाको वेदितब्बो, सञ्ञानिरोधो वेदितब्बो, सञ्ञानिरोधगामिनी पटिपदा वेदितब्बा ।

५. "आसवा, भिक्खवे, वेदितब्बा, आसवानं निदानसम्भवो वेदितब्बो, आसवानं वेमत्तता वेदितब्बा, आसवानं विपाको वेदितब्बो, आसवनिरोधो वेदितब्बो, आसवनिरोधगामिनी पटिपदा वेदितब्बा ।

B 359 ६. "कम्मं, भिक्खवे, वेदितब्बं, कम्मानं निदानसम्भवो वेदितब्बो, कम्मानं वेमत्तता वेदितब्बा, कम्मानं विपाको वेदितब्बो, कम्मनिरोधो वेदितब्बो, कम्मनिरोधगामिनी पटिपदा वेदितब्बा ।

७. "दुक्खं, भिक्खवे, वेदितब्बं, दुक्खस्स निदानसम्भवो वेदितब्बो, दुक्खस्स वेमत्तता वेदितब्बा, दुक्खस्स विपाको वेदितब्बो, दुक्खनिरोधो वेदितब्बो, दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा वेदितब्बा ।

८. "'कामा, भिक्खवे, वेदितब्बा, कामानं निदानसम्भवो वेदि-
R. 411 तब्बो, कामानं वेमत्तता वेदितब्बा, कामानं विपाको वेदितब्बो, कामनिरोधो वेदितब्बो, कामनिरोधगामिनी पटिपदा वेदितब्बा' ति, इति खो पनेतं वुत्तं, किं चेतं पटिच्च वुत्तं ? पञ्चिमे, भिक्खवे, कामगुणा – चक्खुविञ्ञेय्या रूपा इट्ठा कन्ता मनापा पियरूपा कामूपसंहिता रजनीया, सोतविञ्ञेय्या सद्दा .. घानविञ्ञेय्या गन्धा ... जिव्हाविञ्ञेय्या रसा .. कायविञ्ञेय्या फोट्ठब्बा इट्ठा कन्ता मनापा पियरूपा कामूपसंहिता रजनीया[1] । अपि च खो, भिक्खवे, नेते कामा कामगुणा नामेते अरियस्स विनये वुच्चन्ति –

'सङ्कप्परागो पुरिसस्स कामो,
नेते[2] कामा यानि चित्रानि लोके ।
सङ्कप्परागो पुरिसस्स कामो,
तिट्ठन्ति चित्रानि तथेव लोके ।
अथेत्थ धीरा विनयन्ति छन्द' न्ति ॥

९. "कतमो च, भिक्खवे, कामानं निदानसम्भवो ? फस्सो, भिक्खवे, कामानं निदानसम्भवो ।

१. रजनिया – स्या० । २. न ते – स्या० ।

"कतमा च, भिक्खवे, कामानं वेमत्तता ? अञ्ञो, भिक्खवे, कामो रूपेसु, अञ्ञो कामो सद्देसु, अञ्ञो कामो गन्धेसु, अञ्ञो कामो रसेसु, अञ्ञो कामो फोट्ठब्बेसु । अयं वुच्चति, भिक्खवे, कामानं वेमत्तता ।

"कतमो च, भिक्खवे, कामानं विपाको ? यं खो, भिक्खवे, B 360 कामयमानो तज्जं तज्जं अत्तभावं अभिनिब्बत्तेति पुञ्ञभागियं वा अपुञ्ञभागियं वा, अयं वुच्चति, भिक्खवे, कामानं विपाको ।

"कतमो च, भिक्खवे, कामनिरोधो ? फस्सनिरोधो[1], भिक्खवे, कामनिरोधो । अयमेव अरियो अट्ठङ्गिको मग्गो कामनिरोधगामिनी पटिपदा, सेय्यथीदं – सम्मादिट्ठि, सम्मासङ्कप्पो, सम्मावाचा, सम्मा- R 412 कम्मन्तो, सम्माआजीवो, सम्मावायामो, सम्मासति, सम्मासमाधि ।

"यतो[2] खो, भिक्खवे, अरियसावको एवं कामे पजानाति, एवं कामानं निदानसम्भवं पजानाति, एवं कामानं वेमत्ततं पजानाति, एवं कामानं विपाकं पजानाति, एवं कामनिरोधं पजानाति, एवं कामनिरोधगामिनिं[3] पटिपदं पजानाति, सो इमं निब्बेधिकं ब्रह्मचरियं पजानाति कामनिरोधं । कामा, भिक्खवे, वेदितब्बा ...पे०... कामनिरोधगामिनी पटिपदा वेदितब्बा ति, इति यं तं वुत्तं इदमेत पटिच्च वुत्तं ।

१०. "वेदना, भिक्खवे, वेदितब्बा ...पे०... वेदनानिरोधगामिनी पटिपदा वेदितब्बा ति, इति खो पनेतं वुत्तं, किं चेतं पटिच्च वुत्तं ? तिस्सो इमा, भिक्खवे, वेदना – सुखा वेदना, दुक्खा वेदना, अदुक्खमसुखा वेदना ।

"कतमो च, भिक्खवे, वेदनानं निदानसम्भवो ? फस्सो, भिक्खवे, वेदनानं निदानसम्भवो ।

"कतमा च, भिक्खवे, वेदनानं वेमत्तता ? अत्थि, भिक्खवे, सामिसा सुखा वेदना, अत्थि निरामिसा सुखा वेदना, अत्थि सामिसा दुक्खा वेदना, अत्थि निरामिसा दुक्खा वेदना, अत्थि सामिसा अदुक्खमसुखा वेदना, अत्थि निरामिसा अदुक्खमसुखा वेदना । अयं वुच्चति, भिक्खवे, वेदनानं वेमत्तता ।

---

१ फस्सनिरोधा – स्या० । २. यतो च – सी०, स्या०, रो० । ३. कामनिरोध-गामिनी – स्या०; ० गामिनि – रो० ।

"कतमो च, भिक्खवे, वेदनानं विपाको ? यं खो, भिक्खवे, वदियमानो[1] तज्जं तज्जं अत्तभावं अभिनिब्बत्तेति पुञ्ञभागियं वा अपुञ्ञभागियं वा, अयं वुच्चति, भिक्खवे, वेदनानं विपाको ।

361 "कतमो च, भिक्खवे, वेदनानिरोधो ? फस्सनिरोधो[2], भिक्खवे, वेदनानिरोधो । अयमेव अरियो अट्ठङ्गिको मग्गो वेदनानिरोधगामिनी पटिपदा, सेय्यथीदं – सम्मादिट्ठि ...पे०... सम्मासमाधि ।

"यतो खो, भिक्खवे, अरियसावको एवं वेदनं पजानाति, एवं
413 वेदनानं निदानसम्भवं पजानाति, एवं वेदनानं वेमत्ततं पजानाति, एवं वेदनानं विपाकं पजानाति, एवं वेदनानिरोधं पजानाति, एवं वेदनानिरोधगामिनिं पटिपदं पजानाति । सो इमं निब्बेधिकं ब्रह्मचरियं पजानाति वेदनानिरोधं । वेदना, भिक्खवे, वेदितब्बा ...पे०... वेदनानिरोधगामिनी पटिपदा वेदितब्बा ति, इति यं तं वुत्तं इदमेतं पटिच्च वुत्तं ।

११. "सञ्ञा, भिक्खवे, वेदितब्बा ...पे०... सञ्ञानिरोधगामिनी पटिपदा वेदितब्बा ति, इति खो पनेतं वुत्तं, किं चेतं पटिच्च वुत्तं ? छयिमा, भिक्खवे, सञ्ञा – रूपसञ्ञा, सद्दसञ्ञा, गन्धसञ्ञा, रससञ्ञा, फोट्ठब्बसञ्ञा, धम्मसञ्ञा ।

"कतमो च, भिक्खवे, सञ्ञानं निदानसम्भवो ? फस्सो, भिक्खवे, सञ्ञानं निदानसम्भवो ।

"कतमा च, भिक्खवे, सञ्ञानं वेमत्तता ? अञ्ञा, भिक्खवे, सञ्ञा रूपेसु, अञ्ञा सञ्ञा सद्देसु, अञ्ञा सञ्ञा गन्धेसु, अञ्ञा सञ्ञा रसेसु, अञ्ञा सञ्ञा फोट्ठब्बेसु, अञ्ञा सञ्ञा धम्मेसु । अयं वुच्चति, भिक्खवे, सञ्ञानं वेमत्तता ।

"कतमो च, भिक्खवे, सञ्ञानं विपाको ? वोहारवेपक्कं[3], भिक्खवे, सञ्ञं[4] वदामि । यथा यथा नं सञ्जानाति तथा तथा वोहरति, एवं सञ्ञी अहोसि ति । अयं वुच्चति, भिक्खवे, सञ्ञानं विपाको ।

"कतमो च, भिक्खवे, सञ्ञानिरोधो ? फस्सनिरोधो, भिक्खवे, सञ्ञानिरोधो । अयमेव अरियो अट्ठङ्गिको मग्गो सञ्ञानिरोधगामिनी पटिपदा, सेय्यथीदं – सम्मादिट्ठि ...पे०... सम्मासमाधि ।

362 "यतो खो, भिक्खवे, अरियसावको एवं सञ्ञं पजानाति, एवं
414 सञ्ञानं निदानसम्भवं पजानाति, एवं सञ्ञानं वेमत्ततं पजानाति,

---

१ वेदयमानो – स्या० । २. फस्सनिरोधा – स्या० । ३ वोहारापक्काहं – सी०; वोहारवेपक्काहं – स्या०, रो० । ४. सञ्ञा – स्या०, रो० ।

एवं सञ्ञानं विपाकं पजानाति, एवं सञ्ञानिरोधं पजानाति, एवं सञ्ञानिरोधगामिनिं पटिपदं पजानाति, सो इमं निब्बेधिकं ब्रह्मचरियं पजानाति सञ्ञानिरोधं। सञ्ञा, भिक्खवे, वेदितब्बा ...पे०... सञ्ञानिरोधगामिनी पटिपदा वेदितब्बा ति, इति यं तं वुत्तं इदमेतं पटिच्च वुत्तं।

१२. "आसवा, भिक्खवे, वेदितब्बा ...पे०... आसवनिरोधगामिनी पटिपदा वेदितब्बा ति, इति खो पनेतं वुत्तं, किं चेतं पटिच्च वुत्तं? तयोमे, भिक्खवे, आसवा – कामासवो, भवासवो, अविज्जासवो।

"कतमो च, भिक्खवे, आसवानं निदानसम्भवो? अविज्जा, भिक्खवे, आसवानं निदानसम्भवो।

"कतमा च, भिक्खवे, आसवानं वेमत्तता? अत्थि, भिक्खवे, आसवा निरयगमनीया[1], अत्थि आसवा तिरच्छानयोनिगमनीया, अत्थि आसवा पेत्तिविसयगमनीया[2], अत्थि आसवा मनुस्सलोकगमनीया, अत्थि आसवा देवलोकगमनीया। अयं वुच्चति, भिक्खवे, आसवानं वेमत्तता।

"कतमो च, भिक्खवे, आसवानं विपाको? य खो, भिक्खवे, अविज्जागतो तज्जं तज्जं अत्तभावं अभिनिब्बत्तेति पुञ्ञभागियं वा अपुञ्ञभागियं वा, अयं वुच्चति, भिक्खवे, आसवानं विपाको।

"कतमो च, भिक्खवे, आसवनिरोधो? अविज्जानिरोधो, भिक्खवे, आसवनिरोधो। अयमेव अरियो अट्ठङ्गिको मग्गो आसवनिरोधगामिनी पटिपदा, सेय्यथीदं[3] – सम्मादिट्ठि..पे०... सम्मासमाधि।

"यतो खो, भिक्खवे, अरियसावको एवं आसवे पजानाति, एवं आसवानं निदानसम्भवं पजानाति, एवं आसवानं वेमत्ततं पजानाति, एवं आसवानं विपाकं पजानाति, एवं आसवानं[4] निरोधं[4] पजानाति, एवं आसवानं निरोधगामिनिं पटिपदं पजानाति, सो इमं निब्बेधिकं ब्रह्मचरियं पजानाति आसवनिरोधं। आसवा, भिक्खवे, वेदितब्बा ...पे०... R. 415
आसवनिरोधगामिनी पटिपदा वेदितब्बा ति, इति यं तं वुत्तं इदमेतं पटिच्च वुत्तं। B. 363

१३. "कम्मं, भिक्खवे, वेदितब्बं ...पे०... कम्मनिरोधगामिनी पटिपदा वेदितब्बा ति, इति खो पनेतं वुत्तं, किं चेतं पटिच्च वुत्तं?

१ निरयगामिनिया – सी०; निरयगमनिया – स्या०, रो०। २. पित्ति० – रो०। ३. सेय्यथिदं – म०। ४–४ आसवनिरोधं – सी०, रो०।

चेतनाहं, भिक्खवे, कम्मं वदामि। चेतयित्वा कम्मं करोति – कायेन वाचाय[1] मनसा।

"कतमो च, भिक्खवे, कम्मानं निदानसम्भवो? फस्सो, भिक्खवे, कम्मानं निदानसम्भवो।

"कतमा च, भिक्खवे, कम्मानं वेमत्तता? अत्थि, भिक्खवे, कम्मं निरयवेदनीयं, अत्थि कम्मं तिरच्छानयोनिवेदनीयं, अत्थि कम्मं पेत्तिविसयवेदनीयं, अत्थि कम्मं मनुस्सलोकवेदनीयं, अत्थि कम्मं देवलोकवेदनीयं। अयं वुच्चति, भिक्खवे, कम्मानं वेमत्तता।

"कतमो च, भिक्खवे, कम्मानं विपाको? तिविधाहं, भिक्खवे, कम्मानं विपाकं वदामि – दिट्ठेव[2] धम्मे उपपज्जे वा अपरे वा परियाये। अयं वुच्चति, भिक्खवे, कम्मानं विपाको।

"कतमो च, भिक्खवे, कम्मनिरोधो? फस्सनिरोधो, भिक्खवे, कम्मनिरोधो। अयमेव अरियो अट्ठङ्गिको मग्गो कम्मनिरोधगामिनी पटिपदा, सेय्यथीदं – सम्मादिट्ठि ...पे०... सम्मासमाधि।

"यतो खो, भिक्खवे, अरियसावको एवं कम्मं पजानाति, एवं कम्मानं निदानसम्भवं पजानाति, एवं कम्मानं वेमत्ततं पजानाति, एवं कम्मानं विपाकं पजानाति, एवं कम्मनिरोधं पजानाति, एवं कम्मनिरोधगामिनिं पटिपदं पजानाति, सो इमं निब्बेधिकं ब्रह्मचरियं पजानाति
R. 416 कम्मनिरोधं। 'कम्मं, भिक्खवे, वेदितब्बं ...पे०... कम्मनिरोधगामिनी पटिपदा वेदितब्बा'ति, इति यं तं वुत्तं इदमेतं पटिच्च वुत्तं।

१४. "दुक्खं, भिक्खवे, वेदितब्बं, दुक्खस्स निदानसम्भवो वेदितब्बो, दुक्खस्स वेमत्तता वेदितब्बा, दुक्खस्स विपाको वेदितब्बो, दुक्खनिरोधो वेदितब्बो, दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा वेदितब्बा'ति, इति
B. 354 खो पनेतं वुत्तं, किञ्चेतं पटिच्च वुत्तं? जाति पि दुक्खा, जरा पि दुक्खा, ब्याधि पि दुक्खो[3], मरणं पि दुक्खं, सोकपरिदेवदुक्खदोमनस्सुपायासा पि दुक्खा, यं पिच्छं न लभति तं पि दुक्खं, संखित्तेन पञ्चुपादानक्खन्धा दुक्खा।

"कतमो च, भिक्खवे, दुक्खस्स निदानसम्भवो? तण्हा, भिक्खवे, दुक्खस्स निदानसम्भवो।

---

१. वाचा – सी०। २. दिट्ठे वा – सी०। ३. दुक्खा – स्या०, रो०।

"कतमा च, भिक्खवे, दुक्खस्स वेमत्तता ? अत्थि, भिक्खवे, दुक्खं अधिमत्तं, अत्थि परित्तं, अत्थि दन्धविरागि, अत्थि खिप्पविरागि । अयं वुच्चति, भिक्खवे, दुक्खस्स वेमत्तता ।

"कतमो च, भिक्खवे, दुक्खस्स विपाको ? इध, भिक्खवे, एकच्चो येन दुक्खेन अभिभूतो परियादिन्नचित्तो सोचति किलमति परिदेवति, उरत्ताळि[1] कन्दति, सम्मोहं आपज्जति, येन वा पन दुक्खेन अभिभूतो परियादिन्नचित्तो बहिद्धा परियेट्ठिं आपज्जति – 'को एकपदं द्विपदं जानाति[2] इमस्स दुक्खस्स निरोधाया' ति ? सम्मोहवेपक्कं वाहं, भिक्खवे, दुक्खं वदामि परियेट्ठिवेपक्कं वा । अयं वुच्चति, भिक्खवे, दुक्खस्स विपाको ।

"कतमो च, भिक्खवे, दुक्खनिरोधो ? तण्हानिरोधो, भिक्खवे, दुक्खनिरोधो । अयमेव अरियो अट्ठङ्गिको मग्गो दुक्खस्स निरोधगामिनी पटिपदा, सेय्यथीदं – सम्मादिट्ठि ...पे०... सम्मासमाधि ।

"यतो खो, भिक्खवे, अरियसावको एवं दुक्खं पजानाति, एवं R. 417 दुक्खस्स निदानसम्भवं पजानाति, एवं दुक्खस्स वेमत्ततं पजानाति, एवं दुक्खस्स विपाकं पजानाति, एवं दुक्खनिरोधं पजानाति, एवं दुक्खनिरोधगामिनिं पटिपदं पजानाति, सो इमं निब्बेधिकं ब्रह्मचरियं पजानाति दुक्खनिरोधं । दुक्खं, भिक्खवे, वेदितब्बं, दुक्खस्स निदानसम्भवो वेदितब्बो, दुक्खस्स वेमत्तता वेदितब्बा, दुक्खस्स विपाको वेदितब्बो, दुक्खनिरोधो वेदितब्बो, दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा वेदितब्बा ति, इति यं तं वुत्तं इदमेतं पटिच्च वुत्तं ।

"अयं खो सो, भिक्खवे, निब्बेधिकपरियायो धम्मपरियायो" ति ।

---

१०. सीहनादसुत्तं

१. "छयिमानि, भिक्खवे, तथागतस्स तथागतबलानि, येहि B. 365 बलेहि समन्नागतो तथागतो आसभं ठानं पटिजानाति, परिसासु सीहनादं नदति, ब्रह्मचक्कं पवत्तेति । कतमानि छ ? इध, भिक्खवे, तथागतो

---

१. उरत्तालिं – सी०; उरत्ताळि – स्या०, रो० । २. पजानाति – सी०, स्या० ।

ठानं च ठानतो अट्ठानं च अट्ठानतो यथाभूत पजानाति । यं पि, भिक्खवे, तथागतो ठानं च ठानतो अट्ठानं च अट्ठानतो यथाभूतं पजानाति, इदं पि, भिक्खवे, तथागतस्स तथागतबलं होति, यं बल आगम्म तथागतो आसभ ठानं पटिजानाति, परिसासु सीहनाद नदति, ब्रह्मचक्कं पवत्तेति ।

२. "पुन च परं, भिक्खवे, तथागतो अतीतानागतपच्चुप्पन्नानं कम्मसमादानानं ठानसो हेतुसो विपाकं यथाभूत पजानाति । य पि, भिक्खवे, तथागतो अतीतानागतपच्चुप्पन्नानं कम्मसमादानान ठानसो हेतुसो विपाकं यथाभूतं पजानाति, इदं पि, भिक्खवे, तथागतस्स तथागतबलं होति, यं बलं आगम्म तथागतो आसभं ठानं पटिजानाति, परिसासु सीहनादं नदति, ब्रह्मचक्कं पवत्तेति ।

R 418 ३. "पुन च परं, भिक्खवे, तथागतो झानविमोक्खसमाधिसमापत्तीनं सङ्किलेसं वोदानं वुट्ठानं यथाभूतं पजानाति । यं पि, भिक्खवे, तथागतो ...पे०... इदं पि, भिक्खवे, तथागतस्स तथागतबलं होति, यं बलं आगम्म तथागतो आसभं ठानं पटिजानाति, परिसासु सीहनादं नदति, ब्रह्मचक्कं पवत्तेति ।

४. "पुन च परं, भिक्खवे, तथागतो अनेकविहित पुब्बेनिवासं अनुस्सरति, सेय्यथीद – एकं पि जातिं द्वे पि जातियो ..पे०.. इति साकारं सउद्देसं अनेकविहितं पुब्बेनिवासं अनुस्सरति । यं पि, भिक्खवे, तथागतो अनेकविहितं पुब्बेनिवासं अनुस्सरति, सेय्यथीद – एकं पि जातिं द्वे पि जातियो ...पे०.. इति साकारं सउद्देस अनेकविहितं पुब्बेनिवासं अनुस्सरति । इदं पि, भिक्खवे, तथागतस्स तथागतबलं होति, य बलं आगम्म तथागतो आसभं ठान पटिजानाति, परिसासु सीहनाद नदति, ब्रह्मचक्कं पवत्तेति ।

५. "पुन च परं, भिक्खवे, तथागतो दिब्बेन चक्खुना विसुद्धेन अतिक्कन्तमानुसकेन ..पे०.. यथाकम्मूपगे सत्ते पजानाति । य पि, B 366 भिक्खवे, तथागतो दिब्बेन चक्खुना विसुद्धेन अतिक्कन्तमानुसकेन ..पे०.. यथाकम्मूपगे सत्ते पजानाति, इदं पि, भिक्खवे, तथागतस्स तथागतबलं होति, यं बलं आगम्म तथागतो आसभं ठानं पटिजानाति, परिसासु सीहनादं नदति, ब्रह्मचक्कं पवत्तेति ।

६. "पुन च परं, भिक्खवे, तथागतो आसवानं खया ...पे०... सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरति। यं पि, भिक्खवे, तथागतो आसवानं खया ...पे०... सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरति, इदं पि, भिक्खवे, तथागतस्स तथागतबलं होति, यं बलं आगम्म तथागतो आसभं ठानं पटिजानाति, परिसासु सीहनादं नदति, ब्रह्मचक्कं पवत्तेति। इमानि R. 419
खो, भिक्खवे, छ तथागतस्स तथागतबलानि, येहि बलेहि समन्नागतो तथागतो आसभं ठानं पटिजानाति, परिसासु सीहनादं नदति, ब्रह्मचक्कं पवत्तेति।

७. "तत्र चे, भिक्खवे, परे तथागतं ठानं च ठानतो अट्ठानं च अट्ठानतो यथाभूतं ञाणेन उपसङ्कमित्वा पञ्हं पुच्छन्ति। यथा यथा, भिक्खवे, तथागतस्स ठानं च ठानतो अट्ठानं च अट्ठानतो यथाभूतं ञाणं विदितं तथा तथा तेसं तथागतो ठानं च ठानतो अट्ठानं च अट्ठानतो यथाभूतं ञाणेन पञ्हं पुट्ठो ब्याकरोति।

८. "तत्र चे, भिक्खवे, परे तथागतं अतीतानागतपच्चुप्पन्नानं कम्मसमादानानं ठानसो हेतुसो विपाकं यथाभूतं ञाणेन उपसङ्कमित्वा पञ्हं पुच्छन्ति। यथा यथा, भिक्खवे, तथागतस्स अतीतानागतपच्चुप्पन्नानं कम्मसमादानानं ठानसो हेतुसो विपाकं यथाभूतं ञाणं विदितं तथा तथा तेसं तथागतो अतीतानागतपच्चुप्पन्नानं कम्मसमादानानं ठानसो हेतुसो विपाकं यथाभूतं ञाणेन पञ्हं पुट्ठो ब्याकरोति।

९. "तत्र चे, भिक्खवे, परे तथागतं झानविमोक्खसमाधिसमापत्तीनं सङ्किलेसं वोदानं वुट्ठानं यथाभूतं ञाणेन उपसङ्कमित्वा पञ्हं पुच्छन्ति। यथा यथा, भिक्खवे, तथागतस्स झानविमोक्खसमाधिसमापत्तीनं सङ्किलेसं वोदानं वुट्ठानं यथाभूतं ञाणं विदितं तथा तथा तेसं तथागतो झानविमोक्खसमाधिसमापत्तीनं सङ्किलेसं वोदानं वुट्ठानं यथाभूतं ञाणेन पञ्हं पुट्ठो ब्याकरोति।

१०. "तत्र चे, भिक्खवे, परे तथागतं पुब्बेनिवासानुस्सतिं B. 367
यथाभूतं ञाणेन उपसङ्कमित्वा पञ्हं पुच्छन्ति। यथा यथा, भिक्खवे, तथागतस्स पुब्बेनिवासानुस्सतिं यथाभूतं ञाणं विदितं तथा तथा तेसं R. 420
तथागतो पुब्बेनिवासानुस्सतिं यथाभूतं ञाणेन पञ्हं पुट्ठो ब्याकरोति।

११. "तत्र चे, भिक्खवे, परे तथागतं सत्तानं चुतूपपातं यथाभूतं ञाणेन उपसङ्कमित्वा पञ्हं पुच्छन्ति । यथा यथा, भिक्खवे, तथागतस्स सत्तानं चुतूपपातं यथाभूतं ञाणं विदितं तथा तथा तेसं तथागतो सत्तानं चुतूपपातं यथाभूतं ञाणेन पञ्हं पुट्ठो ब्याकरोति ।

१२. "तत्र चे, भिक्खवे, परे तथागतं आसवानं खया[1]...पे०.. यथाभूतं ञाणेन उपसङ्कमित्वा पञ्हं पुच्छन्ति । यथा यथा, भिक्खवे, तथागतस्स आसवानं खया ...पे०... यथाभूतं ञाणं विदितं तथा तथा तेसं तथागतो आसवानं खया ..पे०... यथाभूतं ञाणेन पञ्हं पुट्ठो ब्याकरोति ।

१३. "तत्र, भिक्खवे, यम्पिदं[2] ठानं च ठानतो अट्ठानं च अट्ठानतो यथाभूतं ञाणं तं पि समाहितस्स वदामि नो असमाहितस्स । यम्पिदं अतीतानागतपच्चुप्पन्नानं कम्मसमादानानं ठानसो हेतुसो विपाकं यथाभूतं ञाणं तं पि समाहितस्स वदामि नो असमाहितस्स । यम्पिदं झानविमोक्खसमाधिसमापत्तीनं सङ्किलेसं वोदानं वुट्ठानं यथाभूतं ञाणं तं पि समाहितस्स वदामि नो असमाहितस्स । यम्पिदं पुब्बेनिवासानुस्सतिं यथाभूतं ञाणं तं पि समाहितस्स वदामि नो असमाहितस्स । यम्पिदं सत्तानं चुतूपपातं यथाभूतं ञाणं तं पि समाहितस्स वदामि नो असमाहितस्स । यम्पिदं आसवानं खया ...पे०... यथाभूतं ञाणं तं पि समाहितस्स वदामि नो असमाहितस्स । इति खो, भिक्खवे, समाधि मग्गो असमाधि कुम्मग्गो" ति ।

महावग्गो छट्ठो[3] ।

तस्सुद्दानं

सोणो फग्गुनो[4] भिजाति[5], आसवा दारुहत्थि[6] च[6] ।
68, 21 मज्झे[7] ञाणं निब्बेधिकं[7], सीहनादो[8] ति ते दसा ति[8] ॥

———o———

१. खयं – स्या० । २. यमिदं – सी०, रो० । ३. पठमो – स्या० । ४ फग्गुण – सी०, फग्गुणो – स्या०, रो० । ५. छळाभिजातियो – सी०, स्या०, रो० । ६–६. दारुकम्महत्थि मज्झं – सी०, रो०; दारुकम्मेन – स्या० । ७–७ पस्सचित्तपरायन – सी०, रो०, पञ्चपस्से चित्तपरायनं – स्या० । ८–८. उदकं निब्बेधिक-सीहनादेनवग्गो ति – सी०, रो०; उदक निब्बेधि च इमा बलेन वग्गो ति – स्या० ।

७. देवतावग्गो

१. अनागामिफलसुत्तं

१. "छ, भिक्खवे, धम्मे अप्पहाय अभब्बो अनागामिफलं सच्छिकातुं। कतमे छ? अस्सद्धियं, अहिरिकं, अनोत्तप्पं, कोसज्जं, मुट्ठस्सच्चं, दुप्पञ्ञतं – इमे खो, भिक्खवे, छ धम्मे अप्पहाय अभब्बो अनागामिफलं सच्छिकातुं।

२. "छ, भिक्खवे, धम्मे पहाय भब्बो अनागामिफलं सच्छिकातुं। कतमे छ? अस्सद्धियं, अहिरिकं, अनोत्तप्पं, कोसज्जं, मुट्ठस्सच्चं, दुप्पञ्ञतं – इमे खो, भिक्खवे, छ धम्मे पहाय भब्बो अनागामिफलं सच्छिकातुं" ति।

---

२. अरहत्तसुत्तं

१. "छ भिक्खवे, धम्मे अप्पहाय अभब्बो अरहत्तं सच्छिकातुं। कतमे छ? थीनं[1], मिद्धं, उद्धच्चं, कुक्कुच्चं, अस्सद्धियं, पमादं – इमे खो, भिक्खवे, छ धम्मे अप्पहाय अभब्बो अरहत्तं सच्छिकातुं।

२. "छ, भिक्खवे, धम्मे पहाय भब्बो अरहत्तं सच्छिकातुं। R 422
कतमे छ? थीनं, मिद्धं, उद्धच्चं, कुक्कुच्चं, अस्सद्धियं, पमादं – इमे खो, भिक्खवे, छ धम्मे पहाय भब्बो अरहत्तं सच्छिकातुं" ति।

---

३. मित्तसुत्तं

१. "'सो वत, भिक्खवे, भिक्खु पापमित्तो पापसहायो पापसम्पवङ्को, पापमित्ते सेवमानो भजमानो पयिरुपासमानो, तेसं च दिट्ठानुगतिं आपज्जमानो आभिसमाचारिकं धम्मं परिपूरेस्सती' ति नेतं ठानं विज्जति। 'आभिसमाचारिकं[2] धम्मं अपरिपूरेत्वा सेखं[3] धम्मं[3] परि- B 369
पूरेस्सती' ति नेतं ठानं विज्जति। 'सेखं धम्मं अपरिपूरेत्वा सीलानि परिपूरेस्सती' ति नेतं ठानं विज्जति। 'सीलानि अपरिपूरेत्वा कामरागं वा रूपरागं वा अरूपरागं वा पजहिस्सती' ति नेतं ठानं विज्जति।

---

१. थिन – म०। २. अभिसमाचारिकं – स्या०, रो०। ३–३. सेक्ख० – स्या०।

२. "'सो वत, भिक्खवे, भिक्खु कल्याणमित्तो कल्याणसहायो कल्याणसम्पवङ्को, कल्याणमित्ते सेवमानो भजमानो पयिरुपासमानो, तेसं च दिट्ठानुगतिं आपज्जमानो आभिसमाचारिकं धम्मं परिपूरेस्सती' ति ठानमेतं विज्जति । 'आभिसमाचारिकं धम्मं परिपूरेत्वा सेखं धम्मं परिपूरेस्सती' ति ठानमेतं विज्जति । 'सेखं धम्मं परिपूरेत्वा सीलानि परिपूरेस्सती' ति ठानमेतं विज्जति । 'सीलानि परिपूरेत्वा कामरागं वा रूपरागं वा अरूपरागं वा पजहिस्सती' ति ठानमेतं विज्जती" ति ।

४. सङ्गणिकारामसुत्तं

१. "'सो वत, भिक्खवे, भिक्खु सङ्गणिकारामो सङ्गणिकरतो[1] सङ्गणिकारामतं अनुयुत्तो, गणारामो गणरतो गणारामतं अनुयुत्तो, एको पविवेके अभिरमिस्सती' ति नेतं ठानं विज्जति । 'एको पविवेके
.423 अनभिरमन्तो चित्तस्स निमित्तं गहेस्सती' ति नेतं ठानं विज्जति । 'चित्तस्स निमित्तं अगण्हन्तो सम्मादिट्ठिं परिपूरेस्सती' ति नेतं ठानं विज्जति । 'सम्मादिट्ठिं अपरिपूरेत्वा सम्मासमाधिं परिपूरेस्सती' ति नेतं ठानं विज्जति । 'सम्मासमाधिं अपरिपूरेत्वा संयोजनानि पजहिस्सती' ति नेतं ठानं विज्जति । 'संयोजनानि अप्पहाय निब्बानं सच्छिकरिस्सती' ति नेतं ठानं विज्जति ।

२. "'सो वत, भिक्खवे, भिक्खु न सङ्गणिकारामो न सङ्गणिकारतो न सङ्गणिकारामतं अनुयुत्तो, न गणारामो न गणरतो न गणारामतं अनुयुत्तो, एको पविवेके अभिरमिस्सती' ति ठानमेतं विज्जति । 'एको पविवेके अभिरमन्तो चित्तस्स निमित्तं गहेस्सती' ति ठानमेतं विज्जति । 'चित्तस्स निमित्तं गण्हन्तो सम्मादिट्ठिं परिपूरेस्सती' ति ठानमेतं विज्जति । 'सम्मादिट्ठिं परिपूरेत्वा सम्मासमाधिं परिपूरेस्सती' ति ठानमेतं विज्जति । 'सम्मासमाधिं परिपूरेत्वा संयोजनानि पजहिस्सती' ति ठानमेतं विज्जति । 'संयोजनानि पहाय निब्बानं सच्छिकरिस्सती' ति ठानमेतं विज्जती" ति ।

---

१. सङ्गणिकारतो – सी०, स्या०, रो० ।

५. देवतासुत्तं

१. अथ खो अञ्ञतरा देवता अभिक्कन्ताय रत्तिया अभिक्कन्तवण्णा केवलकप्पं जेतवनं ओभासेत्वा येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं अट्ठासि। एकमन्तं ठिता खो सा देवता भगवन्तं एतदवोच – "छयिमे, भन्ते, धम्मा भिक्खुनो अपरिहानाय संवत्तन्ति। कतमे छ? सत्थुगारवता, धम्मगारवता, सङ्घगारवता, सिक्खागारवता, सोवचस्सता, कल्याणमित्तता – इमे खो, भन्ते, छ धम्मा भिक्खुनो अपरिहानाय संवत्तन्ती" ति। इदमवोच सा देवता। समनुञ्ञो सत्था अहोसि। अथ खो सा देवता "समनुञ्ञो मे सत्था" ति भगवन्तं अभिवादेत्वा पदक्खिण कत्वा तत्थेवन्तरधायि। B. 370

२. अथ खो भगवा तस्सा रत्तिया अच्चयेन भिक्खू आमन्तेसि – "इमं, भिक्खवे, रत्ति अञ्ञतरा देवता अभिक्कन्ताय रत्तिया अभिक्कन्तवण्णा केवलकप्पं जेतवनं ओभासेत्वा येनाहं तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा मं अभिवादेत्वा एकमन्तं अट्ठासि। एकमन्तं ठिता खो, भिक्खवे, सा देवता मं एतदवोच – 'छयिमे, भन्ते, धम्मा भिक्खुनो अपरिहानाय संवत्तन्ति। कतमे छ? सत्थुगारवता, धम्मगारवता, सङ्घगारवता, सिक्खागारवता, सोवचस्सता, कल्याणमित्तता – इमे खो, भन्ते, छ धम्मा भिक्खुनो अपरिहानाय संवत्तन्ती' ति। इदमवोच, भिक्खवे, सा देवता। इद वत्वा मं अभिवादेत्वा पदक्खिणं कत्वा तत्थेवन्तरधायी" ति। R. 424

३. एवं वुत्ते आयस्मा सारिपुत्तो भगवन्तं अभिवादेत्वा एतदवोच – "इमस्स खो अहं, भन्ते, भगवता सङ्खित्तेन भासितस्स एवं वित्थारेन अत्थं आजानामि। इध, भन्ते, भिक्खु अत्तना च सत्थुगारवो होति सत्थुगारवताय च वण्णवादी। ये चञ्ञे भिक्खू न सत्थुगारवा ते च सत्थुगारवताय समादपेति। ये चञ्ञे भिक्खू सत्थुगारवा तेसं च वण्णं भणति[1] भूतं तच्छं कालेन। अत्तना च धम्मगारवो होति ... सङ्घगारवो होति ... सिक्खागारवो होति ... सुवचो होति ... कल्याणमित्तो होति कल्याणमित्तताय च वण्णवादी। ये चञ्ञे भिक्खू न कल्याणमित्ता ते च कल्याणमित्तताय समादपेति। ये चञ्ञे भिक्खू कल्याणमित्ता

१. भासति – सी०।

B. 371 तेसं च वण्णं भणति भूतं तच्छं कालेन । इमस्स खो अहं, भन्ते, भगवता सङ्खित्तेन भासितस्स एवं वित्थारेन अत्थं आजानामी" ति ।

४. "साधु साधु, सारिपुत्त ! साधु खो त्वं, सारिपुत्त, इमस्स मया सङ्खित्तेन भासितस्स एवं वित्थारेन अत्थं आजानासि । इध, सारिपुत्त, R. 425 भिक्खु अत्तना च सत्थुगारवो होति सत्थुगारवताय च वण्णवादी । ये चञ्ञे भिक्खू न सत्थुगारवा ते च सत्थुगारवताय समादपेति । ये चञ्ञे भिक्खू सत्थुगारवा तेसं च वण्णं भणति भूतं तच्छं कालेन । अत्तना च धम्मगारवो होति ... सङ्घगारवो होति . सिक्खागारवो होति .. सुवचो होति ... कल्याणमित्तो होति कल्याणमित्तताय च वण्णवादी । ये चञ्ञे भिक्खू न कल्याणमित्ता ते च कल्याणमित्तताय समादपेति । ये चञ्ञे भिक्खू कल्याणमित्ता तेसं च वण्णं भणति भूतं तच्छं कालेन । इमस्स खो, सारिपुत्त, मया सङ्खित्तेन भासितस्स एवं वित्थारेन अत्थो दट्ठब्बो" ति ।

---

६. समाधिसुत्तं

१. "'सो वत, भिक्खवे, भिक्खु न सन्तेन समाधिना न पणीतेन न पटिप्पस्सद्धिलद्धेन[1] न एकोदिभावाधिगतेन अनेकविहितं इद्धिविधं पच्चनुभविस्सति – एको पि हुत्वा बहुधा भविस्सति, बहुधा पि हुत्वा एको भविस्सति ...पे०... याव ब्रह्मलोका पि कायेन वसं वत्तेस्सती[2]' ति नेतं ठानं विज्जति । 'दिब्बाय सोतधातुया विसुद्धाय अतिक्कन्तमानुसिकाय उभो सद्दे सुणिस्सति – दिब्बे च मानुसे[3] च ये दूरे सन्तिके चा' ति नेतं ठानं विज्जति । 'परसत्तानं परपुग्गलानं चेतसा चेतो परिच्च पजानिस्सति – सरागं वा चित्तं सरागं चित्तं ति पजानिस्सति .. पे०.. विमुत्तं वा चित्तं विमुत्तं चित्तं ति पजानिस्सती' ति नेतं ठानं विज्जति । 'अनेकविहितं पुब्बेनिवासं अनुस्सरिस्सति, सेय्यथीदं – एकं पि जातिं R. 426 द्वे पि जातियो ...पे०... इति साकारं सउद्देसं अनेकविहितं पुब्बेनिवासं अनुस्सरिस्सती' ति नेतं ठानं विज्जति । दिब्बेन चक्खुना विसुद्धेन अतिक्कन्तमानुसकेन सत्ते पस्सिस्सति ... पे०... यथाकम्मूपगे सत्ते

---

१. पटिप्पस्सद्धलद्धेन – सी० । २. वत्तिस्सती – सी०, स्या०, रो० । ३. मानुस्से – स्या० ।

पजानिस्सती' ति नेतं ठानं विज्जति । आसवानं खया ... पे०... सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरिस्सती' ति नेतं ठानं विज्जति ।

२. "'सो वत, भिक्खवे, भिक्खु सन्तेन समाधिना पणीतेन B. 372
पटिप्पस्सद्धिलद्धेन एकोदिभावाधिगतेन अनेकविहितं इद्धिविधं पच्चनुभविस्सति ... पे०... याव ब्रह्मलोका पि कायेन वसं वत्तेस्सती' ति ठानमेतं विज्जति । 'दिब्बाय सोतधातुया विसुद्धाय अतिक्कन्तमानुसिकाय उभो सद्दे सुणिस्सति – दिब्बे च मानुसे च ये दूरे सन्तिके चा' ति ठानमेतं विज्जति । 'परसत्तानं परपुग्गलानं चेतसा चेतो परिच्च पजानिस्सति – सरागं वा चित्तं सरागं चित्तं ति पजानिस्सति ... पे०... विमुत्तं वा चित्तं विमुत्तं चित्तं ति पजानानिस्सती' ति ठानमेतं विज्जति । 'अनेकविहितं पुब्बेनिवासं अनुस्सरिस्सति, सेय्यथीदं – एकं पि जातिं द्वे पि जातियो ... पे०... इति साकारं सउद्देसं अनेकविहितं पुब्बेनिवासं अनुस्सरिस्सती' ति ठानमेतं विज्जति । 'दिब्बेन चक्खुना विसुद्धेन अतिक्कन्तमानुसकेन सत्ते पस्सिस्सति चवमाने उपपज्जमाने हीने पणीते सुवण्णे दुब्बण्णे, सुगते दुग्गते यथाकम्मूपगे सत्ते पजानिस्सती' ति ठानमेतं विज्जति । 'आसवानं खया अनासवं चेतोविमुत्तिं ... पे०... सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरिस्सती' ति ठानमेतं विज्जती" ति ।

---

७. सक्खिभब्बसुत्तं

१. "छहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अभब्बो तत्र तत्रेव सक्खिभब्बतं पापुणितुं सति सतिआयतने । कतमेहि छहि ?
इध, भिक्खवे, भिक्खु 'इमे हानभागिया धम्मा' ति यथाभूतं नप्पजानाति, R. 427
'इमे ठितिभागिया धम्मा' ति यथाभूतं नप्पजानाति, 'इमे विसेसभागिया धम्मा' ति यथाभूतं नप्पजानाति, 'इमे निब्बेधभागिया धम्मा' ति यथाभूतं नप्पजानाति, असक्कच्चकारी च होति, असप्पायकारी च । इमेहि खो, भिक्खवे, छहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अभब्बो तत्र तत्रेव सक्खिभब्बतं पापुणितुं सति सतिआयतने ।

२. "छहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु भब्बो तत्र तत्रेव सक्खिभब्बतं पापुणितुं सति सतिआयतने । कतमेहि छहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु 'इमे हानभागिया धम्मा' ति यथाभूतं पजानाति,

'इमे ठितिभागिया धम्मा' ति यथाभूतं पजानाति, 'इमे विसेसभागिया धम्मा' ति यथाभूतं पजानाति, 'इमे निब्बेधभागिया धम्मा' ति यथाभूतं
B 373 पजानाति, सक्कच्चकारी च होति, सप्पायकारी च । इमेहि खो, भिक्खवे, छहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु भब्बो तत्र तत्रेव सक्खिभब्बतं पापुणितुं सति सतिआयतने" ति ।

८. बलसुत्तं

१. "छहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अभब्बो समाधिस्मि बलतं पापुणितु । कतमेहि छहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु न समाधिस्स समापत्तिकुसलो होति, न समाधिस्स ठितिकुसलो होति, न समाधिस्स वुट्ठानकुसलो होति, असक्कच्चकारी च होति, असातच्चकारी च, असप्पायकारी च । इमेहि खो, भिक्खवे, छहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अभब्बो समाधिस्मि बलतं पापुणितुं ।

२. "छहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु भब्बो समा-
R 428 धिस्मि बलतं पापुणितुं । कतमेहि छहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु समाधिस्स समापत्तिकुसलो होति, समाधिस्स ठितिकुसलो होति, समाधिस्स वुट्ठानकुसलो होति, सक्कच्चकारी च होति, सातच्चकारी च, सप्पायकारी च । इमेहि खो, भिक्खवे, छहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु भब्बो समाधिस्मि बलतं पापुणितु" ति ।

९. पठमतज्झानसुत्तं

१. "छ, भिक्खवे, धम्मे अप्पहाय अभब्बो पठमं झानं उपसम्पज्ज विहरितुं । कतमे छ ? कामच्छन्दं, ब्यापादं, थीनमिद्धं, उद्धच्चकुक्कुच्चं, विचिकिच्छं, कामेसु खो पनस्स आदीनवो न यथाभूतं सम्मप्पञ्ञाय सुदिट्ठो होति । इमे खो, भिक्खवे, छ धम्मे अप्पहाय अभब्बो पठमं झानं उपसम्पज्ज विहरितुं ।

२. "छ, भिक्खवे, धम्मे पहाय भब्बो पठमं झानं उपसम्पज्ज विहरितुं । कतमे छ ? कामच्छन्दं, ब्यापादं, थीनमिद्धं, उद्धच्चकुक्कुच्चं, विचिकिच्छं, कामेसु खो पनस्स आदीनवो न[1] यथाभूतं सम्मप्पञ्ञाय

१. सी०, स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि ।

सुदिट्ठो होति । इमे खो, भिक्खवे, छ धम्मे पहाय भब्बो पठमं झानं उपसम्पज्ज विहरितुं" ति ।

---

१०. दुतियतज्झानसुत्तं

१. "छ, भिक्खवे, धम्मे अप्पहाय अभब्बो पठमं झानं उपसम्पज्ज विहरितुं । कतमे छ ? कामवितक्कं, ब्यापादवितक्कं, विहिंसावितक्कं, कामसञ्ञं, ब्यापादसञ्ञं, विहिंसासञ्ञं – इमे खो, भिक्खवे, छ धम्मे अप्पहाय अभब्बो पठमं झानं उपसम्पज्ज विहरितुं । B. 374

२. "छ, भिक्खवे, धम्मे पहाय भब्बो[1] पठमं झानं उपसम्पज्ज विहरितुं । कतमे छ ? कामवितक्कं, ब्यापादवितक्कं, विहिंसावितक्कं, कामसञ्ञं, ब्यापादसञ्ञं, विहिंसासञ्ञं – इमे खो, भिक्खवे, छ धम्मे पहाय भब्बो पठमं झानं उपसम्पज्ज विहरितुं" ति । R. 429

देवतावग्गो सत्तमो[2]

तस्सुद्दानं

अनागामि अरहं[3] मित्ता, सङ्गणिकारामदेवता[4] ।
समाधि[5] सक्खिभब्ब बलं[5], तज्झाना[6] अपरे दुवे ति[6] ॥

---

८. अरहत्तवग्गो[7]

१. दुक्खसुत्तं

१. "छहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु दिट्ठेव धम्मे दुक्खं विहरति सविघातं सउपायासं सपरिळाहं[8], कायस्स भेदा परं मरणा दुग्गति पाटिकङ्खा । कतमेहि छहि ? कामवितक्केन, ब्यापादवितक्केन, विहिंसावितक्केन, कामसञ्ञाय, ब्यापादसञ्ञाय, विहिंसासञ्ञाय – इमेहि, खो, भिक्खवे, छहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु दिट्ठेव धम्मे दुक्खं विहरति सविघातं सउपायासं सपरिळाहं, कायस्स भेदा परं मरणा दुग्गति पाटिकङ्खा ।

---

१. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । २. दुतियो – स्या० । ३. अरहं च – सी०, रो० । ४. मित्तदेवता सोवत – सी०, देवतासति सक्खिवलं – स्या०, मित्ता देवता सो वत – रो० । ५–५. सक्खि बलत झान च – सी०, रो० । ६–६. अपरे दुवे पि चाति – सी०, रो०; तं झानं ० – स्या० । ७. अरहत्तवग्गो – स्या० । ८. सपरिलाहं – सी० ।

२. "छहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु दिट्ठेव धम्मे
B. 375 सुखं विहरति अविघातं अनुपायासं अपरिळाहं, कायस्स भेदा परं मरणा सुगति पाटिकङ्खा। कतमेहि छहि? नेक्खम्मवितक्केन, अब्यापादवितक्केन, अविहिंसावितक्केन, नेक्खम्मसञ्ञाय, अब्यापादसञ्ञाय, अविहिंसासञ्ञाय – इमेहि, खो, भिक्खवे, छहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु दिट्ठेव धम्मे सुखं विहरति अविघातं अनुपायासं अपरिळाहं, कायस्स भेदा परं मरणा सुगति पाटिकङ्खा" ति।

२. अरहत्तसुत्तं

R. 430 १. "छ, भिक्खवे, धम्मे अप्पहाय अभब्बो अरहत्तं सच्छिकातुं। कतमे छ? मानं, ओमानं, अतिमानं, अधिमानं, थम्भं, अतिनिपातं – इमे खो, भिक्खवे, छ धम्मे अप्पहाय अभब्बो अरहत्तं सच्छिकातुं।

२. "छ, भिक्खवे, धम्मे पहाय भब्बो अरहत्तं सच्छिकातुं। कतमे छ? मानं, ओमानं, अतिमानं, अधिमानं, थम्भं, अतिनिपातं – इमे खो, भिक्खवे, छ धम्मे पहाय भब्बो अरहत्तं सच्छिकातु" ति।

३. उत्तरिमनुस्सधम्मसुत्तं

१. "छ, भिक्खवे, धम्मे अप्पहाय अभब्बो उत्तरिमनुस्सधम्मं[1] अलमरियञाणदस्सनविसेसं सच्छिकातुं। कतमे छ? मुट्ठस्सच्चं[2], असम्पजञ्ञं, इन्द्रियेसु अगुत्तद्वारतं, भोजने अमत्तञ्ञुत, कुहनं, लपनं – इमे खो, भिक्खवे, छ धम्मे अप्पहाय अभब्बो उत्तरिमनुस्सधम्म अलमरियञाणदस्सनविसेसं सच्छिकातुं।

२. "छ, भिक्खवे, धम्मे पहाय भब्बो उत्तरिमनुस्सधम्मं अलमरियञाणदस्सनविसेसं सच्छिकातुं। कतमे छ? मुट्ठस्सच्चं, असम्पजञ्ञं, इन्द्रियेसु अगुत्तद्वारतं, भोजने अमत्तञ्ञुतं, कुहनं, लपनं – इमे खो, भिक्खवे, छ धम्मे पहाय भब्बो उत्तरिमनुस्सधम्मं अलमरियञाणदस्सनविसेसं सच्छिकातु" ति।

१. उत्तरिमनुस्सधम्मा – सी०, स्या०, रो०। २. मुट्ठसच्च – सी०, स्या०, रो०।

४. सुखसोमनस्ससुत्तं

१. "छहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु दिट्ठेव धम्मे R. 431
सुखसोमनस्सबहुलो विहरति, योनि चस्स आरद्धा[1] होति आसवानं खयाय। कतमेहि छहि? इध, भिक्खवे, भिक्खु धम्मारामो होति, भावनारामो होति, पहानारामो होति, पविवेकारामो होति, अब्या- B. 376
पज्झारामो होति, निप्पपञ्चारामो होति। इमेहि खो, भिक्खवे, छहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु दिट्ठेव धम्मे सुखसोमनस्सबहुलो विहरति, योनि चस्स आरद्धा होति आसवानं खयाया" ति।

---

५. अधिगमसुत्तं

१. "छहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अभब्बो अनधिगतं वा कुसलं धम्मं अधिगन्तुं, अधिगतं वा कुसलं धम्मं फातिं[2] कातुं[2]। कतमेहि छहि? इध, भिक्खवे, भिक्खु न आयकुसलो च होति, न अपायकुसलो च होति, न उपायकुसलो च होति, अनधिगतानं कुसलानं धम्मानं अधिगमाय न छन्दं जनेति, अधिगते कुसले धम्मे न आरक्खति[3], सातच्चकिरियाय न सम्पादेति। इमेहि खो, भिक्खवे, छहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अभब्बो अनधिगतं वा कुसलं धम्मं अधिगन्तुं, अधिगतं वा कुसलं धम्मं फातिं कातुं।

२. "छहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु भब्बो अनधिगतं वा कुसलं धम्मं अधिगन्तुं, अधिगतं वा कुसलं धम्मं फातिं कातुं। कतमेहि छहि? इध, भिक्खवे, भिक्खु आयकुसलो च होति, अपाय-
कुसलो च होति, उपायकुसलो च होति, अनधिगतानं कुसलानं धम्मानं R. 432
अधिगमाय छन्दं जनेति, अधिगते कुसले धम्मे आरक्खति, सातच्चकिरियाय सम्पादेति। इमेहि खो, भिक्खवे, छहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु भब्बो अनधिगतं वा कुसलं धम्मं अधिगन्तुं, अधिगतं वा कुसलं धम्मं फातिं कातुं" ति।

---

१. आरद्धो – स्या०। २–२. फातिकत्तुं – सी०, फाति कातु – स्या०, रो०।
३. सारक्खति – सी०, स्या०, रो०।

६. महत्तत्तसुत्तं

१. “छहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु नचिरस्सेव महत्तत्तं[1] वेपुल्लत्तं पापुणाति धम्मेसु । कतमेहि छहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु आलोकबहुलो च होति योगबहुलो च वेदबहुलो च असन्तुट्ठिबहुलो च अनिक्खित्तधुरो च कुसलेसु धम्मेसु उत्तरिं[2] च पतारेति । इमेहि खो, भिक्खवे, छहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु नचिरस्सेव महत्तत्तं वेपुल्लत्तं पापुणाति धम्मेसू” ति ।

७. पठमनिरयसुत्तं

377 १ “छहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो यथाभतं निक्खित्तो एवं निरये । कतमेहि छहि ? पाणातिपाती होति, अदिन्नादायी होति, कामेसुमिच्छाचारी होति, मुसावादी होति, पापिच्छो च, मिच्छादिट्ठि च । इमेहि खो, भिक्खवे, छहि धम्मेहि समन्नागतो यथाभतं निक्खित्तो एवं निरये ।

२. “छहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो यथाभतं निक्खित्तो एवं सग्गे । कतमेहि छहि ? पाणातिपाता पटिविरतो होति, अदिन्नादाना पटिविरतो होति, कामेसुमिच्छाचारा पटिविरतो होति, मुसावादा पटिविरतो होति, अप्पिच्छो च, सम्मादिट्ठि च । इमेहि खो, भिक्खवे, छहि धम्मेहि समन्नागतो यथाभतं निक्खित्तो एवं सग्गे” ति ।

८. दुतियनिरयसुत्तं

433 १. “छहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो यथाभतं निक्खित्तो एवं निरये । कतमेहि छहि ? पाणातिपाती[3] होति, अदिन्नादायी होति, कामेसुमिच्छाचारी होति, मुसावादी होति[3], लुद्धो च, पगब्भो च । इमेहि खो, भिक्खवे, छहि धम्मेहि समन्नागतो यथाभतं निक्खित्तो एवं निरये ।

२. “छहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो यथाभतं निक्खित्तो एवं सग्गे । कतमेहि छहि ? पाणातिपाता पटिविरतो होति, अदिन्ना-

१. महत्त – स्या० । २. उत्तरिं – सी०, स्या०, रो० । ३–३. मुसावादी होति पिसुणवाचो होति फरुसवाचो होति सम्फप्पलापी होति – सी०, स्या०, रो० ।

दाना पटिविरतो होति, कामेसुमिच्छाचारा पटिविरतो होति, मुसावादा पटिविरतो होति, अलुद्धो च, अप्पगब्भो च। इमेहि खो भिक्खवे छहि धम्मेहि समन्नागतो यथाभतं निक्खित्तो एवं सग्गे" ति।

---

९. अग्गधम्मसुत्तं

१. "छहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अभब्बो अग्गं धम्मं अरहत्तं सच्छिकातुं। कतमेहि छहि? इध, भिक्खवे, भिक्खु अस्सद्धो होति, अहिरिको होति, अनोत्तप्पी[1] होति, कुसीतो[2] होति[2], दुप्पञ्ञो होति, काये च जीविते च सापेक्खो होति। इमेहि खो, B. 378 भिक्खवे, छहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अभब्बो अग्गं धम्मं अरहत्तं सच्छिकातुं।

२. "छहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु भब्बो अग्गं धम्मं अरहत्तं सच्छिकातुं। कतमेहि छहि? इध, भिक्खवे, भिक्खु R. 494 सद्धो होति, हिरिमा होति, ओत्तप्पी होति, आरद्धविरियो होति, पञ्ञवा होति, काये च जीविते च अनपेक्खो होति। इमेहि खो, भिक्खवे, छहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु भब्बो अग्गं धम्मं अरहत्तं सच्छिकातुं" ति।

---

१०. रत्तिदिवससुत्तं

१. "छहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतस्स भिक्खुनो या रत्ति वा दिवसो वा आगच्छति हानियेव पाटिकङ्खा कुसलेसु धम्मेसु, नो वुद्धि। कतमेहि छहि? इध, भिक्खवे, भिक्खु महिच्छो होति विघातवा असन्तुट्ठो इतरीतरचीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्खारेन, अस्सद्धो होति, दुस्सीलो होति, कुसीतो होति, मुट्ठस्सति होति, दुप्पञ्ञो होति। इमेहि खो, भिक्खवे, छहि धम्मेहि समन्नागतस्स भिक्खुनो या रत्ति वा दिवसो वा आगच्छति हानियेव पाटिकङ्खा कुसलेसु धम्मेसु, नो वुद्धि।

२. "छहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतस्स भिक्खुनो या रत्ति वा दिवसो वा आगच्छति वुद्धियेव पाटिकङ्खा कुसलेसु धम्मेसु, नो परिहानि। कतमेहि छहि? इध, भिक्खवे, भिक्खु न महिच्छो होति

---

१. अनोत्तापी – सी०, रो०। २–२. स्या० पोत्थके न दिस्सति।

अविघातवा सन्तुट्ठो इतरीतरचीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चय-भेसज्जपरिक्खारेन, सद्धो होति, सीलवा होति, आरद्धविरियो होति, सतिमा होति, पञ्ञवा होति। इमेहि खो, भिक्खवे, छहि धम्मेहि समन्नागतस्स भिक्खुनो या रत्ति वा दिवसो वा आगच्छति वुद्धियेव पाटिकङ्खा, कुसलेसु धम्मेसु नो परिहानी" ति।

अरहत्तवग्गो अट्ठमो[1]।

तस्सुद्दानं

B. 379, R 435 दुक्खं अरहत्तं उत्तरि[2] च, सुखं अधिगमेन च।
महन्तत्तं[3] द्वयं निरये[3], अग्गधम्मं च रत्तियो[4] ति॥

———०———

९. सीतिवग्गो

१. सीतिभावसुत्तं

१. "छहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अभब्बो अनुत्तरं सीतिभावं सच्छिकातुं। कतमेहि छहि? इध, भिक्खवे, भिक्खु यस्मिं समये चित्तं निग्गहेतब्बं तस्मिं समये चित्तं न निग्गण्हाति, यस्मिं समये चित्तं पग्गहेतब्बं तस्मिं समये चित्तं न पग्गण्हाति, यस्मिं समये चित्तं सम्पहंसितब्बं तस्मिं समये चित्तं न सम्पहंसेति, यस्मिं समये चित्तं अज्झुपेक्खितब्बं तस्मिं समये चित्तं न अज्झुपेक्खति, हीनाधिमुत्तिको च होति, सक्कायाभिरतो च। इमेहि खो, भिक्खवे, छहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अभब्बो अनुत्तरं सीतिभावं सच्छिकातुं।

२. "छहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु भब्बो अनुत्तरं सीतिभावं सच्छिकातुं। कतमेहि छहि? इध, भिक्खवे, भिक्खु यस्मिं समये चित्तं निग्गहेतब्बं तस्मिं समये चित्तं निग्गण्हाति, यस्मिं समये चित्तं पग्गहेतब्बं तस्मिं समये चित्तं पग्गण्हाति, यस्मिं समये चित्तं सम्पहंसितब्बं तस्मिं समये चित्तं सम्पहंसेति, यस्मिं समये चित्तं अज्झुपेक्खितब्बं, तस्मिं समये चित्तं अज्झुपेक्खति, पणीताधिमुत्तिको च होति,

———

१. ततियो – स्या०। २ उत्तरिं – सी०, रो०। ३–३. ० द्वयनिरये – सी०, रो०, महत्तद्वयनिरये – स्या०। ४ रत्तिया – स्या०।

निब्बानाभिरतो च । इमेहि, खो, भिक्खवे, छहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु भब्बो अनुत्तरं सीतिभावं सच्छिकातुं" ति ।

---

२. आवरणसुत्तं

१. "छहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो सुणन्तो पि सद्धम्मं अभब्बो नियामं ओक्कमितु कुसलेसु धम्मेसु सम्मत्तं । कतमेहि छहि ? B. 380
कम्मावरणताय समन्नागतो होति, किलेसावरणताय समन्नागतो होति, R. 436
विपाकावरणताय समन्नागतो होति, अस्सद्धो च होति, अच्छन्दिको च, दुप्पञ्ञो च । इमेहि खो, भिक्खवे, छहि धम्मेहि समन्नागतो सुणन्तो पि सद्धम्मं अभब्बो नियामं ओक्कमितुं कुसलेसु धम्मेसु सम्मत्तं ।

२. "छहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो सुणन्तो सद्धम्मं भब्बो नियामं ओक्कमितुं कुसलेसु धम्मेसु सम्मत्तं । कतमेहि छहि ? न कम्मावरणताय समन्नागतो होति, न किलेसावरणताय समन्नागतो होति, न विपाकावरणताय समन्नागतो होति, सद्धो च होति, छन्दिको च, पञ्ञवा च । इमेहि खो, भिक्खवे, छहि धम्मेहि समन्नागतो सुणन्तो सद्धम्मं भब्बो नियामं ओक्कमितुं कुसलेसु धम्मेसु सम्मत्तं" ति ।

---

३. वोरोपितसुत्तं

१. "छहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो सुणन्तो पि सद्धम्मं अभब्बो नियामं ओक्कमितुं कुसलेसु धम्मेसु सम्मत्तं । कतमेहि छहि ? माता जीविता वोरोपिता होति, पिता जीविता वोरोपितो होति, अरहं[1] जीविता वोरोपितो होति, तथागतस्स दुट्ठेन चित्तेन लोहितं उप्पादितं होति, सङ्घो भिन्नो होति, दुप्पञ्ञो होति जळो एळमूगो । इमेहि खो, भिक्खवे, छहि धम्मेहि समन्नागतो सुणन्तो पि सद्धम्मं अभब्बो नियामं ओक्कमितुं कुसलेसु धम्मेसु सम्मत्तं ।

२. "छहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो सुणन्तो सद्धम्मं भब्बो नियामं ओक्कमितुं कुसलेसु धम्मेसु सम्मत्तं । कतमेहि छहि ? न R. 437
माता जीविता वोरोपिता होति, न पिता जीविता वोरोपितो होति, न अरहं जीविता वोरोपितो होति, न तथागतस्स दुट्ठेन चित्तेन लोहितं

---

१. अरहा – सी०, स्या०, रो० ।

उप्पादितं होति, न सङ्घो भिन्नो होति, पञ्ञवा होति अजळो अनेळमूगो।
I 381 इमेहि खो, भिक्खवे, छहि धम्मेहि समन्नागतो सुणन्तो सद्धम्मं भब्बो नियामं ओक्कमितुं कुसलेसु धम्मेसु सम्मत्त" ति।

---

४. सुस्सूसतिसुत्तं

१. "छहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो सुणन्तो पि सद्धम्मं अभब्बो नियामं ओक्कमितुं कुसलेसु धम्मेसु सम्मत्तं। कतमेहि छहि? तथागतप्पवेदिते धम्मविनये देसियमाने न सुस्सूसति, न सोतं ओदहति, न अञ्ञा चित्त उपट्ठापेति[1], अनत्थं गण्हाति, अत्थं रिञ्चति, अननुलोमिकाय खन्तिया समन्नागतो होति। इमेहि खो, भिक्खवे, छहि धम्मेहि समन्नागतो सुणन्तो पि सद्धम्मं अभब्बो नियाम ओक्कमितुं कुसलेसु धम्मेसु सम्मत्तं।

२. "छहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो सुणन्तो सद्धम्मं भब्बो नियामं ओक्कमितुं कुसलेसु धम्मेसु सम्मत्त। कतमेहि छहि? तथागतप्पवेदिते धम्मविनये देसियमाने सुस्सूसति, सोतं ओदहति, अञ्ञा चित्तं उपट्ठापेति, अत्थं गण्हाति, अनत्थं रिञ्चति, अनुलोमिकाय खन्तिया समन्नागतो होति। इमेहि खो, भिक्खवे, छहि धम्मेहि समन्नागतो सुणन्तो सद्धम्मं भब्बो नियामं ओक्कमितुं कुसलेसु धम्मेसु सम्मत्त" ति।

---

५. अप्पहायसुत्तं

R 438 १. "छ, भिक्खवे, धम्मे अप्पहाय अभब्बो दिट्ठिसम्पदं सच्छिकातुं। कतमे छ? सक्कायदिट्ठिं, विचिकिच्छं, सीलब्बतपरामासं, अपायगमनीय[2] रागं, अपायगमनीयं दोसं, अपायगमनीयं मोहं – इमे खो, भिक्खवे, छ धम्मे अप्पहाय अभब्बो दिट्ठिसम्पदं सच्छिकातुं।

२. "छ, भिक्खवे, धम्मे पहाय भब्बो दिट्ठिसम्पदं सच्छिकातुं। कतमे छ? सक्कायदिट्ठिं, विचिकिच्छं, सीलब्बतपरामासं, अपायगमनीयं रागं, अपायगमनीयं दोसं, अपायगमनीय मोहं – इमे खो, भिक्खवे, छ धम्मे पहाय भब्बो दिट्ठिसम्पदं सच्छिकातुं" ति।

---

१. उपट्ठपेति – सी०, स्या०, रो०। २. अपायगमणिय – सी०, अपायगमनिय – स्या०, रो०।

६. पहीनसुत्तं

१. "छयिमे, भिक्खवे, धम्मा दिट्ठिसम्पन्नस्स पुग्गलस्स पहीना। कतमे छ? सक्कायदिट्ठि, विचिकिच्छा, सीलब्बतपरामासो, अपायगमनीयो रागो, अपायगमनीयो दोसो, अपायगमनीयो मोहो – इमे खो, भिक्खवे, छ धम्मा दिट्ठिसम्पन्नस्स पुग्गलस्स पहीना" ति। B. 382

---

७. अभब्बसुत्तं

१. "छ, भिक्खवे, धम्मे अभब्बो दिट्ठिसम्पन्नो पुग्गलो उप्पादेतुं। कतमे छ? सक्कायदिट्ठिं, विचिकिच्छं, सीलब्बतपरामासं, अपायगमनीयं रागं, अपायगमनीयं दोसं, अपायगमनीयं मोहं – इमे खो, भिक्खवे, छ धम्मे अभब्बो दिट्ठिसम्पन्नो पुग्गलो उप्पादेतु" ति।

---

८. पठमअभब्बट्ठानसुत्तं

१. "छयिमानि, भिक्खवे, अभब्बट्ठानानि। कतमानि छ? अभब्बो दिट्ठिसम्पन्नो पुग्गलो सत्थरि अगारवो विहरितुं अप्पतिस्सो, R. 439 अभब्बो दिट्ठिसम्पन्नो पुग्गलो धम्मे अगारवो विहरितुं अप्पतिस्सो, अभब्बो दिट्ठिसम्पन्नो पुग्गलो सङ्घे अगारवो विहरितुं अप्पतिस्सो, अभब्बो दिट्ठिसम्पन्नो पुग्गलो सिक्खाय अगारवो विहरितुं अप्पतिस्सो, अभब्बो दिट्ठिसम्पन्नो पुग्गलो अनागमनीयं वत्थुं पच्चागन्तुं, अभब्बो दिट्ठिसम्पन्नो पुग्गलो अट्ठमं भवं निब्बत्तेतुं। इमानि खो, भिक्खवे, छ[1] अभब्बट्ठानानी" ति।

---

९. दुतियअभब्बट्ठानसुत्तं

१. "छयिमानि, भिक्खवे, अभब्बट्ठानानि। कतमानि छ? अभब्बो दिट्ठिसम्पन्नो पुग्गलो कञ्चि सङ्खारं निच्चतो उपगन्तुं, अभब्बो दिट्ठिसम्पन्नो पुग्गलो कञ्चि सङ्खारं सुखतो उपगन्तुं, अभब्बो दिट्ठिसम्पन्नो पुग्गलो कञ्चि धम्मं अत्ततो उपगन्तुं, अभब्बो दिट्ठिसम्पन्नो पुग्गलो अनन्तरियं[2] कम्मं[2] कातुं, अभब्बो दिट्ठिसम्पन्नो पुग्गलो कोतूहल-

---

१. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि। २–२. आनन्तरियकम्मं – सी०; अनन्तरियकम्मं – स्या०, रो०।

B. 383 मङ्गलेन सुद्धि पच्चागन्तु, अभब्बो दिट्ठिसम्पन्नो पुग्गलो इतो बहिद्धा दक्खिणेय्यं गवेसितु । इमानि खो, भिक्खवे, छ अभब्बट्ठानानी" ति ।

---

१०. ततियअभब्बट्ठानसुत्तं

१. "छयिमानि, भिक्खवे, अभब्बट्ठानानि । कतमानि छ ? अभब्बो दिट्ठिसम्पन्नो पुग्गलो मातरं जीविता वोरोपेतु, अभब्बो दिट्ठिसम्पन्नो पुग्गलो पितरं जीविता वोरोपेतु, अभब्बो दिट्ठिसम्पन्नो पुग्गलो अरहन्तं जीविता वोरोपेतु, अभब्बो दिट्ठिसम्पन्नो पुग्गलो तथागतस्स दुट्ठेन चित्तेन लोहितं उप्पादेतुं, अभब्बो दिट्ठिसम्पन्नो पुग्गलो सङ्घं भिन्दितुं, अभब्बो दिट्ठिसम्पन्नो पुग्गलो अञ्ञं सत्थारं उद्दिसितु । इमानि खो, भिक्खवे, छ अभब्बट्ठानानी" ति ।

---

११. चतुत्थअभब्बट्ठानसुत्तं

R. 440 १. "छयिमानि, भिक्खवे, अभब्बट्ठानानि । कतमानि छ ? अभब्बो दिट्ठिसम्पन्नो पुग्गलो सयङ्कतं सुखदुक्खं पच्चागन्तु, अभब्बो दिट्ठिसम्पन्नो पुग्गलो परङ्कतं[1] सुखदुक्खं पच्चागन्तुं, अभब्बो दिट्ठिसम्पन्नो पुग्गलो सयङ्कतं च परङ्कतं च सुखदुक्खं पच्चागन्तु, अभब्बो दिट्ठिसम्पन्नो पुग्गलो असयङ्कारं अधिच्चसमुप्पन्नं सुखदुक्खं पच्चागन्तुं, अभब्बो दिट्ठिसम्पन्नो पुग्गलो अपरङ्कारं[2] अधिच्चसमुप्पन्नं सुखदुक्खं पच्चागन्तु, अभब्बो दिट्ठिसम्पन्नो पुग्गलो असयङ्कारं च अपरङ्कारं च अधिच्चसमुप्पन्नं सुखदुक्खं पच्चागन्तुं । तं किस्स हेतु ? तथा हिस्स, भिक्खवे, दिट्ठिसम्पन्नस्स पुग्गलस्स हेतु च सुदिट्ठो हेतुसमुप्पन्ना च धम्मा । इमानि खो, भिक्खवे, छ अभब्बट्ठानानी" ति ।

सीतिवग्गो नवमो[3] ।

तस्सुद्दानं

सीतिभाव[4] आवरणं, वोरोपिता सुसूसति ।
अप्पहाय पहीनाभब्बो, तट्ठाना चतुरो पि चा ति[4] ॥

---

१. परकत – स्या० । २. अपरकारं – स्या० । ३ चतुत्थो – स्या०

४–४. सीति भब्बो आवरणता सुस्सूसा पवुच्चति ।
पहातब्बं पहीना मे उप्पादेतब्बं सत्थरि ।
कञ्चि सङ्खर मातरि सयङ्कतेन वग्गो ति ॥ – सी०, स्या०, रो० ।

१०. आनिसंसवग्गो

१. पातुभावसुत्तं

१. "छन्नं, भिक्खवे, पातुभावो दुल्लभो लोकस्मिं। कतमेसं छन्नं? तथागतस्स अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स पातुभावो दुल्लभो लोकस्मिं, तथागतप्पवेदितस्स धम्मविनयस्स देसेता पुग्गलो दुल्लभो लोकस्मिं, अरियायतने पच्चाजाति[1] दुल्लभा[1] लोकस्मिं, इन्द्रियानं अवेकल्लता दुल्लभा लोकस्मिं, अजळता अनेळमूगता दुल्लभा लोकस्मिं, कुसले[2] धम्मे छन्दो[2] दुल्लभो लोकस्मिं। इमेसं खो, भिक्खवे, छन्नं पातुभावो दुल्लभो लोकस्मिं" ति। R. 384, R. 441

२. आनिसंससुत्तं

१. "छयिमे, भिक्खवे, आनिसंसा सोतापत्तिफलसच्छिकिरियाय। कतमे छ? सद्धम्मनियतो होति, अपरिहानधम्मो होति, परियन्तकतस्स दुक्खं होति[3], असाधारणेन ञाणेन समन्नागतो होति, हेतु चस्स सुदिट्ठो, हेतुसमुप्पन्ना च धम्मा। इमे खो, भिक्खवे, छ आनिसंसा सोतापत्तिफलसच्छिकिरियाया" ति।

३. अनिच्चसुत्तं

१. "'सो वत, भिक्खवे, भिक्खु कञ्चि सङ्खारं निच्चतो समनुपस्सन्तो अनुलोमिकाय खन्तिया समन्नागतो भविस्सती' ति नेतं ठानं विज्जति। 'अनुलोमिकाय खन्तिया असमन्नागतो सम्मत्तनियामं ओक्कमिस्सती' ति नेतं ठानं विज्जति। 'सम्मत्तनियामं अनोक्कममानो सोतापत्तिफलं वा सकदागामिफलं वा अनागामिफलं वा अरहत्तं वा सच्छिकरिस्सती' ति नेतं ठानं विज्जति।

२. "'सो वत, भिक्खवे, भिक्खु सब्बसङ्खारे[4] अनिच्चतो समनुपस्सन्तो अनुलोमिकाय खन्तिया समन्नागतो भविस्सती' ति ठानमेतं विज्जति। 'अनुलोमिकाय खन्तिया समन्नागतो सम्मत्तनियामं ओक्कमिस्सती' ति ठानमेतं विज्जति। 'सम्मत्तनियामं ओक्कममानो सोता- R. 442

१-१. पच्चाजातो दुल्लभो – स्या०। २-२ कुसलधम्मच्छन्दो – सी०, स्या० रो०
३ न होति – सी०, स्या०, रो०। ४. सब्बसङ्खारं – सी०, रो०।

385 पत्तिफलं वा सकदागामिफलं वा अनागामिफलं वा अरहत्तं वा सच्छिकरिस्सती' ति ठानमेतं विज्जती" ति ।

---

४. दुक्खसुत्तं

"सो वत, भिक्खवे, भिक्खु कञ्चि सङ्खारं सुखतो समनुपस्सन्तो ... पे०.. सब्बसङ्खारे दुक्खतो समनुपस्सन्तो ... पे०. . ठानमेतं विज्जति" ।

---

५. अनत्तसुत्तं

"सो वत, भिक्खवे, भिक्खु कञ्चि धम्मं अत्ततो समनुपस्सन्तो ... पे०... सब्बधम्मे[1] अनत्ततो समनुपस्सन्तो ... पे०... ठानमेतं विज्जति" ।

---

६. निब्बानसुत्तं

१. "'सो वत, भिक्खवे, भिक्खु निब्बानं दुक्खतो समनुपस्सन्तो अनुलोमिकाय खन्तिया समन्नागतो भविस्सती' ति नेतं ठानं विज्जति । 'अनुलोमिकाय खन्तिया असमन्नागतो सम्मत्तनियामं ओक्कमिस्सती' ति नेतं ठानं विज्जति । 'सम्मत्तनियामं अनोक्कममानो सोतापत्तिफलं वा सकदागामिफलं वा अनागामिफलं वा अरहत्तं वा सच्छिकरिस्सती' ति नेतं ठानं विज्जति ।

२. "'सो वत, भिक्खवे, भिक्खु निब्बानं सुखतो समनुपस्सन्तो
443 अनुलोमिकाय खन्तिया समन्नागतो भविस्सती' ति ठानमेतं विज्जति । 'अनुलोमिकाय खन्तिया समन्नागतो सम्मत्तनियामं ओक्कमिस्सती' ति ठानमेतं विज्जति । 'सम्मत्तनियामं ओक्कममानो सोतापत्तिफलं वा सकदागामिफलं वा अनागामिफलं वा अरहत्तं वा सच्छिकरिस्सती' ति ठानमेतं विज्जती" ति ।

---

७. अनवत्थितसुत्तं

१. "छ, भिक्खवे, आनिसंसे सम्पस्समानेन अलमेव भिक्खुना सब्बसङ्खारेसु अनोधिं करित्वा अनिच्चसञ्ञं उपट्ठापेतुं । कतमे छ? 'सब्बसङ्खारा च मे अनवत्थिता'[2] खायिस्सन्ति, सब्बलोके च मे मनो

---

१ सब्बधम्म – सी०, रो० । २ अनवट्ठितता – सी०, स्या०, रो० ।

नाभिरमिस्सति, सब्बलोका च मे मनो वुट्ठहिस्सति, निब्बानपोणं च B. 386
मे मानसं भविस्सति, संयोजना च मे पहानं गच्छिस्सन्ति[1], परमेन च सामञ्ञेन समन्नागतो भविस्सामी' ति । इमे खो, भिक्खवे, छ आनिसंसे सम्पस्समानेन अलमेव भिक्खुना सब्बसङ्खारेसु अनोधिं करित्वा अनिच्चसञ्ञं उपट्ठापेतुं" ति ।

---

८. उक्खित्तासिकसुत्तं

१. "छ, भिक्खवे, आनिसंसे सम्पस्समानेन अलमेव भिक्खुना सब्बसङ्खारेसु अनोधिं करित्वा दुक्खसञ्ञं उपट्ठापेतुं । कतमे छ ? 'सब्बसङ्खारेसु च मे निब्बिदसञ्ञा[2] पच्चुपट्ठिता भविस्सति, सेय्यथापि उक्खित्तासिके वधके । सब्बलोका च मे मनो वुट्ठहिस्सति, निब्बाने च सन्तदस्सावी भविस्सामि, अनुसया च मे समुग्घातं गच्छिस्सन्ति, किच्चकारी च भविस्सामि, सत्था च मे परिचिण्णो भविस्सति मेत्तावताया' ति । इमे खो, भिक्खवे, छ आनिसंसे सम्पस्समानेन अलमेव R. 444
भिक्खुना सब्बसङ्खारेसु अनोधिं करित्वा दुक्खसञ्ञं उपट्ठापेतुं" ति ।

---

९. अतम्मयसुत्तं

१. "छ, भिक्खवे, आनिसंसे सम्पस्समानेन अलमेव भिक्खुना सब्बधम्मेसु अनोधिं करित्वा अनत्तसञ्ञं उपट्ठापेतुं । कतमे छ ? सब्बलोके च अतम्मयो भविस्सामि, अहङ्कारा च मे उपरुज्झिस्सन्ति, ममङ्कारा च मे उपरुज्झिस्सन्ति, असाधारणेन च ञाणेन समन्नागतो भविस्सामि, हेतु च मे सुदिट्ठो भविस्सति, हेतुसमुप्पन्ना च धम्मा । इमे खो, भिक्खवे, छ आनिसंसे सम्पस्समानेन अलमेव भिक्खुना सब्बधम्मेसु अनोधिं करित्वा अनत्तसञ्ञं उपट्ठापेतुं" ति ।

---

१०. भवसुत्तं

१. "तयोमे, भिक्खवे, भवा पहातब्बा, तीसु सिक्खासु सिक्खितब्बं । कतमे तयो भवा पहातब्बा ? कामभवो, रूपभवो, अरूपभवो B. 387
— इमे तयो भवा पहातब्बा । कतमासु तीसु सिक्खासु सिक्खितब्बं ?

---

१. गच्छन्ति – सी०, स्या०, रो० । २. निब्बाणसञ्ञा – सी०; निब्बानसञ्ञा – स्या०, रो० ।

अधिसीलसिक्खाय, अधिचित्तसिक्खाय, अधिपञ्ञासिक्खाय – इमासु तीसु सिक्खासु सिक्खितब्बं । यतो खो, भिक्खवे, भिक्खुनो इमे तयो भवा पहीना होन्ति, इमासु च तीसु सिक्खासु सिक्खितसिक्खो होति – अयं वुच्चति, भिक्खवे, भिक्खु अच्छेच्छि तण्हं, विवत्तयि संयोजनं, सम्मा मानाभिसमया अन्तमकासि दुक्खस्सा" ति ।

---

११. तण्हासुत्तं

R.445 १. "तिस्सो इमा, भिक्खवे, तण्हा पहातब्बा तयो च माना । कतमा तिस्सो तण्हा पहातब्बा ? कामतण्हा, भवतण्हा, विभवतण्हा – इमा तिस्सो तण्हा पहातब्बा । कतमे तयो माना पहातब्बा ? मानो, ओमानो, अतिमानो – इमे तयो माना पहातब्बा । यतो खो, भिक्खवे, भिक्खुनो इमा तिस्सो तण्हा पहीना होन्ति इमे च तयो माना । अयं वुच्चति, भिक्खवे, भिक्खु अच्छेच्छि तण्हं, विवत्तयि सयोजनं, सम्मा मानाभिसमया अन्तमकासि दुक्खस्सा" ति ।

आनिसंसवग्गो दसमो[1] ।

तस्सुद्दानं

पातुभावो आनिसंसो, अनिच्चदुक्खअनत्ततो[2] ।
निब्बानं ,अनवत्थि[3], उक्खित्तासि[4] अतम्मयो ।
भवाहतण्हायेका दसा ति[4] ॥

दुतियो पण्णासको समत्तो ।

---

११. तिकवग्गो

१. रागसुत्तं

B 388 १. "तयोमे, भिक्खवे, धम्मा । कतमे तयो ? रागो, दोसो, मोहो – इमे खो, भिक्खवे, तयो धम्मा । इमेसं खो, भिक्खवे, तिण्णं
R. 446 धम्मानं पहानाय तयो धम्मा भावेतब्बा । कतमे तयो ? रागस्स

---

१ पञ्चमो – स्या० । २. अनिच्चं दुक्खमनत्ततो – सी०, स्या०, रो० । ३. तयो-अनोधि सवुत्ता – सी०, रो०, तयो अनोधिस – स्या० । ४–४ उत्तामवा वण्हाय ते दसाति – स्या०; भवतण्हाय ते दसाति – सी०, रो० ।

पहानाय असुभा भावेतब्बा, दोसस्स पहानाय मेत्ता भावेतब्बा, मोहस्स पहानाय पञ्ञा भावेतब्बा। इमेसं खो, भिक्खवे, तिण्णं धम्मानं पहानाय इमे तयो धम्मा भावेतब्बा" ति।

---

२. दुच्चरितसुत्तं

१. "तयोमे, भिक्खवे, धम्मा। कतमे तयो? कायदुच्चरितं, वचीदुच्चरितं, मनोदुच्चरितं – इमे खो, भिक्खवे, तयो धम्मा। इमेसं खो, भिक्खवे, तिण्णं धम्मानं पहानाय तयो धम्मा भावेतब्बा। कतमे तयो? कायदुच्चरितस्स पहानाय कायसुचरितं भावेतब्बं, वचीदुच्चरितस्स पहानाय वचीसुचरितं भावेतब्बं, मनोदुच्चरितस्स पहानाय मनोसुचरितं भावेतब्बं। इमेसं खो, भिक्खवे, तिण्णं धम्मानं पहानाय इमे तयो धम्मा भावेतब्बा" ति।

---

३. वितक्कसुत्तं

१. "तयोमे, भिक्खवे, धम्मा। कतमे तयो? कामवितक्को, ब्यापादवितक्को, विहिंसावितक्को – इमे खो, भिक्खवे, तयो धम्मा। इमेसं खो, भिक्खवे, तिण्णं धम्मानं पहानाय तयो धम्मा भावेतब्बा। कतमे तयो? कामवितक्कस्स पहानाय नेक्खम्मवितक्को भावेतब्बो, ब्यापादवितक्कस्स पहानाय अब्यापादवितक्को भावेतब्बो, विहिंसावितक्कस्स पहानाय अविहिंसावितक्को भावेतब्बो। इमेसं खो, भिक्खवे, तिण्णं धम्मानं पहानाय इमे तयो धम्मा भावेतब्बा" ति।

---

४. सञ्ञासुत्तं

१. "तयोमे, भिक्खवे, धम्मा। कतमे तयो? कामसञ्ञा, ब्यापादसञ्ञा, विहिंसासञ्ञा – इमे खो, भिक्खवे, तयो धम्मा। B. 389 R. 447
इमेसं खो, भिक्खवे, तिण्णं धम्मानं पहानाय तयो धम्मा भावेतब्बा। कतमे तयो? कामसञ्ञाय पहानाय नेक्खम्मसञ्ञा भावेतब्बा, ब्यापादसञ्ञाय पहानाय अब्यापादसञ्ञा भावेतब्बा, विहिंसासञ्ञाय पहानाय अविहिंसासञ्ञा भावेतब्बा। इमेसं खो, भिक्खवे, तिण्णं धम्मानं पहानाय इमे तयो धम्मा भावेतब्बा" ति।

---

५. धातुसुत्तं

१. "तयोमे, भिक्खवे, धम्मा। कतमे तयो? कामधातु, ब्यापादधातु, विहिंसाधातु – इमे खो, भिक्खवे, तयो धम्मा। इमेसं खो, भिक्खवे, तिण्णं धम्मानं पहानाय तयो धम्मा भावेतब्बा। कतमे तयो? कामधातुया पहानाय नेक्खम्मधातु भावेतब्बा, ब्यापादधातुया पहानाय अब्यापादधातु भावेतब्बा, विहिंसाधातुया पहानाय अविहिंसाधातु भावेतब्बा। इमेसं खो, भिक्खवे, तिण्णं धम्मानं पहानाय इमे तयो धम्मा भावेतब्बा" ति।

---

६. अस्सादसुत्तं

१. "तयोमे, भिक्खवे, धम्मा। कतमे तयो? अस्साददिट्ठि, अत्तानुदिट्ठि, मिच्छादिट्ठि – इमे खो, भिक्खवे, तयो धम्मा। इमेसं खो, भिक्खवे, तिण्णं धम्मानं पहानाय तयो धम्मा भावेतब्बा। कतमे तयो? अस्साददिट्ठिया पहानाय अनिच्चसञ्ञा भावेतब्बा, अत्तानुदिट्ठिया पहानाय अनत्तसञ्ञा भावेतब्बा, मिच्छादिट्ठिया पहानाय सम्मादिट्ठि भावेतब्बा। इमेसं खो, भिक्खवे, तिण्णं धम्मानं पहानाय इमे तयो धम्मा भावेतब्बा" ति।

---

७. अरतिसुत्तं

R. 448 १. "तयोमे, भिक्खवे, धम्मा। कतमे तयो? अरति, विहिंसा, अधम्मचरिया – इमे खो, भिक्खवे, तयो धम्मा। इमेसं खो,
B. 390 भिक्खवे, तिण्णं धम्मानं पहानाय तयो धम्मा भावेतब्बा। कतमे तयो? अरतिया पहानाय मुदिता भावेतब्बा, विहेसाय[1] पहानाय अविहिंसा भावेतब्बा, अधम्मचरियाय पहानाय धम्मचरिया भावेतब्बा। इमेसं खो, भिक्खवे, तिण्णं धम्मानं पहानाय इमे तयो धम्मा भावेतब्बा" ति।

---

८. सन्तुट्ठितासुत्तं

१. "तयोमे, भिक्खवे, धम्मा। कतमे तयो? असन्तुट्ठिता, असम्पजञ्ञं, महिच्छता – इमे खो, भिक्खवे, तयो धम्मा। इमेसं

१ विहिंसाय – स्या०, रो०।

खो, भिक्खवे, तिण्णं धम्मानं पहानाय तयो धम्मा भावेतब्बा । कतमे तयो ? असन्तुट्ठिताय पहानाय सन्तुट्ठिता भावेतब्बा, असम्पजञ्ञस्स पहानाय सम्पजञ्ञं भावेतब्बं, महिच्छताय पहानाय अप्पिच्छता भावेतब्बा । इमेसं खो, भिक्खवे, तिण्णं धम्मानं पहानाय इमे तयो धम्मा भावेतब्बा" ति ।

९. दोवचस्सतासुत्तं

१. "तयोमे, भिक्खवे, धम्मा । कतमे तयो ? दोवचस्सता, पापमित्तता, चेतसो विक्खेपो – इमे खो, भिक्खवे, तयो धम्मा । इमेसं खो, भिक्खवे, तिण्णं धम्मानं पहानाय तयो धम्मा भावेतब्बा । कतमे तयो ? दोवचस्सताय पहानाय सोवचस्सता भावेतब्बा, पापमित्तताय R 449
पहानाय कल्याणमित्तता भावेतब्बा, चेतसो विक्खेपस्स पहानाय आनापानस्सति भावेतब्बा । इमेसं खो, भिक्खवे, तिण्णं धम्मानं पहानाय इमे तयो धम्मा भावेतब्बा" ति ।

१०. उद्धच्चसुत्तं

१. "तयोमे, भिक्खवे, धम्मा । कतमे तयो ? उद्धच्चं, असंवरो, पमादो – इमे खो, भिक्खवे, तयो धम्मा । इमेसं खो, भिक्खवे, तिण्णं धम्मानं पहानाय तयो धम्मा भावेतब्बा । कतमे तयो ? उद्धच्चस्स पहानाय समथो भावेतब्बो, असंवरस्स पहानाय संवरो भावेतब्बो, पमादस्स पहानाय अप्पमादो भावेतब्बो । इमेसं खो, भिक्खवे, तिण्णं B 391
धम्मानं पहानाय इमे तयो धम्मा भावेतब्बा" ति ।

तिकवग्गो एकादसमो[1] ।

तस्सुद्दानं

रागदुच्चरितवितक्क, सञ्ञा धातू ति वुच्चति[2] ।
अस्सादअरतितुट्ठि, दुवे[3] च उद्धच्चेन[3] वग्गो ति ॥

---

१. पठमो – स्या० । २. पवुच्चति – स्या० । ३–३. दोवच ० – रो० ।

१२. सामञ्ञवग्गो[1]

१. कायानुपस्सीसुत्तं

१. "छ, भिक्खवे, धम्मे अप्पहाय अभब्बो काये कायानुपस्सी विहरितुं। कतमे छ? कम्मारामतं, भस्सारामतं, निद्दारामतं, सङ्गणिकारामतं, इन्द्रियेसु अगुत्तद्वारतं, भोजने अमत्तञ्ञुतं – इमे खो, भिक्खवे, छ धम्मे अप्पहाय अभब्बो काये कायानुपस्सी विहरितुं।

R 450 २. "छ, भिक्खवे, धम्मे पहाय भब्बो काये कायानुपस्सी विहरितुं। कतमे छ? कम्मारामतं, भस्सारामतं, निद्दारामतं, सङ्गणिकारामतं, इन्द्रियेसु अगुत्तद्वारतं, भोजने अमत्तञ्ञुतं – इमे खो, भिक्खवे, छ धम्मे पहाय भब्बो काये कायानुपस्सी विहरितुं" ति।

२. धम्मानुपस्सीसुत्तं

१. "छ, भिक्खवे, धम्मे अप्पहाय अभब्बो अज्झत्तं काये ...पे०... बहिद्धा काये ..पे०... अज्झत्तबहिद्धा काये ...पे०... अज्झत्त वेदनासु ...पे०... बहिद्धा वेदनासु ...पे०... अज्झत्तबहिद्धा वेदनासु ...पे०... अज्झत्तं चित्ते ...पे०... बहिद्धा चित्ते ...पे०... अज्झत्तबहिद्धा चित्ते ...पे०... अज्झत्तं धम्मेसु ...पे०... बहिद्धा धम्मेसु ...पे०... अज्झत्तबहिद्धा धम्मेसु धम्मानुपस्सी विहरितुं। कतमे छ? कम्मारामतं,
B 392 भस्सारामतं, निद्दारामतं, सङ्गणिकारामतं, इन्द्रियेसु अगुत्तद्वारतं, भोजने अमत्तञ्ञुतं – इमे खो, भिक्खवे, छ धम्मे पहाय भब्बो अज्झत्तबहिद्धा धम्मेसु धम्मानुपस्सी विहरितुं" ति।

३ तपुस्ससुत्तं

१. "छहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो तपुस्सो गहपति तथागते निट्ठङ्गतो अमतद्दसो अमतं सच्छिकत्वा इरियति। कतमेहि छहि?
R.451 बुद्धे अवेच्चप्पसादेन, धम्मे अवेच्चप्पसादेन, सङ्घे अवेच्चप्पसादेन, अरियेन सीलेन, अरियेन ञाणेन, अरियाय विमुत्तिया – इमेहि खो, भिक्खवे, छहि धम्मेहि समन्नागतो तपुस्सो गहपति तथागते निट्ठङ्गतो अमतद्दसो अमतं सच्छिकत्वा इरियती" ति।

---

१. वग्गासङ्गहिता सुत्तन्ता – स्या०।

४–२३ भल्लिकादिसुत्तानि

१–२०. "छहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भल्लिको गहपति ...पे०... सुदत्तो गहपति अनाथपिण्डिको ... चित्तो गहपति मच्छिका-सण्डिको ... हत्थको आळवको ... महानामो सक्को ... उग्गो गहपति वेसालिको ... उग्गतो गहपति ... सूरो अम्बट्ठो ... जीवको कोमारभच्चो .. नकुलपिता गहपति ... तवकण्णिको गहपति ... पूरणो गहपति .. इसिदत्तो गहपति .. सन्धानो गहपति ... विचयो[1] गहपति ... विजयमाहिको[2] गहपति .. मेण्डको गहपति .. वासेट्ठो उपासको ... अरिट्ठो उपासको .. सारग्गो[3] उपासको तथागते निट्ठङ्गतो अमतद्दसो अमतं सच्छिकत्वा इरियति । कतमेहि छहि ? बुद्धे अवेच्चप्पसादेन, धम्मे अवेच्चप्पसादेन, सङ्घे अवेच्चप्पसादेन, अरियेन सीलेन, अरियेन ञाणेन, अरियाय विमुत्तिया – इमेहि खो, भिक्खवे, छहि धम्मेहि समन्नागतो सारग्गो उपासको तथागते निट्ठङ्गतो अमतद्दसो अमतं सच्छिकत्वा इरियती" ति ।

सामञ्ञवग्गो द्वादसमो ।

---

१३. रागपेय्यालं

१. "रागस्स, भिक्खवे, अभिञ्ञाय छ धम्मा भावेतब्बा । B. 393
कतमे छ ? दस्सनानुत्तरियं, सवनानुत्तरियं, लाभानुत्तरियं, सिक्खानुत्तरियं, पारिचरियानुत्तरियं, अनुस्सतानुत्तरियं – रागस्स, भिक्खवे, R 452
अभिञ्ञाय इमे छ धम्मा भावेतब्बा" ति ।

२. "रागस्स, भिक्खवे, अभिञ्ञाय छ धम्मा भावेतब्बा । कतमे छ ? बुद्धानुस्सति, धम्मानुस्सति, सङ्घानुस्सति, सीलानुस्सति, चागानुस्सति, देवतानुस्सति – रागस्स, भिक्खवे, अभिञ्ञाय इमे छ धम्मा भावेतब्बा" ति ।

३. "रागस्स, भिक्खवे, अभिञ्ञाय छ धम्मा भावेतब्बा । कतमे छ ? अनिच्चसञ्ञा, अनिच्चे दुक्खसञ्ञा, दुक्खे अनत्तसञ्ञा, पहानसञ्ञा, विरागसञ्ञा, निरोधसञ्ञा – रागस्स, भिक्खवे, अभिञ्ञाय इमे छ धम्मा भावेतब्बा" ति ।

---

१ विजयो – सी०, स्या०, रो० । २ वजियमहितो – सी०, स्या०, रो० । ३ सादत्तो – स्या० ।

४–३०. "रागस्स, भिक्खवे, परिञ्ञाय .. पे०... परिक्खयाय ... पहानाय ... खयाय ... वयाय ... विरागाय ... निरोधाय .. चागाय ... पटिनिस्सग्गाय छ[1] धम्मा भावेतब्बा"।

३१–५१०. "दोसस्स ...पे०... मोहस्स ... कोधस्स .. उपनाहस्स ... मक्खस्स ... पळासस्स[2] ... इस्साय ... मच्छरियस्स ... मायाय ... साठेय्यस्स[3] ... थम्भस्स ... सारम्भस्स ... मानस्स ... अतिमानस्स ... मदस्स ... पमादस्स अभिञ्ञाय ... पे०.... परिञ्ञाय ... परिक्खयाय . पहानाय ... खयाय वयाय ... विरागाय ... निरोधाय ... चागाय ... पटिनिस्सग्गाय ...पे०... इमे छ धम्मा भावेतब्बा" ति।

इदमवोच भगवा। अत्तमना ते भिक्खू भगवतो भासितं अभिनन्दुं ति।

रागपेय्यालं निट्ठित ।

छक्कनिपातो निट्ठितो ।

———.०:———

१ इमे छ – स्या०। २. पलासस्स – रो०। ३. सायेय्यस्स – स्या०।

७. सत्तकनिपातो

१. धनवग्गो

१. पठमपियसुत्तं

१. एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति B. 395, R. vol IV;1. जेतवने अनाथपिण्डिकस्स आरामे । तत्र खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि – "भिक्खवो" ति । "भदन्ते" ति ते भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसुं । भगवा एतदवोच –

२. "सत्तहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु सब्रह्मचारीनं अप्पियो च होति अमनापो च अगरु च अभावनीयो च । कतमेहि सत्तहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु लाभकामो च होति, सक्कारकामो च होति[1], अनवञ्ञत्तिकामो च होति, अहिरिको च होति, अनोत्तप्पी च, पापिच्छो च, मिच्छादिट्ठि च । इमेहि खो, भिक्खवे, सत्तहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु सब्रह्मचारीनं अप्पियो च होति अमनापो च अगरु च अभावनीयो च ।

३. "सत्तहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु सब्रह्मचारीनं पियो च होति, मनापो च गरु च भावनीयो च । कतमेहि सत्तहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु न लाभकामो च होति, न सक्कारकामो च होति, R 2 न अनवञ्ञत्तिकामो च होति, हिरीमा[2] च होति, ओत्तप्पी च, अप्पिच्छो च, सम्मादिट्ठि च । B. 396 इमेहि खो, भिक्खवे, सत्तहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु सब्रह्मचारीनं पियो च होति मनापो च गरु च भावनीयो चा" ति ।

---

२. दुतियपियसुत्तं

१. "सत्तहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु सब्रह्मचारीनं अप्पियो च होति अमनापो च अगरु च अभावनीयो च । कतमेहि सत्तहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु लाभकामो च होति, सक्कारकामो च होति, अनवञ्ञत्तिकामो च होति, अहिरिको च होति, अनोत्तप्पी च, इस्सुकी च, मच्छरी च । इमेहि खो, भिक्खवे, सत्तहि धम्मेहि समन्नागतो

---

१. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । २. हिरिमा – रो० ।

भिक्खु सब्रह्मचारीनं अप्पियो च होति अमनापो च अगरु च अभावनीयो च ।

२. "सत्तहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु सब्रह्मचारीनं पियो च होति मनापो च गरु च भावनीयो च । कतमेहि सत्तहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु न लाभकामो च होति, न सक्कारकामो च होति, न अनवञ्ञत्तिकामो च होति, हिरीमा च होति, ओत्तप्पी च, अनिस्सुकी च, अमच्छरी च । इमेहि खो, भिक्खवे, सत्तहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु सब्रह्मचारीनं पियो च होति मनापो च गरु च भावनीयो चा" ति।

---

३. सङ्खित्तबलसुत्तं

१. एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने
R. 3 अनाथपिण्डिकस्स आरामे ...पे०... सत्तिमानि, भिक्खवे, बलानि । कतमानि सत्त ? सद्धाबलं, विरियबलं, हिरीबल, ओत्तप्पबलं, सतिबलं, समाधिबलं, पञ्ञाबलं – इमानि खो, भिक्खवे, सत्त बलानी ति ।

"सद्धाबलं विरियं[1] च[1], हिरी[2] ओत्तप्पियं बल ।
सतिबलं समाधि[3] च[3], पञ्ञा वे सत्तमं बलं ।।
"एतेहि बलवा भिक्खु, सुखं जीवति पण्डितो ।
B. 397 योनिसो विचिने धम्मं, पञ्ञायत्थं विपस्सति ।
पज्जोतस्सेव[4] निब्बानं, विमोक्खो[5] होति चेतसो" ति ।।

---

४. वित्थतबलसुत्तं

१. "सत्तिमानि, भिक्खवे, बलानि । कतमानि सत्त ? सद्धाबल, विरियबलं, हिरीबलं, ओत्तप्पबलं, सतिबलं, समाधिबलं, पञ्ञाबलं ।

२. "कतमं च, भिक्खवे, सद्धाबलं ? इध, भिक्खवे, अरियसावको सद्धो होति, सद्दहति तथागतस्स बोधिं – 'इति पि सो भगवा अरहं सम्मासम्बुद्धो ...पे०.. सत्था देवमनुस्सानं बुद्धो भगवा' ति । इदं वुच्चति, भिक्खवे, सद्धाबलं ।

३. "कतमं च, भिक्खवे, विरियबलं ? इध, भिक्खवे, अरियसावको आरद्धविरियो विहरति अकुसलानं धम्मानं पहानाय कुसलानं

१–१ विरियबलं – स्या०; वीरियं च – म० । २ हिरि – रो० । ३–३ समाधिबल – स्या०; समाधिं च – रो० । ४. पजोतस्सेव – स्या० । ५. विमोखो – रो० ।

धम्मानं उपसम्पदाय, थामवा दळ्हपरक्कमो अनिक्खित्तधुरो कुसलेसु धम्मेसु। इदं वुच्चति, भिक्खवे, विरियबलं।

४. "कतमं च, भिक्खवे, हिरीबलं? इध, भिक्खवे, अरियसावको हिरीमा होति, हिरीयति[1] कायदुच्चरितेन वचीदुच्चरितेन मनोदुच्चरितेन, हिरीयति पापकानं अकुसलानं धम्मानं समापत्तिया। R. 4 इदं वुच्चति, भिक्खवे, हिरीबलं।

५. "कतमं च, भिक्खवे, ओत्तप्पबलं? इध, भिक्खवे, अरियसावको ओत्तप्पी होति, ओत्तप्पति कायदुच्चरितेन वचीदुच्चरितेन मनोदुच्चरितेन, ओत्तप्पति पापकानं अकुसलानं धम्मानं समापत्तिया। इदं वुच्चति, भिक्खवे, ओत्तप्पबलं।

६. "कतमं च, भिक्खवे, सतिबलं? इध, भिक्खवे, अरियसावको सतिमा होति परमेन सतिनेपक्केन समन्नागतो चिरकतं पि चिरभासितं पि सरिता अनुस्सरिता। इदं, वुच्चति, भिक्खवे, सतिबलं।

७. "कतमं च, भिक्खवे, समाधिबलं? इध, भिक्खवे, अरियसावको विविच्चेव कामेहि ...पे०... चतुत्थं झानं उपसम्पज्ज विहरति। इदं वुच्चति, भिक्खवे, समाधिबलं।

८. "कतमं च, भिक्खवे, पञ्ञाबलं? इध, भिक्खवे, अरिय- B. 393
सावको पञ्ञवा होति उदयत्थगामिनिया पञ्ञाय समन्नागतो अरियाय निब्बेधिकाय सम्मा दुक्खक्खयगामिनिया। इदं वुच्चति, भिक्खवे, पञ्ञाबलं। इमानि खो, भिक्खवे, सत्त बलानी ति।

"सद्धाबलं विरियं च, हिरी ओत्तप्पियं बलं।
सतिबलं समाधि च, पञ्ञा वे सत्तमं बलं॥
"एतेहि बलवा भिक्खु, सुखं जीवति पण्डितो।
योनिसो विचिने धम्मं, पञ्ञायत्थं विपस्सति।
पज्जोतस्सेव निब्बानं, विमोक्खो होति चेतसो" ति॥

---

५. सङ्खित्तधनसुत्तं

१. "सत्तिमानि, भिक्खवे, धनानि। कतमानि सत्त? सद्धाधनं, सीलधनं, हिरीधनं, ओत्तप्पधनं, सुतधनं, चागधनं, पञ्ञाधनं –

१ हिरियति – स्या०, रो०।

R 5 इमानि खो, भिक्खवे, सत्त धनानी ति ।

"सद्धाधनं सीलधनं, हिरी ओत्तप्पियं धनं ।
सुतधनं च चागो च, पञ्ञा वे सत्तमं धनं ॥

"यस्स एते[1] धना अत्थि, इत्थिया पुरिसस्स वा ।
अदलिद्दो[2] ति तं आहु, अमोघं तस्स जीवितं ॥

"तस्मा सद्धं च सीलं च, पसादं धम्मदस्सनं ।
अनुयुञ्जेथ मेधावी, सरं बुद्धान सासनं" ति ॥

---

६. वित्थतधनसुत्तं

१. "सत्तिमानि, भिक्खवे, धनानि । कतमानि सत्त ? सद्धाधनं, सीलधनं, हिरीधनं, ओत्तप्पधनं, सुतधनं, चागधनं, पञ्ञाधनं ।

२. "कतमं च, भिक्खवे, सद्धाधनं ? इध, भिक्खवे, अरियसावको सद्धो होति, सद्दहति तथागतस्स बोधिं – 'इति पि सो भगवा अरहं सम्मासम्बुद्धो ...पे०... बुद्धो भगवा' ति । इदं वुच्चति, भिक्खवे, सद्धाधनं ।

B 399 ३. "कतमं च, भिक्खवे, सीलधनं ? इध, भिक्खवे, अरियसावको पाणातिपाता पटिविरतो होति ...पे०... सुरामेरयमज्जपमादट्ठाना पटिविरतो होति । इदं वुच्चति, भिक्खवे, सीलधनं ।

४. "कतमं च, भिक्खवे, हिरीधनं ? इध, भिक्खवे, अरियसावको हिरीमा होति, हिरीयति कायदुच्चरितेन वचीदुच्चरितेन मनोदुच्चरितेन, हिरीयति पापकानं अकुसलानं धम्मानं समापत्तिया । इदं वुच्चति, भिक्खवे, हिरीधनं ।

५. "कतमं च, भिक्खवे, ओत्तप्पधनं ? इध, भिक्खवे, अरियसावको ओत्तप्पी होति, ओत्तप्पति कायदुच्चरितेन वचीदुच्चरितेन मनोदुच्चरितेन, ओत्तप्पति पापकानं अकुसलानं धम्मानं समापत्तिया । इदं वुच्चति, भिक्खवे, ओत्तप्पधनं ।

R 6 ६. "कतमं च, भिक्खवे, सुतधनं ? इध, भिक्खवे, अरियसावको बहुस्सुतो होति सुतधरो सुतसन्निचयो । ये ते धम्मा आदिकल्याणा मज्झेकल्याणा परियोसानकल्याणा सात्थं सब्यञ्जनं, केवल-

---

१. एता – स्या० । २. अदळिद्दो – स्या० ।

परिपुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं अभिवदन्ति, तथारूपास्स धम्मा बहुस्सुता होन्ति धाता[1] वचसा परिचिता मनसानुपेक्खिता दिट्ठिया सुप्पटिविद्धा। इदं वुच्चति, भिक्खवे, सुतधनं।

७. "कतमं च, भिक्खवे, चागधनं? इध, भिक्खवे, अरियसावको विगतमलमच्छेरेन चेतसा अगारं अज्झावसति मुत्तचागो पयतपाणि वोस्सग्गरतो याचयोगो दानसंविभागरतो। इदं वुच्चति, भिक्खवे, चागधनं।

८. "कतमं च, भिक्खवे, पञ्ञाधनं? इध, भिक्खवे, अरियसावको पञ्ञवा होति ...पे०... सम्मा दुक्खक्खयगामिनिया। इदं वुच्चति, भिक्खवे, पञ्ञाधनं। इमानि खो, भिक्खवे, सत्त धनानी ति।

"सद्धाधनं सीलधनं, हिरी ओत्तप्पियं धनं।
सुतधनं च चागो च, पञ्ञा वे सत्तमं धनं॥
"यस्स एते धना अत्थि, इत्थिया पुरिसस्स वा।
अदलिद्दो ति तं आहु, अमोघं तस्स जीवितं॥
"तस्मा सद्धं च सीलं च, पसादं धम्मदस्सनं।
अनुयुञ्जेथ मेधावी, सरं बुद्धान सासनं" ति।

---

७. उग्गसुत्तं

१. अथ खो उग्गो राजमहामत्तो येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि। एकमन्तं निसिन्नो खो उग्गो राजमहामत्तो भगवन्तं एतदवोच – B. 400

२. "अच्छरियं, भन्ते, अब्भुतं, भन्ते! याव अड्ढो चायं[2], भन्ते, मिगारो रोहणेय्यो याव महद्धनो याव महाभोगो" ति।

"कीव[3] अड्ढो पनुग्ग, मिगारो रोहणेय्यो, कीव महद्धनो, कीव महाभोगो" ति? R. 7

"सतं, भन्ते, सतसहस्सानं[4] हिरञ्ञस्स, को पन वादो रूपियस्सा" ति!

"अत्थि खो एतं, उग्ग, धनं नेतं 'नत्थी' ति वदामी ति। तं च खो एतं, उग्ग, धनं साधारणं अग्गिना उदकेन राजूहि चोरेहि अप्पियेहि

---

१ धता – स्या०, रो०। २. चाय – रो०। ३ किन्च – स्या०। ४. सहस्सानं – सी०; सहस्सानि – स्या०।

दायादेहि। सत्त खो इमानि, उग्ग, धनानि असाधारणानि अग्गिना उदकेन राजूहि चोरेहि अप्पियेहि दायादेहि। कतमानि सत्त ? सद्धाधनं, सीलधनं, हिरीधनं, ओत्तप्पधनं, सुतधनं, चागधनं, पञ्ञाधनं – इमानि खो, उग्ग, सत्त धनानि असाधारणानि अग्गिना उदकेन राजूहि चोरेहि अप्पियेहि दायादेही ति।

"सद्धाधनं सीलधनं, हिरी ओत्तप्पियं धनं।
सुतधन च चागो च, पञ्ञा वे सत्तमं धनं॥

"यस्स एते धना अत्थि, इत्थिया पुरिसस्स वा।
स वे महद्धनो लोके, अजेय्यो देवमानुसे॥

"तस्मा सद्धं च सीलं च, पसादं धम्मदस्सनं।
अनुयुञ्जेथ मेधावी, सरं बुद्धानं सासनं" ति॥

---

८. संयोजनसुत्तं

१. "सत्तिमानि, भिक्खवे, संयोजनानि। कतमानि सत्त ? अनुनयसंयोजनं, पटिघसंयोजनं, दिट्ठिसंयोजनं, विचिकिच्छासंयोजनं, मानसंयोजनं, भवरागसंयोजनं, अविज्जासंयोजनं – इमानि खो, भिक्खवे, सत्त संयोजनानी" ति।

---

९. पहानसुत्तं

B. 401 १. "सत्तन्नं, भिक्खवे, संयोजनानं पहानाय समुच्छेदाय ब्रह्म-
R. 8 चरियं वुस्सति। कतमेसं सत्तन्नं ? अनुनयसंयोजनस्स पहानाय समुच्छेदाय ब्रह्मचरियं वुस्सति, पटिघसंयोजनस्स ...पे०.. दिट्ठिसंयोजनस्स .. विचिकिच्छासंयोजनस्स .. मानसंयोजनस्स ... भवरागसंयोजनस्स .. अविज्जासंयोजनस्स पहानाय समुच्छेदाय ब्रह्मचरियं वुस्सति। इमेसं खो, भिक्खवे, सत्तन्नं संयोजनानं पहानाय समुच्छेदाय ब्रह्मचरियं वुस्सति। यतो च खो, भिक्खवे, भिक्खुनो अनुनयसंयोजनं पहीनं होति उच्छिन्नमूलं तालावत्थुकतं अनभावङ्कतं आयतिं अनुप्पादधम्मं। पटिघसंयोजनं ...पे०.. दिट्ठिसंयोजनं ... विचिकिच्छासंयोजनं ... मानसंयोजनं .. भवरागसंयोजनं .. अविज्जासंयोजनं पहीनं होति उच्छिन्नमूलं तालावत्थुकतं अनभावङ्कतं आयतिं अनुप्पादधम्मं। अयं वुच्चति, भिक्खवे,

भिक्खु अच्छेच्छि तण्हं, विवत्तयि संयोजनं, सम्मा मानाभिसमया अन्तमकासि दुक्खस्सा" ति ।

---

१०. मच्छरियसुत्तं

१. "सत्तिमानि, भिक्खवे, संयोजनानि । कतमानि सत्त ? अनुनयसंयोजनं, पटिघसंयोजनं, दिट्ठिसंयोजनं, विचिकिच्छासंयोजनं, मानसंयोजनं, इस्सासंयोजनं, मच्छरियसंयोजनं – इमानि खो, भिक्खवे, सत्त संयोजनानी" ति ।

धनवग्गो पठमो ।

तस्सुद्दानं

द्वे[1] पियानि बलं धनं[1], सङ्खित्तं[2] चेव वित्थत[2] ।
उग्गं संयोजनं चेव, पहानं[3] मच्छरियेन[4] चा[4] ति ।। R. 9

---

२. अनुसयवग्गो

१. पठमअनुसयसुत्तं

१. "सत्तिमे, भिक्खवे, अनुसया । कतमे सत्त ? कामरागानुसयो, पटिघानुसयो, दिट्ठानुसयो, विचिकिच्छानुसयो, मानानुसयो, भवरागानुसयो, अविज्जानुसयो – इमे खो, भिक्खवे, सत्त अनुसया" ति । B. 402

---

२. दुतियअनुसयसुत्तं

१. "सत्तन्नं, भिक्खवे, अनुसयानं पहानाय[5] समुच्छेदाय ब्रह्मचरियं वुस्सति । कतमेसं सत्तन्नं ? कामरागानुसयस्स पहानाय समुच्छेदाय ब्रह्मचरियं वुस्सति, पटिघानुसयस्स ...पे०... दिट्ठानुसयस्स ... विचिकिच्छानुसयस्स .. मानानुसयस्स ... भवरागानुसयस्स ... अविज्जानु-

---

१–१ द्वेपियञ्च बलधन – सी०, द्वे पियञ्च ० – स्या०, द्वे पिय द्वे बल धन – रो० । २–२. असञ्ञमेसखित्त – सी० । ३ पहान – सी०, स्या०, रो० । ४–४. मच्छरियेना – रो० । ५ पहानाय समुग्घाताय – सी० ।

धम्मानुसारी, सद्धानुसारी – इमे खो, भिक्खवे, सत्त पुग्गला आहुनेय्या R.11 पाहुनेय्या दक्खिणेय्या अञ्जलिकरणीया अनुत्तरं पुञ्ञक्खेत्तं लोकस्सा" ति ।

---

५. उदकूपमासुत्तं

१. "सत्तिमे, भिक्खवे, उदकूपमा पुग्गला सन्तो संविज्जमाना लोकस्मिं । कतमे सत्त ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो सकिं निमुग्गो निमुग्गो व होति; इध पन, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो उम्मुज्जित्वा निमुज्जति; इध पन, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो उम्मुज्जित्वा ठितो होति; इध पन, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो उम्मुज्जित्वा विपस्सति विलोकेति; इध पन, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो उम्मुज्जित्वा पतरति; इध पन, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो उम्मुज्जित्वा पतिगाधप्पत्तो होति; इध पन, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो उम्मुज्जित्वा तिण्णो होति पारङ्गतो[1] थले तिट्ठति ब्राह्मणो ।

२. "कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो सकिं निमुग्गो निमुग्गो व होति ? इध पन, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो समन्नागतो होति एकन्तकाळकेहि अकुसलेहि धम्मेहि । एवं खो, भिक्खवे, पुग्गलो सकिं निमुग्गो निमुग्गो व होति ।

३. "कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो उम्मुज्जित्वा निमुज्जति ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो उम्मुज्जति साधु सद्धा कुसलेसु धम्मेसु, साधु हिरी ...पे०... साधु ओत्तप्पं ... साधु विरियं ... साधु पञ्ञा कुसलेसु धम्मेसू ति । तस्स सा सद्धा नेव तिट्ठति नो वड्ढति हायतियेव, तस्स सा हिरी ...पे०... तस्स तं ओत्तप्पं ... तस्स तं विरियं ... तस्स सा पञ्ञा नेव तिट्ठति नो वड्ढति हायतियेव । एवं खो, भिक्खवे, पुग्गलो उम्मुज्जित्वा निमुज्जति ।

४. "कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो उम्मुज्जित्वा ठितो होति ? B 404 इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो उम्मुज्जति साधु सद्धा कुसलेसु धम्मेसु, R 12 साधु हिरी ...पे०... साधु ओत्तप्पं ... साधु विरियं ... साधु पञ्ञा कुसलेसु धम्मेसू ति । तस्स सा सद्धा नेव हायति नो वड्ढति ठिता[2] होति, तस्स सा हिरी ...पे०... तस्स तं ओत्तप्पं ... तस्स तं विरियं ... तस्स सा

---

१. पारगतो – सी०, स्या०, रो० । २. ठितो – स्या० ।

पञ्ञा नेव हायति नो वड्ढति ठिता होति । एवं खो, भिक्खवे, पुग्गलो उम्मुज्जित्वा ठितो होति ।

५. "कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो उम्मुज्जित्वा विपस्सति विलोकेति ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो उम्मुज्जति साधु सद्धा कुसलेसु धम्मेसु, साधु हिरी ... पे०. साधु ओत्तप्पं ... साधु विरियं .. साधु पञ्ञा कुसलेसु धम्मेसू ति । सो तिण्णं संयोजनानं परिक्खया सोतापन्नो होति अविनिपातधम्मो नियतो सम्बोधिपरायणो । एवं खो, भिक्खवे, पुग्गलो उम्मुज्जित्वा विपस्सति विलोकेति ।

६. "कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो उम्मुज्जित्वा पतरति ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो उम्मुज्जति साधु सद्धा कुसलेसु धम्मेसु, साधु हिरी ..पे०... साधु ओत्तप्पं ... साधु विरियं .. साधु पञ्ञा कुसलेसु धम्मेसू ति । सो तिण्णं संयोजनानं परिक्खया रागदोसमोहानं तनुत्ता सकदागामी होति, सकिदेव इमं लोकं आगन्त्वा दुक्खस्सन्तकरो[1] ति[1] । एवं खो, भिक्खवे, पुग्गलो उम्मुज्जित्वा पतरति ।

७. "कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो उम्मुज्जित्वा पतिगाधप्पत्तो होति ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो उम्मुज्जति साधु सद्धा कुसलेसु धम्मेसु, साधु हिरी ...पे०... साधु ओत्तप्पं ... साधु विरियं ... साधु पञ्ञा कुसलेसु धम्मेसू ति । सो पञ्चन्नं ओरम्भागियानं संयोजनानं परिक्खया ओपपातिको होति तत्थ परिनिब्बायी अनावत्तिधम्मो तस्मा लोका । एवं खो, भिक्खवे, पुग्गलो उम्मुज्जित्वा पतिगाधप्पत्तो होति ।

८. "कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो उम्मुज्जित्वा तिण्णो होति
R. 13 पारङ्गतो थले तिट्ठति ब्राह्मणो । इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो उम्मुज्जति साधु सद्धा कुसलेसु धम्मेसु, साधु हिरी .. पे०... साधु
B. 405 ओत्तप्पं ... साधु विरियं ... साधु पञ्ञा कुसलेसु धम्मेसू ति । सो आसवानं खया अनासवं चेतोविमुत्तिं पञ्ञाविमुत्तिं दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्ञा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरति । एवं खो, भिक्खवे, पुग्गलो उम्मुज्जित्वा तिण्णो होति पारङ्गतो थले तिट्ठति ब्राह्मणो ।

"इमे खो, भिक्खवे, सत्त उदकूपमा पुग्गला सन्तो संविज्जमाना लोकस्मिं" ति ।

१–१. दुक्खस्सन्तं करोति – सी०, स्या०, रो० ।

६. अनिच्चानुपस्सीसुत्तं

१. “सत्तिमे, भिक्खवे, पुग्गला आहुनेय्या पाहुनेय्या दक्खिणेय्या अञ्जलिकरणीया अनुत्तरं पुञ्ञक्खेत्तं लोकस्स। कतमे सत्त ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो सब्बसङ्खारेसु अनिच्चानुपस्सी विहरति अनिच्चसञ्ञी अनिच्चपटिसंवेदी सततं समितं अब्बोकिण्णं चेतसा अधिमुच्चमानो पञ्ञाय परियोगाहमानो। सो आसवानं खया ...पे०... सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरति। अयं, भिक्खवे, पठमो पुग्गलो आहुनेय्यो पाहुनेय्यो दक्खिणेय्यो अञ्जलिकरणीयो अनुत्तरं पुञ्ञक्खेत्तं लोकस्स।

२ “पुन च परं, भिक्खवे, इधेकच्चो पुग्गलो सब्बसङ्खारेसु अनिच्चानुपस्सी विहरति अनिच्चसञ्ञी अनिच्चपटिसंवेदी सततं समितं अब्बोकिण्णं चेतसा अधिमुच्चमानो पञ्ञाय परियोगाहमानो। तस्स अपुब्बं अचरिमं आसवपरियादानं च होति जीवितपरियादानं च। अयं, भिक्खवे, दुतियो पुग्गलो आहुनेय्यो ...पे०... अनुत्तरं पुञ्ञक्खेत्तं लोकस्स।

३. “पुन च परं, भिक्खवे, इधेकच्चो पुग्गलो सब्बसङ्खारेसु अनिच्चानुपस्सी विहरति अनिच्चसञ्ञी अनिच्चपटिसंवेदी सततं समितं अब्बोकिण्णं चेतसा अधिमुच्चमानो पञ्ञाय परियोगाहमानो। सो पञ्चन्नं ओरम्भागियानं संयोजनानं परिक्खया अन्तरापरिनिब्बायी R. 14
होति ...पे०... उपहच्चपरिनिब्बायी होति ...पे०... असङ्खारपरिनिब्बायी होति ...पे० .. ससङ्खारपरिनिब्बायी होति ...पे०... उद्धंसोतो होति अकनिट्ठगामी। अयं, भिक्खवे, सत्तमो पुग्गलो आहुनेय्यो पाहुनेय्यो दक्खिणेय्यो अञ्जलिकरणीयो अनुत्तरं पुञ्ञक्खेत्तं लोकस्स। इमे खो, भिक्खवे, सत्त पुग्गला आहुनेय्या पाहुनेय्या दक्खिणेय्या अञ्जलिकरणीया अनुत्तरं पुञ्ञक्खेत्तं लोकस्सा” ति।

---

७. दुक्खानुपस्सीसुत्तं

१ सत्तिमे, भिक्खवे, पुग्गला आहुनेय्या ...पे०... अनुत्तरं B. 406
पुञ्ञक्खेत्तं लोकस्स। कतमे सत्त ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो सब्बसङ्खारेसु दुक्खानुपस्सी विहरति ...पे०...।

---

८. अनत्तानुपस्सीसुत्तं

१. सब्बेसु धम्मेसु अनत्तानुपस्सी विहरति ... पे०... ।

९. निब्बानसुत्तं

१. "निब्बाने सुखानुपस्सी विहरति सुखसञ्ञी सुखपटिसंवेदी सततं समितं अब्बोकिण्णं चेतसा अधिमुच्चमानो पञ्ञाय परियोगाहमानो । सो आसवानं खया ... पे०... सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरति । अयं भिक्खवे, पठमो पुग्गलो आहुनेय्यो ... पे०... पुञ्ञक्खेत्तं लोकस्स ।

२. "पुन च परं, भिक्खवे, इधेकच्चो पुग्गलो निब्बाने सुखानुपस्सी विहरति सुखसञ्ञी सुखपटिसंवेदी सततं समितं अब्बोकिण्णं चेतसा अधिमुच्चमानो पञ्ञाय परियोगाहमानो । तस्स अपुब्बं अचरिमं आसवपरियादानं च होति जीवितपरियादानं च । अयं, भिक्खवे, दुतियो पुग्गलो आहुनेय्यो ... पे०... अनुत्तरं पुञ्ञक्खेत्तं लोकस्स ।

३. "पुन च परं, भिक्खवे, इधेकच्चो पुग्गलो निब्बाने सुखानुपस्सी विहरति सुखसञ्ञी सुखपटिसंवेदी सततं समितं अब्बोकिण्णं चेतसा अधिमुच्चमानो पञ्ञाय परियोगाहमानो । सो पञ्चन्नं ओरम्भा-
R. 15 गियानं संयोजनानं परिक्खया अन्तरापरिनिब्बायी होति ... पे०.. उपहच्चपरिनिब्बायी होति ... पे०... असङ्खारपरिनिब्बायी होति .. पे० .. ससङ्खारपरिनिब्बायी होति ... पे० .. उद्धंसोतो होति अकनिट्ठगामी । अयं, भिक्खवे, सत्तमो पुग्गलो आहुनेय्यो ... पे०... अनुत्तरं पुञ्ञक्खेत्तं लोकस्स । इमे खो, भिक्खवे, सत्त पुग्गला आहुनेय्या... पे०... अनुत्तरं पुञ्ञक्खेत्तं लोकस्सा" ति ।

१०. निद्दसवत्थुसुत्तं

B 407 १. "सत्तिमानि, भिक्खवे, निद्दसवत्थूनि । कतमानि सत्त ? इध, भिक्खवे, भिक्खु सिक्खासमादाने तिब्बच्छन्दो होति आयतिं च सिक्खासमादाने अविगतपेमो[1], धम्मनिसन्तिया तिब्बच्छन्दो होति आयतिं च धम्मनिसन्तिया अविगतपेमो, इच्छाविनये तिब्बच्छन्दो होति आयतिं च इच्छाविनये अविगतपेमो, पटिसल्लाने तिब्बच्छन्दो होति आयतिं च

---

१. अविपतपेमो – स्या० ।

पटिसल्लाने अविगतपेमो, विरियारम्भे तिब्बच्छन्दो होति आयतिं च विरियारम्भे अविगतपेमो, सतिनेपक्के तिब्बच्छन्दो होति आयतिं च सतिनेपक्के अविगतपेमो, दिट्ठिपटिवेधे तिब्बच्छन्दो होति आयतिं च दिट्ठिपटिवेधे अविगतपेमो। इमानि खो, भिक्खवे, सत्त निद्दसवत्थूनी" ति।

अनुसयवग्गो दुतियो।

तस्सुद्दानं

दुवे[1] अनुसया कुलं[2], पुग्गलं[3] उदकूपमं[3] ।
अनिच्चं[4] दुक्खं[4] अनत्ता च, निब्बानं[5] निद्दसवत्थु चा ति[5] ।।

———o———

३. वज्जिसत्तकवग्गो

१. सारन्ददसुत्तं

१. एवं मे सुतं। एकं समयं भगवा वेसालियं विहरति सारन्ददे चेतिये। अथ खो सम्बहुला लिच्छवी येन भगवा तेनुपसङ्कमिंसु; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदिंसु। एकमन्तं निसिन्ने खो ते लिच्छवी भगवा एतदवोच – "सत्त वो, लिच्छवी, अपरिहानिये धम्मे देसेस्सामि। तं सुणाथ, साधुकं मनसि करोथ; भासिस्सामी" ति। "एवं, भन्ते" ति खो ते लिच्छवी भगवतो पच्चस्सोसुं। भगवा एतदवोच – R. 16

२. "कतमे च, लिच्छवी, सत्त अपरिहानिया धम्मा? यावकीवञ्च, लिच्छवी, वज्जी अभिण्हं[6] सन्निपाता भविस्सन्ति सन्निपातबहुला; वुद्धियेव, लिच्छवी, वज्जीनं पाटिकङ्खा, नो परिहानि। B. 408

३. "यावकीवञ्च, लिच्छवी, वज्जी समग्गा सन्निपतिस्सन्ति, समग्गा वुट्ठहिस्सन्ति, समग्गा वज्जिकरणीयानि करिस्सन्ति; वुद्धियेव, लिच्छवी, वज्जीनं पाटिकङ्खा, नो परिहानि।

४. "यावकीवञ्च, लिच्छवी, वज्जी अपञ्ञत्तं न पञ्ञापेस्सन्ति, पञ्ञत्तं न समुच्छिन्दिस्सन्ति, यथापञ्ञत्ते पोराणे वज्जिधम्मे

१ द्वे – सी०, स्या०, रो०। २ कुसलं – सी०, रो०। ३–३. उदकूपमञ्च पञ्चमं – सी०। ४–४ अनिच्चा दुक्खा – स्या०, रो०। ५–५ सुखनिद्दसवत्थुहि ते दसाति – सी०; ० निद्दसवत्थूनीति – स्या०, रो०। ६. अभिण्हं – स्या०।

समादाय वत्तिस्सन्ति; वुद्धियेव, लिच्छवी, वज्जीनं पाटिकङ्खा, नो परिहानि।

५. "यावकीवञ्च, लिच्छवी, वज्जी ये ते वज्जीनं वज्जिमहल्लका ते सक्करिस्सन्ति गरुं[1] करिस्सन्ति मानेस्सन्ति पूजेस्सन्ति, तेसं च सोतब्बं मञ्ञिस्सन्ति, वुद्धियेव, लिच्छवी, वज्जीनं पाटिकङ्खा, नो परिहानि।

६. "यावकीवञ्च, लिच्छवी, वज्जी या ता कुलित्थियो कुलकुमारियो ता न ओकस्स[2] पसय्ह वासेस्सन्ति; वुद्धियेव, लिच्छवी, वज्जीनं पाटिकङ्खा, नो परिहानि।

७. "यावकीवञ्च, लिच्छवी, वज्जी यानि तानि वज्जीनं वज्जिचेतियानि अब्भन्तरानि चेव बाहिरानि च तानि सक्करिस्सन्ति
R. 17 गरुं करिस्सन्ति मानेस्सन्ति पूजेस्सन्ति, तेसं च दिन्नपुब्बं कतपुब्बं धम्मिकं बलिं नो परिहापेस्सन्ति, वुद्धियेव, लिच्छवी, वज्जीनं पाटिकङ्खा, नो परिहानि।

८. "यावकीवञ्च, लिच्छवी, वज्जीनं अरहन्तेसु धम्मिका रक्खावरणगुत्ति सुसंविहिता भविस्सति – 'किन्ति अनागता च अरहन्तो विजितं आगच्छेय्युं, आगता च अरहन्तो विजिते फासुं विहरेय्युं' ति; वुद्धियेव, लिच्छवी, वज्जीनं पाटिकङ्खा, नो परिहानि।

९. "यावकीवञ्च, लिच्छवी, इमे सत्त अपरिहानिया धम्मा वज्जीसु ठस्सन्ति, इमेसु च सत्तसु अपरिहानियेसु धम्मेसु वज्जी सन्दिस्सिस्सन्ति[3]; वुद्धियेव, लिच्छवी, वज्जीनं पाटिकङ्खा, नो परिहानी" ति।

---

२. वस्सकारसुत्तं

B. 409 १. एवं मे सुतं। एकं समयं भगवा राजगहे विहरति गिज्झकूटे पब्बते। तेन खो पन समयेन राजा मागधो अजातसत्तु वेदेहिपुत्तो वज्जी अभियातुकामो होति। सो एवमाह – "अहं हिमे[4] वज्जी एवंमहिद्धिके एवंमहानुभावे उच्छेच्छामि[5], वज्जी विनासेस्सामि, वज्जी अनयब्यसनं आपादेस्सामी" ति।

---

१. गरु – सी०, स्या०, रो०। २ ओक्कस्स – सी०, स्या०, रो०। ३ सन्दिस्सन्ति – सी० ४ इमे – सी०, स्या०, रो०। ५. उच्छेस्सामि – सी०, उच्छेज्जिस्सामि – स्या०, रो०।

२. अथ खो राजा मागधो अजातसत्तु वेदेहिपुत्तो वस्सकारं ब्राह्मणं मागधमहामत्तं[1] आमन्तेसि – "एहि त्वं, ब्राह्मण, येन भगवा तेनुपसङ्कम[2]; उपसङ्कमित्वा मम वचनेन भगवतो पादे सिरसा वन्दाहि[3], अप्पाबाधं अप्पातङ्कं लहुट्ठानं बलं फासुविहारं पुच्छ – 'राजा, भन्ते, मागधो अजातसत्तु वेदेहिपुत्तो भगवतो पादे सिरसा वन्दति, अप्पाबाधं अप्पातङ्कं लहुट्ठानं बलं फासुविहारं पुच्छती' ति । एवं च वदेहि – 'राजा, भन्ते, मागधो अजातसत्तु वेदेहिपुत्तो वज्जी अभियातुकामो । सो एवमाह – 'अहं हिमे वज्जी एवंमहिद्धिके एवंमहानुभावे उच्छेच्छामि, वज्जी विनासेस्सामि, वज्जी अनयब्यसनं आपादेस्सामी[4]" ति । यथा ते भगवा R. 18 ब्याकरोति, तं साधुकं उग्गहेत्वा मम आरोचेय्यासि । न हि तथागता वितथं भणन्ती" ति ।

३. "एवं, भो" ति खो वस्सकारो ब्राह्मणो मागधमहामत्तो रञ्ञो मागधस्स अजातसत्तुस्स वेदेहिपुत्तस्स पटिस्सुत्वा[5] येन भगवा तेनुपसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा भगवता सद्धिं सम्मोदि । सम्मोदनीयं कथं सारणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो वस्सकारो ब्राह्मणो मागधमहामत्तो भगवन्तं एतदवोच – "राजा, भो गोतम, मागधो अजातसत्तु वेदेहिपुत्तो भोतो गोतमस्स पादे सिरसा वन्दति, अप्पाबाधं अप्पातङ्कं लहुट्ठानं बलं फासुविहारं पुच्छति । राजा[6], भो गोतम, मागधो अजातसत्तु वेदेहिपुत्तो वज्जी अभियातुकामो । सो एवमाह – 'अहं हिमे वज्जी एवंमहिद्धिके एवंमहानुभावे उच्छेच्छामि, वज्जी विनासेस्सामि, वज्जी अनयब्यसनं आपादेस्सामी'" ति ।

४. तेन खो पन समयेन आयस्मा आनन्दो भगवतो पिट्ठितो B. 410 ठितो होति भगवन्तं बीजयमानो[7] । अथ खो भगवा आयस्मन्तं आनन्दं आमन्तेसि – "किन्ति ते, आनन्द, सुतं – 'वज्जी अभिण्हं सन्निपाता सन्निपातबहुला'" ति ?

"सुतं मेतं, भन्ते – 'वज्जी अभिण्हं सन्निपाता सन्निपातबहुला'" ति ।

"यावकीवञ्च, आनन्द, वज्जी अभिण्हं सन्निपाता भविस्सन्ति सन्निपातबहुला; वुद्धियेव, आनन्द, वज्जीनं पाटिकङ्खा, नो परिहानि ।

१. मगधमहामत्त – सी०, स्या०, रो० । २. तेनुपसङ्कमि – स्या०, रो० । ३ वन्द – सी०, स्या०, रो० । ४ आपादिस्सामी वज्जी – रो० । ५ पटिसुणित्वा – स्या०, रो० । ६. एवञ्च वदेति राजा – सी०, रो० । ७ वीजमानो – सी०, स्या०, रो० ।

५. "किन्ति ते, आनन्द, सुतं – 'वज्जी समग्गा सन्निपतन्ति, समग्गा वुट्ठहन्ति, समग्गा वज्जिकरणीयानि करोन्ती'" ति ?

"सुतं मेतं, भन्ते – 'वज्जी समग्गा सन्निपतन्ति, समग्गा वुट्ठहन्ति, समग्गा वज्जिकरणीयानि करोन्ती'" ति ।

"यावकीवञ्च, आनन्द, वज्जी समग्गा सन्निपतिस्सन्ति, समग्गा
R. 19 वुट्ठहिस्सन्ति, समग्गा वज्जिकरणीयानि करिस्सन्ति, वुद्धियेव, आनन्द, वज्जीनं पाटिकङ्खा, नो परिहानि ।

६. "किन्ति ते, आनन्द, सुतं – 'वज्जी अपञ्ञत्तं न पञ्ञापेन्ति, पञ्ञत्त न समुच्छिन्दन्ति, यथापञ्ञत्ते पोराणे वज्जिधम्मे समादाय वत्तन्ती'" ति ?

"सुतं मेतं, भन्ते – 'वज्जी अपञ्ञत्तं न पञ्ञापेन्ति, पञ्ञत्तं न समुच्छिन्दन्ति, यथापञ्ञत्ते पोराणे वज्जिधम्मे समादाय वत्तन्ती'" ति ।

"यावकीवञ्च, आनन्द, वज्जी अपञ्ञत्तं न पञ्ञापेस्सन्ति, पञ्ञत्तं न समुच्छिन्दिस्सन्ति, यथापञ्ञत्ते पोराणे वज्जिधम्मे समादाय वत्तिस्सन्ति, वुद्धियेव, आनन्द, वज्जीन पाटिकङ्खा, नो परिहानि ।

७. "किन्ति ते, आनन्द, सुतं – 'वज्जी ये ते वज्जीन वज्जिमहल्लका ते सक्करोन्ति गरुं करोन्ति मानेन्ति पूजेन्ति, तेसं च सोतब्बं मञ्ञन्ती'" ति ?

"सुतं मेतं, भन्ते – 'वज्जी ये ते वज्जीनं वज्जिमहल्लका ते सक्करोन्ति गरुं करोन्ति मानेन्ति पूजेन्ति, तेसं च सोतब्बं मञ्ञन्ती'" ति ।

"यावकीवञ्च, आनन्द, वज्जी ये ते वज्जीनं वज्जिमहल्लका ते सक्करिस्सन्ति गरुं करिस्सन्ति मानेस्सन्ति पूजेस्सन्ति, तेसं च सोतब्बं मञ्ञिस्सन्ति; वुद्धियेव, आनन्द, वज्जीनं पाटिकङ्खा, नो परिहानि ।

८. "किन्ति ते, आनन्द, सुतं – 'वज्जी या ता कुलित्थियो कुलकुमारियो ता न ओकस्स पसय्ह वासेन्ती'" ति ?

B 411 "सुतं मेतं, भन्ते – 'वज्जी या ता कुलित्थियो कुलकुमारियो ता न ओकस्स पसय्ह वासेन्ती'" ति ।

"यावकीवञ्च, आनन्द, वज्जी या ता कुलित्थियो कुलकुमारियो ता न ओकस्स पसय्ह वासेस्सन्ति, वुद्धियेव, आनन्द, वज्जीनं पाटिकङ्खा, नो परिहानि ।

९. "किन्ति ते, आनन्द, सुतं – 'वज्जी यानि तानि वज्जीनं वज्जिचेतियानि अब्भन्तरानि चेव बाहिरानि च तानि सक्करोन्ति गरुं करोन्ति मानेन्ति पूजेन्ति, तेसं च दिन्नपुब्बं कतपुब्बं धम्मिकं बलिं नो परिहापेन्ती'" ति ?

"सुतं मेतं, भन्ते – 'वज्जी यानि तानि वज्जीनं वज्जिचेतियानि अब्भन्तरानि चेव बाहिरानि च तानि सक्करोन्ति गरुं करोन्ति मानेन्ति पूजेन्ति, तेसं च दिन्नपुब्बं कतपुब्बं धम्मिकं बलिं नो परिहापेन्ती'" ति ।

"यावकीवञ्च, आनन्द, वज्जी यानि तानि वज्जीनं वज्जिचेतियानि R. 20 अब्भन्तरानि चेव बाहिरानि च तानि सक्करिस्सन्ति गरुं करिस्सन्ति मानेस्सन्ति पूजेस्सन्ति, तेसं च दिन्नपुब्बं कतपुब्बं धम्मिकं बलिं नो परिहापेस्सन्ति; वुद्धियेव, आनन्द, वज्जीनं पाटिकङ्खा, नो परिहानि ।

१०. "किन्ति ते, आनन्द, सुतं – 'वज्जीनं अरहन्तेसु धम्मिका रक्खावरणगुत्ति सुसंविहिता – किन्ति अनागता च अरहन्तो विजितं आगच्छेय्युं, आगता च अरहन्तो विजिते फासुं विहरेय्युं'" ति ?

"सुतं मेतं, भन्ते – 'वज्जीनं अरहन्तेसु धम्मिका रक्खावरणगुत्ति सुसंविहिता भविस्सति[1] – किन्ति अनागता च अरहन्तो विजितं आगच्छेय्युं, आगता च अरहन्तो विजिते फासुं विहरेय्युं'" ति ।

"यावकीवञ्च, आनन्द, वज्जीनं अरहन्तेसु धम्मिका रक्खावरणगुत्ति सुसंविहिता भविस्सति – 'किन्ति अनागता च अरहन्तो विजितं आगच्छेय्युं, आगता च अरहन्तो विजिते फासुं विहरेय्युं' ति; वुद्धियेव, आनन्द, वज्जीनं पाटिकङ्खा, नो परिहानी" ति ।

११. अथ खो भगवा वस्सकारं ब्राह्मणं मागधमहामत्तं आमन्तेसि – "एकमिदाहं, ब्राह्मण, समयं वेसालियं विहरामि सारन्ददे चेतिये । तत्राहं, ब्राह्मण, वज्जीनं इमे सत्त अपरिहानिये धम्मे देसेसिं । यावकीवञ्च, ब्राह्मण, इमे सत्त अपरिहानिया धम्मा वज्जीसु ठस्सन्ति, इमेसु च सत्तसु अपरिहानियेसु धम्मेसु वज्जी सन्दिस्सिस्सन्ति; वुद्धियेव, ब्राह्मण, वज्जीनं पाटिकङ्खा, नो परिहानी" ति ।

१२. "एकमेकेन पि भो, गोतम, अपरिहानियेन धम्मेन समन्ना- B. 412 गतानं वज्जीनं वुद्धियेव पाटिकङ्खा, नो परिहानि; को पन वादो सत्तहि अपरिहानियेहि धम्मेहि ! अकरणीया च, भो गोतम, वज्जी रञ्ञा

१. सी०, स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि ।

R. 21 मागधेन अजातसत्तुना वेदेहिपुत्तेन यदिदं युद्धस्स, अञ्ञत्र उपलापनाय[1], अञ्ञत्र मिथुभेदा। हन्द च दानि मयं, भो गोतम, गच्छाम, बहुकिच्चा मयं बहुकरणीया" ति।

"यस्सदानि त्वं, ब्राह्मण, कालं मञ्ञसी" ति।

१३. अथ खो वस्सकारो ब्राह्मणो मागधमहामत्तो भगवतो भासितं अभिनन्दित्वा अनुमोदित्वा उट्ठायासना पक्कामी ति।

---

३. पठमसत्तकसुत्तं

१ एवं मे सुतं। एकं समयं भगवा राजगहे विहरति गिज्झकूटे पब्बते। तत्र खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि – "सत्त वो, भिक्खवे, अपरिहानिये धम्मे देसेस्सामि। तं सुणाथ, साधुकं मनसि करोथ, भासिस्सामी" ति। "एवं, भन्ते" ति खो ते भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसुं। भगवा एतदवोच –

२. "कतमे च, भिक्खवे, सत्त अपरिहानिया धम्मा? यावकीवञ्च, भिक्खवे, भिक्खू अभिण्हं सन्निपाता भविस्सन्ति सन्निपातबहुला, वुद्धियेव, भिक्खवे, भिक्खून पाटिकङ्खा, नो परिहानि।

३. "यावकीवञ्च, भिक्खवे, भिक्खू समग्गा सन्निपतिस्सन्ति, समग्गा वुट्ठहिस्सन्ति, समग्गा सङ्घकरणीयानि करिस्सन्ति, वुद्धियेव, भिक्खवे, भिक्खून पाटिकङ्खा, नो परिहानि।

४. "यावकीवञ्च, भिक्खवे, भिक्खू अपञ्ञत्तं न पञ्ञापेस्सन्ति, पञ्ञत्त न समुच्छिन्दिस्सन्ति, यथापञ्ञत्तेसु सिक्खापदेसु समादाय वत्तिस्सन्ति, वुद्धियेव, भिक्खवे, भिक्खूनं पाटिकङ्खा, नो परिहानि।

५. "यावकीवञ्च, भिक्खवे, भिक्खू ये ते भिक्खू थेरा रत्तञ्ञू चिरपब्बजिता सङ्घपितरो सङ्घपरिणायका ते सक्करिस्सन्ति गरु करिस्सन्ति मानेस्सन्ति पूजेस्सन्ति, तेस च सोतब्ब मञ्ञिस्सन्ति; वुद्धियेव, भिक्खवे, भिक्खूनं पाटिकङ्खा, नो परिहानि।

B 413 ६. "यावकीवञ्च, भिक्खवे, भिक्खू उप्पन्नाय तण्हाय पोनोब्भविकाय न वसं गच्छिस्सन्ति[2]; वुद्धियेव, भिक्खवे, भिक्खून पाटिकङ्खा, नो परिहानि।

---

१ उपलापना – सी०, रो०। २. गच्छन्ति – सी०।

७. "यावकीवञ्च, भिक्खवे, भिक्खू आरञ्ञकेसु सेनासनेसु सापेक्खा भविस्सन्ति; वुड्ढियेव, भिक्खवे, भिक्खूनं पाटिकङ्खा, नो R 22 परिहानि ।

८. "यावकीवञ्च, भिक्खवे, भिक्खू पच्चत्तञ्ञेव सतिं उपट्ठापेस्सन्ति – 'किन्ति अनागता च पेसला सब्रह्मचारी आगच्छेय्युं, आगता च पेसला सब्रह्मचारी फासुं विहरेय्युं' ति, वुड्ढियेव, भिक्खवे, भिक्खूनं पाटिकङ्खा, नो परिहानि ।

९. "यावकीवञ्च, भिक्खवे, इमे सत्त अपरिहानिया धम्मा भिक्खूसु ठस्सन्ति, इमेसु च सत्तसु अपरिहानियेसु धम्मेसु भिक्खू सन्दिस्सिस्सन्ति; वुड्ढियेव, भिक्खवे, भिक्खूनं पाटिकङ्खा, नो परिहानी" ति ।

---

४. दुतियसत्तकसुत्तं

१. "सत्त वो, भिक्खवे, अपरिहानिये धम्मे देसेस्सामि । तं सुणाथ, साधुकं मनसि करोथ ...पे०... कतमे च, भिक्खवे, सत्त अपरिहानिया धम्मा ? यावकीवञ्च, भिक्खवे, भिक्खू न कम्मारामा भविस्सन्ति न कम्मरता न कम्मारामतं अनुयुत्ता; वुड्ढियेव, भिक्खवे, भिक्खूनं पाटिकङ्खा, नो परिहानि ।

२. "यावकीवञ्च, भिक्खवे, भिक्खू न भस्सारामा भविस्सन्ति ...पे०... न निद्दारामा भविस्सन्ति ... न सङ्गणिकारामा भविस्सन्ति ... न पापिच्छा भविस्सन्ति न पापिकानं इच्छानं वसं गता ... न पापमित्ता भविस्सन्ति न पापसहाया न पापसम्पवङ्का ... न ओरमत्तकेन विसेसाधिगमेन अन्तरावोसानं आपज्जिस्सन्ति; वुड्ढियेव, भिक्खवे, भिक्खूनं पाटिकङ्खा, नो परिहानि ।

३. "यावकीवञ्च, भिक्खवे, इमे सत्त अपरिहानिया धम्मा भिक्खूसु ठस्सन्ति, इमेसु च सत्तसु अपरिहानियेसु धम्मेसु भिक्खू सन्दिस्सिस्सन्ति; वुड्ढियेव, भिक्खवे, भिक्खूनं पाटिकङ्खा, नो परिहानी" ति ।

---

५. ततियसत्तकसुत्तं

१. "सत्त वो, भिक्खवे, अपरिहानिये धम्मे देसेस्सामि । तं B. 414
सुणाथ, साधुकं मनसि करोथ ...पे०... कतमे च, भिक्खवे, सत्त अपरि- R 23

हानिया धम्मा ? यावकीवञ्च, भिक्खवे, भिक्खू सद्धा भविस्सन्ति; वुद्धियेव, भिक्खवे, भिक्खूनं पाटिकङ्खा, नो परिहानि ।

२. "यावकीवञ्च, भिक्खवे, भिक्खू हिरिमन्तो[1] भविस्सन्ति ...पे०... ओत्तप्पिनो[2] भविस्सन्ति ... बहुस्सुता भविस्सन्ति ... आरद्धविरिया भविस्सन्ति ... सतिमन्तो भविस्सन्ति ... पञ्ञवन्तो भविस्सन्ति; वुद्धियेव, भिक्खवे, भिक्खूनं पाटिकङ्खा, नो परिहानि ।

३. "यावकीवञ्च, भिक्खवे, इमे सत्त अपरिहानिया धम्मा भिक्खूसु ठस्सन्ति, इमेसु च सत्तसु अपरिहानियेसु धम्मेसु भिक्खू सन्दिस्सिस्सन्ति, वुद्धियेव, भिक्खवे, भिक्खूनं पाटिकङ्खा, नो परिहानी" ति ।

---

६. बोज्झङ्गसुत्तं

१. "सत्त वो, भिक्खवे, अपरिहानिये[3] धम्मे[3] देसेस्सामि । तं सुणाथ, साधुकं मनसि करोथ ...पे०... कतमे च, भिक्खवे, सत्त अपरिहानिया धम्मा ? यावकीवञ्च, भिक्खवे, भिक्खू सतिसम्बोज्झङ्गं भावेस्सन्ति; वुद्धियेव, भिक्खवे, भिक्खूनं पाटिकङ्खा, नो परिहानि ।

२. "यावकीवञ्च, भिक्खवे, भिक्खु धम्मविचयसम्बोज्झङ्गं भावेस्सन्ति ...पे०... विरियसम्बोज्झङ्गं भावेस्सन्ति ... पीतिसम्बोज्झङ्गं भावेस्सन्ति ... पस्सद्धिसम्बोज्झङ्गं भावेस्सन्ति ... समाधिसम्बोज्झङ्गं भावेस्सन्ति ... उपेक्खासम्बोज्झङ्गं भावेस्सन्ति, वुद्धियेव, भिक्खवे, भिक्खूनं पाटिकङ्खा, नो परिहानि ।

३. "यावकीवञ्च, भिक्खवे, इमे सत्त अपरिहानिया धम्मा भिक्खूसु ठस्सन्ति, इमेसु च सत्तसु अपरिहानियेसु धम्मेसु भिक्खू सन्दिस्सिस्सन्ति; वुद्धियेव, भिक्खवे, भिक्खूनं पाटिकङ्खा, नो परिहानी" ति ।

---

७. सञ्ञासुत्तं

R. 24 १ "सत्त वो, भिक्खवे, अपरिहानिये धम्मे देसेस्सामि । तं सुणाथ, साधुकं मनसि करोथ ...पे०... कतमे च, भिक्खवे, सत्त
B. 415 अपरिहानिया धम्मा ? यावकीवञ्च, भिक्खवे, भिक्खू अनिच्चसञ्ञं भावेस्सन्ति; वुद्धियेव, भिक्खवे, भिक्खूनं पाटिकङ्खा, नो परिहानि ।

---

१. हिरिमा – सी० । २. ओत्तापिनो – सी० । ३–३. अपरिहानिया धम्मा – सी० ।

२. "यावकीवञ्च, भिक्खवे, भिक्खू अनत्तसञ्ञं भावेस्सन्ति ...पे०... असुभसञ्ञं भावेस्सन्ति ... आदीनवसञ्ञं भावेस्सन्ति ... पहानसञ्ञं भावेस्सन्ति ... विरागसञ्ञं भावेस्सन्ति ... निरोधसञ्ञं भावेस्सन्ति; वुद्धियेव, भिक्खवे, भिक्खूनं पाटिकङ्खा, नो परिहानि ।

३. "यावकीवञ्च, भिक्खवे, इमे सत्त अपरिहानिया धम्मा भिक्खूसु ठस्सन्ति, इमेसु च सत्तसु अपरिहानियेसु धम्मेसु, भिक्खू सन्दिस्सिस्सन्ति; वुद्धियेव, भिक्खवे, भिक्खूनं पाटिकङ्खा, नो परिहानी" ति ।

---

८. पठमपरिहानिसुत्तं

१. एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथपिण्डिकस्स आरामे । तत्र खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि – "सत्तिमे, भिक्खवे, धम्मा सेखस्स भिक्खुनो परिहानाय संवत्तन्ति । कतमे सत्त ? कम्मारामता, भस्सारामता, निद्दारामता, सङ्गणिकारामता, इन्द्रियेसु अगुत्तद्वारता, भोजने अमत्तञ्ञुता, सन्ति खो पन सङ्घे सङ्घकरणीयानि; तत्र सेखो[1] भिक्खु[1] इति पटिसञ्चिक्खति – 'सन्ति खो पन सङ्घे थेरा रत्तञ्ञू चिरपब्बजिता भारवाहिनो, न ते तेन पञ्ञायिस्सन्ती' ति अत्तना तेसु[2] योगं आपज्जति । इमे खो, भिक्खवे, सत्त धम्मा सेखस्स भिक्खुनो परिहानाय संवत्तन्ति ।

२. "सत्तिमे, भिक्खवे, धम्मा सेखस्स भिक्खुनो अपरिहानाय संवत्तन्ति । कतमे सत्त ? न कम्मारामता, न भस्सारामता, न R.25
निद्दारामता, न सङ्गणिकारामता, इन्द्रियेसु गुत्तद्वारता, भोजने मत्तञ्ञुता, सन्ति खो पन सङ्घे सङ्घकरणीयानि; तत्र सेखो भिक्खु इति पटिसञ्चिक्खति – 'सन्ति खो पन सङ्घे थेरा रत्तञ्ञू चिरपब्बजिता भारवाहिनो, ते तेन पञ्ञायिस्सन्ती' ति अत्तना न तेसु योगं आपज्जति । इमे खो, भिक्खवे, सत्त धम्मा सेखस्स भिक्खुनो अपरिहानाय संवत्तन्ती" ति ।

---

९. दुतियपरिहानिसुत्तं

१. "सत्तिमे, भिक्खवे, धम्मा उपासकस्स परिहानाय संवत्तन्ति । B 416
कतमे सत्त ? भिक्खुदस्सनं हापेति, सद्धम्मस्सवनं पमज्जति, अधिसीले

१–१ भिक्खु – स्या० । २ वो – सी०, स्या०, रो० ।

न सिक्खति, अप्पसादबहुलो होति, भिक्खूसु थेरेसु चेव नवेसु च मज्झिमेसु च उपारम्भचित्तो धम्मं सुणाति रन्धगवेसी, इतो[1] बहिद्धा दक्खिणेय्यं गवेसति, तत्थ च पुब्बकारं करोति । इमे खो, भिक्खवे, सत्त धम्मा उपासकस्स परिहानाय संवत्तन्ति ।

२. "सत्तिमे, भिक्खवे, धम्मा उपासकस्स अपरिहानाय संवत्तन्ति । कतमे सत्त ? भिक्खुदस्सनं न हापेति, सद्धम्मस्सवनं नप्पमज्जति, अधिसीले सिक्खति, पसादबहुलो होति, भिक्खूसु थेरेसु चेव नवेसु च मज्झिमेसु च अनुपारम्भचित्तो धम्मं सुणाति न रन्धगवेसी, न इतो बहिद्धा दक्खिणेय्यं गवेसति, इध च पुब्बकारं करोति । इमे खो, भिक्खवे, सत्त धम्मा उपासकस्स अपरिहानाय संवत्तन्ती" ति ।

३. इदमवोच[2] भगवा । इदं वत्वान सुगतो अथापरं एतदवोच सत्था[2] –

R. 26 "दस्सनं भावितत्तानं, यो हापेति उपासको ।
सवनं च अरियधम्मान, अधिसीले न सिक्खति ।।
"अप्पसादो च भिक्खूसु, भिय्यो भिय्यो पवड्ढति ।
उपारम्भकचित्तो च, सद्धम्मं सोतुमिच्छति ।।
"इतो च बहिद्धा अञ्ञं, दक्खिणेय्यं गवेसति ।
तत्थेव च पुब्बकारं, यो करोति उपासको ।।
"एते खो परिहानिये[3], सत्त धम्मे सुदेसिते ।
उपासको सेवमानो, सद्धम्मा परिहायति ।।
"दस्सनं भावितत्तानं, यो न हापेति उपासको ।
सवनं च अरियधम्मानं, अधिसीले च सिक्खति ।।
"पसादो चस्स भिक्खूसु, भिय्यो भिय्यो पवड्ढति ।
अनुपारम्भचित्तो च, सद्धम्मं सोतुमिच्छति ।।
"न इतो बहिद्धा अञ्ञं, दक्खिणेय्यं गवेसति ।
इधेव च पुब्बकारं, यो करोति उपासको ।।
"एते खो अपरिहानिये[4], सत्त धम्मे सुदेसिते ।
B. 417 उपासको सेवमानो, सद्धम्मा न परिहायती[5]" ति ।।

१ इतो च – सी० । २–२. सी०, स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ३ परिहानीये – स्या०, रो० । ४. अपरिहानीये – स्या०, रो० । ५ च हायती – स्या० ।

१०. विपत्तिसुत्तं

१. सत्तिमा, भिक्खवे, उपासकस्स विपत्तियो ...पे०... । सत्तिमा, भिक्खवे, उपासकस्स सम्पदा[1] ...पे०... ।

---

११. पराभवसुत्तं

१. "सत्तिमे, भिक्खवे उपासकस्स पराभवा ...पे०... । सत्तिमे, भिक्खवे, उपासकस्स सम्भवा । कतमे सत्त ? भिक्खुदस्सनं न हापेति, सद्धम्मस्सवनं नप्पमज्जति, अधिसीले सिक्खति, पसादबहुलो होति, भिक्खूसु थेरेसु चेव नवेसु च मज्झिमेसु च अनुपारम्भचित्तो धम्मं सुणाति न रन्धगवेसी, न इतो बहिद्धा दक्खिणेय्यं गवेसति, इध च पुब्बकारं करोति । इमे खो, भिक्खवे, सत्त उपासकस्स सम्भवा ति ।

"दस्सनं भावितत्तानं, यो हापेति उपासको । R. 27
सवनं च अरियधम्मानं, अधिसीले न सिक्खति ।।

"अप्पसादो च भिक्खूसु, भिय्यो भिय्यो पवड्ढति ।
उपारम्भकचित्तो च, सद्धम्मं सोतुमिच्छति ।।

"इतो च बहिद्धा अञ्ञं, दक्खिणेय्यं गवेसति ।
तत्थेव च पुब्बकारं, यो करोति उपासको ।।

"एते खो परिहानिये, सत्त धम्मे सुदेसिते ।
उपासको सेवमानो, सद्धम्मा परिहायति ।।

"दस्सनं भावितत्तानं, यो न हापेति उपासको ।
सवनं च अरियधम्मानं, अधिसीले च सिक्खति ।।

"पसादो चस्स भिक्खूसु, भिय्यो भिय्यो पवड्ढति ।
अनुपारम्भचित्तो च, सद्धम्मं सोतुमिच्छति ।।

"न इतो बहिद्धा अञ्ञं, दक्खिणेय्य गवेसति । B. 418
इधेव च पुब्बकारं, यो करोति उपासको ।।

"एते खो अपरिहानिये, सत्त धम्मे सुदेसिते ।
उपासको सेवमानो, सद्धम्मा न परिहायती" ति ।।

वज्जिसत्तकवग्गो[2] ततियो ।

---

१. सम्पत्तियो – सी०, रो० । २. वज्जिवग्गो – सी०, स्या०, रो० ।

तस्सुद्दानं

सारन्दवस्सकारो[1] च, तिसत्तकानि भिक्खुका[1] ।
बोधिसञ्ञा[2] द्वे च हानि[2], विपत्ति[3] च पराभवो ति[3] ॥

---

४. देवतावग्गो

१ अप्पमादगारवसुत्तं

१. अथ खो अञ्ञतरा देवता अभिक्कन्ताय रत्तिया अभिक्कन्त-
R. 28 वण्णा केवलकप्पं जेतवनं ओभासेत्वा येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं अट्ठासि। एकमन्तं ठिता खो सा देवता भगवन्तं एतदवोच –

२. "सत्तिमे, भन्ते, धम्मा भिक्खुनो अपरिहानाय संवत्तन्ति। कतमे सत्त? सत्थुगारवता, धम्मगारवता, सङ्घगारवता, सिक्खागारवता, समाधिगारवता, अप्पमादगारवता, पटिसन्थारगारवता – इमे खो, भन्ते, सत्त धम्मा भिक्खुनो अपरिहानाय संवत्तन्ती" ति। इदमवोच सा देवता। समनुञ्ञो सत्था अहोसि। अथ खो सा देवता "समनुञ्ञो मे सत्था" ति भगवन्तं अभिवादेत्वा पदक्खिणं कत्वा तत्थेवन्तरधायि।

३. अथ खो भगवा तस्सा रत्तिया अच्चयेन भिक्खू आमन्तेसि – "इमं, भिक्खवे, रत्तिं अञ्ञतरा देवता अभिक्कन्ताय रत्तिया अभिक्कन्त-
B. 419 वण्णा केवलकप्पं जेतवनं ओभासेत्वा येनाहं तेनुपसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा मं अभिवादेत्वा एकमन्तं अट्ठासि। एकमन्तं ठिता खो, भिक्खवे, सा देवता मं एतदवोच – 'सत्तिमे, भन्ते, धम्मा भिक्खुनो अपरिहानाय संवत्तन्ति। कतमे सत्त? सत्थुगारवता, धम्मगारवता, सङ्घगारवता, सिक्खागारवता, समाधिगारवता, अप्पमादगारवता, पटिसन्थारगारवता – इमे खो, भन्ते, सत्त धम्मा भिक्खुनो अपरिहानाय संवत्तन्ती' ति। इदमवोच, भिक्खवे, सा देवता। इदं वत्वा मं अभिवादेत्वा पदक्खिणं कत्वा तत्थेवन्तरधायी ति।

१–१. सारन्ददो वस्सकारो भिक्खुकम्म च सद्धिय – सी०, स्या०, रो०। २–२. बोधिसञ्ञा सेखो च – सी०, स्या०, रो०। ३–३ परिहानि विपति पराभवो चा ति – सी०, हानि विपत्तय सभवो ति – स्या०।

"सत्थुगरु धम्मगरु, सङ्घे च तिब्बगारवो ।
समाधिगरु आतापी, सिक्खाय तिब्बगारवो ॥
"अप्पमादगरु भिक्खु, पटिसन्थारगारवो ।
अभब्बो परिहानाय, निब्बानस्सेव सन्तिके" ति ॥

---

२. हिरीगारवसुत्तं

१. "इमं, भिक्खवे, रत्तिं अञ्ञतरा देवता अभिक्कन्ताय रत्तिया अभिक्कन्तवण्णा केवलकप्पं जेतवनं ओभासेत्वा येनाहं तेनुप- R. 29
सङ्कमि, उपसङ्कमित्वा मं अभिवादेत्वा एकमन्तं अट्ठासि । एकमन्तं ठिता खो, भिक्खवे, सा देवता मं एतदवोच – 'सत्तिमे, भन्ते, धम्मा भिक्खुनो अपरिहानाय संवत्तन्ति । कतमे सत्त ? सत्थुगारवता, धम्मगारवता, सङ्घगारवता, सिक्खागारवता, समाधिगारवता, हिरिगारवता[1], ओत्तप्पगारवता – इमे खो, भन्ते, सत्त धम्मा भिक्खुनो अपरिहानाय संवत्तन्ती' ति । इदमवोच, भिक्खवे, सा देवता । इदं वत्वा मं अभिवादेत्वा पदक्खिणं कत्वा तत्थेवन्तरधायी ति ।

"सत्थुगरु धम्मगरु, सङ्घे च तिब्बगारवो ।
समाधिगरु आतापी, सिक्खाय तिब्बगारवो ॥
"हिरि ओत्तप्पसम्पन्नो, सप्पतिस्सो सगारवो ।
अभब्बो परिहानाय, निब्बानस्सेव सन्तिके" ति ॥

---

३. पठमसोवचस्सतासुत्तं

१. "इमं, भिक्खवे, रत्तिं अञ्ञतरा देवता ...पे०... मं B. 420
एतदवोच – 'सत्तिमे, भन्ते, धम्मा भिक्खुनो अपरिहानाय संवत्तन्ति । कतमे सत्त ? सत्थुगारवता, धम्मगारवता, सङ्घगारवता, सिक्खागारवता, समाधिगारवता, सोवचस्सता, कल्याणमित्तता – इमे खो, भन्ते, सत्त धम्मा भिक्खुनो अपरिहानाय संवत्तन्ती' ति । इदमवोच, भिक्खवे, सा देवता । इदं वत्वा मं अभिवादेत्वा पदक्खिणं कत्वा तत्थेवन्तरधायी ति ।

"सत्थुगरु धम्मगरु, सङ्घे च तिब्बगारवो ।
समाधिगरु आतापी, सिक्खाय तिब्बगारवो ॥

---

१. हिरीगारवता – स्या० ।

"कल्याणमित्तो सुवचो, सप्पतिस्सो सगारवो ।
अभब्बो परिहानाय, निब्बानस्सेव सन्तिके" ति ।।

४. दुतियसोवचस्सतासुत्तं

R 30 १. "इमं, भिक्खवे, रत्ति अञ्ञतरा देवता अभिक्कन्ताय रत्तिया अभिक्कन्तवण्णा ..पे०... 'सत्तिमे, भन्ते, धम्मा भिक्खुनो अपरिहानाय संवत्तन्ति । कतमे सत्त ? सत्थुगारवता, धम्मगारवता, सङ्घगारवता, सिक्खागारवता, समाधिगारवता, सोवचस्सता, कल्याणमित्तता – इमे खो, भन्ते, सत्त धम्मा भिक्खुनो अपरिहानाय संवत्तन्ती' ति । इदमवोच, भिक्खवे, सा देवता । इदं वत्वा मं अभिवादेत्वा पदक्खिणं कत्वा तत्थेवन्तरधायी" ति ।

२. एवं वुत्ते आयस्मा सारिपुत्तो भगवन्तं एतदवोच – "इमस्स खो[1] अहं, भन्ते, भगवता[2] सङ्खित्तेन भासितस्स एवं वित्थारेन अत्थं आजानामि । इध, भन्ते, भिक्खु अत्तना च सत्थुगारवो होति, सत्थुगारवताय च वण्णवादी । ये चञ्ञे भिक्खू न सत्थुगारवा ते च सत्थुगारवताय समादपेति । ये चञ्ञे भिक्खू सत्थुगारवा तेसं च वण्णं भणति भूतं तच्छं कालेन । अत्तना च धम्मगारवो होति ...पे०... सङ्घगारवो होति ... सिक्खागारवो होति .. समाधिगारवो होति ... सुवचो होति . कल्याणमित्तो होति, कल्याणमित्तताय च वण्णवादी । ये चञ्ञे भिक्खू B 421 न कल्याणमित्ता ते च कल्याणमित्तताय समादपेति । ये चञ्ञे भिक्खू कल्याणमित्ता तेसं च वण्णं भणति भूतं तच्छं कालेना ति । इमस्स[3] खो अहं, भन्ते, भगवता सङ्खित्तेन भासितस्स एवं वित्थारेन अत्थं आजानामी" ति ।

३. "साधु साधु, सारिपुत्त ! साधु खो त्वं, सारिपुत्त, इमस्स मया सङ्खित्तेन भासितस्स एवं वित्थारेन अत्थं आजानासि । इध, सारिपुत्त, भिक्खु अत्तना च सत्थुगारवो होति, सत्थुगारवताय च वण्ण- R 31 वादी । ये चञ्ञे भिक्खू न सत्थुगारवा ते च सत्थुगारवताय समादपेति । ये चञ्ञे भिक्खू सत्थुगारवा तेसं च वण्णं भणति भूतं तच्छं कालेन । अत्तना च धम्मगारवो होति ...पे०... सङ्घगारवो होति ...

१. खो पन – स्या० । २. भगवा – स्या० । ३ इदमस्स – स्या० ।

सिक्खागारवो होति ... समाधिगारवो होति ... सुवचो होति ... कल्याणमित्तो होति, कल्याणमित्तताय च वण्णवादी । ये चञ्ञे भिक्खू न कल्याणमित्ता ते च कल्याणमित्तताय समादपेति । ये चञ्ञे भिक्खू कल्याणमित्ता तेसं च वण्णं भणति भूतं तच्छं कालेना ति । इमस्स खो, सारिपुत्त, मया सङ्खित्तेन भासितस्स एवं वित्थारेन अत्थो दट्ठब्बो" ति ।

---

५. पठममित्तसुत्तं

१. "सत्तहि, भिक्खवे, अङ्गेहि समन्नागतो मित्तो[1] सेवितब्बो । कतमेहि सत्तहि ? दुद्ददं ददाति, दुक्करं करोति, दुक्खमं खमति, गुय्हस्स आवि करोति, गुय्हस्स[2] परिगूहति[3], आपदासु न जहति, खीणेन नातिमञ्ञति । इमेहि खो, भिक्खवे, सत्तहि अङ्गेहि समन्नागतो मित्तो सेवितब्बो ति ।

"दुद्ददं ददाति[4] मित्तो[4], दुक्करं चा पि कुब्बति ।
अथोपिस्स दुरुत्तानि, खमति दुक्खमानि च[5] ॥
"गुय्हं[6] च तस्स[6] अक्खाति, गुय्हस्स परिगूहति ।
आपदासु न जहाति, खीणेन नातिमञ्ञति ॥
"यम्हि[7] एतानि ठानानि, संविज्जन्तीध पुग्गले ।
सो मित्तो मित्तकामेन, भजितब्बो तथाविधो" ति ॥

---

६. दुतियमित्तसुत्तं

१. "सत्तहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु मित्तो B.422, R.32
सेवितब्बो भजितब्बो पयिरुपासितब्बो अपि पनुज्जमानेन[8] पि । कतमेहि सत्तहि ? पियो च होति मनापो च गरु च भावनीयो च वत्ता च वचनक्खमो च गम्भीरं च कथं कत्ता होति नो च अट्ठाने नियोजेति । इमेहि खो, भिक्खवे, सत्तहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु मित्तो सेवितब्बो भजितब्बो पयिरुपासितब्बो अपि पनुज्जमानेन पी ति ।

"पियो गरु[9] भावनीयो, वत्ता च वचनक्खमो ।
गम्भीरं च कथं कत्ता, नो चट्ठाने नियोजको[10] ॥

---

१. भिक्खुमित्तो – रो० । २ गुय्हमस्स – सी०, स्या०, रो० । ३. परिगुहति – म०, रो० । ४–४ ददति चित्त – सी०, स्या० । ५ पि – सी०, स्या०, रो० । ६–६. गुय्हमस्स – सी०, स्या० । ७. यस्मि – सी०, स्या०, रो० । ८. पणुज्जमानेन – सी० । ९. च गरु – सी०, स्या०, रो० । १०. नियोजये – सी०, स्या०, रो० ।

"यम्हि एतानि ठानानि, संविज्जन्तीध पुग्गले ।
सो मित्तो मित्तकामेन, अत्थकामानुकम्पतो[1] ।
अपि नासियमानेन, भजितब्बो तथाविधो" ति ॥

७. पठमपटिसम्भिदासुत्तं

१. "सत्तहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु नचिरस्सेव चतस्सो पटिसम्भिदा सयं अभिञ्ञा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरेय्य । कतमेहि सत्तहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु 'इदं मे चेतसो लीनत्तं'[2] ति यथाभूतं पजानाति; अज्झत्तं सङ्खित्तं वा चित्तं 'अज्झत्तं मे सङ्खित्तं चित्तं' ति यथाभूतं पजानाति; बहिद्धा विक्खित्तं वा चित्तं 'बहिद्धा मे विक्खित्तं चित्तं' ति यथाभूतं पजानाति; तस्स विदिता वेदना उप्पज्जन्ति, विदिता उपट्ठहन्ति, विदिता अब्भत्थं गच्छन्ति; विदिता सञ्ञा उप्पज्जन्ति,
R. 33 विदिता उपट्ठहन्ति, विदिता अब्भत्थं गच्छन्ति; विदिता वितक्का उप्पज्जन्ति, विदिता उपट्ठहन्ति, विदिता अब्भत्थं गच्छन्ति; सप्पाया-सप्पायेसु खो पनस्स धम्मेसु हीनप्पणीतेसु कण्हसुक्कसप्पतिभागेसु निमित्तं सुग्गहितं होति सुमनसिकतं सूपधारितं सुप्पटिविद्धं पञ्ञाय । इमेहि खो, भिक्खवे, सत्तहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु नचिरस्सेव चतस्सो पटिसम्भिदा सयं अभिञ्ञा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरेय्या" ति ।

८. दुतियपटिसम्भिदासुत्तं

B. 423 १. "सत्तहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो सारिपुत्तो चतस्सो पटिसम्भिदा सयं अभिञ्ञा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरति । कतमेहि सत्तहि ? इध, भिक्खवे, सारिपुत्तो 'इदं मे चेतसो लीनत्तं' ति यथाभूतं पजानाति; अज्झत्तं सङ्खित्तं वा चित्तं 'अज्झत्तं मे सङ्खित्तं चित्तं' ति यथाभूतं पजानाति; बहिद्धा विक्खित्तं वा चित्तं 'बहिद्धा मे विक्खित्तं[3] चित्तं' ति यथाभूतं पजानाति; तस्स विदिता वेदना उप्पज्जन्ति, विदिता उपट्ठहन्ति, विदिता अब्भत्थं गच्छन्ति; विदिता सञ्ञा . पे०... वितक्का उप्पज्जन्ति, विदिता उपट्ठहन्ति, विदिता अब्भत्थं गच्छन्ति; सप्पाया-सप्पायेसु खो पनस्स धम्मेसु हीनप्पणीतेसु कण्हसुक्कसप्पतिभागेसु निमित्तं

१. अत्थकामानुकम्पको – सी०, स्या०, रो० । २ लीनत्त – सी० । ३. चित्त – स्या० ।

सुग्गहितं[1] सुमनसिकतं सूपधारितं सुप्पटिविद्धं पञ्ञाय । इमेहि खो, भिक्खवे, सत्तहि धम्मेहि समन्नागतो सारिपुत्तो चतस्सो पटिसम्भिदा सयं अभिञ्ञा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरती" ति ।

---

९. पठमवससुत्तं

१. "सत्तहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु चित्तं वसे R. 34 वत्तेति, नो च भिक्खु चित्तस्स वसेन वत्तति । कतमेहि सत्तहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु समाधिकुसलो होति, समाधिस्स समापत्तिकुसलो होति, समाधिस्स ठितिकुसलो होति, समाधिस्स वुट्ठानकुसलो होति, समाधिस्स कल्याणकुसलो[2] होति, समाधिस्स गोचरकुसलो होति, समाधिस्स अभिनीहारकुसलो होति । इमेहि खो, भिक्खवे, सत्तहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु चित्तं वसे वत्तेति, नो च भिक्खु चित्तस्स वसेन वत्तती" ति ।

---

१०. दुतियवससुत्तं

१. "सत्तहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो सारिपुत्तो चित्तं वसे वत्तेति, नो च सारिपुत्तो चित्तस्स वसेन वत्तति । कतमेहि सत्तहि ? इध, भिक्खवे, सारिपुत्तो समाधिकुसलो होति, समाधिस्स समापत्तिकुसलो, समाधिस्स ठितिकुसलो, समाधिस्स वुट्ठानकुसलो, समाधिस्स कल्याणकुसलो, समाधिस्स गोचरकुसलो, समाधिस्स अभिनीहारकुसलो B. 424 होति । इमेहि खो, भिक्खवे, सत्तहि धम्मेहि समन्नागतो सारिपुत्तो चित्तं वसे वत्तेति, नो च सारिपुत्तो चित्तस्स वसेन वत्तती" ति ।

---

११. पठमनिद्दससुत्तं

१. अथ खो आयस्मा सारिपुत्तो पुब्बण्हसमयं निवासेत्वा पत्तचीवरमादाय सावत्थिं[3] पिण्डाय पाविसि । अथ खो आयस्मतो सारि- R. 35 पुत्तस्स एतदहोसि – "अतिप्पगो खो ताव सावत्थियं पिण्डाय चरितुं । यन्नूनाहं येन अञ्ञतित्थियानं परिब्बाजकानं आरामो तेनुपसङ्कमेय्यं" ति । अथ खो आयस्मा सारिपुत्तो येन अञ्ञतित्थियानं परिब्बाजकानं

---

१. सुग्गहितं होति – सी०, रो० । २. कल्लितकुसलो – सी०, स्या०, रो० ।
३. सावत्थियं – सी०, रो० ।

आरामो तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा तेहि अञ्ञतित्थियेहि परिब्बाजकेहि सद्धिं सम्मोदि । सम्मोदनीयं कथं सारणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि । तेन खो पन समयेन तेसं अञ्ञतित्थियानं परिब्बाजकानं सन्निसिन्नानं सन्निपतितानं अयमन्तराकथा उदपादि – "यो हि कोचि, आवुसो, द्वादसवस्सानि परिपुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं चरति, 'निद्दसो भिक्खू' ति अलं वचनाया" ति ।

२. अथ खो आयस्मा सारिपुत्तो तेसं अञ्ञतित्थियानं परिब्बाजकानं भासितं नेव अभिनन्दि नप्पटिक्कोसि । अनभिनन्दित्वा अप्पटिक्कोसित्वा उट्ठायासना पक्कामि – "भगवतो सन्तिके एतस्स भासितस्स अत्थं आजानिस्सामी" ति ।

३. अथ खो आयस्मा सारिपुत्तो सावत्थियं पिण्डाय चरित्वा पच्छाभत्तं पिण्डपातपटिक्कन्तो येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो आयस्मा सारिपुत्तो भगवन्तं एतदवोच –

"इधाहं, भन्ते, पुब्बण्हसमयं निवासेत्वा पत्तचीवरमादाय सावत्थिं पिण्डाय पाविसिं । तस्स मय्हं, भन्ते, एतदहोसि – 'अतिप्पगो खो ताव सावत्थियं पिण्डाय चरितुं । यन्नूनाहं येन अञ्ञतित्थियानं परिब्बाजकानं आरामो तेनुपसङ्कमेय्यं' ति । अथ ख्वाहं, भन्ते, येन अञ्ञतित्थियानं परिब्बाजकानं आरामो तेनुपसङ्कमिं; उपसङ्कमित्वा तेहि अञ्ञतित्थियेहि परिब्बाजकेहि सद्धिं सम्मोदिं । सम्मोदनीयं कथं सारणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदिं । तेन खो पन, भन्ते, समयेन तेसं अञ्ञतित्थियानं परिब्बाजकानं सन्निसिन्नानं सन्निपतितानं अयमन्तराकथा
R. 36
उदपादि – 'यो हि कोचि, आवुसो, द्वादसवस्सानि परिपुण्णं परिसुद्धं
B. 425
ब्रह्मचरियं चरति, निद्दसो भिक्खू ति अलं वचनाया' ति । अथ ख्वाहं, भन्ते, तेसं अञ्ञतित्थियानं परिब्बाजकानं भासितं नेव अभिनन्दिं नप्पटिक्कोसिं । अनभिनन्दित्वा अप्पटिक्कोसित्वा उट्ठायासना पक्कमिं[1] – 'भगवतो सन्तिके एतस्स अत्थं आजानिस्सामी' ति । सक्का नु खो, भन्ते, इमस्मिं धम्मविनये केवलं वस्सगणनमत्तेन निद्दसो भिक्खु पञ्ञापेतुं" ति ?

१. पक्कामि – सी०, स्या०, रो० ।

४. "न खो, सारिपुत्त, सक्का इमस्मिं धम्मविनये केवलं वस्सगणनमत्तेन निद्दसो भिक्खु पञ्ञापेतुं । सत्त खो इमानि, सारिपुत्त, निद्दसवत्थूनि मया सयं अभिञ्ञा सच्छिकत्वा पवेदितानि । कतमानि सत्त ? इध, सारिपुत्त, भिक्खु सिक्खासमादाने तिब्बच्छन्दो होति आयतिं च सिक्खासमादाने अविगतपेमो[1], धम्मनिसन्तिया[2] तिब्बच्छन्दो होति आयतिं च धम्मनिसन्तिया अविगतपेमो, इच्छाविनये तिब्बच्छन्दो होति आयतिं च इच्छाविनये अविगतपेमो, पटिसल्लाने तिब्बच्छन्दो होति आयतिं च पटिसल्लाने अविगतपेमो, विरियारम्भे तिब्बच्छन्दो होति आयतिं च विरियारम्भे अविगतपेमो, सतिनेपक्के तिब्बच्छन्दो होति आयतिं च सतिनेपक्के अविगतपेमो, दिट्ठिपटिवेधे तिब्बच्छन्दो होति आयतिं च दिट्ठिपटिवेधे अविगतपेमो । इमानि खो, सारिपुत्त, सत्त निद्दसवत्थूनि मया सयं अभिञ्ञा सच्छिकत्वा पवेदितानि । इमेहि खो, सारिपुत्त, सत्तहि निद्दसवत्थूहि समन्नागतो भिक्खु द्वादस चे पि वस्सानि परिपुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं चरति, 'निद्दसो भिक्खू' ति अलं वचनाय; चतुब्बीसति चे पि वस्सानि परिपुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं चरति, 'निद्दसो भिक्खू' ति अलं वचनाय; छत्तिंसति चे पि वस्सानि R 37 परिपुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं चरति, 'निद्दसो भिक्खू' ति अलं वचनाय, अट्ठचत्तारीसं चे पि वस्सानि परिपुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं चरति, 'निद्दसो भिक्खू' ति अलं वचनाया" ति ।

१२. दुतियनिद्दससुत्तं

१. एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा कोसम्बियं विहरति घोसितारामे । अथ खो आयस्मा आनन्दो पुब्बण्हसमयं निवासेत्वा पत्तचीवर- B 426 मादाय कोसम्बिं पिण्डाय पाविसि । अथ खो आयस्मतो आनन्दस्स एतदहोसि – "अतिप्पगो खो ताव कोसम्बियं पिण्डाय चरितुं । यन्नूनाहं येन अञ्ञतित्थियानं परिब्बाजकानं आरामो तेनुपसङ्कमेय्यं" ति । अथ खो आयस्मा आनन्दो येन अञ्ञतित्थियानं परिब्बाजकानं आरामो तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा तेहि अञ्ञतित्थियेहि परिब्बाजकेहि सद्धिं सम्मोदि । सम्मोदनीयं कथं सारणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि ।

१. अभिगतपेमो – स्या० । २. धम्मनिकन्तिया – सी० ।

२. तेन खो पन समयेन तेसं अञ्ञतित्थियानं परिब्बाजकानं सन्निसिन्नानं सन्निपतितानं अयमन्तराकथा उदपादि – "यो हि कोचि, आवुसो, द्वादस वस्सानि परिपुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं चरति, 'निद्दसो भिक्खू' ति अलं वचनाया" ति ।

३. अथ खो आयस्मा आनन्दो तेसं अञ्ञतित्थियानं परिब्बाजकानं भासितं नेव अभिनन्दि नप्पटिक्कोसि । अनभिनन्दित्वा अप्पटिक्कोसित्वा उट्ठायासना पक्कामि – "भगवतो सन्तिके एतस्स भासितस्स अत्थं आजानिस्सामी" ति । अथ खो आयस्मा आनन्दो कोसम्बियं पिण्डाय चरित्वा पच्छाभत्तं पिण्डपातपटिक्कन्तो येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं
R. 38 निसिन्नो खो आयस्मा आनन्दो भगवन्तं एतदवोच –

"इधाहं, भन्ते, पुब्बण्हसमयं निवासेत्वा पत्तचीवरमादाय कोसम्बिं पिण्डाय पाविसिं । तस्स मय्हं, भन्ते, एतदहोसि – 'अतिप्पगो खो ताव कोसम्बियं पिण्डाय चरितुं । यंनूनाहं येन अञ्ञतित्थियानं परिब्बाजकानं आरामो तेनुपसङ्कमेय्यं' ति ...पे०... तेहि सद्धिं सम्मोदिं । सम्मोदनीयं कथं सारणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदिं । तेन खो पन, भन्ते, समयेन तेसं अञ्ञतित्थियानं परिब्बाजकानं सन्निसिन्नानं सन्निपतितानं अयमन्तराकथा उदपादि – 'यो हि कोचि, आवुसो, द्वादसवस्सानि परिपुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं चरति, निद्दसो भिक्खू ति अलं वचनाया' ति । अथ ख्वाहं, भन्ते, तेसं अञ्ञतित्थियानं परिब्बाजकानं भासितं नेव अभिनन्दिं नप्पटिक्कोसिं । अनभिनन्दित्वा,
B. 427 अप्पटिक्कोसित्वा उट्ठायासना पक्कमिं – 'भगवतो सन्तिके एतस्स भासितस्स अत्थं आजानिस्सामी' ति । सक्का नु खो, भन्ते, इमस्मिं धम्मविनये केवलं वस्सगणनमत्तेन निद्दसो भिक्खु पञ्ञापेतुं" ति ?

४. "न खो, आनन्द, सक्का इमस्मिं धम्मविनये केवलं वस्सगणनमत्तेन निद्दसो भिक्खु पञ्ञापेतुं । सत्त खो इमानि, आनन्द, निद्दसवत्थूनि मया सयं अभिञ्ञा सच्छिकत्वा पवेदितानि । कतमानि सत्त ? इधानन्द, भिक्खु, सद्धो होति, हिरीमा होति, ओत्तप्पी होति, बहुस्सुतो होति, आरद्धविरियो होति, सतिमा होति, पञ्ञवा होति । इमानि खो, आनन्द, सत्त निद्दसवत्थूनि मया
R. 39 सयं अभिञ्ञा सच्छिकत्वा पवेदितानि । इमेहि खो, आनन्द, सत्तहि

निद्दसवत्थूहि समन्नागतो भिक्खु द्वादस चे पि वस्सानि परिपुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं चरति, 'निद्दसो भिक्खू' ति अलं वचनाय; चतुब्बीसति चे पि वस्सानि परिपुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं चरति, 'निद्दसो भिक्खू' ति अलं वचनाय; छत्तिसति चे पि वस्सानि परिपुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं चरति, 'निद्दसो भिक्खू' ति अलं वचनाय, अट्ठचत्तारीसं चे पि वस्सानि परिपुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं चरति, 'निद्दसो भिक्खू' ति अलं वचनाया" ति।

देवतावग्गो चतुत्थो।

तस्सुद्दानं

अप्पमादो हिरी[1] चेव[1], द्वे[2] सुवचा दुवे मित्ता[2]।
द्वे[3] पटिसम्भिदा[3] द्वे वसा, दुवे[4] निद्दसवत्थुना ति[4]॥

———o———

५. महायञ्ञवग्गो

१. सत्तविञ्ञाणट्ठितिसुत्तं

१. "सत्तिमा, भिक्खवे, विञ्ञाणट्ठितियो। कतमा सत्त? सन्ति, भिक्खवे, सत्ता नानत्तकाया नानत्तसञ्ञिनो, सेय्यथापि मनुस्सा एकच्चे च देवा एकच्चे च विनिपातिका। अयं पठमा विञ्ञाणट्ठिति[5]।

२. "सन्ति, भिक्खवे, सत्ता नानत्तकाया एकत्तसञ्ञिनो, R. 40
सेय्यथापि देवा ब्रह्मकायिका पठमाभिनिब्बत्ता। अयं दुतिया विञ्ञाणट्ठिति।

३. "सन्ति, भिक्खवे, सत्ता एकत्तकाया नानत्तसञ्ञिनो, B. 428
सेय्यथापि देवा आभस्सरा। अयं ततिया विञ्ञाणट्ठिति।

४. "सन्ति, भिक्खवे, सत्ता एकत्तकाया एकत्तसञ्ञिनो, सेय्यथापि देवा सुभकिण्हा। अयं चतुत्था विञ्ञाणट्ठिति।

५. "सन्ति, भिक्खवे, सत्ता सब्बसो रूपसञ्ञानं समतिक्कमा पटिघसञ्ञानं अत्थङ्गमा नानत्तसञ्ञानं अमनसिकारा 'अनन्तो आकासो' ति आकासानञ्चायतनूपगा[6]। अयं पञ्चमा विञ्ञाणट्ठिति।

———

१–१. हिरिमा च – सी०, रो०; हिरीमा च – स्या०। २–२. द्वे सुवचा दुवे वत्त – सी०; ० दुवे सखा – स्या०, रो०। ३–३. दुवे पटिसम्भिदा च – सी०। ४–४. निद्दसवत्थु परे द्वे ति – स्या०, रो०। ५. विञ्ञानट्ठिति – सी०। ६. ० चायतनुपगा – स्या०।

६. "सन्ति, भिक्खवे, सत्ता सब्बसो आकासानञ्चायतनं समतिक्कम्म 'अनन्तं विञ्ञाणं' ति विञ्ञाणञ्चायतनूपगा । अयं छट्ठा विञ्ञाणट्ठिति ।

७. "सन्ति, भिक्खवे, सत्ता सब्बसो विञ्ञाणञ्चायतन समतिक्कम्म 'नत्थि किञ्ची' ति आकिञ्चञ्ञायतनूपगा । अयं सत्तमा विञ्ञाणट्ठिति । इमा खो, भिक्खवे, सत्त विञ्ञाणट्ठितियो" ति ।

---

२. समाधिपरिक्खारसुत्तं

१. "सत्तिमे, भिक्खवे, समाधिपरिक्खारा । कतमे सत्त ? सम्मादिट्ठि, सम्मासङ्कप्पो, सम्मावाचा, सम्माकम्मन्तो, सम्माआजीवो, सम्मावायामो, सम्मासति । या खो, भिक्खवे, इमेहि सत्तहङ्गेहि चित्तस्सेकग्गता परिक्खता, अयं वुच्चति, भिक्खवे, अरियो सम्मासमाधि[1] सउपनिसो इति पि सपरिक्खारो इति पी" ति ।

---

३. पठमअग्गिसुत्तं

R. 41 १ "सत्तिमे, भिक्खवे, अग्गी । कतमे सत्त ? रागग्गि, दोसग्गि, मोहग्गि, आहुनेय्यग्गि, गहपतग्गि, दक्खिणेय्यग्गि, कट्ठग्गि – इमे खो, भिक्खवे, सत्त अग्गी" ति ।

---

४. दुतियअग्गिसुत्तं

१. तेन खो पन समयेन उग्गतसरीरस्स ब्राह्मणस्स महायञ्ञो उपक्खटो होति । पञ्च उसभसतानि थूणूपनीतानि होन्ति यञ्ञत्थाय,
B. 429 पञ्च वच्छतरसतानि थूणुपनीतानि होन्ति यञ्ञत्थाय, पञ्च वच्छतरिसतानि थूणूपनीतानि होन्ति यञ्ञत्थाय, पञ्च अजसतानि थूणूपनीतानि होन्ति यञ्ञत्थाय, पञ्च उरब्भसतानि थूणूपनीतानि होन्ति यञ्ञत्थाय । अथ खो उग्गतसरीरो ब्राह्मणो येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवता सद्धिं सम्मोदि । सम्मोदनीयं कथं सारणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो उग्गतसरीरो ब्राह्मणो भगवन्तं एतदवोच –

---

१. समाधि – स्या० ।

२. "सुतं मेतं, भो गोतम, अग्गिस्स आदानं[1] यूपस्स उस्सापनं महप्फलं होति महानिसंसं" ति ।

"मया पि खो एतं, ब्राह्मण, सुतं अग्गिस्स आदानं यूपस्स उस्सापनं महप्फलं होति महानिसंसं" ति । दुतियं पि खो उग्गतसरीरो ब्राह्मणो ...पे०... ततियं पि खो उग्गतसरीरो ब्राह्मणो भगवन्तं एतदवोच – "सुतं मेतं, भो गोतम, अग्गिस्स आदानं यूपस्स उस्सापनं महप्फलं होति महानिसंसं" ति ।

"मया पि खो एतं, ब्राह्मण, सुतं अग्गिस्स आदानं यूपस्स उस्सापनं महप्फलं होति महानिसंसं" ति ।

"तयिदं, भो गोतम, समेति भोतो चेव गोतमस्स अम्हाकं च, R. 42
यदिदं सब्बेन सब्बं" ।

३. एवं वुत्ते आयस्मा आनन्दो उग्गतसरीरं ब्राह्मणं एतदवोच – "न खो, ब्राह्मण, तथागता एवं पुच्छितब्बा – 'सुतं मेतं, भो गोतम, अग्गिस्स आदानं यूपस्स उस्सापनं महप्फलं होति महानिसंसं' ति । एवं[2] खो, ब्राह्मण, तथागता पुच्छितब्बा – 'अहं हि, भन्ते, अग्गिं आदातुकामो[3] यूपं उस्सापेतुकामो । ओवदतु मं, भन्ते, भगवा । अनुसासतु मं, भन्ते, भगवा यं मम अस्स दीघरत्तं हिताय सुखाया'" ति ।

४. अथ खो उग्गतसरीरो ब्राह्मणो भगवन्तं एतदवोच – "अहं हि, भो गोतम, अग्गिं आदातुकामो यूपं उस्सापेतुकामो । ओवदतु मं भवं गोतमो । अनुसासतु मं भवं गोतमो यं मम अस्स दीघरत्तं हिताय सुखाया" ति ।

५. "अग्गिं, ब्राह्मण, आदेन्तो[4] यूपं उस्सापेन्तो पुब्बेव यञ्ञा[5] तीणि[6] सत्थानि उस्सापेति अकुसलानि दुक्खुद्रयानि[7] दुक्खविपाकानि । कतमानि तीणि ? कायसत्थं, वचीसत्थं, मनोसत्थं । अग्गिं, ब्राह्मण, B. 430
आदेन्तो यूपं उस्सापेन्तो पुब्बेव यञ्ञा एवं चित्तं उप्पादेसि[8] – 'एत्तका उसभा हञ्ञन्तु यञ्ञत्थाय, एत्तका वच्छतरा हञ्ञन्तु यञ्ञत्थाय, एत्तका वच्छतरियो हञ्ञन्तु यञ्ञत्थाय, एत्तका अजा हञ्ञन्तु यञ्ञत्थाय, एत्तका उरब्भा हञ्ञन्तु यञ्ञत्थाया' ति । सो 'पुञ्ञं करोमी'

---

१. आधानं – स्या०, रो० । २. एव च – सी०, स्या०, रो० । ३. आधातुकामो – स्या०, रो० । ४. आधेन्तो – स्या०, रो० । ५. यञ्ञे – स्या० । ६. तीनि – सी० । ७ दुक्खुद्दयानि – सी० । ८ उप्पादेति – सी०, स्या०, रो० ।

ति अपुञ्ञं करोति, 'कुसलं करोमी' ति अकुसलं करोति, 'सुगतिया[1] मग्गं[1] परियेसामी' ति दुग्गतिया[2] मग्गं[2] परियेसति । अग्गि, ब्राह्मण,
R. 43 आदेन्तो यूपं उस्सापेन्तो पुब्बेव यञ्ञा इदं पठमं मनोसत्थं उस्सापेति अकुसलं दुक्खुद्रयं दुक्खविपाकं ।

६. "पुन च परं, ब्राह्मण, अग्गि आदेन्तो यूपं उस्सापेन्तो पुब्बेव यञ्ञा एवं वाचं भासति – 'एत्तका उसभा हञ्ञन्तु यञ्ञत्थाय, एत्तका वच्छतरा हञ्ञन्तु यञ्ञत्थाय, एत्तका वच्छतरियो हञ्ञन्तु यञ्ञत्थाय, एत्तका अजा हञ्ञन्तु यञ्ञत्थाय, एत्तका उरब्भा हञ्ञन्तु यञ्ञत्थाया' ति । सो 'पुञ्ञं करोमी' ति अपुञ्ञं करोति, 'कुसलं करोमी' ति अकुसलं करोति, 'सुगतिया मग्गं परियेसामी' ति दुग्गतिया मग्गं परियेसति । अग्गि, ब्राह्मण, आदेन्तो यूपं उस्सापेन्तो पुब्बेव यञ्ञा इदं दुतियं वचीसत्थं उस्सापेति अकुसलं दुक्खुद्रयं दुक्खविपाकं ।

७. "पुन च परं, ब्राह्मण, अग्गि आदेन्तो यूपं उस्सापेन्तो पुब्बेव यञ्ञा सयं पठमं समारम्भति[3] उसभा हन्तुं यञ्ञत्थाय, सयं पठमं समारम्भति वच्छतरा हन्तुं[4] यञ्ञत्थाय, सयं पठमं समारम्भति वच्छतरियो हन्तुं यञ्ञत्थाय, सयं पठमं समारम्भति अजा हन्तुं यञ्ञत्थाय, सयं पठमं समारम्भति उरब्भा हन्तुं यञ्ञत्थाय[5] । सो 'पुञ्ञं करोमी' ति अपुञ्ञं करोति, 'कुसलं करोमी' ति अकुसलं करोति, 'सुगतिया मग्ग परियेसामी' ति दुग्गतिया मग्गं परियेसति । अग्गि, ब्राह्मण, आदेन्तो यूपं उस्सापेन्तो पुब्बेव यञ्ञा इदं ततियं कायसत्थं उस्सापेति अकुसलं दुक्खुद्रयं दुक्खविपाकं । अग्गि, ब्राह्मण, आदेन्तो यूपं उस्सापेन्तो पुब्बेव यञ्ञा इमानि तीणि सत्थानि उस्सापेति अकुसलानि दुक्खुद्रयानि दुक्खविपाकानि ।

B. 491 ८. "तयोमे, ब्राह्मण, अग्गी पहातब्बा परिवज्जेतब्बा, न
R. 44 सेवितब्बा । कतमे तयो ? रागग्गि, दोसग्गि, मोहग्गि ।

९. "कस्मा चायं, ब्राह्मण, रागग्गि पहातब्बो परिवज्जेतब्बो, न सेवितब्बो ? रत्तो खो, ब्राह्मण, रागेन अभिभूतो परियादिन्नचित्तो कायेन दुच्चरितं चरति, वाचाय दुच्चरितं चरति, मनसा दुच्चरितं

१–१. सुगतिमग्गं – सी० । २–२ दुग्गतिमग्गं – सी० । ३. समारब्भति – सी०, रो०; समारमति – स्या० । ४. हञ्ञन्तु – सी०, स्या०, रो० । ५ यञ्ञत्थाया ति – सी०, स्या०, रो० ।

चरति। सो कायेन दुच्चरितं चरित्वा, वाचाय दुच्चरितं चरित्वा, मनसा दुच्चरितं चरित्वा कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जति। तस्मायं[1] रागग्गि पहातब्बो परिवज्जेतब्बो, न सेवितब्बो।

१०. "कस्मा चायं, ब्राह्मण, दोसग्गि पहातब्बो परिवज्जेतब्बो, न सेवितब्बो? दुट्ठो खो, ब्राह्मण, दोसेन अभिभूतो परियादिन्नचित्तो कायेन दुच्चरितं चरति, वाचाय दुच्चरितं चरति, मनसा दुच्चरितं चरति। सो कायेन दुच्चरितं चरित्वा, वाचाय दुच्चरित चरित्वा, मनसा दुच्चरितं चरित्वा कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जति। तस्मायं दोसग्गि पहातब्बो परिवज्जेतब्बो, न सेवितब्बो।

११. "कस्मा चायं, ब्राह्मण, मोहग्गि पहातब्बो परिवज्जेतब्बो, न सेवितब्बो? मूळ्हो खो, ब्राह्मण, मोहेन अभिभूतो परियादिन्नचित्तो कायेन दुच्चरितं चरति, वाचाय दुच्चरितं चरति, मनसा दुच्चरितं चरति। सो कायेन दुच्चरितं चरित्वा, वाचाय दुच्चरितं चरित्वा, मनसा दुच्चरितं चरित्वा कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जति। तस्मायं मोहग्गि पहातब्बो परिवज्जेतब्बो, न सेवितब्बो। इमे खो तयो, ब्राह्मण, अग्गी पहातब्बा परिवज्जेतब्बा, न सेवितब्बा।

१२. "तयो खो[2], ब्राह्मण, अग्गी सक्कत्वा गरुं कत्वा मानेत्वा
पूजेत्वा सम्मा सुखं परिहातब्बा। कतमे तयो? आहुनेय्यग्गि, गह- R.45
पतग्गि, दक्खिणेय्यग्गि।

१३. "कतमो च, ब्राह्मण, आहुनेय्यग्गि? इध, ब्राह्मण, यस्स ते
होन्ति माता ति वा पिता ति वा, अयं वुच्चति, ब्राह्मण, आहुनेय्यग्गि।
तं किस्स हेतु? अतोहयं[3], ब्राह्मण, आहुतो सम्भूतो, तस्मायं आहु- B.432
नेय्यग्गि सक्कत्वा गरुं[4] कत्वा मानेत्वा पूजेत्वा सम्मा सुखं परिहातब्बो।

१४. "कतमो च, ब्राह्मण, गहपतग्गि? इध, ब्राह्मण, यस्स ते होन्ति पुत्ता ति वा दारा ति वा दासा ति वा पेस्सा ति वा कम्मकरा[5] ति वा[5], अयं वुच्चति, ब्राह्मण, गहपतग्गि। तस्मायं गहपतग्गि सक्कत्वा गरुं कत्वा मानेत्वा पूजेत्वा सम्मा सुखं परिहातब्बो।

---

१. तस्मा चाय – स्या०। २ खो मे – सी०, रो०, मे – स्या०। ३ अतोयं – सी०, रो०; अतोहाय – स्या०। ४. गरु – सी०, स्या०, रो०। ५–५. स्या० पोत्थके नत्थि।

१५. "कतमो च, ब्राह्मण, दक्खिणेय्यग्गि ? इध, ब्राह्मण, ये ते समणब्राह्मणा परप्पवादा[1] पटिविरता खन्तिसोरच्चे निविट्ठा एकमत्तान दमेन्ति, एकमत्तानं समेन्ति, एकमत्तानं परिनिब्बापेन्ति, अयं वुच्चति, ब्राह्मण, दक्खिणेय्यग्गि । तस्मायं दक्खिणेय्यग्गि सक्कत्वा गरुं कत्वा मानेत्वा पूजेत्वा सम्मा सुखं परिहातब्बो । इमे खो, ब्राह्मण, तयो अग्गी सक्कत्वा गरुं कत्वा मानेत्वा पूजेत्वा सम्मा सुखं परिहातब्बा ।

१६. "अयं खो पन, ब्राह्मण, कट्ठग्गि कालेन कालं उज्जलेतब्बो, कालेन कालं अज्झुपेक्खितब्बो, कालेन काल निब्बापेतब्बो, कालेन कालं निक्खिपितब्बो" ति ।

१७. "एवं वुत्ते उग्गतसरीरो ब्राह्मणो भगवन्तं एतदवोच – "अभिक्कन्तं, भो गोतम; अभिक्कन्त , भो गोतम ..पे० . उपासकं मं
R. 46 भवं गोतमो धारेतु अज्जतग्गे पाणुपेतं सरणं गतं ति । एसाहं, भो गोतम, पञ्च उसभसतानि मुञ्चामि जीवितं देमि, पञ्च वच्छतरसतानि मुञ्चामि जीवितं देमि, पञ्च वच्छतरिसतानि मुञ्चामि जीवितं देमि, पञ्च अजसतानि मुञ्चामि जीवितं देमि, पञ्च उरब्भसतानि मुञ्चामि जीवितं देमि । हरितानि चेव तिणानि खादन्तु, सीतानि च पानीयानि पिवन्तु, सीतो च नेसं वातो[2] उपवायतं[2]" ति ।

---

५. पठमसञ्ञासुत्तं

१. "सत्तिमा, भिक्खवे, सञ्ञा भाविता बहुलीकता महप्फला होन्ति महानिसंसा अमतोगधा अमतपरियोसाना । कतमा
B 433 सत्त ? असुभसञ्ञा, मरणसञ्ञा, आहारे पटिकूलसञ्ञा[3], सब्बलोके अनभिरतसञ्ञा, अनिच्चसञ्ञा, अनिच्चे दुक्खसञ्ञा, दुक्खे अनत्तसञ्ञा – इमा खो, भिक्खवे, सत्त सञ्ञा भाविता बहुलीकता महप्फला होन्ति महानिससा अमतोगधा अमतपरियोसाना" ति ।

---

६. दुतियसञ्ञासुत्तं

१. "सत्तिमा, भिक्खवे, सञ्ञा भाविता बहुलीकता महप्फला होन्ति महानिसंसा अमतोगधा अमतपरियोसाना । कतमा सत्त ?

---

१. मदप्पमादा – सी०, स्या०, रो० । २–२. वायो वायतू – सी०; ० उपवायतू – स्या०, रो० । ३. पटिक्कूलसञ्ञा – सी०, स्या०, रो० ।

असुभसञ्ञा, मरणसञ्ञा, आहारे पटिकूलसञ्ञा, सब्बलोके अनभिरत-सञ्ञा, अनिच्चसञ्ञा, अनिच्चे दुक्खसञ्ञा, दुक्खे अनत्तसञ्ञा – इमा[1] खो, भिक्खवे, सत्त सञ्ञा भाविता बहुलीकता महप्फला होन्ति महानिसंसा अमतोगधा अमतपरियोसाना[1] ति ।

२. "'असुभसञ्ञा, भिक्खवे, भाविता बहुलीकता महप्फला होति महानिसंसा अमतोगधा अमतपरियोसाना' ति । इति खो पनेतं वुत्तं, किं चेतं पटिच्च वुत्तं ? असुभसञ्ञापरिचितेन, भिक्खवे, भिक्खुनो चेतसा बहुलं विहरतो मेथुनधम्मसमापत्तिया चित्तं पतिलीयति[2] पति- R.47
कुटति[3] पतिवत्तति,[4] न सम्पसारियति उपेक्खा वा पाटिकुल्यता वा सण्ठाति । सेय्यथापि, भिक्खवे, कुक्कुटपत्तं वा न्हारुदद्दुलं[5] वा अग्गिम्हि पक्खित्तं पतिलीयति पतिकुटति पतिवत्तति, न सम्पसारियति । एवमेव खो, भिक्खवे, भिक्खुनो असुभसञ्ञापरिचितेन चेतसा बहुलं विहरतो मेथुनधम्मसमापत्तिया चित्तं पतिलीयति पतिकुटति पतिवत्तति, न सम्पसारियति उपेक्खा वा पाटिकुल्यता वा सण्ठाति ।

"सचे, भिक्खवे, भिक्खुनो असुभसञ्ञापरिचितेन चेतसा बहुलं विहरतो मेथुनधम्मसमापत्तिया चित्तं अनुसन्दहति[6] अप्पटिकुल्यता[7] सण्ठाति; वेदितब्बमेतं, भिक्खवे, भिक्खुना 'अभाविता मे असुभसञ्ञा, नत्थि मे पुब्बेनापरं विसेसो, अप्पत्तं मे भावनाबलं' ति । इति ह तत्थ सम्पजानो होति । सचे पन, भिक्खवे, भिक्खुनो असुभसञ्ञापरिचितेन चेतसा बहुलं विहरतो मेथुनधम्मसमापत्तिया चित्तं पतिलीयति पतिकुटति पतिवत्तति, न सम्पसारियति उपेक्खा वा पाटिकुल्यता वा सण्ठाति; वेदितब्बमेतं, भिक्खवे, भिक्खुना 'सुभाविता[8] मे असुभसञ्ञा, अत्थि B.434
मे पुब्बेनापरं विसेसो, पत्तं मे भावनाबलं' ति । इति ह तत्थ सम्पजानो होति । 'असुभसञ्ञा, भिक्खवे, भाविता बहुलीकता महप्फला होति महानिसंसा अमतोगधा अमतपरियोसाना' ति, इति यं तं वुत्तं इदमेतं पटिच्च वुत्तं ।

३. "'मरणसञ्ञा, भिक्खवे, भाविता बहुलीकता महप्फला R.48
होति महानिसंसा अमतोगधा अमतपरियोसाना' ति, इति खो पनेतं वुत्तं

१–१. सी०, स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । २. पटिलीयति – स्या०, रो० । ३. पटिकुज्जति – स्या० । ४. पतिवट्टति – सी०; पटिवट्टति – रो० । ५. नहारुदद्दुलं – सी० । ६. अनुसण्ठाति – सी०, अनुसन्दति – स्या०, रो० । ७. ० वा – सी०; अप्पाटिक्कुल्यता वा – स्या०, रो० । ८. भाविता – सी०, स्या० ।

किं चेतं पटिच्च वुत्तं? मरणसञ्ञापरिचितेन, भिक्खवे, भिक्खुनो चेतसा बहुलं विहरतो जीवितनिकन्तिया चित्तं पतिलीयति पतिकुटति पतिवत्तति, न सम्पसारियति उपेक्खा वा पाटिकुल्यता वा सण्ठाति। सेय्यथापि, भिक्खवे, कुक्कुटपत्तं वा न्हारुदद्दुलं वा अग्गिम्हि पक्खित्तं पतिलीयति पतिकुटति पतिवत्तति, न सम्पसारियति। एवमेव खो, भिक्खवे, भिक्खुनो मरणसञ्ञापरिचितेन चेतसा बहुलं विहरतो जीवितनिकन्तिया चित्तं पतिलीयति पतिकुटति पतिवत्तति, न सम्पसारियति उपेक्खा वा पाटिकुल्यता वा सण्ठाति।

“सचे, भिक्खवे, भिक्खुनो मरणसञ्ञापरिचितेन चेतसा बहुलं विहरतो जीवितनिकन्तिया चित्तं अनुसन्दहति अप्पटिकुल्यता सण्ठाति; वेदितब्बमेतं, भिक्खवे, भिक्खुना ‘अभाविता मे मरणसञ्ञा, नत्थि मे पुब्बेनापरं विसेसो, अप्पत्तं मे भावनाबलं’ ति। इति ह तत्थ सम्पजानो होति। सचे पन, भिक्खवे, भिक्खुनो मरणसञ्ञापरिचितेन चेतसा बहुलं विहरतो जीवितनिकन्तिया चित्तं पतिलीयति पतिकुटति पतिवत्तति, न सम्पसारियति उपेक्खा वा पाटिकुल्यता वा सण्ठाति; वेदितब्बमेतं, भिक्खवे, भिक्खुना ‘सुभाविता मे मरणसञ्ञा, अत्थि मे पुब्बेनापरं विसेसो, पत्तं मे भावनाबलं’ ति। इति ह तत्थ सम्पजानो होति।
R. 49 ‘मरणसञ्ञा, भिक्खवे, भाविता बहुलीकता महप्फला होति महानिसंसा अमतोगधा अमतपरियोसाना’ ति, इति यं तं वुत्तं इदमेतं पटिच्च वुत्तं।

४. “आहारे पटिकूलसञ्ञा, भिक्खवे, भाविता बहुलीकता महप्फला होति महानिसंसा अमतोगधा अमतपरियोसाना’ ति, इति खो पनेतं वुत्तं, किं चेतं पटिच्च वुत्तं? आहारे पटिकूलसञ्ञापरिचितेन,
B. 435 भिक्खवे, भिक्खुनो चेतसा बहुलं विहरतो रसतण्हाय चित्तं पतिलीयति ...पे०... उपेक्खा वा पाटिकुल्यता वा सण्ठाति। सेय्यथापि, भिक्खवे, कुक्कुटपत्तं वा न्हारुदद्दुलं वा अग्गिम्हि पक्खित्तं पतिलीयति पतिकुटति पतिवत्तति, न सम्पसारियति। एवमेव खो, भिक्खवे, भिक्खुनो आहारे पटिकूलसञ्ञापरिचितेन चेतसा बहुलं विहरतो रसतण्हाय चित्तं पतिलीयति ...पे०... उपेक्खा वा पाटिकुल्यता वा सण्ठाति।

“सचे, भिक्खवे, भिक्खुनो आहारे पटिकूलसञ्ञापरिचितेन चेतसा बहुलं विहरतो रसतण्हाय चित्तं अनुसन्दहति अप्पटिकुल्यता

सण्ठाति; वेदितब्बमेतं, भिक्खवे, भिक्खुना 'अभाविता मे आहारे पटिकूलसञ्ञा, नत्थि मे पुब्बेनापरं विसेसो, अप्पत्तं मे भावनाबलं' ति। इति ह तत्थ सम्पजानो होति। सचे पन, भिक्खवे, भिक्खुनो आहारे पटिकूलसञ्ञापरिचितेन चेतसा बहुलं विहरतो रसतण्हाय चित्तं पतिलीयति ... पे०... उपेक्खा[1] वा पाटिकुल्यता वा सण्ठाति; वेदितब्बमेतं, भिक्खवे, भिक्खुना 'सुभाविता मे आहारे पटिकूलसञ्ञा, अत्थि मे पुब्बेनापरं विसेसो, पत्तं मे भावनाबलं[2]' ति। इति ह तत्थ सम्पजानो होति। 'आहारे पटिकूलसञ्ञा, भिक्खवे, भाविता बहुलीकता महप्फला [R 50] होति महानिसंसा अमतोगधा अमतपरियोसाना' ति, इति यं तं वुत्तं इदमेतं पटिच्च वुत्तं।

५. "'सब्बलोके अनभिरतसञ्ञा, भिक्खवे, भाविता बहुलीकता महप्फला होति महानिसंसा अमतोगधा अमतपरियोसाना' ति, इति खो पनेतं वुत्तं, किं चेतं पटिच्च वुत्तं? सब्बलोके अनभिरतसञ्ञापरिचितेन, भिक्खवे, भिक्खुनो चेतसा बहुलं विहरतो लोकचित्रेसु[3] चित्तं पतिलीयति ... पे०... सेय्यथापि भिक्खवे ... पे०... पतिलीयति पतिकुटति पतिवत्तति, न सम्पसारियति। एवमेव खो, भिक्खवे, भिक्खुनो सब्बलोके अनभिरतसञ्ञापरिचितेन चेतसा बहुलं विहरतो लोकचित्रेसु चित्तं पतिलीयति पतिकुटति पतिवत्तति, न सम्पसारियति उपेक्खा वा पाटिकुल्यता वा सण्ठाति।

"सचे, भिक्खवे, भिक्खुनो सब्बलोके अनभिरतसञ्ञापरिचितेन चेतसा बहुलं विहरतो लोकचित्रेसु चित्तं अनुसन्दहति अप्पटिकुल्यता सण्ठाति; वेदितब्बमेतं, भिक्खवे, भिक्खुना 'अभाविता मे सब्बलोके अनभिरतसञ्ञा, नत्थि मे पुब्बेनापरं विसेसो, अप्पत्तं मे भावनाबलं' [B. 436] ति। इति ह तत्थ सम्पजानो होति। सचे पन, भिक्खवे, भिक्खुनो सब्ब- [R. 51] लोके अनभिरतसञ्ञापरिचितेन चेतसा बहुलं विहरतो लोकचित्रेसु चित्तं पतिलीयति ... पे०... उपेक्खा वा पाटिकुल्यता वा सण्ठाति, वेदितब्बमेतं, भिक्खवे, भिक्खुना 'सुभाविता मे सब्बलोके अनभिरतसञ्ञा, अत्थि मे पुब्बेनापरं विसेसो, पत्तं मे भावनाबलं' ति। इति ह तत्थ सम्पजानो होति। 'सब्बलोके अनभिरतसञ्ञा, भिक्खवे, भाविता बहुलीकता

---

१. उपेक्खा – सी०, रो०। २. भावनाफलं – स्या०, रो०। ३. लोकचित्तेसु – सी०, स्या०, रो०।

महप्फला होति महानिसंसा अमतोगधा अमतपरियोसाना' ति, इति यं तं वुत्तं इदमेतं पटिच्च वुत्तं ।

६. "'अनिच्चसञ्ञा, भिक्खवे, भाविता बहुलीकता महप्फला होति महानिसंसा अमतोगधा अमतपरियोसाना' ति, इति खो पनेतं वुत्तं, किं चेतं पटिच्च वुत्तं? अनिच्चसञ्ञापरिचितेन, भिक्खवे, भिक्खुनो चेतसा बहुलं विहरतो लाभसक्कारसिलोके चित्तं पतिलीयति ...पे०... उपेक्खा वा पाटिकुल्यता वा सण्ठाति । सेय्यथापि, भिक्खवे, कुक्कुटपत्तं वा न्हारुदद्दुलं वा अग्गिम्हि पक्खित्तं पतिलीयति पतिकुटति पतिवत्तति न सम्पसारियति । एवमेव खो, भिक्खवे, भिक्खुनो अनिच्चसञ्ञापरिचितेन चेतसा बहुलं विहरतो लाभसक्कारसिलोके चित्तं पतिलीयति ...पे०... उपेक्खा वा पाटिकुल्यता वा सण्ठाति ।

"सचे, भिक्खवे, भिक्खुनो अनिच्चसञ्ञापरिचितेन चेतसा बहुलं विहरतो लाभसक्कारसिलोके चित्तं अनुसन्दहति अप्पटिकुल्यता सण्ठाति; वेदितब्बमेतं, भिक्खवे, भिक्खुना 'अभाविता मे अनिच्चसञ्ञा, नत्थि मे पुब्बेनापरं विसेसो, अप्पत्तं मे भावनाबलं' ति । इति ह तत्थ सम्पजानो होति । सचे पन, भिक्खवे, भिक्खुनो अनिच्चसञ्ञापरिचितेन
R. 52 चेतसा बहुलं विहरतो लाभसक्कारसिलोके चित्तं पतिलीयति पतिकुटति पतिवत्तति, न सम्पसारियति उपेक्खा वा पाटिकुल्यता वा सण्ठाति; वेदितब्बमेतं, भिक्खवे, भिक्खुना 'सुभाविता मे अनिच्चसञ्ञा, अत्थि मे पुब्बेनापरं विसेसो, पत्तं मे भावनाबलं' ति । इति ह तत्थ सम्पजानो होति । 'अनिच्चसञ्ञा, भिक्खवे, भाविता बहुलीकता महप्फला होति महानिसंसा अमतोगधा अमतपरियोसाना' ति, इति यं तं वुत्तं इदमेतं पटिच्च वुत्तं ।

B. 437 ७. "'अनिच्चे दुक्खसञ्ञा, भिक्खवे, भाविता बहुलीकता महप्फला होति महानिसंसा अमतोगधा अमतपरियोसाना' ति, इति खो पनेतं वुत्तं, किं चेतं पटिच्च वुत्तं? अनिच्चे दुक्खसञ्ञापरिचितेन, भिक्खवे, भिक्खुनो चेतसा बहुलं विहरतो आलस्ये[1] कोसज्जे विस्सट्ठिये पमादे अननुयोगे अपच्चवेक्खणाय तिब्बा भयसञ्ञा पच्चुपट्ठिता होति, सेय्यथापि, भिक्खवे, उक्खित्तासिके वधके ।

---

१. आलस्ये – म० ।

"सचे, भिक्खवे, भिक्खुनो अनिच्चे दुक्खसञ्ञापरिचितेन चेतसा बहुलं विहरतो आलस्ये कोसज्जे विस्सट्ठिये पमादे अननुयोगे अपच्चवेक्खणाय तिब्बा भयसञ्ञा, न- पच्चुपट्ठिता होति, सेय्यथापि, भिक्खवे[1], उक्खित्तासिके वधके। वेदितब्बमेतं, भिक्खवे, भिक्खुना 'अभाविता मे अनिच्चे दुक्खसञ्ञा, नत्थि मे पुब्बेनापरं विसेसो, अप्पत्तं मे भावनाबलं' ति। इति ह तत्थ सम्पजानो होति। सचे पन, भिक्खवे, भिक्खुनो अनिच्चे दुक्खसञ्ञापरिचितेन चेतसा बहुलं विहरतो आलस्ये कोसज्जे विस्सट्ठिये पमादे अननुयोगे अपच्चवेक्खणाय तिब्बा भयसञ्ञा पच्चुपट्ठिता होति, सेय्यथापि, भिक्खवे, उक्खित्तासिके वधके। वेदितब्बमेतं, भिक्खवे, भिक्खुना 'सुभाविता मे अनिच्चे दुक्खसञ्ञा, अत्थि मे पुब्बेनापरं विसेसो, पत्तं मे भावनाबलं' ति। इति ह तत्थ सम्पजानो होति। 'अनिच्चे दुक्खसञ्ञा, भिक्खवे, भाविता बहुलीकता महप्फला होति महानिसंसा अमतोगधा अमतपरियोसाना' ति, इति यं तं वुत्तं इदमेतं पटिच्च वुत्तं। R. 53

८. "'दुक्खे अनत्तसञ्ञा, भिक्खवे, भाविता बहुलीकता महप्फला होति महानिसंसा अमतोगधा अमतपरियोसाना' ति, इति खो पनेतं वुत्तं, किं चेतं पटिच्च वुत्तं? दुक्खे अनत्तसञ्ञापरिचितेन, भिक्खवे, भिक्खुनो चेतसा बहुलं विहरतो इमस्मिं च सविञ्ञाणके काये बहिद्धा च सब्बनिमित्तेसु अहङ्कारममङ्कारमानापगतं[2] मानसं होति विधासमतिक्कन्तं सन्तं सुविमुत्तं।

"सचे, भिक्खवे, भिक्खुनो दुक्खे अनत्तसञ्ञापरिचितेन चेतसा बहुलं विहरतो इमस्मिं च सविञ्ञाणके काये बहिद्धा च सब्बनिमित्तेसु न अहङ्कारममङ्कारमानापगतं मानसं होति विधासमतिक्कन्तं सन्तं सुविमुत्तं; वेदितब्बमेतं, भिक्खवे, भिक्खुना 'अभाविता मे दुक्खे अनत्तसञ्ञा, नत्थि मे पुब्बेनापरं विसेसो, अप्पत्तं मे B. 438 भावनाबलं' ति। इति ह तत्थ सम्पजानो होति। सचे पन, भिक्खवे, भिक्खुनो दुक्खे अनत्तसञ्ञापरिचितेन चेतसा बहुलं विहरतो इमस्मिं च सविञ्ञाणके काये बहिद्धा च सब्बनिमित्तेसु अहङ्कारममङ्कारमानापगतं मानसं होति विधासमतिक्कन्तं सन्तं सुविमुत्तं; वेदितब्बमेतं, भिक्खवे, भिक्खुना 'सुभाविता मे दुक्खे अनत्त-

१. सी०, स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि। २. अहिङ्कारममिङ्कार ० – सी०।

सञ्ञा, अत्थि मे पुब्बेनापरं विसेसो, पत्तं मे भावनाबलं' ति। इति ह तत्थ सम्पजानो होति। 'दुक्खे अनत्तसञ्ञा, भिक्खवे, भाविता बहुलीकता महप्फला होति महानिसंसा अमतोगधा अमतपरियोसाना' ति, इति यं तं वुत्तं इदमेतं पटिच्च वुत्तं।

६. "इमा खो, भिक्खवे, सत्त सञ्ञा भाविता बहुलीकता महप्फला होन्ति महानिसंसा अमतोगधा अमतपरियोसाना" ति।

---

७. मेथुनसुत्तं

R. 54 १. अथ खो जाणुस्सोणि ब्राह्मणो येन भगवा तेनुपसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा भगवता सद्धिं सम्मोदि। सम्मोदनीयं कथं सारणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि। एकमन्तं निसिन्नो खो जाणुस्सोणि ब्राह्मणो भगवन्तं एतदवोच – "भवं पि नो गोतमो ब्रह्मचारी पटिजानाती" ति?

"यं हि तं, ब्राह्मण, सम्मा वदमानो वदेय्य – 'अखण्डं अच्छिद्दं असबलं अकम्मासं परिपुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं चरती' ति, ममेव तं, ब्राह्मण, सम्मा वदमानो वदेय्य – 'अहं हि, ब्राह्मण, अखण्डं अच्छिद्दं असबलं अकम्मासं परिपुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं चरामी'" ति।

२. "किं पन, भो गोतम, ब्रह्मचरियस्स खण्डं पि छिद्दं पि सबलं पि कम्मासं पी" ति?

"इध, ब्राह्मण, एकच्चो समणो वा ब्राह्मणो वा सम्मा ब्रह्मचारी पटिजानमानो न हेव खो मातुगामेन सद्धिं द्वयंद्वयसमापत्तिं समापज्जति; अपि च खो मातुगामस्स उच्छादन-परिमद्दन-न्हापन-सम्बाहनं सादियति। सो तं[1] अस्सादेति[1], तं निकामेति, तेन च वित्तिं आपज्जति। इदं पि खो, ब्राह्मण, ब्रह्मचरियस्स खण्डं पि छिद्दं पि सबलं पि कम्मासं पि। अयं वुच्चति, ब्राह्मण, अपरिसुद्धं ब्रह्मचरियं चरति, संयुत्तो मेथु-
B. 439 नेन संयोगेन न परिमुच्चति जातिया जराय[2] मरणेन[2] सोकेहि परिदेवेहि दुक्खेहि दोमनस्सेहि उपायासेहि, न परिमुच्चति दुक्खस्मा ति वदामि।

R. 55 ३. "पुन च परं, ब्राह्मण, इधेकच्चो समणो वा ब्राह्मणो वा सम्मा ब्रह्मचारी पटिजानमानो न हेव खो मातुगामेन सद्धिं द्वयंद्वय-

---

१-१. तदस्सादेति – सी०। २-२. जरामरणेन – सी०, स्या०, रो०।

समापत्तिं समापज्जति, न पि मातुगामस्स उच्छादन-परिमद्दन-न्हापन-सम्बाहनं सादियति; अपि च खो मातुगामेन सद्धिं सञ्जग्घति सङ्कीळति सङ्केलायति[1] ...पे०... । न पि मातुगामेन सद्धिं सञ्जग्घति सङ्कीळति सङ्केलायति; अपि च खो मातुगामस्स चक्खुना चक्खुं उपनिज्झायति पेक्खति ...पे०... । न पि मातुगामस्स चक्खुना चक्खुं उपनिज्झायति पेक्खति; अपि च खो मातुगामस्स सद्दं सुणाति तिरोकुट्टं वा तिरोपाकारं वा हसन्तिया वा भणन्तिया वा गायन्तिया वा रोदन्तिया वा ...पे०... । न पि मातुगामस्स सद्दं सुणाति तिरोकुट्टं वा तिरोपाकारं वा हसन्तिया वा भणन्तिया वा गायन्तिया वा रोदन्तिया वा; अपि च खो यानिस्स तानि पुब्बे मातुगामेन सद्धिं हसितलपितकीळितानि तानि अनुस्सरति ...पे०... । न पि यानिस्स तानि पुब्बे मातुगामेन सद्धिं हसितलपितकीळितानि तानि अनुस्सरति; अपि च खो पस्सति गहपतिं वा गहपतिपुत्तं वा पञ्चहि कामगुणेहि समप्पितं समङ्गीभूतं परिचारयमानं[2] ...पे०... । न पि पस्सति गहपतिं वा गहपतिपुत्तं वा पञ्चहि कामगुणेहि समप्पितं समङ्गीभूतं परिचारयमानं; अपि च खो अञ्ञतरं देवनिकायं पणिधाय ब्रह्मचरियं चरति इमिनाहं सीलेन वा वतेन वा तपेन वा ब्रह्मचरियेन वा देवो वा भविस्सामि देवञ्ञतरो वा ति । सो तं अस्सादेति, तं निकामेति, तेन च वित्तिं आपज्जति । इदं पि खो, ब्राह्मण, ब्रह्मचरियस्स खण्डं पि छिद्दं पि सबलं पि कम्मासं पि । अयं वुच्चति, ब्राह्मण, अपरिसुद्धं ब्रह्मचरियं चरति संयुत्तो मेथुनेन संयोगेन, R.56
न परिमुच्चति जातिया जराय मरणेन सोकेहि परिदेवेहि दुक्खेहि दोमनस्सेहि उपायासेहि, न परिमुच्चति दुक्खस्मा ति वदामि ।

४. "यावकीवञ्चाहं, ब्राह्मण, इमेसं सत्तन्नं मेथुनसंयोगान अञ्ञतरञ्ञतरमेथुनसंयोगं[3] अत्तनि अप्पहीनं समनुपस्सिं, नेव तावाहं, ब्राह्मण, सदेवके लोके समारके सब्रह्मके सस्समणब्राह्मणिया पजाय सदेवमनुस्साय अनुत्तरं सम्मासम्बोधिं अभिसम्बुद्धो ति[4] पच्चञ्ञासिं ।

५. "यतो च खोहं, ब्राह्मण, इमेसं सत्तन्नं मेथुनसंयोगानं B.440
अञ्ञतरञ्ञतरमेथुनसंयोगं अत्तनि अप्पहीनं न समनुपस्सिं, अथाहं,

१. सकेळायति – सी०, स्या०, रो० । २. परिचारियमानं – सी०, रो० । ३. अञ्ञतर मथुनसयोग – सी०, ० सञ्ञोग – स्या०, अञ्ञतरञ्ञतर मेथुनसयोगं – रो० । ४ सी०, स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि ।

ब्राह्मण, सदेवके लोके समारके सब्रह्मके सस्समणब्राह्मणिया पजाय सदेवमनुस्साय अनुत्तरं सम्मासम्बोधिं अभिसम्बुद्धो ति पच्चञ्ञासिं। 'ञाणं च पन मे दस्सनं उदपादि, अकुप्पा मे विमुत्ति[1], अयमन्तिमा जाति, नत्थि दानि पुनब्भवो'" ति।

६. एवं वुत्ते जाणुस्सोणि ब्राह्मणो भगवन्तं एतदवोच – "अभिक्कन्तं, भो गोतम; अभिक्कन्तं, भो गोतम ...पे०... उपासकं मं भवं गोतमो धारेतु अज्जतग्गे पाणुपेतं सरणं गतं" ति।

---

८. संयोगसुत्तं

R. 57 १. "संयोगविसंयोगं वो, भिक्खवे, धम्मपरियायं देसेस्सामि। तं सुणाथ ...पे०... कतमो च सो, भिक्खवे, संयोगो[2] विसंयोगो[2] धम्मपरियायो ?

२. "इत्थी, भिक्खवे, अज्झत्तं इत्थिन्द्रियं मनसि करोति इत्थिकुत्तं इत्थाकप्पं इत्थिविधं इत्थिच्छन्दं इत्थिस्सरं इत्थालङ्कारं। सा तत्थ रज्जति तत्राभिरमति। सा तत्थ रत्ता तत्राभिरता बहिद्धा पुरिसिन्द्रियं मनसि करोति पुरिसकुत्तं पुरिसाकप्पं पुरिसविधं पुरिसच्छन्दं पुरिसस्सरं पुरिसालङ्कारं। सा तत्थ रज्जति तत्राभिरमति। सा तत्थ रत्ता तत्राभिरता[3] बहिद्धा संयोगं आकङ्खति। यं चस्सा संयोगपच्चया उप्पज्जति सुखं सोमनस्सं तं च आकङ्खति। इत्थत्ते, भिक्खवे, अभिरता सत्ता पुरिसेसु संयोगं गता। एवं खो, भिक्खवे, इत्थी इत्थत्तं नातिवत्तति।

३. "पुरिसो, भिक्खवे, अज्झत्तं पुरिसिन्द्रियं मनसि करोति पुरिसकुत्तं पुरिसाकप्पं पुरिसविधं पुरिसच्छन्दं पुरिसस्सरं पुरिसालङ्कारं। सो तत्थ रज्जति तत्राभिरमति। सो तत्थ रत्तो तत्राभिरतो बहिद्धा इत्थिन्द्रियं मनसि करोति इत्थिकुत्तं इत्थाकप्पं इत्थिविधं इत्थिच्छन्दं इत्थिस्सरं इत्थालङ्कारं। सो तत्थ रज्जति तत्राभिरमति। सो तत्थ रत्तो तत्राभिरतो बहिद्धा संयोगं आकङ्खति। यं चस्स संयोगपच्चया उप्पज्जति सुखं सोमनस्सं तं च आकङ्खति। पुरिसत्ते, भिक्खवे, अभिरता[4]

---

१. चेतोविमुत्ति – सी०, रो०। २–२ संयोगविसंयोगो – सी०, स्या०, रो०।
३. तत्राभिरता – सी०, स्या०, रो०। ४. अभिरतो – रो०।

सत्ता[1] इत्थीसु संयोगं गता[2]। एवं खो, भिक्खवे, पुरिसो पुरिसत्तं [B. 441, R 58] नातिवत्तति। एवं खो, भिक्खवे, संयोगो होति।

४. "कथं च, भिक्खवे, विसंयोगो होति? इत्थी, भिक्खवे, अज्झत्तं इत्थिन्द्रियं न मनसि करोति इत्थिकुत्तं इत्थाकप्पं इत्थिविधं इत्थिच्छन्दं इत्थिस्सरं इत्थालङ्कारं। सा तत्थ न रज्जति, सा[3] तत्र[3] नाभिरमति। सा तत्थ अरत्ता तत्र अनभिरता बहिद्धा पुरिसिन्द्रियं न मनसि करोति पुरिसकुत्तं पुरिसाकप्पं पुरिसविधं पुरिसच्छन्दं पुरिसस्सरं पुरिसालङ्कारं। सा तत्थ न रज्जति, तत्र नाभिरमति। सा तत्थ अरत्ता तत्र अनभिरता बहिद्धा संयोगं नाकङ्खति। यं चस्सा संयोगपच्चया उप्पज्जति सुखं सोमनस्सं तं च नाकङ्खति। इत्थत्ते[4], भिक्खवे, अनभिरता सत्ता[5] पुरिसेसु विसंयोगं गता। एवं खो, भिक्खवे, इत्थी इत्थत्तं अतिवत्तति।

५. "पुरिसो, भिक्खवे, अज्झत्तं पुरिसिन्द्रियं न मनसि करोति पुरिसकुत्तं पुरिसाकप्पं पुरिसविधं पुरिसच्छन्दं पुरिसस्सरं पुरिसालङ्कारं। सो तत्थ न रज्जति, सो तत्र नाभिरमति। सो तत्थ अरत्तो तत्र अनभिरतो बहिद्धा इत्थिन्द्रियं न मनसि करोति इत्थिकुत्तं इत्थाकप्पं इत्थिविधं इत्थिच्छन्दं इत्थिस्सरं इत्थालङ्कारं। सो तत्थ न रज्जति, तत्र नाभिरमति। सो तत्थ अरत्तो तत्र अनभिरतो बहिद्धा संयोगं नाकङ्खति। यं चस्स संयोगपच्चया उप्पज्जति सुखं सोमनस्सं तं च नाकङ्खति। पुरिसत्ते, भिक्खवे, अनभिरता सत्ता इत्थीसु विसंयोगं गता। एवं खो, [R.59] भिक्खवे, पुरिसो पुरिसत्तं अतिवत्तति। एवं खो, भिक्खवे, विसंयोगो होति। अयं खो, भिक्खवे, संयोगो विसंयोगो धम्मपरियायो" ति।

---

९. दानमहप्फलसुत्तं

१. एकं समयं भगवा चम्पायं विहरति गग्गराय पोक्खरणिया तीरे। अथ खो सम्बहुला चम्पेय्यका उपासका येन आयस्मा सारिपुत्तो तेनुपसङ्कमिंसु; उपसङ्कमित्वा आयस्मन्तं सारिपुत्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदिंसु। एकमन्तं निसिन्ना खो[6] चम्पेय्यका उपासका आय-

---

१. सत्तो – रो०। २. गतो – रो०। ३–३. तत्थ – सी०, रो०। ४. इत्थत्ते खो – सी०, इत्थत्ते खो – स्या०, रो०। ५. अरत्ता – सी०, असत्ता – रो०। ६. खो ते – रो०।

B 442 स्मन्तं सारिपुत्तं एतदवोचुं – "चिरस्सुता नो, भन्ते[1], भगवतो सम्मुखा धम्मीकथा । साधु मयं, भन्ते, लभेय्याम भगवतो सम्मुखा[2] धम्मिं कथं सवनाया" ति । "तेनहावुसो, तदहुपोसथे आगच्छेय्याथ, अप्पेव नाम लभेय्याथ भगवतो सम्मुखा[3] धम्मिं कथं सवनाया" ति । "एवं, भन्ते" ति खो चम्पेय्यका उपासका आयस्मतो सारिपुत्तस्स पटिस्सुत्वा[4] उट्ठायासना आयस्मन्तं सारिपुत्तं अभिवादेत्वा पदक्खिणं कत्वा पक्कमिंसु ।

२. अथ खो चम्पेय्यका उपासका तदहुपोसथे येनायस्मा सारिपुत्तो तेनुपसङ्कमिंसु; उपसङ्कमित्वा आयस्मन्तं सारिपुत्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं अट्ठंसु । अथ खो आयस्मा सारिपुत्तो तेहि चम्पेय्यकेहि उपासकेहि सद्धिं येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो आयस्मा सारिपुत्तो भगवन्तं एतदवोच –

R. 60 ३. "सिया नु खो, भन्ते, इधेकच्चस्स तादिसंयेव दानं दिन्नं न महप्फलं होति न महानिसंसं; सिया पन, भन्ते, इधेकच्चस्स तादिसंयेव दानं दिन्नं महप्फलं होति[5] महानिसंसं" ति ?

"सिया, सारिपुत्त, इधेकच्चस्स तादिसंयेव दानं दिन्नं न महप्फलं होति न महानिसंसं; सिया पन, सारिपुत्त, इधेकच्चस्स तादिसंयेव दानं दिन्नं महप्फलं होति महानिसंसं" ति ।

४. "को नु खो, भन्ते, हेतु को पच्चयो येन मिधेकच्चस्स तादिसंयेव दानं दिन्नं न महप्फलं होति न महानिसंसं; को नु[6] खो[6], भन्ते, हेतु को पच्चयो येन मिधेकच्चस्स तादिसंयेव दानं दिन्नं महप्फलं होति महानिसंसं" ति ?

"इध[7], सारिपुत्त, एकच्चो[7] सापेखो दानं देति, पतिबद्धचित्तो दानं देति, सन्निधिपेखो दानं देति, 'इमं पेच्च परिभुञ्जिस्सामी' ति दानं देति । सो तं दानं देति समणस्स वा ब्राह्मणस्स वा अन्नं पानं वत्थं यानं मालागन्धविलेपनं सेय्यावसथपदीपेय्यं । तं किं मञ्ञसि, सारिपुत्त, ददेय्य इधेकच्चो एवरूपं दानं" ति ?

"एवं, भन्ते" ।

---

१. भन्ते सारिपुत्त – सी० । २. सन्तिका – सी०, स्या० पोत्थके नत्थि । ३ सन्तिके – स्या० । ४ पटिस्सुणित्वा – स्या० । ५. सी०, स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ६–६ पन – सी०, रो० । ७–७ इधेकच्चो – सी० ।

५. "तत्र, सारिपुत्त, य्वायं सापेखो दानं देति, पतिबद्धचित्तो दानं देति, सन्निधिपेखो दानं देति, 'इमं पेच्च परिभुञ्जिस्सामी' ति दानं देति । सो तं दानं दत्वा कायस्स भेदा परं मरणा चातुमहाराजिकानं B. 443 देवानं सहब्यतं उपपज्जति । सो तं कम्मं खेपेत्वा तं इद्धिं तं यसं तं R. 61 आधिपच्चं[1] आगामी होति आगन्ता इत्थत्तं ।

६. "इध पन, सारिपुत्त, एकच्चो न हेव खो सापेखो दानं देति, न पतिबद्धचित्तो दानं देति, न सन्निधिपेखो दानं देति, न 'इमं पेच्च परिभुञ्जिस्सामी' ति दानं देति; अपि च खो 'साहु दानं' ति दानं देति ...पे०... । न पि 'साहु दानं' ति दानं देति; अपि च खो 'दिन्नपुब्बं कतपुब्बं पितुपितामहेहि[2] न अरहामि पोराणं कुलवंसं हापेतुं' ति दानं देति ...पे०... । न पि 'दिन्नपुब्बं कतपुब्बं पितुपितामहेहि न अरहामि पोराणं[3] कुलवंसं हापेतुं' ति दानं देति; अपि च खो 'अहं पचामि, इमे न पचन्ति, नारहामि पचन्तो अपचन्तानं दानं अदातुं' ति दानं देति ...पे०... । न पि 'अहं पचामि, इमे न पचन्ति, नारहामि पचन्तो अपचन्तानं दानं अदातुं' ति दानं देति; अपि च खो 'यथा तेसं पुब्बकानं इसीनं तानि महायञ्ञानि अहेसुं, सेय्यथीदं – अट्ठकस्स वामकस्स वामदेवस्स वेस्सामित्तस्स यमदग्गिनो[4] अङ्गीरसस्स भारद्वाजस्स वासेट्ठस्स कस्सपस्स भगुनो, एवं मे अयं दानसंविभागो भविस्सती' ति दानं देति ...पे०... । न पि 'यथा तेसं पुब्बकानं इसीनं तानि महायञ्ञानि अहेसुं, सेय्यथीदं – अट्ठकस्स वामकस्स वामदेवस्स वेस्सामित्तस्स यमदग्गिनो अङ्गीरसस्स भारद्वाजस्स वासेट्ठस्स कस्सपस्स भगुनो, एवं मे अयं दानसंविभागो R. 62 भविस्सती' ति दानं देति; अपि च खो 'इमं मे दानं ददतो चित्तं पसीदति, अत्तमनता सोमनस्सं उपजायती'[5] ति दानं देति ...पे०... । न पि 'इमं मे दानं ददतो चित्तं पसीदति, अत्तमनता सोमनस्सं उपजायती'[5] ति दानं देति; अपि च खो चित्तालङ्कारचित्तपरिक्खारं दानं देति । सो तं दानं देति समणस्स वा ब्राह्मणस्स वा अन्नं पानं वत्थं यानं मालागन्धविलेपनं सेय्यावसथपदीपेय्यं । तं किं मञ्ञसि, सारिपुत्त, ददेय्य इधेकच्चो एवरूपं दानं" ति ?

"एवं, भन्ते" ।

---

१. आधिपतेय्य – सी०, स्या०, रो० । २. पितूहि पितामहेहि – सी० । ३. सी० पोत्थके नत्थि । ४. यमतग्गिनो – सी०, रो० । ५. उप्पादियती – सी० ।

७. "तत्र, सारिपुत्त, य्वायं न हेव[1] सापेखो दानं देति; न पतिबद्धचित्तो दानं देति; न सन्निधिपेखो दानं देति; न 'इमं पेच्च परिभुञ्जिस्सामी' ति दानं देति, न पि 'साहु दानं' ति दानं देति; न पि
B. 444 'दिन्नपुब्बं कतपुब्बं पितुपितामहेहि न अरहामि पोराणं कुलवंसं हापेतुं' ति दानं देति; न पि 'अहं पचामि, इमे न पचन्ति, नारहामि पचन्तो अपचन्तानं दानं अदातुं' ति दानं देति; न पि 'यथा तेसं पुब्बकानं इसीनं तानि महायञ्ञानि अहेसुं, सेय्यथीदं — अट्ठकस्स वामकस्स वामदेवस्स वेस्सामित्तस्स यमदग्गिनो अङ्गीरसस्स भारद्वाजस्स वासेट्ठस्स कस्सपस्स भगुनो, एवं मे अयं दानसंविभागो भविस्सती' ति दानं देति; न पि 'इमं मे दानं ददतो चित्तं पसीदति, अत्तमनता सोमनस्सं उपजायती' ति दानं देति; अपि च खो चित्तालङ्कारचित्तपरिक्खारं दानं देति। सो तं दानं दत्वा कायस्स भेदा परं मरणा ब्रह्मकायिकानं देवानं सहब्यतं उपपज्जति।
R. 63 सो तं कम्मं खेपेत्वा तं इद्धिं तं यसं तं आधिपच्चं अनागामी होति अनागन्ता इत्थत्तं। अयं खो, सारिपुत्त, हेतु अयं पच्चयो येन मिधेकच्चस्स तादिसंयेव दानं दिन्नं न महप्फलं होति न महानिसंसं। अयं पन, सारिपुत्त, हेतु अयं पच्चयो येन मिधेकच्चस्स तादिसंयेव दानं दिन्नं महप्फलं होति महानिसंसं" ति।

---

१०. नन्दमातासुत्तं

१. एवं मे सुतं। एकं समयं आयस्मा च सारिपुत्तो आयस्मा च महामोग्गल्लानो दक्खिणागिरिस्मिं चारिकं चरन्ति महता भिक्खुसङ्घेन सद्धिं। तेन खो पन समयेन वेळुकण्डकी[2] नन्दमाता उपासिका रत्तिया पच्चूससमयं पच्चुट्ठाय पारायनं सरेन भासति।

२. तेन खो पन समयेन वेस्सवणो[3] महाराजा उत्तराय[4] दिसाय[4] दक्खिणं दिसं गच्छति केनचिदेव करणीयेन। अस्सोसि खो वेस्सवणो महाराजा नन्दमाताय उपासिकाय पारायनं सरेन भासन्तिया, सुत्वा कथापरियोसानं आगमयमानो अट्ठासि।

३. अथ खो नन्दमाता उपासिका पारायनं सरेन भासित्वा तुण्ही अहोसि। अथ खो वेस्सवणो महाराजा नन्दमाताय उपासिकाय

१ हेव खो – सी०, स्या०, रो०। २ वेळुकण्टकी – सी०, स्या०, रो०। ३. वेस्सवणो – स्या०। ४-४. उत्तरदिसाय – सी०।

कथापरियोसानं विदित्वा अब्भानुमोदि – "साधु भगिनि, साधु भगिनी" ति !

"को पनेसो भद्रमुखा" ति ?

"अहं ते, भगिनि, भाता वेस्सवणो महाराजा" ति ।

"साधु, भद्रमुख, तेन हि यो मे अयं धम्मपरियायो भणितो B. 445 इदं ते होतु आतिथेय्यं" ति ।

"साधु, भगिनि, एतं चेव मे होतु आतिथेय्यं । स्वेव[1] सारि- R. 64 पुत्तमोग्गल्लानप्पमुखो भिक्खुसङ्घो अकतपातरासो वेळुकण्डकं आगमिस्सति, तं च भिक्खुसङ्घं परिविसित्वा मम[2] दक्खिणं आदिसेय्यासि । एतं[3] चेव[3] मे भविस्सति आतिथेय्यं" ति ।

४. अथ खो नन्दमाता उपासिका तस्सा रत्तिया अच्चयेन सके निवेसने पणीतं खादनीयं भोजनीयं पटियादापेसि । अथ खो सारिपुत्तमोग्गल्लानप्पमुखो भिक्खुसङ्घो अकतपातरासो येन वेळुकण्डको[4] तदवसरि । अथ खो नन्दमाता उपासिका अञ्ञतरं पुरिसं आमन्तेसि – "एहि त्वं, अम्भो पुरिस, आरामं गन्त्वा भिक्खुसङ्घस्स कालं आरोचेहि – 'कालो, भन्ते, अय्याय नन्दमातुया निवेसने निट्ठितं भत्तं'" ति । "एवं, अय्ये" ति खो सो पुरिसो नन्दमाताय उपासिकाय पटिस्सुत्वा आरामं गन्त्वा भिक्खुसङ्घस्स कालं आरोचेसि – "कालो, भन्ते, अय्याय नन्दमातुया निवेसने निट्ठितं भत्तं" ति । अथ खो सारिपुत्तमोग्गल्लानप्पमुखो भिक्खुसङ्घो पुब्बण्हसमयं निवासेत्वा पत्तचीवरमादाय येन नन्दमाताय उपासिकाय निवेसनं तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा पञ्ञत्ते आसने निसीदि । अथ खो नन्दमाता उपासिका सारिपुत्तमोग्गल्लानप्पमुखं भिक्खुसङ्घं पणीतेन खादनीयेन भोजनीयेन सहत्था सन्तप्पेसि सम्पवारेसि ।

५. अथ खो नन्दमाता उपासिका आयस्मन्तं सारिपुत्तं भुत्ताविं ओनीतपत्तपाणिं एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नं खो नन्दमातरं उपासिकं आयस्मा सारिपुत्तो एतदवोच – "को पन ते, नन्दमाते, भिक्खुसङ्घस्स अब्भागमनं आरोचेसी" ति ?

६. "इधाहं, भन्ते, रत्तिया पच्चूससमयं पच्चुट्ठाय पारायनं सरेन भासित्वा तुण्ही अहोसिं । अथ खो, भन्ते, वेस्सवणो महाराजा मम R. 65

१. स्वे च – सी०, रो० । २ मम – रो० । ३–३ एवं च – सी०, स्या०; एत च – रो० । ४. ० कण्टको – सी०, रो०, वेलुकण्टक – स्या० ।

कथापरियोसानं विदित्वा अब्भानुमोदि – 'साधु, भगिनि, साधु भगिनी' ति ! 'को पनेसो, भद्रमुखा' ति ? 'अहं ते, भगिनि, भाता वेस्सवणो
B. 446 महाराजा' ति । 'साधु, भद्रमुख, तेन हि यो मे अयं धम्मपरियायो भणितो इदं ते होतु आतिथेय्यं' ति । 'साधु, भगिनि, एतं चेव मे होतु आतिथेय्यं । स्वेव सारिपुत्तमोग्गल्लानप्पमुखो भिक्खुसङ्घो अकतपातरासो वेळुकण्डकं आगमिस्सति, तं च भिक्खुसङ्घं परिविसित्वा मम दक्खिणं आदिसेय्यासि । एतं चेव मे भविस्सति आतिथेय्यं' ति । यदिदं, भन्ते, दाने पुञ्ञं[1] च पुञ्ञमही च तं[1] वेस्सवणस्स महाराजस्स सुखाय होतू" ति ।

७. "अच्छरियं, नन्दमाते, अब्भुतं, नन्दमाते ! यत्र हि नाम वेस्सवणेन महाराजेन एवंमहिद्धिकेन एवंमहेसक्खेन देवपुत्तेन सम्मुखा सल्लपिस्ससी[2] " ति ।

८. "न खो मे, भन्ते, एसेव[3] अच्छरियो अब्भुतो धम्मो । अत्थि मे अञ्ञो पि अच्छरियो अब्भुतो धम्मो । इध मे, भन्ते, नन्दो[4] नाम एकपुत्तको[5] पियो मनापो । तं राजानो किस्मिञ्चिदेव पकरणे[6] ओकस्स पसय्ह[7] जीविता वोरोपेसुं । तस्मिं खो पनाहं, भन्ते, दारके गहिते वा गय्हमाने वा वधे वा वज्झमाने वा हते वा हञ्ञमाने वा नाभिजानामि चित्तस्स अञ्ञथत्तं" ति ।

"अच्छरियं, नन्दमाते, अब्भुतं नन्दमाते ! यत्र हि नाम चित्तुप्पादं[8] पि परिसोधेस्ससी" ति ।

R. 66 ९. "न खो मे, भन्ते, एसेव अच्छरियो अब्भुतो धम्मो । अत्थि मे अञ्ञो पि अच्छरियो अब्भुतो धम्मो । इध मे, भन्ते, सामिको कालङ्कतो[9] अञ्ञतरं यक्खयोनिं उपपन्नो । सो मे तेनेव पुरिमेन अत्तभावेन उद्दस्सेसि । न खो पनाहं, भन्ते, अभिजानामि ततोनिदानं चित्तस्स अञ्ञथत्तं" ति ।

"अच्छरियं, नन्दमाते, अब्भुतं, नन्दमाते ! यत्र हि नाम चित्तुप्पादं पि परिसोधेस्ससी" ति ।

१–१ पुञ्ञ हि तं – सी०, रो०, पुञ्ञ पुञ्ञमहित – स्या० । २. सल्लपिस्सती – सी० । ३. एसोव – सी० । ४. नन्दको – सी० । ५. एको पुत्तको – सी० । ६ कारणे – सी०, स्या०, रो० । ७. पगय्ह – सी० । ८ चित्तुप्पादमत्तं – स्या० । ९. कालकतो – सी०, स्या०, रो० ।

१०. "न खो मे, भन्ते, एसेव अच्छरियो अब्भुतो धम्मो । अत्थि मे अञ्ञो पि अच्छरियो अब्भुतो धम्मो । यतोहं, भन्ते, सामिकस्स दहरस्सेव दहरा आनीता नाभिजानामि सामिकं मनसा पि अतिचरिता[1], कुतो पन कायेना" ति !

"अच्छरियं, नन्दमाते, अब्भुतं, नन्दमाते ! यत्र हि नाम चित्तुप्पादं पि परिसोधेस्ससी" ति ।

११. "न खो मे, भन्ते, एसेव अच्छरियो अब्भुतो धम्मो । B 447
अत्थि मे अञ्ञो पि अच्छरियो अब्भुतो धम्मो । यदाहं, भन्ते, उपासिका पटिदेसिता नाभिजानामि किञ्चि सिक्खापदं सञ्चिच्च वीतिक्कमिता" ति ।

"अच्छरियं, नन्दमाते, अब्भुतं, नन्दमाते" ति !

१२. "न खो मे, भन्ते, एसेव अच्छरियो अब्भुतो धम्मो । अत्थि मे अञ्ञो पि अच्छरियो अब्भुतो धम्मो । इधाहं, भन्ते, यावदे[2] आकङ्खामि विविच्चेव कामेहि विविच्च अकुसलेहि धम्मेहि सवितक्कं सविचारं विवेकजं पीतिसुखं पठमं झानं उपसम्पज्ज विहरामि । वितक्कविचारानं वूपसमा अज्झत्तं सम्पसादनं चेतसो एकोदिभावं अवितक्कं अविचारं विवेकजं पीतिसुखं दुतियं झानं उपसम्पज्ज विहरामि । पीतिया च विरागा उपेक्खिका[3] च विहरामि सता[4] च सम्पजाना सुखं
च कायेन पटिसंवेदेमि, यं तं अरिया आचिक्खन्ति 'उपेक्खको सतिमा R.67
सुखविहारी' ति ततियं झानं उपसम्पज्ज विहरामि । सुखस्स च पहाना दुक्खस्स च पहाना पुब्बेव सोमनस्सदोमनस्सानं अत्थङ्गमा अदुक्खमसुखं उपेक्खासतिपारिसुद्धिं चतुत्थं झानं उपसम्पज्ज विहरामी" ति ।

"अच्छरियं, नन्दमाते, अब्भुतं, नन्दमाते" ति !

१३. "न खो मे, भन्ते, एसेव अच्छरियो अब्भुतो धम्मो । अत्थि मे अञ्ञो पि अच्छरियो अब्भुतो धम्मो । यानिमानि, भन्ते, भगवता देसितानि पञ्चोरम्भागियानि संयोजनानि नाहं तेसं किञ्चि अत्तनि अप्पहीनं समनुपस्सामी" ति ।

"अच्छरियं, नन्दमाते, अब्भुतं, नन्दमाते" ति !

---

१ अतिचरितुं – स्या० । २. यावदेव – सी०, स्या०, रो० । ३. उपेक्खको – सी०; उपेखका – रो० । ४. सतो – सी० ।

१४. अथ खो आयस्मा सारिपुत्तो नन्दमातरं उपासिकं धम्मिया कथाय सन्दस्सेत्वा समादपेत्वा समुत्तेजेत्वा सम्पहंसेत्वा उट्ठायासना पक्कामी ति ।

महायञ्ञवग्गो पञ्चमो ।

तस्सुद्दानं

ठिति[1] च परिक्खारं द्वे, अग्गी सञ्ञा च द्वे परा ।
मेथुना संयोगो दानं, नन्दमातेन ते दसा ति[1] ॥

पण्णासको समत्तो ।

———o———

६. अब्याकतवग्गो

१. अब्याकतसुत्तं

B. 448 १. अथ खो अञ्ञतरो भिक्खु येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्क-
R. 68 मित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो सो भिक्खु भगवन्तं एतदवोच – "को नु खो, भन्ते, हेतु को पच्चयो येन सुतवतो अरियसावकस्स विचिकिच्छा नुप्पज्जति अब्याकतवत्थूसू" ति ?

२. "दिट्ठिनिरोधा खो, भिक्खु, सुतवतो अरियसावकस्स विचिकिच्छा नुप्पज्जति अब्याकतवत्थूसु । 'होति तथागतो परं मरणा' ति खो, भिक्खु, दिट्ठिगतमेतं; 'न होति तथागतो परं मरणा' ति खो, भिक्खु, दिट्ठिगतमेतं, 'होति च न च होति तथागतो परं मरणा' ति खो, भिक्खु, दिट्ठिगतमेतं; 'नेव होति न न होति तथागतो परं मरणा' ति खो, भिक्खु, दिट्ठिगतमेतं । अस्सुतवा, भिक्खु, पुथुज्जनो दिट्ठिं नप्पजानाति, दिट्ठिसमुदयं नप्पजानाति, दिट्ठिनिरोधं नप्पजानाति, दिट्ठिनिरोधगामिनिं पटिपदं नप्पजानाति । तस्स सा दिट्ठि पवड्ढति, सो न परिमुच्चति जातिया जराय मरणेन सोकेहि परिदेवेहि दुक्खेहि दोमनस्सेहि उपायासेहि, न परिमुच्चति दुक्खस्मा ति वदामि ।

१–१. चित्तपरिक्खार द्वे अग्गिसञ्ञ अपरा दुवे ।
मेथुना च सयोगो अत्तनन्दमातेन ते दसा ति ॥ – सी० ।
चित्तपरिक्खार द्वे अग्गि सञ्ञा अपरा दुवे ।
मेथुना च संयोगो दान मातय ते दसा ति ॥ – स्या० ।

३. "सुतवा च खो, भिक्खु, अरियसावको दिट्ठि पजानाति, दिट्ठिसमुदयं पजानाति, दिट्ठिनिरोधं पजानाति, दिट्ठिनिरोधगामिनिं पटिपदं पजानाति । तस्स सा दिट्ठि निरुज्झति, सो परिमुच्चति जातिया जराय मरणेन सोकेहि परिदेवेहि दुक्खेहि दोमनस्सेहि उपायासेहि, परिमुच्चति दुक्खस्मा ति वदामि । एवं जानं खो, भिक्खु, सुतवा अरियसावको एवं पस्सं 'होति तथागतो परं मरणा' ति पि न ब्याकरोति; 'न होति तथागतो परं मरणा' ति पि न ब्याकरोति; 'होति च न च होति तथागतो परं मरणा' ति पि न ब्याकरोति, 'नेव होति न न होति तथागतो परं मरणा' ति पि न ब्याकरोति । एवं जानं खो, भिक्खु, सुतवा अरियसावको एवं पस्सं एवं अब्याकरणधम्मो होति अब्याकतवत्थूसु । एवं जानं खो भिक्खु, सुतवा अरियसावको एवं पस्सं न[1] छम्भति[1], न कम्पति, न वेधति, न सन्तासं आपज्जति अब्याकतवत्थूसु ।

४. "'होति तथागतो परं मरणा' ति खो, भिक्खु, तण्हागतमेतं B 449 ...पे०... सञ्ञागतमेतं ...पे०... मञ्ञितमेतं ...पे०... पपञ्चितमेतं R 69 ...पे०... उपादानगतमेतं ...पे०... । 'होति तथागतो परं मरणा' ति खो भिक्खु विप्पटिसारो एसो; 'न होति तथागतो परं मरणा' ति खो, भिक्खु, विप्पटिसारो एसो; 'होति च न च होति तथागतो परं मरणा' ति खो, भिक्खु, विप्पटिसारो एसो; 'नेव होति न न होति तथागतो परं मरणा' ति खो, भिक्खु, विप्पटिसारो एसो । अस्सुतवा, भिक्खु, पुथुज्जनो विप्पटिसारं नप्पजानाति, विप्पटिसारसमुदयं नप्पजानाति, विप्पटिसारनिरोधं नप्पजानाति, विप्पटिसारनिरोधगामिनिं पटिपदं नप्पजानाति । तस्स सो विप्पटिसारो पवड्ढति, सो न परिमुच्चति जातिया जराय मरणेन सोकेहि परिदेवेहि दुक्खेहि दोमनस्सेहि उपायासेहि, न परिमुच्चति दुक्खस्मा ति वदामि ।

५. "सुतवा च खो, भिक्खु, अरियसावको विप्पटिसारं पजानाति, विप्पटिसारसमुदयं पजानाति, विप्पटिसारनिरोधं पजानाति, विप्पटिसारनिरोधगामिनिं पटिपदं पजानाति । तस्स सो विप्पटिसारो निरुज्झति, सो परिमुच्चति जातिया ...पे०... दुक्खस्मा ति वदामि । एवं जानं खो, भिक्खु, सुतवा अरियसावको एवं पस्सं 'होति तथागतो परं मरणा' ति पि न ब्याकरोति ..पे०... 'नेव होति न न होति तथागतो परं

१–१. नच्छम्भति – स्या०, रो० ।

मरणा' ति पि न व्याकरोति । एवं जानं खो, भिक्खु, सुतवा अरियसावको एवं पस्सं एवं अब्याकरणधम्मो होति अब्याकतवत्थूसु । एव जानं खो, भिक्खु, सुतवा अरियसावको एवं पस्सं न छम्भति, न कम्पति, न वेधति,
R 70 न सन्तासं आपज्जति अब्याकतवत्थूसु । अयं खो, भिक्खु, हेतु अयं पच्चयो येन सुतवतो अरियसावकस्स विचिकिच्छा नुप्पज्जति अब्याकतवत्थूसू" ति ।

---

२. पुरिसगतिसुत्तं

१. "सत्त[1] च[1], भिक्खवे, पुरिसगतियो देसेस्सामि[2] अनुपादा च परिनिब्बानं[3] । तं सुणाथ, साधुकं मनसि करोथ; भासिस्सामी" ति । "एवं, भन्ते" ति खो ते भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसुं । भगवा एतदवोच – "कतमा च, भिक्खवे, सत्त पुरिसगतियो ?

B 450 २. "इध, भिक्खवे, भिक्खु एवं पटिपन्नो होति – 'नो चस्स नो च मे सिया, न भविस्सति न मे भविस्सति, यदत्थि यं भूतं त पजहामी' ति उपेक्खं पटिलभति । सो भवे न रज्जति, सम्भवे न रज्जति[4], अत्थुत्तरि पदं सन्तं सम्मप्पञ्ञाय पस्सति । तं च ख्वस्स पदं न सब्बेन सब्बं सच्छिकतं होति, तस्स न सब्बेन सब्बं मानानुसयो पहीनो होति, न सब्बेन सब्बं भवरागानुसयो पहीनो होति, न सब्बेन सब्बं अविज्जानुसयो पहीनो होति । सो पञ्चन्नं ओरम्भागियानं संयोजनानं परिक्खया अन्तरापरिनिब्बायी होति । सेय्यथापि, भिक्खवे, दिवसंसन्तत्ते[5] अयोकपाले हञ्ञमाने पपटिका[6] निब्बत्तित्वा निब्बायेय्य । एवमेव खो, भिक्खवे, भिक्खु एवं पटिपन्नो होति – 'नो चस्स नो च मे सिया, न भविस्सति न मे भविस्सति, यदत्थि यं भूतं तं पजहामी' ति उपेक्खं पटिलभति । सो भवे न रज्जति, सम्भवे न रज्जति, अत्थुत्तरि पदं सन्तं सम्मप्पञ्ञाय पस्सति ।
R.71 तं च ख्वस्स पदं न सब्बेन सब्बं सच्छिकतं होति, तस्स न सब्बेन सब्बं मानानुसयो पहीनो होति, न सब्बेन सब्बं भवरागानुसयो पहीनो होति, न सब्बेन सब्बं अविज्जानुसयो पहीनो होति । सो पञ्चन्नं ओरम्भागियानं संयोजनानं परिक्खया अन्तरापरिनिब्बायी होति ।

१–१. सत्त – सी०, रो० । २. देसिस्सामि – रो० । ३ परिनिब्बाण – सी० । ४. सज्जति – स्या० । ५. दिवससन्तत्ते – सी०, स्या०, रो० । ६. पप्पटिका – स्या० ।

३. "इध पन, भिक्खवे, भिक्खु एवं पटिपन्नो होति – 'नो चस्स नो च मे सिया, न भविस्सति न मे भविस्सति, यदत्थि यं भूतं तं पजहामी' ति उपेक्खं पटिलभति । सो भवे न रज्जति, सम्भवे न रज्जति, अत्थुत्तरि पदं सन्तं सम्मप्पञ्ञाय पस्सति । तं च ख्वस्स पदं न सब्बेन सब्बं सच्छिकतं होति, तस्स न सब्बेन सब्बं मानानुसयो पहीनो होति, न सब्बेन सब्बं भवरागानुसयो पहीनो होति, न सब्बेन सब्बं अविज्जानुसयो पहीनो होति । सो पञ्चन्नं ओरम्भागियानं संयोजनानं परिक्खया अन्तरापरिनिब्बायी होति । सेय्यथापि, भिक्खवे, दिवसंसन्तत्ते अयोकपाले हञ्ञमाने पपटिका निब्बत्तित्वा उप्पतित्वा निब्बायेय्य । एवमेव खो, भिक्खवे, भिक्खु एवं पटिपन्नो होति – नो चस्स नो च मे सिया ... पे०. . सो पञ्चन्नं ओरम्भागियानं संयोजनानं परिक्खया अन्तरापरिनिब्बायी होति ।

४. "इध पन भिक्खवे, भिक्खु एवं पटिपन्नो होति – नो चस्स B. 451
नो च मे सिया ... पे०... सो पञ्चन्नं ओरम्भागियानं संयोजनानं परिक्खया अन्तरापरिनिब्बायी होति । सेय्यथापि, भिक्खवे, दिवसंसन्तत्ते अयोकपाले हञ्ञमाने पपटिका निब्बत्तित्वा उप्पतित्वा अनुपहच्च तलं निब्बायेय्य । एवमेव खो, भिक्खवे, भिक्खु एवं पटिपन्नो होति – नो चस्स नो च मे सिया ... पे०... सो पञ्चन्नं ओरम्भागियानं संयोजनानं R. 72
परिक्खया अन्तरापरिनिब्बायी होति ।

५. "इध पन, भिक्खवे, भिक्खु एवं पटिपन्नो होति – नो चस्स नो च मे सिया . . पे०.. सो पञ्चन्नं ओरम्भागियानं संयोजनानं परिक्खया उपहच्चपरिनिब्बायी होति । सेय्यथापि, भिक्खवे, दिवसंसन्तत्ते अयोकपाले हञ्ञमाने पपटिका निब्बत्तित्वा उप्पतित्वा उपहच्च तलं निब्बायेय्य । एवमेव खो, भिक्खवे, भिक्खु एवं पटिपन्नो होति – नो चस्स नो च मे सिया ... पे०.. सो पञ्चन्नं ओरम्भागियानं संयोजनानं परिक्खया उपहच्चपरिनिब्बायी होति ।

६. "इध पन, भिक्खवे, भिक्खु एवं पटिपन्नो होति – नो चस्स नो च मे सिया ... पे०... सो पञ्चन्नं ओरम्भागियानं संयोजनानं परिक्खया असङ्खारपरिनिब्बायी होति । सेय्यथापि, भिक्खवे, दिवससन्तत्ते अयोकपाले हञ्ञमाने पपटिका निब्बत्तित्वा उप्पतित्वा परित्ते तिणपुञ्जे वा कट्ठपुञ्जे वा निपतेय्य । सा तत्थ अग्गि पि जनेय्य, धूमं पि जनेय्य, अग्गि पि जनेत्वा धूमं पि जनेत्वा तमेव परित्तं तिणपुञ्जं वा कट्ठपुञ्जं

वा परियादियित्वा अनाहारा निब्बायेय्य । एवमेव खो, भिक्खवे, भिक्खु एवं पटिपन्नो होति – नो चस्स नो च मे सिया . पे०. सो पञ्चन्नं ओरम्भागियानं संयोजनानं परिक्खया असङ्खारपरिनिब्बायी होति ।

R. 73 ७. "इध पन, भिक्खवे, भिक्खु एवं पटिपन्नो होति – नो चस्स नो च मे सिया .. पे०... सो पञ्चन्नं ओरम्भागियान संयोजनानं परिक्खया ससङ्खारपरिनिब्बायी होति । सेय्यथापि, भिक्खवे, दिवसंसन्तत्ते अयोकपाले हञ्ञमाने पपटिका निब्बत्तित्वा उप्पतित्वा विपुले तिणपुञ्जे वा कट्ठपुञ्जे वा निपतेय्य । सा तत्थ अग्गि पि जनेय्य, धूमं पि जनेय्य, अग्गि पि जनेत्वा धूमं पि जनेत्वा तमेव विपुलं तिणपुञ्जं वा कट्ठपुञ्जं वा परियादियित्वा अनाहारा निब्बायेय्य । एवमेव खो,
R. 152 भिक्खवे, भिक्खु एवं पटिपन्नो होति – नो चस्स नो च मे सिया पे०. सो पञ्चन्नं ओरम्भागियानं संयोजनानं परिक्खया ससङ्खारपरिनिब्बायी होति ।

८. "इध पन, भिक्खवे, भिक्खु एवं पटिपन्नो होति – 'नो चस्स नो च मे सिया, न भविस्सति न मे भविस्सति, यदत्थि यं भूतं तं पजहामी' ति उपेक्खं पटिलभति । सो भवे न रज्जति, सम्भवे न रज्जति, अत्थुत्तरि पदं सन्तं सम्मप्पञ्ञाय पस्सति । तं च ख्वस्स पदं न सब्बेन सब्बं सच्छिकतं होति, तस्स न सब्बेन सब्बं मानानुसयो पहीनो होति, न सब्बेन सब्बं भवरागानुसयो पहीनो होति, न सब्बेन सब्ब अविज्जानुसयो पहीनो होति । सो पञ्चन्नं ओरम्भागियानं संयोजनानं परिक्खया उद्धंसोतो होति अकनिट्ठगामी । सेय्यथापि, भिक्खवे, दिवससन्तत्ते अयोकपाले हञ्ञमाने पपटिका निब्बत्तित्वा उप्पतित्वा महन्ते तिणपुञ्जे वा कट्ठपुञ्जे वा निपतेय्य । सा तत्थ अग्गि पि जनेय्य, धूम पि जनेय्य, अग्गि पि
R. 74 जनेत्वा धूमं पि जनेत्वा तिणपुञ्जं वा कट्ठपुञ्जं वा परियादियित्वा गच्छं[1] पि दहेय्य, दायं पि दहेय्य, गच्छं पि दहित्वा दाय पि दहित्वा हरितन्तं वा पथन्तं[2] वा सेलन्तं वा उदकन्त वा रमणीयं वा भूमिभागं आगम्म अनाहारा निब्बायेय्य । एवमेव खो, भिक्खवे, भिक्खु एवं पटिपन्नो होति – नो चस्स नो च मे सिया . . पे०... सो पञ्चन्नं ओरम्भागियानं संयोजनानं परिक्खया उद्धंसोतो होति अकनिट्ठगामी । इमा खो, भिक्खवे, सत्त पुरिसगतियो ।

१ कच्छं – रो० । २ पन्थन्त – सी०, रो०, स्या० पोत्थके नत्थि ।

६. "कतमं च, भिक्खवे, अनुपादापरिनिब्बानं ? इध, भिक्खवे, भिक्खु एवं पटिपन्नो होति – 'नो चस्स नो च मे सिया, न भविस्सति न मे भविस्सति, यदत्थि यं भूतं तं पजहामी'[1] ति उपेक्खं पटिलभति । सो भवे न रज्जति, सम्भवे न रज्जति, अत्थुत्तरि पदं सन्तं सम्मप्पञ्ञाय पस्सति । तं च ख्वस्स पदं सब्बेन सब्बं सच्छिकतं होति, तस्स सब्बेन सब्बं मानानुसयो पहीनो होति, सब्बेन सब्बं भवरागानुसयो पहीनो होति, सब्बेन सब्बं अविज्जानुसयो पहीनो होति । सो आसवानं खया ...पे०... सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरति । इदं वुच्चति, भिक्खवे, अनुपादापरिनिब्बानं । इमा खो, भिक्खवे, सत्त पुरिसगतियो अनुपादा च परिनिब्बानं" ति ।

---

३. तिस्सब्रह्मासुत्तं

१. एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा राजगहे विहरति गिज्झ- B. 453
कूटे पब्बते । अथ खो द्वे देवता अभिक्कन्ताय रत्तिया अभिक्कन्तवण्णा
केवलकप्पं गिज्झकूटं ओभासेत्वा येन भगवा तेनुपसङ्कमिसु; उपसङ्क- R. 75
मित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं अट्ठंसु । एकमन्तं ठिता खो एका देवता भगवन्तं एतदवोच – "एता, भन्ते, भिक्खुनियो विमुत्ता" ति । अपरा देवता भगवन्तं एतदवोच – "एता, भन्ते, भिक्खुनियो अनुपादिसेसा सुविमुत्ता" ति । इदमवोचुं ता देवता । समनुञ्ञो सत्था अहोसि । अथ खो ता देवता "समनुञ्ञो सत्था" ति भगवन्तं अभिवादेत्वा पदक्खिणं कत्वा तत्थेवन्तरधायिंसु ।

२. अथ खो भगवा तस्सा रत्तिया अच्चयेन भिक्खू आमन्तेसि – "इमं, भिक्खवे, रत्तिं द्वे देवता अभिक्कन्ताय रत्तिया अभिक्कन्तवण्णा केवलकप्पं गिज्झकूटं ओभासेत्वा येनाहं तेनुपसङ्कमिंसु; उपसङ्कमित्वा मं अभिवादेत्वा एकमन्तं अट्ठंसु । एकमन्तं ठिता खो, भिक्खवे, एका देवता मं एतदवोच – 'एता, भन्ते, भिक्खुनियो विमुत्ता' ति । अपरा देवता मं एतदवोच – 'एता, भन्ते, भिक्खुनियो' अनुपादिसेसा सुविमुत्ता' ति । इदमवोचुं, भिक्खवे, ता देवता । इदं वत्वा मं अभिवादेत्वा पदक्खिणं कत्वा तत्थेवन्तरधायिंसू" ति ।

---

१. स्या० पोत्थके नत्थि ।

३. तेन खो पन समयेन आयस्मा महामोग्गल्लानो भगवतो अविदूरे निसिन्नो होति। अथ खो आयस्मतो[1] महामोग्गल्लानस्स एतदहोसि – "कतमेसानं खो देवानं एवं ञाणं होति – 'सउपादिसेसे वा सउपादिसेसो ति, अनुपादिसेसे वा अनुपादिसेसो'" ति? तेन खो पन समयेन तिस्सो नाम भिक्खु अधुनाकालङ्कतो अञ्ञतरं ब्रह्मलोकं उपपन्नो होति। तत्रा पि नं एवं जानन्ति – "तिस्सो ब्रह्मा महिद्धिको महानुभावो" ति।

४. अथ खो आयस्मा महामोग्गल्लानो – सेय्यथापि नाम बलवा पुरिसो सम्मिञ्जितं वा बाहं पसारेय्य, पसारितं वा बाहं सम्मिञ्जेय्य, एवमेव – गिज्झकूटे पब्बते अन्तरहितो तस्मिं ब्रह्मलोके पातुरहोसि।
S. 454 अद्दसा खो तिस्सो ब्रह्मा आयस्मन्तं महामोग्गल्लानं दूरतो व आगच्छन्तं।
R. 76 दिस्वा आयस्मन्तं महामोग्गल्लानं एतदवोच – "एहि खो, मारिस मोग्गल्लान; स्वागतं, मारिस मोग्गल्लान! चिरस्सं खो, मारिस मोग्गल्लान, इमं परियायमकासि, यदिदं इधागमनाय। निसीद, मारिस मोग्गल्लान, इदमासनं पञ्ञत्तं" ति। निसीदि खो आयस्मा महामोग्गल्लानो पञ्ञत्ते आसने। तिस्सो पि खो ब्रह्मा आयस्मन्तं महामोग्गल्लानं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि। एकमन्तं निसिन्नं खो तिस्सं ब्रह्मानं आयस्मा महामोग्गल्लानो एतदवोच – "कतमेसानं खो, तिस्स, देवानं एवं ञाणं होति – 'सउपादिसेसे वा सउपादिसेसो ति, अनुपादिसेसे वा अनुपादिसेसो'" ति?

"ब्रह्मकायिकानं खो, मारिस मोग्गल्लान, देवानं एवं ञाणं होति – 'सउपादिसेसे वा सउपादिसेसो ति, अनुपादिसेसे वा अनुपादिसेसो'" ति।

५. "सब्बेसञ्ञेव खो, तिस्स, ब्रह्मकायिकानं देवानं एवं ञाणं होति – 'सउपादिसेसे वा सउपादिसेसो ति, अनुपादिसेसे वा अनुपादिसेसो'" ति?

"न खो, मारिस मोग्गल्लान, सब्बेसं ब्रह्मकायिकानं देवानं एवं ञाणं होति – 'सउपादिसेसे वा सउपादिसेसो ति, अनुपादिसेसे वा अनुपादिसेसो' ति।

६. "ये खो ते, मारिस मोग्गल्लान, ब्रह्मकायिका देवा ब्रह्मेन आयुना सन्तुट्ठा ब्रह्मेन वण्णेन ब्रह्मेन सुखेन ब्रह्मेन यसेन ब्रह्मेन आधि-

१ आयस्समतो – स्या०।

पतेय्येन सन्तुट्ठा, ते[1] उत्तरि[1] निस्सरणं यथाभूतं नप्पजानन्ति । तेसं न एवं ञाणं होति – 'सउपादिसेसे वा सउपादिसेसो ति, अनुपादिसेसे वा अनुपादिसेसो' ति । ये च खो ते, मारिस मोग्गल्लान, ब्रह्मकायिका देवा ब्रह्मेन आयुना असन्तुट्ठा, ब्रह्मेन वण्णेन ब्रह्मेन सुखेन ब्रह्मेन यसेन ब्रह्मेन आधिपतेय्येन असन्तुट्ठा ते च उत्तरि निस्सरणं यथाभूतं पजानन्ति । R.77 तेसं एवं ञाणं होति – 'सउपादिसेसे वा सउपादिसेसो ति, अनुपादिसेसे वा अनुपादिसेसो' ति ।

७. "इध, मारिस मोग्गल्लान, भिक्खु उभतोभागविमुत्तो होति । तमेनं ते देवा एवं जानन्ति – 'अयं खो आयस्मा उभतोभागविमुत्तो । यावस्स कायो ठस्सति ताव नं दक्खन्ति देवमनुस्सा । कायस्स भेदा न नं दक्खन्ति[2] देवमनुस्सा' ति । एवं पि खो, मारिस[3] मोग्गल्लान, B.455 तेसं देवानं ञाणं होति – 'सउपादिसेसे वा सउपादिसेसो ति, अनुपादिसेसे वा अनुपादिसेसो' ति ।

८. "इध पन, मारिस मोग्गल्लान, भिक्खु पञ्ञाविमुत्तो होति । तमेनं ते देवा एवं जानन्ति – 'अयं खो आयस्मा पञ्ञाविमुत्तो । यावस्स कायो ठस्सति ताव नं दक्खन्ति देवमनुस्सा । कायस्स भेदा न नं दक्खन्ति देवमनुस्सा' ति । एवं पि खो, मारिस मोग्गल्लान, तेसं देवानं ञाणं होति – 'सउपादिसेसे वा सउपादिसेसो ति, अनुपादिसेसे वा अनुपादिसेसो' ति ।

९. "इध पन, मारिस मोग्गल्लान, भिक्खु कायसक्खि होति । तमेनं देवा[4] एवं जानन्ति – 'अयं खो आयस्मा कायसक्खि । अप्पेव नाम अयमायस्मा अनुलोमिकानि सेनासनानि पटिसेवमानो कल्याणमित्ते भजमानो इन्द्रियानि समन्नानयमानो – यस्सत्थाय कुलपुत्ता सम्मदेव अगारस्मा अनगारियं पब्बजन्ति तदनुत्तरं – ब्रह्मचरियपरियोसानं दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्ञा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरेय्या' ति । एवं पि खो, मारिस मोग्गल्लान, तेसं देवानं ञाणं होति – 'सउपादिसेसे वा सउपादिसेसो ति, अनुपादिसेसे वा अनुपादिसेसो' ति ।

१०. "इध पन, मारिस मोग्गल्लान, भिक्खु दिट्ठिप्पत्तो होति ...पे०... सद्धाविमुत्तो होति ...पे०... धम्मानुसारी होति । तमेनं ते

१–१. तस्स च उत्तरिं – सी०, स्या०, रो० । २. दक्खिन्ति – सी०, रो० । ३. मारिस्स – स्या० । ४. ते देवा – सी०, स्या०, रो० ।

R. 78 देवा एवं जानन्ति – 'अयं खो आयस्मा धम्मानुसारी । अप्पेव नाम अयमायस्मा अनुलोमिकानि सेनासनानि पटिसेवमानो कल्याणमित्ते भजमानो इन्द्रियानि समन्नानयमानो – यस्सत्थाय कुलपुत्ता सम्मदेव अगारस्मा अनगारियं पब्बजन्ति तदनुत्तरं – ब्रह्मचरियपरियोसानं दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्ञा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरेय्या' ति । एवं पि खो, मारिस मोग्गल्लान, तेसं देवानं ञाणं होति – 'सउपादिसेसे वा सउपादिसेसो ति, अनुपादिसेसे वा अनुपादिसेसो'" ति ।

११. अथ खो आयस्मा महामोग्गल्लानो तिस्सस्स ब्रह्मुनो भासितं अभिनन्दित्वा अनुमोदित्वा – सेय्यथापि नाम बलवा पुरिसो सम्मिञ्जितं वा बाहं पसारेय्य, पसारितं वा बाहं सम्मिञ्जेय्य, एवमेव – ब्रह्मलोके अन्तरहितो गिज्झकूटे पब्बते पातुरहोसि । अथ खो आयस्मा महामोग्गल्लानो येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं B. 456 अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो आयस्मा महामोग्गल्लानो यावतको[1] अहोसि तिस्सेन ब्रह्मुना सद्धिं कथासल्लापो तं सब्बं भगवतो आरोचेसि ।

१२. "न हि पन ते, मोग्गल्लान, तिस्सो ब्रह्मा सत्तमं अनिमित्तविहारिं पुग्गलं देसेति[2]" ।

"एतस्स, भगवा, कालो; एतस्स, सुगत, कालो ! यं भगवा सत्तमं अनिमित्तविहारि पुग्गलं देसेय्य । भगवतो सुत्वा भिक्खू धारेस्सन्ती" ति ।

"तेन हि, मोग्गल्लान, सुणाहि, साधुकं मनसि करोहि, भासिस्सामी" ति । "एवं, भन्ते" ति खो आयस्मा महामोग्गल्लानो भगवतो पच्चस्सोसि । भगवा एतदवोच –

१३. "इध, मोग्गल्लान, भिक्खु सब्बनिमित्तानं अमनसिकारा अनिमित्तं चेतोसमाधिं उपसम्पज्ज विहरति । तमेनं ते देवा एवं जानन्ति – 'अयं खो आयस्मा सब्बनिमित्तानं अमनसिकारा अनिमित्तं चेतोसमाधिं उपसम्पज्ज विहरति । अप्पेव नाम अयमायस्मा अनुलोमिकानि सेनासनानि पटिसेवमानो कल्याणमित्ते भजमानो इन्द्रियानि समन्नानयमानो – यस्सत्थाय कुलपुत्ता सम्मदेव अगारस्मा अनगारियं पब्बजन्ति तदनुत्तरं – ब्रह्मचरियपरियोसानं दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्ञा

१. यावत्तको – स्या० । २. देसेसीति – सी०, स्या०, रो० ।

सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरेय्या' ति । एवं खो, मोग्गल्लान, तेसं R. 79
देवानं ञाणं होति – 'सउपादिसेसे वा सउपादिसेसो ति, अनुपादिसेसे वा अनुपादिसेसो'' ति ।

---

४. सीहसेनापतिसुत्तं

१. एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा वेसालियं विहरति महावने कूटागारसालायं । अथ खो सीहो सेनापति येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो सीहो सेनापति भगवन्तं एतदवोच – "सक्का नु खो, भन्ते, सन्दिट्ठिकं दानफलं पञ्ञापेतुं" ति ?

२. "तेन हि, सीह, तञ्ञेवेत्थ पटिपुच्छिस्सामि, यथा ते खमेय्य तथा नं ब्याकरेय्यासि । तं किं मञ्ञसि, सीह, इव[1] द्वे पुरिसा – एको पुरिसो अस्सद्धो मच्छरी कदरियो परिभासको, एको पुरिसो सद्धो दान- B. 457
पति अनुप्पदानरतो । तं किं मञ्ञसि, सीह, कं नु खो अरहन्तो पठमं अनुकम्पन्ता अनुकम्पेय्युं – 'यो वा सो पुरिसो अस्सद्धो मच्छरी कदरियो परिभासको, यो वा सो पुरिसो सद्धो दानपति अनुप्पदानरतो'' ति ?

"यो सो, भन्ते, पुरिसो अस्सद्धो मच्छरी कदरियो परिभासको, किं तं अरहन्तो पठमं अनुकम्पन्ता अनुकम्पिस्सन्ति[2] ! यो च खो सो, भन्ते, पुरिसो सद्धो दानपति अनुप्पदानरतो तंयेव अरहन्तो पठमं अनुकम्पन्ता अनुकम्पेय्युं'' ।

३. "तं किं मञ्ञसि, सीह, कं नु खो अरहन्तो पठमं उपसङ्कमन्ता उपसङ्कमेय्युं– 'यो वा सो पुरिसो अस्सद्धो मच्छरी कदरियो परिभासको, यो वा सो पुरिसो सद्धो दानपति अनुप्पदानरतो'' ति ? R. 80

"यो सो, भन्ते, पुरिसो अस्सद्धो मच्छरी कदरियो परिभासको, किं तं अरहन्तो पठमं उपसङ्कमन्ता उपसङ्कमिस्सन्ति ! यो च खो सो, भन्ते, पुरिसो सद्धो दानपति अनुप्पदानरतो तंयेव अरहन्तो पठमं उपसङ्कमन्ता उपसङ्कमेय्युं'' ।

४. "तं किं मञ्ञसि, सीह, कस्स नु खो अरहन्तो पठमं पटिग्गण्हन्ता[3] पटिग्गण्हेय्युं[3] – 'यो वा सो पुरिसो अस्सद्धो मच्छरी कदरियो परिभासको, यो वा सो पुरिसो सद्धो दानपति अनुप्पदानरतो'' ति ?

---

१. इधस्स – सी०, स्या०, रो० । २. अनुकम्पेस्सन्ति – सी० । ३–३. पतिगण्हन्ता पतिगण्हेय्यु – सी०; पटिगण्हन्ता पटिगण्हेय्यु – रो० ।

"यो सो, भन्ते, पुरिसो अस्सद्धो मच्छरी कदरियो परिभासको, किं तं[1] तस्स अरहन्तो पठमं पटिग्गण्हन्ता पटिग्गण्हिस्सन्ति ! यो च खो सो, भन्ते, पुरिसो सद्धो दानपति अनुप्पदानरतो तस्सेव[2] अरहन्तो पठमं पटिग्गण्हन्ता पटिग्गण्हेय्युं" ।

५. "तं किं मञ्ञसि, सीह, कस्स नु खो अरहन्तो पठमं धम्मं देसेन्ता[3] देसेय्युं – 'यो वा सो पुरिसो अस्सद्धो मच्छरी कदरियो परिभासको, यो वा सो पुरिसो सद्धो दानपति अनुप्पदानरतो'" ति ?

"यो सो, भन्ते, पुरिसो अस्सद्धो मच्छरी कदरियो परिभासको, किं तं तस्स अरहन्तो पठमं धम्मं देसेन्ता देसेस्सन्ति ! यो च खो सो, भन्ते, पुरिसो सद्धो दानपति अनुप्पदानरतो तस्सेव अरहन्तो पठमं धम्मं देसेन्ता देसेय्युं" ।

B. 458 ६. "तं किं मञ्ञसि, सीह, कस्स नु खो कल्याणो कित्तिसद्दो अब्भुग्गच्छेय्य – 'यो वा सो पुरिसो अस्सद्धो मच्छरी कदरियो परिभासको, यो वा सो पुरिसो सद्धो दानपति अनुप्पदानरतो'" ति ?

"यो सो, भन्ते, पुरिसो अस्सद्धो मच्छरी कदरियो परिभासको, किं तं तस्स कल्याणो कित्तिसद्दो अब्भुग्गच्छिस्सति ! यो च खो सो, भन्ते, पुरिसो सद्धो दानपति अनुप्पदानरतो तस्सेव कल्याणो कित्तिसद्दो अब्भुग्गच्छेय्य" ।

७. "तं किं मञ्ञसि, सीह, को नु खो यंयदेव[4] परिसं उपसङ्कमेय्य, यदि खत्तियपरिसं यदि ब्राह्मणपरिसं यदि गहपतिपरिसं यदि
R. 81 समणपरिसं विसारदो उपसङ्कमेय्य अमङ्कुभूतो – 'यो वा सो पुरिसो अस्सद्धो मच्छरी कदरियो परिभासको, यो वा सो पुरिसो सद्धो दानपति अनुप्पदानरतो'" ति ?

"यो सो, भन्ते, पुरिसो अस्सद्धो मच्छरी कदरियो परिभासको, किं सो यंयदेव परिसं उपसङ्कमिस्सति, यदि खत्तियपरिसं यदि ब्राह्मणपरिसं यदि गहपतिपरिसं यदि समणपरिसं विसारदो उपसङ्कमिस्सति अमङ्कुभूतो ! यो च खो सो, भन्ते, पुरिसो सद्धो दानपति अनुप्पदानरतो सो यंयदेव परिसं उपसङ्कमेय्य, यदि खत्तियपरिस यदि ब्राह्मण-

---

१. सी०, स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । २. तञ्ञेव – स्या० । ३. देसेन्तो – सी०, स्या० । ४. यञ्ञदेव – सी०, स्या०, रो० ।

परिसं यदि गहपतिपरिसं यदि समणपरिसं विसारदो उपसङ्कमेय्य अमङ्कुभूतो" ।

८. "तं किं मञ्ञसि, सीह, को नु खो कायस्स भेदा परं मरणा सुगतिं सग्गं लोकं उपपज्जेय्य – 'यो वा सो पुरिसो अस्सद्धो मच्छरी कदरियो परिभासको, यो वा सो पुरिसो सद्धो दानपति अनुप्पदानरतो'" ति ?

"यो सो, भन्ते, पुरिसो अस्सद्धो मच्छरी कदरियो परिभासको, किं सो कायस्स भेदा परं मरणा सुगतिं सग्गं लोकं उपपज्जिस्सति ! यो च खो सो, भन्ते, पुरिसो सद्धो दानपति अनुप्पदानरतो सो कायस्स भेदा परं मरणा सुगतिं सग्गं लोकं उपपज्जेय्य ।

९. "यानिमानि, भन्ते, भगवता सन्दिट्ठिकानि दानफलानि अक्खातानि, नाहं एत्थ भगवतो सद्धाय गच्छामि । अहं पि एतानि जानामि । अहं, भन्ते, दायको दानपति, मं अरहन्तो पठमं अनुकम्पन्ता अनुकम्पन्ति । अहं, भन्ते, दायको दानपति, मं अरहन्तो पठमं उपसङ्कमन्ता उपसङ्कमन्ति । अहं, भन्ते, दायको दानपति, मय्हं अरहन्तो पठमं पटिग्गण्हन्ता पटिग्गण्हन्ति । अहं, भन्ते, दायको दानपति, मय्हं B. 459 अरहन्तो पठमं धम्मं देसेन्ता देसेन्ति । अहं, भन्ते, दायको दानपति, मय्हं कल्याणो कित्तिसद्दो अब्भुग्गतो – 'सीहो सेनापति दायको कारको सङ्घुपट्ठाको' ति । अहं, भन्ते, दायको दानपति यंयदेव परिसं उपसङ्कमामि, R. 82 यदि खत्तियपरिसं ...पे०... यदि समणपरिसं विसारदो उपसङ्कमामि अमङ्कुभूतो । यानिमानि[1], भन्ते, भगवता सन्दिट्ठिकानि[2] दानफलानि अक्खातानि, नाहं एत्थ भगवतो सद्धाय गच्छामि । अहं पि एतानि जानामि । यं च खो मं, भन्ते, भगवा एवमाह – 'दायको, सीह[3], दानपति कायस्स भेदा परं मरणा सुगतिं सग्गं लोकं उपपज्जती' ति । एताहं न जानामि, एत्थ च पनाहं, भगवतो सद्धाय गच्छामी" ति ।

१०. "एवमेतं, सीह; एवमेतं, सीह ! दायको, सीह, दानपति कायस्स भेदा परं मरणा सुगतिं सग्गं लोकं उपपज्जती" ति ।

---

१. यानिमानि – स्या०, रो० । २. सन्दिट्ठिकानि – स्या०, रो० । ३. सीहो – रो० ।

५. अरक्खेय्यसुत्तं

१. "चत्तारिमानि[1], भिक्खवे, तथागतस्स अरक्खेय्यानि, तीहि च अनुपवज्जो । कतमानि चत्तारि तथागतस्स अरक्खेय्यानि ? परिसुद्धकायसमाचारो, भिक्खवे, तथागतो; नत्थि तथागतस्स कायदुच्चरितं यं तथागतो रक्खेय्य – 'मा मे इदं परो अञ्ञासी' ति । परिसुद्धवचीसमाचारो, भिक्खवे, तथागतो; नत्थि तथागतस्स वचीदुच्चरितं यं तथागतो रक्खेय्य – 'मा मे इदं परो अञ्ञासी' ति । परिसुद्धमनोसमाचारो, भिक्खवे, तथागतो; नत्थि तथागतस्स मनोदुच्चरितं यं तथागतो रक्खेय्य – 'मा मे इदं परो अञ्ञासी' ति । परिसुद्धाजीवो, भिक्खवे, तथागतो; नत्थि तथागतस्स मिच्छाआजीवो यं तथागतो रक्खेय्य – 'मा मे इदं परो अञ्ञासी' ति । इमानि चत्तारि तथागतस्स अरक्खेय्यानि ।

R. 83 २. "कतमेहि तीहि अनुपवज्जो ? स्वाक्खातधम्मो, भिक्खवे, तथागतो । तत्र वत मं समणो वा ब्राह्मणो वा देवो वा मारो वा ब्रह्मा वा कोचि वा लोकस्मिं सहधम्मेन पटिचोदेस्सति – 'इति पि त्वं न[2] स्वाक्खातधम्मो' ति । निमित्तमेतं, भिक्खवे, न समनुपस्सामि ।
. 460 एतमहं[3], भिक्खवे, निमित्तं असमनुपस्सन्तो खेमप्पत्तो अभयप्पत्तो वेसारज्जप्पत्तो विहरामि ।

३. "सुपञ्ञत्ता खो पन, मे भिक्खवे, सावकानं निब्बानगामिनी पटिपदा । यथापटिपन्ना मम सावका आसवानं खया अनासवं चेतोविमुत्तिं पञ्ञाविमुत्तिं दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्ञा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरन्ति । तत्र वत मं समणो वा ब्राह्मणो वा देवो वा मारो वा ब्रह्मा वा कोचि वा लोकस्मिं सहधम्मेन पटिचोदेस्सति – 'इति पि ते न सुपञ्ञत्ता[4] सावकानं निब्बानगामिनी पटिपदा । यथापटिपन्ना तव सावका आसवानं खया ... पे०... सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरन्ती' ति । निमित्तमेतं, भिक्खवे, न समनुपस्सामि । एतमहं, भिक्खवे, निमित्तं असमनुपस्सन्तो खेमप्पत्तो अभयप्पत्तो वेसारज्जप्पत्तो विहरामि ।

४. "अनेकसता खो पन मे, भिक्खवे, सावकपरिसा आसवानं खया ... पे०... सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरन्ति । तत्र वत मं समणो वा

---

१. चत्तारीमानि – स्या०, रो० । २. तेन – रो० । ३. एत पहं – सी०, स्या०, रो० : ४. सुपञ्ञाता – स्या० ।

ब्राह्मणो वा देवो वा मारो वा ब्रह्मा वा कोचि वा लोकस्मिं सहधम्मेन पटिचोदेस्सति – 'इति पि ते न अनेकसता सावकपरिसा आसवानं खया अनासवं चेतोविमुत्तिं पञ्ञाविमुत्तिं दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्ञा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरन्ती' ति । निमित्तमेतं, भिक्खवे, न समनुपस्सामि । एतमहं, भिक्खवे, निमित्तं असमनुपस्सन्तो खेमप्पत्तो अभय- R. 84
प्पत्तो वेसारज्जप्पत्तो विहरामि । इमेहि तीहि अनुपवज्जो ।

५. "इमानि खो, भिक्खवे, चत्तारि तथागतस्स अरक्खेय्यानि, इमेहि च तीहि अनुपवज्जो" ति ।

---

६. किमिलसुत्तं

१. एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा किमिलायं[1] विहरति निचुलवने[2] । अथ खो आयस्मा किमिलो येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो आयस्मा किमिलो भगवन्तं एतदवोच – "को नु खो, भन्ते, हेतु को पच्चयो येन तथागते परिनिब्बुते सद्धम्मो न चिरट्ठितिको होती" ति ?

"इध, किमिल, तथागते परिनिब्बुते भिक्खू भिक्खुनियो उपासका B 461
उपासिकायो सत्थरि अगारवा विहरन्ति अप्पतिस्सा, धम्मे अगारवा विहरन्ति अप्पतिस्सा, सङ्घे अगारवा विहरन्ति अप्पतिस्सा, सिक्खाय अगारवा विहरन्ति अप्पतिस्सा, समाधिस्मिं अगारवा विहरन्ति अप्पतिस्सा, अप्पमादे अगारवा विहरन्ति अप्पतिस्सा, पटिसन्थारे अगारवा विहरन्ति अप्पतिस्सा । अयं खो, किमिल, हेतु अयं पच्चयो येन तथागते परिनिब्बुते सद्धम्मो न चिरट्ठितिको होती" ति ।

२. "को पन, भन्ते, हेतु को पच्चयो येन तथागते परिनिब्बुते सद्धम्मो चिरट्ठितिको होती" ति ?

"इध, किमिल, तथागते परिनिब्बुते भिक्खू भिक्खुनियो उपासका उपासिकायो सत्थरि सगारवा विहरन्ति सप्पतिस्सा, धम्मे सगारवा विहरन्ति सप्पतिस्सा, सङ्घे सगारवा विहरन्ति सप्पतिस्सा, सिक्खाय सगारवा विहरन्ति सप्पतिस्सा, समाधिस्मिं सगारवा विहरन्ति सप्पतिस्सा, अप्पमादे सगारवा विहरन्ति सप्पतिस्सा, पटिसन्थारे सगारवा

---

१. किम्बिलायं – सी०, रो० । २. वेळुवने – सी०, स्या०, रो० ।

विहरन्ति सप्पतिस्सा । अयं खो, किमिल, हेतु अयं पच्चयो येन तथागते परिनिब्बुते सद्धम्मो चिरट्ठितिको होती" ति ।

---

७. सत्तधम्मसुत्तं

R. 85 १. "सत्तहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु नचिरस्सेव आसवानं खया ... पे०... सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरेय्य । कतमेहि सत्तहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु सद्धो होति, सीलवा होति, बहुस्सुतो होति, पटिसल्लीनो होति, आरद्धविरियो होति, सतिमा होति, पञ्ञवा होति । इमेहि खो, भिक्खवे, सत्तहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु नचिरस्सेव आसवानं खया ... पे०... सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरेय्या" ति ।

---

८. पचलायमानसुत्तं

१. एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा भग्गेसु विहरति सुसुमारगिरे[1] भेसकळावने[2] मिगदाये । तेन खो पन समयेन आयस्मा महामोग्गल्लानो
B. 462 मगधेसु कल्लवाळपुत्तगामे[3] पचलायमानो[4] निसिन्नो होति । अद्दसा खो भगवा दिब्बेन चक्खुना विसुद्धेन अतिक्कन्तमानुसकेन आयस्मन्तं महामोग्गल्लानं मगधेसु कल्लवाळपुत्तगामे पचलायमानं निसिन्नं । दिस्वान — सेय्यथापि नाम बलवा पुरिसो सम्मिञ्जितं वा बाहं पसारेय्य, पसारितं वा बाहं सम्मिञ्जेय्य, एवमेव — भग्गेसु सुंसुमारगिरे भेसकळावने मिगदाये अन्तरहितो मगधेसु कल्लवाळपुत्तगामे आयस्मतो महामोग्गल्लानस्स सम्मुखे[5] पातुरहोसि । निसीदि भगवा पञ्ञत्ते आसने । निसज्ज खो भगवा आयस्मन्तं महामोग्गल्लानं एतदवोच —

२. "पचलायसि नो त्वं, मोग्गल्लान, पचलायसि नो त्वं, मोग्गल्लाना" ति ?

"एवं, भन्ते" ।

"तस्मातिह, मोग्गल्लान[6], यथासञ्ञिस्स ते विहरतो तं मिद्धं

---

१. सुसुमारगिरे – म० । २ भेसकलावने – सी०, स्या० । ३ कल्लवालमुत्तगामे – सी०, स्या०; कल्लवाळमुत्तगामे – रो० । ४. चपलायमानो – स्या० । ५. पमुखे – सी०, स्या०, रो० । ६. त्वं मोग्गल्लान – सी०, रो० ।

ओक्कमति, तं सञ्ञं मा[1] मनसाकासि[1], तं सञ्ञं मा[2] बहुलमकासि[2]। R.86
ठानं खो पनेतं, मोग्गल्लान, विज्जति यं ते एवं विहरतो तं मिद्धं पहीयेथ।

३. "नो चे ते एवं विहरतो तं मिद्धं पहीयेथ, ततो त्वं, मोग्गल्लान, यथासुतं यथापरियत्तं धम्मं चेतसा अनुवितक्केय्यासि अनुविचारेय्यासि, मनसा अनुपेक्खेय्यासि। ठानं खो पनेतं विज्जति यं ते एवं विहरतो तं मिद्धं पहीयेथ।

४. "नो चे ते एवं विहरतो तं मिद्धं पहीयेथ, ततो त्वं, मोग्गल्लान, यथासुतं यथापरियत्तं धम्मं वित्थारेन सज्झायं करेय्यासि। ठानं खो पनेतं विज्जति यं ते एवं विहरतो तं मिद्धं पहीयेथ।

५. "नो चे ते एवं विहरतो तं मिद्धं पहीयेथ, ततो त्वं, मोग्गल्लान, उभो कण्णसोतानि आविञ्छेय्यासि[3], पाणिना गत्तानि अनुमज्जेय्यासि। ठानं खो पनेतं विज्जति यं ते एवं विहरतो तं मिद्धं पहीयेथ।

६. "नो चे ते एवं विहरतो तं मिद्धं पहीयेथ, ततो त्वं, मोग्गल्लान, उट्ठायासना उदकेन अक्खीनि अनुमज्जित्वा दिसा अनुविलोकेय्यासि, नक्खत्तानि तारकरूपानि उल्लोकेय्यासि। ठानं खो पनेतं B. 463
विज्जति यं ते एवं विहरतो तं मिद्धं पहीयेथ।

७. "नो चे ते एवं विहरतो तं मिद्धं पहीयेथ, ततो त्वं, मोग्गल्लान, आलोकसञ्ञं मनसि करेय्यासि, दिवासञ्ञं अधिट्ठहेय्यासि – यथा दिवा तथा रत्तिं यथा रत्तिं तथा दिवा। इति विवटेन[4] चेतसा अपरियोनद्धेन सप्पभासं चित्तं भावेय्यासि। ठानं खो पनेतं विज्जति यं ते एवं विहरतो तं मिद्धं पहीयेथ।

८. "नो चे ते एवं विहरतो तं मिद्धं पहीयेथ, ततो त्वं, R. 87
मोग्गल्लान, पच्छापुरेसञ्ञी चङ्कमं अधिट्ठहेय्यासि अन्तोगतेहि इन्द्रियेहि अबहिगतेन मानसेन। ठानं खो पनेतं विज्जति यं ते एवं विहरतो तं मिद्धं पहीयेथ।

९. "नो चे ते एवं विहरतो तं मिद्धं पहीयेथ, ततो त्वं, मोग्गल्लान, दक्खिणेन पस्सेन सीहसेय्यं कप्पेय्यासि पादे पादं अच्चाधाय सतो सम्पजानो उट्ठानसञ्ञं मनसि करित्वा। पटिबुद्धेन[5] च[5] ते, मोग्गल्लान,

१–१ मनसिकासि – सी०; मनसिकरेय्यासि – स्या०, मनसाकासि – रो०। २–२ बहुलं करेय्यासि – स्या०; बहुलमकासि – रो०। ३ आविञ्जेय्यासि – सी०; आविजेय्यासि – स्या०, रो०। ४. विवट्टेन – स्या०। ५–५. पटिबुद्धेनेव – सी०, स्या०।

खिप्पञ्ञेव पच्चुद्धातब्बं – 'न सेय्यसुखं न पस्ससुखं[1] न मिद्धसुखं अनुयुत्तो विहरिस्सामी' ति । एवं हि ते, मोग्गल्लान, सिक्खितब्बं ।

१०. "तस्मातिह, मोग्गल्लान, एवं सिक्खितब्बं – 'न उच्चासोण्डं पग्गहेत्वा कुलानि उपसङ्कमिस्सामी' ति । एवं हि ते, मोग्गल्लान, सिक्खितब्बं । सचे, मोग्गल्लान, भिक्खु उच्चासोण्डं पग्गहेत्वा कुलानि उपसङ्कमति, सन्ति हि, मोग्गल्लान, कुलेसु किच्चकरणीयानि । येहि[2] मनुस्सा आगतं भिक्खुं न मनसि करोन्ति, तत्र भिक्खुस्स एवं होति – 'कोसु नाम इदानि मं इमस्मिं कुले परिभिन्दि, विरत्तरूपा दानिमे मयि मनुस्सा' ति । इतिस्स अलाभेन मङ्कुभावो, मङ्कुभूतस्स उद्धच्चं, उद्धतस्स असंवरो, असंवुतस्स आरा चित्तं समाधिम्हा ।

११. "तस्मातिह, मोग्गल्लान, एवं सिक्खितब्बं – 'न विग्गाहिककथं कथेस्सामी' ति । एवं हि ते, मोग्गल्लान, सिक्खितब्बं ।
B 464 विग्गाहिकाय, मोग्गल्लान, कथाय सति कथाबाहुल्लं पाटिकङ्खं[3], कथाबाहुल्ले सति उद्धच्चं, उद्धतस्स असंवरो, असंवुतस्स आरा चित्तं
R 88 समाधिम्हा । नाहं, मोग्गल्लान, सब्बेहेव संसग्गं वण्णयामि । न पनाहं, मोग्गल्लान, सब्बेहेव संसग्गं न वण्णयामि । सगहट्ठपब्बजितेहि खो अहं, मोग्गल्लान, संसग्गं न वण्णयामि । यानि च खो तानि सेनासनानि अप्पसद्दानि अप्पनिग्घोसानि विजनवातानि मनुस्सराहस्सेय्यकानि[4] पटिसल्लानसारुप्पानि तथारूपेहि सेनासनेहि संसग्गं वण्णयामी" ति ।

१२. एवं वुत्ते आयस्मा महामोग्गल्लानो भगवन्तं एतदवोच – "कित्तावता नु खो, भन्ते, भिक्खु सङ्खित्तेन तण्हासङ्खयविमुत्तो होति अच्चन्तनिट्ठो अच्चन्तयोगक्खेमी अच्चन्तब्रह्मचारी अच्चन्तपरियोसानो सेट्ठो देवमनुस्सानं" ति ?

"इध, मोग्गल्लान, भिक्खुनो सुतं होति – 'सब्बे धम्मा नालं अभिनिवेसाया' ति; एवं चेतं, मोग्गल्लान, भिक्खुनो सुतं होति – 'सब्बे धम्मा नालं अभिनिवेसाया' ति । सो सब्बं धम्मं अभिजानाति, सब्बं धम्मं अभिञ्ञाय सब्बं धम्मं परिजानाति । सब्बं धम्मं परिञ्ञाय यं किञ्चि वेदनं वेदियति सुखं वा दुक्खं वा अदुक्खमसुखं वा । सो तासु

१ फस्ससुखं – सी० । २ येन – सी०, रो० । ३. पाटिकङ्खा – सी० । ४. मनुस्सराहसेय्यकानि – सी०, स्या०, रो० ।

वेदनासु अनिच्चानुपस्सी विहरति, विरागानुपस्सी[1] विहरति[1], निरोधानुपस्सी विहरति, पटिनिस्सग्गानुपस्सी विहरति। सो तासु वेदनासु अनिच्चानुपस्सी विहरन्तो विरागानुपस्सी विहरन्तो निरोधानुपस्सी विहरन्तो पटिनिस्सग्गानुपस्सी विहरन्तो न[2] किञ्चि लोके उपादियति, अनुपादियं न परितस्सति, अपरितस्सं पच्चत्तंयेव परिनिब्बायति। 'खीणा जाति, वुसितं ब्रह्मचरियं, कतं करणीयं, नापरं इत्थत्ताया' ति पजानाति। एत्तावता खो, मोग्गल्लान, भिक्खु सङ्खित्तेन तण्हासङ्खयविमुत्तो होति अच्चन्तनिट्ठो अच्चन्तयोगक्खेमी अच्चन्तब्रह्मचारी अच्चन्तपरियोसानो सेट्ठो देवमनुस्सानं" ति।

---

९. मेत्तसुत्तं

१. "मा, भिक्खवे, पुञ्ञानं भायित्थ[3]। सुखस्सेतं, भिक्खवे, B 465, R. 89
अधिवचनं यदिदं पुञ्ञानं[4] ति। अभिजानामि खो पनाहं, भिक्खवे, दीघरत्तं कतानं[5] पुञ्ञानं दीघरत्तं[5] इट्ठं कन्तं मनापं विपाकं पच्चनुभूतं। सत्तवस्सानि मेत्तं[6] चित्तं[6] भावेसिं। सत्तवस्सानि मेत्तं चित्तं भावेत्वा सत्तसंवट्टविवट्टकप्पे नयिमं लोकं पुनागमासिं[7]। संवट्टमाने सुदाहं, भिक्खवे, लोके आभस्सरूपगो होमि, विवट्टमाने लोके सुञ्ञं ब्रह्मविमानं उपपज्जामि।

२. "तत्र सुदं, भिक्खवे, ब्रह्मा होमि महाब्रह्मा अभिभू अनभिभूतो अञ्ञदत्थुदसो वसवत्ती। छत्तिंसक्खत्तुं खो पनाहं, भिक्खवे, सक्को अहोसिं देवानमिन्दो, अनेकसतक्खत्तुं राजा अहोसिं चक्कवत्ती धम्मिको धम्मराजा चातुरन्तो विजितावी जनपदत्थावरियप्पत्तो सत्तरतनसमन्नागतो। तस्स मय्हं, भिक्खवे, इमानि सत्त रतनानि अहेसुं, सेय्यथीदं – चक्करतनं, हत्थिरतनं, अस्सरतनं, मणिरतनं, इत्थिरतनं, गहपतिरतनं, परिणायकरतनमेव[8] सत्तमं। परोसहस्सं खो पन मे, भिक्खवे, पुत्ता अहेसुं सूरा वीरङ्गरूपा परसेनप्पमद्दना। सो इमं पथविं सागरपरियन्तं अदण्डेन असत्थेन धम्मेन अभिविजिय अज्झावसिं[9] ति[9]।

१–१ म० पोत्थके न दिस्सति। २ न च – सी०, स्या०, रो०। ३. भयित्थ – स्या०। ४. पुञ्ञं – सी०। ५–५. स्या० पोत्थके नत्थि। ६–६ मेत्तचित्तं – स्या०, रो०। ७. पुनरागमासिं – सी०। ८ परिनायकरतनमेव – सी०, स्या०, रो०। ९–९. अज्झावसति – सी०; अज्झावसन्ति – स्या०, रो०।

"पस्स पुञ्ञानं विपाकं, कुसलानं सुखेसिनो[1] ।
मेत्तं चित्तं विभावेत्वा, सत्तवस्सानि भिक्खवे[2] ।
R.90 सत्तसंवट्टविवट्टकप्पे, नयिमं लोकं पुनागमिं[3] ॥
"संवट्टमाने लोकम्हि, होमि आभस्सरूपगो ।
विवट्टमाने लोकस्मिं[4], सुञ्ञब्रह्मूपगो[5] अहुं ॥
"सत्तक्खत्तुं महाब्रह्मा, वसवत्ती तदा अहुं ।
छत्तिंसक्खत्तुं देविन्दो, देवरज्जमकारयिं ॥
B. 466 "चक्कवत्ती अहुं राजा, जम्बुमण्डस्स[6] इस्सरो ।
मुद्धाभिसित्तो[7] खत्तियो, मनुस्साधिपती अहुं ॥
"अदण्डेन असत्थेन, विजेय्य पथविं इमं ।
असाहसेन कम्मेन[8], समेन मनुसासिं[9] तं[9] ॥
"धम्मेन रज्जं कारेत्वा, अस्मिं पथविमण्डले ।
महद्धने महाभोगे, अड्ढे अजायिहं[10] कुले ॥
"सब्बकामेहि सम्पन्ने[11], रतनेहि च सत्तहि ।
बुद्धा सङ्गाहका लोके, तेहि एतं सुदेसितं ॥
"एसो[12] हेतु महन्तस्स, पथब्यो[13] मे न विपज्जति[13] ।
पहूतवित्तूपकरणो, राजा होति[14] पतापवा ॥
"इद्धिमा यसवा होति, जम्बुमण्डस्स इस्सरो ।
को सुत्वा नप्पसीदेय्य, अपि कण्हाभिजातियो ॥
"तस्मा हि अत्तकामेन[15], महत्तमभिकङ्खता[16] ।
R.91 सद्धम्मो गरुकातब्बो, सरं बुद्धानसासनं" ति ॥

---

१ सुखेसिन – सी०, स्या०, रो० । २ भिक्खवो – स्या० । ३ पुनागमं – सी०, स्या०, रो० । ४ लोकम्हि – सी०, स्या०, रो० । ५ सुञ्ञं ब्रह्मूपगो – सी०, रो० । ६. जम्बुदीपस्स – सी०, जम्बुसण्डस्स – स्या०, रो० । ७ मुद्धावसित्तो – सी० । ८. धम्मेन – सी०, स्या०, रो० । ९–९ मनुसासिया – रो० । १० अजायिस – सी०, स्या०, रो० । ११. सम्पन्नो – सी० । १२ एस – सी०, स्या०, रो० । १३–१३ पुथब्यो येन वुच्चति – सी०; पुथब्यो येन वुच्चति – स्या० । १४ होमि – सी०, स्या०, रो० । १५ अत्थकामेन – स्या० । १६ महत्थमभिकङ्खता – सी० ।

१०. भरियासुत्तं

१. अथ खो भगवा पुब्बण्हसमयं निवासेत्वा पत्तचीवरमादाय येन अनाथपिण्डिकस्स गहपतिस्स निवेसनं तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा पञ्ञत्ते आसने निसीदि। तेन खो पन समयेन अनाथपिण्डिकस्स गहपतिस्स निवेसने मनुस्सा उच्चासद्दा महासद्दा होन्ति। अथ खो अनाथपिण्डिको गहपति येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि। एकमन्तं निसिन्नं खो अनाथपिण्डिकं गहपतिं भगवा एतदवोच –

२. "किं नु ते, गहपति, निवेसने मनुस्सा उच्चासद्दा महासद्दा B. 467
केवट्टा[1] मञ्ञे मच्छविलोपे[2]" ति ?

"अयं, भन्ते, सुजाता घरसुण्हा अड्ढकुला[3] आनीता। सा नेव सस्सुं आदियति, न ससुरं[4] आदियति, न सामिकं आदियति, भगवन्तं पि न सक्करोति न गरुं[5] करोति न मानेति न पूजेती" ति।

३. अथ खो भगवा सुजातं घरसुण्हं आमन्तेसि – "एहि, सुजाते" ति। "एवं, भन्ते" ति खो सुजाता घरसुण्हा भगवतो पटिस्सुत्वा[6] येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं
निसीदि। एकमन्तं निसिन्नं खो सुजातं घरसुण्हं भगवा एतदवोच – R. 92

४. "सत्त खो इमा, सुजाते, पुरिसस्स भरियायो[7]। कतमा सत्त? वधकसमा[8], चोरीसमा, अय्यसमा, मातासमा[9], भगिनीसमा[10], सखीसमा, दासीसमा – इमा[11] खो, सुजाते, सत्त पुरिसस्स भरियायो। तासं त्वं[12] कतमा" ति ?

"न[13] खो अहं[13], भन्ते, इमस्स भगवता सङ्खित्तेन भासितस्स वित्थारेन[14] अत्थं आजानामि। साधु मे, भन्ते, भगवा तथा धम्मं देसेतु यथाहं इमस्स भगवता सङ्खित्तेन भासितस्स वित्थारेन अत्थं जानेय्यं[15]" ति।

"तेन हि, सुजाते, सुणाहि, साधुकं मनसि करोहि; भासिस्सामी" ति।

---

१. केवट्टो – स्या०। २. मच्छे विलोपेती – स्या०। ३. अड्ढा अड्ढकुला – सी०; अड्ढा कुला – स्या०, रो०। ४. ससुर – सी०, स्या०। ५ गरु – सी०, स्या०, रो०। ६. पटिस्सुणित्वा – स्या०। ७ भरिया – स्या०, रो०। ८ वधसमा – स्या०। ९. मातुसमा – सी०, स्या०, रो०। १०. भगिनिसमा – सी०, स्या०, रो०। ११ इमे – सी०। १२. त्व नु – रो०। १३–१३. नाहं – स्या०। १४. एवं वित्थारेन – सी०, रो०। १५. आजानेय्यं – सी०, स्या०, रो०।

"एवं, भन्ते" ति खो सुजाता घरसुण्हा भगवतो पच्चस्सोसि। भगवा एतदवोच –

५. "पदुट्ठचित्ता अहितानुकम्पिनी,
अञ्ञेसु रत्ता अतिमञ्ञते पतिं।
धनेन कीतस्स वधाय उस्सुका,
या एवरूपा पुरिसस्स भरिया।
'वधा[1] च भरिया' ति च सा पवुच्चति॥

६. "यं इत्थिया विन्दति सामिको धनं,
सिप्पं वणिज्जं च कसिं[2] अधिट्ठहं[2]।
अप्पं पि तस्स[3] अपहातुमिच्छति,
या एवरूपा पुरिसस्स भरिया।
'चोरी[4] च भरिया' ति च सा पवुच्चति॥

B. 460 ७. "अकम्मकामा अलसा महग्घसा,
फरुसा च चण्डी दुरुत्तवादिनी।
उट्ठायकान[5] अभिभुय्य वत्तति,
या एवरूपा पुरिसस्स भरिया।
'अय्या च भरिया' ति च सा पवुच्चति॥

R. 93 ८. "या सब्बदा होति हितानुकम्पिनी,
माता व पुत्तं अनुरक्खते पतिं।
ततो धनं सम्भतमस्स रक्खति,
या एवरूपा पुरिसस्स भरिया।
'माता च भरिया' ति च सा पवुच्चति॥

९. "यथा पि जेट्ठा भगिनी कनिट्ठका[6],
सगारवा होति सकम्हि सामिके।
हिरीमना भत्तुवसानुवत्तिनी,
या एवरूपा पुरिसस्स भरिया।
'भगिनी च भरिया' ति च सा पवुच्चति॥

---

१. वधका – सी०, स्या०, रो०। २–२ कसिमधिट्ठहि – स्या०। ३ तस्मा – स्या०, रो०। ४. चोरा – स्या०। ५. उट्ठायकाम – सी०। ६. कणिट्ठा – सी०; कनिट्ठा – स्या०।

१०. "या चीध दिस्वान पतिं पमोदति,
सखी सखारं व चिरस्समागतं ।
कोलेय्यका सीलवती पतिब्बता,
या एवरूपा पुरिसस्स भरिया ।
'सखी च भरिया' ति च सा पवुच्चति ॥

११. "अक्कुद्धसन्ता वधदण्डतज्जिता,
अदुट्ठचित्ता पतिनो तितिक्खति ।
अक्कोधना भत्तुवसानुवत्तिनी,
या एवरूपा पुरिसस्स भरिया ।
'दासी च भरिया' ति च सा पवुच्चति ॥

१२. "'या चीध भरिया वधका' ति वुच्चति,
'चोरी च अय्या' ति च या[1] पवुच्चति ।
दुस्सीलरूपा फरुसा अनादरा,
कायस्स भेदा निरयं वजन्ति ता ॥

१३. "'या चीध माता भगिनी सखी' ति च, B 469
'दासी च भरिया' ति च सा पवुच्चति ।
सीले ठितत्ता चिररत्तसंवुता,
कायस्स भेदा सुगतिं वजन्ति ता ति ॥

१४. इमा खो, सुजाते, सत्त पुरिसस्स भरियायो । तासं त्वं कतमा" ति ?

"अज्जतग्गे मं, भन्ते, भगवा दासीसमं सामिकस्स भरियं R. 94
धारेतू" ति ।

---

११. कोधनसुत्तं

१. "सत्तिमे, भिक्खवे, धम्मा सपत्तकन्ता सपत्तकरणा[2] कोधनं आगच्छन्ति इत्थिं वा पुरिसं वा । कतमे सत्त ? इध, भिक्खवे, सपत्तो सपत्तस्स एवं इच्छति – 'अहो वतायं दुब्बण्णो अस्सा' ति ! तं किस्स हेतु ? न, भिक्खवे, सपत्तो सपत्तस्स वण्णवताय नन्दति । कोधनोयं, भिक्खवे, पुरिसपुग्गलो कोधाभिभूतो कोधपरेतो, किञ्चा पि सो होति

१. सा – स्या०, रो० । २. सपत्तकारणा – स्या० ।

सुन्हातो सुविलित्तो कप्पितकेसमस्सु ओदातवत्थवसनो; अथ खो सो दुब्बण्णो व होति कोधाभिभूतो । अयं, भिक्खवे, पठमो धम्मो सपत्तकन्तो सपत्तकरणो कोधनं आगच्छति इत्थिं वा पुरिसं वा ।

२. "पुन च परं, भिक्खवे, सपत्तो सपत्तस्स एवं इच्छति – 'अहो वतायं दुक्खं सयेय्या' ति ! तं किस्स हेतु ? न, भिक्खवे, सपत्तो सपत्तस्स सुखसेय्याय नन्दति । कोधनोयं, भिक्खवे, पुरिसपुग्गलो कोधाभिभूतो कोधपरेतो, किञ्चा पि सो पल्लङ्के सेति गोनकत्थते पटलिकत्थते[1] कदलिमिगपवरपच्चत्थरणे[2] सउत्तरच्छदे[3] उभतोलोहितकूपधाने; अथ खो सो दुक्खञ्ञेव सेति कोधाभिभूतो । अयं, भिक्खवे, दुतियो धम्मो सपत्तकन्तो सपत्तकरणो कोधनं आगच्छति इत्थिं वा पुरिसं वा ।

३. "पुन च परं, भिक्खवे, सपत्तो सपत्तस्स एवं इच्छति – 'अहो वतायं न पचुरत्थो अस्सा' ति ! तं किस्स हेतु ? न, भिक्खवे, सपत्तो
R. 95 सपत्तस्स पचुरत्थताय नन्दति । कोधनोयं, भिक्खवे, पुरिसपुग्गलो
B. 470 कोधाभिभूतो कोधपरेतो, अनत्थं पि गहेत्वा 'अत्थो मे गहितो' ति मञ्ञति, अत्थं पि गहेत्वा 'अनत्थो मे गहितो' ति मञ्ञति । तस्सिमे धम्मा अञ्ञमञ्ञं विपच्चनीका गहिता दीघरत्तं अहिताय दुक्खाय संवत्तन्ति कोधाभिभूतस्स । अयं, भिक्खवे, ततियो धम्मो सपत्तकन्तो सपत्तकरणो कोधनं आगच्छति इत्थिं वा पुरिसं वा ।

४. "पुन च परं, भिक्खवे, सपत्तो सपत्तस्स एवं इच्छति – 'अहो वतायं न भोगवा अस्सा' ति ! तं किस्स हेतु ? न, भिक्खवे, सपत्तो सपत्तस्स भोगवताय नन्दति । कोधनस्स, भिक्खवे, पुरिसपुग्गलस्स कोधाभिभूतस्स कोधपरेतस्स, ये पिस्स ते होन्ति भोगा उट्ठानविरियाधिगता बाहाबलपरिचिता सेदावक्खित्ता धम्मिका धम्मलद्धा, ते पि राजानो राजकोसं पवेसेन्ति कोधाभिभूतस्स । अयं, भिक्खवे, चतुत्थो धम्मो सपत्तकन्तो सपत्तकरणो कोधनं आगच्छति इत्थिं वा पुरिसं वा ।

५. "पुन च परं, भिक्खवे, सपत्तो सपत्तस्स एवं इच्छति – 'अहो वतायं न यसवा अस्सा' ति ! तं किस्स हेतु ? न, भिक्खवे, सपत्तो सपत्तस्स यसवताय नन्दति । कोधनोयं[4], भिक्खवे, पुरिसपुग्गलो कोधाभिभूतो कोधपरेतो, यो पिस्स सो होति यसो अप्पमादाधिगतो,

---

१. एत्थ 'पटिकत्थते' ति सी०, स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि पाठो [illegible] । २ कादलि० – सी०, स्या० । ३. सउत्तरच्छदे – स्या० । ४. कोधनाय – म० ।

तम्हा पि धंसति कोधाभिभूतो । अयं, भिक्खवे, पञ्चमो धम्मो सपत्तकन्तो सपत्तकरणो कोधनं आगच्छति इत्थि वा पुरिसं वा ।

६. "पुन च परं, भिक्खवे, सपत्तो सपत्तस्स एवं इच्छति – 'अहो वतायं न मित्तवा अस्सा' ति ! तं किस्स हेतु ? न, भिक्खवे, सपत्तो सपत्तस्स मित्तवताय नन्दति । कोधनं, भिक्खवे, पुग्गलं कोधाभिभूतं कोधपरेतं, ये पिस्स ते होन्ति मित्तामच्चा ञातिसालोहिता, ते पि आरका परिवज्जन्ति[1] कोधाभिभूतं । अयं, भिक्खवे, छट्ठो धम्मो सपत्तकन्तो सपत्तकरणो कोधनं आगच्छति इत्थि वा पुरिसं वा ।

७. "पुन च परं, भिक्खवे, सपत्तो सपत्तस्स एवं इच्छति – 'अहो R. 96
वतायं कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जेय्या' ति ! तं किस्स हेतु ? न, भिक्खवे, सपत्तो सपत्तस्स सुगतिगमने[2] नन्दति । कोधनोयं, भिक्खवे, पुरिसपुग्गलो कोधाभिभूतो कोधपरेतो कायेन दुच्चरितं चरति, वाचाय दुच्चरितं चरति, मनसा दुच्चरितं
चरति । सो कायेन दुच्चरितं चरित्वा वाचाय ...पे०... कायस्स भेदा B. 471
परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जति कोधाभिभूतो । अयं, भिक्खवे, सत्तमो धम्मो सपत्तकन्तो सपत्तकरणो कोधनं आगच्छति इत्थि वा पुरिसं वा । इमे खो, भिक्खवे, सत्त धम्मा सपत्तकन्ता सपत्तकरणा कोधनं आगच्छन्ति इत्थि वा पुरिसं वा ति ।

"कोधनो दुब्बण्णो होति, अथो दुक्खं पि सेति सो ।
अथो अत्थं गहेत्वान, अनत्थं अधिपज्जति[3] ॥
"ततो कायेन वाचाय, वधं कत्वान कोधनो ।
कोधाभिभूतो पुरिसो, धनजानिं निगच्छति ॥
"कोधसम्मदसम्मत्तो[4], आयसक्यं[5] निगच्छति ।
ञातिमित्ता सुहज्जा च, परिवज्जन्ति कोधनं ॥
"अनत्थजननो कोधो, कोधो चित्तप्पकोपनो ।
भयमन्तरतो जातं, तं जनो नावबुज्झति ॥
"कुद्धो अत्थं न जानाति, कुद्धो धम्मं न पस्सति ।
अन्धतमं तदा होति, यं कोधो सहते नरं ॥

१. तं परिवज्जेन्ति – सी०, स्या०, रो० । २ सुगतिगमनेन – सी०, स्या०, रो० । ३. अधिगच्छति – सी०; पटिपज्जति – स्या० । ४ कोधसम्मादसम्मतो – स्या० । ५. आयसक्खं – स्या० ।

R. 97 “यं कुद्धो उपरोधेति, सुकरं विय दुक्करं ।
पच्छा सो विगते कोधे, अग्गिदड्ढो व तप्पति ॥
“दुम्मङ्कुयं पदस्सेति[1], धूमं धूमीव[2] पावको ।
यतो पतायति[3] कोधो, येन कुज्झन्ति मानवा ॥
“नास्स हिरी न ओत्तप्पं, न वाचो[4] होति गारवो ।
कोधेन अभिभूतस्स, न दीपं होति किञ्चनं[5] ॥
“तपनीयानि कम्मानि, यानि धम्मेहि आरका ।
तानि आरोचयिस्सामि, तं सुणाथ यथा तथं[6] ॥
“कुद्धो हि पितरं हन्ति, हन्ति कुद्धो समातरं ।
कुद्धो हि ब्राह्मणं हन्ति, हन्ति कुद्धो पुथुज्जनं ॥
B. 472 “याय मातु भतो पोसो, इमं लोकं अवेक्खति ।
तं पि पाणददिं[7] सन्तिं[7], हन्ति कुद्धो पुथुज्जनो ॥
“अत्तूपमा[8] हि[8] ते सत्ता, अत्ता हि परमो[9] पियो ।
हन्ति कुद्धो पुथुत्तानं, नानारूपेसु मुच्छितो[10] ॥
“असिना हन्ति अत्तानं, विसं खादन्ति मुच्छिता ।
रज्जुया[11] बज्झ[11] मीयन्ति[12], पब्बतामपि कन्दरे ॥
R. 98 “भूनहच्चानि[13] कम्मानि, अत्तमारणियानि च ।
करोन्ता नावबुज्झन्ति, कोधजातो पराभवो ॥
“इतायं कोधरूपेन, मच्चुपासो गुहासयो ।
तं दमेन समुच्छिन्दे, पञ्ञाविरियेन दिट्ठिया ॥
“यथा[14] मेतं[14] अकुसलं, समुच्छिन्देथ पण्डितो ।
तथेव धम्मे सिक्खेथ, मा नो दुम्मङ्कुयं अहु ॥
“वीतकोधा अनायासा, वीतलोभा अनुस्सुका[15] ।
दन्ता कोधं पहन्त्वान, परिनिब्बन्ति[16] अनासवा” ति[16] ॥

अब्याकतवग्गो छट्ठो ।

---

१. सदस्सेति – सी०; पठम दस्सेति – स्या० । २. धूमग्गिमिव – सी०; धूमग्गिमिव – स्या०, रो० । ३. पतायती – सी०, स्या० । ४. वासो – सी०, स्या०; वाचा – रो० । ५. किञ्चिनं – स्या० । ६ कथ – सी०, स्या०, रो० । ७–७ पाणम्पि हन्ति – सी० । ८–८. अत्तूपमाय – सी० । ९. परम – सी०, स्या०, रो० । १०. मिच्छितो – सी० । ११–११. रज्जुबद्धा – सी०, रज्जुया बद्धा – स्या०, रो० । १२. मिय्यन्ति – स्या० । १३ भूत-हच्चानि – सी०, स्या० । १४–१४ एकमेत – सी०, एकमेक – स्या०, रो० । १५. अनिस्सुका – सी०, स्या०, रो० । १६–१६. परिनिब्बसथनासवा ति – स्या० ।

तस्सुद्दानं

अब्याकतो पुरिसगति, तिस्स सीह अरक्खियं[1] ।
किमिलं[2] सत्त पचला[3], मेत्ता[3] भरिया कोधेकादसा[2] ति ॥

—— ० ——

७. महावग्गो

१. हिरीओत्तप्पसुत्तं

१. "हिरोत्तप्पे, भिक्खवे, असति हिरोत्तप्पविपन्नस्स हतूपनिसो होति इन्द्रियसंवरो; इन्द्रियसंवरे असति इन्द्रियसंवरविपन्नस्स हतूपनिसं[4] होति सीलं; सीले असति सीलविपन्नस्स हतूपनिसो होति सम्मासमाधि; सम्मासमाधिम्हि असति सम्मासमाधिविपन्नस्स हतूपनिसं होति यथाभूतञाणदस्सनं; यथाभूतञाणदस्सने असति यथाभूतञाणदस्सनविपन्नस्स हतूपनिसो होति निब्बिदाविरागो; निब्बिदाविरागे असति निब्बिदाविरागविपन्नस्स हतूपनिसं होति विमुत्तिञाणदस्सनं । सेय्यथापि, भिक्खवे, रुक्खो साखापलासविपन्नो । तस्स पपटिका[5] पि न पारिपूरिं गच्छति, तचो पि फेग्गु पि सारो पि न पारिपूरिं गच्छति । एवमेव खो, भिक्खवे, हिरोत्तप्पे असति हिरोत्तप्पविपन्नस्स हतूपनिसो होति इन्द्रियसंवरो; इन्द्रियसंवरे असनि इन्द्रियसंवरविपन्नस्स हतूपनिसं होति सीलं; सीले असति सीलविपन्नस्स हतूपनिसो होति सम्मासमाधि; सम्मासमाधिम्हि असति सम्मासमाधिविपन्नस्स हतूपनिसं होति यथाभूतञाणदस्सनं; यथाभूतञाणदस्सने असति यथाभूतञाणदस्सनविपन्नस्स हतूपनिसो होति निब्बिदाविरागो; निब्बिदाविरागे असति निब्बिदाविरागविपन्नस्स हतूपनिसं होति विमुत्तिञाणदस्सनं ।

R. 99 B. 473

२. "हिरोत्तप्पे, भिक्खवे, सति हिरोत्तप्पसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नो होति इन्द्रियसंवरो; इन्द्रियसंवरे सति इन्द्रियसंवरसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नं होति सीलं; सीले सति सीलसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नो होति सम्मासमाधि; सम्मासमाधिम्हि[6] सति सम्मासमाधिसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नं होति यथाभूतञाणदस्सनं; यथाभूतञाणदस्सने सति यथाभूत-

---

१ रक्खितपञ्चम – सी०, स्या०, रो० । २–२. तत्रवतमकिम्बिलो – सी०; तत्रवतमं किम्मिलो – स्या०, किम्बिल० – रो० । ३–३. सत्त भरियाय कोधना – सी०, स्या०, रो० । ४. हतुपनिसं – स्या०, रो० । ५. पप्पटिका – स्या० । ६. सम्मासमाधिस्मि – स्या० ।

ञाणदस्सनसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नो होति निब्बिदाविरागो; निब्बिदाविरागे सति निब्बिदाविरागसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नं होति विमुत्तिञाणदस्सनं। सेय्यथापि, भिक्खवे, रुक्खो साखापलाससम्पन्नो। तस्स पपटिका पि पारिपूरिं गच्छति, तचो पि फेग्गु पि सारो पि पारिपूरिं गच्छति। एवमेव खो, भिक्खवे, हिरोत्तप्पे सति हिरोत्तप्पसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नो होति ...पे०... विमुत्तिञाणदस्सन" ति।

---

२. सत्तसुरियसुत्तं

R.100 १. एवं मे सुतं। एकं समयं भगवा वेसालियं विहरति अम्बपालिवने[1]। तत्र खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि – "भिक्खवो" ति। "भदन्ते" ति ते भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसुं। भगवा एतदवोच –

B.474 २. "अनिच्चा, भिक्खवे, सङ्खारा, अधुवा, भिक्खवे, सङ्खारा; अनस्सासिका, भिक्खवे, सङ्खारा। यावञ्चिदं, भिक्खवे, अलमेव सब्बसङ्खारेसु निब्बिन्दितुं अलं विरज्जितुं अलं विमुच्चितुं।

३. "सिनेरु, भिक्खवे, पब्बतराजा चतुरासीतियोजनसहस्सानि आयामेन, चतुरासीतियोजनसहस्सानि वित्थारेन, चतुरासीतियोजनसहस्सानि महासमुद्दे अज्झोगाळ्हो, चतुरासीतियोजनसहस्सानि महासमुद्दा अच्चुग्गतो। होति खो सो, भिक्खवे, समयो यं[2] कदाचि करहचि दीघस्स अद्धुनो अच्चयेन[2] बहूनि वस्सानि बहूनि वस्ससतानि बहूनि वस्ससहस्सानि बहूनि वस्ससतसहस्सानि देवो न वस्सति। देवे खो पन, भिक्खवे, अवस्सन्ते ये केचिमे बीजगामभूतगामा[3] ओसधितिणवनप्पतयो[4] ते उस्सुस्सन्ति विसुस्सन्ति, न भवन्ति। एवं अनिच्चा, भिक्खवे, सङ्खारा; एवं अधुवा, भिक्खवे, सङ्खारा ..पे०... अलं विमुच्चितुं।

४. "होति खो सो, भिक्खवे, समयो यं कदाचि करहचि दीघस्स अद्धुनो अच्चयेन दुतियो सुरियो पातुभवति। दुतियस्स, भिक्खवे, सुरियस्स पातुभावा या काचि कुन्नदियो कुसोब्भा[5] ता[6] उस्सुस्सन्ति
R.101 विसुस्सन्ति, न भवन्ति। एवं अनिच्चा, भिक्खवे, सङ्खारा ...पे०.. अलं विमुच्चितुं।

---

१ अम्बपालीवने – स्या०। २–२. सी०, स्या०, रो० पोत्थकेसु न दिस्सति। ३. बीजगामभूतगाम – सी०, स्या०, रो०। ४ ओसधतिणवनप्पतयो – स्या०। ५ कुन्नुब्भा – सी०, रो०; कुस्सोब्भा – स्या०। ६. सब्बा ता – स्या०।

५. "होति खो सो, भिक्खवे, समयो यं कदाचि करहचि दीघस्स अद्धुनो अच्चयेन ततियो सुरियो पातुभवति। ततियस्स, भिक्खवे, सुरियस्स पातुभावा या काचि महानदियो, सेय्यथीदं[1] – गङ्गा, यमुना, अचिरवती, सरभू, मही, ता उस्सुस्सन्ति विसुस्सन्ति, न भवन्ति। एवं अनिच्चा, भिक्खवे, सङ्खारा ...पे०... अलं विमुच्चितुं।

६ "होति खो सो, भिक्खवे, समयो यं कदाचि करहचि दीघस्स अद्धुनो अच्चयेन चतुत्थो सुरियो पातुभवति। चतुत्थस्स, भिक्खवे, सुरियस्स पातुभावा ये ते महासरा यतो इमा महानदियो पवत्तन्ति[2], सेय्यथीदं – अनोतत्ता, सीहपपाता, रथकारा, कण्णमुण्डा, कुणाला, छद्दन्ता, मन्दाकिनिया[3], ता उस्सुस्सन्ति विसुस्सन्ति, न भवन्ति। एवं अनिच्चा, भिक्खवे, सङ्खारा ...पे०... अलं विमुच्चितुं।

७. "होति खो सो, भिक्खवे, समयो यं कदाचि करहचि दीघस्स अद्धुनो अच्चयेन पञ्चमो सुरियो पातुभवति। पञ्चमस्स, भिक्खवे, सुरियस्स पातुभावा योजनसतिकानि पि महासमुद्दे उदकानि ओगच्छन्ति, B. 475 द्वियोजनसतिकानि पि महासमुद्दे उदकानि ओगच्छन्ति, तियोजनसतिकानि पि, चतुयोजनसतिकानि पि, पञ्चयोजनसतिकानि पि, छयोजनसतिकानि पि, सत्तयोजनसतिकानि पि महासमुद्दे उदकानि ओगच्छन्ति; सत्ततालं पि महासमुद्दे उदकं सण्ठाति, छतालं पि, पञ्चतालं पि, चतुतालं पि, तितालं पि, द्वितालं पि, तालमत्तं पि महासमुद्दे उदकं सण्ठाति; R. 102 सत्तपोरिसं पि महासमुद्दे उदकं सण्ठाति, छपोरिसं पि, पञ्चपोरिसं पि, चतुपोरिसं पि, तिपोरिसं पि, द्विपोरिसं पि, पोरिसं[4] पि, अड्ढपोरिसं[5] पि, कटिमत्तं पि, जण्णुकामत्तं[6] पि, गोप्फकमत्तं[7] पि महासमुद्दे उदकं सण्ठाति। सेय्यथापि, भिक्खवे, सरदसमये थुल्लफुसितके देवे वस्सन्ते तत्थ तत्थ गोपदेसु उदकानि ठितानि होन्ति; एवमेव खो, भिक्खवे, तत्थ तत्थ गोप्फकमत्तानि[8] महासमुद्दे उदकानि ठितानि होन्ति। पञ्चमस्स, भिक्खवे, सुरियस्स पातुभावा अङ्गुलिपब्बमत्तं[9] पि महासमुद्दे उदकं न होति। एवं अनिच्चा, भिक्खवे, सङ्खारा ...पे०... अलं विमुच्चितुं।

---

१. सेय्यथिद – म०। २ सम्भवन्ति – सी०, स्या०, रो०। ३. मन्दाकिनी – सी०, स्या०; मन्दाकिनि – रो०। ४. पोरिसमत्तं – स्या०, रो०। ५. अड्ढपोरिसमत्तं – सी०। ६ जण्णुकमत्तं – सी०, जन्नुकमत्तं स्या०; जानुकमत्तं – रो०। ७. गोप्फकमत्त – स्या०। ८. गोपदमत्तानि – सी०, स्या०, रो०। ९. अङ्गुलपब्बतेमनमत्तं – सी०।

८. "होति खो सो, भिक्खवे, समयो यं कदाचि करहचि दीघस्स
अद्धुनो अच्चयेन छट्ठो सुरियो पातुभवति । छट्ठस्स, भिक्खवे, सुरियस्स
पातुभावा अयं च महापथवी सिनेरु च पब्बतराजा धूमायन्ति[1] संधूमायन्ति
सम्पधूमायन्ति[1] । सेय्यथापि, भिक्खवे, कुम्भकारपाको आलेपितो[2] पठमं[3]
धूमेति संधूमेति सम्पधूमेति; एवमेव खो, भिक्खवे, छट्ठस्स सुरियस्स
पातुभावा अयं च महापथवी सिनेरु च पब्बतराजा धूमायन्ति संधूमायन्ति
सम्पधूमायन्ति । एवं अनिच्चा, भिक्खवे, सङ्खारा ...पे० अल
विमुच्चितुं ।

९. "होति खो सो, भिक्खवे, समयो यं कदाचि करहचि दीघस्स
R. 103 अद्धुनो अच्चयेन सत्तमो सुरियो पातुभवति । सत्तमस्स, भिक्खवे,
सुरियस्स पातुभावा अयं च महापथवी सिनेरु च पब्बतराजा आदिप्पन्ति
पज्जलन्ति एकजाला भवन्ति । इमिस्सा च, भिक्खवे, महापथविया
B. 476 सिनेरुस्स च पब्बतराजस्स झायमानानं दय्हमानानं अच्चि[4] वातेन
खित्ता याव ब्रह्मलोका पि गच्छति । सिनेरुस्स[5], भिक्खवे, पब्बतराजस्स
झायमानस्स दय्हमानस्स विनस्समानस्स महता तेजोखन्धेन अभिभूतस्स
योजनसतिकानि[6] पि कूटानि पलुज्जन्ति द्वियोजनसतिकानि पि, तियोजन-
सतिकानि पि, चतुयोजनसतिकानि पि, पञ्चयोजनसतिकानि पि कूटानि
पलुज्जन्ति । इमिस्सा[7] च[7], भिक्खवे, महापथविया सिनेरुस्स च पब्बत-
राजस्स झायमानानं दय्हमानानं नेव छारिका पञ्ञायति[8] न मसि ।
सेय्यथापि, भिक्खवे, सप्पिस्स वा तेलस्स वा झायमानस्स दय्हमानस्स
नेव छारिका पञ्ञायति न मसि, एवमेव खो, भिक्खवे, इमिस्सा च
महापथविया सिनेरुस्स च पब्बतराजस्स झायमानानं दय्हमानानं नेव
छारिका पञ्ञायति न मसि । एवं अनिच्चा, भिक्खवे, सङ्खारा; एवं
अधुवा, भिक्खवे, सङ्खारा; एवं अनस्सासिका, भिक्खवे, सङ्खारा ।
यावञ्चिदं, भिक्खवे, अलमेव सब्बसङ्खारेसु निब्बिन्दितुं अलं विरज्जितुं
अलं विमुच्चितुं ।

१–१ धूपायन्ति संधूपायन्ति सम्पधूपायन्ति – सी०, स्या०, रो० । २. आलिम्पितो सी०, स्या०, रो० । ३. पठमपठमं – सी०, स्या० पोत्थके न दिस्सति । ४. अग्गि – सी० । ५. सिनेरुस्स च – सी०, रो० । ६. योजनसतकानि – स्या० । ७–७ इमस्सा० – स्या०, इमिस्सा पि – सी० । ८. पञ्ञायन्ति – सी० ।

१०. "तत्र, भिक्खवे, को मन्ता को सद्धाता – 'अयं च पथवी[1]
सिनेरु च पब्बतराजा दय्हिस्सन्ति विनस्सिस्सन्ति, न भविस्सन्ती' ति
अञ्ञत्र दिट्ठपदेहि ?

"भूतपुब्बं, भिक्खवे, सुनेत्तो नाम सत्था अहोसि तित्थकरो
कामेसु वीतरागो । सुनेत्तस्स खो पन, भिक्खवे, सत्थुनो अनेकानि R 104
सावकसतानि अहेसुं । सुनेत्तो, भिक्खवे, सत्था सावकानं ब्रह्मलोक-
सहब्यताय धम्मं देसेसि[2] । ये[3] खो पन, भिक्खवे, सुनेत्तस्स सत्थुनो ब्रह्म-
लोकसहब्यताय धम्मं देसेन्तस्स सब्बेन सब्बं सासनं आजानिंसु ते कायस्स
भेदा परं मरणा सुगतिं ब्रह्मलोकं उपपज्जिंसु । ये न सब्बेन सब्बं सासनं
आजानिंसु ते कायस्स भेदा परं मरणा अप्पेकच्चे परनिम्मितवसवत्तीनं
देवानं सहब्यतं उपपज्जिंसु, अप्पेकच्चे निम्मानरतीनं देवानं सहब्यतं
उपपज्जिंसु, अप्पेकच्चे तुसितानं देवानं सहब्यतं उपपज्जिंसु, अप्पेकच्चे
यामानं देवानं सहब्यतं उपपज्जिंसु, अप्पेकच्चे तावतिंसानं देवानं सहब्यतं
उपपज्जिंसु, अप्पेकच्चे चातुमहाराजिकानं देवानं सहब्यतं उपपज्जिंसु,
अप्पेकच्चे खत्तियमहासालानं सहब्यतं उपपज्जिंसु, अप्पेकच्चे ब्राह्मण-
महासालानं सहब्यतं उपपज्जिंसु, अप्पेकच्चे गहपतिमहासालानं सहब्यतं
उपपज्जिंसु ।

११. "अथ खो, भिक्खवे, सुनेत्तस्स सत्थुनो एतदहोसि – 'न खो B 477
मेतं[4] पतिरूपं[5] योहं सावकानं समसमगतियो अस्सं अभिसम्परायं,
यन्नूनाहं उत्तरिं[6] मेत्तं भावेय्यं' ति ।

१२. "अथ खो, भिक्खवे, सुनेत्तो सत्था सत्त वस्सानि मेत्तं[7]
चित्तं[7] भावेसि । सत्तवस्सानि मेत्तं चित्तं भावेत्वा सत्तसंवट्टविवट्टकप्पे
नयिमं लोकं पुनरागमासि[8] । संवट्टमाने सुदं, भिक्खवे, लोके आभस्स- R 105
रूपगो होति । विवट्टमाने लोके सुञ्ञं ब्रह्मविमानं उपपज्जति । तत्र
सुदं, भिक्खवे, ब्रह्मा होति महाब्रह्मा अभिभू अनभिभूतो अञ्ञदत्थुदसो[9]
वसवत्ती । छत्तिंसक्खत्तुं खो पन, भिक्खवे, सक्को अहोसि देवानमिन्दो ।
अनेकसतक्खत्तुं राजा अहोसि चक्कवत्ती धम्मिको धम्मराजा चातुरन्तो
विजितावी जनपदत्थावरियप्पत्तो सत्तरतनसमन्नागतो । परोसहस्सं खो
पनस्स पुत्ता अहेसुं सूरा वीरङ्गरूपा परसेनप्पमद्दना । सो इमं पथविं

१. महापठवि – सी० । २. देसेति – सी०, स्या० । ३. यो – सी० । ४ पनेतं – सी०, रो० । ५. पटिरूपं – स्या०, रो० । ६. उत्तरि – सी०, स्या०, रो० । ७–७ मेत्तचित्तं – सी०, स्या०, रो० । ८. पुनागमासि – स्या० । ९. अञ्ञदत्थुवसो – सी० ।

सागरपरियन्तं अदण्डेन असत्थेन धम्मेन अभिविजिय अज्झावसि। सो हि नाम, भिक्खवे, सुनेत्तो सत्था एवं दीघायुको समानो एवं चिरट्ठितिको अपरिमुत्तो अहोसि – 'जातिया जराय[1] मरणेन[1] सोकेहि परिदेवेहि दुक्खेहि दोमनस्सेहि उपायासेहि, अपरिमुत्तो दुक्खस्मा' ति वदामि।

१३. "तं किस्स हेतु? चतुन्नं धम्मानं अननुबोधा अप्पटिवेधा। कतमेसं चतुन्नं? अरियस्स, भिक्खवे, सीलस्स अननुबोधा अप्पटिवेधा, अरियस्स समाधिस्स अननुबोधा अप्पटिवेधा, अरियाय पञ्ञाय अननुबोधा अप्पटिवेधा, अरियाय विमुत्तिया अननुबोधा अप्पटिवेधा। तयिदं, भिक्खवे, अरियं सीलं अनुबुद्धं पटिविद्धं, अरियो समाधि अनुबोधो[2] पटिविद्धो, अरिया पञ्ञा अनुबोधा पटिविद्धा, अरिया विमुत्ति अनुबोधा पटिविद्धा, उच्छिन्ना भवतण्हा, खीणा भवनेत्ति, नत्थि दानि पुनब्भवो" ति।

R. 106 १४. इदमवोच भगवा। इदं वत्वान सुगतो अथापरं एतदवोच सत्था –

"सीलं समाधि पञ्ञा च, विमुत्ति च अनुत्तरा।
अनुबुद्धा इमे धम्मा, गोतमेन यसस्सिना॥
"इति बुद्धो अभिञ्ञाय, धम्ममक्खासि भिक्खुनं।
दुक्खस्सन्तकरो सत्था, चक्खुमा परिनिब्बुतो" ति॥

---

३. नगरोपमसुत्तं

B 478 १. "यतो खो, भिक्खवे, रञ्ञो पच्चन्तिमं नगरं सत्तहि नगरपरिक्खारेहि सुपरिक्खतं[3] होति, चतुन्नं च आहारानं निकामलाभी होति अकिच्छलाभी अकसिरलाभी। इदं वुच्चति, भिक्खवे, रञ्ञो पच्चन्तिमं नगरं अकरणीयं बाहिरेहि पच्चत्थिकेहि पच्चामित्तेहि।

२. "कतमेहि सत्तहि नगरपरिक्खारेहि सुपरिक्खतं होति? इध, भिक्खवे, रञ्ञो पच्चन्तिमे नगरे एसिका होति गम्भीरनेमा सुनिखाता अचला असम्पवेधी[4]। इमिना पठमेन नगरपरिक्खारेन सुपरिक्खतं होति रञ्ञो पच्चन्तिमं नगरं अब्भन्तरानं गुत्तिया बाहिरानं पटिघाताय।

१–१. जरामरणेन – सी०। २ अनुबुद्धो – सी०, स्या०, रो०। ३ सुपरिक्खत – सी०; सुपरिक्खित – रो०। ४ असम्पवेधि – सी०, स्या०, रो०।

३. "पुन च परं, भिक्खवे, रञ्ञो पच्चन्तिमे नगरे परिक्खा होति गम्भीरा चेव वित्थता च। इमिना दुतियेन नगरपरिक्खारेन सुपरिक्खतं होति रञ्ञो पच्चन्तिमं नगरं अब्भन्तरानं गुत्तिया बाहिरानं पटिघाताय।

४. "पुन च परं, भिक्खवे, रञ्ञो पच्चन्तिमे नगरे अनुपरि- R 107
यायपथो होति उच्चो चेव वित्थतो च। इमिना ततियेन नगरपरिक्खारेन सुपरिक्खतं होति रञ्ञो पच्चन्तिमं नगरं अब्भन्तरानं गुत्तिया बाहिरानं पटिघाताय।

५. "पुन च परं, भिक्खवे, रञ्ञो पच्चन्तिमे नगरे बहुं आवुधं सन्निचितं होति सलाकं चेव जेवनिकं[1] च। इमिना चतुत्थेन नगरपरिक्खारेन सुपरिक्खतं होति रञ्ञो पच्चन्तिमं नगरं अब्भन्तरानं गुत्तिया बाहिरानं पटिघाताय।

६. "पुन च परं, भिक्खवे, रञ्ञो पच्चन्तिमे नगरे बहुबलकायो पटिवसति, सेय्यथीदं – हत्थारोहा अस्सारोहा रथिका धनुग्गहा चेलका चलका पिण्डदायका[2] उग्गा राजपुत्ता पक्खन्दिनो महानागा सूरा चम्मयोधिनो दासकपुत्ता। इमिना पञ्चमेन नगरपरिक्खारेन सुपरिक्खतं होति रञ्ञो पच्चन्तिमं नगरं अब्भन्तरानं गुत्तिया बाहिरानं पटिघाताय।

७. "पुन च परं, भिक्खवे, रञ्ञो पच्चन्तिमे नगरे दोवारिको होति पण्डितो ब्यत्तो मेधावी अञ्ञातानं निवारेता ञातानं पवेसेता।
इमिना छट्ठेन नगरपरिक्खारेन सुपरिक्खतं होति रञ्ञो पच्चन्तिमं B 479
नगरं अब्भन्तरानं गुत्तिया बाहिरानं पटिघाताय।

८. "पुन च परं, भिक्खवे, रञ्ञो पच्चन्तिमे नगरे पाकारो होति उच्चो चेव वित्थतो च वासनलेपनसम्पन्नो च। इमिना सत्तमेन नगरपरिक्खारेन सुपरिक्खतं होति रञ्ञो पच्चन्तिमं नगरं अब्भन्तरानं
गुत्तिया बाहिरानं पटिघाताय। इमेहि सत्तहि नगरपरिक्खारेहि R. 108
सुपरिक्खतं होति।

९. "कतमेसं चतुन्नं आहारानं निकामलाभी होति अकिच्छलाभी अकसिरलाभी? इध, भिक्खवे, रञ्ञो पच्चन्तिमे नगरे बहुं तिण-

---

१ जेवनिय – रो०। २. पिण्डदायिका – सी०, रो०।

कट्ठोदकं सन्निचितं होति अब्भन्तरानं रतिया अपरितस्साय फासुविहाराय बाहिरानं पटिघाताय ।

१०. "पुन च परं, भिक्खवे, रञ्ञो पच्चन्तिमे नगरे बहु सालि-यवकं सन्निचितं होति अब्भन्तरानं रतिया अपरितस्साय फासुविहाय बाहिरानं पटिघाताय ।

११. "पुन च परं, भिक्खवे, रञ्ञो पच्चन्तिमे नगरे बहुं तिलमुग्गमासापरण्णं सन्निचितं होति अब्भन्तरानं रतिया अपरितस्साय फासुविहाराय बाहिरानं पटिघाताय ।

१२. "पुन च परं, भिक्खवे, रञ्ञो पच्चन्तिमे नगरे बहु भेसज्जं सन्निचितं होति, सेय्यथीदं – सप्पि नवनीतं तेलं मधु फाणितं लोणं अब्भन्तरानं रतिया अपरितस्साय फासुविहाराय बाहिरानं पटिघाताय । इमेसं खो, भिक्खवे, चतुन्नं आहारानं निकामलाभी होति अकिच्छलाभी अकसिरलाभी ।

१३. "यतो खो, भिक्खवे, रञ्ञो पच्चन्तिमं नगरं इमेहि सत्तहि नगरपरिक्खारेहि सुपरिक्खतं होति, इमेसं च चतुन्नं आहारानं निकामलाभी होति अकिच्छलाभी अकसिरलाभी । इदं वुच्चति, भिक्खवे, रञ्ञो पच्चन्तिमं नगरं अकरणीयं बाहिरेहि पच्चत्थिकेहि पच्चा-मित्तेहि । एवमेव खो, भिक्खवे, यतो अरियसावको सत्तहि सद्धम्मेहि
R. 109 समन्नागतो होति, चतुन्नं च झानानं आभिचेतसिकानं दिट्ठधम्मसुख-
B. 480 विहारानं निकामलाभी होति अकिच्छलाभी अकसिरलाभी । अयं वुच्चति, भिक्खवे, अरियसावको अकरणीयो मारस्स अकरणीयो पापिमतो । कतमेहि सत्तहि सद्धम्मेहि समन्नागतो होति ?

१४. "सेय्यथापि, भिक्खवे, रञ्ञो पच्चन्तिमे नगरे एसिका होति गम्भीरनेमा सुनिखाता अचला असम्पवेधी अब्भन्तरानं गुत्तिया बाहिरानं पटिघाताय । एवमेव खो, भिक्खवे, अरियसावको सद्धो होति, सद्दहति तथागतस्स बोधिं 'इति पि सो .. पे०... बुद्धो भगवा' ति । सद्धेसिको[1], भिक्खवे, अरियसावको अकुसलं पजहति, कुसलं भावेति; सावज्जं पजहति, अनवज्जं भावेति; सुद्धं अत्तानं परिहरति । इमिना पठमेन सद्धम्मेन समन्नागतो होति ।

---

१ सद्धो हि खो – सी०, सद्धासिको – स्या०, रो० ।

१५. "सेय्यथापि, भिक्खवे, रञ्ञो पच्चन्तिमे नगरे परिखा होति गम्भीरा चेव वित्थता च अब्भन्तरान गुत्तिया बाहिरानं पटिघाताय। एवमेव खो, भिक्खवे, अरियसावको हिरीमा[1] होति, हिरीयति कायदुच्चरितेन वचीदुच्चरितेन मनोदुच्चरितेन, हिरीयति पापकानं अकुसलानं धम्मानं समापत्तिया। हिरीपरिक्खो खो, भिक्खवे, अरियसावको अकुसलं पजहति, कुसलं भावेति; सावज्जं[2] पजहति, अनवज्जं भावेति; सुद्धं अत्तानं परिहरति। इमिना दुतियेन सद्धम्मेन समन्नागतो होति।

१६. "सेय्यथापि, भिक्खवे, रञ्ञो पच्चन्तिमे नगरे अनुपरियायपथो होति उच्चो चेव वित्थतो च अब्भन्तरानं गुत्तिया बाहिरानं पटिघाताय। एवमेव खो, भिक्खवे, अरियसावको ओत्तप्पी होति, ओत्तप्पति कायदुच्चरितेन वचीदुच्चरितेन मनोदुच्चरितेन, ओत्तप्पति पापकानं अकुसलानं धम्मानं समापत्तिया। ओत्तप्पपरियायपथो, भिक्खवे, अरियसावको अकुसलं पजहति, कुसलं भावेति; सावज्जं R. 110 पजहति, अनवज्जं भावेति; सुद्धं अत्तानं परिहरति। इमिना ततियेन सद्धम्मेन समन्नागतो होति।

१७. "सेय्यथापि, भिक्खवे, रञ्ञो पच्चन्तिमे नगरे बहुं आवुधं सन्निचितं होति सलाकं चेव जेवनिकं च अब्भन्तरानं गुत्तिया बाहिरानं पटिघाताय। एवमेव खो, भिक्खवे, अरियसावको बहुस्सुतो होति .. पे०.. दिट्ठिया सुप्पटिविद्धा। सुतावुधो, भिक्खवे, अरियसावको अकुसलं पजहति, कुसलं भावेति, सावज्जं पजहति, अनवज्जं भावेति; B. 401 सुद्धं अत्तानं परिहरति। इमिना चतुत्थेन सद्धम्मेन समन्नागतो होति।

१८. "सेय्यथापि, भिक्खवे, रञ्ञो पच्चन्तिमे नगरे बहुबलकायो पटिवसति, सेय्यथीदं – हत्थारोहा अस्सारोहा रथिका धनुग्गहा चेलका चलका पिण्डदायका उग्गा राजपुत्ता पक्खन्दिनो महानागा सूरा[3] चम्मयोधिनो दासकपुत्ता अब्भन्तरानं गुत्तिया बाहिरानं पटिघाताय। एवमेव खो, भिक्खवे, अरियसावको आरद्धविरियो विहरति अकुसलानं धम्मानं पहानाय, कुसलानं धम्मानं उपसम्पदाय, थामवा दळ्हपरक्कमो अनिक्खित्तधुरो कुसलेसु धम्मेसु। विरियबलकायो, भिक्खवे, अरियसावको अकुसलं पजहति, कुसलं भावेति; सावज्जं पजहति, अनवज्जं

१. हिरिमा – सी०, रो०। २ वज्ज – सी०। ३. सूरा पप्फालिका – सी०, स्या०।

भावेति, सुद्धं अत्तानं परिहरति । इमिना पञ्चमेन सद्धम्मेन समन्नागतो होति ।

१९. "सेय्यथापि, भिक्खव, रञ्ञो पच्चन्तिमे नगरे दोवारिको होति पण्डितो ब्यत्तो मेधावी अञ्ञातानं निवारेता ञातानं पवेसेता
R 111 अब्भन्तरानं गुत्तिया बाहिरानं पटिघाताय । एवमेव खो, भिक्खवे, अरियसावको सतिमा होति परमेन सतिनेपक्केन समन्नागतो चिरकत पि चिरभासितं पि सरिता अनुस्सरिता । सतिदोवारिको, भिक्खवे, अरियसावको अकुसल पजहति, कुसलं भावेति; सावज्ज पजहति, अनवज्जं भावेति; सुद्धं अत्तानं परिहरति । इमिना छट्ठेन सद्धम्मेन समन्नागतो होति ।

२०. "सेय्यथापि, भिक्खवे, रञ्ञो पच्चन्तिमे नगरे पाकारो होति उच्चो चेव वित्थतो च वासनलेपनसम्पन्नो च अब्भन्तरानं गुत्तिया बाहिरानं पटिघाताय । एवमेव खो, भिक्खवे, अरियसावको पञ्ञवा होति उदयत्थगामिनिया पञ्ञाय समन्नागतो अरियाय निब्बेधिकाय सम्मा दुक्खक्खयगामिनिया । पञ्ञावासनलेपनसम्पन्नो, भिक्खवे, अरियसावको अकुसलं पजहति, कुसलं भावेति; सावज्जं पजहति, अनवज्जं भावेति; सुद्धं अत्तानं परिहरति । इमिना सत्तमेन सद्धम्मेन समन्नागतो होति । इमेहि सत्तहि सद्धम्मेहि समन्नागतो होति ।

B 482 २१. "कतमेसं चतुन्नं झानानं आभिचेतसिकानं[1] दिट्ठधम्मसुखविहारानं निकामलाभी होति अकिच्छलाभी अकसिरलाभी ? सेय्यथापि, भिक्खवे, रञ्ञो पच्चन्तिमे नगरे बहुं तिणकट्ठोदकं सन्निचितं होति अब्भन्तरानं रतिया अपरितस्साय फासुविहाराय बाहिरानं पटिघाताय । एवमेव खो, भिक्खवे, अरियसावको विविच्चेव कामेहि ...पे०.. पठमं झानं उपसम्पज्ज विहरति अत्तनो रतिया अपरितस्साय फासुविहाराय ओक्कमनाय निब्बानस्स ।

R. 112 २२. "सेय्यथापि, भिक्खवे, रञ्ञो पच्चन्तिमे नगरे बहु सालियवकं सन्निचितं होति अब्भन्तरान रतिया अपरितस्साय फासुविहाराय बाहिरानं पटिघाताय । एवमेव खो, भिक्खवे, अरियसावको वितक्कविचारानं वूपसमा .. पे०... दुतियं झानं उपसम्पज्ज विहरति अत्तनो रतिया अपरितस्साय फासुविहाराय ओक्कमनाय निब्बानस्स ।

---

१. अभिचेतसिकानं – रो० ।

२३. "सेय्यथापि, भिक्खवे, रञ्ञो पच्चन्तिमे नगरे बहुं तिलमुग्गमासापरण्णं सन्निचितं होति अब्भन्तरानं रतिया अपरितस्साय फासुविहाराय बाहिरानं पटिघाताय । एवमेव खो, भिक्खवे, अरियसावको पीतिया च विरागा ...पे०... ततियं झानं उपसम्पज्ज विहरति अत्तनो रतिया अपरितस्साय फासुविहाराय ओक्कमनाय निब्बानस्स ।

२४. "सेय्यथापि, भिक्खवे, रञ्ञो पच्चन्तिमे नगरे बहुं भेसज्जं सन्निचितं होति, सेय्यथीदं – सप्पि नवनीतं तेलं मधु फाणितं लोणं अब्भन्तरानं रतिया अपरितस्साय फासुविहाराय बाहिरानं पटिघाताय। एवमेव खो भिक्खवे, अरियसावको सुखस्स च पहाना दुक्खस्स च पहाना पुब्बेव सोमनस्सदोमनस्सानं अत्थङ्गमा अदुक्खमसुखं उपेक्खासतिपारिसुद्धिं चतुत्थं झानं उपसम्पज्ज विहरति अत्तनो रतिया अपरितस्साय फासुविहाराय ओक्कमनाय निब्बानस्स । इमेसं चतुन्नं झानानं आभिचेतसिकानं दिट्ठधम्मसुखविहारानं निकामलाभी होति अकिच्छलाभी अकसिरलाभी ।

२५. "यतो खो, भिक्खवे, अरियसावको इमेहि सत्तहि सद्धम्मेहि R. 113
समन्नागतो होति, इमेसं च चतुन्नं झानानं आभिचेतसिकानं दिट्ठधम्मसुखविहारानं निकामलाभी होति अकिच्छलाभी अकसिरलाभी ।
अयं वुच्चति, भिक्खवे, अरियसावको अकरणीयो मारस्स अकरणीयो B. 483
पापिमतो" ति ।

---

४. धम्मञ्ञूसुत्तं

१. "सत्तहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु आहुनेय्यो होति ...पे०... अनुत्तरं पुञ्ञक्खेत्तं लोकस्स । कतमेहि सत्तहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु धम्मञ्ञू च होति अत्थञ्ञू च अत्तञ्ञू च मत्तञ्ञू च कालञ्ञू च परिसञ्ञू च पुग्गलपरोपरञ्ञू च ।

२. "कथं च, भिक्खवे, भिक्खु धम्मञ्ञू होति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु धम्मं जानाति – सुत्तं गेय्यं वेय्याकरणं गाथं उदानं इतिवुत्तकं जातकं अब्भुतधम्मं वेदल्लं । नो चे, भिक्खवे, भिक्खु धम्मं जानेय्य – सुत्तं गेय्यं ...पे०... अब्भुतधम्मं वेदल्लं, नयिध 'धम्मञ्ञू' ति वुच्चेय्य । यस्मा च खो, भिक्खवे, भिक्खु धम्मं जानाति – सुत्तं गेय्यं ...पे०... अब्भुतधम्मं वेदल्लं, तस्मा 'धम्मञ्ञू' ति वुच्चति । इति धम्मञ्ञू ।

३. "अत्थञ्ञू च कथं होति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु तस्स तस्सेव भासितस्स अत्थं जानाति – 'अयं इमस्स भासितस्स अत्थो, अयं इमस्स भासितस्स अत्थो' ति । नो चे, भिक्खवे, भिक्खु तस्स तस्सेव भासितस्स अत्थं जानेय्य – 'अयं इमस्स भासितस्स अत्थो, अयं इमस्स भासितस्स अत्थो' ति, नयिध[1] 'अत्थञ्ञू' ति वुच्चेय्य । यस्मा च खो, भिक्खवे, भिक्खु तस्स तस्सेव भासितस्स अत्थं जानाति – 'अयं इमस्स R. 114 भासितस्स अत्थो, अयं इमस्स भासितस्स अत्थो' ति, तस्मा 'अत्थञ्ञू' ति वुच्चति । इति धम्मञ्ञू अत्थञ्ञू ।

४. "अत्तञ्ञू च कथं होति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु अत्तानं जानाति – 'एत्तकोम्हि सद्धाय सीलेन सुतेन चागेन पञ्ञाय पटिभानेना' ति । नो चे, भिक्खवे, भिक्खु अत्तानं जानेय्य – 'एत्तकोम्हि सद्धाय सीलेन सुतेन चागेन पञ्ञाय पटिभानेना' ति, नयिध 'अत्तञ्ञू' ति वुच्चेय्य । यस्मा च, भिक्खवे, भिक्खु अत्तानं जानाति – 'एत्तकोम्हि सद्धाय सीलेन सुतेन चागेन पञ्ञाय पटिभानेना' ति, तस्मा 'अत्तञ्ञू' ति वुच्चति । इति धम्मञ्ञू अत्थञ्ञू अत्तञ्ञू ।

B. 484 ५. "मत्तञ्ञू च कथं होति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु मत्तं जानाति चीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्खारानं पटिग्गहणाय । नो चे, भिक्खवे, भिक्खु मत्तं जानेय्य चीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्खारानं पटिग्गहणाय, नयिध 'मत्तञ्ञू' ति वुच्चेय्य । यस्मा च खो, भिक्खवे, भिक्खु मत्तं जानाति चीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्खारानं पटिग्गहणाय, तस्मा 'मत्तञ्ञू' ति वुच्चति । इति धम्मञ्ञू अत्थञ्ञू अत्तञ्ञू मत्तञ्ञू ।

६. "कालञ्ञू च कथं होति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु कालं जानाति – 'अयं कालो उद्देसस्स, अयं कालो परिपुच्छाय, अयं कालो योगस्स, अयं कालो पटिसल्लानस्सा'[2] ति । नो चे, भिक्खवे, भिक्खु कालं जानेय्य – 'अयं कालो उद्देसस्स, अयं कालो परिपुच्छाय, अयं कालो योगस्स, अयं कालो पटिसल्लानस्सा' ति, नयिध 'कालञ्ञू' ति वुच्चेय्य । यस्मा च खो, भिक्खवे, भिक्खु कालं जानाति – 'अयं कालो उद्देसस्स, अयं कालो परिपुच्छाय, अयं कालो योगस्स, अयं कालो पटिसल्लानस्सा'

१ नयिद – सी० । २. पटिसल्लानाया – सी०, स्या०, रो० ।

ति, तस्मा 'कालञ्ञू' ति वुच्चति । इति धम्मञ्ञू अत्थञ्ञू अत्तञ्ञू मत्तञ्ञू कालञ्ञू ।

७. "परिसञ्ञू च कथं होति? इध, भिक्खवे, भिक्खु परिसं जानाति – 'अयं खत्तियपरिसा, अयं ब्राह्मणपरिसा, अयं गहपतिपरिसा, अयं समणपरिसा । तत्थ एवं उपसङ्कमितब्बं, एवं ठातब्बं, एवं[1] कत्तब्बं[1], R. 115 एवं निसीदितब्बं, एवं भासितब्बं, एवं तुण्हीभवितब्बं' ति । नो चे, भिक्खवे, भिक्खु परिसं जानेय्य – 'अयं खत्तियपरिसा ...पे०... एवं तुण्हीभवितब्बं' ति, नयिध 'परिसञ्ञू' ति वुच्चेय्य । यस्मा च खो, भिक्खवे, भिक्खु परिसं जानाति – 'अयं खत्तियपरिसा, अयं ब्राह्मणपरिसा, अयं गहपतिपरिसा, अयं समणपरिसा । तत्थ एवं उपसङ्कमितब्बं, एवं ठातब्बं, एवं कत्तब्बं, एवं निसीदितब्बं, एवं भासितब्बं, एवं तुण्ही, भवितब्बं' ति, तस्मा 'परिसञ्ञू' ति वुच्चति । इति धम्मञ्ञू अत्थञ्ञू अत्तञ्ञू मत्तञ्ञू कालञ्ञू परिसञ्ञू ।

८. "पुग्गलपरोपरञ्ञू[2] च कथं होति? इध, भिक्खवे, भिक्खुनो द्वयेन पुग्गला विदिता होन्ति । द्वे पुग्गला एको अरियानं दस्सनकामो, एको अरियानं न दस्सनकामो । य्वायं पुग्गलो अरियानं न दस्सनकामो, B 485 एवं सो तेनङ्गेन[3] गारय्हो । य्वायं पुग्गलो अरियानं दस्सनकामो, एवं सो तेनङ्गेन पासंसो ।

९. "द्वे पुग्गला अरियानं दस्सनकामा, एको सद्धम्मं सोतुकामो, एको सद्धम्मं न सोतुकामो । य्वायं पुग्गलो सद्धम्मं न सोतुकामो, एवं सो तेनङ्गेन गारय्हो । य्वायं पुग्गलो सद्धम्मं सोतुकामो, एवं सो तेनङ्गेन पासंसो ।

१०. "द्वे पुग्गला सद्धम्मं सोतुकामा, एको ओहितसोतो धम्मं सुणाति, एको अनोहितसोतो धम्मं सुणाति । य्वायं पुग्गलो अनोहितसोतो धम्मं सुणाति, एवं सो तेनङ्गेन गारय्हो । य्वायं पुग्गलो ओहित- R 116 सोतो धम्मं सुणाति, एवं सो तेनङ्गेन पासंसो ।

११. "द्वे पुग्गला ओहितसोता धम्मं सुणन्ति[4], एको सुत्वा धम्मं धारेति, एको सुत्वा धम्मं न धारेति । य्वायं पुग्गलो सुत्वा न धम्मं धारेति, एवं सो तेनङ्गेन गारय्हो । य्वायं पुग्गलो सुत्वा धम्मं धारेति, एवं सो तेनङ्गेन पासंसो ।

१–१. रो० पोत्थके न दिस्सति । २. पुग्गलपरोवरञ्ञू – सी० । ३. तेन तेन – सी०, स्या० । ४. सुणाति – सी० ।

१२. "द्वे पुग्गला सुत्वा धम्मं धारेन्ति, एको धातानं[1] धम्मानं अत्थं उपपरिक्खति, एको धातानं धम्मानं अत्थं न उपपरिक्खति। य्वाय पुग्गलो धातानं धम्मानं अत्थं न उपपरिक्खति, एवं सो तेनङ्गेन गारय्हो। य्वायं पुग्गलो धातानं धम्मानं अत्थं उपपरिक्खति, एवं सो तेनङ्गेन पासंसो।

१३. "द्वे पुग्गला धातानं धम्मानं अत्थं उपपरिक्खन्ति, एको अत्थमञ्ञाय धम्ममञ्ञाय धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो, एको अत्थमञ्ञाय धम्ममञ्ञाय न धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो। य्वायं पुग्गलो अत्थमञ्ञाय धम्ममञ्ञाय न धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो, एवं सो तेनङ्गेन गारय्हो। य्वायं पुग्गलो अत्थमञ्ञाय धम्ममञ्ञाय धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो, एवं सो तेनङ्गेन पासंसो।

१४. "द्वे पुग्गला अत्थमञ्ञाय धम्ममञ्ञाय धम्मानुधम्मप्पटिपन्ना, एको अत्तहिताय पटिपन्नो नो परहिताय, एको अत्तहिताय च
B. 486 पटिपन्नो परहिताय च। य्वायं पुग्गलो अत्तहिताय पटिपन्नो नो परहिताय, एवं सो तेनङ्गेन गारय्हो। य्वायं पुग्गलो अत्थहिताय च पटिपन्नो परहिताय च, एवं सो तेनङ्गेन पासंसो। एवं खो, भिक्खवे, भिक्खुनो[2] द्वयेन पुग्गला विदिता होन्ति। एवं, भिक्खवे, भिक्खु पुग्गलपरोपरञ्ञू होति।

R. 117 १५. "इमेहि खो, भिक्खवे, सत्तहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु आहुनेय्यो होति पाहुनेय्यो ...पे०... अनुत्तरं पुञ्ञक्खेत्तं लोकस्सा" ति।

---

५. पारिछत्तकसुत्तं

१. "यस्मिं, भिक्खवे, समये देवानं तावतिंसानं पारिछत्तको कोविळारो[3] पण्डुपलासो होति, अत्तमना, भिक्खवे, देवा तावतिंसा तस्मिं समये होन्ति – 'पण्डुपलासो दानि पारिछत्तको कोविळारो नचिरस्सेव दानि पन्नपलासो[4] भविस्सती' ति।

२. "यस्मिं, भिक्खवे, समये देवानं तावतिंसानं पारिछत्तको कोविळारो पन्नपलासो होति, अत्तमना, भिक्खवे, देवा तावतिंसा तस्मिं

---

१. धतान – सी०, स्या०, रो०। २. भिक्खुना – सी०, स्या०। ३. कोविलारो – सी०, स्या०। ४. सत्तपलासो – सी०, स्या०, रो०।

समये होन्ति – 'पन्नपलासो दानि पारिछत्तको कोविळारो नचिरस्सेव दानि जालकजातो भविस्सती' ति ।

३. "यस्मिं, भिक्खवे, समये देवानं तावतिंसानं पारिछत्तको कोविळारो जालकजातो होति, अत्तमना, भिक्खवे, देवा तावतिंसा तस्मिं समये होन्ति – 'जालकजातो दानि पारिछत्तको कोविळारो नचिरस्सेव दानि खारकजातो भविस्सती' ति ।

४. "यस्मिं, भिक्खवे, समये देवानं तावतिंसानं पारिछत्तको कोविळारो खारकजातो होति, अत्तमना, भिक्खवे, देवा तावतिंसा तस्मिं समये होन्ति – 'खारकजातो दानि पारिछत्तको कोविळारो नचिरस्सेव दानि कुटुमलकजातो[1] भविस्सती' ति ।

५. "यस्मिं, भिक्खवे, समये देवानं तावतिंसानं पारिछत्तको कोविळारो कुटुमलकजातो होति, अत्तमना, भिक्खवे, देवा तावतिंसा B 487 तस्मिं समये होन्ति – 'कुटुमलकजातो दानि पारिछत्तको कोविळारो नचिरस्सेव दानि कोरकजातो[2] भविस्सती' ति । R. 118

६. "यस्मिं, भिक्खवे, समये देवानं तावतिंसानं पारिछत्तको कोविळारो कोरकजातो होति, अत्तमना, भिक्खवे, देवा तावतिंसा तस्मिं समये होन्ति – 'कोरकजातो दानि पारिछत्तको कोविळारो नचिरस्सेव दानि सब्बफालिफुल्लो भविस्सती' ति ।

७. "यस्मिं, भिक्खवे, समये देवानं तावतिंसानं पारिछत्तको कोविळारो सब्बफालिफुल्लो होति, अत्तमना, भिक्खवे, देवा तावतिंसा पारिछत्तकस्स कोविळारस्स मूले दिब्बे चत्तारो मासे पञ्चहि कामगुणेहि समप्पिता समङ्गीभूता परिचारेन्ति ।

८. "सब्बफालिफुल्लस्स खो पन, भिक्खवे, पारिछत्तकस्स कोविळारस्स समन्ता पञ्ञासयोजनानि आभाय फुटं होति, अनुवातं योजनसतं गन्धो गच्छति, अयमानुभावो पारिछत्तकस्स कोविळारस्स ।

९. "एवमेव खो, भिक्खवे, यस्मिं समये अरियसावको अगारस्मा अनगारियं पब्बज्जाय चेतेति, पण्डुपलासो, भिक्खवे, अरियसावको तस्मिं समये होति देवानं व तावतिंसानं पारिछत्तको कोविळारो ।

१०. "यस्मिं, भिक्खवे, समये अरियसावको केसमस्सुं ओहारेत्वा कासायानि वत्थानि अच्छादेत्वा अगारस्मा अनगारियं पब्बजितो होति,

१. कुड्मलकजातो – सी०, स्या०, रो० । २. कोकासकजातो – सी०, स्या०, रो० ।

पन्नपलासो, भिक्खवे, अरियसावको तस्मिं समये होति देवानं व तावतिंसानं पारिछत्तको कोविळारो।

११. "यस्मिं, भिक्खवे, समये अरियसावको विविच्चेव कामेहि ... पे०... पठमं झानं उपसम्पज्ज विहरति, जालकजातो भिक्खवे, अरियसावको तस्मिं समये होति देवानं व तावतिंसानं पारिछत्तको कोविळारो।

B. 488 १२. "यस्मिं, भिक्खवे, समये अरियसावको वितक्कविचारानं वूपसमा ...पे०... दुतियं झानं उपसम्पज्ज विहरति, खारकजातो, भिक्खवे, अरियसावको तस्मिं समये होति देवानं व तावतिंसानं पारिछत्तको कोविळारो।

R. 119 १३. "यस्मिं, भिक्खवे, समये अरियसावको पीतिया च विरागा ...पे०... ततियं झानं उपसम्पज्ज विहरति, कुट्मलकजातो, भिक्खवे, अरियसावको तस्मिं समये होति देवानं व तावतिंसानं पारिछत्तको कोविळारो।

१४. "यस्मिं, भिक्खवे, समये अरियसावको सुखस्स च पहाना दुक्खस्स च पहाना ...पे०... चतुत्थं झानं उपसम्पज्ज विहरति, कोरकजातो, भिक्खवे, अरियसावको तस्मिं समये होति देवानं व तावतिंसानं पारिछत्तको कोविळारो।

१५. "यस्मिं, भिक्खवे, समये अरियसावको आसवानं खया ...पे०... सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरति, सब्बफालिफुल्लो, भिक्खवे, अरियसावको तस्मिं समये होति देवानं व तावतिंसानं पारिछत्तको कोविळारो।

१६. "तस्मिं, भिक्खवे, समये भुम्मा देवा सद्दमनुस्सावेन्ति – 'एसो इत्थन्नामो आयस्मा इत्थन्नामस्स आयस्मतो सद्धिविहारिको अमुकम्हा गामा वा निगमा वा अगारस्मा अनगारियं पब्बजितो आसवानं खया अनासवं चेतोविमुत्तिं पञ्ञाविमुत्तिं दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्ञा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरती' ति। भुम्मानं देवानं सद्दं सुत्वा चातुमहाराजिका देवा ...पे०... तावतिंसा देवा .. यामा देवा .. तुसिता देवा ... निम्मानरती देवा ... परनिम्मितवसवत्ती देवा ... ब्रह्मकायिका देवा सद्दमनुस्सावेन्ति – 'एसो इत्थन्नामो आयस्मा इत्थन्नामस्स आयस्मतो सद्धिविहारिको अमुकम्हा गामा वा निगमा वा अगारस्मा अनगारियं पब्बजितो आसवानं खया अनासवं चेतोविमुत्तिं पञ्ञाविमुत्तिं दिट्ठेव

धम्मे सयं अभिञ्ञा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरती' ति । इति ह तेन खणेन तेन मुहुत्तेन याव ब्रह्मलोका सद्दो अब्भुग्गच्छति, अयमानुभावो R. 120
खीणासवस्स भिक्खुनो" ति ।

---

६. सक्कच्चसुत्तं

१. अथ खो आयस्मतो सारिपुत्तस्स रहोगतस्स पटिसल्लीनस्स B 489
एवं चेतसो परिवितक्को उदपादि – "किं नु खो भिक्खु सक्कत्वा गरु[1] कत्वा उपनिस्साय विहरन्तो अकुसलं पजहेय्य, कुसलं भावेय्या" ति ? अथ खो आयस्मतो सारिपुत्तस्स एतदहोसि – "सत्थारं खो भिक्खु सक्कत्वा गरुं कत्वा उपनिस्साय विहरन्तो अकुसलं पजहेय्य, कुसलं भावेय्य । धम्मं खो भिक्खु ...पे०... सङ्घं खो भिक्खु ...पे०... सिक्खं खो भिक्खु ...पे०... समाधिं खो भिक्खु ...पे०... अप्पमादं खो भिक्खु ...पे०... पटिसन्थारं खो भिक्खु सक्कत्वा गरुं कत्वा उपनिस्साय विहरन्तो अकुसलं पजहेय्य, कुसलं भावेय्या" ति ।

२. अथ खो आयस्मतो सारिपुत्तस्स एतदहोसि – "इमे खो मे धम्मा परिसुद्धा परियोदाता, यन्नूनाहं इमे धम्मे गन्त्वा भगवतो आरोचेय्यं । एवं मे इमे धम्मा परिसुद्धा चेव भविस्सन्ति परिसुद्धसङ्खाततरा च । सेय्यथापि नाम पुरिसो सुवण्णनिक्खं अधिगच्छेय्य परिसुद्धं परियोदातं । तस्स एवमस्स – 'अयं खो मे सुवण्णनिक्खो परिसुद्धो परियोदातो, यन्नूनाहं इमं सुवण्णनिक्खं गन्त्वा कम्मारानं दस्सेय्यं । एवं मे अयं सुवण्णनिक्खो सकम्मारगतो[2] परिसुद्धो चेव भविस्सति परिसुद्धसङ्खाततरो च । एवमेव[3] मे इमे धम्मा परिसुद्धा परियोदाता, यन्नूनाहं इमे धम्मे गन्त्वा भगवतो आरोचेय्यं । एवं मे इमे धम्मा परिसुद्धा चेव भविस्सन्ति परिसुद्धसङ्खाततरा चा'" ति ।

३. अथ खो आयस्मा सारिपुत्तो सायन्हसमयं पटिसल्लाना R 121
वुट्ठितो येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो आयस्मा सारिपुत्तो भगवन्तं एतदवोच –

"इध मय्हं, भन्ते, रहोगतस्स पटिसल्लीनस्स[4] एवं चेतसो परिवितक्को उदपादि – 'किं नु खो भिक्खु सक्कत्वा गरुं कत्वा उपनिस्साय

---

१. गरु – सी०, स्या०, रो० । २ कम्मारगतो – रो० । ३ एव – सी०, स्या० ।
४. पतिसल्लीनस्स – सी० ।

विहरन्तो अकुसलं पजहेय्य, कुसलं भावेय्या' ति? अथ[1] खो[1] तस्स मय्हं,
B. 490 भन्ते, एतदहोसि – 'सत्थारं खो भिक्खु सक्कत्वा गरुं कत्वा उपनिस्साय विहरन्तो अकुसलं पजहेय्य, कुसलं भावेय्य। धम्मं खो भिक्खु .. पे०... पटिसन्थारं खो भिक्खु सक्कत्वा ...पे०... कुसलं भावेय्या' ति। अथ खो तस्स मय्हं, भन्ते, एतदहोसि – 'इमे खो मे धम्मा परिसुद्धा परियोदाता, यन्नूनाहं इमे धम्मे गन्त्वा भगवतो आरोचेय्यं। एवं मे इमे धम्मा परिसुद्धा चेव भविस्सन्ति परिसुद्धसङ्खाततरा च। सेय्यथापि नाम पुरिसो सुवण्णनिक्खं अधिगच्छेय्य परिसुद्धं परियोदातं। तस्स एवमस्स – अयं खो मे सुवण्णनिक्खो परिसुद्धो परियोदातो, यन्नूनाहं इमं सुवण्णनिक्खं गन्त्वा कम्मारानं दस्सेय्यं। एवं मे अयं सुवण्णनिक्खो सकम्मारगतो परिसुद्धो चेव भविस्सति परिसुद्धसङ्खाततरो च। एवमेव मे इमे धम्मा परिसुद्धा परियोदाता, यन्नूनाहं इमे धम्मे गन्त्वा भगवतो आरोचेय्यं।
R. 122 एवं मे इमे धम्मा परिसुद्धा चेव भविस्सन्ति परिसुद्धसङ्खाततरा चा'" ति।

४. "साधु साधु, सारिपुत्त! सत्थारं खो, सारिपुत्त, भिक्खु सक्कत्वा गरुं कत्वा उपनिस्साय विहरन्तो अकुसलं पजहेय्य, कुसलं भावेय्य। धम्मं खो, सारिपुत्त, भिक्खु सक्कत्वा गरुं कत्वा उपनिस्साय विहरन्तो अकुसलं पजहेय्य, कुसलं भावेय्य। सङ्घं खो ..पे०.. सिक्खं खो ... समाधिं खो ... अप्पमादं खो ... पटिसन्थारं खो, सारिपुत्त, भिक्खु सक्कत्वा गरुं कत्वा उपनिस्साय विहरन्तो अकुसलं पजहेय्य, कुसलं भावेय्या" ति।

५. एवं वुत्ते आयस्मा सारिपुत्तो भगवन्तं एतदवोच – "इमस्स खो अहं, भन्ते, भगवता सङ्खित्तेन भासितस्स एवं वित्थारेन अत्थं आजानामि। सो वत, भन्ते, भिक्खु सत्थरि अगारवो धम्मे सगारवो भविस्सती ति नेतं ठानं विज्जति। यो सो, भन्ते, भिक्खु सत्थरि अगारवो धम्मे पि सो अगारवो।

"सो वत, भन्ते, भिक्खु सत्थरि अगारवो धम्मे अगारवो सङ्घे सगारवो भविस्सती ति नेतं ठानं विज्जति। यो सो, भन्ते, भिक्खु सत्थरि अगारवो धम्मे अगारवो सङ्घे पि सो अगारवो।

"सो वत, भन्ते, भिक्खु सत्थरि अगारवो धम्मे अगारवो सङ्घे अगारवो सिक्खाय सगारवो भविस्सती ति नेतं ठानं विज्जति। यो

१-१ सी०, स्या०, रो० पोत्थकेसु न दिस्सति।

सो, भन्ते, भिक्खु सत्थरि अगारवो धम्मे अगारवो सङ्घे अगारवो सिक्खाय पि सो अगारवो ।

"सो वत, भन्ते, भिक्खु सत्थरि अगारवो धम्मे अगारवो सङ्घे B. 491
अगारवो सिक्खाय अगारवो समाधिस्मि सगारवो भविस्सती ति नेतं ठानं विज्जति । यो सो, भन्ते, भिक्खु सत्थरि अगारवो धम्मे अगारवो सङ्घे अगारवो सिक्खाय अगारवो समाधिस्मि पि सो अगारवो ।

"सो वत, भन्ते, भिक्खु सत्थरि अगारवो धम्मे अगारवो सङ्घे अगारवो सिक्खाय अगारवो समाधिस्मि अगारवो अप्पमादे सगारवो भविस्सती ति नेतं ठानं विज्जति । यो सो, भन्ते, भिक्खु सत्थरि अगारवो धम्मे अगारवो सङ्घे अगारवो सिक्खाय अगारवो समाधिस्मि अगारवो R. 123
अप्पमादे पि सो अगारवो ।

"सो वत, भन्ते, भिक्खु सत्थरि अगारवो धम्मे अगारवो सङ्घे अगारवो सिक्खाय अगारवो समाधिस्मि अगारवो अप्पमादे अगारवो पटिसन्थारे सगारवो भविस्सती ति नेतं ठानं विज्जति । यो सो, भन्ते, भिक्खु सत्थरि अगारवो ...पे०... अप्पमादे अगारवो पटिसन्थारे पि सो अगारवो ।

६. "सो वत, भन्ते, भिक्खु सत्थरि सगारवो धम्मे अगारवो भविस्सती ति नेतं ठानं विज्जति । यो सो, भन्ते, भिक्खु सत्थरि सगारवो धम्मे पि सो सगारवो ...पे०... ।

"सो वत, भन्ते भिक्खु सत्थरि सगारवो ...पे०... अप्पमादे सगारवो पटिसन्थारे अगारवो भविस्सती ति नेतं ठानं विज्जति । यो सो, भन्ते, भिक्खु सत्थरि सगारवो ...पे०... अप्पमादे सगारवो पटिसन्थारे पि सो सगारवो ।

७. "सो वत, भन्ते, भिक्खु सत्थरि सगारवो धम्मे पि सगारवो भविस्सती ति ठानमेतं विज्जति । यो सो, भन्ते भिक्खु सत्थरि सगारवो धम्मे पि सो सगारवो ..पे०... ।

"सो वत, भन्ते, भिक्खु सत्थरि सगारवो ...पे०... अप्पमादे
सगारवो पटिसन्थारे पि सगारवो भविस्सती ति ठानमेतं विज्जति । R. 124
यो सो, भन्ते, भिक्खु सत्थरि सगारवो धम्मे सगारवो सङ्घे सगारवो सिक्खाय सगारवो समाधिस्मि सगारवो अप्पमादे सगारवो पटिसन्थारे पि सो सगारवो ति ।

B 492 ८. "इमस्स खो अहं, भन्ते, भगवता सङ्खित्तेन भासितस्स एवं वित्थारेन अत्थ आजानामी" ति ।

९. "साधु साधु, सारिपुत्त ! साधु खो त्वं, सारिपुत्त, इमस्स मया सङ्खित्तेन भासितस्स एवं वित्थारेन अत्थं आजानासि । सो वत, सारिपुत्त, भिक्खु सत्थरि अगारवो धम्मे सगारवो भविस्सती ति नेतं ठानं विज्जति ...पे०... यो सो, सारिपुत्त, भिक्खु सत्थरि अगारवो धम्मे अगारवो सङ्घे अगारवो सिक्खाय अगारवो समाधिस्मिं अगारवो अप्पमादे पि सो अगारवो ।

"सो वत, सारिपुत्त, भिक्खु सत्थरि अगारवो धम्मे अगारवो सङ्घे अगारवो सिक्खाय अगारवो समाधिस्मिं अगारवो अप्पमादे अगारवो पटिसन्थारे सगारवो भविस्सती ति नेतं ठानं विज्जति । यो सो, सारिपुत्त, भिक्खु सत्थरि अगारवो धम्मे अगारवो सङ्घे अगारवो सिक्खाय अगारवो समाधिस्मिं अगारवो अप्पमादे अगारवो पटिसन्थारे पि सो अगारवो ।

१०. "सो वत, सारिपुत्त, भिक्खु सत्थरि सगारवो धम्मे अगारवो भविस्सती ति नेतं ठानं विज्जति ...पे०... यो सो, सारिपुत्त,
R 125 भिक्खु सत्थरि सगारवो धम्मे पि सो सगारवो ...पे०... ।

"सो वत, सारिपुत्त, भिक्खु सत्थरि सगारवो धम्मे सगारवो ...पे० . अप्पमादे सगारवो पटिसन्थारे अगारवो भविस्सती ति नेतं ठानं विज्जति । यो सो, सारिपुत्त, भिक्खु सत्थरि सगारवो ...पे०... अप्पमादे सगारवो पटिसन्थारे पि सो सगारवो ।

११. "सो वत, सारिपुत्त, भिक्खु सत्थरि सगारवो धम्मे पि सगारवो भविस्सती ति ठानमेतं विज्जति । यो सो, सारिपुत्त, भिक्खु सत्थरि सगारवो धम्मे पि सो सगारवो ...पे०... ।

"सो वत, सारिपुत्त, भिक्खु सत्थरि सगारवो ...पे०... अप्पमादे सगारवो पटिसन्थारे पि सो सगारवो भविस्सती ति ठानमेतं विज्जति । यो सो, सारिपुत्त, भिक्खु सत्थरि सगारवो ...पे०... अप्पमादे सगारवो पटिसन्थारे पि सो सगारवो ति ।

१२. "इमस्स खो, सारिपुत्त, मया सङ्खित्तेन भासितस्स एवं
B 493 वित्थारेन अत्थो दट्ठब्बो" ति ।

---

७. भावनासुत्तं

१. "भावनं अननुयुत्तस्स, भिक्खवे, भिक्खुनो विहरतो किञ्चा पि एवं इच्छा उप्पज्जेय्य – 'अहो वत मे अनुपादाय आसवेहि चित्तं विमुच्चेय्या' ति, अथ ख्वास्स[1] नेव अनुपादाय आसवेहि चित्तं विमुच्चति। तं किस्स हेतु ? 'अभावितत्ता' तिस्स वचनीयं। किस्स अभावितत्ता ? चतुन्नं सतिपट्ठानानं, चतुन्नं सम्मप्पधानानं, चतुन्नं इद्धिपादानं, पञ्चन्नं इन्द्रियानं, पञ्चन्नं बलानं, सत्तन्नं बोज्झङ्गानं, अरियस्स अट्ठङ्गिकस्स मग्गस्स।

२. "सेय्यथापि, भिक्खवे, कुक्कुटिया अण्डानि अट्ठ वा दस वा द्वादस वा। तानस्सु कुक्कुटिया न सम्मा अधिसयितानि, न सम्मा परिसेदितानि, न सम्मा परिभावितानि। किञ्चा पि तस्सा कुक्कुटिया R 126 एवं इच्छा उप्पज्जेय्य – 'अहो वत मे कुक्कुटपोतका पादनखसिखाय वा मुखतुण्डकेन वा अण्डकोसं पदालेत्वा सोत्थिना अभिनिब्भिज्जेय्युं'[2] ति, अथ खो अभब्बा व ते कुक्कुटपोतका पादनखसिखाय वा मुखतुण्डकेन वा अण्डकोसं पदालेत्वा सोत्थिना अभिनिब्भिज्जितुं। तं किस्स हेतु ? तथा[3] हि[3], भिक्खवे, कुक्कुटिया अण्डानि न सम्मा अधिसयितानि, न सम्मा परिसेदितानि, न सम्मा परिभावितानि। एवमेव खो, भिक्खवे, भावनं अननुयुत्तस्स भिक्खुनो विहरतो किञ्चा पि एवं इच्छा उप्पज्जेय्य – 'अहो वत मे अनुपादाय आसवेहि चित्तं विमुच्चेय्या' ति, अथ ख्वास्स नेव अनुपादाय आसवेहि चित्तं विमुच्चति। तं किस्स हेतु ? 'अभावितत्ता' तिस्स वचनीयं। किस्स अभावितत्ता ? चतुन्नं सतिपट्ठानानं, चतुन्नं सम्मप्पधानानं, चतुन्नं इद्धिपादानं, पञ्चन्नं इन्द्रियानं, पञ्चन्नं बलानं, सत्तन्नं बोज्झङ्गानं, अरियस्स अट्ठङ्गिकस्स मग्गस्स।

३. "भावनं अनुयुत्तस्स, भिक्खवे, भिक्खुनो विहरतो किञ्चा पि न एवं इच्छा उप्पज्जेय्य – 'अहो वत मे अनुपादाय आसवेहि चित्तं विमुच्चेय्या' ति, अथ ख्वास्स अनुपादाय आसवेहि चित्तं विमुच्चति। तं किस्स हेतु ? 'भावितत्ता' तिस्स वचनीयं। किस्स भावितत्ता ? चतुन्नं सतिपट्ठानानं, चतुन्नं सम्मप्पधानानं, चतुन्नं इद्धिपादानं, पञ्चन्नं इन्द्रियानं, पञ्चन्नं बलानं, सत्तन्नं बोज्झङ्गानं, अरियस्स अट्ठङ्गिकस्स मग्गस्स।

१. ख्वस्स – सी०, स्या०। २. अभिनिब्बिज्जेय्युं – स्या०, रो०। ३–३. तथाहमूनि – सी०, स्या०, रो०।

B. 494 ४. "सेय्यथापि, भिक्खवे, कुक्कुटिया अण्डानि अट्ठ वा दस वा द्वादस वा। तानस्सु कुक्कुटिया सम्मा अधिसयितानि, सम्मा परिसेदितानि, सम्मा परिभावितानि। किञ्चा पि तस्सा कुक्कुटिया न एवं इच्छा उप्पज्जेय्य – 'अहो वत मे कुक्कुटपोतका पादनखसिखाय वा मुखतुण्डकेन वा अण्डकोसं पदालेत्वा सोत्थिना अभिनिब्भिज्जेय्युं' ति, अथ खो भब्बा व ते कुक्कुटपोतका पादनखसिखाय वा मुखतुण्डकेन वा अण्डकोसं पदालेत्वा सोत्थिना अभिनिब्भिज्जितुं। तं किस्स हेतु? तथा हि, भिक्खवे, कुक्कुटिया अण्डानि सम्मा अधिसयितानि, सम्मा परिसेदितानि, सम्मा परिभावितानि। एवमेव खो, भिक्खवे, भावनं अनुयुत्तस्स भिक्खुनो विहरतो किञ्चा पि न एवं इच्छा उप्पज्जेय्य –
R. 127 'अहो वत मे अनुपादाय आसवेहि चित्तं विमुच्चेय्या' ति, अथ ख्वास्स अनुपादाय आसवेहि चित्तं विमुच्चति। तं किस्स हेतु? 'भावितत्ता' तिस्स वचनीयं। किस्स भावितत्ता? चतुन्नं सतिपट्ठानानं पे०.. अरियस्स अट्ठङ्गिकस्स मग्गस्स।

५. "सेय्यथापि, भिक्खवे, पलगण्डस्स[1] वा पलगण्डन्तेवासिकस्स वा दिस्सन्ते व वासिजटे[2] अङ्गुलिपदानि दिस्सति[3] अङ्गुट्ठपदं[3]। नो च ख्वास्स एवं ञाणं होति – 'एत्तकं[4] मे अज्ज[4] वासिजटस्स खीणं, एत्तकं[5] हिय्यो[6], एत्तकं परे' ति, अथ ख्वास्स खीणे 'खीणं' तेव[7] ञाणं होति। एवमेव खो, भिक्खवे, भावनं अनुयुत्तस्स भिक्खुनो विहरतो किञ्चा पि न एवं ञाणं होति – 'एत्तकं मे अज्ज आसवानं खीणं, एत्तकं हिय्यो, एत्तकं परे' ति, अथ ख्वास्स खीणे 'खीणं' तेव ञाणं होति।

६. "सेय्यथापि, भिक्खवे, सामुद्दिकाय नावाय वेत्तबन्धनबद्धाय[8] छ[9] मासानि[9] उदके परियादाय हेमन्तिकेन थले उक्खित्ताय वातातपपरेतानि बन्धनानि, तानि पावुस्सकेन मेघेन अभिप्पवुट्ठानि[10] अप्पकसिरेनेव परिहायन्ति[11], पूतिकानि भवन्ति। एवमेव खो, भिक्खवे, भावनं अनुयुत्तस्स भिक्खुनो विहरतो अप्पकसिरेनेव संयोजनानि पटिप्पस्सम्भन्ति, पूतिकानि[12] भवन्ती[12]" ति।

---

१ वलभण्डस्स – स्या०, फलगण्डस्स – म०। २. वासिजटो – सी०। ३–३. दिस्सन्ति अङ्गुलिपदानि – सी०, दिस्सन्ति ० – स्या०, रो०। ४–४. एत्तक वा मे अज्ज – सी०, एत्तक वा मे अज्जतस्स – स्या०। ५ एत्तक वा – सी०, स्या०। ६. हीय्यो – सी०, हीयो – स्या०। ७ त्वेव – सी०, स्या०। ८ वेत्तवन्धनवन्धाय – स्या०। ९–९. छम्मासानि – सी०, स्या०, रो०। १० अभिप्पवट्ठानि - सी०। ११ पटिप्पस्सम्भन्ति – सी०, स्या०, रो०। १२–१२. स्या० पोत्थके नत्थि।

८. अग्गिक्खन्धोपमसुत्तं

१. एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा कोसलेसु चारिकं चरति [B. 495, R. 128] महता भिक्खुसङ्घेन सद्धिं । अद्दसा खो भगवा अद्धानमग्गप्पटिपन्नो अञ्ञतरस्मिं पदेसे महन्तं अग्गिक्खन्धं आदित्तं सम्पज्जलितं सजोतिभूतं[1] । दिस्वान[2] मग्गा ओक्कम्म अञ्ञतरस्मिं रुक्खमूले पञ्ञत्ते आसने निसीदि । निसज्ज खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि – "पस्सथ नो तुम्हे, भिक्खवे, अमुं महन्तं अग्गिक्खन्धं आदित्तं सम्पज्जलितं सजोतिभूतं" ति ?

"एवं, भन्ते" ति ।

२. "तं किं मञ्ञथ, भिक्खवे, कतमं नु खो वरं – यं अमुं महन्तं अग्गिक्खन्धं आदित्तं सम्पज्जलितं सजोतिभूतं आलिङ्गेत्वा[3] उपनिसीदेय्य वा उपनिपज्जेय्य वा, यं वा खत्तियकञ्ञं वा ब्राह्मणकञ्ञं वा गहपतिकञ्ञं वा मुदुतलुनहत्थपादं[4] आलिङ्गेत्वा उपनिसीदेय्य वा उपनिपज्जेय्य वा" ति ?

"एतदेव, भन्ते, वरं – यं खत्तियकञ्ञं वा ब्राह्मणकञ्ञं वा गहपतिकञ्ञं वा मुदुतलुनहत्थपादं आलिङ्गेत्वा उपनिसीदेय्य वा उपनिपज्जेय्य वा, दुक्खं हेतं, भन्ते, यं अमुं महन्तं अग्गिक्खन्धं आदित्तं सम्पज्जलितं सजोतिभूतं आलिङ्गेत्वा उपनिसीदेय्य वा उपनिपज्जेय्य वा" ति ।

"आरोचयामि वो, भिक्खवे, पटिवेदयामि वो, भिक्खवे, यथा एतदेव तस्स वरं दुस्सीलस्स पापधम्मस्स असुचिसङ्कस्सरसमाचारस्स पटिच्छन्नकम्मन्तस्स अस्समणस्स समणपटिञ्ञस्स अब्रह्मचारिस्स ब्रह्मचारिपटिञ्ञस्स अन्तोपूतिकस्स[5] अवस्सुतस्स कसम्बुजातस्स यं अमुं महन्तं अग्गिक्खन्धं आदित्तं सम्पज्जलितं सजोतिभूतं आलिङ्गेत्वा उपनिसीदेय्य वा उपनिपज्जेय्य वा । तं किस्स हेतु ? ततोनिदानं हि सो, भिक्खवे, मरणं वा निगच्छेय्य मरणमत्तं वा दुक्खं, न त्वेव तप्पच्चया [R. 129] कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जेय्य ।

"यं च खो सो, भिक्खवे, दुस्सीलो पापधम्मो असुचिसङ्कस्सरसमाचारो ...पे०... कसम्बुजातो खत्तियकञ्ञं वा ब्राह्मणकञ्ञं वा

---

१. सञ्जोतिभूतं – स्या० । २ दिस्वा – सी०, स्या०, रो० । ३ आलिङ्गित्वा – सी०, स्या०, रो० । ४ मुदुतलुणहत्थपादिं – सी०, मुदुतलूनहत्थपादं – स्या० । ५. अन्तोपूतिस्स – सी०, स्या०, रो० ।

गहपतिकञ्ञं वा मुदुतलुनहत्थपादं आलिङ्गेत्वा उपनिसीदति वा उपनिपज्जति वा, तं हि[1] तस्स[1], भिक्खवे, होति दीघरत्तं अहिताय दुक्खाय कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जति ।

B. 496 ३ "तं किं मञ्ञथ, भिक्खवे, कतमं नु खो वरं – यं बलवा पुरिसो दळ्हाय वालरज्जुया उभो जङ्घा[2] वेठेत्वा घंसेय्य – सा छविं छिन्देय्य छविं छेत्वा चम्मं छिन्देय्य चम्मं छेत्वा मंसं छिन्देय्य मंसं छेत्वा न्हारुं छिन्देय्य न्हारुं छेत्वा अट्ठिं छिन्देय्य अट्ठिं छेत्वा अट्ठिमिञ्जं आहच्च तिट्ठेय्य, यं वा खत्तियमहासालानं वा ब्राह्मणमहासालानं वा गहपतिमहासालानं वा अभिवादनं[3] सादियेय्या" ति ?

"एतदेव, भन्ते, वरं – यं खत्तियमहासालानं वा ब्राह्मणमहासालानं वा गहपतिमहासालानं वा अभिवादनं सादियेय्य, दुक्खं हेतं, भन्ते, यं बलवा पुरिसो दळ्हाय वालरज्जुया ...पे०.. अट्ठिमिञ्जं आहच्च तिट्ठेय्या" ति ।

"आरोचयामि वो, भिक्खवे, पटिवेदयामि वो, भिक्खवे, यथा एतदेव तस्स वरं दुस्सीलस्स ...पे०... कसम्बुजातस्स यं बलवा पुरिसो दळ्हाय वालरज्जुया उभो जङ्घा वेठेत्वा .. पे०... अट्ठिमिञ्जं आहच्च तिट्ठेय्य । तं किस्स हेतु ? ततोनिदानं हि सो, भिक्खवे, मरणं वा निगच्छेय्य मरणमत्तं वा दुक्खं, न त्वेव तप्पच्चया कायस्स भेदा परं

R. 130 मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जेय्य । यं च खो सो, भिक्खवे, दुस्सीलो . . पे० . . कसम्बुजातो खत्तियमहासालानं वा ब्राह्मणमहासालानं वा गहपतिमहासालानं वा अभिवादनं सादियति, तं हि तस्स, भिक्खवे, होति दीघरत्तं अहिताय दुक्खाय कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जति ।

४. "तं किं मञ्ञथ, भिक्खवे, कतमं नु खो वरं – यं बलवा पुरिसो तिण्हाय सत्तिया तेलधोताय पच्चोरस्मिं पहरेय्य, यं वा खत्तियमहासालानं वा ब्राह्मणमहासालानं वा गहपतिमहासालानं वा अञ्जलिकम्मं सादियेय्या" ति ?

"एतदेव, भन्ते, वरं – यं खत्तियमहासालानं वा ब्राह्मणमहासालानं वा गहपतिमहासालानं वा अञ्जलिकम्मं सादियेय्य, दुक्खं हेतं, भन्ते, यं बलवा पुरिसो तिण्हाय सत्तिया तेलधोताय पच्चोरस्मिं पहरेय्या" ति ।

१-१ हिस्स – रो० । २. जङ्घे – रो० । ३. अभिवाद – सी० ।

"आरोचयामि वो, भिक्खवे, पटिवेदयामि वो, भिक्खवे, यथा एतदेव तस्स वरं दुस्सीलस्स ...पे०... कसम्बुजातस्स यं बलवा पुरिसो तिण्हाय सत्तिया तेलधोताय पच्चोरस्मि पहरेय्य । तं किस्स हेतु ? ततोनिदानं हि सो, भिक्खवे, मरणं वा निगच्छेय्य मरणमत्तं वा दुक्खं, न त्वेव तप्पच्चया कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं B 497
निरयं उपपज्जेय्य । यं च खो सो, भिक्खवे, दुस्सीलो पापधम्मो ...पे० . कसम्बुजातो खत्तियमहासालानं वा ब्राह्मणमहासालानं वा गहपतिमहासालानं वा अञ्जलिकम्मं सादियति, तं हि तस्स, भिक्खवे, होति दीघरत्तं अहिताय दुक्खाय कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जति ।

५. "तं किं मञ्ञथ, भिक्खवे, कतमं नु खो वरं – यं बलवा पुरिसो तत्तेन अयोपट्टेन आदित्तेन सम्पज्जलितेन सजोतिभूतेन कायं R 131
सम्पलिवेठेय्य, यं वा खत्तियमहासालानं वा ब्राह्मणमहासालानं वा गहपतिमहासालानं वा सद्धादेय्यं चीवरं परिभुञ्जेय्या" ति ?

"एतदेव, भन्ते, वरं – यं खत्तियमहासालानं वा .. पे०. . सद्धादेय्यं चीवरं परिभुञ्जेय्य, दुक्खं हेतं, भन्ते, यं बलवा पुरिसो तत्तेन अयोपट्टेन आदित्तेन सम्पज्जलितेन सजोतिभूतेन कायं सम्पलिवेठेय्या" ति ।

"आरोचयामि वो, भिक्खवे, पटिवेदयामि वो, भिक्खवे, यथा एतदेव तस्स वरं दुस्सीलस्स ...पे०... कसम्बुजातस्स यं बलवा पुरिसो तत्तेन अयोपट्टेन आदित्तेन सम्पज्जलितेन सजोतिभूतेन कायं सम्पलिवेठेय्य । तं किस्स हेतु ? ततोनिदानं हि सो, भिक्खवे, मरणं वा निगच्छेय्य मरणमत्तं वा दुक्खं, न त्वेव तप्पच्चया कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जेय्य । यं च खो सो, भिक्खवे, दुस्सीलो ...पे०. . कसम्बुजातो खत्तियमहासालानं वा ब्राह्मणमहासालानं वा गहपतिमहासालानं वा सद्धादेय्यं चीवरं परिभुञ्जति, तं हि तस्स, भिक्खवे, होति दीघरत्तं अहिताय दुक्खाय कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जति ।

६. "तं किं मञ्ञथ, भिक्खवे, कतमं नु खो वरं – यं बलवा पुरिसो तत्तेन अयोसङ्कुना मुखं विवरित्वा तत्तं लोहगुळं आदित्तं सम्पज्जलितं सजोतिभूतं मुखे पक्खिपेय्य – तं तस्स ओट्ठं पि दहेय्य मुखं पि
दहेय्य जिव्हं पि दहेय्य कण्ठं पि दहेय्य उरं पि दहेय्य अन्तं पि अन्तगुणं R. 132

पि आदाय अधोभागा निक्खमेय्य, यं वा खत्तियमहासालान वा ब्राह्मण-
B. 498 महासालानं वा गहपतिमहासालान वा सद्धादेय्यं पिण्डपात परिभुञ्जेय्या" ति ?

"एतदेव, भन्ते, वर – यं खत्तियमहासालानं वा ब्राह्मणमहासालानं वा गहपतिमहासालानं वा सद्धादेय्य पिण्डपातं परिभुञ्जेय्य, दुक्ख[1] हेतं[1], भन्ते, यं वलवा पुरिसो तत्तेन अयोसङ्कुना मुखं विवरित्वा तत्तं लोहगुळं आदित्त सम्पज्जलितं सजोतिभूतं मुखे पक्खिपेय्य – त तस्स ओट्ठं पि दहेय्य मुखं पि दहेय्य जिव्हं पि दहेय्य कण्ठं पि दहेय्य उरं पि दहेय्य अन्तं पि अन्तगुणं पि आदाय अधोभागं[2] निक्खमेय्या" ति ।

"आरोचयामि वो, भिक्खवे, पटिवेदयामि वो, भिक्खवे, यथा एतदेव तस्स वरं दुस्सीलस्स ...पे०.. कसम्बुजातस्स यं बलवा पुरिसो तत्तेन अयोसङ्कुना मुख विवरित्वा तत्तं लोहगुळं आदित्तं सम्पज्जलितं सजोतिभूतं मुखे पक्खिपेय्य – तं तस्स ओट्ठ पि दहेय्य मुख पि दहेय्य जिव्ह पि दहेय्य कण्ठं पि दहेय्य उरं पि दहेय्य अन्तं पि अन्तगुणं पि आदाय अधोभागं निक्खमेय्य । तं किस्स हेतु ? ततोनिदानं हि सो, भिक्खवे, मरणं वा निगच्छेय्य मरणमत्तं वा दुक्खं, न त्वेव तप्पच्चया कायस्स भेदा पर मरणा अपायं दुग्गति विनिपातं निरयं उपपज्जेय्य । यं च खो सो, भिक्खवे, दुस्सीलो पापधम्मो .पे०... कसम्बुजातो खत्तियमहासालानं वा ब्राह्मणमहासालानं वा गहपतिमहासालानं वा सद्धादेय्यं पिण्डपात परिभुञ्जति, तं हि तस्स होति दीघरत्तं अहिताय दुक्खाय कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गति विनिपातं निरयं उपपज्जति ।

७. "तं किं मञ्ञथ, भिक्खवे, कतमं नु खो वर – यं वलवा
R. 133 पुरिसो सीसे वा गहेत्वा खन्धे वा गहेत्वा तत्तं अयोमञ्चं वा अयोपीठ वा अभिनिसीदापेय्य वा अभिनिपज्जापेय्य वा, यं वा खत्तियमहासालान वा ब्राह्मणमहासालानं वा गहपतिमहासालानं वा सद्धादेय्य मञ्चपीठ परिभुञ्जेय्या" ति ?

"एतदेव, भन्ते, वरं–यं खत्तियमहासालानं वा ब्राह्मणमहासालानं वा गहपतिमहासालानं वा सद्धादेय्यं मञ्चपीठ परिभुञ्जेय्य, दुक्ख हेत, भन्ते, यं बलवा पुरिसो सीसे वा गहेत्वा खन्धे वा गहेत्वा तत्तं अयोमञ्चं वा अयोपीठं वा अभिनिसीदापेय्य वा अभिनिपज्जापेय्य वा" ति ।

१-१. दुक्खहेत – सी० । २ अधोभागा – सी०, स्या०, रो० ।

"आरोचयामि वो, भिक्खवे, पटिवेदयामि वो, भिक्खवे, यथा B 499 एतदेव तस्स वरं दुस्सीलस्स ...पे०... कसम्बुजातस्स यं बलवा पुरिसो सीसे वा गहेत्वा खन्धे वा गहेत्वा तत्तं अयोमञ्चं वा अयोपीठं वा अभिनिसीदापेय्य वा अभिनिपज्जापेय्य वा। तं किस्स हेतु ? ततोनिदानं हि सो, भिक्खवे, मरणं वा निगच्छेय्य मरणमत्तं वा दुक्खं, न त्वेव तप्पच्चया कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जेय्य। यं च खो सो, भिक्खवे, दुस्सीलो पापधम्मो ... पे०... कसम्बुजातो खत्तियमहासालानं वा ब्राह्मणमहासालानं वा गहपतिमहासालानं वा सद्धादेय्यं मञ्चपीठं परिभुञ्जति । तं हि तस्स, भिक्खवे, होति दीघरत्तं अहिताय दुक्खाय कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जति ।

८. "तं किं मञ्ञथ, भिक्खवे, कतमं नु खो वरं – यं बलवा पुरिसो उद्धंपादं[1] अधोसिरं गहेत्वा तत्ताय लोहकुम्भिया पक्खिपेय्य आदित्ताय सम्पज्जलिताय सजोतिभूताय – सो तत्थ फेणुद्देहकं[2] पच्चमानो सकिं पि उद्धं गच्छेय्य सकिं पि अधो गच्छेय्य सकिं पि तिरियं गच्छेय्य, यं वा खत्तियमहासालानं वा ब्राह्मणमहासालानं वा गहपतिमहासालानं वा R. 134 सद्धादेय्यं विहारं परिभुञ्जेय्या" ति ?

"एतदेव, भन्ते, वरं – यं खत्तियमहासालानं वा ब्राह्मणमहासालानं वा गहपतिमहासालानं वा सद्धादेय्यं विहारं परिभुञ्जेय्य, दुक्खं हेतं, भन्ते, यं बलवा पुरिसो उद्धपादं अधोसिरं गहेत्वा तत्ताय लोहकुम्भिया पक्खिपेय्य आदित्ताय सम्पज्जलिताय सजोतिभूताय – सो तत्थ फेणुद्देहकं पच्चमानो सकिं पि उद्धं गच्छेय्य सकिं पि अधो गच्छेय्य सकिं पि तिरियं गच्छेय्या" ति ।

"आरोचयामि वो, भिक्खवे, पटिवेदयामि वो, भिक्खवे, यथा एतदेव तस्स वरं दुस्सीलस्स पापधम्मस्स ...पे०... कसम्बुजातस्स यं बलवा पुरिसो उद्धंपादं अधोसिरं गहेत्वा ...पे०... सकिं पि तिरियं गच्छेय्य । तं किस्स हेतु ? ततोनिदानं हि सो, भिक्खवे, मरणं वा निगच्छेय्य मरणमत्त वा दुक्खं, न त्वेव तप्पच्चया कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जेय्य[3] । यं च खो सो, भिक्खवे, दुस्सीलो पापधम्मो ...पे०... कसम्बुजातो खत्तियमहासालानं

१. उद्धपाद – रो० । २ फेनुद्देहकं – सी०, स्या०, रो० । ३ उपपज्जति – सी०, स्या० ।

B. 57 वा ब्राह्मणमहासालानं वा गहपतिमहासालानं वा सद्धादेय्यं विहारं परिभुञ्जति । तं हि तस्स, भिक्खवे, होति दीघरत्तं अहिताय दुक्खाय कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जति ।

९. "तस्मातिह, भिक्खवे, एवं सिक्खितब्बं – 'येसं च मयं परिभुञ्जाम चीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्खारं[1] तेसं ते कारा महप्फला भविस्सन्ति महानिसंसा, अम्हाकं चेवायं पब्बज्जा अवञ्झा भविस्सति सफला सउद्रया' ति । एवं हि वो, भिक्खवे, सिक्खितब्बं – 'अत्तत्थं[2] वा, भिक्खवे, सम्पस्समानेन अलमेव अप्पमादेन सम्पादेतुं;
R. 135 परत्थं वा, भिक्खवे, सम्पस्समानेन अलमेव अप्पमादेन सम्पादेतुं; उभयत्थं वा, भिक्खवे, सम्पस्समानेन अलमेव अप्पमादेन सम्पादेतुं'" ति ।

१०. इदमवोच भगवा । इमस्मिं च पन वेय्याकरणस्मिं भञ्ञमाने सट्ठिमत्तानं भिक्खूनं उण्हं लोहितं मुखतो उग्गञ्छि । सट्ठिमत्ता भिक्खू सिक्खं पच्चक्खाय हीनायावत्तिंसु – "सुदुक्करं[3] भगवा, सुदुक्करं भगवा" ति । सट्ठिमत्तानं भिक्खूनं अनुपादाय आसवेहि चित्तानि विमुच्चिंसू ति ।

---

९. सुनेत्तसुत्तं

१. "भूतपुब्बं, भिक्खवे, सुनेत्तो नाम सत्था अहोसि तित्थकरो कामेसु वीतरागो । सुनेत्तस्स खो पन, भिक्खवे, सत्थुनो अनेकानि सावकसतानि अहेसुं । सुनेत्तो सत्था सावकानं ब्रह्मलोकसहब्यताय धम्मं देसेसि । ये खो[4] पन, भिक्खवे[4], सुनेत्तस्स सत्थुनो ब्रह्मलोकसहब्यताय धम्मं देसेन्तस्स चित्तानि नप्पसादेसुं ते कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जिंसु । ये खो पन, भिक्खवे, सुनेत्तस्स सत्थुनो ब्रह्मलोकसहब्यताय धम्मं देसेन्तस्स चित्तानि पसादेसुं ते कायस्स भेदा परं मरणा सुगतिं सग्गं लोकं उपपज्जिंसु ।

२. "भूतपुब्बं, भिक्खवे, मूगपक्खो नाम सत्था अहोसि ...पे०... अरनेमि नाम सत्था अहोसि ...पे०... कुद्दालको[5] नाम सत्था अहोसि ...पे०... हत्थिपालो नाम सत्था अहोसि ...पे०... जोतिपालो नाम सत्था

---

१. ०परिक्खारानं – सी०, स्या०, रो० । २. अत्तं – सी० । ३. दुक्करं – सी०, स्या०, रो० । ४-४. खो भिक्खवे – सी०, स्या० । ५. कुद्दालो – सी०, स्या०, रो० ।

अहोसि ...पे०... अरको नाम सत्था अहोसि तित्थकरो कामेसु वीत- B. 501
रागो। अरकस्स खो पन, भिक्खवे, सत्थुनो अनेकानि सावकसतानि अहेसुं। अरको नाम सत्था सावकानं ब्रह्मलोकसहब्यताय धम्मं देसेसि।
ये खो पन, भिक्खवे, अरकस्स सत्थुनो ब्रह्मलोकसहब्यताय धम्मं देसे- R. 136
न्तस्स चित्तानि नप्पसादेसुं, ते कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जिंसु। ये खो पन, भिक्खवे, अरकस्स सत्थुनो ब्रह्मलोकसहब्यताय धम्मं देसेन्तस्स चित्तानि पसादेसुं, ते कायस्स भेदा परं मरणा सुगतिं सग्गं लोकं उपपज्जिंसु।

३. "तं किं मञ्ञथ, भिक्खवे, यो इमे सत्त सत्थारे तित्थकरे कामेसु वीतरागे अनेकसतपरिवारे ससावकसङ्घे पदुट्ठचित्तो[1] अक्कोसेय्य परिभासेय्य, बहुं सो अपुञ्ञं पसवेय्या" ति?

"एवं, भन्ते"।

"यो, भिक्खवे, इमे सत्त सत्थारे तित्थकरे कामेसु वीतरागे अनेकसतपरिवारे ससावकसङ्घे पदुट्ठचित्तो अक्कोसेय्य परिभासेय्य, बहुं सो अपुञ्ञं पसवेय्य। यो एकं दिट्ठिसम्पन्नं पुग्गलं पदुट्ठचित्तो अक्कोसति परिभासति, अयं ततो बहुतरं अपुञ्ञं पसवति। तं किस्स हेतु? नाहं, भिक्खवे, इतो बहिद्धा एवरूपिं खन्तिं वदामि यथा मं सब्रह्मचारीसु।

"तस्मातिह, भिक्खवे, एवं सिक्खितब्बं – 'न नो[2] सब्रह्मचारीसु चित्तानि पदुट्ठानि भविस्सन्ती' ति। एवं हि वो, भिक्खवे, सिक्खितब्बं" ति।

---

१०. अरकसुत्तं

१. "भूतपुब्बं, भिक्खवे, अरको नाम सत्था अहोसि तित्थकरो कामेसु वीतरागो। अरकस्स खो पन, भिक्खवे, सत्थुनो अनेकानि सावकसतानि अहेसुं। अरको सत्था सावकानं एवं धम्मं देसेति[3] – 'अप्पकं, ब्राह्मण, जीवितं मनुस्सानं परित्तं लहुकं बहुदुक्खं बहुपायासं मन्ताय[4] वोद्धब्बं[5], कत्तब्बं कुसलं, चरितब्बं ब्रह्मचरियं, नत्थि जातस्स अमरणं। R. 137

१. दुट्ठचित्तो – सी०, स्या०, रो०। २. अम्हे – सी०; त्वेव अम्हे – स्या०। ३. देसेसि – रो०। ४. मन्ताय – सी०, स्या०, रो०। ५. फोट्ठब्ब – स्या०।

B 502 'सेय्यथापि, ब्राह्मण, तिणग्गे उस्सावबिन्दु सुरिये उग्गच्छन्ते खिप्पंयेव पटिविगच्छति, न चिरट्ठितिकं होति, एवमेव खो, ब्राह्मण, उस्सावबिन्दूपमं जीवितं मनुस्सानं परित्त लहुकं बहुदुक्ख बहुपायासं मन्तायं बोद्धब्बं, कत्तब्बं कुसलं, चरितब्ब ब्रह्मचरिय, नत्थि जातस्स अमरणं।

'सेय्यथापि, ब्राह्मण, थुल्लफुसितके देवे वस्सन्ते उदकबुब्बुळं[1] खिप्पंयेव पटिविगच्छति, न चिरट्ठितिकं होति, एवमेव खो, ब्राह्मण, उदकबुब्बुळूपमं[2] जीवितं मनुस्सानं परित्तं लहुकं बहुदुक्ख बहुपायास मन्तायं बोद्धब्बं, कत्तब्बं कुसलं, चरितब्बं ब्रह्मचरियं, नत्थि जातस्स अमरणं।

'सेय्यथापि, ब्राह्मण, उदके दण्डराजि खिप्पयेव पटिविगच्छति, न चिरट्ठितिका होति, एवमेव खो, ब्राह्मण, उदके दण्डराजूपम[3] जीवित मनुस्सानं परित्तं ...पे०... नत्थि जातस्स अमरणं।

'सेय्यथापि, ब्राह्मण, नदी पब्बतेय्या दूरङ्गमा सीघसोता हारहारिनी, नत्थि सो खणो वा लयो वा मुहुत्तो वा य सा आवत्तति[4], अथ खो सा गच्छतेव[5] वत्ततेव सन्दतेव[5]; एवमेव खो, ब्राह्मण, नदीपब्बतेय्यूपम जीवितं मनुस्सानं परित्तं लहुकं ...पे०... नत्थि जातस्स अमरणं।

'सेय्यथापि, ब्राह्मण, बलवा पुरिसो जिव्हग्गे खेळपिण्डं[6] सयूहित्वा अकसिरेनेव[7] वमेय्य; एवमेव खो, ब्राह्मण, खेळपिण्डूपम जीवितं मनुस्सान परित्तं ...पे०... नत्थि जातस्स अमरणं।

R. 138 'सेय्यथापि, ब्राह्मण, दिवसंसन्तत्ते अयोकटाहे मसपेसि[8] पक्खित्ता खिप्पंयेव पटिविगच्छति, न चिरट्ठितिका होति, एवमेव खो, ब्राह्मण, मसपेसूपमं जीवितं मनुस्सानं परित्तं ...पे०... नत्थि जातस्स अमरण।

'सेय्यथापि, ब्राह्मण, गावी वज्झा आघातन नीयमाना यं यदेव पादं उद्धरति, सन्तिकेव होति[9] वधस्स सन्तिकेव मरणस्स, एवमेव खो,
B 503 ब्राह्मण, गोवज्झूपमं[10] जीवितं मनुस्सानं परित्तं लहुकं बहुदुक्खं बहुपायासं[11]

---

१. उदकबुब्बुल – स्या०, उदके उदकबुब्बुल – रो०। २ उदकबुब्बुलूपम – स्या०। ३. दण्डराजुपम – स्या०। ४. चरति – सी०, धरति – स्या०; पारमति – रो०। ५-५ गच्छते च वत्तते च सन्दते च – स्या०। ६ खेल पिण्ड – सी०। ७ अप्पकसिरेनेव – सी०, रो०। ८. मसपेसी – सी०, स्या०, रो०। ९. स्या० पोत्थके नत्थि। १० गावीवज्झूपम – सी०, स्या०। ११ बहुपायासं – स्या०, रो०।

मन्तायं बोद्धब्बं, कत्तब्बं कुसलं, चरितब्बं ब्रह्मचरियं, नत्थि जातस्स अमरणं' ति ।

२. "तेन खो पन, भिक्खवे, समयेन मनुस्सानं सट्ठिवस्ससहस्सानि आयुप्पमाणं अहोसि, पञ्चवस्ससतिका कुमारिका अलंपतेय्या अहोसि । तेन खो पन, भिक्खवे, समयेन मनुस्सानं[1] छळेव[2] आबाधा अहेसुं – सीतं, उण्हं, जिघच्छा, पिपासा, उच्चारो, पस्सावो । सो हि नाम, भिक्खवे, अरको सत्था एवं दीघायुकेसु मनुस्सेसु एवं चिरट्ठितिकेसु एवं अप्पाबाधेसु सावकानं एवं धम्मं देसेस्सति – 'अप्पकं, ब्राह्मण, जीवितं मनुस्सानं परित्तं लहुकं बहुदुक्खं बहुपायासं मन्तायं बोद्धब्बं, कत्तब्बं कुसलं, चरितब्बं ब्रह्मचरियं, नत्थि जातस्स अमरणं' ति ।

३. "एतरहि तं, भिक्खवे, सम्मा वदमानो वदेय्य – 'अप्पकं जीवितं मनुस्सानं परित्तं लहुकं बहुदुक्खं बहुपायासं मन्तायं बोद्धब्बं, कत्तब्बं कुसलं, चरितब्बं ब्रह्मचरियं, नत्थि जातस्स अमरणं' ति । एतरहि, भिक्खवे, यो चिरं जीवति सो वस्ससतं अप्पं वा भिय्यो । वस्ससतं खो पन, भिक्खवे, जीवन्तो तीणियेव उतुसतानि जीवति – उतुसतं हेमन्तानं, उतुसतं गिम्हानं, उतुसतं वस्सानं । तीणि खो पन, भिक्खवे, उतुसतानि जीवन्तो द्वादसयेव माससतानि जीवति – चत्तारि माससतानि हेमन्तानं, चत्तारि माससतानि गिम्हानं, चत्तारि माससतानि R. 139 वस्सानं । द्वादस खो पन, भिक्खवे, माससतानि जीवन्तो चतुवीसतियेव[3] अड्ढमाससतानि[4] जीवति – अट्ठड्ढमासतानि हेमन्तानं, अट्ठड्ढमाससतानि गिम्हानं, अट्ठड्ढमाससतानि वस्सानं । चतुवीसति खो पन, भिक्खवे, अड्ढमाससतानि जीवन्तो छत्तिंसंयेव रत्तिसहस्सानि जीवति – द्वादस रत्तिसहस्सानि हेमन्तानं, द्वादस रत्तिसहस्सानि गिम्हानं, द्वादस रत्तिसहस्सानि वस्सानं । छत्तिंसं खो पन, भिक्खवे, रत्तिसहस्सानि जीवन्तो द्वेसत्ततियेव[5] भत्तसहस्सानि भुञ्जति – चतुवीसति भत्तसहस्सानि हेमन्तानं, चतुवीसति भत्तसहस्सानि गिम्हानं, चतुवीसति भत्तसहस्सानि वस्सानं सद्धिं मातुथञ्ञाय सद्धिं भत्तन्तरायेन[6] ।

४. "तत्रिमे भत्तन्तराया कपिमिद्धो[7] पि भत्तं न भुञ्जति, दुक्खितो पि भत्तं न भुञ्जति, ब्याधितो पि भत्तं न भुञ्जति, उपोसथिको

---

१. मनुस्सा – सी० । २. छळेव – सी०, स्या० । ३. चतुवीसति येव – सी०, स्या०, रो० । ४. अड्ढमाससतानि – स्या० । ५. द्वेसत्ततिञ्चेव – सी०, स्या०, रो० । ६. भत्तन्तराय – सी० । ७. कुपितो – सी०, स्या०, रो० ।

B 504 पि भत्तं न भुञ्जति, अलाभकेन पि भत्तं न भुञ्जति । इति खो, भिक्खवे, मया वस्ससतायुकस्स मनुस्सस्स आयु पि सङ्खातो, आयुप्पमाणं पि सङ्खातं, उतू पि सङ्खाता, संवच्छरा पि सङ्खाता, मासा पि सङ्खाता, अड्ढमासा पि सङ्खाता, रत्ति पि सङ्खाता, दिवा पि सङ्खाता, भत्ता पि सङ्खाता, भत्तन्तराया पि सङ्खाता । यं, भिक्खवे, सत्थारा करणीयं सावकानं हितेसिना अनुकम्पकेन अनुकम्पं उपादाय; कतं वो तं मया एतानि, भिक्खवे, रुक्खमूलानि एतानि सुञ्ञागारानि । झायथ, भिक्खवे, मा पमादत्थ; मा पच्छा विप्पटिसारिनो अहुवत्थ । अयं वो अम्हाकं अनुसासनी" ति ।

महावग्गो सत्तमो[1] ।

तस्सुद्दानं

R. 140 हिरीसुरियं[2] उपमा, धम्मञ्ञू पारिछत्तकं ।
सक्कच्चं[3] भावना[3] अग्गि, सुनेत्तअरकेन[4] चा ति[4] ॥

---

८. विनयवग्गो

१. पठमविनयधरसुत्तं

१. "सत्तहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु विनयधरो होति । कतमेहि सत्तहि ? आपत्तिं जानाति, अनापत्तिं जानाति, लहुकं आपत्तिं जानाति, गरुकं आपत्तिं जानाति, सीलवा होति पातिमोक्खसंवरसंवुतो विहरति आचारगोचरसम्पन्नो अणुमत्तेसु[5] वज्जेसु भयदस्सावी समादाय सिक्खति सिक्खापदेसु, चतुन्नं झानानं आभिचेतसिकानं दिट्ठधम्मसुखविहारानं निकामलाभी होति अकिच्छलाभी अकसिरलाभी, आसवानं खया अनासवं चेतोविमुत्तिं पञ्ञाविमुत्तिं दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्ञा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरति । इमेहि खो, भिक्खवे, सत्तहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु विनयधरो होती" ति ।

---

१ ततियो – सी०, स्या० । २. हिरिसुरिय नागरं – सी०, स्या०, रो० । ३–३. सक्कच्चं भावन – सी०, स्या०; सक्कत्वा भावन – रो० । ४–४. सुनेत्त-अरकेन ते दसा ति – सी०; सुनेत्त-अरकेनानुसासनी ति – स्या० । ५. अनुमत्तेसु – सी०, रो० ।

२. दुतियविनयधरसुत्तं

१. "सत्तहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु विनयधरो B. 505
होति । कतमेहि सत्तहि ? आपत्तिं जानाति, अनापत्तिं जानाति, लहुकं आपत्तिं जानाति, गरुकं आपत्तिं जानाति, उभयानि खो पनस्स पातिमोक्खानि वित्थारेन स्वागतानि होन्ति सुविभत्तानि सुप्पवत्तीनि सुविनिच्छितानि सुत्तसो अनुब्यञ्जनसो, चतुन्नं झानानं आभिचेतसिकानं दिट्ठधम्मसुखविहारानं निकामलाभी होति अकिच्छलाभी अकसिर- R. 141
लाभी, आसवानं खया अनासवं चेतोविमुत्तिं पञ्ञाविमुत्तिं दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्ञा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरति । इमेहि खो, भिक्खवे, सत्तहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु विनयधरो होती" ति ।

---

३. ततियविनयधरसुत्तं

१. "सत्तहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु विनयधरो होति । कतमेहि सत्तहि ? आपत्तिं जानाति, अनापत्तिं जानाति, लहुकं आपत्तिं जानाति, गरुकं आपत्तिं जानाति, विनये खो पन ठितो होति असंहीरो, चतुन्नं झानानं आभिचेतसिकानं दिट्ठधम्मसुखविहारानं निकामलाभी होति अकिच्छलाभी अकसिरलाभी, आसवानं खया अनासवं चेतोविमुत्तिं पञ्ञाविमुत्तिं दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्ञा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरति । इमेहि खो, भिक्खवे, सत्तहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु विनयधरो होती" ति ।

---

४. चतुत्थविनयधरसुत्तं

१. "सत्तहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु विनयधरो होति । कतमेहि सत्तहि ? आपत्तिं जानाति, अनापत्तिं जानाति, लहुकं आपत्तिं जानाति, गरुकं आपत्तिं जानाति, अनेकविहितं पुब्बेनिवासं अनुस्सरति, सेय्यथीदं – एकं पि जातिं द्वे पि जातियो ...पे०... इति साकारं सउद्देसं अनेकविहितं पुब्बेनिवासं अनुस्सरति, दिब्बेन चक्खुना विसुद्धेन अतिक्कन्तमानुसकेन यथाकम्मूपगे सत्ते पजानाति, आसवानं खया अना-
सवं चेतोविमुत्तिं पञ्ञाविमुत्तिं दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्ञा सच्छिकत्वा B. 506
उपसम्पज्ज विहरति । इमेहि खो, भिक्खवे, सत्तहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु विनयधरो होती" ति ।

---

५. पठमविनयधरसोभनसुत्तं

R. 142 १. "सत्तहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो[1] विनयधरो सोभति। कतमेहि सत्तहि? आपत्तिं जानाति, अनापत्तिं जानाति, लहुकं आपत्तिं जानाति, गरुकं आपत्तिं जानाति, सीलवा होति ...पे०.. समादाय सिक्खति सिक्खापदेसु, चतुन्नं झानानं आभिचेतसिकानं निकामलाभी होति अकिच्छलाभी अकसिरलाभी, आसवानं खया ...पे०... सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरति। इमेहि खो, भिक्खवे, सत्तहि धम्मेहि समन्नागतो विनयधरो सोभती" ति।

६. दुतियविनयधरसोभनसुत्तं

१. "सत्तहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो विनयधरो सोभति। कतमेहि सत्तहि? आपत्तिं जानाति, अनापत्तिं जानाति, लहुकं आपत्तिं जानाति, गरुकं आपत्तिं जानाति, उभयानि खो पनस्स पातिमोक्खानि वित्थारेन स्वागतानि होन्ति सुविभत्तानि सुप्पवत्तीनि सुविनिच्छितानि सुत्तसो अनुब्यञ्जनसो, चतुन्नं झानानं ..पे०.. अकसिरलाभी, आसवानं खया ...पे०... सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरति। इमेहि खो, भिक्खवे, सत्तहि धम्मेहि समन्नागतो विनयधरो सोभती" ति।

७. ततियविनयधरसोभनसुत्तं

१. "सत्तहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्ना॰तो विनयधरो सोभति। कतमेहि सत्तहि? आपत्तिं जानाति, अनापत्तिं जानाति, लहुकं आपत्तिं जानाति, गरुकं आपत्तिं जानाति, विनये खो पन ठितो होति असंहीरो, चतुन्नं झानानं .पे०.. अकसिरलाभी, आसवानं खया . पे० सच्छि-
R. 143 कत्वा उपसम्पज्ज विहरति। इमेहि खो, भिक्खवे, सत्तहि धम्मेहि समन्नागतो विनयधरो सोभती" ति।

८. चतुत्थविनयधरसोभनसुत्तं

B. 507 १. "सत्तहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो विनयधरो सोभति। कतमेहि सत्तहि? आपत्तिं जानाति, अनापत्तिं जानाति, लहुकं आपत्तिं जानाति, गरुकं आपत्तिं जानाति, अनेकविहितं पुब्बेनिवासं अनुस्सरति,

१ समन्नागतो भिक्खु – सी०, स्या०, रो०।

सेय्यथीदं – एकं पि जातिं द्वे पि जातियो ...पे०... इति साकारं सउद्देसं अनेकविहितं पुब्बेनिवासं अनुस्सरति, दिब्बेन चक्खुना विसुद्धेन अतिक्कन्तमानुसकेन ...पे०... आसवानं खया ...पे०... सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरति । इमेहि खो, भिक्खवे, सत्तहि धम्मेहि समन्नागतो विनयधरो सोभती" ति ।

९. सत्थुसासनसुत्तं

१. अथ खो आयस्मा उपालि येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो आयस्मा उपालि भगवन्तं एतदवोच –

२. "साधु मे, भन्ते, भगवा सङ्खित्तेन धम्मं देसेतु, यमहं भगवतो धम्मं सुत्वा एको वूपकट्ठो अप्पमत्तो आतापी पहितत्तो विहरेय्यं" ति ।

"ये खो त्वं, उपालि, धम्मे जानेय्यासि – 'इमे धम्मा न एकन्तनिब्बिदाय विरागाय निरोधाय उपसमाय अभिञ्ञाय सम्बोधाय निब्बानाय संवत्तन्ती' ति; एकंसेन, उपालि, धारेय्यासि – 'नेसो धम्मो नेसो विनयो नेतं सत्थुसासनं' ति । ये च खो त्वं, उपालि, धम्मे जानेय्यासि – 'इमे धम्मा एकन्तनिब्बिदाय विरागाय निरोधाय उपसमाय अभिञ्ञाय सम्बोधाय निब्बानाय संवत्तन्ती' ति; एकंसेन, उपालि, धारेय्यासि – 'एसो धम्मो एसो विनयो एतं सत्थुसासनं'" ति ।

१०. अधिकरणसमथसुत्तं

१. "सत्तिमे, भिक्खवे, अधिकरणसमथा धम्मा उप्पन्नुप्पन्नानं R. 144
अधिकरणानं समथाय वूपसमाय । कतमे सत्त ? सम्मुखाविनयो दातब्बो, सतिविनयो दातब्बो, अमूळ्हविनयो दातब्बो, पटिञ्ञातकरणं[1] दातब्बं, येभुय्यसिका दातब्बा, तस्सपापियसिका दातब्बा, तिणवत्थारको दातब्बो[1] । इमे खो, भिक्खवे, सत्त अधिकरणसमथा धम्मा उप्पन्नुप्पन्नानं अधिकरणानं समथाय वूपसमाया" ति । B. 508

विनयवग्गो अट्ठमो[2] ।

१–१. पतिञ्ञातकरण येभुय्यसिका तस्स पापियसिका तिणवत्थारको – स्या० ।
२ ततियो – स्या० ।

तस्सुद्दानं

चतुरो विनयधरा,[1] चतुरो[1] चेव सोभना[1] ।
सासनं[2] अधिकरण - समथेनट्ठमे दसा ति[2] ॥

---

९. समणवग्गो

१. भिक्खुसुत्तं

"सत्तन्नं, भिक्खवे, धम्मानं भिन्नत्ता भिक्खु होति । कतमेसं सत्तन्नं ? सक्कायदिट्ठि भिन्ना होति, विचिकिच्छा भिन्ना होति, सील-ब्बतपरामासो भिन्नो होति, रागो भिन्नो होति, दोसो भिन्नो होति, मोहो भिन्नो होति, मानो भिन्नो होति । इमेसं खो, भिक्खवे, सत्तन्न धम्मान भिन्नत्ता भिक्खु होती" ति ।

---

२. समणसुत्तं

१. सत्तन्नं, भिक्खवे, धम्मानं समितत्ता समणो होति . . पे०... ।

---

३. ब्राह्मणसुत्तं

१. बाहितत्ता ब्राह्मणो होति ...पे० . ।

---

४. सोत्तियसुत्तं

१. निस्सुतत्ता[3] सोत्तियो[4] होति . . पे०... ।

---

५. न्हातकसुत्तं

B 509 १ न्हातत्ता[5] न्हातको[5] होति पे०... ।

१-१ चतुरो विनयधरसोभना होन्ति – सी०, रो० । २-२ सासन अट्ठमवग्गो दस पालि अधिकरणसमथेना ति – सी०; सासन अट्ठमवग्गो दस पाळि अधिकरणसमथेना ति – रो० । ३ निस्सुतत्ता – स्या०, रो० । ४ सोतिको – स्या०, सोत्थिको – रो० । ५-५ नहातत्ता नहातको – सी०, स्या०; निनहातत्ता नहातको – रो० ।

६. वेदगूसुत्तं

१. विदितत्ता वेदगू होति ...पे०... । R. 145

---

७. अरियसुत्तं[1]

१. आरकत्ता[2] अरियो होति ...पे०... ।

---

८. अरहासुत्तं

१. "आरकत्ता अरहा होति । कतमेसं सत्तन्नं ? सक्कायदिट्ठि आरका होति, विचिकिच्छा आरका होति, सीलब्बतपरामासो आरको होति, रागो आरको होति, दोसो आरको होति, मोहो आरको होति, मानो आरको होति । इमेसं खो, भिक्खवे, सत्तन्नं धम्मानं आरकत्ता अरहा होती" ति ।

---

९. असद्धम्मसुत्तं

१. "सत्तिमे, भिक्खवे, असद्धम्मा । कतमे सत्त ? अस्सद्धो होति, अहिरिको होति, अनोत्तप्पी[3] होति, अप्पस्सुतो होति, कुसीतो होति, मुट्ठस्सति होति, दुप्पञ्ञो होति । इमे खो, भिक्खवे, सत्त असद्धम्मा" ति ।

---

१०. सद्धम्मसुत्तं

१. "सत्तिमे, भिक्खवे, सद्धम्मा । कतमे सत्त ? सद्धो होति, हिरीमा होति, ओत्तप्पी होति, बहुस्सुतो होति, आरद्धविरियो होति, सतिमा होति, पञ्ञवा होति । इमे खो, भिक्खवे, सत्त सद्धम्मा" ति ।

समणवग्गो नवमो ।

तस्सुद्दानं

भिक्खुं समणो ब्राह्मणो, सोत्तियो चेव न्हातको । B 510
वेदगू अरियो अरहा, असद्धम्मा च सद्धम्मा ति ।।

---

१ स्या० पोत्थके इदं सुत्तं न दिस्सति । २. अरहत्ता – सी०; अरीहतत्ता – रो० ।
३. अनोत्तापी – सी० ।

१०. आहुनेय्यवग्गो

१ "सत्तिमे, भिक्खवे, पुग्गला आहुनेय्या ...पे०.. दक्खिणेय्या अञ्जलिकरणीया अनुत्तरं पुञ्ञक्खेत्तं लोकस्स । कतमे सत्त ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो चक्खुस्मिं अनिच्चानुपस्सी विहरति अनिच्चसञ्ञी अनिच्चपटिसंवेदी सततं समितं अब्बोकिण्णं चेतसा अधिमुच्चमानो पञ्ञाय परियोगाहमानो । सो आसवानं खया अनासवं चेतो-
R 146 विमुत्तिं पञ्ञाविमुत्तिं दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्ञा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरति । अयं खो, भिक्खवे, पठमो पुग्गलो आहुनेय्यो पाहुनेय्यो ...पे०... अनुत्तरं पुञ्ञक्खेत्तं लोकस्स ।

"पुन च परं, भिक्खवे, इधेकच्चो पुग्गलो चक्खुस्मिं अनिच्चानुपस्सी विहरति अनिच्चसञ्ञी अनिच्चपटिसंवेदी सततं समितं अब्बोकिण्णं चेतसा अधिमुच्चमानो पञ्ञाय परियोगाहमानो । तस्स अपुब्बं अचरिमं आसवपरियादानं च होति जीवितपरियादानं च । अयं, भिक्खवे, दुतियो पुग्गलो आहुनेय्यो ...पे०... अनुत्तरं पुञ्ञक्खेत्तं लोकस्स ।

"पुन च परं, भिक्खवे, इधेकच्चो पुग्गलो चक्खुस्मिं अनिच्चानुपस्सी विहरति अनिच्चसञ्ञी अनिच्चपटिसंवेदी सततं समितं अब्बोकिण्णं चेतसा अधिमुच्चमानो पञ्ञाय परियोगाहमानो । सो पञ्चन्नं ओरम्भागियानं संयोजनानं परिक्खया अन्तरापरिनिब्बायी होति ...पे०.. उपहच्चपरिनिब्बायी होति ...पे०... असङ्खारपरिनिब्बायी होति ...पे०... ससङ्खारपरिनिब्बायी होति ...पे०.. उद्धंसोतो होति अकनिट्ठगामी । अयं, भिक्खवे, सत्तमो पुग्गलो आहुनेय्यो ..पे०... अनुत्तरं पुञ्ञक्खेत्तं लोकस्स । इमे खो, भिक्खवे, सत्त पुग्गला आहुनेय्या पाहुनेय्या दक्खिणेय्या अञ्जलिकरणीया अनुत्तरं पुञ्ञक्खेत्तं लोकस्सा" ति ।

B 511 २–८. सत्तिमे, भिक्खवे, पुग्गला आहुनेय्या पाहुनेय्या ..पे०... अनुत्तरं पुञ्ञक्खेत्तं लोकस्स । कतमे सत्त ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो चक्खुस्मिं दुक्खानुपस्सी विहरति ..पे० चक्खुस्मिं अनत्तानुपस्सी विहरति ... पे०. चक्खुस्मिं खयानुपस्सी विहरति .. पे० . चक्खुस्मिं वयानुपस्सी विहरति ... पे०... चक्खुस्मिं विरागानुपस्सी विहरति ..पे०... चक्खुस्मिं निरोधानुपस्सी विहरति पे० चक्खुस्मिं पटिनिस्सग्गानुपस्सी विहरति ...पे०... ।

९–४८. सोतस्मिं ... पे०... घानस्मिं ... जिव्हाय ... कायस्मिं ... मनस्मिं ... पे०... ।

४९–९६. रूपेसु ... पे०... सद्देसु ... गन्धेसु ... रसेसु ... फोट्ठब्बेसु ... धम्मेसु ... पे०... । R. 147

९७–१४४. चक्खुविञ्ञाणे ... पे०... सोतविञ्ञाणे ... घानविञ्ञाणे ... जिव्हाविञ्ञाणे ... कायविञ्ञाणे ... मनोविञ्ञाणे ... पे०... ।

१४५–९२. चक्खुसम्फस्से ... पे०... सोतसम्फस्से ... घानसम्फस्से ... जिव्हासम्फस्से ... कायसम्फस्से ... मनोसम्फस्से ... पे०... ।

१९३–२४०. चक्खुसम्फस्सजाय वेदनाय ... पे०... सोतसम्फस्सजाय वेदनाय ... घानसम्फस्सजाय वेदनाय ... जिव्हासम्फस्सजाय वेदनाय ... कायसम्फस्सजाय वेदनाय ... मनोसम्फस्सजाय वेदनाय ... पे०... ।

२४१–८८. रूपसञ्ञाय ... पे०... सद्दसञ्ञाय ... गन्धसञ्ञाय ... रससञ्ञाय ... फोट्ठब्बसञ्ञाय ... धम्मसञ्ञाय ... पे०... ।

२८९–३३६. रूपसञ्चेतनाय ... पे०... सद्दसञ्चेतनाय ... गन्धसञ्चेतनाय ... रससञ्चेतनाय ... फोट्ठब्बसञ्चेतनाय ... धम्मसञ्चेतनाय ... पे०... ।

३३७–८४. रूपतण्हाय ... पे०... सद्दतण्हाय ... गन्धतण्हाय ... रसतण्हाय ... फोट्ठब्बतण्हाय ... धम्मतण्हाय ... पे०... ।

३८५–४३२. रूपवितक्के ... पे०... सद्दवितक्के ... गन्धवितक्के ... रसवितक्के ... फोट्ठब्बवितक्के ... धम्मवितक्के ... पे०... ।

४३३–८०. रूपविचारे ... पे०... सद्दविचारे ... गन्धविचारे ... रसविचारे ... फोट्ठब्बविचारे ... धम्मविचारे ... पे०... ।

४८१–५२८. "पञ्चक्खन्धे[1] ... पे०... रूपक्खन्धे ... वेदनाक्खन्धे ... सञ्ञाक्खन्धे ... सङ्खारक्खन्धे ... विञ्ञाणक्खन्धे अनिच्चानुपस्सी विहरति ... पे०... दुक्खानुपस्सी विहरति ... अनत्तानुपस्सी विहरति ... खयानुपस्सी विहरति ... वयानुपस्सी विहरति ... विरागानुपस्सी विहरति ... निरोधानुपस्सी विहरति ... पटिनिस्सग्गानुपस्सी विहरति ... पे०... लोकस्सा[2]" ति । B. 512

आहुनेय्यवग्गो दसमो ।

---

१. सी०, स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । २. सी०, स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि ।

तस्सुद्दानं

[1]छद्वारारम्मणेस्वेत्थ, विञ्ञाणेसु च फस्सेसु ।
वेदनासु च द्वारस्स, सुत्ता होन्ति विसुं अट्ठ ॥
सञ्ञा सञ्चेतना तण्हा, वितक्केसु विचारे च ।
गोचरस्स विसुं अट्ठ, पञ्चक्खन्धे च पच्चेके ॥
सोळसस्वेत्थ मूलेसु, अनिच्चं दुक्खमनत्ता ।
खया वया विरागा च, निरोधा पटिनिस्सग्गा ॥
कमं अट्ठानुपस्सना, योजेत्वान विसुं विसुं ।
सम्पिण्डितेसु सब्बेसु, होन्ति पञ्च सतानि च ।
अट्ठवीसति सुत्तानि, आहुनेय्ये च वग्गिके[1] ॥

——०——

११. रागपेय्यालं

R. 148 १. "रागस्स, भिक्खवे, अभिञ्ञाय सत्त धम्मा भावेतब्बा । कतमे सत्त? सतिसम्बोज्झङ्गो ..पे०.. उपेक्खासम्बोज्झङ्गो – रागस्स, भिक्खवे, अभिञ्ञाय इमे सत्त धम्मा भावेतब्बा" ति ।

२. "रागस्स, भिक्खवे, अभिञ्ञाय सत्त धम्मा भावेतब्बा । कतमे सत्त? अनिच्चसञ्ञा, अनत्तसञ्ञा, असुभसञ्ञा, आदीनवसञ्ञा, पहानसञ्ञा, विरागसञ्ञा, निरोधसञ्ञा – रागस्स, भिक्खवे, अभिञ्ञाय इमे सत्त धम्मा भावेतब्बा" ति ।

B. 513 ३. "रागस्स, भिक्खवे, अभिञ्ञाय सत्त धम्मा भावेतब्बा । कतमे सत्त? असुभसञ्ञा, मरणसञ्ञा, आहारे पटिकूलसञ्ञा[2], सब्बलोके अनभिरतसञ्ञा, अनिच्चसञ्ञा, अनिच्चे दुक्खसञ्ञा, दुक्खे अनत्तसञ्ञा – रागस्स, भिक्खवे, अभिञ्ञाय इमे सत्त धम्मा भावेतब्बा" ति ।

४–३०. "रागस्स, भिक्खवे, परिञ्ञाय ...पे०... परिक्खयाय ... पहानाय ... खयाय ... वयाय ... विरागाय ... निरोधाय ... चागाय ...पे०... पटिनिस्सग्गाय इमे सत्त धम्मा भावेतब्बा" ति ।

३१–५१०. "दोसस्स ...पे०... मोहस्स ... कोधस्स ... उपनाहस्स ... मक्खस्स ... पळासस्स[3] ... इस्साय ... मच्छरियस्स ... मायाय ...

१–१ इमा उद्दानगाथायो सी०, स्या०, रो० पोत्थकेसु न दिस्सन्ति । २ पटिकूलसञ्ञा – सी०, स्या०, रो० । ३ पलासस्स – सी०, स्या० ।

साठेय्यस्स ... थम्भस्स ... सारम्भस्स ... मानस्स ... अतिमानस्स ... मदस्स ... पमादस्स ... अभिञ्ञाय ... पे०... परिञ्ञाय ... परिक्खयाय ... पहानाय ... खयाय ... वयाय ... विरागाय ... निरोधाय ... चागाय ... पटिनिस्सग्गाय ... पे०. . इमे सत्त धम्मा भावेतब्बा" ति ।

इदमवोच भगवा । अत्तमना ते भिक्खु भगवतो भासितं अभि- R. 149
नन्दुं ति ।

रागपेय्यालं निट्ठितं ।

सत्तकनिपातो[1] निट्ठितो[1] ।

——:०:——

१–१ सत्तकनिपातपालि निट्ठिता – म०; ० समत्तो – सी०, रो० ।

८. अट्ठकनिपातो

१. मेत्तावग्गो

१. मेत्तासुत्तं

B.vol III, 1, R. 150 १. एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथपिण्डिकस्स आरामे । तत्र खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि – "भिक्खवो" ति । "भदन्ते" ति ते भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसुं । भगवा एतदवोच –

२. "मेत्ताय, भिक्खवे, चेतोविमुत्तिया आसेविताय भाविताय बहुलीकताय यानीकताय वत्थुकताय अनुट्ठिताय परिचिताय सुसमारद्धाय अट्ठानिसंसा पाटिकङ्खा । कतमे अट्ठ ? सुखं सुपति, सुखं पटिबुज्झति, न पापकं सुपिनं पस्सति, मनुस्सानं पियो होति, अमनुस्सानं पियो होति, देवता रक्खन्ति, नास्स अग्गि वा विसं वा सत्थं वा कमति, उत्तरिं अप्पटिविज्झन्तो ब्रह्मलोकूपगो होति । मेत्ताय, भिक्खवे, चेतोविमुत्तिया आसेविताय भाविताय बहुलीकताय यानिकताय वत्थुकताय अनुट्ठिताय परिचिताय सुसमारद्धाय इमे अट्ठानिसंसा पाटिकङ्खा ति ।

B. 2 "यो च मेत्तं भावयति, अप्पमाणं पटिस्सतो[1] ।
तनू संयोजना होन्ति, पस्सतो उपधिक्खयं ॥

R. 151 "एकं पि चे पाणमदुट्ठचित्तो,
मेत्तायति कुसली[2] तेन होति ।
सब्बे च[3] पाणे मनसानुकम्पी[4],
पहूतमरियो पकरोति पुञ्ञं ॥

"ये सत्तसण्डं पथविं[5] विजेत्वा[6],
राजिसयो[7] यजमाना अनुपरियगा[8] ।
सस्समेधं[9] पुरिसमेधं,
सम्मापासं वाजपेय्यं निरग्गळं[10] ॥

१. पतिस्सतो – सी० । २ कुसल – स्या० । ३ व – सी०, स्या०, रो० । ४ मनसानुकम्पि – स्या०, रो० । ५ पठविं – सी०, स्या०, रो० । ६ जिनित्वा – सी०, स्या० । ७ राजिस्सयो – स्या०; राजीसयो – रो० । ८. अनुचारिगा – स्या०, नुपरिययथा – रो० । ९. अस्समेध – रो० । १०. निरग्गल – सी० ।

"मेत्तस्स चित्तस्स सुभावितस्स,
कलं पि ते नानुभवन्ति सोळसिं[1] ।
चन्दप्पभा तारगणा व सब्बे,
यथा[2] न अग्घन्ति कलं पि सोळसिं[2] ।।
"यो न हन्ति[3] न घातेति, न जिनाति न जापये ।
मेत्तंसो[4] सब्बभूतानं, वेरं तस्स न केनची" ति ।।

२. पञ्ञासुत्तं

१. "अट्ठिमे, भिक्खवे, हेतू अट्ठ पच्चया आदिब्रह्मचरियिकाय पञ्ञाय अप्पटिलद्धाय पटिलाभाय, पटिलद्धाय भिय्योभावाय वेपुल्लाय भावनाय पारिपूरिया संवत्तन्ति । कतमे अट्ठ? इध, भिक्खवे, भिक्खु सत्थारं उपनिस्साय विहरति अञ्ञतरं वा गरुट्ठानियं[5] सब्रह्मचारिं, यत्थस्स तिब्बं हिरोत्तप्पं पच्चुपट्ठितं होति पेमं च गारवो च । अयं, भिक्खवे, पठमो हेतु पठमो पच्चयो आदिब्रह्मचरियिकाय पञ्ञाय अप्पटिलद्धाय पटिलाभाय, पटिलद्धाय भिय्योभावाय वेपुल्लाय भावनाय पारिपूरिया संवत्तति ।

२. "सो तं सत्थारं उपनिस्साय विहरन्तो[6] अञ्ञतरं वा R. 152
गरुट्ठानियं सब्रह्मचारिं, यत्थस्स तिब्बं हिरोत्तप्पं पच्चुपट्ठितं होति पेमं
च गारवो च, ते कालेन कालं उपसङ्कमित्वा परिपुच्छति परि- B. 3
पञ्हति – 'इदं, भन्ते, कथं, इमस्स को अत्थो' ति ? तस्स ते आयस्मन्तो अविवटं चेव विवरन्ति[7], अनुत्तानीकतं च उत्तानीकरोन्ति, अनेकविहितेसु च कङ्खाठानियेसु धम्मेसु कङ्खं पटिविनोदेन्ति । अयं, भिक्खवे, दुतियो हेतु दुतियो पच्चयो आदिब्रह्मचरियिकाय पञ्ञाय अप्पटिलद्धाय पटिलाभाय, पटिलद्धाय भिय्योभावाय वेपुल्लाय भावनाय पारिपूरिया संवत्तति ।

३. "सो तं धम्मं सुत्वा द्वयेन वूपकासेन सम्पादेति – कायवूपकासेन च चित्तवूपकासेन च । अयं, भिक्खवे, ततियो हेतु ततियो पच्चयो आदिब्रह्मचरियिकाय पञ्ञाय अप्पटिलद्धाय पटिलाभाय, पटिलद्धाय भिय्योभावाय वेपुल्लाय भावनाय पारिपूरिया संवत्तति ।

---

१. सोळसिं – सी० । २–२ सी०, स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ३ हनति – सी०, स्या० । ४ मेत्तसो – स्या० । ५ गरुट्ठानिकं – सी० । ६. विहरति – सी०, स्या० । ७. विवटन्ति – स्या० ।

४. "सीलवा होति, पातिमोक्खसंवरसंवुतो विहरति आचारगोचरसम्पन्नो अणुमत्तेसु वज्जेसु भयदस्सावी, समादाय सिक्खति सिक्खापदेसु । अयं, भिक्खवे, चतुत्थो हेतु चतुत्थो पच्चयो आदिब्रह्मचरियिकाय पञ्ञाय अप्पटिलद्धाय पटिलाभाय, पटिलद्धाय भिय्योभावाय वेपुल्लाय भावनाय पारिपूरिया संवत्तति ।

५. "बहुस्सुतो होति सुतधरो सुतसन्निचयो । ये ते धम्मा आदिकल्याणा मज्झेकल्याणा परियोसानकल्याणा सात्थं सब्यञ्जनं[1] केवलपरिपुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं अभिवदन्ति, तथारूपास्स धम्मा बहुस्सुता होन्ति धाता[2] वचसा परिचिता मनसानुपेक्खिता दिट्ठिया सुप्पटिविद्धा । अयं, भिक्खवे, पञ्चमो हेतु पञ्चमो पच्चयो आदिब्रह्मचरियिकाय पञ्ञाय अप्पटिलद्धाय पटिलाभाय, पटिलद्धाय भिय्योभावाय वेपुल्लाय भावनाय पारिपूरिया संवत्तति ।

R. 153 ६. "आरद्धविरियो विहरति अकुसलानं धम्मानं पहानाय, कुसलानं धम्मानं उपसम्पदाय, थामवा दळ्हपरक्कमो अनिक्खित्तधुरो कुसलेसु धम्मेसु । अयं, भिक्खवे, छट्ठो हेतु छट्ठो पच्चयो आदिब्रह्मचरियिकाय पञ्ञाय अप्पटिलद्धाय पटिलाभाय, पटिलद्धाय भिय्योभावाय वेपुल्लाय भावनाय पारिपूरिया संवत्तति ।

B. 4 ७. "सङ्घगतो खो पन अनानाकथिको होति अतिरच्छानकथिको । सामं वा धम्मं भासति परं वा अज्झेसति अरियं वा तुण्हीभावं नातिमञ्ञति । अयं, भिक्खवे, सत्तमो हेतु सत्तमो पच्चयो आदिब्रह्मचरियिकाय पञ्ञाय अप्पटिलद्धाय पटिलाभाय, पटिलद्धाय भिय्योभावाय वेपुल्लाय भावनाय पारिपूरिया संवत्तति ।

८. "पञ्चसु खो पन उपादानक्खन्धेसु उदयब्बयानुपस्सी विहरति – 'इति रूपं, इति रूपस्स समुदयो, इति रूपस्स अत्थङ्गमो, इति वेदना, इति वेदनाय समुदयो, इति वेदनाय अत्थङ्गमो; इति सञ्ञा ...पे०... इति सङ्खारा ... इति विञ्ञाणं, इति विञ्ञाणस्स समुदयो, इति विञ्ञाणस्स अत्थङ्गमो' ति । अयं, भिक्खवे, अट्ठमो हेतु अट्ठमो पच्चयो आदिब्रह्मचरियिकाय पञ्ञाय अपटिलद्धाय पटिलाभाय, पटिलद्धाय भिय्योभावाय वेपुल्लाय भावनाय पारिपूरिया संवत्तति ।

---

१. सब्यञ्जन – सी०, रो० । २. धता – सी०, स्या०, रो० ।

९. "तमेनं सब्रह्मचारी एवं सम्भावेन्ति[1] – 'अयं[2] खो[2] आयस्मा सत्थारं उपनिस्साय विहरति अञ्ञतरं वा गरुट्ठानियं सब्रह्मचारिं, यत्थस्स तिब्बं हिरोत्तप्पं पच्चुपट्ठितं होति पेमं च गारवो च। अद्धा अयमायस्मा जानं जानाति पस्सं पस्सती' ति! अयं पि धम्मो पियत्ताय[3] गरुत्ताय[3] भावनाय सामञ्ञाय एकीभावाय संवत्तति।

१०. "'तं खो पनायमायस्मा सत्थारं उपनिस्साय विहरन्तो अञ्ञतरं वा गरुट्ठानियं सब्रह्मचारिं, यत्थस्स तिब्बं हिरोत्तप्पं पच्चुपट्ठितं होति पेमं च गारवो च, ते[4] कालेन कालं उपसङ्कमित्वा परिपुच्छति R. 154 परिपञ्हति – इदं, भन्ते, कथं; इमस्स को अत्थो ति? तस्स ते आयस्मन्तो अविवटं चेव विवरन्ति, अनुत्तानीकतं च उत्तानीकरोन्ति, अनेकविहितेसु च कङ्खाठानियेसु धम्मेसु कङ्खं पटिविनोदेन्ति। अद्धा अयमायस्मा जानं जानाति पस्सं पस्सती' ति! अयं पि धम्मो पियत्ताय गरुत्ताय भावनाय सामञ्ञाय एकीभावाय संवत्तति।

११. "'तं खो पनायमायस्मा धम्मं सुत्वा द्वयेन[5] वूपकासेन सम्पादेति – कायवूपकासेन च चित्तवूपकासेन च। अद्धा अयमायस्मा जानं जानाति पस्सं पस्सती' ति! अयं पि धम्मो पियत्ताय गरुत्ताय भावनाय सामञ्ञाय एकीभावाय संवत्तति।

१२. "'सीलवा खो पनायमायस्मा पातिमोक्खसंवरसंवुतो विहरति B. 5 आचारगोचरसम्पन्नो अणुमत्तेसु वज्जेसु भयदस्सावी, समादाय सिक्खति सिक्खापदेसु। अद्धा अयमायस्मा जानं जानाति पस्सं पस्सती' ति! अयं पि धम्मो पियत्ताय गरुत्ताय भावनाय सामञ्ञाय एकीभावाय संवत्तति।

१३. "'बहुस्सुतो खो पनायमायस्मा सुतधरो सुतसन्निचयो। ये ते धम्मा आदिकल्याणा मज्झेकल्याणा परियोसानकल्याणा सात्थं सब्यञ्जनं केवलपरिपुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं अभिवदन्ति, तथारूपास्स धम्मा बहुस्सुता होन्ति धाता वचसा परिचिता मनसानुपेक्खिता दिट्ठिया सुप्पटिविद्धा। अद्धा अयमायस्मा जानं जानाति पस्सं पस्सती' ति! अयं पि धम्मो पियत्ताय गरुत्ताय भावनाय सामञ्ञाय एकीभावाय संवत्तति।

१. सम्भावयन्ति – सी०। २–२. स्या० पोत्थके नत्थि। ३–३. पियताय गरुताय – स्या०। ४. सो – सी०, स्या०। ५. येन – सी०।

१४. "आरद्धविरियो खो पनायमायस्मा विहरति अकुसलानं धम्मानं पहानाय, कुसलानं धम्मानं उपसम्पदाय, थामवा दळ्हपरक्कमो अनिक्खित्तधुरो कुसलेसु धम्मेसु। अद्धा अयमायस्मा जानं जानाति पस्सं पस्सती' ति! अयं पि धम्मो पियत्ताय गरुत्ताय भावनाय सामञ्ञाय एकीभावाय संवत्तति।

R. 155 १५. "सङ्घगतो खो पनायमायस्मा अनानाकथिको होति अतिरच्छानकथिको। सामं वा धम्मं भासति परं वा अज्झेसति अरियं वा तुण्हीभावं नातिमञ्ञति। अद्धा अयमायस्मा जानं जानाति पस्सं पस्सती' ति! अयं पि धम्मो पियत्ताय गरुत्ताय भावनाय सामञ्ञाय एकीभावाय संवत्तति।

१६. "पञ्चसु खो पनायमायस्मा उपादानक्खन्धेसु उदयब्बयानुपस्सी विहरति – इति रूपं, इति रूपस्स समुदयो, इति रूपस्स अत्थङ्गमो; इति वेदना ... पे०... इति सञ्ञा ... इति सङ्खारा ... इति विञ्ञाणं, इति विञ्ञाणस्स समुदयो, इति विञ्ञाणस्स अत्थङ्गमो ति। अद्धा अयमायस्मा जानं जानाति पस्सं पस्सती' ति! अयं पि धम्मो पियत्ताय गरुत्ताय भावनाय सामञ्ञाय एकीभावाय संवत्तति।

१७. "इमे खो, भिक्खवे, अट्ठ हेतू अट्ठ पच्चया आदिब्रह्मचरियिकाय पञ्ञाय अप्पटिलद्धाय पटिलाभाय, पटिलद्धाय भिय्योभावाय वेपुल्लाय भावनाय पारिपूरिया संवत्तन्ती" ति।

---

३. पठमअप्पियसुत्तं

B 6 १. "अट्ठहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु सब्रह्मचारीनं अप्पियो च होति अमनापो च अगरु च अभावनीयो च। कतमेहि अट्ठहि? इध, भिक्खवे, भिक्खु अप्पियपसंसी च होति, पियगरही च, लाभकामो च, सक्कारकामो च, अहिरिको[1] च, अनोत्तप्पी च, पापिच्छो च, मिच्छादिट्ठि च। इमेहि खो, भिक्खवे, अट्ठहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु सब्रह्मचारीनं अप्पियो च होति अमनापो च अगरु च अभावनीयो च।

२. "अट्ठहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु सब्रह्मचारीनं पियो च होति मनापो च गरु च भावनीयो च। कतमेहि अट्ठहि?

---

१. अहिरियो – स्या०।

इध, भिक्खवे, भिक्खु न अप्पियपसंसी च होति, न पियगरही च, न लाभकामो च, न सक्कारकामो च, हिरीमा च होति, ओत्तप्पी च, अप्पिच्छो च, सम्मादिट्ठि च। इमेहि खो, भिक्खवे, अट्ठहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु सब्रह्मचारीनं पियो च होति मनापो च गरु च भावनीयो चा" ति। R 156

---

४. दुतियअप्पियसुत्तं

१. "अट्ठहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु सब्रह्मचारीनं अप्पियो च होति अमनापो च अगरु च अभावनियो च। कतमेहि अट्ठहि? इध, भिक्खवे, भिक्खु लाभकामो च होति, सक्कारकामो च, अनवञ्ञत्तिकामो च, अकालञ्ञू च, अमत्तञ्ञू च, असुचि च, बहुभाणी च, अक्कोसकपरिभासको च सब्रह्मचारीनं। इमेहि खो, भिक्खवे, अट्ठहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु सब्रह्मचारीनं अप्पियो च होति अमनापो च अगरु च अभावनीयो च।

२. "अट्ठहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु सब्रह्मचारीनं पियो च होति मनापो च गरु च भावनीयो च। कतमेहि अट्ठहि? इध, भिक्खवे, भिक्खु न लाभकामो च होति, न सक्कारकामो च, न अनवञ्ञत्तिकामो च, कालञ्ञू च, मत्तञ्ञू च, सुचि च, न बहुभाणी च, अनक्कोसकपरिभासको च सब्रह्मचारीनं। इमेहि खो, भिक्खवे, अट्ठहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु सब्रह्मचारीनं पियो च होति मनापो च गरु च भावनियो चा" ति।

---

५. पठमलोकधम्मसुत्तं

१. "अट्ठिमे, भिक्खवे, लोकधम्मा लोकं अनुपरिवत्तन्ति, लोको B 7
च अट्ठ लोकधम्मे अनुपरिवत्तति। कतमे अट्ठ? लाभो च, अलाभो R 157
च, यसो च, अयसो च, निन्दा च, पसंसा च, सुखं च, दुक्खं च – इमे खो, भिक्खवे, अट्ठ लोकधम्मा लोकं अनुपरिवत्तन्ति, लोको च इमे अट्ठ लोकधम्मे अनुपरिवत्तती ति।

"लाभो अलाभो च यसायसो च,
निन्दा पसंसा च सुखं दुखं च।
एते अनिच्चा मनुजेसु धम्मा,
असस्सता विपरिणामधम्मा॥

"एते च ञत्वा सतिमा सुमेधो,
अवेक्खति विपरिणामधम्मे ।
इट्ठस्स धम्मा न मथेन्ति चित्तं,
अनिट्ठतो नो पटिघातमेति ॥

"तस्सानुरोधा अथवा विरोधा,
विधूपिता अत्थङ्गता[1] न सन्ति ।
पदं च ञत्वा विरजं असोकं,
सम्मप्पजानाति भवस्स पारगू" ति ॥

---

६. दुतियलोकधम्मसुत्तं

१. "अट्ठिमे, भिक्खवे, लोकधम्मा लोकं अनुपरिवत्तन्ति, लोको च अट्ठ लोकधम्मे अनुपरिवत्तति । कतमे अट्ठ ? लाभो च, अलाभो च, यसो च, अयसो च, निन्दा च, पसंसा च, सुखं च, दुक्खं च – इमे खो, भिक्खवे, अट्ठ लोकधम्मा लोकं अनुपरिवत्तन्ति, लोको च इमे अट्ठ लोकधम्मे अनुपरिवत्तति ।

२. "अस्सुतवतो, भिक्खवे, पुथुज्जनस्स उप्पज्जति लाभो पि अलाभो पि यसो पि अयसो पि निन्दा पि पसंसा पि सुखं पि दुक्खं पि; सुतवतो पि, भिक्खवे, अरियसावकस्स उप्पज्जति लाभो पि अलाभो पि यसो पि अयसो पि निन्दा पि पसंसा पि सुख पि दुक्खं पि । तत्र,
R. 158 भिक्खवे, को विसेसो को अधिप्पयासो[2] किं नानाकरणं[3] सुतवतो अरियसावकस्स अस्सुतवता पुथुज्जनेना" ति ?

B. 8 "भगवम्मूलका नो, भन्ते, धम्मा भगवन्नेत्तिका भगवम्पटिसरणा । साधु वत, भन्ते, भगवन्तंयेव पटिभातु एतस्स भासितस्स अत्थो । भगवतो सुत्वा भिक्खू धारेस्सन्ती" ति ।

३. "तेन हि, भिक्खवे, सुणाथ, साधुकं मनसि करोथ; भासिस्सामी" ति । "एवं, भन्ते" ति खो ते भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसुं । भगवा एतदवोच – "अस्सुतवतो, भिक्खवे, पुथुज्जनस्स उप्पज्जति लाभो । सो न इति पटिसञ्चिक्खति – 'उप्पन्नो खो मे अयं लाभो; सो च खो अनिच्चो दुक्खो विपरिणामधम्मो' ति यथाभूतं नप्पजानाति ।

---

१ अत्तगता – सी०; अत्थगता – स्या०, रो० । २ अधिप्पायो – सी०; अधिप्पायसो – स्या०; अधिप्पायोसो – रो० । ३. नानाकरण – सी० ।

उप्पज्जति अलाभो ...पे०... उप्पज्जति यसो ... उप्पज्जति अयसो ... उप्पज्जति निन्दा ... उप्पज्जति पसंसा ... उप्पज्जति सुखं ... उप्पज्जति दुक्खं । सो न इति पटिसञ्चिक्खति – 'उप्पन्नं खो मे इदं दुक्खं; तं च खो अनिच्चं दुक्खं विपरिणामधम्मं' ति यथाभूतं नप्पजानाति ।

४. "तस्स लाभो पि चित्तं परियादाय तिट्ठति, अलाभो पि चित्तं परियादाय तिट्ठति, यसो पि चित्तं परियादाय तिट्ठति, अयसो पि चित्तं परियादाय तिट्ठति, निन्दा पि चित्तं परियादाय तिट्ठति, पसंसा पि चित्तं परियादाय तिट्ठति, सुखं पि चित्तं परियादाय तिट्ठति, दुक्खं पि चित्तं परियादाय तिट्ठति । सो उप्पन्नं लाभं अनुरुज्झति, अलाभे पटिविरुज्झति; उप्पन्नं यसं अनुरुज्झति, अयसे पटिविरुज्झति; उप्पन्नं पसंसं अनुरुज्झति, निन्दाय पटिविरुज्झति; उप्पन्नं सुखं अनुरुज्झति, दुक्खे पटिविरुज्झति । सो एवं अनुरोधविरोधसमापन्नो न परिमुच्चति जातिया जराय मरणेन सोकेहि परिदेवेहि दुक्खेहि दोमनस्सेहि उपायासेहि । 'न परिमुच्चति दुक्खस्मा' ति वदामि ।

५. "सुतवतो च खो, भिक्खवे, अरियसावकस्स उप्पज्जति लाभो । सो इति पटिसञ्चिक्खति – 'उप्पन्नो खो मे अयं लाभो; सो च खो अनिच्चो दुक्खो विपरिणामधम्मो' ति यथाभूतं पजानाति । उप्पज्जति अलाभो ...पे०... उप्पज्जति यसो ... उप्पज्जति अयसो ... R. 159
उपज्जति निन्दा ... उप्पज्जति पसंसा ... उप्पज्जति सुखं ... उप्पज्जति दुक्खं । सो इति पटिसञ्चिक्खति – 'उप्पन्नं खो मे इदं दुक्खं; तं च खो अनिच्चं दुक्खं विपरिणामधम्मं' ति यथाभूतं पजानाति ।

६. "तस्स लाभो पि चित्तं न परियादाय तिट्ठति, अलाभो पि B. 9
चित्तं न परियादाय तिट्ठति, यसो पि चित्तं न परियादाय तिट्ठति, अयसो पि चित्तं न परियादाय तिट्ठति, निन्दा पि चित्तं न परियादाय तिट्ठति, पसंसा पि चित्तं न परियादाय तिट्ठति, सुखं पि चित्तं न परियादाय तिट्ठति, दुक्खं पि चित्तं न परियादाय तिट्ठति । सो उप्पन्नं लाभं नानुरुज्झति, अलाभे नप्पटिविरुज्झति; उप्पन्नं यसं नानुरुज्झति, अयसे नप्पटिविरुज्झति; उप्पन्नं पसंसं नानुरुज्झति, निन्दाय नप्पटिविरुज्झति; उप्पन्नं सुखं नानुरुज्झति, दुक्खे नप्पटिविरुज्झति । सो एवं अनुरोधविरोधविप्पहीनो परिमुच्चति जातिया जराय मरणेन सोकेहि परिदेवेहि दुक्खेहि दोमनस्सेहि उपायासेहि । 'परिमुच्चति दुक्खस्मा' ति वदामि ।

अयं खो, भिक्खवे, विसेसो अयं अधिप्पयासो इदं नानाकरणं सुतवतं अरियसावकस्स अस्सुतवता पुथुज्जनेना ति ।

"लाभो अलाभो च यसायसो च,
निन्दा पसंसा च सुखं दुखं च ।
एते अनिच्चा मनुजेसु धम्मा,
असस्सता विपरिणामधम्मा ॥

"एते च ञत्वा सतिमा सुमेधो,
अवेक्खति विपरिणामधम्मे ।
इट्ठस्स धम्मा न मथेन्ति चित्तं,
अनिट्ठतो नो पटिघातमेति ॥

R. 160 "तस्सानुरोधा अथ वा विरोधा,
विधूपिता अत्थङ्गता न सन्ति ।
पदं च ञत्वा विरजं असोकं,
सम्मप्पजानाति भवस्स पारगू" ति ॥

---

७. देवदत्तविपत्तिसुत्तं

१. एकं समयं भगवा राजगहे विहरति गिज्झकूटे पब्बते अचिरपक्कन्ते देवदत्ते । तत्र भगवा देवदत्तं आरब्भ भिक्खू आमन्तेसि – "साधु, भिक्खवे, भिक्खु कालेन कालं अत्तविपत्तिं पच्चवेक्खिता होति । साधु, भिक्खवे, भिक्खु कालेन कालं परविपत्तिं पच्चवेक्खिता होति । साधु, भिक्खवे, भिक्खु कालेन कालं अत्तसम्पत्तिं पच्चवेक्खिता होति ।
B 10 साधु, भिक्खवे, भिक्खु कालेन कालं परसम्पत्तिं पच्चवेक्खिता होति । अट्ठहि, भिक्खवे, असद्धम्मेहि अभिभूतो परियादिन्नचित्तो देवदत्तो आपायिको नेरयिको कप्पट्ठो अतेकिच्छो ।

२. "कतमेहि अट्ठहि ? लाभेन हि[1], भिक्खवे, अभिभूतो परियादिन्नचित्तो देवदत्तो आपायिको नेरयिको कप्पट्ठो अतेकिच्छो । अलाभेन, भिक्खवे ... पे० ... यसेन ... अयसेन ... सक्कारेन ... असक्कारेन ... पापिच्छताय ... पापमित्तताय भिक्खवे, अभिभूतो परियादिन्नचित्तो देवदत्तो आपायिको नेरयिको कप्पट्ठो अतेकिच्छो । इमेहि खो,

---

१. सी०, स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि ।

भिक्खवे, अट्ठहि असद्धम्मेहि अभिभूतो परियादिन्नचित्तो देवदत्तो आपायिको नेरयिको कप्पट्ठो अतेकिच्छो ।

३. "साधु, भिक्खवे, भिक्खु उप्पन्नं लाभं अभिभुय्य अभिभुय्य विहरेय्य, उप्पन्नं अलाभं ...पे०... उप्पन्नं यसं ... उप्पन्नं अयसं ... उप्पन्नं सक्कारं ... उप्पन्नं असक्कारं ... उप्पन्नं पापिच्छतं ... उप्पन्नं R. 161 पापमित्ततं अभिभुय्य अभिभुय्य विहरेय्य ।

४. "किञ्च[1], भिक्खवे, भिक्खु अत्थवसं पटिच्च उप्पन्नं लाभं अभिभुय्य अभिभुय्य विहरेय्य, उप्पन्नं अलाभं ...पे०... उप्पन्नं यसं ... उप्पन्नं अयसं ... उप्पन्नं सक्कारं ... उप्पन्नं असक्कारं ... उप्पन्नं पापिच्छतं ... उप्पन्नं पापमित्ततं अभिभुय्य अभिभुय्य विहरेय्य ?

५. "यं हिस्स, भिक्खवे, उप्पन्नं लाभं अनभिभुय्य विहरतो उप्पज्जेय्युं आसवा विघातपरिळाहा, उप्पन्नं लाभं अभिभुय्य विहरतो एवंस ते आसवा विघातपरिळाहा[2] न होन्ति । यं हिस्स, भिक्खवे, उप्पन्नं अलाभं ...पे०... उप्पन्नं यसं ... उप्पन्नं अयसं ... उप्पन्नं सक्कारं ... उप्पन्नं असक्कारं ... उप्पन्नं पापिच्छतं ... उप्पन्नं पापमित्ततं अनभिभुय्य विहरतो उप्पज्जेय्युं आसवा विघातपरिळाहा, उप्पन्नं पापमित्ततं अभिभुय्य विहरतो एवंस ते आसवा विघातपरिळाहा न होन्ति । इदं खो, भिक्खवे, भिक्खु अत्थवसं पटिच्च उप्पन्नं लाभं अभिभुय्य अभिभुय्य विहरेय्य, उप्पन्नं अलाभं ...पे०... उप्पन्नं यसं ... उप्पन्नं अयसं ... उप्पन्नं सक्कारं ... उप्पन्नं असक्कारं ... उप्पन्नं पापिच्छतं ... उप्पन्नं पापमित्ततं अभिभुय्य अभिभुय्य विहरेय्य ।

६. "तस्मातिह, भिक्खवे, एवं सिक्खितब्बं – 'उप्पन्नं लाभं B 11 अभिभुय्य अभिभुय्य विहरिस्साम, उप्पन्नं अलाभं ...पे०... उप्पन्नं यसं ... उप्पन्नं अयसं ... उप्पन्नं सक्कारं ... उप्पन्नं असक्कारं ... उप्पन्नं पापिच्छतं ... उप्पन्नं पापमित्ततं अभिभुय्य अभिभुय्य विहरिस्सामा' ति । एवं हि वो, भिक्खवे, सिक्खितब्बं" ति ।

---

८. उत्तरविपत्तिसुत्तं

१. एकं समयं आयस्मा उत्तरो महिसवत्थुस्मि विहरति सङ्खेय्यके R. 162 पब्बते वटजालिकायं[3] । तत्र खो आयस्मा उत्तरो भिक्खू आमन्तेसि –

१. कथञ्च – रो० । २. विघातपरिलाहा – सी० । ३ वक्कजालिकाय – सी०, रो०; वट्टजालिकायं – स्या० ।

"साधावुसो, भिक्खु कालेन कालं अत्तविपत्तिं पच्चवेक्खिता होति। साधावुसो, भिक्खु कालेन कालं परविपत्तिं पच्चवेक्खिता होति। साधावुसो, भिक्खु कालेन कालं अत्तसम्पत्तिं पच्चवेक्खिता होति। साधावुसो, भिक्खु कालेन कालं परसम्पत्तिं पच्चवेक्खिता होती" ति।

२. तेन खो पन समयेन वेस्सवणो महाराजा उत्तराय दिसाय दक्खिणं दिसं गच्छति केनचिदेव करणीयेन। अस्सोसि खो वेस्सवणो महाराजा आयस्मतो उत्तरस्स महिसवत्थुस्मिं सङ्खेय्यके पब्बते वटजालिकायं भिक्खूनं एवं धम्मं देसेन्तस्स – "साधावुसो, भिक्खु कालेन कालं अत्तविपत्तिं पच्चवेक्खिता होति। साधावुसो, भिक्खु कालेन कालं परविपत्तिं पच्चवेक्खिता होति। साधावुसो, भिक्खु कालेन कालं अत्तसम्पत्तिं पच्चवेक्खिता होति। साधावुसो, भिक्खु कालेन कालं परसम्पत्तिं पच्चवेक्खिता होती" ति।

३. अथ खो वेस्सवणो महाराजा – सेय्यथापि नाम बलवा पुरिसो सम्मिञ्जितं[1] वा बाहं पसारेय्य, पसारितं वा बाहं सम्मिञ्जेय्य, एवमेव – महिसवत्थुस्मिं सङ्खेय्यके पब्बते वटजालिकायं अन्तरहितो देवेसु तावतिंसेसु पातुरहोसि। अथ खो वेस्सवणो महाराजा येन सक्को देवानमिन्दो तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा सक्कं देवानमिन्दं एतदवोच – R. 163 "यग्घे मारिस, जानेय्यासि! एसो आयस्मा उत्तरो महिसवत्थुस्मिं सङ्खेय्यके पब्बते वटजालिकायं भिक्खूनं एवं धम्मं देसेति – 'साधावुसो, B. 12 भिक्खु कालेन कालं अत्तविपत्तिं पच्चवेक्खिता होति। साधावुसो, भिक्खु कालेन कालं परविपत्तिं ...पे०... अत्तसम्पत्तिं ... परसम्पत्तिं पच्चवेक्खिता होती'" ति।

४. अथ खो सक्को देवानमिन्दो – सेय्यथापि नाम बलवा पुरिसो सम्मिञ्जितं वा बाहं पसारेय्य, पसारितं वा बाहं सम्मिञ्जेय्य, एवमेव – देवेसु तावतिंसेसु अन्तरहितो महिसवत्थुस्मिं सङ्खेय्यके पब्बते वटजालिकायं आयस्मतो उत्तरस्स सम्मुखे पातुरहोसि। अथ खो सक्को देवानमिन्दो येनायस्मा उत्तरो तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा आयस्मन्तं उत्तरं अभिवादेत्वा एकमन्तं अट्ठासि। एकमन्तं ठितो खो सक्को देवानमिन्दो आयस्मन्तं उत्तरं एतदवोच –

१. समिञ्जितं – म०।

५. "सच्चं किर, भन्ते, आयस्मा उत्तरो भिक्खूनं एवं धम्मं देसेसि – 'साधावुसो, भिक्खु कालेन कालं अत्तविपत्ति पच्चवेक्खिता होति, साधावुसो, भिक्खु कालेन कालं परविपत्तिं ... पे०... अत्तसम्पत्तिं ... परसम्पत्तिं पच्चवेक्खिता होती'" ति ?

"एवं, देवानमिन्दा" ति ।

"किं पनिदं[1], भन्ते, आयस्मतो उत्तरस्स सकं पटिभानं, उदाहु तस्स भगवतो वचनं अरहतो सम्मासम्बुद्धस्सा" ति ?

"तेन हि, देवानमिन्द, उपमं ते करिस्सामि । उपमाय मिधेकच्चे[2] विञ्ञू पुरिसा भासितस्स अत्थं आजानन्ति ।

६. "सेय्यथापि, देवानमिन्द, गामस्स वा निगमस्स वा अविदूरे महाधञ्ञरासि । ततो महाजनकायो धञ्ञं आहरेय्य – काजेहि[3] पि पिटकेहि[4] पि उच्छङ्गेहि[5] पि अञ्जलीहि[6] पि । R. 164 यो नु खो, देवानमिन्द, तं महाजनकायं उपसङ्कमित्वा एवं पुच्छेय्य – 'कुतो इमं धञ्ञं आहरथा' ति, कथं ब्याकरमानो नु खो, देवानमिन्द, सो महाजनकायो सम्मा ब्याकरमानो ब्याकरेय्या" ति ?

"'अमुम्हा महाधञ्ञरासिम्हा आहरामा' ति खो, भन्ते, सो महाजनकायो सम्मा ब्याकरमानो ब्याकरेय्या" ति ।

"एवमेव खो, देवानमिन्द, यं किञ्चि सुभासितं सब्बं तं तस्स भगवतो वचनं अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स । ततो उपादायुपादाय मयं चञ्ञे[7] च भणामा" ति ।

"अच्छरियं, भन्ते, अब्भुतं भन्ते ! याव सुभासितं चिदं आयस्मता उत्तरेन – 'यं किञ्चि सुभासितं सब्बं तं तस्स भगवतो वचनं अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स । ततो उपादायुपादाय मयं चञ्ञे च भणामा' ति । B. 13 एकमिदं[8], भन्ते उत्तर, समयं[9] भगवा राजगहे विहरति गिज्झकूटे पब्बते अचिरपक्कन्ते देवदत्ते । तत्र खो भगवा देवदत्तं आरब्भ भिक्खू आमन्तेसि –

७. 'साधु, भिक्खवे, भिक्खु कालेन कालं अत्तविपत्तिं पच्चवेक्खिता होति । साधु, भिक्खवे, भिक्खु कालेन कालं परविपत्तिं ...पे०...

१. पन – स्या० । २. पिधेकच्चे – सी०, रो० । ३. कायेहि – सी०, स्या०; काचेहि – रो० । ४. सीसकेहि – स्या० । ५. उच्चङ्गेहि – स्या० । ६. अञ्जलीहि – सी० । ७. वञ्ञं – स्या० । ८. एवमिदं – सी०, स्या० । ९. एकं समय – सी०, स्या० ।

अत्तसम्पत्तिं ... परसम्पत्तिं पच्चवेक्खिता होति । अट्ठहि, भिक्खवे, असद्धम्मेहि अभिभूतो परियादिन्नचित्तो देवदत्तो आपायिको नेरयिको कप्पट्ठो अतेकिच्छो । कतमेहि अट्ठहि ? लाभेन हि, भिक्खवे, अभिभूतो परियादिन्नचित्तो देवदत्तो आपायिको नेरयिको कप्पट्ठो अतेकिच्छो; अलाभेन ..पे०... यसेन ... अयसेन .. सक्कारेन ... असक्कारेन ... R. 165 पापिच्छताय ... पापमित्तताय, भिक्खवे, अभिभूतो परियादिन्नचित्तो देवदत्तो आपायिको नेरयिको कप्पट्ठो अतेकिच्छो । इमेहि खो, भिक्खवे, अट्ठहि असद्धम्मेहि अभिभूतो परियादिन्नचित्तो देवदत्तो आपायिको नेरयिको कप्पट्ठो अतेकिच्छो ।

८. 'साधु, भिक्खवे, भिक्खु उप्पन्नं लाभं अभिभुय्य अभिभुय्य विहरेय्य; उप्पन्नं अलाभं ...पे०... उप्पन्नं यसं ... उप्पन्नं अयसं ... उप्पन्नं सक्कारं... उप्पन्नं असक्कारं ... उप्पन्नं पापिच्छतं ... उप्पन्नं पापमित्ततं अभिभुय्य अभिभुय्य विहरेय्य ।

९. 'किञ्च, भिक्खवे, भिक्खु अत्थवसं पटिच्च उप्पन्नं लाभं अभिभुय्य अभिभुय्य विहरेय्य; उप्पन्नं अलाभं ...पे०... उप्पन्नं यसं . उप्पन्नं अयसं ... उप्पन्नं सक्कारं ... उप्पन्नं असक्कारं ... उप्पन्नं पापिच्छतं ... उप्पन्नं पापमित्ततं अभिभुय्य अभिभुय्य विहरेय्य ?

१०. 'यं हिस्स, भिक्खवे, उप्पन्नं लाभं अनभिभुय्य विहरतो उप्पज्जेय्युं आसवा विघातपरिळाहा, उप्पन्नं लाभं अभिभुय्य विहरतो एवंस ते आसवा विघातपरिळाहा न होन्ति । यं हिस्स, भिक्खवे, उप्पन्नं अलाभं ...पे०... उप्पन्नं यसं ... उप्पन्नं अयसं ... उप्पन्नं सक्कारं ... उप्पन्नं असक्कारं . . उप्पन्नं पापिच्छतं ... उप्पन्नं पापमित्ततं अनभिभुय्य विहरतो उप्पज्जेय्युं आसवा विघातपरिळाहा, उप्पन्नं पापमित्ततं अभिभुय्य विह- B 14 रतो एवंस ते आसवा विघातपरिळाहा न होन्ति । इदं खो, भिक्खवे, भिक्खु अत्थवसं पटिच्च उप्पन्नं लाभं अभिभुय्य अभिभुय्य विहरेय्य, उप्पन्नं अलाभं ...पे०... उप्पन्नं यसं ... उप्पन्नं अयसं .. उप्पन्नं सक्कारं ... उप्पन्नं असक्कारं ... उप्पन्नं पापिच्छतं ... उप्पन्नं पापमित्ततं अभिभुय्य अभिभुय्य विहरेय्य ।

R 166 ११. 'तस्मातिह, भिक्खवे, एवं सिक्खितब्बं – उप्पन्नं लाभं अभिभुय्य अभिभुय्य विहरिस्साम, उप्पन्नं अलाभं ...पे०.. उप्पन्नं यसं .. उप्पन्नं अयसं ... उप्पन्नं सक्कारं ... उप्पन्नं असक्कारं ... उप्पन्नं

पापिच्छतं... उप्पन्नं पापमित्ततं अभिभुय्य अभिभुय्य विहरिस्सामा ति । एवं हि वो, भिक्खवे, सिक्खितब्बं' ति ।

१२. "एत्तावता, भन्ते उत्तर, मनुस्सेसु चतस्सो परिसा – भिक्खू, भिक्खुनियो, उपासका, उपासिकायो । नायं धम्मपरियायो किस्मिञ्चि उपट्ठितो[1] । उग्गण्हतु[2], भन्ते, आयस्मा उत्तरो इमं धम्मपरियायं । परियापुणातु, भन्ते, आयस्मा उत्तरो इमं धम्मपरियायं । धारेतु, भन्ते, आयस्मा उत्तरो इमं धम्मपरियायं । अत्थसहितो अयं, भन्ते, धम्मपरियायो आदिब्रह्मचरियको[3]" ति ।

---

९. नन्दसुत्तं

१. "'कुलपुत्तो' ति, भिक्खवे, नन्दं सम्मा वदमानो वदेय्य । 'बलवा' ति, भिक्खवे, नन्दं सम्मा वदमानो वदेय्य । 'पासादिको' ति, भिक्खवे, नन्दं सम्मा वदमानो वदेय्य । 'तिब्बरागो' ति, भिक्खवे, नन्दं सम्मा वदमानो वदेय्य । किमञ्ञत्र[4], भिक्खवे, नन्दो इन्द्रियेसु गुत्तद्वारो, भोजने मत्तञ्ञू, जागरियं अनुयुत्तो, सतिसम्पजञ्ञेन समन्नागतो, येहि नन्दो सक्कोति परिपुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं चरितुं ! तत्र इदं, भिक्खवे, नन्दस्स इन्द्रियेसु गुत्तद्वारताय होति । सचे, भिक्खवे, R 167 नन्दस्स पुरत्थिमा दिसा आलोकेतब्बा होति, सब्बं चेतसा[5] समन्नाहरित्वा नन्दो पुरत्थिमं दिसं आलोकेति – 'एवं मे पुरत्थिमं दिसं आलोकयतो नाभिज्झादोमनस्सा पापका अकुसला धम्मा अन्वास्सविस्सन्ती' ति । इति ह तत्थ सम्पजानो होति ।

२. "सचे, भिक्खवे, नन्दस्स पच्छिमा दिसा आलोकेतब्बा होति B 15 ...पे०... उत्तरा दिसा आलोकेतब्बा होति ... दक्खिणा दिसा आलोकेतब्बा होति ... उद्धं उल्लोकेतब्बा[6] होति ... अधो ओलोकेतब्बा[7] होति ... अनुदिसा अनुविलोकेतब्बा होति, सब्बं चेतसा समन्नाहरित्वा नन्दो अनुदिसं अनुविलोकेति – 'एवं मे अनुदिसं अनुविलोकयतो नाभिज्झादोमनस्सा पापका अकुसला धम्मा अन्वास्सविस्सन्ती' ति । इति ह तत्थ[8] सम्पजानो होति । इदं खो, भिक्खवे, नन्दस्स इन्द्रियेसु गुत्तद्वारताय होति ।

---

१. पतिट्ठितो – सी०, स्या०, रो० । २. उग्गण्हातु – सी०, स्या०, रो० । ३ आदिब्रह्मचरियिको – सी०, रो० । ४. त किं मञ्ञाथ – सी०; किमञ्ञत्थ – स्या० । ५. चेतसो – सी०, स्या०, रो० । ६. उल्लोकेतब्बं – रो० । ७. ओलोकेतब्ब – रो० । ८. तत्र – स्या० ।

३. "तत्र इदं, भिक्खवे, नन्दस्स भोजने मत्तञ्ञुताय होति। इध, भिक्खवे, नन्दो पटिसङ्खा योनिसो आहारं आहारेति – 'नेव दवाय न मदाय न मण्डनाय न विभूसनाय, यावदेव इमस्स कायस्स ठितिया यापनाय विहिंसूपरतिया ब्रह्मचरियानुग्गहाय इति पुराण च वेदनं पटिहङ्खामि, नवं च वेदनं न उप्पादेस्सामि, यात्रा च मे भविस्सति अनवज्जता च फासुविहारो चा' ति। इदं खो, भिक्खवे, नन्दस्स भोजने मत्तञ्ञुताय होति।

४. "तत्रिदं, भिक्खवे, नन्दस्स जागरियानुयोगस्मिं होति।
R. 168 इध, भिक्खवे, नन्दो दिवसं चङ्कमेन निसज्जाय आवरणीयेहि धम्मेहि चित्तं परिसोधेति; रत्तिया पठमं यामं चङ्कमेन निसज्जाय आवरणीयेहि धम्मेहि चित्तं परिसोधेति; रत्तिया मज्झिमं यामं दक्खिणेन पस्सेन सीहसेय्यं कप्पेति पादे पादं अच्चाधाय सतो सम्पजानो उट्ठानसञ्ञं मनसि करित्वा; रत्तिया पच्छिमं यामं पच्चुट्ठाय चङ्कमेन निसज्जाय आवरणीयेहि धम्मेहि चित्तं परिसोधेति। इदं खो, भिक्खवे, नन्दस्स जागरियानुयोगस्मिं होति।

५. "तत्रिदं, भिक्खवे, नन्दस्स सतिसम्पजञ्ञस्मिं होति। इध, भिक्खवे, नन्दस्स विदिता वेदना उप्पज्जन्ति, विदिता उपट्ठहन्ति, विदिता अब्भत्थं गच्छन्ति; विदिता सञ्ञा ...पे०... विदिता वितक्का ..पे०... अब्भत्थं गच्छन्ति। इद खो, भिक्खवे, नन्दस्स सतिसम्पजञ्ञस्मिं होति।

६. "किमञ्ञत्र, भिक्खवे, नन्दो इन्द्रियेसु गुत्तद्वारो, भोजने मत्तञ्ञू, जागरियं अनुयुत्तो, सतिसम्पजञ्ञेन समन्नागतो, येहि[1] नन्दो सक्कोति परिपुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं चरितुं" ति!

---

१०. कारण्डवसुत्तं

B. 16 १. एकं समयं भगवा चम्पायं विहरति गग्गराय पोक्खरणिया तीरे। तेन खो पन समयेन भिक्खू भिक्खुं आपत्तिया चोदेन्ति। सो भिक्खु भिक्खूहि आपत्तिया चोदियमानो अञ्ञेनाञ्ञं पटिचरति, बहिद्धा कथं अपनामेति, कोपं च दोसं च अप्पच्चयं च पातुकरोति।

१ येन – सी०, रो०।

२. अथ खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि – "निद्धमथेतं[1], भिक्खवे R. 169 पुग्गलं: निद्धमथेतं, भिक्खवे, पुग्गलं। अपनेय्येसो[2], भिक्खवे, पुग्गलो। किं[3] वो तेन परपुत्तेन विसोधितेन[3]! इध, भिक्खवे, एकच्चस्स पुग्गलस्स तादिसंयेव होति अभिक्कन्तं पटिक्कन्तं आलोकितं विलोकितं सम्मिञ्जितं पसारितं सङ्घाटिपत्तचीवरधारणं, सेय्यथापि अञ्ञेसं भद्दकानं भिक्खूनं – यावस्स भिक्खू आपत्तिं न पस्सन्ति। यतो च ख्वास्स भिक्खू आपत्तिं पस्सन्ति, तमेनं एवं जानन्ति – 'समणदूसीवायं समणपलापो समणकारण्डवो[4]' ति। तमेनं इति विदित्वा बहिद्धा नासेन्ति। तं किस्स हेतु? मा अञ्ञे भद्दके भिक्खू दूसेसी ति!

३. "सेय्यथापि, भिक्खवे, सम्पन्ने यवकरणे यवदूसी जायेथ यवपलापो यवकारण्डवो ति। तस्स तादिसंयेव मूलं होति, सेय्यथापि अञ्ञेसं भद्दकानं यवानं; तादिसंयेव नाळं होति, सेय्यथापि अञ्ञेसं भद्दकानं यवानं; तादिसंयेव पत्तं[5] होति, सेय्यथापि अञ्ञेसं भद्दकानं यवानं – यावस्स सीसं न निब्बत्तति। यतो च ख्वास्स[6] सीसं निब्बत्तति, तमेनं एवं जानन्ति – 'यवदूसीवायं यवपलापो यवकारण्डवो' ति। R. 170 तमेनं इति विदित्वा समूलं उप्पाटेत्वा बहिद्धा यवकरणस्स छड्डेन्ति। तं किस्स हेतु? मा अञ्ञे भद्दके यवे दूसेसी ति!

४. "एवमेव खो, भिक्खवे, इधेकच्चस्स पुग्गलस्स तादिसंयेव होति अभिक्कन्तं पटिक्कन्तं आलोकितं विलोकितं सम्मिञ्जितं पसारितं सङ्घाटिपत्तचीवरधारणं, सेय्यथापि अञ्ञेसं भद्दकानं भिक्खूनं – यावस्स B 17 भिक्खू आपत्तिं न पस्सन्ति। यतो च ख्वास्स भिक्खू आपत्तिं पस्सन्ति, तमेनं एवं जानन्ति – 'समणदूसीवायं समणपलापो समणकारण्डवो' ति। तमेनं इति विदित्वा बहिद्धा नासेन्ति। तं किस्स हेतु? मा अञ्ञे भद्दके भिक्खू दूसेसी ति!

५. "सेय्यथापि, भिक्खवे, महतो धञ्ञरासिस्स फुणमानस्स[7] तत्थ यानि तानि धञ्ञानि दळ्हानि सारवन्तानि तानि एकमन्तं पुञ्जं[8] होति, यानि पन तानि धञ्ञानि दुब्बलानि पलापानि तानि वातो एकमन्तं

१. निद्धमेय तं – सी०; धमथेतं – रो०। २. अपनेय्योसो – सी०, रो०, अपनेय्यो – स्या०। ३–३. किं वो परपुत्तो विहेट्ठियति – सी०; किं परपुत्तो विहेठेति – स्या०; किं वो परपुत्ता विहेठेति – रो०। ४. समणकरण्डवो – स्या०। ५ पलासं – स्या०। ६. यावस्स – सी०। ७. वुय्हमानस्स – सी०; फुसयमानस्स – स्या०; वुवह्यमानस्स – रो०। ८. पुञ्जो – रो०।

अपवहति[1]। तमेनं सामिका सम्मज्जनि गहेत्वा भिय्योसोमत्ताय अपसम्मज्जन्ति। तं किस्स हेतु ? मा अञ्ञे भद्दके धञ्ञे दूसेसी ति ! एवमेव खो, भिक्खवे, इधेकच्चस्स पुग्गलस्स तादिसंयेव होति अभिक्कन्तं पटिक्कन्तं आलोकितं विलोकितं सम्मिञ्जितं पसारितं सङ्घाटिपत्तचीवरधारणं, सेय्यथापि[2] अञ्ञेसं भद्दकानं भिक्खूनं – यावस्स भिक्खू आपत्ति R. 171 न पस्सन्ति। यतो च ख्वास्स भिक्खू आपत्ति पस्सन्ति, तमेनं एवं जानन्ति – 'समणदूसीवायं समणपलापो समणकारण्डवो' ति। तमेनं इति विदित्वा बहिद्धा नासेन्ति। तं किस्स हेतु ? मा अञ्ञे भद्दके भिक्खू दूसेसी ति !

६. "सेय्यथापि, भिक्खवे, पुरिसो उदपानपनाळियत्थिको तिण्हं कुठारिं[3] आदाय वनं पविसेय्य। सो यं[4] यदेव[4] रुक्खं कुठारिपासेन आकोटेय्य[5] तत्थ यानि तानि रुक्खानि दळ्हानि सारवन्तानि तानि कुठारिपासेन आकोटितानि कक्खळं[6] पटिनदन्ति; यानि पन तानि रुक्खानि अन्तोपूतीनि अवस्सुतानि कसम्बुजातानि तानि कुठारिपासेन आकोटितानि दद्दरं पटिनदन्ति। तमेनं मूले छिन्दति, मूले छिन्दित्वा अग्गे छिन्दति, अग्गे छिन्दित्वा अन्तो सुविसोधितं विसोधेति, अन्तो सुविसोधितं विसोधेत्वा उदपानपनाळिं[7] योजेति। एवमेव खो, भिक्खवे, इधेकच्चस्स पुग्गलस्स तादिसंयेव होति अभिक्कन्तं पटिक्कन्तं आलोकितं विलोकितं सम्मिञ्जितं पसारितं सङ्घाटिपत्तचीवरधारणं, सेय्यथापि अञ्ञेसं भद्दकानं भिक्खूनं – यावस्स भिक्खू आपत्ति न पस्सन्ति। यतो B. 18 च ख्वास्स भिक्खू आपत्ति पस्सन्ति, तमेनं एवं जानन्ति – 'समणदूसीवायं समणपलापो समणकारण्डवो' ति। तमेन इति विदित्वा बहिद्धा नासेन्ति। तं किस्स हेतु ? मा अञ्ञे भद्दके भिक्खू दूसेसी ति !

R. 172 "संवासायं विजानाथ, पापिच्छो कोधनो इति।
मक्खी थम्भी पलासी च, इस्सुकी मच्छरी सठो॥

"सन्तवाचो जनवति, समणो विय भासति।
रहो करोति करणं, पापदिट्ठि अनादरो॥

---

१. अपकस्सति – सी०। २ सेय्यथापि नाम – सी०। ३. कुधारिं – स्या०। ४. त तदेव – सी०, स्या०, रो०। ५ आकोटेति – सी०, स्या०, रो०। ६. कक्खल – सी०। ७. उदपानपनाळियं – सी०; उदपाननाळिं – स्या०; उदपानपनाॅलि – रो०।

"संसप्पी च मुसावादी, तं विदित्वा यथातथं ।
सब्बे समग्गा हुत्वान, अभिनिब्बज्जयाथ नं ॥
"कारण्डवं निद्धमथ[1], कसम्बुं अपकस्सथ[2] ।
ततो पलापे वाहेथ, अस्समणे समणमानिने ॥
"निद्धमित्वान पापिच्छे[3], पापआचारगोचरे[4] ।
सुद्धासुद्धेहि संवासं, कप्पयव्हो पतिस्सता ।
ततो समग्गा निपका, दुक्खस्सन्तं करिस्सथा" ति ॥

मेत्तावग्गो पठमो ।

तस्सुद्दानं

मेत्तं[5] पञ्ञा च द्वे पिया[5], द्वे[6] लोका द्वे विपत्तियो[6] ।
देवदत्तो च उत्तरो, नन्दो कारण्डवेन चा ति ॥

———०———

२. महावग्गो

१. वेरञ्जसुत्तं

१. एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा वेरञ्जायं विहरति नळेरुपुचिमन्दमूले । अथ खो वेरञ्जो ब्राह्मणो येन भगवा तेनुपसङ्कमि; R 173
उपसङ्कमित्वा भगवता सद्धिं सम्मोदि । सम्मोदनीयं कथं सारणीयं[7] वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो वेरञ्जो B 19
ब्राह्मणो भगवन्तं एतदवोच –

२. "सुतं मेतं, भो गोतम – 'न समणो गोतमो ब्राह्मणे जिण्णे वुद्धे महल्लके अद्धगते वयोअनुपत्ते अभिवादेति वा पच्चुट्ठेति वा आसनेन वा निमन्तेती' ति । तयिदं, भो गोतम, तथेव । न हि भवं गोतमो ब्राह्मणे जिण्णे वुद्धे महल्लके अद्धगते वयोअनुप्पत्ते अभिवादेति वा पच्चुट्ठेति वा आसनेन वा निमन्तेति । तयिदं, भो गोतम, न सम्पन्नमेवा" ति ।

१. निद्धमवा – स्या० । २ अपकस्सवा – स्या० । ३. पापिच्छ – स्या० । ४. पापकाचारगोचरे – सी०; पापलाचारगोचरे – स्या० । ५–५ मेत्ता० – सी०; मेत्त पञ्ञा च द्वे च – स्या० । ६–६ द्वे लोकविपत्तियो – सी०; द्वे चाप्पिये द्वे च – स्या०; द्वे च लोकविपत्तियो – रो० । ७. साराणीयं – सी०, स्या०, रो० ।

"नाहं तं, ब्राह्मण, पस्सामि सदेवके लोके समारके सब्रह्मके सस्समणब्राह्मणिया पजाय सदेवमनुस्साय यमहं अभिवादेय्य वा पच्चुट्ठेय्य वा आसनेन वा निमन्तेय्यं। यं हि, ब्राह्मण, तथागतो अभिवादेय्य वा पच्चुट्ठेय्य वा आसनेन वा निमन्तेय्य, मुद्धा पि तस्स विपतेय्या" ति।

३. "अरसरूपो भवं गोतमो" ति !

"अत्थि ख्वेस[1], ब्राह्मण, परियायो, येन मं परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य – 'अरसरूपो समणो गोतमो' ति। ये ते, ब्राह्मण, रूपरसा सद्दरसा गन्धरसा रसरसा फोट्ठब्बरसा, ते तथागतस्स पहीना उच्छिन्नमूला तालावत्थुकता अनभावङ्कता[2] आयतिं अनुप्पादधम्मा। अयं खो, ब्राह्मण, परियायो, येन मं परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य – 'अरसरूपो समणो गोतमो' ति, नो च खो यं त्वं सन्धाय वदेसी[3]" ति[3]।

R. 174 ४. "निब्भोगो भवं गोतमो" ति !

"अत्थि ख्वेस, ब्राह्मण, परियायो, येन मं परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य – 'निब्भोगो समणो गोतमो' ति। ये ते, ब्राह्मण, रूपभोगा सद्दभोगा गन्धभोगा रसभोगा फोट्ठब्बभोगा, ते तथागतस्स पहीना उच्छिन्नमूला तालावत्थुकता अनभावङ्कता आयतिं अनुप्पादधम्मा। अयं खो, ब्राह्मण, परियायो, येन मं परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य – 'निब्भोगो समणो गोतमो' ति, नो च खो यं त्वं सन्धाय वदेसी" ति।

B. 20 ५. "अकिरियवादो भवं गोतमो" ति !

"अत्थि ख्वेस, ब्राह्मण, परियायो, येन मं परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य – 'अकिरियवादो समणो गोतमो' ति। अहं हि, ब्राह्मण, अकिरियं वदामि कायदुच्चरितस्स वचीदुच्चरितस्स मनोदुच्चरितस्स; अनेकविहितानं पापकानं अकुसलानं धम्मानं अकिरियं वदामि। अयं खो, ब्राह्मण, परियायो, येन मं परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य – 'अकिरियवादो समणो गोतमो' ति, नो च खो यं त्वं सन्धाय वदेसी" ति।

६. "उच्छेदवादो भवं गोतमो" ति !

"अत्थि ख्वेस, ब्राह्मण, परियायो, येन मं परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य – 'उच्छेदवादो समणो गोतमो' ति। अहं हि, ब्राह्मण,

१. हेस – सी०। २ अनभावकता – सी०, रो०। ३–३. वदेसि – सी०।

उच्छेदं वदामि रागस्स दोसस्स मोहस्स; अनेकविहितानं पापकानं अकुसलानं धम्मानं उच्छेदं वदामि । अयं खो, ब्राह्मण, परियायो, येन मं परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य – 'उच्छेदवादो समणो गोतमो' ति, नो च खो यं त्वं सन्धाय वदेसी" ति ।

७. "जेगुच्छी भवं गोतमो" ति !

"अत्थि ख्वेस, ब्राह्मण, परियायो, येन मं परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य – 'जेगुच्छी समणो गोतमो' ति । अहं हि, ब्राह्मण, जिगुच्छामि कायदुच्चरितेन वचीदुच्चरितेन मनोदुच्चरितेन; जिगुच्छामि अनेकविहितानं पापकानं अकुसलानं धम्मानं समापत्तिया । R. 175
अयं खो, ब्राह्मण, परियायो, येन मं परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य – 'जेगुच्छी समणो गोतमो' ति, नो च खो यं त्वं सन्धाय वदेसी" ति ।

८. "वेनयिको भवं गोतमो" ति !

"अत्थि ख्वेस, ब्राह्मण, परियायो, येन मं परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य – 'वेनयिको समणो गोतमो' ति । अहं हि, ब्राह्मण, विनयाय धम्मं देसेमि रागस्स दोसस्स मोहस्स; अनेकविहितानं पापकानं अकुसलानं धम्मानं विनयाय धम्मं देसेमि । अयं खो, ब्राह्मण, परियायो, येन मं परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य – 'वेनयिको समणो गोतमो' ति, नो च खो यं त्वं सन्धाय वदेसी" ति ।

९. "तपस्सी भवं गोतमो" ति !

"अत्थि ख्वेस, ब्राह्मण, परियायो, येन मं परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य – 'तपस्सी समणो गोतमो' ति । तपनीयाहं, ब्राह्मण, B. 21
पापके अकुसले धम्मे वदामि कायदुच्चरितं वचीदुच्चरितं मनोदुच्चरितं । यस्स खो, ब्राह्मण, तपनीया पापका अकुसला धम्मा पहीना उच्छिन्नमूला तालावत्थुकता अनभावङ्कता आयतिं अनुप्पादधम्मा, तमहं 'तपस्सी' ति वदामि । तथागतस्स खो, ब्राह्मण, तपनीया पापका अकुसला धम्मा पहीना उच्छिन्नमूला तालावत्थुकता अनभावङ्कता आयतिं अनुप्पादधम्मा । अयं खो, ब्राह्मण, परियायो, येन मं परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य – 'तपस्सी समणो गोतमो' ति, नो च खो यं त्वं सन्धाय वदेसी" ति ।

१०. "अपगब्भो भवं गोतमो" ति !

"अत्थि ख्वेस, ब्राह्मण, परियायो, येन मं परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य – 'अपगब्भो समणो गोतमो' ति । यस्स खो, ब्राह्मण,

आयतिं गब्भसेय्या पुनब्भवाभिनिब्बत्ति पहीना उच्छिन्नमूला ताला-
R 176 वत्थुकता अनभावङ्कता आयतिं अनुप्पादधम्मा, तमहं 'अपगब्भो' ति वदामि। तथागतस्स खो, ब्राह्मण, आयतिं गब्भसेय्या पुनब्भवाभिनिब्बत्ति पहीना उच्छिन्नमूला तालावत्थुकता अनभावङ्कता आयतिं अनुप्पादधम्मा। अयं खो, ब्राह्मण, परियायो, येन म परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य – 'अपगब्भो समणो गोतमो' ति, नो च खो यं त्वं सन्धाय वदेसि।

११. "सेय्यथापि, ब्राह्मण, कुक्कुटिया अण्डानि अट्ठ वा दस वा द्वादस वा। तानास्सु कुक्कुटिया सम्मा अधिसयितानि सम्मा परिसेदितानि सम्मा परिभावितानि। यो नु खो तेसं कुक्कुटच्छापकानं[1] पठमतरं पादनखसिखाय वा मुखतुण्डकेन वा अण्डकोसं पदालेत्वा सोत्थिना अभिनिब्भिज्जेय्य, किन्ति स्वास्स वचनीयो – 'जेट्ठो वा कनिट्ठो वा'" ति?

"जेट्ठो तिस्स, भो गोतम, वचनीयो। सो हि नेसं, भो गोतम, जेट्ठो होती" ति।

१२. "एवमेव खो अहं, ब्राह्मण, अविज्जागताय पजाय अण्डभूताय परियोनद्धाय अविज्जण्डकोसं पदालेत्वा एको व लोके अनुत्तरं सम्मासम्बोधिं अभिसम्बुद्धो। अहं हि, ब्राह्मण, जेट्ठो सेट्ठो लोकस्स। आरद्धं खो पन मे, ब्राह्मण, विरियं अहोसि असल्लीनं, उपट्ठिता सति
B. 22 असम्मुट्ठा[2], पस्सद्धो कायो असारद्धो, समाहितं चित्तं एकग्गं। सो खो अहं, ब्राह्मण, विविच्चेव कामेहि विविच्च अकुसलेहि धम्मेहि सवितक्कं सविचारं विवेकजं पीतिसुखं पठमं झानं उपसम्पज्ज विहरामि, वितक्कविचारानं वूपसमा अज्झत्तं सम्पसादनं चेतसो एकोदिभावं अवितक्कं
R. 177 अविचारं समाधिजं पीतिसुखं दुतियं झानं उपसम्पज्ज विहरामि[3], पीतिया च विरागा उपेक्खको च विहरामि सतो च सम्पजानो सुखं च कायेन पटिसंवेदेमि[4] यं तं अरिया आचिक्खन्ति – 'उपेक्खको सतिमा सुखविहारी' ति ततियं झानं उपसम्पज्ज विहरामि, सुखस्स च पहाना दुक्खस्स च पहाना पुब्बेव सोमनस्सदोमनस्सानं अत्थङ्गमा अदुक्खमसुखं उपेक्खासतिपारिसुद्धिं चतुत्थं[5] झानं[5] उपसम्पज्ज विहरामि।

---

१ कुक्कुटपोतकानं – सी०, रो०। २ अपम्मुट्ठा – सी०, अपमुट्ठा – रो०। ३. विहासिं – रो०। ४ पटिसवेदेसिं – रो०। ५–५. चतुत्थज्झानं – सी०।

१३. "सो एवं समाहिते चित्ते परिसुद्धे परियोदाते अनङ्गणे विगतूपक्किलेसे मुदुभूते कम्मनिये ठिते आनेञ्जप्पत्ते पुब्बेनिवासानुस्सतिञाणाय चित्तं अभिनिन्नामेसिं। सो अनेकविहितं पुब्बेनिवासं अनुस्सरामि, सेय्यथीदं—एकं पि जातिं द्वे पि जातियो तिस्सो पि जातियो चतस्सो पि जातियो पञ्च पि जातियो दस पि जातियो वीसं पि जातियो तिंसं पि जातियो चत्तालीसं पि जातियो पञ्ञासं पि जातियो जातिसतं पि जातिसहस्सं पि जातिसतसहस्सं पि अनेके पि संवट्टकप्पे अनेके पि विवट्टकप्पे अनेके पि संवट्टविवट्टकप्पे—'अमुत्रासिं एवंनामो एवंगोत्तो एवंवण्णो एवमाहारो एवंसुखदुक्खप्पटिसंवेदी एवमायुपरियन्तो, सो ततो चुतो अमुत्र उदपादिं; तत्रापासिं एवंनामो एवंगोत्तो एवंवण्णो एवमाहारो एवंसुखदुक्खप्पटिसंवेदी एवमायुपरियन्तो, सो ततो चुतो इधूपपन्नो' ति। इति साकारं सउद्देसं अनेकविहितं पुब्बेनिवासं अनुस्सरामि। अयं खो मे, ब्राह्मण, रत्तिया पठमे यामे पठमा विज्जा अधिगता; अविज्जा विहता विज्जा उप्पन्ना; तमो विहतो आलोको उप्पन्नो, यथा तं अप्पमत्तस्स आतापिनो पहितत्तस्स विहरतो। अयं खो मे, ब्राह्मण, पठमा अभिनिब्भिदा अहोसि कुक्कुटच्छापकस्सेव अण्डकोसम्हा।

१४. "सो एवं समाहिते चित्ते परिसुद्धे परियोदाते अनङ्गणे R 178 विगतूपक्किलेसे मुदुभूते कम्मनिये ठिते आनेञ्जप्पत्ते सत्तानं चुतूपपातञाणाय चित्तं अभिनिन्नामेसिं। सो दिब्बेन चक्खुना विसुद्धेन अतिक्कन्तमानुसकेन सत्ते पस्सामि चवमाने उपपज्जमाने हीने पणीते B. 23 सुवण्णे दुब्बण्णे, सुगते दुग्गते यथाकम्मूपगे सत्ते पजानामि—'इमे वत भोन्तो सत्ता कायदुच्चरितेन समन्नागता वचीदुच्चरितेन समन्नागता मनोदुच्चरितेन समन्नागता अरियानं उपवादका मिच्छादिट्ठिका मिच्छादिट्ठिकम्मसमादाना; ते कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपन्ना ति। इमे वा पन भोन्तो सत्ता कायसुचरितेन समन्नागता वचीसुचरितेन समन्नागता मनोसुचरितेन समन्नागता अरियानं अनुपवादका सम्मादिट्ठिका सम्मादिट्ठिकम्मसमादाना; ते कायस्स भेदा परं मरणा सुगतिं सग्गं लोकं उपपन्ना' ति। इति दिब्बेन चक्खुना विसुद्धेन अतिक्कन्तमानुसकेन सत्ते पस्सामि चवमाने उपपज्जमाने हीने पणीते सुवण्णे दुब्बण्णे, सुगते दुग्गते यथाकम्मूपगे सत्ते पजानामि।

अयं खो मे, ब्राह्मण, रत्तिया मज्झिमे यामे दुतिया विज्जा अधिगता; अविज्जा विहता विज्जा उप्पन्ना; तमो विहतो आलोको उप्पन्नो, यथा तं अप्पमत्तस्स आतापिनो पहितत्तस्स विहरतो । अयं खो मे, ब्राह्मण, दुतिया अभिनिब्भिदा अहोसि कुक्कुटच्छापकस्सेव अण्डकोसम्हा ।

१५. "सो एवं समाहिते चित्ते परिसुद्धे परियोदाते अनङ्गणे विगतूपक्किलेसे मुदुभूते कम्मनिये ठिते आनेञ्जप्पत्ते आसवानं खयञाणाय चित्तं अभिनिन्नामेसिं । सो 'इदं दुक्खं' ति यथाभूतं अब्भञ्ञासिं, 'अयं दुक्खसमुदयो' ति यथाभूतं अब्भञ्ञासिं, 'अयं दुक्खनिरोधो' ति यथाभूतं अब्भञ्ञासिं, 'अयं दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा' ति यथाभूतं
R. 179 अब्भञ्ञासिं; 'इमे आसवा' ति यथाभूतं अब्भञ्ञासिं, 'अयं आसवसमुदयो' ति यथाभूतं अब्भञ्ञासिं, 'अयं आसवनिरोधो' ति यथाभूतं अब्भञ्ञासिं, 'अयं आसवनिरोधगामिनी पटिपदा' ति यथाभूतं अब्भञ्ञासिं । तस्स मे एवं जानतो एवं पस्सतो कामासवा पि चित्तं विमुच्चित्थ, भवासवा पि चित्तं विमुच्चित्थ, अविज्जासवा पि चित्तं विमुच्चित्थ । विमुत्तस्मिं विमुत्तमिति ञाणं अहोसि । 'खीणा जाति, वुसितं ब्रह्मचरियं, कतं करणीयं, नापरं इत्थत्ताया' ति अब्भञ्ञासिं । अयं खो मे, ब्राह्मण, रत्तिया पच्छिमे यामे ततिया विज्जा अधिगता; अविज्जा विहता विज्जा उप्पन्ना; तमो विहतो आलोको
B. 24 उप्पन्नो, यथा तं अप्पमत्तस्स आतापिनो पहितत्तस्स विहरतो । अयं खो मे, ब्राह्मण, ततिया अभिनिब्भिदा अहोसि कुक्कुटच्छापकस्सेव अण्डकोसम्हा" ति ।

१६. एवं वुत्ते वेरञ्जो ब्राह्मणो भगवन्तं एतदवोच – "जेट्ठो भवं गोतमो, सेट्ठो भवं गोतमो । अभिक्कन्तं, भो गोतम, अभिक्कन्तं, भो गोतम ! सेय्यथापि, भो गोतम, निक्कुज्जितं[1] वा उक्कुज्जेय्य, पटिच्छन्नं वा विवरेय्य, मूळ्हस्स वा मग्गं आचिक्खेय्य, अन्धकारे वा तेलपज्जोतं धारेय्य – चक्खुमन्तो रूपानि दक्खन्ती ति, एवमेव भोता गोतमेन अनेकपरियायेन धम्मो पकासितो । एसाहं भवन्तं गोतमं सरणं गच्छामि धम्मं च भिक्खुसङ्घं च । उपासकं मं भवं गोतमो धारेतु अज्जतग्गे पाणुपेतं सरणं गतं" ति ।

---

१. निकुज्जितं – म० ।

२. सीहसुत्तं

१. एकं समयं भगवा वेसालियं विहरति महावने कूटागारसालायं। तेन खो पन समयेन सम्बहुला अभिञ्ञाता अभिञ्ञाता लिच्छवी सन्थागारे सन्निसिन्ना सन्निपतिता अनेकपरियायेन बुद्धस्स वण्णं भासन्ति, धम्मस्स वण्णं भासन्ति, सङ्घस्स वण्णं भासन्ति।

२. तेन खो पन समयेन सीहो सेनापति निगण्ठसावको तस्सं R 180 परिसायं निसिन्नो होति। अथ खो सीहस्स सेनापतिस्स एतदहोसि – "निस्संसयं खो सो भगवा अरहं सम्मासम्बुद्धो भविस्सति, तथा हिमे सम्बहुला अभिञ्ञाता अभिञ्ञाता लिच्छवी सन्थागारे सन्निसिन्ना सन्निपतिता अनेकपरियायेन बुद्धस्स वण्णं भासन्ति, धम्मस्स वण्णं भासन्ति, सङ्घस्स वण्णं भासन्ति। यन्नूनाहं तं भगवन्तं दस्सनाय उपसङ्कमेय्यं अरहन्तं सम्मासम्बुद्धं" ति।

३. अथ खो सीहो सेनापति येन निगण्ठो नाटपुत्तो[1] तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा निगण्ठं नाटपुत्तं एतदवोच – "इच्छामहं, भन्ते, समणं गोतमं दस्सनाय उपसङ्कमितुं" ति।

"किं पन त्वं, सीह, किरियवादो समानो अकिरियवादं समणं B 25 गोतमं दस्सनाय उपसङ्कमिस्ससि ? समणो हि, सीह, गोतमो अकिरियवादो, अकिरियाय धम्मं देसेति, तेन च सावके विनेती" ति।

अथ खो सीहस्स सेनापतिस्स यो अहोसि गमियाभिसङ्खारो भगवन्तं दस्सनाय, सो पटिप्पस्सम्भि।

४. दुतियं पि खो सम्बहुला अभिञ्ञाता अभिञ्ञाता लिच्छवी सन्थागारे सन्निसिन्ना सन्निपतिता अनेकपरियायेन बुद्धस्स ...पे०... धम्मस्स ...पे०... सङ्घस्स वण्णं भासन्ति। दुतियं पि खो सीहस्स सेनापतिस्स एतदहोसि – "निस्संसयं खो सो भगवा अरहं सम्मासम्बुद्धो भविस्सति, तथा हिमे सम्बहुला अभिञ्ञाता अभिञ्ञाता लिच्छवी सन्थागारे सन्निसिन्ना सन्निपतिता अनेकपरियायेन बुद्धस्स वण्णं भासन्ति, धम्मस्स ...पे०... सङ्घस्स वण्णं भासन्ति। यन्नूनाहं तं भगवन्तं दस्सनाय उपसङ्कमेय्यं अरहन्तं सम्मासम्बुद्धं" ति। R. 181

५. अथ खो सीहो सेनापति येन निगण्ठो नाटपुत्तो तेनुपसङ्कमि;

---

१. नाथपुत्तो – सी०।

उपसङ्कमित्वा निगण्ठं नाटपुत्तं एतदवोच – "इच्छामहं, भन्ते, समणं गोतमं दस्सनाय उपसङ्कमितुं" ति ।

"किं पन त्वं, सीह, किरियवादो समानो अकिरियवादं समणं गोतमं दस्सनाय उपसङ्कमिस्ससि ? समणो हि, सीह, गोतमो अकिरियवादो अकिरियाय धम्मं देसेति, तेन च सावके विनेती" ति ।

दुतियं पि खो सीहस्स सेनापतिस्स यो अहोसि गमियाभिसङ्खारो भगवन्तं दस्सनाय, सो पटिप्पस्सम्भि ।

६. ततियं पि खो सम्बहुला अभिञ्ञाता अभिञ्ञाता लिच्छवी सन्थागारे सन्निसिन्ना सन्निपतिता अनेकपरियायेन बुद्धस्स ...पे०... धम्मस्स ...पे०... सङ्घस्स वण्णं भासन्ति । ततियं पि खो सीहस्स सेनापतिस्स एतदहोसि – "निस्संसयं खो सो भगवा अरहं सम्मासम्बुद्धो भविस्सति, तथा हिमे सम्बहुला अभिञ्ञाता अभिञ्ञाता लिच्छवी सन्थागारे सन्निसिन्ना सन्निपतिता अनेकपरियायेन बुद्धस्स वण्णं भासन्ति, धम्मस्स वण्णं भासन्ति, सङ्घस्स वण्णं भासन्ति । किं हिमे करिस्सन्ति
B. 26 निगण्ठा अपलोकिता वा अनपलोकिता वा ? यन्नूनाहं अनपलोकेत्वा व निगण्ठे[1] तं भगवन्तं दस्सनाय उपसङ्कमेय्यं अरहन्तं सम्मासम्बुद्धं" ति ।

७. अथ खो सीहो सेनापति पञ्चमत्तेहि रथसतेहि दिवादिवस्स वेसालिया निय्यासि भगवन्तं दस्सनाय । यावतिका यानस्स भूमि, यानेन गन्त्वा याना पच्चोरोहित्वा पत्तिको व अगमासि । अथ खो सीहो सेनापति येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो सीहो सेनापति भगवन्तं एतदवोच –

८. "सुतं मेतं, भन्ते – 'अकिरियवादो समणो गोतमो, अकि-
R. 182 रियाय धम्मं देसेति, तेन च सावके विनेती' ति । ये ते, भन्ते, एवमाहंसु – 'अकिरियवादो समणो गोतमो, अकिरियाय धम्मं देसेति, तेन च सावके विनेती' ति, कच्चि ते, भन्ते, भगवतो वुत्तवादिनो न च भगवन्तं अभूतेन अब्भाचिक्खन्ति धम्मस्स चानुधम्मं ब्याकरोन्ति न च कोचि सहधम्मिको वादानुवादो[2] गारय्हं ठानं आगच्छति ? अनब्भक्खातुकामा हि मयं, भन्ते, भगवन्तं" ति ।

---

१. निगण्ठे – स्या० । २. वादानुपातो – स्या०, रो० ।

९. "अत्थि, सीह, परियायो, येन मं परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य – 'अकिरियवादो समणो गोतमो, अकिरियाय धम्मं देसेति, तेन च सावके विनेती' ति ।

१०. "अत्थि, सीह, परियायो, येन मं परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य – 'किरियवादो समणो गोतमो, किरियाय धम्मं देसेति, तेन च सावके विनेती' ति ।

११. "अत्थि, सीह, परियायो, येन मं परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य – 'उच्छेदवादो समणो गोतमो, उच्छेदाय धम्मं देसेति, तेन च सावके विनेती' ति ।

१२. "अत्थि, सीह, परियायो, येन मं परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य – 'जेगुच्छी समणो गोतमो, जेगुच्छिताय धम्मं देसेति, तेन च सावके विनेती' ति ।

१३. "अत्थि, सीह, परियायो, येन मं परियायेन सम्मा वद- B. 27
मानो वदेय्य – 'वेनयिको समणो गोतमो, विनयाय धम्मं देसेति, तेन च सावके विनेती' ति ।

१४. "अत्थि, सीह, परियायो, येन मं परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य – 'तपस्सी समणो गोतमो, तपस्सिताय धम्मं देसेति, तेन च सावके विनेती' ति ।

१५. "अत्थि, सीह, परियायो, येन मं परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य – 'अपगब्भो समणो गोतमो, अपगब्भताय धम्मं देसेति, तेन च सावके विनेती' ति ।

१६. "अत्थि, सीह, परियायो, येन मं परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य – 'अस्सासको[1] समणो गोतमो, अस्सासाय धम्मं देसेति, तेन च सावके विनेती' ति ।

१७. "कतमो च, सीह, परियायो, येन मं परियायेन सम्मा
वदमानो वदेय्य – 'अकिरियवादो समणो गोतमो, अकिरियाय धम्मं R. 183
देसेति, तेन च सावके विनेती' ति ? अहं हि, सीह, अकिरियं वदामि कायदुच्चरितस्स वचीदुच्चरितस्स मनोदुच्चरितस्स; अनेकविहितानं पापकानं अकुसलानं धम्मानं अकिरियं वदामि । अयं खो, सीह,

---

१. अस्सासत्तो – सी०; अस्सत्थो – रो० ।

परियायो, येन मं परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य – 'अकिरियवादो समणो गोतमो, अकिरियाय धम्मं देसेति, तेन च सावके विनेती' ति ।

१८. "कतमो च, सीह, परियायो, येन मं परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य – 'किरियवादो समणो गोतमो, किरियाय धम्मं देसेति, तेन च सावके विनेती' ति ? अहं हि, सीह, किरियं वदामि कायसुचरितस्स वचीसुचरितस्स मनोसुचरितस्स; अनेकविहितानं कुसलानं धम्मानं किरियं वदामि । अयं खो, सीह, परियायो, येन मं परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य – 'किरियवादो समणो गोतमो, किरियाय धम्मं देसेति, तेन च सावके विनेती' ति ।

१९. "कतमो च, सीह, परियायो, येन मं परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य – 'उच्छेदवादो समणो गोतमो, उच्छेदाय धम्मं देसेति, तेन च सावके विनेती' ति ? अहं हि, सीह, उच्छेदं वदामि रागस्स
B 20 दोसस्स मोहस्स, अनेकविहितानं पापकानं अकुसलानं धम्मानं उच्छेदं वदामि । अयं खो, सीह, परियायो, येन मं परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य – 'उच्छेदवादो समणो गोतमो, उच्छेदाय धम्मं देसेति, तेन च सावके विनेती' ति ।

२०. "कतमो च, सीह, परियायो, येन मं परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य – 'जेगुच्छी समणो गोतमो, जेगुच्छिताय धम्मं देसेति, तेन च सावके विनेती' ति ? अहं हि, सीह, जिगुच्छामि कायदुच्चरितेन वचीदुच्चरितेन मनोदुच्चरितेन, जिगुच्छामि अनेकविहितानं पापकानं अकुसलानं धम्मानं समापत्तिया । अयं खो, सीह, परियायो, येन मं परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य – 'जेगुच्छी समणो गोतमो, जेगुच्छिताय धम्मं देसेति, तेन च सावके विनेती' ति ।

२१. "कतमो च, सीह, परियायो, येन मं परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य – 'वेनयिको समणो गोतमो, विनयाय धम्मं देसेति, तेन च सावके विनेती' ति ? अहं हि, सीह, विनयाय धम्मं देसेमि
R. 184 रागस्स दोसस्स मोहस्स, अनेकविहितानं पापकानं अकुसलानं धम्मानं विनयाय धम्मं देसेमि । अयं खो, सीह, परियायो, येन मं परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य – 'वेनयिको समणो गोतमो, विनयाय धम्मं देसेति, तेन च सावके विनेती' ति ।

२२. "कतमो च, सीह, परियायो, येन मं परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य – 'तपस्सी समणो गोतमो, तपस्सिताय धम्मं देसेति,

तेन च सावके विनेती' ति ? तपनीयाहं, सीह, पापके अकुसले धम्मे वदामि कायदुच्चरितं वचीदुच्चरितं मनोदुच्चरितं । यस्स खो, सीह, तपनीया पापका अकुसला धम्मा पहीना उच्छिन्नमूला तालावत्थुकता अनभावङ्कता आयतिं अनुप्पादधम्मा, तमहं 'तपस्सी' ति वदामि । तथागतस्स खो, सीह, तपनीया पापका अकुसला धम्मा पहीना उच्छिन्नमूला तालावत्थुकता अनभावङ्कता आयतिं अनुप्पादधम्मा । अयं खो, सीह, परियायो, येन मं परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य – 'तपस्सी समणो गोतमो, तपस्सिताय धम्मं देसेति, तेन च सावके विनेती' ति ।

२३. "कतमो च, सीह, परियायो, येन मं परियायेन सम्मा B. 29
वदमानो वदेय्य – 'अपगब्भो समणो गोतमो, अपगब्भताय धम्मं देसेति, तेन च सावके विनेती' ति ? यस्स खो, सीह, आयतिं गब्भसेय्या पुनब्भवाभिनिब्बत्ति पहीना उच्छिन्नमूला तालावत्थुकता अनभावङ्कता आयतिं अनुप्पादधम्मा, तमहं 'अपगब्भो' ति वदामि । तथागतस्स खो, सीह, आयतिं गब्भसेय्या पुनब्भवाभिनिब्बत्ति पहीना उच्छिन्नमूला तालावत्थुकता अनभावङ्कता आयतिं अनुप्पादधम्मा । अयं खो, सीह, परियायो, येन मं परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य – 'अपगब्भो समणो गोतमो, अपगब्भताय धम्मं देसेति, तेन च सावके विनेती' ति ।

२४. "कतमो च, सीह, परियायो, येन मं परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य – 'अस्सासको समणो गोतमो, अस्सासाय धम्मं देसेति, तेन च सावके विनेती' ति ? अहं हि, सीह, अस्सासको परमेन अस्सा- R 185
सेन, अस्सासाय धम्मं देसेमि, तेन च सावके विनेमि । अयं खो, सीह, परियायो, येन मं परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य – 'अस्सासको समणो गोतमो, अस्सासाय धम्मं देसेति, तेन च सावके विनेती' ति ।

२५. एवं वुत्ते सीहो सेनापति भगवन्तं एतदवोच – "अभिक्कन्तं, भन्ते, अभिक्कन्तं, भन्ते ...पे०... उपासकं मं, भन्ते, भगवा धारेतु अज्जतग्गे पाणुपेतं सरणं गतं" ति ।

२६. "अनुविच्चकारं खो, सीह, करोहि । अनुविच्चकारो तुम्हादिसानं ञातमनुस्सानं साधु होती" ति ।

"इमिनापाहं[1], भन्ते, भगवतो भिय्योसोमत्ताय अत्तमनो अभिरद्धो, यं मं भगवा एवमाह – 'अनुविच्चकारं खो, सीह, करोहि ।

१. इमिना पहं – सी०, रो० ।

अनुविच्चकारो तुम्हादिसानं ञातमनुस्सानं साधु होती' ति । मं[1] हि, भन्ते, अञ्ञतित्थिया सावकं लभित्वा केवलकप्पं वेसालिं पटाकं परिहरेय्युं – 'सीहो अम्हाकं सेनापति सावकत्तं उपगतो' ति । अथ च पन भगवा एवमाह – 'अनुविच्चकारं, सीह, करोहि । अनुविच्चकारो तुम्हादिसानं ञातमनुस्सानं साधु होती' ति । एसाहं, भन्ते, दुतियं पि भगवन्तं सरणं गच्छामि धम्मं च भिक्खुसङ्घं च । उपासकं मं[2] भगवा धारेतु अज्जतग्गे पाणुपेतं सरणं गतं" ति ।

B 30 २७. "दीघरत्तं खो ते, सीह, निगण्ठानं ओपानभूतं कुलं, येन नेसं उपगतानं पिण्डकं दातब्बं मञ्ञेय्यासी" ति ।

"इमिनापाहं, भन्ते, भगवतो भिय्योसोमत्ताय अत्तमनो अभिरद्धो, यं मं भगवा एवमाह – 'दीघरत्तं खो ते, सीह, निगण्ठानं ओपानभूतं कुलं, येन नेसं उपगतानं पिण्डकं दातब्बं मञ्ञेय्यासी' ति । सुतं मेतं, R 186 भन्ते – 'समणो गोतमो एवमाह – मय्हमेव दानं दातब्बं, मय्हमेव सावकानं दातब्बं; मय्हमेव दिन्नं महप्फलं, न अञ्ञेसं दिन्नं महप्फलं; मय्हमेव सावकानं दिन्नं महप्फलं, न अञ्ञेसं सावकानं दिन्नं महप्फलं' ति, अथ च पन मं भगवा निगण्ठेसु पि दाने समादपेति । अपि च, भन्ते, मयमेत्थ कालं जानिस्साम । एसाहं, भन्ते, ततियं पि भगवन्तं सरणं गच्छामि धम्मं च भिक्खुसङ्घं च । उपासकं मं, भन्ते, भगवा धारेतु अज्जतग्गे पाणुपेतं सरणं गतं" ति ।

२८. अथ खो भगवा सीहस्स सेनापतिस्स अनुपुब्बिं[3] कथं[3] कथेसि, सेय्यथीदं – दानकथं सीलकथं सग्गकथं, कामानं आदीनवं ओकारं सङ्किलेसं नेक्खम्मे आनिसंसं पकासेसि । यदा भगवा अञ्ञासि सीहं सेनापतिं कल्लचित्तं मुदुचित्तं विनीवरणचित्तं उदग्गचित्तं पसन्नचित्तं, अथ या बुद्धानं सामुक्कंसिका धम्मदेसना तं पकासेसि – दुक्खं समुदयं निरोधं मग्गं । सेय्यथापि नाम सुद्धं वत्थं अपगतकाळकं सम्मदेव रजनं पटिग्गण्हेय्य; एवमेव सीहस्स सेनापतिस्स तस्मिंयेव आसने विरजं वीतमलं धम्मचक्खुं उदपादि – "यं किञ्चि समुदयधम्मं, सब्बं तं निरोधधम्मं" ति ।

---

१. मम – सी० । २. मं भन्ते – सी०, रो० । ३–३. अनुपुब्बिकथं – सी०, स्या०, रो० ।

२९. अथ खो सीहो सेनापति दिट्ठधम्मो पत्तधम्मो विदितधम्मो परियोगाळ्हधम्मो तिण्णविचिकिच्छो विगतकथङ्कथो वेसारज्जप्पत्तो अपरप्पच्चयो सत्थुसासने भगवन्तं एतदवोच – "अधिवासेतु मे, भन्ते, भगवा स्वातनाय भत्तं सद्धिं भिक्खुसङ्घेना" ति। अधिवासेसि R 187 भगवा तुण्हीभावेन।

३०. अथ खो सीहो सेनापति भगवतो अधिवासनं विदित्वा उट्ठायासना भगवन्तं अभिवादेत्वा पदक्खिणं कत्वा पक्कामि। अथ खो सीहो सेनापति अञ्ञतरं पुरिसं आमन्तेसि – "गच्छ त्वं, अम्भो पुरिस, पवत्तमंसं जानाही" ति। अथ खो सीहो सेनापति तस्सा रत्तिया B 31 अच्चयेन सके निवेसने पणीतं खादनीयं भोजनीयं पटियादापेत्वा भगवतो कालं आरोचापेसि – "कालो, भन्ते! निट्ठितं भत्तं" ति।

३१. अथ खो भगवा पुब्बण्हसमयं निवासेत्वा पत्तचीवरमादाय येन सीहस्स सेनापतिस्स निवेसनं तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा पञ्ञत्ते आसने निसीदि सद्धिं भिक्खुसङ्घेन। तेन खो पन समयेन सम्बहुला निगण्ठा वेसालियं रथिकाय[1] रथिकं[1] सिङ्घाटकेन सिङ्घाटकं बाहा पग्गय्ह कन्दति – "अज्ज सीहेन सेनापतिना थूलं पसुं वधित्वा समणस्स गोतमस्स भत्तं कतं। तं समणो गोतमो जानं उद्दिस्सकतं[2] मंसं परिभुञ्जति पटिच्चकम्मं" ति।

३२. अथ खो अञ्ञतरो पुरिसो येन सीहो सेनापति तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा सीहस्स सेनापतिस्स उपकण्णके आरोचेसि – "यग्घे, भन्ते, जानेय्यासि! एते सम्बहुला निगण्ठा वेसालियं रथिकाय रथिकं सिङ्घाटकेन सिङ्घाटकं बाहा पग्गय्ह कन्दन्ति – 'अज्ज सीहेन सेनापतिना थूलं पसुं वधित्वा समणस्स गोतमस्स भत्तं कतं। तं समणो गोतमो जानं उद्दिस्सकतं मंसं परिभुञ्जति पटिच्चकम्मं' ति। अलं R 188 अय्यो दीघरत्तं हि[3] ते आयस्मन्तो अवण्णकामा बुद्धस्स अवण्णकामा धम्मस्स अवण्णकामा सङ्घस्स। न च पनेते आयस्मन्तो जिरिदन्ति[4] तं भगवन्तं असता तुच्छा मुसा अभूतेन अब्भाचिक्खितु[5]; न च मयं जीवितहेतु पि सञ्चिच्च पाणं जीविता वोरोपेय्यामा" ति।

३३. अथ खो सीहो सेनापति बुद्धप्पमुखं भिक्खुसङ्घं पणीतेन खादनीयेन भोजनीयेन सहत्था सन्तप्पेसि सम्पवारेसि। अथ खो सीहो

१–१. रथियाय रथियं – सी०, स्या०, रो०। २. उद्दिस्सकट – सी०। ३ पि – सी०। ४ जीरन्ति – सी०, रो०। ५. अब्भाचिक्खन्ता – सी०, रो०।

सेनापति भगवन्तं भुत्ताविं ओनीतपत्तपाणिं एकमन्तं निसीदि। एकमन्तं निसिन्नं खो सीहं सेनापतिं भगवा धम्मिया कथाय सन्दस्सेत्वा समादपेत्वा समुत्तेजेत्वा सम्पहंसेत्वा उट्ठायासना पक्कामी ति।

---

३. अस्साजानीयसुत्तं

B. 32 १. "अट्ठहि, भिक्खवे, अङ्गेहि समन्नागतो रञ्ञो भद्दो[1] अस्साजानीयो राजारहो होति राजभोग्गो, रञ्ञो अङ्गन्तेव[2] सङ्ख्यं गच्छति। कतमेहि अट्ठहि? इध, भिक्खवे, रञ्ञो भद्दो अस्साजानीयो उभतो सुजातो होति – मातितो च पितितो च। यस्सं दिसायं अञ्ञे पि भद्दा अस्साजानीया जायन्ति तस्सं दिसायं जातो होति। यं खो पनस्स भोजनं देन्ति – अल्लं वा सुक्खं वा – तं सक्कच्चंयेव परिभुञ्जति अविकिरन्तो। जेगुच्छी होति उच्चारं वा पस्सावं वा अभिनिसीदितुं वा अभिनिपज्जितुं वा। R. 189 सोरतो होति सुखसंवासो, न[3] च[3] अञ्ञे अस्से उब्बेजेता। यानि खो पनस्स होन्ति[4] साठेय्यानि कूटेय्यानि जिम्हेय्यानि वङ्केय्यानि, तानि यथाभूतं सारथिस्स आविकत्ता होति। तेसमस्स सारथि अभिनिम्मदनाय वायमति। वाही खो पन होति। 'कामञ्ञे[5] अस्सा वहन्तु वा मा वा, अहमेत्थ वहिस्सामी' ति चित्तं उप्पादेति। गच्छन्तो खो पन उजुमग्गेनेव गच्छति। थामवा होति याव जीवितमरणपरियादाना थामं[6] उपदंसेता। इमेहि खो, भिक्खवे, अट्ठहि अङ्गेहि समन्नागतो रञ्ञो भद्दो अस्साजानीयो राजारहो होति राजभोग्गो, रञ्ञो अङ्गन्तेव सङ्ख्यं गच्छति।

२. "एवमेव खो, भिक्खवे, अट्ठहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु आहुनेय्यो होति ...पे०... अनुत्तरं पुञ्ञक्खेत्तं लोकस्स। कतमेहि अट्ठहि? इध, भिक्खवे, भिक्खु सीलवा होति, पातिमोक्खसंवरसंवुतो विहरति आचारगोचरसम्पन्नो अणुमत्तेसु वज्जेसु भयदस्सावी, समादाय सिक्खति सिक्खापदेसु। यं खो पनस्स भोजनं देन्ति – लूखं वा पणीतं वा – तं सक्कच्चंयेव परिभुञ्जति अविहञ्ञमानो। जेगुच्छी होति कायदुच्चरितेन वचीदुच्चरितेन मनोदुच्चरितेन, जेगुच्छी होति अनेकविहितानं पापकानं अकुसलानं धम्मानं समापत्तिया। सोरतो होति

---

१. भद्रो – सी०। २ अङ्गन्त्वेव – सी०, रो०। ३–३. न – सी०, रो०। ४. तानि – स्या०। ५ कामञ्ञेव – सी०, काम मञ्ञे – रो०। ६ थाम वा – सी०।

सुखसंवासो, न अञ्ञे भिक्खू उब्बेजेता। यानि खो पनस्स होन्ति साठेय्यानि कूटेय्यानि जिम्हेय्यानि वङ्केय्यानि तानि यथाभूतं आवि- R. 190 कत्ता होति सत्थरि वा विञ्ञूसु वा सब्रह्मचारीसु। तेसमस्स सत्था वा विञ्ञू वा सब्रह्मचारी अभिनिम्मदनाय वायमति। सिक्खिता खो पन होति। 'काममञ्ञे भिक्खू सिक्खन्तु वा मा वा, अहमेत्थ सिक्खिस्सामी' B. 33 ति चित्तं उप्पादेति। गच्छन्तो खो पन उजुमग्गेनेव गच्छति; तत्रायं उजुमग्गो, सेय्यथीदं – सम्मादिट्ठि ...पे०... सम्मासमाधि। आरद्धविरियो विहरति – 'कामं तचो च न्हारु[1] च अट्ठि च अवसिस्सतु, सरीरे उपसुस्सतु मंसलोहितं, यं तं पुरिसथामेन पुरिसविरियेन पुरिसपरक्कमेन पत्तब्बं, न तं अपापुणित्वा विरियस्स सण्ठानं भविस्सती' ति। इमेहि खो, भिक्खवे, अट्ठहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु आहुनेय्यो होति ...पे०... अनुत्तरं पुञ्ञक्खेत्तं लोकस्सा" ति।

---

४. अस्सखळुङ्कसुत्तं

१. "अट्ठ[2] च[2], भिक्खवे, अस्सखळुङ्के[3] देसेस्सामि अट्ठ च अस्सदोसे, अट्ठ च पुरिसखळुङ्के अट्ठ च पुरिसदोसे। तं सुणाथ, साधुकं मनसि करोथ; भासिस्सामी" ति। "एवं, भन्ते" ति खो ते भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसुं। भगवा एतदवोच –

२. "कतमे च, भिक्खवे, अट्ठ अस्सखळुङ्का अट्ठ च अस्सदोसा? इध, भिक्खवे, एकच्चो अस्सखळुङ्को 'पेही' ति वुत्तो, विद्धो समानो चोदितो सारथिना पच्छतो पटिक्कमति[4], पिट्ठितो रथं पवत्तेति[5]। R. 191 एवरूपो पि, भिक्खवे, इधेकच्चो अस्सखळुङ्को होति। अय, भिक्खवे, पठमो अस्सदोसो।

३. "पुन च परं, भिक्खवे, इधेकच्चो अस्सखळुङ्को 'पेही' ति वुत्तो, विद्धो समानो चोदितो सारथिना पच्छा लङ्घति[6], कुब्बरं हनति, तिदण्डं भञ्जति। एवरूपो पि, भिक्खवे, इधेकच्चो अस्सखळुङ्को होति। अयं, भिक्खवे, दुतियो अस्सदोसो।

---

१ नहारु – सी०, स्या०, रो०। २–२. अट्ठ – स्या०। ३. अस्सखलुङ्के – सी०। ४. पटिसक्कति – सी०, रो०। ५. पटिवत्तेति – सी०, रो०। ६ लङ्घिपति – सी०, लङ्घि पति – रो०।

४. "पुन च परं, भिक्खवे, इधेकच्चो अस्सखळुङ्को 'पेही' ति वुत्तो, विद्धो समानो चोदितो सारथिना रथीसाय सत्थि उस्सज्जित्वा रथीसंयेव अज्झोमद्दति । एवरूपो पि, भिक्खवे, इधेकच्चो अस्सखळुङ्को होति । अयं, भिक्खवे, ततियो अस्सदोसो ।

५. "पुन च परं, भिक्खवे, इधेकच्चो अस्सखळुङ्को 'पेही' ति वुत्तो, विद्धो समानो चोदितो सारथिना उम्मग्गं गण्हति[1], उब्बट्टुम रथं
B. 34 करोति । एवरूपो पि, भिक्खवे, इधेकच्चो अस्सखळुङ्को होति । अयं, भिक्खवे, चतुत्थो अस्सदोसो ।

६. "पुन च परं, भिक्खवे, इधेकच्चो अस्सखळुङ्को 'पेही' ति वुत्तो, विद्धो समानो चोदितो सारथिना लङ्घति[2] पुरिमकायं[3] पग्गण्हति पुरिमे पादे । एवरूपो पि, भिक्खवे, इधेकच्चो अस्सखळुङ्को होति । अयं, भिक्खवे, पञ्चमो अस्सदोसो ।

७. "पुन च परं, भिक्खवे, इधेकच्चो अस्सखळुङ्को 'पेही' ति वुत्तो, विद्धो समानो चोदितो सारथिना अनादियित्वा सारथिं अनादि-
R. 192 यित्वा पतोदलट्ठिं[4] दन्तेहि मुखाधानं विधंसित्वा[5] येन कामं पक्कमति । एवरूपो पि, भिक्खवे, इधेकच्चो अस्सखळुङ्को होति । अयं, भिक्खवे, छट्ठो अस्सदोसो ।

८. "पुन च परं, भिक्खवे, इधेकच्चो अस्सखळुङ्को 'पेही' ति वुत्तो, विद्धो समानो चोदितो सारथिना नेव अभिक्कमति नो पटिक्कमति तत्थेव खीलट्ठायी ठितो होति । एवरूपो पि, भिक्खवे, इधेकच्चो अस्सखळुङ्को होति । अयं, भिक्खवे, सत्तमो अस्सदोसो ।

९. "पुन च परं, भिक्खवे, इधेकच्चो अस्सखळुङ्को 'पेही' ति वुत्तो, विद्धो समानो चोदितो सारथिना पुरिमे च पादे सहरित्वा पच्छिमे च पादे सहरित्वा तत्थेव चत्तारो पादे अभिनिसीदति । एवरूपो पि, भिक्खवे, इधेकच्चो अस्सखळुङ्को होति । अयं, भिक्खवे, अट्ठमो अस्सदोसो । इमे खो, भिक्खवे, अट्ठ अस्सखळुङ्का अट्ठ च अस्सदोसा ।

१०. "कतमे च, भिक्खवे, अट्ठ पुरिसखळुङ्का अट्ठ च पुरिसदोसा ? इध, भिक्खवे, भिक्खू भिक्खुं आपत्तिया चोदेन्ति । सो भिक्खु

---

१. गण्हाति – सी०, रो० । २ लङ्घेति – सी०, रो० । ३. पुरिम काय – सी०, रो० । ४. पतोद – सी०, पतोदयट्ठि – स्या०; पतोद – रो० । ५. विमसित्वा – सी० ।

भिक्खूहि आपत्तिया चोदियमानो 'न सरामी' ति असतिया[1] निब्बेठेति । सेय्यथापि सो, भिक्खवे, अस्सखळुङ्को 'पेही' ति वुत्तो, विद्धो समानो चोदितो सारथिना पच्छतो पटिक्कमति, पिट्ठितो रथं वत्तेति, तथूपमाहं, भिक्खवे, इमं पुग्गलं वदामि । एवरूपो पि, भिक्खवे, इधेकच्चो पुरिसखळुङ्को होति । अयं, भिक्खवे, पठमो पुरिसदोसो ।

११. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खू भिक्खु आपत्तिया चोदेन्ति । B. 35
सो भिक्खु भिक्खूहि आपत्तिया चोदियमानो चोदकयेव पटिप्फरति — R. 193
'किं नु खो तुय्हं बालस्स अब्यत्तस्स भणितेन ! त्वं पि नाम भणितब्बं मञ्ञसी' ति ! सेय्यथापि सो, भिक्खवे, अस्सखळुङ्को 'पेही' ति वुत्तो, विद्धो समानो चोदितो सारथिना पच्छा लङ्घति, कुब्बरं हनति, तिदण्डं भञ्जति, तथूपमाहं, भिक्खवे, इमं पुग्गलं वदामि । एवरूपो पि, भिक्खवे, इधेकच्चो पुरिसखळुङ्को होति । अयं, भिक्खवे, दुतियो पुरिसदोसो ।

१२ "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खू भिक्खु आपत्तिया चोदेन्ति । सो भिक्खु भिक्खूहि आपत्तिया चोदियमानो चोदकस्सेव पच्चारोपेति — 'त्वं[2] खोसि इत्थन्नामं आपत्तिं आपन्नो, त्वं ताव पठमं पटिकरोही' ति । सेय्यथापि सो, भिक्खवे, अस्सखळुङ्को 'पेही' ति वुत्तो, विद्धो समानो चोदितो सारथिना रथीसाय सत्थिं उस्सज्जित्वा रथीसंयेव अज्झोमद्दति; तथूपमाहं, भिक्खवे, इमं पुग्गलं वदामि । एवरूपो पि, भिक्खवे, इधेकच्चो पुरिसखळुङ्को होति । अयं, भिक्खवे, ततियो पुरिसदोसो ।

१३. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खू भिक्खुं आपत्तिया चोदेन्ति । सो भिक्खु भिक्खूहि आपत्तिया चोदियमानो अञ्ञेनाञ्ञं पटिचरति, बहिद्धा कथं अपनामेति, कोपं च दोसं च अप्पच्चयं च पातुकरोति । सेय्यथापि सो, भिक्खवे, अस्सखळुङ्को 'पेही' ति वुत्तो, विद्धो समानो चोदितो सारथिना उम्मग्गं गण्हति, उब्बटुमं रथं करोति; तथूपमाहं, भिक्खवे, इमं पुग्गलं वदामि । एवरूपो पि, भिक्खवे, इधेकच्चो पुरिसखळुङ्को होति । अयं, भिक्खवे, चतुत्थो पुरिसदोसो ।

१४. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खू भिक्खुं आपत्तिया चोदेन्ति । सो भिक्खु भिक्खूहि आपत्तिया चोदियमानो सङ्घमज्झे बाहुविक्खेपं[3]

१ असतियाव — सी०, रो० । २. त्व पि — सी०, रो० । ३ बाहाविक्खेप — सी०, रो० ।

R. 194 करोति[1] । सेय्यथापि सो, भिक्खवे, अस्सखळुङ्को 'पेही' ति वुत्तो, विद्धो समानो चोदितो सारथिना लङ्घति, पुरिमकाय पग्गण्हति पुरिमे पादे, तथूपमाहं, भिक्खवे, इम पुग्गल वदामि । एवरूपो पि, भिक्खवे, इधेकच्चो पुरिसखळुङ्को होति । अयं, भिक्खवे, पञ्चमो पुरिसदोसो ।

B. 36 १५. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खू भिक्खु आपत्तिया चोदेन्ति । सो भिक्खु भिक्खूहि आपत्तिया चोदियमानो अनादियित्वा सङ्घं अनादियित्वा चोदकं सापत्तिको व येन कामं पक्कमति । सेय्यथापि सो, भिक्खवे, अस्सखळुङ्को 'पेही' ति वुत्तो, विद्धो समानो चोदितो सारथिना अनादियित्वा सारथिं अनादियित्वा पतोदलट्ठिं दन्तेहि मुखाधानं विधंसित्वा येन कामं पक्कमति, तथूपमाहं, भिक्खवे, इमं पुग्गल वदामि । एवरूपो पि, भिक्खवे, इधेकच्चो पुरिसखळुङ्को होति । अयं, भिक्खवे, छट्ठो पुरिसदोसो ।

१६. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खू भिक्खुं आपत्तिया चोदेन्ति । सो भिक्खु भिक्खूहि आपत्तिया चोदियमानो 'नेवाहं आपन्नोम्हि, न पनाहं आपन्नोम्ही' ति सो तुण्हीभावेन सङ्घं विहेठेति[2] । सेय्यथापि सो, भिक्खवे, अस्सखळुङ्को 'पेही' ति वुत्तो, विद्धो समानो चोदितो सारथिना नेव अभिक्कमति नो पटिक्कमति तत्थेव खीलट्ठायी ठितो होति, तथूपमाहं, भिक्खवे, इमं पुग्गलं वदामि । एवरूपो पि, भिक्खवे, इधेकच्चो पुरिसखळुङ्को होति । अयं, भिक्खवे, सत्तमो पुरिसदोसो ।

१७. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खू भिक्खुं आपत्तिया चोदेन्ति । R. 195 सो भिक्खु भिक्खूहि आपत्तिया चोदियमानो एवमाह – 'किं नु खो तुम्हे आयस्मन्तो अतिबाळ्हं मयि ब्यावटा याव[3] इदानाहं सिक्खं पच्चक्खाय हीनायावत्तिस्सामी' ति । सो सिक्खं पच्चक्खाय हीनायावत्तित्वा एवमाह – 'इदानि खो तुम्हे आयस्मन्तो अत्तमना होथा' ति ? सेय्यथापि सो, भिक्खवे, अस्सखळुङ्को 'पेही' ति वुत्तो, विद्धो समानो चोदितो सारथिना पुरिमे च पादे संहरित्वा पच्छिमे च पादे संहरित्वा तत्थेव चत्तारो पादे अभिनिसीदति; तथूपमाहं, भिक्खवे, इमं पुग्गलं वदामि । एवरूपो पि, भिक्खवे, इधेकच्चो पुरिसखळुङ्को होति । अयं, भिक्खवे,

१ भनति – सी०, भणति – रो० । २. विहेसेति – सी०, रो० । ३ सी० पोत्थके नत्थि ।

अट्ठमो पुरिसदोसो । इमे खो, भिक्खवे, अट्ठ पुरिसखळुङ्का अट्ठ च पुरिसदोसा" ति ।

---

५. मलसुत्तं

१. "अट्ठिमानि, भिक्खवे, मलानि । कतमानि अट्ठ ? अस- B. 37
ज्झायमला, भिक्खवे, मन्ता; अनुट्ठानमला, भिक्खवे, घरा; मलं, भिक्खवे, वण्णस्स कोसज्जं; पमादो, भिक्खवे, रक्खतो मलं; मलं, भिक्खवे, इत्थिया दुच्चरितं; मच्छेरं, भिक्खवे, ददतो मलं; मला, भिक्खवे, पापका अकुसला धम्मा अस्मि लोके परम्हि च; ततो[1], भिक्खवे, मला मलतरं अविज्जा परमं मलं । इमानि खो, भिक्खवे, अट्ठ मलानी ति ।

"असज्झायमला मन्ता, अनुट्ठानमला घरा ।
मलं वण्णस्स कोसज्जं, पमादो रक्खतो मलं ॥
"मलित्थिया दुच्चरितं, मच्छेरं ददतो मलं ।
मला वे पापका धम्मा, अस्मि लोके परम्हि च ।
ततो मला मलतरं, अविज्जा परमं मलं" ति ॥

---

६. दूतेय्यसुत्तं

१. "अट्ठहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु दूतेय्यं R. 196
गन्तुमरहति । कतमेहि अट्ठहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु सोता च होति, सावेता च, उग्गहेता च, धारेता च, विञ्ञाता च, विञ्ञापेता च, कुसलो च सहितासहितस्स, नो च कलहकारको – इमेहि खो, भिक्खवे, अट्ठहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु दूतेय्यं गन्तुमरहति । अट्ठहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो सारिपुत्तो दूतेय्यं गन्तुमरहति । कतमेहि अट्ठहि ? इध, भिक्खवे, सारिपुत्तो सोता च होति[2], सावेता च, उग्गहेता च, धारेता च, विञ्ञाता च, विञ्ञापेता च, कुसलो च सहितासहितस्स, नो च कलहकारको । इमेहि खो, भिक्खवे, अट्ठहि धम्मेहि समन्नागतो सारिपुत्तो दूतेय्यं गन्तुमरहती ति ।

१. ततो च – स्या०, रो० । २. सी० पोत्थके नत्थि ।

"यो वे न ब्यथति[1] पत्वा, परिसं उग्गवादिनिं[2] ।
न च हापेति वचनं, न च छादेति सासनं ॥
B. 38 "असन्दिद्धं च भणति, पुच्छितो न च कुप्पति ।
स वे तादिसको भिक्खु, दूतेय्यं गन्तुमरहती" ति ॥

---

७. पठमबन्धनसुत्तं

१. "अट्ठहि, भिक्खवे, आकारेहि इत्थी पुरिसं बन्धति । कतमेहि अट्ठहि ? रुण्णेन[3], भिक्खवे, इत्थी पुरिसं बन्धति; हसितेन, भिक्खवे, इत्थी पुरिसं बन्धति, भणितेन, भिक्खवे, इत्थी पुरिसं बन्धति[4], R. 197 आकप्पेन, भिक्खवे, इत्थी पुरिसं बन्धति; वनभङ्गेन, भिक्खवे, इत्थी पुरिसं बन्धति; गन्धेन[5], भिक्खवे, इत्थी पुरिसं बन्धति, रसेन, भिक्खवे, इत्थी पुरिसं बन्धति[5]; फस्सेन, भिक्खवे, इत्थी पुरिसं बन्धति । इमेहि खो, भिक्खवे, अट्ठहाकारेहि इत्थी पुरिसं बन्धति । ते[6], भिक्खवे, सत्ता सुबद्धा[7] ये[8] फस्सेन[9] बद्धा" ति ।

---

८. दुतियबन्धनसुत्तं

१. "अट्ठहि, भिक्खवे, आकारेहि पुरिसो इत्थिं बन्धति । कतमेहि अट्ठहि ? रुण्णेन, भिक्खवे, पुरिसो इत्थिं बन्धति; हसितेन, भिक्खवे, पुरिसो इत्थिं बन्धति, भणितेन, भिक्खवे, पुरिसो इत्थिं बन्धति; आकप्पेन, भिक्खवे, पुरिसो इत्थिं बन्धति, वनभङ्गेन, भिक्खवे, पुरिसो इत्थिं बन्धति, गन्धेन, भिक्खवे, पुरिसो इत्थिं बन्धति; रसेन, भिक्खवे, पुरिसो इत्थिं बन्धति; फस्सेन, भिक्खवे, पुरिसो इत्थिं बन्धति । इमेहि खो, भिक्खवे, अट्ठहाकारेहि पुरिसो इत्थिं बन्धति । ते, भिक्खवे, सत्ता सुबद्धा ये फस्सेन बद्धा" ति ।

---

९. पहारादसुत्तं

१. एकं समयं भगवा वेरञ्जायं विहरति नळेरुपुचिमन्दमूले । अथ खो पहारादो असुरिन्दो येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा

---

१. वेधती – सी०; व्याधति – स्या०, रो० । २ उग्गवादिन – सी०; उग्गहवादिन – स्या०, रो० । ३. रूपेण – सी०, रो० । ४. एत्थ 'गीतेन ० बन्धति, रोण्णेन ० बन्धती' ति सी०, रो० पोत्थकेसु अधिको पाठो दिस्सति । ५–५. अयं पाठो सी०, रो० पोत्थकेसु न दिस्सति । ६ तेहि – रो० । ७ सुबन्धा – सी०, स्या० । ८ येव – स्या०, रो० । ९ पासेन – रो० ।

भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं अट्ठासि। एकमन्तं ठितं खो पहारादं असुरिन्दं भगवा एतदवोच –

"अपि पन, पहाराद, असुरा महासमुद्दे अभिरमन्ती" ति ? B 39, R. 198

"अभिरमन्ति, भन्ते, असुरा महासमुद्दे" ति।

"कति पन, पहाराद, महासमुद्दे अच्छरिया अब्भुता[1] धम्मा[1], ये दिस्वा दिस्वा असुरा महासमुद्दे अभिरमन्ती" ति ?

२. "अट्ठ, भन्ते, महासमुद्दे अच्छरिया अब्भुता धम्मा, ये दिस्वा दिस्वा असुरा महासमुद्दे अभिरमन्ति। कतमे अट्ठ ? महासमुद्दो, भन्ते, अनुपुब्बनिन्नो अनुपुब्बपोणो अनुपुब्बपब्भारो, न आयतकेनेव पपातो। यं पि, भन्ते, महासमुद्दो अनुपुब्बनिन्नो अनुपुब्बपोणो अनुपुब्बपब्भारो, न आयतकेनेव पपातो; अयं, भन्ते, महासमुद्दे पठमो अच्छरियो अब्भुतो धम्मो, यं दिस्वा दिस्वा असुरा महासमुद्दे अभिरमन्ति।

३. "पुन च परं, भन्ते, महासमुद्दो ठितधम्मो वेलं नातिवत्तति। यं पि, भन्ते, महासमुद्दो ठितधम्मो वेलं नातिवत्तति; अयं, भन्ते, महासमुद्दे दुतियो अच्छरियो अब्भुतो धम्मो यं दिस्वा दिस्वा असुरा महासमुद्दे अभिरमन्ति।

४. "पुन च परं, भन्ते, महासमुद्दो न मतेन कुणपेन संवसति[2]। यं होति महासमुद्दे मतं कुणपं, तं खिप्पमेव[3] तीरं वाहेति, थलं उस्सारेति[4]। यं पि, भन्ते, महासमुद्दो न मतेन कुणपेन संवसति, यं होति महासमुद्दे मतं कुणपं, तं खिप्पमेव तीरं वाहेति, थलं उस्सारेति; अयं, भन्ते, महासमुद्दे ततियो अच्छरियो अब्भुतो धम्मो, यं दिस्वा दिस्वा असुरा महासमुद्दे अभिरमन्ति।

५. "पुन च परं, भन्ते, या काचि महानदियो, सेय्यथीदं – गङ्गा यमुना अचिरवती सरभू मही, ता महासमुद्दं पत्वा जहन्ति पुरिमानि नामगोत्तानि, 'महासमुद्दो' त्वेव सङ्खं गच्छन्ति। यं पि, भन्ते, या R. 199
काचि महानदियो, सेय्यथीदं – गङ्गा यमुना अचिरवती सरभू मही, ता महासमुद्दं पत्वा जहन्ति पुरिमानि नामगोत्तानि, 'महासमुद्दो' त्वेव सङ्खं गच्छन्ति; अयं, भन्ते, महासमुद्दे चतुत्थो अच्छरियो अब्भुतो धम्मो, यं दिस्वा दिस्वा असुरा महासमुद्दे अभिरमन्ति।

१–१ अब्भुतधम्मा – स्या०। २. सवट्टति – स्या०। ३. खिप्पंयेव – सी०। ४. उस्सादेति – सी०, रो०।

B. 40 ९. "पुन च परं, भन्ते, या च[1] लोके सवन्तियो महासमुद्दं अप्पेन्ति या च अन्तलिक्खा धारा पपतन्ति, न तेन महासमुद्दस्स ऊनत्त वा पूरत्त वा पञ्ञायति। यं पि, भन्ते, या च लोके सवन्तियो महासमुद्दं अप्पेन्ति या च अन्तलिक्खा धारा पपतन्ति, न तेन महासमुद्दस्स ऊनत्त वा पूरत्त वा पञ्ञायति; अयं, भन्ते, महासमुद्दे पञ्चमो अच्छरियो अब्भुतो धम्मो, यं दिस्वा दिस्वा असुरा महासमुद्दे अभिरमन्ति।

७. "पुन च परं, भन्ते, महासमुद्दो एकरसो लोणरसो। य पि, भन्ते, महासमुद्दो एकरसो लोणरसो, अयं, भन्ते, महासमुद्दे छट्ठो अच्छरियो अब्भुतो धम्मो, यं दिस्वा दिस्वा असुरा महासमुद्दे अभिरमन्ति।

८. "पुन च परं, भन्ते, महासमुद्दो बहुरतनो अनेकरतनो। तत्रिमानि रतनानि, सेय्यथीदं – मुत्ता मणि वेळुरियो सङ्खो सिला पवाळं रजतं जातरूपं लोहितको[2] मसारगल्लं। यं पि, भन्ते, महासमुद्दो बहुरतनो अनेकरतनो; तत्रिमानि रतनानि, सेय्यथीदं – मुत्ता मणि वेळुरियो सङ्खो सिला पवाळ रजतं जातरूपं लोहितको मसारगल्लं;
R. 200 अयं, भन्ते, महासमुद्दे सत्तमो अच्छरियो अब्भुतो धम्मो, यं दिस्वा दिस्वा असुरा महासमुद्दे अभिरमन्ति।

९. "पुन च परं, भन्ते, महासमुद्दो महत भूतान आवासो। तत्रिमे भूता – तिमि[3] तिमिङ्गलो तिमिरपिङ्गलो[3] असुरा नागा गन्धब्बा। सन्ति महासमुद्दे योजनसतिका पि अत्तभावा द्वियोजनसतिका पि अत्तभावा तियोजनसतिका पि अत्तभावा चतुयोजनसतिका पि अत्तभावा पञ्चयोजनसतिका पि अत्तभावा। यं पि, भन्ते, महासमुद्दो महतं भूतानं आवासो; तत्रिमे भूता – तिमि तिमिङ्गलो तिमिरपिङ्गलो असुरा नागा गन्धब्बा; सन्ति महासमुद्दे योजनसतिका पि अत्तभावा ...पे०... द्वियोजन ... तियोजन ... चतुयोजन ... पञ्चयोजनसतिका पि अत्तभावा; अयं, भन्ते, महासमुद्दे अट्ठमो अच्छरियो अब्भुतो
B. 41 धम्मो, यं दिस्वा दिस्वा असुरा महासमुद्दे अभिरमन्ति। इमे खो, भन्ते, महासमुद्दे अट्ठ अच्छरिया अब्भुता धम्मा, ये दिस्वा दिस्वा असुरा महासमुद्दे अभिरमन्ती ति।

१ काचि – स्या०, रो०। २. लोहितङ्को – सी०, रो०। ३–३ तिमि तिमिङ्गला तिमिरपिङ्गला – सी०; तिमितिमङ्गला तिमिरमिङ्गला – स्या०, रो०।

१०. "अपि पन, भन्ते, भिक्खू इमस्मिं धम्मविनये अभिरमन्ती" ति ?

"अभिरमन्ति , पहाराद, भिक्खू इमस्मिं धम्मविनये" ति ।

"कति पन, भन्ते, इमस्मिं धम्मविनये अच्छरिया अब्भुता धम्मा, ये दिस्वा दिस्वा भिक्खू इमस्मिं धम्मविनये अभिरमन्ती" ति ?

११. "अट्ठ, पहाराद, इमस्मिं धम्मविनये अच्छरिया अब्भुता धम्मा, ये दिस्वा दिस्वा भिक्खू इमस्मिं धम्मविनये अभिरमन्ति । कतमे अट्ठ ? सेय्यथापि, पहाराद, महासमुद्दो अनुपुब्बनिन्नो अनुपुब्बपोणो अनुपुब्बपब्भारो, न आयतकेनेव पपातो, एवमेव खो, पहाराद, इमस्मिं धम्म- R 201
विनये अनुपुब्बसिक्खा अनुपुब्बकिरिया अनुपुब्बपटिपदा, न आयतकेनेव अञ्ञापटिवेधो । यं पि, पहाराद, इमस्मिं धम्मविनये अनुपुब्बसिक्खा अनुपुब्बकिरिया अनुपुब्बपटिपदा, न आयतकेनेव अञ्ञापटिवेधो; अयं, पहाराद, इमस्मिं धम्मविनये पठमो अच्छरियो अब्भुतो धम्मो, यं दिस्वा दिस्वा भिक्खू इमस्मिं धम्मविनये अभिरमन्ति ।

१२. "सेय्यथापि, पहाराद, महासमुद्दो ठितधम्मो वेलं नातिवत्तति; एवमेव खो, पहाराद, यं मया सावकानं सिक्खापदं पञ्ञत्तं तं मम सावका जीवितहेतु पि नातिक्कमन्ति । यं पि, पहाराद, मया सावकानं सिक्खापदं पञ्ञत्तं तं मम सावका जीवितहेतु पि नातिक्कमन्ति; अयं, पहाराद, इमस्मिं धम्मविनये दुतियो अच्छरियो अब्भुतो धम्मो, यं दिस्वा दिस्वा भिक्खू इमस्मिं धम्मविनये अभिरमन्ति ।

१३. "सेय्यथापि, पहाराद, महासमुद्दो न मतेन कुणपेन संवसति । यं होति महासमुद्दे मतं कुणपं, तं खिप्पमेव तीरं वाहेति थलं उस्सारेति; एवमेव खो, पहाराद, यो सो पुग्गलो दुस्सीलो पापधम्मो असुचिसङ्कस्सरसमाचारो पटिच्छन्नकम्मन्तो अस्समणो समणपटिञ्ञो अब्रह्मचारी ब्रह्मचारिपटिञ्ञो अन्तोपूति अवस्सुतो कसम्बुजातो, न तेन सङ्घो संवसति; खिप्पमेव[1] नं सन्निपतित्वा उक्खिपति । किञ्चा पि सो होति मज्झे भिक्खुसङ्घस्स सन्निसिन्नो[2], अथ खो सो आरका व सङ्घम्हा सङ्घो च तेन । यं पि, पहाराद, यो सो पुग्गलो दुस्सीलो पापधम्मो असुचिसङ्कस्सरसमाचारो पटिच्छन्न- B 42
कम्मन्तो अस्समणो समणपटिञ्ञो अब्रह्मचारी ब्रह्मचारिपटिञ्ञो

१. खिप्पञ्ञेव – सी० । २. निसिन्नो – सी०, रो० ।

R 202 अन्तोपूति अवस्सुतो कसम्बुजातो, न तेन सङ्घो संवसति; खिप्पमेव नं सन्निपतित्वा उक्खिपति; किञ्चा पि सो होति मज्झे भिक्खुसङ्घस्स सन्निसिन्नो, अथ खो सो आरका व सङ्घम्हा सङ्घो च तेन; अयं, पहाराद, इमस्मि धम्मविनये ततियो अच्छरियो अब्भुतो धम्मो, यं दिस्वा दिस्वा भिक्खू इमस्मिं धम्मविनये अभिरमन्ति।

१४. "सेय्यथापि, पहाराद, या काचि महानदियो, सेय्यथीदं – गङ्गा यमुना अचिरवती सरभू मही, ता महासमुद्दं पत्वा जहन्ति पुरिमानि नामगोत्तानि, 'महासमुद्दो' त्वेव सङ्ख गच्छन्ति; एवमेव खो, पहाराद, चत्तारो मे वण्णा – खत्तिया ब्राह्मणा वेस्सा सुद्दा, ते तथागतप्पवेदिते धम्मविनये अगारस्मा अनगारियं पब्बजित्वा जहन्ति पुरिमानि नामगोत्तानि, 'समणा[1] सक्यपुत्तिया'[1] त्वेव सङ्ख गच्छन्ति। यं पि, पहाराद, चत्तारोमे वण्णा – खत्तिया ब्राह्मणा वेस्सा सुद्दा, ते तथागतप्पवेदिते धम्मविनये अगारस्मा अनगारियं पब्बजित्वा जहन्ति पुरिमानि नाम गोत्तानि, 'समणा सक्यपुत्तिया' त्वेव सङ्खं गच्छन्ति; अयं, पहाराद, इमस्मि धम्मविनये चतुत्थो अच्छरियो अब्भुतो धम्मो, यं दिस्वा दिस्वा भिक्खू इमस्मि धम्मविनये अभिरमन्ति।

१५. "सेय्यथापि, पहाराद, या च लोके सवन्तियो महासमुद्दं अप्पेन्ति या च अन्तलिक्खा[2] धारा पपतन्ति, न तेन महासमुद्दस्स ऊनत्तं वा पूरत्तं वा पञ्ञायति, एवमेव खो, पहाराद, बहू चे पि भिक्खू अनुपादिसेसाय निब्बानधातुया परिनिब्बायन्ति, न तेन निब्बानधातुया ऊनत्तं वा पूरत्तं वा पञ्ञायति। यं पि, पहाराद, बहू चे पि भिक्खू
R 203 अनुपादिसेसाय निब्बानधातुया परिनिब्बायन्ति, न तेन निब्बानधातुया ऊनत्तं वा पूरत्तं वा पञ्ञायति, अयं, पहाराद, इमस्मि धम्मविनये पञ्चमो अच्छरियो अब्भुतो धम्मो, यं दिस्वा दिस्वा भिक्खू इमस्मिं धम्मविनये अभिरमन्ति।

१६. "सेय्यथापि, पहाराद, महासमुद्दो एकरसो लोणरसो, एवमेव खो, पहाराद, अयं धम्मविनयो एकरसो विमुत्तिरसो। यं पि पहाराद, अयं धम्मविनयो एकरसो विमुत्तिरसो; अयं, पहाराद, इमस्मिं
B 43 धम्मविनये छट्ठो अच्छरियो अब्भुतो धम्मो, यं दिस्वा दिस्वा भिक्खू इमस्मिं धम्मविनये अभिरमन्ति।

१–१ समणो सक्यपुत्तियो – स्या०। २ अन्तलिक्खा – सी०।

१७. "सेय्यथापि, पहाराद, महासमुद्दो बहुरतनो अनेकरतनो; तत्रिमानि रतनानि, सेय्यथीदं – मुत्ता मणि वेळुरियो[1] सङ्खो सिला पवाळं रजतं जातरूपं लोहितङ्को मसारगल्लं; एवमेव खो, पहाराद, अयं धम्मविनयो बहुरतनो अनेकरतनो। तत्रिमानि रतनानि, सेय्यथीदं – चत्तारो सतिपट्ठाना, चत्तारो सम्मप्पधाना, चत्तारो इद्धिपादा, पञ्चिन्द्रियानि, पञ्च बलानि, सत्त बोज्झङ्गा, अरियो अट्ठङ्गिको मग्गो। यं पि, पहाराद, अयं धम्मविनयो बहुरतनो अनेकरतनो; तत्रिमानि रतनानि, सेय्यथीदं – चत्तारो सतिपट्ठाना, चत्तारो सम्मप्पधाना, चत्तारो इद्धिपादा, पञ्चिन्द्रियानि, पञ्च बलानि, सत्त बोज्झङ्गा, अरियो अट्ठङ्गिको मग्गो, अयं, पहाराद, इमस्मि धम्मविनये सत्तमो अच्छरियो अब्भुतो धम्मो, यं दिस्वा दिस्वा भिक्खू इमस्मि धम्मविनये अभिरमन्ति।

१८. "सेय्यथापि, पहाराद, महासमुद्दो महतं भूतानं आवासो; तत्रिमे भूता – तिमि तिमिङ्गलो तिमिरपिङ्गलो असुरा नागा गन्धब्बा; R. 204
सन्ति महासमुद्दे योजनसतिका पि अत्तभावा द्वियोजनसतिका पि अत्तभावा तियोजनसतिका पि अत्तभावा चतुयोजनसतिका पि अत्तभावा पञ्चयोजनसतिका पि अत्तभावा; एवमेव खो, पहाराद, अयं धम्मविनयो महतं भूतानं आवासो; तत्रिमे भूता – सोतापन्नो सोतापत्तिफलसच्छिकिरियाय पटिपन्नो सकदागामी सकदागामिफलसच्छिकिरियाय पटिपन्नो अनागामी अनागामिफलसच्छिकिरियाय पटिपन्नो अरहा अरहत्ताय पटिपन्नो। यं पि, पहाराद, अयं धम्मविनयो महतं भूतानं आवासो, तत्रिमे भूता – सोतापन्नो सोतापत्तिफलसच्छिकिरियाय पटिपन्नो सकदागामी सकदागामिफलसच्छिकिरियाय पटिपन्नो अनागामी अनागामिफलसच्छिकिरियाय पटिपन्नो अरहा अरहत्ताय पटिपन्नो; अयं, पहाराद, इमस्मि धम्मविनये अट्ठमो अच्छरियो अब्भुतो धम्मो, यं दिस्वा दिस्वा भिक्खू इमस्मि धम्मविनये अभिरमन्ति। इमे खो, पहाराद, इमस्मि धम्मविनये अट्ठ अच्छरिया अब्भुता धम्मा, ये दिस्वा B. 44
दिस्वा भिक्खू इमस्मि धम्मविनये अभिरमन्ती" ति।

---

१ वेलुरियो – सी०।

१०. उपोसथसुत्तं

१. एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति पुब्बारामे मिगारमातुपासादे। तेन खो पन समयेन भगवा तदहुपोसथे भिक्खुसङ्घपरिवुतो निसिन्नो होति। अथ खो आयस्मा आनन्दो अभिक्कन्ताय रत्तिया, निक्खन्ते पठमे यामे, उट्ठायासना एकंसं उत्तरासङ्गं करित्वा येन भगवा तेनञ्जलिं पणामेत्वा भगवन्तं एतदवोच – "अभिक्कन्ता, भन्ते, रत्ति, निक्खन्तो पठमो यामो, चिरनिसिन्नो भिक्खुसङ्घो। उद्दिसतु, भन्ते, भगवा भिक्खूनं पातिमोक्खं" ति।

R. 205 २. एवं वुत्ते भगवा तुण्ही अहोसि। दुतियं पि खो आयस्मा आनन्दो अभिक्कन्ताय रत्तिया, निक्खन्ते मज्झिमे यामे, उट्ठायासना एकंसं उत्तरासङ्गं करित्वा येन भगवा तेनञ्जलिं पणामेत्वा भगवन्तं एतदवोच – "अभिकन्ता, भन्ते, रत्ति, निक्खन्तो मज्झिमो यामो, चिरनिसिन्नो भिक्खुसङ्घो। उद्दिसतु, भन्ते, भगवा भिक्खूनं पातिमोक्खं" ति। दुतियं पि खो भगवा तुण्ही अहोसि। ततियं पि खो आयस्मा आनन्दो अभिक्कन्ताय रत्तिया, निक्खन्ते पच्छिमे यामे, उद्धस्ते अरुणे, नन्दिमुखिया रत्तिया उट्ठायासना एकंसं उत्तरासङ्गं करित्वा येन भगवा तेनञ्जलिं पणामेत्वा भगवन्तं एतदवोच – "अभिक्कन्ता, भन्ते, रत्ति, निक्खन्तो पच्छिमो यामो; उद्धस्तं अरुणं, नन्दिमुखी रत्ति; चिरनिसिन्नो भिक्खुसङ्घो। उद्दिसतु, भन्ते, भगवा भिक्खूनं पातिमोक्खं" ति।

"अपरिसुद्धा, आनन्द, परिसा" ति।

३. अथ खो आयस्मतो महामोग्गल्लानस्स एतदहोसि – "कं[1] नु खो भगवा पुग्गलं सन्धाय एवमाह – 'अपरिसुद्धा, आनन्द, परिसा'" ति? अथ खो आयस्मा महामोग्गल्लानो सब्बावन्तं भिक्खुसङ्घं चेतसा चेतो परिच्च मनसाकासि। अद्दसा खो आयस्मा महामोग्गल्लानो तं पुग्गलं दुस्सीलं पापधम्मं असुचिं[2] सङ्कस्सरसमाचारं पटिच्छन्नकम्मन्तं अस्समणं समणपटिञ्ञं अब्रह्मचारिं ब्रह्मचारिपटिञ्ञं अन्तोपूतिं अवस्सुतं कसम्बुजातं मज्झे भिक्खुसङ्घस्स निसिन्नं; दिस्वान[3] उट्ठायासना येन सो पुग्गलो तेनुपसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा तं पुग्गलं एतदवोच –
B 45 "उट्ठेहावुसो, दिट्ठोसि भगवता। नत्थि ते भिक्खूहि सद्धिं संवासो" ति।

---

१. किं – स्या०, रो०। २ असुचि० – सी०, स्या०, रो०। ३. दिस्वा – स्या०, रो०।

४. एवं वुत्ते सो पुग्गलो तुण्ही अहोसि । दुतियं पि खो आयस्मा महामोग्गल्लानो तं पुग्गलं एतदवोच – "उट्ठेहावुसो, दिट्ठोसि भगवता । नत्थि ते भिक्खूहि सद्धिं संवासो" ति । दुतियं पि खो सो पुग्गलो तुण्ही अहोसि । ततियं पि खो आयस्मा महामोग्गल्लानो तं पुग्गलं एतदवोच – R. 206 "उट्ठेहावुसो, दिट्ठोसि भगवता । नत्थि ते भिक्खूहि सद्धिं संवासो" ति । ततियं पि खो सो पुग्गलो तुण्ही अहोसि ।

५. अथ खो आयस्मा महामोग्गल्लानो तं पुग्गलं बाहायं गहेत्वा बहिद्वारकोट्ठका निक्खामेत्वा सूचिघटिकं दत्वा येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं एतदवोच – "निक्खामितो सो, भन्ते, पुग्गलो मया । परिसुद्धा परिसा । उद्दिसतु, भन्ते, भगवा भिक्खून पातिमोक्खं" ति ।

"अच्छरियं, मोग्गल्लान, अब्भुतं, मोग्गल्लान ! याव बाहागहणा पि नाम सो मोघपुरिसो आगमिस्सती" ति !

६. अथ खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि – "तुम्हेव दानि, भिक्खवे, उपोसथं करेय्याथ, पातिमोक्खं उद्दिसेय्याथ । न दानाहं, भिक्खवे, अज्जतग्गे उपोसथ[1] करिस्सामि[1], पातिमोक्खं उद्दिसिस्सामि । अट्ठानमेतं, भिक्खवे, अनवकासो यं तथागतो अपरिसुद्धाय परिसाय पातिमोक्खं उद्दिसेय्य ।

७. "अट्ठिमे, भिक्खवे, महासमुद्दे अच्छरिया अब्भुता[2] धम्मा[2], ये दिस्वा दिस्वा असुरा महासमुद्दे अभिरमन्ति । कतमे अट्ठ ? महासमुद्दो, भिक्खवे, अनुपुब्बनिन्नो अनुपुब्बपोणो अनुपुब्बपब्भारो, न आयतकेनेव पपातो । यं पि, भिक्खवे, महासमुद्दो अनुपुब्बनिन्नो अनुपुब्बपोणो अनुपुब्बपब्भारो, न आयतकेनेव पपातो; अयं, भिक्खवे, महासमुद्दे पठमो अच्छरियो अब्भुतो धम्मो, यं दिस्वा दिस्वा असुरा महासमुद्दे अभिरमन्ति ...पे०... (यथा पुरिमे[3] तथा वित्थारेतब्बो) ।

८. "पुन च परं, भिक्खवे, महासमुद्दो महतं भूतानं आवासो । तत्रिमे भूता – तिमि तिमिङ्गलो तिमिरपिङ्गलो असुरा नागा गन्धब्बा । R. 207 वसन्ति[4] महासमुद्दे योजनसतिका पि अत्तभावा ...पे०... पञ्चयोजन- B. 46 सतिका पि अत्तभावा । यं पि, भिक्खवे, महासमुद्दो महतं भूतानं

१–१. स्या०, रो० पोत्थकेसु न दिस्सति । २. अब्भुतधम्मा – स्या० । ३. पुरिमेन – स्या० । ४. सन्ति – सी०, स्या०, रो० ।

आवासो; तत्रिमे भूता – तिमि तिमिङ्गलो तिमिरपिङ्गलो असुरा नागा गन्धब्बा, वसन्ति महासमुद्दे योजनसतिका पि अत्तभावा ...पे०... पञ्चयोजनसतिका पि अत्तभावा, अय, भिक्खवे, महासमुद्दे अट्ठमो अच्छरियो अब्भुतो धम्मो, यं दिस्वा दिस्वा असुरा महासमुद्दे अभिरमन्ति। इमे खो, भिक्खवे, महासमुद्दे अट्ठ अच्छरिया अब्भुता धम्मा, ये[1] दिस्वा दिस्वा असुरा महासमुद्दे अभिरमन्ति।

९. "एवमेव[2] खो, भिक्खवे, अट्ठ[2] इमस्मिं धम्मविनये अच्छरिया अब्भुता धम्मा, ये दिस्वा दिस्वा भिक्खू इमस्मिं धम्मविनये अभिरमन्ति। कतमे अट्ठ? सेय्यथापि, भिक्खवे, महासमुद्दो अनुपुब्बनिन्नो अनुपुब्बपोणो अनुपुब्बपब्भारो, न आयतकेनेव पपातो, एवमेव खो, भिक्खवे, इमस्मिं धम्मविनये अनुपुब्बसिक्खा अनुपुब्बकिरिया अनुपुब्बपटिपदा, न आयतकेनेव अञ्ञापटिवेधो। यं पि, भिक्खवे, इमस्मिं धम्मविनये अनुपुब्बसिक्खा अनुपुब्बकिरिया अनुपुब्बपटिपदा, न आयतकेनेव अञ्ञापटिवेधो; अयं, भिक्खवे, इमस्मिं धम्मविनये पठमो अच्छरियो अब्भुतो धम्मो, यं दिस्वा दिस्वा भिक्खू इमस्मिं धम्मविनये अभिरमन्ति ...पे०...। सेय्यथापि, भिक्खवे, महासमुद्दो महतं भूतानं आवासो; तत्रिमे भूता – तिमि तिमिङ्गलो तिमिरपिङ्गलो असुरा नागा गन्धब्बा, वसन्ति महासमुद्दे योजनसतिका पि अत्तभावा ...पे०...
३. 208 पञ्चयोजनसतिका पि अत्तभावा; एवमेव खो, भिक्खवे, अयं धम्मविनयो महतं भूतानं आवासो। तत्रिमे भूता – सोतापन्नो सोतापत्तिफलसच्छिकिरियाय पटिपन्नो ...पे०... अरहा अरहत्ताय पटिपन्नो। यं पि, भिक्खवे, अयं धम्मविनयो महतं भूतानं आवासो, तत्रिमे भूता – सोतापन्नो सोतापत्तिफलसच्छिकिरियाय पटिपन्नो ..पे०... अरहा अरहत्ताय पटिपन्नो; अयं, भिक्खवे, इमस्मिं धम्मविनये अट्ठमो अच्छरियो अब्भुतो धम्मो, यं दिस्वा दिस्वा भिक्खू इमस्मिं धम्मविनये अभिरमन्ति। इमे खो, भिक्खवे, इमस्मिं धम्मविनये अट्ठ अच्छरिया अब्भुता धम्मा, ये दिस्वा दिस्वा भिक्खू इमस्मिं धम्मविनये अभिरमन्ती" ति।

महावग्गो दुतियो।

---

१ य – म०। २–२ अट्ठिमे भिक्खवे – स्या०।

तस्सुद्दानं[1] B 47

वेरञ्जो[2] सीहो[2] आजञ्ञं[3], खळुङ्केन[4] मलानि च ।
दूतेय्यं[5] द्वे[6] च बन्धना[7], पहारादो[8] उपोसथो ति ॥

———o———

३. गहपतिवग्गो

१. पठमउग्गसुत्तं

१. एकं समयं भगवा वेसालियं विहरति महावन कूटागारसालायं। तत्र खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि ... पे॰... एतदवोच – "अट्ठहि, भिक्खवे, अच्छरियेहि अब्भुतेहि[9] धम्मेहि[9] समन्नागतं उग्गं गहपतिं वेसालिकं धारेथा" ति। इदमवोच भगवा। इदं वत्वान सुगतो उट्ठायासना विहारं पाविसि। R.209

२. अथ खो अञ्ञतरो भिक्खु पुब्बण्हसमयं निवासेत्वा पत्तचीवरमादाय येन उग्गस्स गहपतिनो वेसालिकस्स निवेसनं तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा पञ्ञत्ते आसने निसीदि। अथ खो उग्गो गहपति वेसालिको येन सो भिक्खु तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा तं भिक्खुं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि। एकमन्तं निसिन्नं खो उग्गं गहपतिं वेसालिकं सो भिक्खु एतदवोच –

"अट्ठहि खो त्वं, गहपति, अच्छरियेहि अब्भुतेहि धम्मेहि समन्नागतो भगवता ब्याकतो। कतमे ते, गहपति, अट्ठ अच्छरिया अब्भुता धम्मा, येहि त्वं समन्नागतो भगवता ब्याकतो" ति ?

३. "न खो अहं, भन्ते, जानामि – कतमेहि अट्ठहि अच्छरियेहि अब्भुतेहि धम्मेहि समन्नागतो भगवता ब्याकतो ति। अपि च, भन्ते, येमे अट्ठ अच्छरिया अब्भुता धम्मा संविज्जन्ति, ते[10] सुणाहि[10], साधुकं मनसि करोहि; भासिस्सामी" ति। "एवं, गहपती" ति खो सो भिक्खु उग्गस्स गहपतिनो वेसालिकस्स पच्चस्सोसि। उग्गो गहपति वेसालिको एतदवोच – "यदाहं, भन्ते, भगवन्तं पठमं दूरतो व अद्दसं; सह दस्सनेनेव

१. तन्नुदान – सी॰, रो॰। २–२. वेरञ्ज॰ – सी॰, स्या॰, रो॰। ३. आजञ्ञा – स्या॰। ४ खलुङ्केन – सी॰; खळुङ्केन – स्या॰। ५. दूता – स्या॰। ६ दुवे – सी॰। ७. बन्धनन्ति – स्या॰; बन्धन्ति – रो॰। ८ पहाराद – स्या॰, रो॰। ९–९. अब्भुतधम्मेहि – स्या॰। १०–१०. तं सुणोहि – म॰।

B. 48 मे, भन्ते, भगवतो चित्तं पसीदि । अयं खो मे, भन्ते, पठमो अच्छरियो अब्भुतो धम्मो संविज्जति ।

४. "सो खो अहं, भन्ते, पसन्नचित्तो भगवन्तं पयिरुपासि । तस्स मे भगवा अनुपुब्बिं[1] कथं[1] कथेसि, सेय्यथीदं – दानकथं सीलकथं सग्गकथं; कामानं आदीनवं ओकारं सङ्किलेसं, नेक्खम्मे आनिसंसं पकासेसि । यदा मं भगवा अञ्ञासि कल्लचित्तं मुदुचित्तं विनीवरणचित्तं R. 210 उदग्गचित्तं पसन्नचित्तं, अथ या बुद्धानं सामुक्कंसिका धम्मदेसना तं पकासेसि – दुक्खं समुदयं निरोधं मग्गं । सेय्यथापि नाम सुद्धं[2] वत्थं[2] अपगतकाळकं सम्मदेव रजनं पटिग्गण्हेय्य; एवमेव खो मे तस्मियेव आसने विरजं वीतमलं धम्मचक्खुं उदपादि – 'यं किञ्चि समुदयधम्मं, सब्बं तं निरोधधम्मं' ति । सो खो अहं, भन्ते, दिट्ठधम्मो पत्तधम्मो विदितधम्मो परियोगाळ्हधम्मो तिण्णविचिकिच्छो विगतकथङ्कथो वेसारज्जप्पत्तो अपरप्पच्चयो सत्थुसासने तत्थेव बुद्धं च धम्मं च सङ्घं च सरणं अगमासिं, ब्रह्मचरियपञ्चमानि च सिक्खापदानि समादियिं[3] । अयं खो मे, भन्ते, दुतियो अच्छरियो अब्भुतो धम्मो संविज्जति ।

५. "तस्स मय्हं, भन्ते, चतस्सो कोमारियो पजापतियो अहेसुं । अथ ख्वाहं, भन्ते, येन ता पजापतियो तेनुपसङ्कमिं; उपसङ्कमित्वा ता पजापतियो एतदवचं[4] – 'मया खो, भगिनियो, ब्रह्मचरियपञ्चमानि सिक्खापदानि समादिन्नानि[5] । या इच्छति सा इधेव[6] भोगे च[6] भुञ्जतु पुञ्ञानि च करोतु, सकानि वा ञातिकुलानि गच्छतु । होति वा पन पुरिसाधिप्पायो, कस्स वो दम्मी' ति ? एवं वुत्ते सा, भन्ते, जेट्ठा पजापति मं एतदवोच – 'इत्थन्नामस्स मं, अय्यपुत्त, पुरिसस्स देही' ति । अथ खो अहं, भन्ते, तं पुरिसं पक्कोसापेत्वा वामेन हत्थेन पजापतिं गहेत्वा दक्खिणेन हत्थेन भिङ्कारं[7] गहेत्वा तस्स पुरिसस्स ओणोजेसिं । कोमारिं खो पनाहं, भन्ते, दारं परिच्चजन्तो नाभिजानामि चित्तस्स अञ्ञथत्तं । अयं खो मे, भन्ते, ततियो अच्छरियो अब्भुतो धम्मो संविज्जति ।

१–१. अनुपुब्बि० – सी०, स्या०, रो० । २–२. सुद्धवत्थ – स्या० । ३. समादियिं – स्या० । ४. एतदवोचं – सी०, स्या०, रो० । ५. समादिण्णानि – सी० । ६–६. इधेव भोगे – स्या० । ७. भिङ्कारं – सी० ।

६. "संविज्जन्ति खो पन मे, भन्ते, कुले भोगा । ते च खो अप्पटिविभत्ता सीलवन्तेहि कल्याणधम्मेहि । अयं खो मे, भन्ते, चतुत्थो अच्छरियो अब्भुतो धम्मो संविज्जति । R. 211

७. "यं खो पनाहं, भन्ते, भिक्खुं पयिरुपासामि; सक्कच्चंयेव पयिरुपासामि, नो असक्कच्चं । अयं खो मे, भन्ते, पञ्चमो अच्छरियो अब्भुतो धम्मो संविज्जति । B. 49

८. "सो चे, भन्ते, मे आयस्मा धम्मं देसेति; सक्कच्चंयेव सुणोमि, नो असक्कच्चं । नो चे मे सो[1] आयस्मा धम्मं देसेति, अहमस्स धम्मं देसेमि । अयं खो मे, भन्ते छट्ठो अच्छरियो अब्भुतो धम्मो संविज्जति ।

९. "अनच्छरियं खो पन मं, भन्ते, देवता उपसङ्कमित्वा आरोचेन्ति – 'स्वाक्खातो, गहपति, भगवता धम्मो' ति । एवं वुत्ते अहं, भन्ते, ता देवता एवं वदामि – 'वदेय्याथ वा एवं खो तुम्हे देवता नो वा वदेय्याथ, अथ खो स्वाक्खातो भगवता धम्मो' ति । न खो पनाहं, भन्ते, अभिजानामि ततोनिदानं चित्तस्स उण्णतिं[2] – 'मं वा देवता उपसङ्कमन्ति, अहं वा देवताहि सद्धिं[3] सल्लपामी' ति । अयं खो मे, भन्ते, सत्तमो अच्छरियो अब्भुतो धम्मो संविज्जति ।

१०. "यानिमानि, भन्ते, भगवता देसितानि पञ्चोरम्भागियानि संयोजनानि, नाहं तेसं किञ्चि अत्तनि अप्पहीनं समनुपस्सामि । अयं खो मे, भन्ते, अट्ठमो अच्छरियो अब्भुतो धम्मो संविज्जति । इमे खो मे, भन्ते, अट्ठ अच्छरिया अब्भुता धम्मा संविज्जन्ति । न[4] च खो अहं जानामि – कतमेहि चाहं[5] अट्ठहि अच्छरियेहि अब्भुतेहि धम्मेहि समन्नागतो भगवता ब्याकतो" ति । R. 212

११. अथ खो सो भिक्खु उग्गस्स गहपतिनो वेसालिकस्स निवेसने पिण्डपातं गहेत्वा उट्ठायासना पक्कामि । अथ खो सो भिक्खु पच्छाभत्तं पिण्डपातपटिक्कन्तो येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो सो भिक्खु यावतको अहोसि उग्गेन गहपतिना वेसालिकेन सद्धिं कथासल्लापो, तं सब्बं भगवतो आरोचेसि ।

---

१. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । २. उण्णन्ति – स्या०; उन्नतिं – रो० । ३. सी० पोत्थके नत्थि । ४. नो – सी० । ५. पहं – सी०; पाहं – रो० ।

१२. "साधु साधु, भिक्खु ! यथा तं उग्गो गहपति वेसालिको सम्मा व्याकरमानो[1] व्याकरेय्य[1], इमेहेव खो, भिक्खु, अट्ठहि अच्छ-
B. 50 रियेहि अब्भुतेहि धम्मेहि समन्नागतो उग्गो गहपति वेसालिको मया व्याकतो। इमेहि च पन, भिक्खु, अट्ठहि अच्छरियेहि अब्भुतेहि धम्मेहि समन्नागतं उग्गं गहपतिं वेसालिकं धारेही[2]" ति।

---

२. दुतियउग्गसुत्तं

१. एकं समयं भगवा वज्जीसु विहरति हत्थिगामे। तत्र खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि – "अट्ठहि, भिक्खवे, अच्छरियेहि अब्भुतेहि धम्मेहि समन्नागतं उग्गं गहपतिं हत्थिगामकं धारेथा" ति। इदमवोच भगवा। इदं वत्वान सुगतो उट्ठायासना विहारं पाविसि।

२. अथ खो अञ्ञतरो भिक्खु पुब्बण्हसमयं निवासेत्वा पत्तचीवरमादाय येन उग्गस्स गहपतिनो हत्थिगामकस्स निवेसनं तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा पञ्ञत्ते आसने निसीदि। अथ खो उग्गो गहपति हत्थिगामको येन सो भिक्खु तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा तं भिक्खुं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि। एकमन्तं निसिन्नं खो उग्गं
R. 213 गहपतिं हत्थिगामकं सो भिक्खु एतदवोच – "अट्ठहि खो त्वं, गहपति, अच्छरियेहि अब्भुतेहि धम्मेहि समन्नागतो भगवता व्याकतो। कतमे ते, गहपति, अट्ठ अच्छरिया अब्भुता धम्मा, येहि त्वं समन्नागतो भगवता व्याकतो" ति?

३. "न खो अहं, भन्ते, जानामि – कतमेहि अट्ठहि अच्छरियेहि अब्भुतेहि धम्मेहि समन्नागतो भगवता व्याकतो ति। अपि च, भन्ते, ये मे अट्ठ अच्छरिया अब्भुता धम्मा संविज्जन्ति, ते[3] सुणाहि, साधुकं मनसि करोहि; भासिस्सामी" ति। "एवं, गहपती" ति खो सो भिक्खु उग्गस्स गहपतिनो हत्थिगामकस्स पच्चस्सोसि। उग्गो गहपति हत्थिगामको एतदवोच – "यदाहं, भन्ते, नागवने परिचरन्तो[4] भगवन्तं पठमं दूरतो व अद्दसं; सह दस्सनेनेव मे, भन्ते, भगवतो चित्तं पसीदि, सुरामदो च पहीयि[5]। अयं खो मे, भन्ते, पठमो अच्छरियो अब्भुतो धम्मो संविज्जति।

---

१ व्याकरमानो व्याकरेय्य – सी०, रो०। २. धारेथा – सी०, स्या०, रो०। ३. त – म०। ४. परिचारेन्तो – सी०। ५. पहिय्यि – स्या०।

४. "सो खो अहं, भन्ते, पसन्नचित्तो भगवन्तं पयिरुपासिं । तस्स मे भगवा अनुपुब्बिं कथं कथेसि, सेय्यथीदं – दानकथं सीलकथं सग्गकथं; कामानं आदीनवं ओकारं सङ्किलेसं, नेक्खम्मे आनिसंसं पकासेसि । यदा मं भगवा अञ्ञासि कल्लचित्तं मुदुचित्तं विनीवरणचित्तं उदग्गचित्तं पसन्नचित्तं, अथ या बुद्धानं सामुक्कंसिका धम्मदेसना तं B. 51 पकासेसि – दुक्खं समुदयं निरोधं मग्गं । सेय्यथापि नाम सुद्धं वत्थं अपगतकाळकं सम्मदेव रजनं पटिग्गण्हेय्य; एवमेव खो मे तस्मियेव आसने विरजं वीतमलं धम्मचक्खुं उदपादि – 'यं किञ्चि समुदयधम्मं, सब्बं तं निरोधधम्म' ति । सो खो अहं, भन्ते, दिट्ठधम्मो पत्तधम्मो विदितधम्मो परियोगाळ्हधम्मो तिण्णविचिकिच्छो विगतकथङ्कथो वेसारज्जपत्तो अपरप्पच्चयो सत्थुसासने तत्थेव बुद्धं च धम्मं च सङ्घं R. 214 च सरणं अगमासिं, ब्रह्मचरियपञ्चमानि च सिक्खापदानि समादियिं । अय खो मे, भन्ते, दुतियो अच्छरियो अब्भुतो धम्मो सविज्जति ।

५. "तस्स मय्हं, भन्ते, चतस्सो कोमारियो पजापतियो अहेसुं । अथ ख्वाहं, भन्ते, येन ता पजापतियो तेनुपसङ्कमिं; उपसङ्कमित्वा ता पजापतियो एतदवचं – 'मया खो, भगिनियो, ब्रह्मचरियपञ्चमानि सिक्खापदानि समादिन्नानि । या इच्छति सा इधेव भोगे च भुञ्जतु पुञ्ञानि च करोतु, सकानि वा ञातिकुलानि गच्छतु । होति वा पन पुरिसाधिप्पायो, कस्स वो दम्मी' ति ? एवं वुत्ते सा, भन्ते, जेट्ठा पजापति मं एतदवोच – 'इत्थन्नामस्स मं, अय्यपुत्त, पुरिसस्स देही' ति । अथ खो अहं, भन्ते, तं पुरिसं पक्कोसापेत्वा वामेन हत्थेन पजापतिं गहेत्वा दक्खिणेन हत्थेन भिङ्कारं गहेत्वा तस्स पुरिसस्स ओणोजेसिं । कोमारिं खो पनाहं, भन्ते, दारं परिच्चजन्तो नाभिजानामि चित्तस्स अञ्ञथत्तं । अयं खो मे, भन्ते, ततियो अच्छरियो अब्भुतो धम्मो संविज्जति[1] ।

६. "संविज्जन्ति खो पन मे , भन्ते, कुले भोगा । ते च खो अप्पटिविभत्ता सीलवन्तेहि कल्याणधम्मेहि । अयं खो मे, भन्ते, चतुत्थो अच्छरियो अब्भुतो धम्मो संविज्जति ।

७. "यं खो पनाहं, भन्ते, भिक्खुं पयिरुपासामि; सक्कच्चंयेव R. 215 पयिरुपासामि, नो असक्कच्च । सो चे मे[2] आयस्मा धम्मं देसेति;

१ म० पोत्थके नत्थि । २. मे भन्ते – सी०, रो० ।

सक्कच्चंयेव सुणामि, नो असक्कच्चं। नो चे मे सो आयस्मा धम्मं देसेति, अहमस्स धम्मं देसेमि। अयं खो मे, भन्ते, पञ्चमो अच्छरियो अब्भुतो धम्मो संविज्जति।

B. 52 ८ "अनच्छरियं खो पन, भन्ते, सङ्घे निमन्तिते देवता उपसङ्कमित्वा आरोचेन्ति – 'असुको[1], गहपति, भिक्खु उभतोभागविमुत्तो असुको पञ्ञाविमुत्तो असुको कायसक्खी असुको दिट्ठिप्पत्तो असुको सद्धाविमुत्तो असुको धम्मानुसारी असुको सद्धानुसारी असुको सीलवा कल्याणधम्मो असुको दुस्सीलो पापधम्मो' ति। सङ्घं खो पनाहं, भन्ते, परिविसन्तो नाभिजानामि एवं चित्तं उप्पादेन्तो – 'इमस्स वा थोकं देमि इमस्स वा बहुकं' ति। अथ ख्वाहं, भन्ते, समचित्तो व देमि। अयं खो मे, भन्ते, छट्ठो अच्छरियो अब्भुतो धम्मो संविज्जति।

९. "अनच्छरियं खो पन मं, भन्ते, देवता उपसङ्कमित्वा आरोचेन्ति – 'स्वाक्खातो, गहपति, भगवता धम्मो' ति। एवं वुत्ते अहं, भन्ते, ता देवता एवं वदेमि[2] – 'वदेय्याथ वा एवं खो तुम्हे देवता नो वा वदेय्याथ, अथ खो स्वाक्खातो भगवता धम्मो' ति। न खो पनाहं, भन्ते, अभिजानामि ततोनिदानं चित्तस्स उण्णतिं – 'मं ता देवता उपसङ्कमन्ति, अहं वा देवताहि सद्धिं सल्लपामी' ति। अयं खो मे, भन्ते, सत्तमो अच्छरियो अब्भुतो धम्मो संविज्जति।

R. 216 १०. "सचे खो पनाहं, भन्ते, भगवतो पठमतरं कालं करेय्यं, अनच्छरियं खो पनेतं यं मं भगवा एवं ब्याकरेय्य – 'नत्थि तं संयोजनं येन संयुत्तो उग्गो गहपति हत्थिगामको पुन इमं लोकं आगच्छेय्या' ति। अयं खो मे, भन्ते, अट्ठमो अच्छरियो अब्भुतो धम्मो संविज्जति। इमे खो मे[3], भन्ते, अट्ठ अच्छरिया अब्भुता धम्मा संविज्जन्ति। न च खो अहं जानामि – कतमेहि चाहं अट्ठहि अच्छरियेहि अब्भुतेहि धम्मेहि समन्नागतो भगवता ब्याकतो" ति।

११. "अथ खो सो भिक्खु उग्गस्स गहपतिनो हत्थिगामकस्स निवेसने पिण्डपातं गहेत्वा उट्ठायासना पक्कामि। अथ खो सो भिक्खु पच्छाभत्तं पिण्डपातपटिक्कन्तो येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि। एकमन्तं निसिन्नो खो सो

---

१. असोको – स्या०। २. वदामि – सी०, स्या०, रो०। ३. सी०, रो० पोत्थकेसु नत्थि।

भिक्खु यावतको अहोसि उग्गेन गहपतिना हत्थिगामकेन सद्धिं कथासल्लापो, तं सब्बं भगवतो आरोचेसि ।

१२. "साधु साधु, भिक्खु ! यथा तं उग्गो गहपति हत्थिगामको B. 55
सम्मा ब्याकरमानो ब्याकरेय्य, इमेहेव खो भिक्खु, अट्ठहि अच्छरियेहि अब्भुतेहि धम्मेहि समन्नागतो उग्गो गहपति हत्थिगामको मया ब्याकतो । इमेहि च पन, भिक्खु, अट्ठहि अच्छरियेहि अब्भुतेहि धम्मेहि समन्नागतं उग्गं गहपतिं हत्थिगामकं धारेही" ति ।

---

३. पठमहत्थकसुत्तं

१. एकं समयं भगवा आळवियं विहरति अग्गाळवे चेतिये ।
तत्र खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि – "सत्तहि, भिक्खवे, अच्छरियेहि R. 217
अब्भुतेहि धम्मेहि समन्नागतं हत्थकं आळवकं धारेथ । कतमेहि सत्तहि ? सद्धो हि, भिक्खवे, हत्थको आळवको; सीलवा, भिक्खवे, हत्थको आळवको; हिरीमा, भिक्खवे, हत्थको आळवको; ओत्तप्पी[1], भिक्खवे, हत्थको आळवको; बहुस्सुतो, भिक्खवे, हत्थको आळवको; चागवा, भिक्खवे, हत्थको आळवको; पञ्ञवा, भिक्खवे, हत्थको आळवको – इमेहि खो, भिक्खवे, सत्तहि अच्छरियेहि अब्भुतेहि धम्मेहि समन्नागतं हत्थकं आळवकं धारेथा" ति ।

२. इदमवोच भगवा । इदं वत्वान सुगतो उट्ठायासना विहारं पाविसि । अथ खो अञ्ञतरो भिक्खु पुब्बण्हसमयं निवासेत्वा पत्तचीवरमादाय येन हत्थकस्स आळवकस्स निवेसनं तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा पञ्ञत्ते आसने निसीदि । अथ खो हत्थको आळवको येन सो भिक्खु तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा तं भिक्खुं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नं खो हत्थकं आळवकं सो भिक्खु एतदवोच –

३. "सत्तहि खो त्वं, आवुसो, अच्छरियेहि अब्भुतेहि धम्मेहि समन्नागतो भगवता ब्याकतो । कतमेहि सत्तहि ? 'सद्धो, भिक्खवे, हत्थको आळवको, सीलवा ..पे०... हिरीमा ... ओत्तप्पी ... बहुस्सुतो ... चागवा ... पञ्ञवा, भिक्खवे, हत्थको आळवको' ति । इमेहि खो

---

१. ओत्तापी – सी०, रो० ।

त्वं, आवुसो, सत्तहि अच्छरियेहि अब्भुतेहि धम्मेहि समन्नागतो भगवता व्याकतो" ति ।

"कच्चित्थ, भन्ते, न कोचि गिही अहोसि ओदातवसनो" ति ?

"न हेत्थ[1], आवुसो, कोचि गिही अहोसि ओदातवसनो" ति ।

"साधु, भन्ते, यदेत्थ न कोचि गिही अहोसि ओदातवसनो" ति ।

B. 54 ४. अथ खो सो भिक्खु हत्थकस्स आळवकस्स निवेसने पिण्ड-
पातं गहेत्वा उट्ठायासना पक्कामि । अथ खो सो भिक्खु पच्छाभत्तं
R. 218 पिण्डपातपटिक्कन्तो येन भगवा तेनुपसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा भगवन्तं
अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो सो भिक्खु
भगवन्तं एतदवोच –

५. "इधाहं, भन्ते, पुब्बण्हसमयं निवासेत्वा पत्तचीवरमादाय येन हत्थकस्स आळवकस्स निवेसनं तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा पञ्ञत्ते आसने निसीदिं । अथ खो, भन्ते, हत्थको आळवको येनाहं तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा मं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नं खो अहं, भन्ते, हत्थकं आळवकं एतदवच – 'सत्तहि खो त्वं, आवुसो, अच्छरियेहि अब्भुतेहि धम्मेहि समन्नागतो भगवता व्याकतो । कतमेहि सत्तहि ? सद्धो, भिक्खवे, हत्थको आळवको; सीलवा . . पे० .. हिरीमा ... ओत्तप्पी ... बहुस्सुतो ... चागवा ... पञ्ञवा, भिक्खवे, हत्थको आळवको ति । इमेहि खो त्वं, आवुसो, सत्तहि अच्छरियेहि अब्भुतेहि धम्मेहि समन्नागतो भगवता व्याकतो' ति ।

६. "एवं वुत्ते, भन्ते, हत्थको मं एतदवोच – 'कच्चित्थ, भन्ते, न कोचि गिही अहोसि ओदातवसनो' ति ?

'न हेत्थ, आवुसो, कोचि गिही अहोसि ओदातवसनो' ति ।

'साधु, भन्ते, यदेत्थ न कोचि गिही अहोसि ओदातवसनो'" ति ।

७. "साधु साधु, भिक्खु ! अप्पिच्छो सो, भिक्खु, कुलपुत्तो । सन्तेयेव अत्तनि कुसलधम्मे[2] न इच्छति परेहि ञायमाने । तेन हि त्वं, भिक्खु, इमिना पि अट्ठमेन[3] अच्छरियेन अब्भुतेन धम्मेन समन्नागतं हत्थकं आळवकं धारेहि, यदिदं अप्पिच्छताया" ति ।

---

१. होत्थ – सी०, रो० । २. कुसले धम्मे – सी०, स्या०, रो० । ३. स्या० पोत्थके नत्थि ।

४. दुतियहत्थकसुत्तं

१. एकं समयं भगवा आळवियं विहरति अग्गाळवे चेतिये । अथ खो हत्थको आळवको पञ्चमत्तेहि उपासकसतेहि परिवुतो येन R.219 भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नं खो हत्थकं आळवकं भगवा एतदवोच – B. 55

२. "महती खो त्यायं, हत्थक, परिसा । कथं पन त्वं, हत्थक, इमं महतिं परिसं सङ्गण्हासी" ति ?

"यानिमानि, भन्ते, भगवता देसितानि चत्तारि सङ्गहवत्थूनि, तेहाहं[1] इमं महतिं परिसं सङ्गण्हामि । अहं, भन्ते, यं जानामि – 'अयं दानेन सङ्गहेतब्बो' ति, तं दानेन सङ्गण्हामि; यं जानामि – 'अयं पेय्यवज्जेन[2] सङ्गहेतब्बो' ति, तं पेय्यवज्जेन सङ्गण्हामि, यं जानामि – 'अयं अत्थचरियाय सङ्गहेतब्बो' ति, तं अत्थचरियाय सङ्गण्हामि; यं जानामि – 'अयं समानत्तताय सङ्गहेतब्बो' ति, तं समानत्तताय सङ्गण्हामि । संविज्जन्ति[3] खो पन मे, भन्ते, कुले भोगा । दलिद्दस्स खो नो तथा सोतब्बं मञ्ञन्ती" ति ।

३. "साधु साधु, हत्थक ! योनि खो त्यायं, हत्थक, महतिं परिसं सङ्गहेतुं । ये हि केचि, हत्थक, अतीतमद्धानं महतिं परिसं सङ्गहेसुं, सब्बे ते इमेहेव चतूहि सङ्गहवत्थूहि महतिं परिसं सङ्गहेसु । ये पि हि केचि, हत्थक, अनागतमद्धानं महतिं परिसं सङ्गण्हिस्सन्ति, सब्बे ते इमेहेव चतूहि सङ्गहवत्थूहि महतिं परिसं सङ्गण्हिस्सन्ति । ये पि हि केचि, हत्थक, एतरहि महतिं परिसं सङ्गण्हन्ति, सब्बे ते इमेहेव चतूहि सङ्गहवत्थूहि महतिं परिसं सङ्गण्हन्ती" ति ।

४. अथ खो हत्थको आळवको भगवता धम्मिया कथाय सन्दस्सितो समादपितो समुत्तेजितो सम्पहंसितो उट्ठायासना भगवन्तं अभिवादेत्वा पदक्खिणं कत्वा पक्कामि । अथ खो भगवा अचिरपक्कन्ते R. 220 हत्थके आळवके भिक्खू आमन्तेसि – "अट्ठहि, भिक्खवे, अच्छरियेहि अब्भुतेहि धम्मेहि समन्नागतं हत्थकं आळवकं धारेथ । कतमेहि अट्ठहि ? सद्धो, भिक्खवे, हत्थको आळवको, सीलवा, भिक्खवे ...पे०... हिरीमा ... ओत्तप्पी . बहुस्सुतो ... चागवा ... पञ्ञवा, भिक्खवे,

१. तेनाहं – सी० । २ पेय्यवाचेन – स्या० । ३ संविज्जन्ते – सी०, स्या०, रो० ।

हत्थको आळवको; अप्पिच्छो, भिक्खवे, हत्थको आळवको। इमेहि खो, भिक्खवे, अट्ठहि अच्छरियेहि अब्भुतेहि धम्मेहि समन्नागतं हत्थकं आळवकं धारेथा" ति।

---

५. महानामसुत्तं

१. एकं समयं भगवा सक्केसु विहरति कपिलवत्थुस्मिं निग्रोधारामे। अथ खो महानामो सक्को येन भगवा तेनुपसङ्कमि,
B 56 उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि। एकमन्तं निसिन्नो खो महानामो सक्को भगवन्तं एतदवोच –

२. "कित्तावता नु खो, भन्ते, उपासको होती" ति ?

"यतो खो, महानाम, बुद्धं सरणं गतो होति, धम्मं सरणं गतो होति, सङ्घं सरणं गतो होति, एत्तावता खो, महानाम, उपासको होती" ति।

३. "कित्तावता पन, भन्ते, उपासको सीलवा होती" ति ?

"यतो खो, महानाम, उपासको पाणातिपाता पटिविरतो होति, अदिन्नादाना पटिविरतो होति, कामेसुमिच्छाचारा पटिविरतो होति, मुसावादा पटिविरतो होति, सुरामेरयमज्जपमादट्ठाना पटिविरतो होति; एत्तावता खो, महानाम, उपासको सीलवा होती" ति।

४. "कित्तावता पन, भन्ते, उपासको अत्तहिताय पटिपन्नो होति, नो परहिताया" ति ?

R 221 "यतो खो, महानाम, उपासको अत्तना[1]व[1] सद्धासम्पन्नो होति, नो परं सद्धासम्पदाय समादपेति, अत्तना व सीलसम्पन्नो होति, नो परं सीलसम्पदाय समादपेति; अत्तना व चागसम्पन्नो होति, नो परं चागसम्पदाय समादपेति; अत्तना व भिक्खूनं दस्सनकामो होति, नो परं भिक्खूनं दस्सने समादपेति; अत्तना व सद्धम्मं सोतुकामो होति, नो परं सद्धम्मस्सवने[2] समादपेति, अत्तना व सुतानं धम्मानं धारणजातिको[3] होति, नो परं धम्मधारणाय समादपेति; अत्तना व सुतानं[4] धम्मानं अत्थूपपरिक्खिता[5] होति, नो परं अत्थूपपरिक्खाय समादपेति; अत्तना व

१–१ अत्तना – सी०, रो०, अत्तना च – स्या०। २ सद्धम्मसवणे – सी०, सद्धम्मसवने – रो०। ३ धारकजातिको – स्या०, रो०। ४ धतान – सी०, रो० पोत्थके नत्थि। ५ अत्थूपपरिक्खि – सी०, अत्थुपपरिक्खी – स्या०, अत्थूपपरिक्खी – रो०।

अत्थमञ्ञाय धम्ममञ्ञाय धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो होति, नो परं धम्मानुधम्मप्पटिपत्तिया समादपेति । एत्तावता खो, महानाम, उपासको अत्तहिताय पटिपन्नो होति, नो परहिताया" ति ।

५. "कित्तावता पन, भन्ते, उपासको अत्तहिताय च पटिपन्नो होति परहिताय चा" ति ?

"यतो खो, महानाम, उपासको अत्तना च सद्धासम्पन्नो होति, परं च सद्धासम्पदाय समादपेति; अत्तना च सीलसम्पन्नो होति, परं च सीलसम्पदाय समादपेति; अत्तना च चागसम्पन्नो होति, परं च चागसम्पदाय समादपेति; अत्तना च भिक्खूनं दस्सनकामो होति, परं च भिक्खूनं दस्सने समादपेति; अत्तना च सद्धम्मं सोतुकामो होति, परं B 57
च सद्धम्मस्सवने समादपेति; अत्तना च सुतानं धम्मानं धारणजातिको होति, परं च धम्मधारणाय समादपेति; अत्तना च सुतानं धम्मानं अत्थूपपरिक्खिता होति, परं च अत्थूपपरिक्खाय समादपेति, अत्तना च अत्थमञ्ञाय धम्ममञ्ञाय धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो होति, परं च धम्मानु- R 222
धम्मप्पटिपत्तिया समादपेति । एत्तावता खो, महानाम, उपासको अत्तहिताय च पटिपन्नो होति परहिताय चा" ति ।

---

६. जीवकसुत्तं

१. एकं समयं भगवा राजगहे विहरति जीवकम्बवने । अथ खो जीवको कोमारभच्चो येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो जीवको कोमारभच्चो भगवन्तं एतदवोच –

२. "कित्तावता नु खो, भन्ते, उपासको होती" ति ?

"यतो खो, जीवक, बुद्धं सरणं गतो होति, धम्मं सरणं गतो होति, सङ्घं सरणं गतो होति; एत्तावता खो जीवक, उपासको होती" ति ।

३. "कित्तावता पन, भन्ते, उपासको सीलवा होती" ति ?

"यतो खो, जीवक, उपासको पाणातिपाता पटिविरतो होति ...पे०... सुरामेरयमज्जपमादट्ठाना पटिविरतो होति; एत्तावता खो, जीवक, उपासको सीलवा होती" ति ।

४. "कित्तावता पन, भन्ते, उपासको अत्तहिताय पटिपन्नो होति, नो परहिताया" ति ?

"यतो खो, जीवक, उपासको अत्तना व सद्धासम्पन्नो होति, नो परं सद्धासम्पदाय समादपेति ..पे०... अत्तना व अत्थमञ्ञाय धम्ममञ्ञाय धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो होति, नो परं धम्मानुधम्मप्पटिपत्तिया समादपेति। एत्तावता खो, जीवक, उपासको अत्तहिताय पटिपन्नो होति, नो परहिताया" ति।

५. "कित्तावता पन, भन्ते, उपासको अत्तहिताय च पटिपन्नो होति परहिताय चा" ति?

R. 223 "यतो खो, जीवक, उपासको अत्तना च सद्धासम्पन्नो होति, परं च सद्धासम्पदाय समादपेति; अत्तना च सीलसम्पन्नो होति, परं च
B 58 सीलसम्पदाय समादपेति; अत्तना च चागसम्पन्नो होति, परं च चागसम्पदाय समादपेति, अत्तना च भिक्खूनं दस्सनकामो होति, परं च भिक्खूनं दस्सने समादपेति, अत्तना च सद्धम्मं सोतुकामो होति, परं च सद्धम्मस्सवने समादपेति; अत्तना च सुतानं धम्मानं धारणजातिको होति, परं च धम्मधारणाय समादपेति. अत्तना च सुतानं धम्मानं अत्थूपपरिक्खिता होति, परं च अत्थूपपरिक्खाय समादपेति, अत्तना च अत्थमञ्ञाय धम्ममञ्ञाय धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो होति, परं च धम्मानुधम्मप्पटिपत्तिया समादपेति। एत्तावता खो, जीवक, उपासको अत्तहिताय च पटिपन्नो होति परहिताय चा" ति।

---

७. पठमबलसुत्तं

१. "अट्ठिमानि, भिक्खवे, बलानि। कतमानि अट्ठ? रुण्णबला[1], भिक्खवे, दारका, कोधबला[2] मातुगामा[2], आवुधबला चोरा, इस्सरियबला राजानो, उज्झत्तिबला बाला, निज्झत्तिबला पण्डिता, पटिसङ्खानबला बहुस्सुता, खन्तिबला समणब्राह्मणा – इमानि खो, भिक्खवे, अट्ठ बलानी" ति।

---

८. दुतियबलसुत्तं

१. अथ खो आयस्मा सारिपुत्तो येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि। एकमन्तं निसिन्नं

१. रोण्णबला – सी०, स्या०, रो०। २–२ कोधबलो मातुगामो – सी०।

खो आयस्मन्तं सारिपुत्तं भगवा एतदवोच – "कति नु खो, सारिपुत्त, R. 224 खीणासवस्स भिक्खुनो बलानि, येहि बलेहि समन्नागतो खीणासवो भिक्खु आसवानं खयं पटिजानाति – 'खीणा मे आसवा'" ति ?

"अट्ठ, भन्ते, खीणासवस्स भिक्खुनो बलानि, येहि बलेहि समन्नागतो खीणासवो भिक्खु आसवानं खयं पटिजानाति – 'खीणा मे आसवा' ति । कतमानि अट्ठ ? इध, भन्ते, खीणासवस्स भिक्खुनो अनिच्चतो सब्बे सङ्खारा यथाभूतं सम्मप्पञ्ञाय सुदिट्ठा होन्ति । यं पि, भन्ते, खीणासवस्स भिक्खुनो अनिच्चतो सब्बे सङ्खारा यथाभूतं सम्मप्पञ्ञाय सुदिट्ठा होन्ति, इदं पि, भन्ते, खीणासवस्स भिक्खुनो बलं होति, यं बलं आगम्म खीणासवो भिक्खु आसवानं खयं पटिजानाति – 'खीणा मे आसवा' ति ।

२. "पुन च परं, भन्ते, खीणासवस्स भिक्खुनो अङ्गारकासूपमा B. 59 कामा यथाभूतं सम्मप्पञ्ञाय सुदिट्ठा होन्ति । यं पि, भन्ते, खीणासवस्स भिक्खुनो अङ्गारकासूपमा कामा यथाभूतं सम्मप्पञ्ञाय सुदिट्ठा होन्ति, इदं पि, भन्ते, खीणासवस्स भिक्खुनो बलं होति, यं बलं आगम्म खीणासवो भिक्खु आसवानं खयं पटिजानाति – 'खीणा मे आसवा' ति ।

३. "पुन च परं, भन्ते, खीणासवस्स भिक्खुनो विवेकनिन्नं चित्तं होति विवेकपोणं विवेकपब्भारं विवेकट्ठं नेक्खम्माभिरतं ब्यन्तिभूतं सब्बसो आसवट्ठानियेहि धम्मेहि । यं पि, भन्ते, खीणासवस्स भिक्खुनो विवेकनिन्नं चित्तं होति विवेकपोणं विवेकपब्भारं विवेकट्ठं नेक्खम्माभिरतं ब्यन्तिभूतं सब्बसो आसवट्ठानियेहि धम्मेहि, इदं पि, भन्ते, खीणासवस्स भिक्खुनो बलं होति, यं बलं आगम्म खीणासवो भिक्खु आसवानं खयं पटिजानाति – 'खीणा मे आसवा' ति ।

४. "पुन च परं, भन्ते, खीणासवस्स भिक्खुनो चत्तारो सतिपट्ठाना भाविता होन्ति सुभाविता । यं पि, भन्ते, खीणासवस्स भिक्खुनो R. 225 चत्तारो सतिपट्ठाना भाविता होन्ति सुभाविता, इदं पि, भन्ते, खीणासवस्स भिक्खुनो बलं होति, यं बलं आगम्म खीणासवो भिक्खु आसवानं खयं पटिजानाति – 'खीणा मे आसवा' ति ।

५. "पुन च परं, भन्ते, खीणासवस्स भिक्खुनो चत्तारो इद्धिपादा भाविता होन्ति सुभाविता ...पे०... पञ्चिन्द्रियानि भावितानि होन्ति सुभावितानि ...पे०... सत्त बोज्झङ्गा भाविता होन्ति सुभाविता ...पे०...

अरियो अट्ठङ्गिको मग्गो भावितो होति सुभावितो। यं पि, भन्ते, खीणासवस्स भिक्खुनो अरियो अट्ठङ्गिको मग्गो भावितो होति सुभावितो, इदं पि, भन्ते, खीणासवस्स भिक्खुनो बलं होति, यं बलं आगम्म खीणासवो भिक्खु आसवानं खयं पटिजानाति – 'खीणा मे आसवा' ति।

६. "इमानि खो, भन्ते, अट्ठ खीणासवस्स भिक्खुनो बलानि, येहि बलेहि समन्नागतो खीणासवो भिक्खु आसवानं खयं पटिजानाति – 'खीणा मे आसवा'" ति।

---

९. अक्खणसुत्तं

B. 60 १ "'खणकिच्चो लोको, खणकिच्चो लोको' ति, भिक्खवे, अस्सुतवा पुथुज्जनो भासति, नो च खो सो जानाति खणं वा अक्खणं वा। अट्ठिमे, भिक्खवे, अक्खणा असमया ब्रह्मचरियवासाय। कतमे अट्ठ? इध, भिक्खवे, तथागतो च लोके उप्पन्नो होति अरहं सम्मासम्बुद्धो विज्जाचरणसम्पन्नो सुगतो लोकविदू अनुत्तरो पुरिसदम्मसारथि सत्था देवमनुस्सानं बुद्धो भगवा, धम्मो च देसियति ओपसमिको[1] परिनिब्बानिको[2] सम्बोधगामी सुगतप्पवेदितो, अयं च पुग्गलो निरयं उपपन्नो होति। अयं, भिक्खवे, पठमो अक्खणो असमयो ब्रह्मचरियवासाय।

226 २. "पुन च परं, भिक्खवे, तथागतो च लोके उप्पन्नो होति ..पे०... सत्था देवमनुस्सानं बुद्धो भगवा, धम्मो च देसियति ओपसमिको परिनिब्बानिको सम्बोधगामी सुगतप्पवेदितो; अयं च पुग्गलो तिरच्छानयोनिं उपपन्नो होति ..पे०... दुतियो अक्खणो असमयो ब्रह्मचरियवासाय।

३. "पुन च परं, भिक्खवे ..पे०... अयं च पुग्गलो पेत्तिविसयं उपपन्नो होति ...पे०.. ततियो अक्खणो असमयो ब्रह्मचरियवासाय।

४. "पुन च परं, भिक्खवे . पे०... अयं च पुग्गलो अञ्ञतरं दीघायुकं देवनिकायं उपपन्नो होति ..पे०... चतुत्थो अक्खणो असमयो ब्रह्मचरियवासाय।

१. उपसमिको – स्या०। २. परिनिब्बायिको – सी०, रो०।

५. "पुन च परं, भिक्खवे ...पे०... अयं च पुग्गलो पच्चन्तिमेसु जनपदेसु पच्चाजातो होति, सो[1] च होति[1] अविञ्ञातारेसु मिलक्खेसु[2], यत्थ नत्थि गति भिक्खूनं भिक्खुनीनं उपासकानं उपासिकानं ...पे०... पञ्चमो अक्खणो असमयो ब्रह्मचरियवासाय ।

६. "पुन च परं, भिक्खवे ...पे०... अयं च पुग्गलो मज्झिमेसु जनपदेसु पच्चाजातो होति, सो च होति मिच्छादिट्ठिको विपरीतदस्सनो– 'नत्थि दिन्नं, नत्थि यिट्ठं, नत्थि हुतं, नत्थि सुकतदुक्कटानं[3] कम्मानं फलं विपाको, नत्थि अयं लोको, नत्थि परो लोको, नत्थि माता, नत्थि पिता, नत्थि सत्ता ओपपातिका, नत्थि लोके समणब्राह्मणा सम्मग्गता सम्मापटिपन्ना ये इमं च लोकं परं च लोकं सयं अभिञ्ञा सच्छिकत्वा पवेदेन्ती' ति ...पे०... छट्ठो अक्खणो असमयो ब्रह्मचरियवासाय ।

७. "पुन च परं, भिक्खवे ...पे०... अयं च पुग्गलो मज्झिमेसु B. 61
जनपदेसु पच्चाजातो होति, सो च होति दुप्पञ्ञो जळो एळमूगो अप्पटिबलो[4] सुभासितदुब्भासितस्स अत्थमञ्ञातुं । अयं, भिक्खवे, सत्तमो अक्खणो असमयो ब्रह्मचरियवासाय ।

८. "पुन च परं, भिक्खवे, तथागतो च लोके अनुप्पन्नो होति अरहं सम्मासम्बुद्धो ...पे०... सत्था देवमनुस्सानं बुद्धो भगवा, धम्मो च न देसियति ओपसमिको परिनिब्बानिको सम्बोधगामी सुगतप्पवेदितो, R. 227
अयं च पुग्गलो मज्झिमेसु जनपदेसु पच्चाजातो होति, सो च होति पञ्ञवा अजळो अनेळमूगो पटिबलो सुभासितदुब्भासितस्स अत्थमञ्ञातुं । अयं, भिक्खवे, अट्ठमो अक्खणो असमयो ब्रह्मचरियवासाय ।

"इमे खो, भिक्खवे, अट्ठ अक्खणा असमया ब्रह्मचरियवासाय ।

९. "एको व खो, भिक्खवे, खणो च समयो च ब्रह्मचरियवासाय । कतमो एको ? इध, भिक्खवे, तथागतो च लोके उप्पन्नो होति अरहं सम्मासम्बुद्धो विज्जाचरणसम्पन्नो सुगतो लोकविदू अनुत्तरो पुरिसदम्मसारथि सत्था देवमनुस्सानं बुद्धो भगवा, धम्मो च देसियति ओपसमिको परिनिब्बानिको सम्बोधगामी सुगतप्पवेदितो, अयं च पुग्गलो मज्झिमेसु जनपदेसु पच्चाजातो होति, सो च होति पञ्ञवा अजळो अनेळमूगो पटिबलो सुभासितदुब्भासितस्स अत्थमञ्ञातुं । अयं, भिक्खवे, एको व खणो च समयो च ब्रह्मचरियवासाया ति ।

१–१. सी०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । २. मिलक्खुसु – स्या० । ३. सुकटदुक्कटानं – सी०, रो० । ४. न पटिबलो – सी०, स्या०, रो० ।

"मनुस्सलाभं[1] लद्धान, सद्धम्मे सुप्पवेदिते ।
ये खणं[2] नाधिगच्छन्ति, अतिनामेन्ति ते खणं ॥
"बहू हि अक्खणा वुत्ता, मग्गस्स अन्तरायिका ।
कदाचि करहचि लोके, उप्पज्जन्ति तथागता ॥
"तयिदं सम्मुखीभूतं, यं लोकस्मिं सुदुल्लभं ।
मनुस्सपटिलाभो च, सद्धम्मस्स च देसना ॥
"अलं वायमितुं तत्थ, अत्तकामेन[4] जन्तुना ।
कथं विजञ्ञा सद्धम्मं, खणो वे[5] मा उपच्चगा[6] ॥
B. 62, R. 228 "खणातीता हि सोचन्ति, निरयम्हि समप्पिता ।
इध चे[7] न[7] विराधेति, सद्धम्मस्स नियामतं[8] ॥
"वाणिजो व अतीतत्थो, चिरत्तं[9] अनुतप्पिस्सति[9] ।
अविज्जानिवुतो[10] पोसो, सद्धम्मं अपराधिको ॥
"जातिमरणसंसारं, चिरं पच्चनुभोस्सति[11] ।
ये च लद्धा मनुस्सत्तं, सद्धम्मे सुप्पवेदिते ॥
"अकंसु सत्थु वचनं, करिस्सन्ति करोन्ति वा ।
खणं पच्चविदुं[12] लोके, ब्रह्मचरियं अनुत्तरं ॥
"ये मग्गं पटिपज्जिंसु, तथागतप्पवेदितं ।
ये संवरा चक्खुमता, देसितादिच्चबन्धुना ॥
"तेसु गुत्तो सदा सतो, विहरे[13] अनवस्सुतो ।
सब्बे अनुसये छेत्वा, मारधेय्यपरानुगे[14] ।
ते वे पारङ्गता[15] लोके, ये पत्ता आसवक्खयं" ति ॥

---

१०. अनुरुद्धमहावितक्कसुत्तं

१. एकं समयं भगवा भग्गेसु विहरति सुसुमारगिरे[16] भेसकळावने मिगदाये । तेन खो पन समयेन आयस्मा अनुरुद्धो चेतीसु विहरति

---

१. मनुस्सलोकं – स्या० । २ फलं – सी० । ३ पुग्गलस्स – सी०, स्या०, रो० । ४. अत्थकामेन – सी०, स्या०, रो० । ५ वो – स्या० । ६ उपज्झगा – स्या० । ७–७ चेव – सी०, चे न – स्या०, मेव न – रो० । ८ नियामितं – स्या० । ९–९ ०अनुतपेस्सति – सी०, रो०; चिरत्तनुतपिस्सति – स्या० । १० अविज्जानिब्बुतो – स्या० । ११ पच्चानुभोस्सति – स्या० । १२. पच्चवितु – स्या० । १३ विहरेथ – सी०, स्या०, रो० । १४ मारधेय्यसरानुगे – सी०, स्या०, रो० । १५ पारगता – सी०, स्या०, रो० । १६ सुसुमारगिरे – म० ।

पाचीनवंसदाये । अथ खो आयस्मतो अनुरुद्धस्स रहोगतस्स पटिसल्लीनस्स[1] एवं चेतसो परिवितक्को उदपादि – "अप्पिच्छस्सायं धम्मो, नायं धम्मो महिच्छस्स; सन्तुट्ठस्सायं धम्मो, नायं धम्मो असन्तुट्ठस्स; R.229 पविवित्तस्सायं धम्मो, नायं धम्मो सङ्गणिकारामस्स; आरद्धविरियस्सायं धम्मो, नायं धम्मो कुसीतस्स; उपट्ठितस्सतिस्सायं[2] धम्मो, नायं धम्मो मुट्ठस्सतिस्स; समाहितस्सायं धम्मो, नायं धम्मो असमाहितस्स; पञ्ञवतो अयं धम्मो, नायं धम्मो दुप्पञ्ञस्सा" ति ।

२. अथ खो भगवा आयस्मतो अनुरुद्धस्स चेतसा चेतोपरि- B. 63 वितक्कमञ्ञाय – सेय्यथापि नाम बलवा पुरिसो सम्मिञ्जितं वा बाहं पसारेय्य, पसारितं वा बाहं सम्मिञ्जेय्य, एवमेव – भग्गेसु सुंसुमारगिरे भेसकळावने मिगदाये अन्तरहितो चेतीसु पाचीनवंसदाये आयस्मतो अनुरुद्धस्स सम्मुखे[3] पातुरहोसि । निसीदि भगवा पञ्ञत्ते आसने । आयस्मा पि खो अनुरुद्धो भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नं खो आयस्मन्तं अनुरुद्धं भगवा एतदवोच –

३. "साधु साधु, अनुरुद्ध ! साधु खो त्वं, अनुरुद्ध, यं[4] तं महापुरिसवितक्कं[4] वितक्केसि – 'अप्पिच्छस्सायं धम्मो, नायं धम्मो महिच्छस्स; सन्तुट्ठस्सायं धम्मो, नायं धम्मो असन्तुट्ठस्स; पविवित्तस्सायं धम्मो, नायं धम्मो सङ्गणिकारामस्स; आरद्धविरियस्सायं धम्मो, नायं धम्मो कुसीतस्स, उपट्ठितस्सतिस्सायं धम्मो, नायं धम्मो मुट्ठस्सतिस्स; समाहितस्सायं धम्मो, नायं धम्मो असमाहितस्स; पञ्ञवतो अयं धम्मो, नायं धम्मो दुप्पञ्ञस्सा' ति । तेन हि त्वं, अनुरुद्ध, इमं पि अट्ठमं महापुरिसवितक्कं वितक्केहि[5] – 'निप्पपञ्चारामस्सायं धम्मो निप्पपञ्चरतिनो, नायं धम्मो पपञ्चारामस्स पपञ्चरतिनो' ति ।

४. "यतो खो त्वं, अनुरुद्ध, इमे अट्ठ महापुरिसवितक्के वितक्केस्ससि, ततो त्वं, अनुरुद्ध, यावदेव आकङ्खिस्ससि, विविच्चेव कामेहि विविच्च अकुसलेहि धम्मेहि सवितक्कं सविचारं विवेकजं पीतिसुखं R. 230 पठमं[6] झानं[6] उपसम्पज्ज विहरिस्ससि ।

५. "यतो खो त्वं, अनुरुद्ध, इमे अट्ठ महापुरिसवितक्के वितक्केस्ससि, ततो त्वं, अनुरुद्ध, यावदेव आकङ्खिस्ससि, वितक्कविचारानं

१. पतिसल्लीनस्स – सी०, रो० । २ उपट्ठितसतिस्सायं – सी०, रो० । ३. पमुखे – सी० । ४–४. सत्तमहापरिवितक्के – सी०; सत्त महापुरिसवितक्के – रो० । ५. वितक्केसि – स्या० । ६–६. पठमज्झानं – सी०, स्या० ।

वूपसमा अज्झत्तं सम्पसादनं चेतसो एकोदिभावं अवितक्कं अविचारं समाधिजं पीतिसुखं दुतियं झानं उपसम्पज्ज विहरिस्ससि ।

६. "यतो खो त्वं, अनुरुद्ध, इमे अट्ठ महापुरिसवितक्के वितक्केस्ससि, ततो त्वं, अनुरुद्ध, यावदेव आकङ्खिस्ससि, पीतिया च विरागा
B 61 उपेक्खको च विहरिस्ससि सतो च सम्पजानो सुखं च कायेन पटिसंवेदिस्ससि[1] य तं अरिया आचिक्खन्ति – 'उपेक्खको सतिमा सुखविहारी' ति ततियं झानं उपसम्पज्ज विहरिस्ससि ।

७. "यतो खो त्वं, अनुरुद्ध, इमे अट्ठ महापुरिससवितक्के वितक्केस्ससि, ततो त्वं, अनुरुद्ध, यावदेव आकङ्खिस्ससि, सुखस्स च पहाना दुक्खस्स च पहाना पुब्बेव सोमनस्सदोमनस्सानं अत्थङ्गमा अदुक्खमसुखं उपेक्खासतिपारिसुद्धिं चतुत्थं झानं उपसम्पज्ज विहरिस्ससि ।

८. "यतो खो त्वं, अनुरुद्ध, इमे च अट्ठ महापुरिसवितक्के वितक्केस्ससि, इमेसं च चतुन्नं झानानं आभिचेतसिकान दिट्ठधम्मसुखविहारानं निकामलाभी भविस्ससि अकिच्छलाभी अकसिरलाभी, ततो तुय्हं, अनुरुद्ध, सेय्यथापि नाम गहपतिस्स वा गहपतिपुत्तस्स वा नानारत्तानं दुस्सानं दुस्सकरण्डको पूरो[2]; एवमेव ते पंसुकूलचीवरं[3] खायिस्सति सन्तुट्ठस्स विहरतो रतिया अपरितस्साय फासुविहाराय ओक्कमनाय निब्बानस्स ।

231 ९. "यतो खो त्वं, अनुरुद्ध, इमे च अट्ठ महापुरिसवितक्के
वितक्केस्ससि, इमेसं च चतुन्नं झानानं आभिचेतसिकानं[4] दिट्ठधम्मसुखविहारानं निकामलाभी भविस्ससि अकिच्छलाभी अकसिरलाभी, ततो तुय्हं, अनुरुद्ध, सेय्यथापि नाम गहपतिस्स वा गहपतिपुत्तस्स वा सालीनं ओदनो विचितकाळको[5] अनेकसूपो अनेकब्यञ्जनो; एवमेव ते पिण्डियालोपभोजनं[6] खायिस्सति सन्तुट्ठस्स विहरतो रतिया अपरितस्साय फासुविहाराय ओक्कमनाय निब्बानस्स ।

१०. "यतो खो त्वं, अनुरुद्ध, इमे च अट्ठ महापुरिसवितक्के वितक्केस्ससि, इमेसं च चतुन्नं झानानं आभिचेतसिकानं दिट्ठधम्मसुखविहारानं निकामलाभी भविस्ससि अकिच्छलाभी अकसिरलाभी, ततो तुय्हं, अनुरुद्ध, सेय्यथापि नाम गहपतिस्स वा गहपतिपुत्तस्स वा कूटागारं

---

१. पटिसंवेदेस्ससि – स्या० । २. पूरो अस्स – सी० । ३. पंसुकूलं चीवरानं – सी० । ४. अभिचेतसिकानं – रो० । ५. विचितकालको – सी० । ६. पिण्डियालोपं भोजनानं – सी० ।

उल्लित्तावलित्तं निवातं फुसितग्गळं पिहितवातपानं; एवमेव ते रुक्खमूलसेनासनं[1] खायिस्सति सन्तुट्ठस्स विहरतो रतिया अपरितस्साय फासुविहाराय ओक्कमनाय निब्बानस्स ।

११. "यतो खो त्वं, अनुरुद्ध, इमे च अट्ठ महापुरिसवितक्के वितक्केस्ससि, इमेसं च चतुन्नं झानानं आभिचेतसिकानं दिट्ठधम्मसुखविहारानं निकामलाभी भविस्ससि अकिच्छलाभी अकसिरलाभी, ततो तुय्हं, अनुरुद्ध, सेय्यथापि नाम, गहपतिस्स वा गहपतिपुत्तस्स वा पल्लङ्को B. 65 गोनकत्थतो पटिकत्थतो पटलिकत्थतो कदलिमिगपवरपच्चत्थरणो सउत्तरच्छदो उभतोलोहितकूपधानो; एवमेव ते तिणसन्थारकसयनासनं[2] खायिस्सति सन्तुट्ठस्स विहरतो रतिया अपरितस्साय फासुविहाराय ओक्कमनाय निब्बानस्स ।

१२. "यतो खो त्वं, अनुरुद्ध, इमे च अट्ठ महापुरिसवितक्के R. 232 वितक्केस्ससि, इमेसं च चतुन्नं झानानं आभिचेतसिकानं दिट्ठधम्मसुखविहारानं निकामलाभी भविस्ससि अकिच्छलाभी अकसिरलाभी, ततो तुय्हं, अनुरुद्ध, सेय्यथापि नाम गहपतिस्स वा गहपतिपुत्तस्स वा नानाभेसज्जानि, सेय्यथीदं – सप्पि नवनीतं तेलं मधु फाणितं; एवमेव ते पूतिमुत्तभेसज्जं[3] खायिस्सति सन्तुट्ठस्स विहरतो रतिया अपरितस्साय फासुविहाराय ओक्कमनाय निब्बानस्स । तेन हि त्वं, अनुरुद्ध, आयतिकं पि वस्सावासं इधेव चेतीसु पाचीनवंसदाये विहरेय्यासी" ति । "एवं, भन्ते" ति खो आयस्मा अनुरुद्धो भगवतो पच्चस्सोसि ।

१३. अथ खो भगवा आयस्मन्तं अनुरुद्धं इमिना ओवादेन ओवदित्वा – सेय्यथापि नाम बलवा पुरिसो सम्मिञ्जितं वा बाहं पसारेय्य, पसारितं वा बाहं सम्मिञ्जेय्य, एवमेव – चेतीसु पाचीनवंसदाये अन्तरहितो भग्गेसु सुंसुमारगिरे भेसकळावने मिगदाये पातुरहोसी ति । निसीदि भगवा पञ्ञत्ते आसने । निसज्ज खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि – "अट्ठ खो[4], भिक्खवे, महापुरिसवितक्के देसेस्सामि, तं सुणाथ ...पे०... कतमे च, भिक्खवे, अट्ठ महापुरिसवितक्का ? अप्पिच्छस्सायं, भिक्खवे, धम्मो, नायं धम्मो महिच्छस्स; सन्तुट्ठस्सायं, भिक्खवे, धम्मो, नायं धम्मो असन्तुट्ठस्स; पविवित्तस्सायं, भिक्खवे,

१ रुक्खमूल सेनासनान – सी०, रुक्खमूलसेनासनान – रो० । २ तिणसन्थारको सयनासनान – सी०; तिणसन्थरक० – स्या०, रो० । ३ पूतिमुत्त भेसज्जान – सी० । ४ वो – सी०, स्या०, रो० ।

धम्मो, नायं धम्मो सङ्गणिकारामस्स; आरद्धवीरियस्सायं, भिक्खवे, धम्मो, नायं धम्मो कुसीतस्स; उपट्ठितस्सतिस्सायं, भिक्खवे, धम्मो, नायं धम्मो मुट्ठस्सतिस्स; समाहितस्सायं, भिक्खवे, धम्मो, नायं धम्मो P.233 असमाहितस्स; पञ्ञवतो अयं, भिक्खवे, धम्मो, नायं धम्मो दुप्पञ्ञस्स; निप्पपञ्चारामस्सायं, भिक्खवे, धम्मो निप्पपञ्चरतिनो, नायं धम्मो पपञ्चारामस्स पपञ्चरतिनो।

B.65 १४. “‘अप्पिच्छस्सायं, भिक्खवे, धम्मो, नायं धम्मो महिच्छस्सा’ ति, इति खो पनेतं वुत्तं, किञ्चेतं पटिच्च वुत्तं? इध, भिक्खवे, भिक्खु अप्पिच्छो समानो ‘अप्पिच्छो ति मं जानेय्युं’ ति न इच्छति, सन्तुट्ठो समानो ‘सन्तुट्ठो ति मं जानेय्युं’ ति न इच्छति, पविवित्तो समानो ‘पविवित्तो ति मं जानेय्युं’ ति न इच्छति, आरद्धवीरियो समानो ‘आरद्धवीरियो ति मं जानेय्युं’ ति न इच्छति, उपट्ठितस्सति समानो ‘उपट्ठितस्सती ति मं जानेय्युं’ ति न इच्छति, समाहितो समानो ‘समाहितो ति मं जानेय्युं’ ति न इच्छति, पञ्ञवा समानो ‘पञ्ञवा ति मं जानेय्युं’ ति न इच्छति, निप्पपञ्चारामो समानो ‘निप्पपञ्चारामो ति मं जानेय्युं’ ति न इच्छति। ‘अप्पिच्छस्सायं, भिक्खवे, धम्मो, नायं धम्मो महिच्छस्सा’ ति, इति यं तं वुत्तं इदमेतं पटिच्च वुत्तं।

१५. “‘सन्तुट्ठस्सायं, भिक्खवे, धम्मो, नायं धम्मो असन्तुट्ठस्सा’ ति, इति खो पनेतं वुत्तं, किञ्चेतं पटिच्च वुत्तं? इध, भिक्खवे, भिक्खु सन्तुट्ठो होति इतरीतरचीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्खारेन। ‘सन्तुट्ठस्सायं, भिक्खवे, धम्मो, नायं धम्मो असन्तुट्ठस्सा’ ति, इति यं तं वुत्तं इदमेतं पटिच्च वुत्तं।

१६. “‘पविवित्तस्सायं, भिक्खवे, धम्मो, नायं धम्मो सङ्गणिकारामस्सा’ ति, इति खो पनेतं वुत्तं, किञ्चेतं पटिच्च वुत्तं? इध, भिक्खवे, भिक्खुनो पविवित्तस्स विहरतो भवन्ति उपसङ्कमितारो भिक्खू भिक्खुनियो उपासका उपासिकायो राजानो राजमहामत्ता तित्थिया तित्थियसावका। तत्र भिक्खु विवेकनिन्नेन चित्तेन विवेकपोणेन विवेकपब्भारेन विवेकट्ठेन[1] नेक्खम्माभिरतेन अञ्ञदत्थु उय्योजनिकपटिसंयुत्तं-R.234 येव कथं कत्ता होति। ‘पविवित्तस्सायं, भिक्खवे, धम्मो, नायं धम्मो सङ्गणिकारामस्सा’ ति, इति यं तं वुत्तं इदमेतं पटिच्च वुत्तं।

१. ववट्ठेन – सी०।

१७. "'आरद्धविरियस्सायं, भिक्खवे, धम्मो, नायं धम्मो कुसीतस्सा' ति, इति खो पनेतं वुत्त, किञ्चेतं पटिच्च वुत्तं ? इध, भिक्खवे, भिक्खु आरद्धविरियो विहरति अकुसलानं धम्मानं पहानाय कुसलानं धम्मान उपसम्पदाय थामवा दळ्हपरक्कमो अनिक्खित्तधुरो कुसलेसु धम्मेसु । 'आरद्धविरियस्सायं, भिक्खवे, धम्मो, नायं धम्मो B. 67 कुसीतस्सा' ति, इति यं तं वुत्तं इदमेतं पटिच्च वुत्तं ।

१८. "'उपट्ठितस्ससतिस्सायं, भिक्खवे, धम्मो, नाय धम्मो मुट्ठस्सतिस्सा' ति, इति खो पनेतं वुत्तं, किञ्चेतं पटिच्च वुत्तं ? इध, भिक्खवे, भिक्खु सतिमा होति परमेन सतिनेपक्केन समन्नागतो, चिरकतं पि चिरभासितं पि सरिता अनुस्सरिता । 'उपट्ठितस्ससतिस्सायं, भिक्खवे, धम्मो, नायं धम्मो, मुट्ठस्सतिस्सा' ति, इति यं तं वुत्तं इदमेतं पटिच्च वुत्तं ।

१९. "'समाहितस्सायं, भिक्खवे, धम्मो, नायं धम्मो असमाहितस्सा' ति, इति खो पनेतं वुत्तं, किञ्चेतं पटिच्च वुत्तं ? इध, भिक्खवे, भिक्खु विविच्चेव कामेहि ...पे०... चतुत्थं झान उपसम्पज्ज विहरति । 'समाहितस्सायं, भिक्खवे, धम्मो, नायं धम्मो असमाहितस्सा' ति, इति यं तं वुत्तं इदमेतं पटिच्च वुत्तं ।

२०. "'पञ्ञवतो अयं, भिक्खवे, धम्मो, नायं धम्मो दुप्पञ्ञस्सा' ति, इति खो पनेतं वुत्तं, किञ्चेतं पटिच्च वुत्तं ? इध, भिक्खवे, भिक्खु पञ्ञवा होति उदयत्थगामिनिया[1] पञ्ञाय समन्नागतो अरियाय निब्बेधिकाय सम्मा दुक्खक्खयगामिनिया । 'पञ्ञवतो अयं, भिक्खवे, धम्मो, नायं धम्मो दुप्पञ्ञस्सा' ति, इति यं तं वुत्तं इदमेतं पटिच्च वुत्तं ।

२१. "'निप्पपञ्चारामस्सायं, भिक्खवे, धम्मो निप्पपञ्चरतिनो, नायं धम्मो पपञ्चारामस्स पपञ्चरतिनो' ति, इति खो पनेतं R. 295 वुत्तं, किञ्चेतं पटिच्च वुत्तं ? इध, भिक्खवे, भिक्खुनो पपञ्चनिरोधे चित्तं पक्खन्दति पसीदति सन्तिट्ठति विमुच्चति । 'निप्पपञ्चारामस्सायं, भिक्खवे, धम्मो, निप्पपञ्चरतिनो, नायं धम्मो पपञ्चारामस्स पपञ्चरतिनो' ति, इति यं तं वुत्त इदमेतं पटिच्च वुत्तं" ति ।

---

१ उदयत्थगामिनिया – स्या० ।

२२. अथ खो आयस्मा अनुरुद्धो आयतिकं पि वस्सावासं तत्थेव चेतीसु पाचीनवंसदाये विहासि। अथ खो आयस्मा अनुरुद्धो एको वूपकट्ठो अप्पमत्तो आतापी पहितत्तो विहरन्तो नचिरस्सेव – यस्सत्थाय कुलपुत्ता सम्मदेव अगारस्मा अनगारियं पब्बजन्ति, तदनुत्तरं – ब्रह्मचरियपरियोसानं दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्ञा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहासि। "खीणा जाति, वुसितं ब्रह्मचरियं, कतं करणीयं, नापरं इत्थत्ताया" ति अब्भञ्ञासि। अञ्ञतरो च पनायस्मा अनुरुद्धो
B. 68 अरहतं अहोसी ति।

२३. अथ खो आयस्मा अनुरुद्धो अरहत्तप्पत्तो तायं वेलाय इमा गाथायो अभासि –

"मम सङ्कप्पमञ्ञाय, सत्था लोके अनुत्तरो।
मनोमयेन कायेन, इद्धिया उपसङ्कमि॥

"यथा मे अहु सङ्कप्पो, ततो उत्तरि देसयि।
निप्पपञ्चरतो बुद्धो, निप्पपञ्चं अदेसयि॥

"तस्साहं धम्ममञ्ञाय, विहासिं सासने रतो।
तिस्सो विज्जा अनुप्पत्ता[1], कतं बुद्धस्स सासनं" ति॥

गहपतिवग्गो ततियो।

तस्सुद्दानं

द्वे उग्गा द्वे च हत्थका, महानामेन जीवको।
द्वे बला अक्खणा वुत्ता, अनुरुद्धेन ते दसा ति॥

———०———

४. दानवग्गो

१. पठमदानसुत्तं

R. 236 १. "अट्ठिमानि, भिक्खवे, दानानि। कतमानि अट्ठ? आसज्ज दानं देति, भया दानं देति, 'अदासि मे' ति दानं देति, 'दस्सति मे' ति दानं देति, 'साहु दानं' ति दानं देति, 'अहं पचामि, इमे न पचन्ति, नारहामि पचन्तो अपचन्तानं दानं अदातुं' ति दानं देति, 'इमं मे दानं

---

१. अनुप्पत्तो – सी०।

ददतो कल्याणो कित्तिसद्दो अब्भुग्गच्छती' ति दानं देति, चित्तालङ्कारचित्तपरिक्खारत्थं दानं देति । इमानि खो, भिक्खवे, अट्ठ दानानी" ति ।

---

२. दुतियदानसुत्तं

१. "सद्धा हिरियं कुसलं च दानं ,
धम्मा एते सप्पुरिसानुयाता ।
एतं हि मग्गं दिवियं वदन्ति ,
एतेन हि गच्छति देवलोकं" ति ॥

---

३. दानवत्थुसुत्तं

१. "अट्ठिमानि, भिक्खवे, दानवत्थूनि । कतमानि अट्ठ ? B. 69
छन्दा दानं देति, दोसा दानं देति, मोहा दानं देति, भया दानं देति, 'दिन्नपुब्बं कतपुब्बं पितुपितामहेहि, नारहामि[1] पोराणं कुलवंसं हापेतु' ति दानं देति, 'इमाहं दानं दत्वा कायस्स भेदा परं मरणा सुगतिं सग्गं लोकं उपपज्जिस्सामी' ति दानं देति, 'इमं मे दानं ददतो चित्तं पसीदति, अत्तमनता सोमनस्सं उपजायती' ति दानं देति, चित्तालङ्कारचित्त- R. 237
परिक्खारत्थं दानं देति । इमानि खो, भिक्खवे, अट्ठ दानवत्थूनी" ति ।

---

४. खेत्तसुत्तं

१. "अट्ठङ्गसमन्नागते, भिक्खवे, खेत्ते बीजं वुत्तं न महप्फलं होति न महस्सादं न फातिसेय्यं[2] । कथं अट्ठङ्गसमन्नागते[3] ? इध, भिक्खवे, खेत्तं उन्नामनिन्नामि च होति, पासाणसक्खरिकं[4] च होति, ऊसरं च होति, न च गम्भीरसित होति, न आयसम्पन्नं होति, न अपायसम्पन्नं होति, न मातिकासम्पन्नं होति, न मरियादसम्पन्नं[5] होति । एवं अट्ठङ्गसमन्नागते, भिक्खवे, खेत्ते बीजं वुत्तं न महप्फलं होति न महस्सादं न फातिसेय्यं ।

२. "एवमेव खो, भिक्खवे, अट्ठङ्गसमन्नागतेसु समणब्राह्मणेसु दानं दिन्नं न महप्फलं होति न महानिसंसं न महाजुतिकं न महाविप्फारं ।

१ नारहासि – स्या० । २ फातिसेय्या ति – सी०, फातिसेय्य ति – स्या० । ३. अट्ठङ्गसमन्नागत – स्या० । ४. पासाणसक्खरिल्लं – सी०, स्या०, रो० । ५ मरियादासम्पन्नं – सी० ।

कथं अट्ठङ्गसमन्नागतेसु ? इध, भिक्खवे, समणब्राह्मणा मिच्छादिट्ठिका होन्ति, मिच्छासङ्कप्पा, मिच्छावाचा, मिच्छाकम्मन्ता, मिच्छाआजीवा, मिच्छावायामा, मिच्छासतिनो, मिच्छासमाधिनो । एवं अट्ठङ्गसमन्नागतेसु, भिक्खवे, समणब्राह्मणेसु दानं दिन्नं न महप्फलं होति न महानिसंसं न महाजुतिकं न महाविप्फारं ।

३. "अट्ठङ्गसमन्नागते, भिक्खवे, खेत्ते बीजं वुत्तं महप्फलं होति महस्सादं फातिसेय्यं । कथं अट्ठङ्गसमन्नागते ? इध, भिक्खवे, खेत्तं अनुन्नामानिन्नामि च होति, अपासाणसक्खरिकं च होति, अनूसर च
R. 238 होति, गम्भीरसितं होति, आयसम्पन्नं होति, अपायसम्पन्नं होति,
B. 70 मातिकासम्पन्नं होति, मरियादसम्पन्न होति । एवं अट्ठङ्गसमन्नागते, भिक्खवे, खेत्ते बीजं वुत्तं महप्फल होति महस्सादं फातिसेय्यं ।

४. "एवमेव खो, भिक्खवे, अट्ठङ्गसमन्नागतेसु समणब्राह्मणेसु दानं दिन्नं महप्फलं होति महानिसंसं महाजुतिकं महाविप्फार । कथ अट्ठङ्गसमन्नागतेसु ? इध, भिक्खवे, समणब्राह्मणा सम्मादिट्ठिका होन्ति, सम्मासङ्कप्पा, सम्मावाचा, सम्माकम्मन्ता, सम्माआजीवा, सम्मावायामा, सम्मासतिनो, सम्मासमाधिनो । एवं अट्ठङ्गसमन्नागतेसु, भिक्खवे, समणब्राह्मणेसु दानं दिन्नं महप्फल होति महानिसंसं महाजुतिकं महाविप्फारं ति ।

"यथा पि खेत्ते सम्पन्ने, पवुत्ता बीजसम्पदा ।
देवे सम्पादयन्तम्हि, होति धञ्ञस्स[1] सम्पदा ॥
"अनीतिसम्पदा होति, विरूळ्ही भवति सम्पदा ।
वेपुल्लसम्पदा[2] होति, फल वे होति सम्पदा ॥
"एवं सम्पन्नसीलेसु, दिन्ना भोजनसम्पदा ।
सम्पदान उपनेति, सम्पन्न हिस्स त कतं ॥
"तस्मा सम्पदमाकङ्खी, सम्पन्नत्थूधपुग्गलो[3] ।
सम्पन्नपञ्ञे सेवेथ, एवं इज्झन्ति सम्पदा ॥
"विज्जाचरणसम्पन्ने[4], लद्धा चित्तस्स सम्पद[5] ।
करोति कम्मसम्पदं, लभति चत्थसम्पद[6] ॥

१ धञ्ञाय – स्या० । २. वेपुल्ल सम्पदा – स्या०, रो० । ३ सम्पन्नत्थव पुग्गलो – स्या०; सम्पन्नत्थोव पुग्गलो – रो० । ४ ० सम्पन्नो – सी०, स्या०, रो० । ५ सम्पदा – स्या० । ६. चे अत्थ० – सी० ।

"लोकं ञत्वा यथाभूतं, पप्पुय्य दिट्ठिसम्पदं ।
मग्गसम्पदमागम्म, याति सम्पन्नमानसो ॥
"ओधुनित्वा मलं सब्बं, पत्वा निब्बानसम्पदं । R 239
मुच्चति सब्बदुक्खेहि, सा होति सब्बसम्पदा" ति ॥

---

५. दानूपपत्तिसुत्तं

१. "अट्ठिमा, भिक्खवे, दानूपपत्तियो । कतमा अट्ठ ? इध, भिक्खवे, एकच्चो दानं देति समणस्स वा ब्राह्मणस्स वा अन्नं पानं वत्थं यानं मालागन्धविलेपनं सेय्यावसथपदीपेय्यं[1] । सो यं देति तं पच्चासीसति[2] । (B. 71) सो पस्सति खत्तियमहासाले वा ब्राह्मणमहासाले वा गहपतिमहासाले वा पञ्चहि कामगुणेहि समप्पिते समङ्गीभूते परिचारयमाने । तस्स एवं होति – 'अहो वताहं कायस्स भेदा परं मरणा खत्तियमहासालानं वा ब्राह्मणमहासालानं वा गहपतिमहासालानं वा सहब्यतं उपपज्जेय्यं' ति ! सो तं चित्तं दहति[3], तं चित्तं अधिट्ठाति, तं चित्तं भावेति । तस्स तं चित्तं हीने विमुत्तं[4], उत्तरिं[5] अभावितं, तत्रूपपत्तिया[6] संवत्तति[6] । कायस्स भेदा परं मरणा खत्तियमहासालानं वा ब्राह्मणमहासालानं वा गहपतिमहासालानं वा सहब्यतं उपपज्जति । तं च खो सीलवतो वदामि, नो दुस्सीलस्स । इज्झति, भिक्खवे, सीलवतो चेतोपणिधि विसुद्धत्ता[7] ।

२. "इध पन, भिक्खवे, एकच्चो दानं देति समणस्स वा ब्राह्मणस्स वा अन्नं पानं वत्थं यानं मालागन्धविलेपनं सेय्यावसथपदीपेय्यं । सो यं देति तं पच्चासीसति । तस्स सुतं होति – 'चातुमहाराजिका[8] देवा दीघायुका वण्णवन्तो सुखबहुला' ति । (R. 240) तस्स एवं होति – 'अहो वताहं कायस्स भेदा परं मरणा चातुमहाराजिकानं देवानं सहब्यतं उपपज्जेय्यं' ति । सो तं चित्तं दहति, तं चित्तं अधिट्ठाति, तं चित्तं भावेति । तस्स तं चित्तं हीने विमुत्तं, उत्तरि अभावितं, तत्रूपपत्तिया संवत्तति । कायस्स भेदा परं मरणा चातुमहाराजिकानं देवानं सहब्यतं उपपज्जति ।

---

१. सेय्यावसथं पदीपेय्य – स्या० । २ पच्चासिसति – सी०, स्या०, रो० । ३ पदहति – स्या० । ४. ० विमुत्तं – सी०, स्या०, रो० । ५. उत्तरिं – स्या०, रो० । ६–६ स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ७ सुद्धत्ता – स्या० । ८ चातुम्महाराजिका – सी०, स्या०, रो० ।

तं च खो सीलवतो वदामि, नो दुस्सीलस्स । इज्झति, भिक्खवे, सीलवतो चेतोपणिधि विसुद्धत्ता ।

३. "इध पन, भिक्खवे, एकच्चो दानं देति समणस्स वा ब्राह्मणस्स वा अन्नं पानं वत्थं यानं मालागन्धविलेपनं सेय्यावसथपदीपेय्यं । सो यं देति तं पच्चासीसति । तस्स सुतं होति – तावतिंसा देवा ... पे०.. यामा देवा ... तुसिता देवा ... निम्मानरती देवा . परनिम्मितवसवत्ती देवा दीघायुका वण्णवन्तो सुखबहुला ति । तस्स एवं होति – 'अहो वताहं कायस्स भेदा परं मरणा परनिम्मितवसवत्तीनं देवानं सहब्यतं
B 72 उपपज्जेय्यं' ति । सो तं चित्तं दहति, तं चित्तं अधिट्ठाति, तं चित्तं भावेति । तस्स तं चित्तं हीने विमुत्तं, उत्तरि अभावितं, तत्रूपपत्तिया संवत्तति । कायस्स भेदा परं मरणा परनिम्मितवसवत्तीनं देवानं सहब्यतं उपपज्जति । तं च खो सीलवतो वदामि, नो दुस्सीलस्स । इज्झति, भिक्खवे, सीलवतो चेतोपणिधि विसुद्धत्ता ।

४. "इध पन, भिक्खवे, एकच्चो दानं देति समणस्स वा ब्राह्मणस्स वा अन्नं पानं वत्थं यानं मालागन्धविलेपनं सेय्यावसथपदीपेय्य । सो यं देति तं पच्चासीसति । तस्स सुतं होति – 'ब्रह्मकायिका देवा
R. 241 दीघायुका वण्णवन्तो सुखबहुला' ति । तस्स एवं होति – 'अहो वताहं कायस्स भेदा परं मरणा ब्रह्मकायिकानं देवानं सहब्यतं उपपज्जेय्यं' ति । सो तं चित्तं दहति, तं चित्तं अधिट्ठाति, तं चित्तं भावेति । तस्स तं चित्तं हीने विमुत्तं, उत्तरि अभावितं, तत्रूपपत्तिया संवत्तति । कायस्स भेदा परं मरणा ब्रह्मकायिकानं देवानं सहब्यतं उपपज्जति । तं च खो सीलवतो वदामि, नो दुस्सीलस्स; वीतरागस्स, नो सरागस्स । इज्झति, भिक्खवे, सीलवतो चेतोपणिधि वीतरागत्ता । इमा खो, भिक्खवे, अट्ठ दानूपपत्तियो" ति ।

---

६. पुञ्ञकिरियवत्थुसुत्तं

१. "तीणिमानि, भिक्खवे, पुञ्ञकिरियवत्थूनि । कतमानि तीणि ? दानमयं पुञ्ञकिरियवत्थु[1], सीलमयं पुञ्ञकिरियवत्थु, भावनामयं पुञ्ञकिरियवत्थु । इध, भिक्खवे, एकच्चस्स दानमयं पुञ्ञकिरियवत्थु परित्तं कतं होति, सीलमयं पुञ्ञकिरियवत्थु परित्तं कतं

१. पुञ्ञकिरियवत्थु – सी०, रो०; पुञ्ञकिरियावत्थुं – स्या० ।

होति, भावनामयं पुञ्ञकिरियवत्थुं नाभिसम्भोति । सो कायस्स भेदा परं मरणा मनुस्सदोभग्यं[1] उपपज्जति ।

२. "इध पन, भिक्खवे, एकच्चस्स दानमयं पुञ्ञकिरियवत्थु मत्तसो कतं होति, सीलमयं पुञ्ञकिरियवत्थु मत्तसो कतं होति, भावनामयं पुञ्ञकिरियवत्थुं नाभिसम्भोति । सो कायस्स भेदा परं मरणा मनुस्ससोभग्यं उपपज्जति ।

३. "इध पन, भिक्खवे, एकच्चस्स दानमयं पुञ्ञकिरियवत्थु B. 73
अधिमत्तं कतं होति, सीलमयं पुञ्ञकिरियवत्थु अधिमत्तं कतं होति, R. 242
भावनामयं पुञ्ञकिरियवत्थुं नाभिसम्भोति । सो कायस्स भेदा परं मरणा चातुमहाराजिकानं देवानं सहब्यतं उपपज्जति । तत्र, भिक्खवे, चत्तारो महाराजानो दानमयं पुञ्ञकिरियवत्थुं अतिरेकं करित्वा, सीलमयं पुञ्ञकिरियवत्थुं अतिरेकं करित्वा, चातुमहाराजिके देवे दसहि ठानेहि अधिगण्हन्ति – दिब्बेन आयुना, दिब्बेन वण्णेन, दिब्बेन सुखेन, दिब्बेन यसेन, दिब्बेन आधिपतेय्येन, दिब्बेहि रूपेहि, दिब्बेहि सद्देहि, दिब्बेहि, गन्धेहि, दिब्बेहि रसेहि, दिब्बेहि फोट्ठब्बेहि ।

४. "इध पन, भिक्खवे, एकच्चस्स दानमयं पुञ्ञकिरियवत्थु अधिमत्तं कतं होति, सीलमयं पुञ्ञकिरियवत्थु अधिमत्तं कतं होति, भावनामयं पुञ्ञकिरियवत्थुं नाभिसम्भोति । सो कायस्स भेदा परं मरणा तावतिंसानं देवानं सहब्यतं उपपज्जति । तत्र, भिक्खवे, सक्को देवानमिन्दो दानमयं पुञ्ञकिरियवत्थुं अतिरेकं करित्वा सीलमयं पुञ्ञकिरियवत्थुं अतिरेकं करित्वा तावतिंसे देवे दसहि ठानेहि अधिगण्हाति[2] – दिब्बेन आयुना ...पे०... दिब्बेहि फोट्ठब्बेहि ।

५. "इध पन, भिक्खवे, एकच्चस्स दानमयं पुञ्ञकिरियवत्थु अधिमत्तं कतं होति, सीलमयं पुञ्ञकिरियवत्थु अधिमत्तं कतं होति, भावनामयं पुञ्ञकिरियवत्थुं नाभिसम्भोति । सो कायस्स भेदा परं मरणा यामानं देवानं सहब्यतं उपपज्जति । तत्र, भिक्खवे, सुयामो देवपुत्तो दानमयं पुञ्ञकिरियवत्थुं अतिरेकं करित्वा, सीलमयं पुञ्ञकिरियवत्थुं अतिरेकं करित्वा, यामे देवे दसहि ठानेहि अधिगण्हाति – दिब्बेन आयुना ...पे०... दिब्बेहि फोट्ठब्बेहि ।

---

१. मनुस्सदोभग्गं – रो० । २. अधिग्गण्हाति – स्या० ।

६. "इध पन, भिक्खवे, एकच्चस्स दानमयं पुञ्ञकिरियवत्थु अधिमत्तं कतं होति, सीलमयं पुञ्ञकिरियवत्थु अधिमत्तं कत होति, भावनामयं पुञ्ञकिरियवत्थुं नाभिसम्भोति। सो कायस्स भेदा पर R 243 मरणा तुसितानं देवानं सहब्यतं उपपज्जति। तत्र, भिक्खवे, सन्तुसितो देवपुत्तो दानमयं पुञ्ञकिरियवत्थुं अतिरेकं करित्वा, सीलमयं पुञ्ञकिरियवत्थुं अतिरेकं करित्वा, तुसिते देवे दसहि ठानेहि अधिगण्हाति – दिब्बेन आयुना ...पे०... दिब्बेहि फोट्ठब्बेहि।

B 74 ७. "इध पन, भिक्खवे, एकच्चस्स दानमयं पुञ्ञकिरियवत्थु अधिमत्तं[1] कतं होति, सीलमयं पुञ्ञकिरियवत्थु अधिमत्तं कत होति, भावनामयं पुञ्ञकिरियवत्थुं नाभिसम्भोति। सो कायस्स भेदा परं मरणा निम्मानरतीनं देवानं सहब्यतं उपपज्जति। तत्र, भिक्खवे, सुनिम्मितो देवपुत्तो दानमयं पुञ्ञकिरियवत्थुं अतिरेक करित्वा, सीलमयं पुञ्ञकिरियवत्थुं अतिरेकं करित्वा, निम्मानरती देवे दसहि ठानेहि अधिगण्हाति – दिब्बेन आयुना ..पे०.. दिब्बेहि फोट्ठब्बेहि।

८. "इध पन, भिक्खवे, एकच्चस्स दानमयं पुञ्ञकिरियवत्थु अधिमत्तं कतं होति, सीलमयं पुञ्ञकिरियवत्थु अधिमत्तं कतं होति, भावनामयं पुञ्ञकिरियवत्थुं नाभिसम्भोति। सो कायस्स भेदा पर मरणा परनिम्मितवसवत्तीनं देवान सहब्यत[2] उपपज्जति। तत्र, भिक्खवे, वसवत्ती देवपुत्तो दानमयं पुञ्ञकिरियवत्थुं अतिरेक करित्वा, सीलमयं पुञ्ञकिरियवत्थुं अतिरेकं करित्वा, परनिम्मितवसवत्ती देवे दसहि ठानेहि अधिगण्हाति – दिब्बेन आयुना, दिब्बेन वण्णेन, दिब्बेन सुखेन, दिब्बेन यसेन, दिब्बेन आधिपतेय्येन, दिब्बेहि रूपेहि, दिब्बेहि सद्देहि, दिब्बेहि गन्धेहि, दिब्बेहि रसेहि, दिब्बेहि फोट्ठब्बेहि। इमानि खो, भिक्खवे, तीणि पुञ्ञकिरियवत्थूनी" ति।

---

७. सप्पुरिसदानसुत्तं

१. "अट्ठिमानि, भिक्खवे, सप्पुरिसदानानि। कतमानि अट्ठ? R 244 सुचिं देति, पणीतं देति, कालेन देति, कप्पियं देति, विचेय्य देति, अभिण्हं देति, दद चित्तं पसादेति, दत्वा अत्तमनो होति। इमानि खो, भिक्खवे, अट्ठ सप्पुरिसदानानी ति।

१ अतिरेक – स्या०। २. सहब्यत – सी० रो०।

"सुचिं पणीतं कालेन, कप्पियं पानभोजनं ।
अभिण्हं ददाति दानं[1], सुखेत्तेसु[2] ब्रह्मचारिसु ॥

"नेव[3] विप्पटिसारिस्स[4], चजित्वा आमिसं बहुं ।
एवं दिन्नानि दानानि, वण्णयन्ति विपस्सिनो ॥

"एवं यजित्वा मेधावी, सद्धो मुत्तेन चेतसा ।
अब्यापज्झं[5] सुखं लोकं, पण्डितो उपपज्जती" ति ॥

---

८. सप्पुरिससुत्तं

१. "सप्पुरिसो, भिक्खवे, कुले जायमानो बहुनो जनस्स B. 75 अत्थाय हिताय सुखाय होति – मातापितून्नं[6] अत्थाय हिताय सुखाय होति, पुत्तदारस्स अत्थाय हिताय सुखाय होति, दासकम्मकरपोरिसस्स अत्थाय हिताय सुखाय होति, मित्तामच्चानं अत्थाय हिताय सुखाय होति, पुब्बपेतानं अत्थाय हिताय सुखाय होति, रञ्ञो अत्थाय हिताय सुखाय होति, देवतानं अत्थाय हिताय सुखाय होति, समणब्राह्मणानं अत्थाय हिताय सुखाय होति ।

२. "सेय्यथापि, भिक्खवे, महामेघो सब्बसस्सानि सम्पादेन्तो बहुनो जनस्स अत्थाय हिताय सुखाय होति; एवमेव खो, भिक्खवे, सप्पुरिसो कुले जायमानो बहुनो जनस्स अत्थाय हिताय सुखाय होति – मातापितूनं अत्थाय हिताय सुखाय होति, पुत्तदारस्स अत्थाय हिताय सुखाय होति, दासकम्मकरपोरिसस्स अत्थाय हिताय सुखाय होति, मित्तामच्चानं अत्थाय हिताय सुखाय होति, पुब्बपेतानं अत्थाय हिताय सुखाय होति, रञ्ञो अत्थाय हिताय सुखाय होति, देवतानं अत्थाय R. 245 हिताय सुखाय होति, समणब्राह्मणानं अत्थाय हिताय सुखाय होती ति ।

"बहूनं[7] वत अत्थाय, सप्पञ्ञो घरमावसं ।
मातरं पितरं पुब्बे, रत्तिन्दिवमतन्दितो ॥

"पूजेति सहधम्मेन, पुब्बेकतमनुस्सरं ।
अनागारे पब्बजिते, अपचे[8] ब्रह्मचारयो[8] ॥

---

१. दानानि – स्या०, रो० । २ सुखेत्ते – सी०, रो० । ३ न च – सी०, रो० । ४. विप्पटिसारिय – स्या० । ५ अब्यापज्झ – रो० । ६. मातापितुन्न – रो० । ७. बहुन्न – सी०, रो० । ८–८. अपापे ब्रह्मचारिनो – स्या० ।

"निविट्ठसद्धो पूजेति, ञत्वा धम्मे च पेसलो।
रञ्ञो हितो देवहितो, ञातीनं सखिन हितो ॥
"सब्बेस सो[1] हितो होति, सद्धम्मे सुप्पतिट्ठितो।
विनेय्य मच्छेरमलं, स लोकं भजते सिव" ति ॥

९. अभिसन्दसुत्तं

B 76 १. "अट्ठिमे, भिक्खवे, पुञ्ञाभिसन्दा कुसलाभिसन्दा सुखस्साहारा सोवग्गिका सुखविपाका सग्गसवत्तनिका, इट्ठाय कन्ताय मनापाय हिताय सुखाय संवत्तन्ति। कतमे अट्ठ? इध, भिक्खवे, अरियसावको बुद्ध सरणं गतो होति। अयं, भिक्खवे, पठमो पुञ्ञाभिसन्दो कुसलाभिसन्दो सुखस्साहारो सोवग्गिको सुखविपाको सग्गसवत्तनिको, इट्ठाय कन्ताय मनापाय हिताय सुखाय संवत्तति।

२. "पुन च परं, भिक्खवे, अरियसावको धम्मं सरण गतो होति। अयं, भिक्खवे, दुतियो पुञ्ञाभिसन्दो ..पे०.. संवत्तति।

३. "पुन च परं, भिक्खवे, अरियसावको सङ्घं सरणं गतो होति। अयं, भिक्खवे, ततियो पुञ्ञाभिसन्दो कुसलाभिसन्दो सुखस्साहारो सोवग्गिको सुखविपाको सग्गसवत्तनिको, इट्ठाय कन्ताय मनापाय हिताय सुखाय सवत्तति।

.246 ४. "पञ्चिमानि, भिक्खवे, दानानि महादानानि अग्गञ्ञानि रत्तञ्ञानि वंसञ्ञानि पोराणानि असङ्किण्णानि असङ्किण्णपुब्बानि, न सङ्कियन्ति न सङ्कियिस्सन्ति, अप्पटिकुट्ठानि[2] समणेहि ब्राह्मणेहि विञ्ञूहि। कतमानि पञ्च? इध, भिक्खवे, अरियसावको पाणातिपातं पहाय पातातिपाता पटिविरतो होति। पाणातिपाता पटिविरतो, भिक्खवे, अरियसावको अपरिमाणान सत्तान अभयं देति, अवेर देति, अब्यापज्झं देति। अपरिमाणान सत्तान अभय दत्वा अवेरं दत्वा अब्यापज्झं दत्वा अपरिमाणस्स अभयस्स अवेरस्स अब्यापज्झस्स भागी होति। इदं, भिक्खवे, पठम दानं महादानं अग्गञ्ञं रत्तञ्ञं वंसञ्ञ पोराण असङ्किण्णं असङ्किण्णपुब्बं, न सङ्कियति न सङ्कियिस्सति, अप्पटिकुट्ठं समणेहि ब्राह्मणेहि विञ्ञूहि। अयं, भिक्खवे, चतुत्थो पुञ्ञाभिसन्दो

१. स – स्या०, रो०। २ अप्पतिकुट्ठानि – सी०।

कुसलाभिसन्दो सुखस्साहारो सोवग्गिको सुखविपाको सग्गसंवत्तनिको, इट्ठाय कन्ताय मनापाय हिताय सुखाय संवत्तति ।

५. "पुन च परं, भिक्खवे, अरियसावको अदिन्नादानं पहाय अदिन्नादाना पटिविरतो होति ... पे०... कामेसुमिच्छाचारं पहाय कामेसुमिच्छाचारा पटिविरतो होति ...पे०... मुसावादं पहाय मुसावादा B 77
पटिविरतो होति ...पे०... सुरामेरयमज्जपमादट्ठानं पहाय सुरामेरयमज्जपमादट्ठाना पटिविरतो होति । सुरामेरयमज्जपमादट्ठाना पटिविरतो, भिक्खवे, अरियसावको अपरिमाणानं सत्तानं अभयं देति अवेरं देति अब्यापज्झं देति । अपरिमाणानं सत्तानं अभयं दत्वा अवेरं दत्वा अब्यापज्झं दत्वा, अपरिमाणस्स अभयस्स अवेरस्स अब्यापज्झस्स भागी होति । इदं, भिक्खवे, पञ्चमं दानं महादानं अग्गञ्ञं रत्तञ्ञं वंसञ्ञं पोराणं असङ्किण्णं असङ्किण्णपुब्बं, न सङ्कियति न सङ्कियिस्सति, अप्पटिकुट्ठं समणेहि ब्राह्मणेहि विञ्ञूहि । अयं खो, भिक्खवे, अट्ठमो पुञ्ञाभिसन्दो कुसलाभिसन्दो सुखस्साहारो सोवग्गिको सुखविपाको R.247
सग्गसंवत्तनिको, इट्ठाय कन्ताय मनापाय हिताय सुखाय संवत्तति । इमे खो, भिक्खवे, अट्ठ पुञ्ञाभिसन्दा कुसलाभिसन्दा सुखस्साहारा सोवग्गिका सुखविपाका सग्गसंवत्तनिका, इट्ठाय कन्ताय मनापाय हिताय सुखाय संवत्तन्ती" ति ।

---

१०. दुच्चरितविपाकसुत्तं

१. "पाणातिपातो, भिक्खवे, आसेवितो भावितो बहुलीकतो निरयसंवत्तनिको तिरच्छानयोनिसंवत्तनिको पेत्तिविसयसंवत्तनिको[1] । यो सब्बलहुसो पाणातिपातस्स विपाको, मनुस्सभूतस्स अप्पायुकसंवत्तनिको होति ।

२. "अदिन्नादानं, भिक्खवे, आसेवितं भावितं बहुलीकतं निरयसंवत्तनिकं तिरच्छानयोनिसंवत्तनिकं पेत्तिविसयसंवत्तनिकं । यो सब्बलहुसो अदिन्नादानस्स विपाको, मनुस्सभूतस्स भोगब्यसनसंवत्तनिको होति ।

३. "कामेसुमिच्छाचारो, भिक्खवे, आसेवितो भावितो बहुलीकतो निरयसंवत्तनिको तिरच्छानयोनिसंवत्तनिको पेत्तिविसयसंवत्त-

१ पित्तिविसयसंवत्तनिको – स्या०, रो० ।

निको। यो सब्बलहुसो कामेसुमिच्छाचारस्स विपाको, मनुस्सभूतस्स सपत्तवेरसंवत्तनिको होति।

B 78 ४. "मुसावादो, भिक्खवे, आसेवितो भावितो बहुलीकतो निरयसंवत्तनिको तिरच्छानयोनिसंवत्तनिको पेत्तिविसयसंवत्तनिको। यो सब्बलहुसो मुसावादस्स विपाको, मनुस्सभूतस्स अभूतब्भक्खानसंवत्तनिको होति।

५. "पिसुणा, भिक्खवे, वाचा आसेविता भाविता बहुलीकता निरयसंवत्तनिका तिरच्छानयोनिसंवत्तनिका पेत्तिविसयसंवत्तनिका। यो सब्बलहुसो पिसुणाय वाचाय विपाको, मनुस्सभूतस्स मित्तेहि भेदनसंवत्तनिको होति।

R. 240 ६. "फरुसा, भिक्खवे, वाचा आसेविता भाविता बहुलीकता निरयसंवत्तनिका तिरच्छानयोनिसंवत्तनिका पेत्तिविसयसंवत्तनिका। यो सब्बलहुसो फरुसाय वाचाय विपाको, मनुस्सभूतस्स अमनापसद्दसंवत्तनिको होति।

७. "सम्फप्पलापो, भिक्खवे, आसेवितो भावितो बहुलीकतो निरयसंवत्तनिको तिरच्छानयोनिसंवत्तनिको पेत्तिविसयसंवत्तनिको। यो सब्बलहुसो सम्फप्पलापस्स विपाको, मनुस्सभूतस्स अनादेय्यवाचासंवत्तनिको होति।

८. "सुरामेरयपानं, भिक्खवे, आसेवितं भावितं बहुलीकतं निरयसंवत्तनिकं तिरच्छानयोनिसंवत्तनिकं पेत्तिविसयसंवत्तनिकं। यो सब्बलहुसो सुरामेरयपानस्स विपाको, मनुस्सभूतस्स उम्मत्तकसंवत्तनिको होती" ति।

दानवग्गो चतुत्थो।

तस्सुद्दानं

द्वे दानानि वत्थुं च, खेत्तं दानूपपत्तियो[1]।
किरियं द्वे सप्पुरिसा, अभिसन्दो[2] विपाको चा[2] ति॥

———०———

१. दानूपपत्ति किरिय – स्या०, रो०। २–२ सब्बलहुसो अभिसन्दो च वत्तती – स्या०, रो०।

५. उपोसथवग्गो

१. सङ्खित्तूपोसथसुत्तं

१. एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथपिण्डिकस्स आरामे । तत्र खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि – "भिक्खवो" ति । "भदन्ते" ति ते भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसुं । भगवा एतदवोच – B 79

२. "अट्ठङ्गसमन्नागतो, भिक्खवे, उपोसथो उपवुत्थो महप्फलो होति महानिसंसो महाजुतिको महाविप्फारो । कथं उपवुत्थो च, भिक्खवे, अट्ठङ्गसमन्नागतो उपोसथो महप्फलो होति महानिसंसो महाजुतिको महाविप्फारो ? इध, भिक्खवे, अरियसावको इति पटिसञ्चिक्खति – R. 249 'यावजीवं अरहन्तो पाणातिपातं पहाय पाणातिपाता पटिविरता निहितदण्डा निहितसत्था लज्जी दयापन्ना, सब्बपाणभूतहितानुकम्पिनो[1] विहरन्ति । अहं पज्ज इमं च रत्तिं इमं च दिवसं पाणातिपातं पहाय पाणातिपाता पटिविरतो निहितदण्डो निहितसत्थो लज्जी दयापन्नो, सब्बपाणभूतहितानुकम्पी विहरामि । इमिनापङ्गेन अरहतं अनुकरोमि, उपोसथो च मे उपवुत्थो भविस्सती' ति । इमिना पठमेन अङ्गेन समन्नागतो होति ।

३. 'यावजीवं अरहन्तो अदिन्नादानं पहाय अदिन्नादाना पटिविरता दिन्नादायी दिन्नपाटिकङ्खी, अथेनेन सुचिभूतेन अत्तना विहरन्ति । अहं पज्ज इमं च रत्तिं इमं च दिवसं अदिन्नादानं पहाय अदिन्नादाना पटिविरतो दिन्नादायी दिन्नपाटिकङ्खी, अथेनेन सुचिभूतेन अत्तना विहरामि । इमिनापङ्गेन अरहतं अनुकरोमि, उपोसथो च मे उपवुत्थो भविस्सती' ति । इमिना दुतियेन अङ्गेन समन्नागतो होति ।

४. 'यावजीवं अरहन्तो अब्रह्मचरियं पहाय ब्रह्मचारिनो[2] आराचारिनो[3] विरता मेथुना गामधम्मा । अहं पज्ज इमं च रत्तिं इमं च दिवसं अब्रह्मचरियं पहाय ब्रह्मचारी आराचारी विरतो मेथुना गामधम्मा । इमिनापङ्गेन अरहतं अनुकरोमि, उपोसथो च मे उपवुत्थो भविस्सती' ति । इमिना ततियेन अङ्गेन समन्नागतो होति ।

---

१. ० कम्पि – सी०; सब्बपाणभूतहितानुकम्पी – रो० । २. ब्रह्मचारी – सी०, रो० । ३ आराचारी – सी०, रो० ।

B. 80 ५. 'यावजीवं अरहन्तो मुसावादं पहाय मुसावादा पटिविरता सच्चवादिनो[1] सच्चसन्धा थेता[2] पच्चयिका अविसंवादका लोकस्स। अहं पज्ज इमं च रत्तिं इमं च दिवसं मुसावादं पहाय मुसावादा पटि- R. 250 विरतो सच्चवादी सच्चसन्धो थेतो पच्चयिको अविसंवादको लोकस्स। इमिनापङ्गेन अरहतं अनुकरोमि, उपोसथो च मे उपवुत्थो भविस्सती' ति। इमिना चतुत्थेन अङ्गेन समन्नागतो होति।

६. 'यावजीवं अरहन्तो सुरामेरयमज्जपमादट्ठानं पहाय सुरामेरयमज्जपमादट्ठाना पटिविरता। अहं पज्ज इम च रत्तिं इमं च दिवसं सुरामेरयमज्जपमादट्ठानं पहाय सुरामेरयमज्जपमादट्ठाना पटिविरतो। इमिनापङ्गेन अरहतं अनुकरोमि, उपोसथो च मे उपवुत्थो भविस्सती' ति। इमिना पञ्चमेन अङ्गेन समन्नागतो होति।

७. 'यावजीवं अरहन्तो एकभत्तिका रत्तूपरता विरता विकालभोजना। अहं पज्ज इमं च रत्तिं इम च दिवसं एकभत्तिको रत्तूपरतो विरतो विकालभोजना। इमिनापङ्गेन अरहतं अनुकरोमि, उपोसथो च मे उपवुत्थो भविस्सती' ति। इमिना छट्ठेन अङ्गेन समन्नागतो होति।

८. 'यावजीवं अरहन्तो नच्चगीतवादितविसूकदस्सनमालागन्धविलेपनधारणमण्डनविभूसनट्ठानं[3] पहाय[3] नच्चगीतवादितविसूकदस्सनमालागन्धविलेपनधारणमण्डनविभूसनट्ठाना पटिविरता। अहं पज्ज इमं च रत्तिं इमं च दिवसं नच्चगीतवादितविसूकदस्सनमालागन्धविलेपनधारणमण्डनविभूसनट्ठानं पहाय नच्चगीतवादितविसूकदस्सनमालागन्धविलेपनधारणमण्डनविभूसनट्ठाना पटिविरतो। इमिनापङ्गेन अरहतं अनुकरोमि, उपोसथो च मे उपवुत्थो भविस्सती' ति। इमिना सत्तमेन अङ्गेन समन्नागतो होति

९. 'यावजीवं अरहन्तो उच्चासयनमहासयनं पहाय उच्चासयनमहासयना पटिविरता नीचसेय्यं कप्पेन्ति – मञ्चके वा तिणसन्थारके[4] वा। अहं पज्ज इमं च रत्तिं इमं च दिवसं उच्चासयनमहासयनं पहाय उच्चासयनमहासयना पटिविरतो नीचसेय्यं कप्पेमि – मञ्चके वा

---

१. सच्चवादी – सी०, रो०। २. ठेता – स्या०, रो०। ३–३. सी०, स्या०, रो० पोत्थकेसु न दिस्सति। ४. तिणसन्थरके – स्या०।

तिणसन्थारके वा। इमिनापङ्गेन अरहतं अनुकरोमि, उपोसथो च R 251
मे उपवुत्थो भविस्सती' ति। इमिना अट्ठमेन अङ्गेन समन्नागतो होति। B. 81
एवं उपवुत्थो खो, भिक्खवे, अट्ठङ्गसमन्नागतो उपोसथो महप्फलो होति महानिससो महाजुतिको महाविप्फारो" ति।

---

२. वित्थतूपोसथसुत्तं

१. "अट्ठङ्गसमन्नागतो, भिक्खवे, उपोसथो उपवुत्थो महप्फलो होति महानिसंसो महाजुतिको महाविप्फारो। कथं उपवुत्थो च, भिक्खवे, अट्ठङ्गसमन्नागतो उपोसथो महप्फलो होति महानिसंसो महाजुतिको महाविप्फारो? इध, भिक्खवे, अरियसावको इति पटिसञ्चिक्खति – 'यावजीवं अरहन्तो पाणातिपातं पहाय पाणातिपाता पटिविरता निहितदण्डा निहितसत्था लज्जी दयापन्ना, सब्बपाणभूतहितानुकम्पिनो विहरन्ति। अहं पज्ज इमं च रत्तिं इमं च दिवसं पाणातिपातं पहाय पाणातिपाता पटिविरतो निहितदण्डो निहितसत्थो लज्जी दयापन्नो, सब्बपाणभूतहितानुकम्पी विहरामि। इमिनापङ्गेन अरहतं अनुकरोमि, उपोसथो च मे उपवुत्थो भविस्सती' ति। इमिना पठमेन अङ्गेन समन्नागतो होति ...पे०...। 'यावजीवं अरहन्तो उच्चासयनमहासयनं पहाय उच्चासयनमहासयना पटिविरता नीचसेय्यं कप्पेन्ति – मञ्चके वा तिणसन्थारके वा। अहं पज्ज इमं च रत्तिं इमं च दिवसं उच्चासयनमहासयनं पहाय उच्चासयनमहासयना पटिविरतो नीचसेय्यं कप्पेमि – मञ्चके वा तिणसन्थारके वा। इमिनापङ्गेन अरहतं अनुकरोमि, उपोसथो च मे उपवुत्थो भविस्सती' ति। इमिना अट्ठमेन अङ्गेन समन्नागतो होति। एवं उपवुत्थो खो, भिक्खवे, अट्ठङ्गसमन्नागतो उपोसथो महप्फलो होति महानिसंसो महाजुतिको महाविप्फारो।
R. 252

२. "कीवमहप्फलो होति कीवमहानिसंसो कीवमहाजुतिको कीवमहाविप्फारो? सेय्यथापि, भिक्खवे, यो इमेसं सोळसन्नं महाजनपदानं पहूतरत्तरतनानं[1] इस्सरियाधिपच्चं[2] रज्जं कारेय्य, सेय्यथीदं[3] – अङ्गानं मगधानं कासीनं कोसलानं वज्जीनं मल्लानं चेतीनं वङ्गानं[4] कुरूनं पञ्चालानं मच्छानं सूरसेनानं अस्सकानं अवन्तीनं गन्धारानं

---

१. पहुतसत्तरतनान – सी०; पहूतसत्तरतनानं – स्या०, रो०। २. इस्सराधिपच्चं – स्या०, रो०। ३. सेय्यथिद – म०। ४. वंसान – स्या०, रो०।

B. 82 कम्बोजानं, अट्ठङ्गसमन्नागतस्स उपोसथस्स एतं कलं नाग्घति सोळसिं । तं किस्स हेतु ? कपणं, भिक्खवे, मानुसकं रज्जं दिब्बं सुखं उपनिधाय ।

३. "यानि, भिक्खवे, मानुसकानि पञ्ञासवस्सानि[1], चातुमहाराजिकानं देवानं एसो एको रत्तिन्दिवो । ताय रत्तिया तिसरत्तियो मासो । तेन मासेन द्वादसमासियो संवच्छरो । तेन सवच्छरेन दिब्बानि पञ्च वस्ससतानि चातुमहाराजिकानं देवानं आयुप्पमाणं । ठानं खो पनेतं, भिक्खवे, विज्जति यं इधेकच्चो इत्थी वा पुरिसो वा अट्ठङ्गसमन्नागतं उपोसथं उपवसित्वा कायस्स भेदा परं मरणा चातुमहाराजिकानं देवानं सहब्यतं उपपज्जेय्य । इदं खो पनेतं, भिक्खवे, सन्धाय भासितं – 'कपणं मानुसकं रज्जं दिब्बं सुखं उपनिधाय' ।

४. "यं[2], भिक्खवे, मानुसकं वस्ससतं[2], तावतिंसानं देवानं एसो एको रत्तिन्दिवो। ताय रत्तिया तिसरत्तियो मासो । तेन मासेन द्वादसमासियो संवच्छरो । तेन संवच्छरेन दिब्बं वस्ससहस्सं तावतिंसानं
R. 253 देवानं आयुप्पमाणं । ठानं खो पनेत, भिक्खवे, विज्जति यं इधेकच्चो इत्थी वा पुरिसो वा अट्ठङ्गसमन्नागतं उपोसथं उपवसित्वा कायस्स भेदा परं मरणा तावतिंसानं देवानं सहब्यतं उपपज्जेय्य । इदं खो पनेत, भिक्खवे, सन्धाय भासितं – 'कपणं मानुसकं रज्जं दिब्बं सुखं उपनिधाय' ।

५. "यानि, भिक्खवे, मानुसकानि द्वे वस्ससतानि, यामानं देवानं एसो एको रत्तिन्दिवो । ताय रत्तिया तिसरत्तियो मासो । तेन मासेन द्वादसमासियो संवच्छरो । तेन संवच्छरेन दिब्बानि द्वे वस्ससहस्सानि यामानं देवानं आयुप्पमाणं । ठानं खो पनेतं, भिक्खवे, विज्जति यं इधेकच्चो इत्थी वा पुरिसो वा अट्ठङ्गसमन्नागतं उपोसथं उपवसित्वा कायस्स भेदा परं मरणा यामानं देवानं सहब्यतं उपपज्जेय्य । इदं खो पनेतं, भिक्खवे, सन्धाय भासितं – 'कपणं मानुसकं रज्जं दिब्बं सुखं उपनिधाय' ।

६. "यानि, भिक्खवे, मानुसकानि चत्तारि वस्ससतानि, तुसितानं देवानं एसो एको रत्तिन्दिवो । ताय रत्तिया तिसरत्तियो मासो । तेन मासेन द्वादसमासियो संवच्छरो । तेन संवच्छरेन दिब्बानि चत्तारि वस्ससहस्सानि तुसितानं देवानं आयुप्पमाणं । ठानं खो पनेतं, भिक्खवे,
B. 83 विज्जति यं इधेकच्चो इत्थी वा पुरिसो वा अट्ठङ्गसमन्नागतं उपोसथ

---

१. पञ्ञास वस्सानि – स्या० । २–२ यानि भिक्खवे मानुसकानि वस्ससतानि – म० ।

उपवसित्वा कायस्स भेदा परं मरणा तुसितानं देवानं सहब्यतं उपपज्जेय्य । इदं खो पनेतं, भिक्खवे, सन्धाय भासितं – 'कपणं मानुसकं रज्जं दिब्बं सुखं उपनिधाय' ।

७. "यानि, भिक्खवे, मानुसकानि अट्ठ वस्ससतानि, निम्मानरतीनं देवानं एसो एको रत्तिन्दिवो । ताय रत्तिया तिसरत्तियो मासो । तेन मासेन द्वादसमासियो संवच्छरो । तेन संवच्छरेन दिब्बानि अट्ठ वस्ससहस्सानि निम्मानरतीनं देवानं आयुप्पमाणं । ठानं खो पनेतं, भिक्खवे, विज्जति यं इधेकच्चो इत्थी वा पुरिसो वा अट्ठङ्गसमन्नागतं उपोसथं उपवसित्वा कायस्स भेदा परं मरणा निम्मानरतीनं देवानं सहब्यतं उपपज्जेय्य । इदं खो पनेतं, भिक्खवे, सन्धाय भासितं – 'कपणं मानुसकं रज्जं दिब्बं सुखं उपनिधाय' । R. 254

८. "यानि, भिक्खवे, मानुसकानि सोळस वस्ससतानि, परनिम्मितवसवत्तीनं देवानं एसो एको रत्तिन्दिवो । ताय रत्तिया तिसरत्तियो मासो । तेन मासेन द्वादसमासियो संवच्छरो । तेन संवच्छरेन दिब्बानि सोळस वस्ससहस्सानि परनिम्मितवसवत्तीनं देवानं आयुप्पमाणं । ठानं खो पनेतं, भिक्खवे, विज्जति यं इधेकच्चो इत्थी वा पुरिसो वा अट्ठङ्गसमन्नागतं उपोसथं उपवसित्वा कायस्स भेदा परं मरणा परनिम्मितवसवत्तीनं देवानं सहब्यतं उपपज्जेय्य । इदं खो पनेतं, भिक्खवे, सन्धाय भासितं – 'कपणं मानुसकं रज्जं दिब्बं सुखं उपनिधाया' ति ।

"पाणं न हञ्ञे[1] न चदिन्नमादिये[2],
मुसा न भासे न च मज्जपो सिया ।
अब्रह्मचरिया विरमेय्य मेथुना,
रत्तिं न भुञ्जेय्य विकालभोजनं ॥
"मालं न धारे[3] न च गन्धमाचरे,
मञ्चे छमायं व सयेथ सन्थते ।
एतं हि अट्ठङ्गिकमाहुपोसथं,
बुद्धेन दुक्खन्तगुना पकासितं ॥

---

१. हाने – सी० । २. चादिन्नमादिये – स्या०, रो० । ३. धारये – स्या०, रो० ।

B 84 "चन्दो च सुरियो[1] च उभो सुदस्सना,
ओभासयं[2] अनुपरियन्ति[2] यावता।
तमोनुदा ते पन अन्तलिक्खगा,
नभे पभासन्ति दिसाविरोचना॥

R. 255 "एतस्मिं[3] यं विज्जति अन्तरे धनं,
मुत्ता मणि वेळुरियं च भद्दकं।
सिङ्गी सुवण्णं अथ वा पि कञ्चनं[4],
यं जातरूपं हटक ति वुच्चति॥

"अट्ठङ्गुपेतस्स उपोसथस्स,
कलं पि ते नानुभवन्ति सोळसिं।
चन्दप्पभा तारगणा च[5] सब्बे॥

"तस्मा हि नारी च नरो च सीलवा,
अट्ठङ्गुपेतं उपवस्सुपोसथं।
पुञ्ञानि कत्वान सुखुद्रयानि,
अनिन्दिता सग्गमुपेन्ति ठानं" ति॥

---

३. विसाखासुत्तं

१. एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति पुब्बारामे मिगारमातुपासादे। अथ खो विसाखा मिगारमाता येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि। एकमन्तं निसिन्नं खो विसाखं मिगारमातरं भगवा एतदवोच – "अट्ठङ्गसमन्नागतो खो, विसाखे, उपोसथो उपवुत्थो महप्फलो होति महानिसंसो महाजुतिको महाविप्फारो। कथं उपवुत्थो च, विसाखे, अट्ठङ्गसमन्नागतो उपोसथो महप्फलो होति महानिसंसो महाजुतिको महाविप्फारो? इध, विसाखे, अरियसावको इति पटिसञ्चिक्खति – 'यावजीवं अरहन्तो पाणातिपातं पहाय पाणातिपाता पटिविरता निहितदण्डा निहितसत्था लज्जी दयापन्ना, सब्बपाणभूतहितानुकम्पिनो विहरन्ति। अहं पज्ज इमं च रत्तिं इमं च दिवसं पाणातिपातं पहाय पाणातिपाता पटिविरतो निहितदण्डो

१ सूरो – स्या०। २–२ ओभासयन्ता अनुयन्ति – स्या०। ३ एतम्हि – स्या०। ४. काञ्चन – स्या०। ५. व – स्या०, रो०।

निहितसत्थो लज्जी दयापन्नो, सब्बपाणभूतहितानुकम्पी विहरामि। इमिनापङ्गेन अरहतं अनुकरोमि, उपोसथो च मे उपवुत्थो भविस्सती' ति। इमिना पठमेन अङ्गेन समन्नागतो होति ...पे०...। B 85, R. 256
'यावजीवं अरहन्तो उच्चासयनमहासयनं पहाय उच्चासयनमहासयना पटिविरता नीचसेय्यं कप्पेन्ति – मञ्चके वा तिणसन्थारके वा। अहं पज्ज इमं च रत्तिं इमं च दिवसं उच्चासयनमहासयनं पहाय उच्चासयनमहासयना पटिविरतो नीचसेय्यं कप्पेमि – मञ्चके वा तिणसन्थारके वा। इमिनापङ्गेन अरहतं अनुकरोमि, उपोसथो च मे उपवुत्थो भविस्सती' ति। इमिना अट्ठमेन अङ्गेन समन्नागतो होति। एवं उपवुत्थो खो, विसाखे, अट्ठङ्गसमन्नागतो उपोसथो महप्फलो होति महानिसंसो महाजुतिको महाविप्फारो।

२. "कीवमहप्फलो होति कीवमहानिसंसो कीवमहाजुतिको कीवमहाविप्फारो? सेय्यथापि, विसाखे, यो इमेसं सोळसन्नं महाजनपदानं पहूतरत्तरतनानं इस्सरियाधिपच्चं रज्जं कारेय्य, सेय्यथीदं – अङ्गानं मगधानं कासीनं कोसलानं वज्जीनं मल्लानं चेतीनं वङ्गानं कुरूनं पञ्चालानं मच्छानं सूरसेनानं अस्सकानं अवन्तीनं गन्धारानं कम्बोजानं, अट्ठङ्गसमन्नागतस्स उपोसथस्स एतं कलं नाग्घति सोळसिं। तं किस्स हेतु? कपणं, विसाखे, मानुसकं रज्जं दिब्बं सुखं उपनिधाय।

३. "यानि, विसाखे, मानुसकानि पञ्ञासवस्सानि, चातुमहाराजिकानं देवानं एसो एको रत्तिन्दिवो। ताय रत्तिया तिंसरत्तियो मासो। तेन मासेन द्वादसमासियो संवच्छरो। तेन संवच्छरेन दिब्बानि पञ्च वस्ससतानि चातुमहाराजिकानं देवानं आयुप्पमाणं। ठानं खो पनेतं, विसाखे, विज्जति यं इधेकच्चो इत्थी वा पुरिसो वा अट्ठङ्गसमन्नागतं उपोसथं उपवसित्वा कायस्स भेदा परं मरणा चातुमहाराजिकानं देवानं सहब्यतं उपपज्जेय्य। इदं खो पनेतं, विसाखे, सन्धाय R 257
भासितं – 'कपणं मानुसकं रज्जं दिब्बं सुखं उपनिधाय'।

४. "यं, विसाखे, मानुसकं वस्ससतं, तावतिंसानं देवानं एसो एको रत्तिन्दिवो। ताय रत्तिया तिंसरत्तियो मासो। तेन मासेन द्वादसमासियो संवच्छरो। तेन संवच्छरेन वस्ससहस्सं[1] तावतिंसानं

---

१. दिब्ब ० – सी०, स्या०, रो०।

B. 86 देवानं आयुप्पमाणं । ठानं खो पनेतं, विसाखे, विज्जति यं इधेकच्चो इत्थी वा पुरिसो वा अट्ठङ्गसमन्नागतं उपोसथं उपवसित्वा कायस्स भेदा परं मरणा तावतिंसानं देवानं सहब्यतं उपपज्जेय्य । इदं खो पनेतं, विसाखे, सन्धाय भासितं – 'कपणं मानुसकं रज्जं दिब्बं सुखं उपनिधाय' ।

५. "यानि, विसाखे, मानुसकानि द्वे वस्ससतानि ...पे०... चत्तारि वस्ससतानि ...पे०... अट्ठ वस्ससतानि ..पे०... सोळस वस्ससतानि परनिम्मितवसवत्तीनं देवानं एसो एको रत्तिन्दिवो । ताय रत्तिया तिंसरत्तियो मासो । तेन मासेन द्वादसमासियो संवच्छरो । तेन संवच्छरेन दिब्बानि सोळस वस्ससहस्सानि परनिम्मितवसवत्तीनं देवानं आयुप्पमाणं । ठानं खो पनेतं, विसाखे, विज्जति यं इधेकच्चो इत्थी वा पुरिसो वा अट्ठङ्गसमन्नागतं उपोसथं उपवसित्वा कायस्स भेदा परं मरणा परनिम्मितवसवत्तीनं देवानं सहब्यतं उपपज्जेय्य । इदं खो पनेतं, विसाखे, सन्धाय भासितं – 'कपणं मानुसकं रज्जं दिब्ब सुखं उपनिधाया' ति ।

"पाणं न हने न चदिन्नमादिये,
मुसा न भासे न च मज्जपो सिया ।
अब्रह्मचरिया विरमेय्य मेथुना,
रत्तिं न भुञ्जेय्य विकालभोजनं ॥

"मालं न धारे न च गन्धमाचरे,
R. 258 मञ्चे छमायं व सयेथ सन्थते ।
एतं हि अट्ठङ्गिकमाहुपोसथं,
बुद्धेन दुक्खन्तगुना पकासितं ॥

"चन्दो च सुरियो च उभो सुदस्सना,
ओभासयं अनुपरियन्ति यावता ।
तमोनुदा ते पन अन्तलिक्खगा,
नभे पभासन्ति दिसाविरोचना ॥

"एतस्मिं यं विज्जति अन्तरे धनं,
मुत्ता मणि वेळुरियं च भद्दकं ।
सिङ्गी सुवण्णं अथ वा पि कञ्चनं,
यं जातरूपं हटकं ति वुच्चति ॥

"अट्ठङ्गुपेतस्स उपोसथस्स, B. 87
कलं पि ते नानुभवन्ति सोळसिं।
चन्दप्पभा तारगणा च सब्बे॥

"तस्मा हि नारी च नरो च सीलवा,
अट्ठङ्गुपेतं उपवस्सुपोसथं।
पुञ्ञानि कत्वान सुखुद्रयानि,
अनिन्दिता सग्गमुपेन्ति ठानं" ति॥

---

४. वासेट्ठसुत्तं

१. एकं समयं भगवा वेसालियं विहरति महावने कूटागारसालायं। अथ खो वासेट्ठो उपासको येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि। एकमन्तं निसिन्नं खो वासेट्ठं उपासकं भगवा एतदवोच – "अट्ठङ्गसमन्नागतो, वासेट्ठ, उपोसथो उपवुत्थो महप्फलो होति ...पे०... अनिन्दिता सग्गमुपेन्ति ठानं" ति।

२. एवं वुत्ते वासेट्ठो उपासको भगवन्तं एतदवोच – "पिया R. 259
मे, भन्ते, ञातिसालोहिता अट्ठङ्गसमन्नागतं उपोसथं उपवसेय्युं, पियानं पि मे अस्स ञातिसालोहितानं दीघरत्तं हिताय सुखाय। सब्बे चे पि, भन्ते, खत्तिया अट्ठङ्गसमन्नागतं उपोसथं उपवसेय्युं, सब्बेसं[1] पिस्स[1] खत्तियानं दीघरत्तं हिताय सुखाय। सब्बे चे पि, भन्ते, ब्राह्मणा ...पे०... वेस्सा ... सुद्दा अट्ठङ्गसमन्नागतं उपोसथं उपवसेय्युं, सब्बेसं पिस्स सुद्दानं दीघरत्तं हिताय सुखाया" ति।

३. "एवमेतं[2], वासेट्ठ, एवमेतं, वासेट्ठ[2]! सब्बे चे पि, वासेट्ठ, खत्तिया अट्ठङ्गसमन्नागतं उपोसथं उपवसेय्युं, सब्बेसं पिस्स खत्तियानं दीघरत्तं हिताय सुखाय। सब्बे चे पि, वासेट्ठ, ब्राह्मणा ...पे०... वेस्सा ... सुद्दा अट्ठङ्गसमन्नागतं उपोसथं उपवसेय्युं, सब्बेसं पिस्स सुद्दानं दीघरत्तं हिताय सुखाय। सदेवको चे पि, वासेट्ठ, लोको समारको सब्रह्मको सस्समणब्राह्मणी[3] पजा[4] सदेवमनुस्सा[4] अट्ठङ्गसमन्नागतं उपोसथं उपवसेय्युं, सदेवकस्स पिस्स[5] लोकस्स[5] समारकस्स सब्रह्मकस्स सस्समण- B. 88

१–१. सब्बेसम्पस्स – स्या०। २–२ स्या० पोत्थके नत्थि। ३. सस्समणब्राह्मणिया – सी०, रो०। ४–४. पजाय सदेवमनुस्साय – रो०। ५–५ लोकस्स – सी०, स्या०, रो०।

ब्राह्मणिया पजाय सदेवमनुस्साय दीघरत्तं हिताय सुखाय । इमे चे पि, वासेट्ठ, महासाला अट्ठङ्गसमन्नागतं उपोसथं उपवसेय्युं, इमेसं पिस्स महासालानं दीघरत्तं हिताय सुखाय । सचे चेतेय्युं, को पन वादो मनुस्सभूतस्सा" ति !

---

५. बोज्झसुत्तं

१. एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथपिण्डिकस्स आरामे । अथ खो बोज्झा उपासिका येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नं खो बोज्झं उपासिकं भगवा एतदवोच –

२. "अट्ठङ्गसमन्नागतो, बोज्झे, उपोसथो उपवुत्थो महप्फलो
R.260 होति महानिसंसो महाजुतिको महाविप्फारो । कथं उपवुत्थो च, बोज्झे, अट्ठङ्गसमन्नागतो उपोसथो महप्फलो होति महानिसंसो महाजुतिको महाविप्फारो ? इध, बोज्झे, अरियसावको इति पटिसञ्चिक्खति – 'यावजीवं अरहन्तो पाणातिपातं पहाय पाणातिपाता पटिविरता निहितदण्डा निहितसत्था लज्जी दयापन्ना, सब्बपाणभूतहितानुकम्पिनो विहरन्ति । अहं पज्ज इमं च रत्तिं इमं च दिवसं पाणातिपातं पहाय पाणातिपाता पटिविरतो निहितदण्डो निहितसत्थो लज्जी दयापन्नो, सब्बपाणभूतहितानुकम्पी विहरामि । इमिनापङ्गेन अरहतं अनुकरोमि, उपोसथो च मे उपवुत्थो भविस्सती' ति । इमिना पठमेन अङ्गेन समन्नागतो होति ... पे० .. । 'यावजीवं अरहन्तो उच्चासयनमहासयनं पहाय उच्चासयनमहासयना पटिविरता नीचसेय्यं कप्पेन्ति – मञ्चके वा तिणसन्थारके वा । अहं पज्ज इमं च रत्तिं इमं च दिवसं उच्चासयनमहासयनं पहाय उच्चासयनमहासयना पटिविरतो नीचसेय्यं कप्पेमि – मञ्चके वा तिणसन्थारके वा । इमिनापङ्गेन अरहतं अनुकरोमि, उपोसथो च मे उपवुत्थो भविस्सती' ति । इमिना अट्ठमेन अङ्गेन समन्नागतो होति । एवं उपवुत्थो खो, बोज्झे, अट्ठङ्गसमन्नागतो उपोसथो महप्फलो होति महानिसंसो महाजुतिको महाविप्फारो ।

B. 89 ३. "कीवमहप्फलो होति कीवमहानिसंसो कीवमहाजुतिको कीवमहाविप्फारो ? सेय्यथापि, बोज्झे, यो इमेसं सोळसन्नं महाजन-

पदानं पहूतरत्तरतनानं इस्सरियाधिपच्चं रज्जं कारेय्य, सेय्यथीदं – अङ्गानं मगधानं कासीनं कोसलानं वज्जीनं मल्लानं चेतीनं वङ्गानं कुरूनं पञ्चालानं मच्छानं सूरसेनानं अस्सकानं अवन्तीनं गन्धारानं कम्बोजानं, अट्ठङ्गसमन्नागतस्स उपोसथस्स एतं कलं नाग्घति सोळसिं । तं किस्स हेतु ? कपणं, बोज्झे, मानुसकं रज्जं दिब्बं सुखं उपनिधाय । R. 261

४. "यानि, बोज्झे, मानुसकानि पञ्ञासवस्सानि, चातुमहाराजिकानं देवानं एसो एको रत्तिन्दिवो । ताय रत्तिया तिसरत्तियो मासो । तेन मासेन द्वादसमासियो संवच्छरो । तेन संवच्छरेन दिब्बानि पञ्च वस्ससतानि चातुमहाराजिकानं देवानं आयुप्पमाणं । ठानं खो पनेतं, बोज्झे, विज्जति यं इधेकच्चो इत्थी वा पुरिसो वा अट्ठङ्गसमन्नागतं उपोसथं उपवसित्वा कायस्स भेदा परं मरणा चातुमहाराजिकानं देवानं सहब्यतं उपपज्जेय्य । इदं खो पनेतं, बोज्झे, सन्धाय भासितं – 'कपणं मानुसकं रज्जं दिब्बं सुखं उपनिधाय' ।

५. "यं, बोज्झे, मानुसकं वस्ससतं ...पे०... यानि[1], बोज्झे, मानुसकानि द्वे वस्ससतानि ...पे०... चत्तारि वस्ससतानि ...पे०... अट्ठ वस्ससतानि ...पे०... सोळस वस्ससतानि परनिम्मितवसवत्तीनं देवानं एसो एको रत्तिन्दिवो । ताय रत्तिया तिंसरत्तियो मासो । तेन मासेन द्वादसमासियो संवच्छरो । तेन संवच्छरेन दिब्बानि सोळस वस्ससहस्सानि परनिम्मितवसवत्तीनं देवानं आयुप्पमाणं । ठानं खो पनेतं, बोज्झे, विज्जति यं इधेकच्चो इत्थी वा पुरिसो वा अट्ठङ्गसमन्नागतं उपोसथं उपवसित्वा कायस्स भेदा परं मरणा परनिम्मितवसवत्तीनं देवानं सहब्यतं उपपज्जेय्य । इदं खो पनेतं, बोज्झे, सन्धाय भासितं – 'कपणं मानुसकं रज्जं दिब्बं सुखं उपनिधाया' ति ।

"पाणं न हञ्ञे न चदिन्नमादिये,
मुसा न भासे न च मज्जपो सिया ।
अब्रह्मचरिया विरमेय्य मेथुना, R. 262
रत्तिं न भुञ्जेय्य विकालभोजनं ॥
"मालं न धारे न च गन्धमाचरे, B. 90
मञ्चे छमायं व सयेथ सन्थते ।
एतं हि अट्ठङ्गिकमाहुपोसथं,
बुद्धेन दुक्खन्तगुना पकासितं ॥

१. यानि – म० ।

"चन्दो च सुरियो च उभो सुदस्सना,
ओभासयं अनुपरियन्ति यावता।
तमोनुदा ते पन अन्तलिक्खगा,
नभे पभासन्ति दिसाविरोचना॥
"एतस्मिं यं विज्जति अन्तरे धनं,
मुत्ता मणि वेळुरियं च भद्दकं।
सिङ्गी सुवण्णं अथ वा पि कञ्चनं,
यं जातरूपं हटकं ति वुच्चति॥
"अट्ठङ्गुपेतस्स उपोसथस्स,
कलं पि ते नानुभवन्ति सोळसिं।
चन्दप्पभा तारगणा च सब्बे॥
"तस्मा हि नारी च नरो च सीलवा,
अट्ठङ्गुपेतं उपवस्सुपोसथं।
पुञ्ञानि कत्वान सुखुद्रयानि,
अनिन्दिता सग्गमुपेन्ति ठानं" ति॥

६. अनुरुद्धसुत्तं

१. एकं समयं भगवा कोसम्बियं विहरति घोसितारामे। तेन खो पन समयेन आयस्मा अनुरुद्धो दिवाविहारं[1] गतो[1] होति पटिसल्लीनो। अथ खो सम्बहुला मनापकायिका देवता येनायस्मा अनुरुद्धो तेनुपसङ्कमिंसु; उपसङ्कमित्वा आयस्मन्तं अनुरुद्धं अभिवादेत्वा एकमन्तं अट्ठंसु। एकमन्तं ठिता खो ता देवता आयस्मन्तं अनुरुद्धं
R 263 एतदवोचुं – "मयं, भन्ते अनुरुद्ध, मनापकायिका नाम देवता तीसु ठानेसु इस्सरियं कारेम वसं वत्तेम। मयं, भन्ते अनुरुद्ध, यादिसकं वण्णं आकङ्खाम तादिसकं वण्णं ठानसो पटिलभाम; यादिसकं सरं[2] आकङ्खाम
B 91 तादिसकं सरं ठानसो पटिलभाम; यादिसकं सुखं आकङ्खाम तादिसकं सुखं ठानसो पटिलभाम। मयं, भन्ते अनुरुद्ध, मनापकायिका नाम देवता इमेसु तीसु ठानेसु इस्सरियं कारेम वसं वत्तेमा" ति।

२. अथ खो आयस्मतो अनुरुद्धस्स एतदहोसि – "अहो वतिमा देवता सब्बा व नीला अस्सु नीलवण्णा नीलवत्था नीलालङ्कारा" ति।

१-१ दिवाविहारगतो – सी०। २. सद्द – स्या०।

अथ खो ता देवता आयस्मतो अनुरुद्धस्स चित्तमञ्ञाय सब्बा व नीला अहेसुं नीलवण्णा नीलवत्था नीलालङ्कारा ।

३. अथ खो आयस्मतो अनुरुद्धस्स एतदहोसि – "अहो वतिमा देवता सब्बा व पीता अस्सु ...पे०... सब्बा व लोहितका अस्सु ... सब्बा व ओदाता अस्सु ओदातवण्णा ओदातवत्था ओदातालङ्कारा" ति । अथ खो ता देवता आयस्मतो अनुरुद्धस्स चित्तमञ्ञाय सब्बा व ओदाता अहेसुं ओदातवण्णा ओदातवत्था ओदातालङ्कारा ।

४. अथ खो ता देवता एका च[1] गायि एका च[2] नच्चि एका[3] च अच्छरं[3] वादेसि । सेय्यथापि नाम पञ्चङ्गिकस्स तूरियस्स[4] सुविनीतस्स सुप्पटिपताळितस्स[5] कुसलेहि सुसमन्नाहतस्स सद्दो होति वग्गु[6] च रजनीयो[7] च कमनीयो च पेमनीयो च मदनीयो[8] च, एवमेव तासं देवतानं R 264 अलङ्कारानं[9] सद्दो[9] होति वग्गु च रजनीयो च कमनीयो च पेमनीयो च मदनीयो च । अथ खो आयस्मा अनुरुद्धो इन्द्रियानि ओक्खिपि ।

५. अथ खो ता देवता "न ख्वय्यो अनुरुद्धो सादियती" ति तत्थेवन्तरधायिंसु । अथ खो आयस्मा अनुरुद्धो सायन्हसमयं पटिसल्लाना वुट्ठितो येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो आयस्मा अनुरुद्धो भगवन्तं एतदवोच –

६. "इधाहं, भन्ते, दिवाविहारं गतो होमि पटिसल्लीनो । अथ खो, भन्ते, सम्बहुला मनापकायिका देवता येनाहं तेनुपसङ्कमिंसु; उपसङ्कमित्वा मं अभिवादेत्वा एकमन्तं अट्ठंसु । एकमन्तं ठिता खो, भन्ते, ता देवता मं एतदवोचुं – 'मयं, भन्ते अनुरुद्ध, मनापकायिका नाम B 92 देवता तीसु ठानेसु इस्सरियं कारेम वसं वत्तेम । मयं, भन्ते अनुरुद्ध, यादिसकं वण्णं आकङ्खाम तादिसकं वण्णं ठानसो पटिलभाम; यादिसकं सरं आकङ्खाम तादिसकं सरं ठानसो पटिलभाम; यादिसकं सुखं आकङ्खाम तादिसकं सुखं ठानसो पटिलभाम । मयं, भन्ते अनुरुद्ध, मनापकायिका नाम देवता इमेसु तीसु ठानेसु इस्सरियं कारेम वसं वत्तेमा' ति । तस्स मय्हं, भन्ते, एतदहोसि – 'अहो वतिमा देवता सब्बा व नीला

१ प – सी०, व – स्या०, रो० । २ पन – सी० । ३–३. एका अच्छरिक – सी०, एकाव अच्छरिक – स्या०, रो० । ४. तुरियस्स – सी०, स्या, रो० । ५. सुप्पटिप्पताळितस्स – स्या०, रो० । ६. वग्गू – स्या० । ७ रजनियो – स्या०, रो० । ८. रमणियो – स्या० ; ९–९ अलङ्कारसद्दो – सी० ।

अस्सु नीलवण्णा नीलवत्था नीलालङ्कारा' ति । अथ खो, भन्ते, ता देवता मम चित्तमञ्ञाय सब्बा व नीला अहेसुं नीलवण्णा नीलवत्था नीलालङ्कारा ।

७. "तस्स मय्हं, भन्ते, एतदहोसि – 'अहो वतिमा देवता सब्बा व पीता अस्सु ... पे०.. सब्बा व लोहितका अस्सु .. पे० . सब्बा व ओदाता R. 265 अस्सु ओदातवण्णा ओदातवत्था ओदातालङ्कारा' ति । अथ खो, भन्ते, ता देवता मम चित्तमञ्ञाय सब्बा व ओदाता अहेसुं ओदातवण्णा ओदातवत्था ओदातालङ्कारा ।

८. "अथ खो, भन्ते, ता देवता एका च गायि एका च नच्चि एका च अच्छरं वादेसि । सेय्यथापि नाम पञ्चङ्गिकस्स तूरियस्स सुविनीतस्स सुप्पटिपताळितस्स कुसलेहि सुसमन्नाहतस्स सद्दो होति वग्गु च रजनीयो च कमनीयो च पेमनीयो च मदनीयो च; एवमेव तासं देवतानं अलङ्कारानं सद्दो होति वग्गु च रजनीयो च कमनीयो च पेमनीयो च मदनीयो च । अथ ख्वाहं, भन्ते, इन्द्रियानि ओक्खिपिं[1] ।

९. "अथ खो, भन्ते, ता देवता 'न ख्वय्यो अनुरुद्धो सादियती' ति तत्थेवन्तरधायिसु । कतिहि नु खो, भन्ते, धम्मेहि समन्नागतो मातुगामो कायस्स भेदा परं मरणा मनापकायिकानं देवानं सहब्यतं उपपज्जती" ति ?

१०. "अट्ठहि खो, अनुरुद्ध, धम्मेहि समन्नागतो मातुगामो कायस्स भेदा परं मरणा मनापकायिकानं देवानं सहब्यतं उपपज्जति । कतमेहि अट्ठहि ? इध, अनुरुद्ध, मातुगामो यस्स मातापितरो भत्तुनो देन्ति अत्थकामा हितेसिनो अनुकम्पका अनुकम्पं उपादाय तस्स होति B. 93 पुब्बुट्ठायिनी पच्छानिपातिनी किङ्कारपटिस्साविनी मनापचारिनी पियवादिनी ।

११. "ये ते भत्तु गरुनो होन्ति – माता ति वा पिता ति वा समणब्राह्मणा ति वा – ते सक्करोति गरुं[2] करोति मानेति पूजेति अब्भागते च आसनोदकेन पटिपूजेति ।

१२. "ये ते भत्तु अब्भन्तरा कम्मन्ता – उण्णा ति वा कप्पासा ति वा – तत्थ दक्खा होति अनलसा तत्रुपायाय वीमंसाय समन्नागता अलं कातुं अलं संविधातुं ।

---

१. ओक्खिपि – म० । २. गरु – सी०, स्या०, रो० ।

१३. "यो[1] सो[1] भत्तु अब्भन्तरो[2] अन्तोजनो[2] – दासा ति वा पेस्सा ति वा कम्मकरा ति वा – तेसं कतं च कततो जानाति अकतं च अकततो जानाति, गिलानकानं च बलाबलं जानाति खादनीयं[3] भोजनीयं चस्स पच्चंसेन[4] संविभजति ।

१४. "यं भत्ता[5] आहरति धनं वा धञ्ञं वा[6] जातरूपं वा तं आरक्खेन गुत्तिया सम्पादेति, तत्थ च होति अधुत्ती अथेनी असोण्डी अविनासिका ।

१५. "उपासिका खो पन होति बुद्धं सरणं गता धम्मं सरणं गता सङ्घं सरणं गता ।

१६. "सीलवती खो पन होति – पाणातिपाता पटिविरता, अदिन्नादाना पटिविरता, कामेसुमिच्छाचारा पटिविरता, मुसावादा पटिविरता, सुरामेरयमज्जपमादट्ठाना पटिविरता ।

१७. "चागवती खो पन होति । विगतमलमच्छेरेन चेतसा अगारं अज्झावसति मुत्तचागा[7] पयतपाणिनी[8] वोस्सग्गरता याचयोगा दानसंविभागरता ।

१८. "इमेहि खो, अनुरुद्ध, अट्ठहि धम्मेहि समन्नागतो मातुगामो कायस्स भेदा परं मरणा मनापकायिकानं देवानं सहब्यतं उपपज्जती ति ।　B.

"यो नं भरति सब्बदा, निच्चं आतापि उस्सुको ।
तं सब्बकामदं[9] पोसं, भत्तारं नातिमञ्ञति ॥
"न चा पि सोत्थि भत्तारं, इस्सावादेन रोसये ।
भत्तु[10] च[10] गरुनो सब्बे, पटिपूजेति पण्डिता ॥
"उट्ठाहिका अनलसा, सङ्गहितपरिज्जना ।
भत्तु मनापं चरति, सम्भतं अनुरक्खति ॥
"या एवं वत्तति नारी, भत्तु छन्दवसानुगा ।
मनापा[11] नाम ते देवा[11], यत्थ सा उपपज्जती" ति ॥

१–१ ये ते – स्या० । २–२ अब्भन्तरा अन्तोजना – स्या० । ३ खादनीय ० – स्या० । ४ पच्चयेन – स्या० । ५ भत्तु – म० । ६ वा रजतं वा – सी०, स्या०, रो० । ७ मुत्तचागी – स्या० । ८ पयतपाणी – सी०, स्या०, रो० । ९ सब्बकामहरं – सी०, स्या०, रो० । १०–१० भत्तुञ्चा – सी०, भत्तुञ्च – स्या०, रो० । ११–११. मनापकायिका देवा – सी० ।

७. दुतियविसाखासुत्तं

१.267 १. एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति पुब्बारामे मिगारमातुपासादे । अथ खो विसाखा मिगारमाता ... पे० .. एकमन्तं निसिन्नं खो विसाखं[1] मिगारमातरं भगवा एतदवोच –

२. "अट्ठहि खो, विसाखे, धम्मेहि समन्नागतो मातुगामो कायस्स भेदा परं मरणा मनापकायिकानं देवानं सहब्यतं उपपज्जति । कतमेहि अट्ठहि ? इध, विसाखे, मातुगामो यस्स मातापितरो भत्तुनो देन्ति अत्थकामा हितेसिनो अनुकम्पका अनुकम्पं उपादाय तस्स होति पुब्बुट्ठायिनी पच्छानिपातिनी किङ्कारपटिस्साविनी मनापचारिनी पियवादिनी ...पे०... ।

३. "चागवती खो पन होति । विगतमलमच्छेरेन चेतसा अगारं अज्झावसति मुत्तचागा[2] पयतपाणिनी[3] वोस्सग्गरता याचयोगा दानसंविभागरता ।

४. इमेहि खो, विसाखे, अट्ठहि धम्मेहि समन्नागतो मातुगामो कायस्स भेदा परं मरणा मनापकायिकानं देवानं सहब्यतं उपपज्जती ति ।

"यो नं भरति सब्बदा, निच्चं आतापि उस्सुको ।
तं सब्बकामदं[4] पोसं, भत्तारं नातिमञ्ञति ॥
1 95 "न चा पि सोत्थि भत्तारं, इस्सावादेन रोसये ।
भत्तु च गरुनो सब्बे, पटिपूजेति पण्डिता ॥
"उट्ठाहिका अनलसा, सङ्गहितपरिज्जना[5] ।
भत्तु मनापं चरति, सम्भतं अनुरक्खति ॥
"या एवं वत्तति नारी, भत्तु छन्दवसानुगा ।
मनापा[6] नाम ते[6] देवा, यत्थ सा उपपज्जती" ति ॥

---

८. नकुलमातासुत्तं

१ 268 १. एकं समयं भगवा भग्गेसु विहरति सुंसुमारगिरे भेसकळावने मिगदाये । अथ खो नकुलमाता गहपतानी येन भगवा तेनुप-

१. विसाखा – रो० । २ मुत्तचागी – स्या० । ३ पयतपाणी – सी०, स्या०, रो० । ४ सब्बकामहर – सी०, स्या०, रो० । ५ सङ्गहीतपरिज्जना – सी० । ६–६. मनापकायिका – सी० ।

सङ्कमि; उपसङ्कमित्वा ...पे०... एकमन्तं निसिन्नं खो नकुलमातरं गहपतानिं भगवा एतदवोच –

२. "अट्ठहि खो, नकुलमाते, धम्मेहि समन्नागतो मातुगामो कायस्स भेदा परं मरणा मनापकायिकानं देवानं सहब्यतं उपपज्जति। कतमेहि अट्ठहि ? इध, नकुलमाते, मातुगामो यस्स मातापितरो भत्तुनो देन्ति अत्थकामा हितेसिनो अनुकम्पका अनुकम्पं उपादाय तस्स होति पुब्बुट्ठायिनी पच्छानिपातिनी किङ्कारपटिस्साविनी मनापचारिनी पियवादिनी।

३. "ये ते भत्तु गरुनो होन्ति – माता ति वा पिता ति वा समणब्राह्मणा ति वा – ते सक्करोति गरुं करोति मानेति पूजेति, अब्भागते च आसनोदकेन पटिपूजेति।

४. "ये ते भत्तु अब्भन्तरा कम्मन्ता – उण्णा ति वा कप्पासा ति वा – तत्थ दक्खा होति अनलसा तत्रुपायाय वीमंसाय समन्नागता अलं कातुं अलं संविधातुं।

५. "यो सो भत्तु अब्भन्तरो अन्तोजनो – दासा ति वा पेस्सा ति वा कम्मकरा ति वा – तेसं कतं च कततो जानाति अकतं च अकततो जानाति, गिलानकानं च बलाबलं जानाति खादनीयं भोजनीयं चस्स पच्चंसेन संविभजति।

६. "यं भत्ता आहरति धनं वा धञ्ञं वा रजतं वा जातरूपं B. 96
वा तं आरक्खेन गुत्तिया सम्पादेति, तत्थ च होति अधुत्ती अथेनी असोण्डी अविनासिका।

७. "उपासिका खो पन होति बुद्धं सरणं गता धम्मं सरणं गता सङ्घं सरणं गता।

८. "सीलवती खो पन होति – पाणातिपाता पटिविरता ..पे०... सुरामेरयमज्जपमादट्ठाना पटिविरता।

९. "चागवती खो पन होति। विगतमलमच्छेरेन चेतसा अगारं R. 259
अज्झावसति मुत्तचागा पयतपाणिनी वोस्सग्गरता याचयोगा दानसंविभागरता।

१०. "इमेहि खो, नकुलमाते, अट्ठहि धम्मेहि समन्नागतो मातुगामो कायस्स भेदा परं मरणा मनापकायिकानं देवानं सहब्यतं उपपज्जती ति।

"यो नं भरति सब्बदा, निच्चं आतापि उस्सुको ।
तं सब्बकामदं पोसं, भत्तारं नातिमञ्ञति ॥

"न चा पि सोत्थि भत्तारं, इस्सावादेन रोसये ।
भत्तु च गरुनो सब्बे, पटिपूजेति पण्डिता ॥

"उट्ठाहिका अनलसा, सङ्गहितपरिज्जना ।
भत्तु मनापं चरति, सम्भतं अनुरक्खति ।

"या एवं वत्तति नारी, भत्तु छन्दवसानुगा ।
मनापा नाम ते देवा, यत्थ सा उपपज्जती" ति ॥

---

९. पठमइधलोकिकसुत्तं

१. एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति पुब्बारामे मिगारमातुपासादे । अथ खो विसाखा मिगारमाता येन भगवा तेनुपसङ्कमि .. पे०... एकमन्तं निसिन्नं खो विसाखं मिगारमातरं भगवा एतदवोच –

B. 97 २. "चतूहि खो, विसाखे, धम्मेहि समन्नागतो मातुगामो इधलोकविजयाय पटिपन्नो होति, अयं[1] लोको आरद्धो होति । कतमेहि चतूहि ? इध, विसाखे, मातुगामो सुसंविहितकम्मन्तो होति, सङ्गहितपरिजनो, भत्तु मनापं चरति, सम्भतं अनुरक्खति ।

३. "कथं च, विसाखे, मातुगामो सुसंविहितकम्मन्तो होति ? इध, विसाखे, मातुगामो ये ते भत्तु अब्भन्तरा कम्मन्ता – उण्णा ति वा कप्पासा ति वा – तत्थ दक्खा होति अनलसा तत्रुपायाय वीमंसाय समन्नागता अलं कातुं अलं संविधातुं । एवं खो, विसाखे, मातुगामो
R. 270 सुसंविहितकम्मन्तो होति ।

४. "कथं च, विसाखे, मातुगामो सङ्गहितपरिजनो[2] होति ? इध, विसाखे, मातुगामो यो[3] सो भत्तु अब्भन्तरो अन्तोजनो[3] – दासा ति वा पेस्सा ति वा कम्मकरा ति वा – तेसं कतं च कततो जानाति अकतं च अकततो जानाति, गिलानकानं च बलाबलं जानाति खादनीयं भोजनीयं चस्स पच्चंसेन[4] संविभजति । एवं खो, विसाखे, मातुगामो सङ्गहितपरिजनो होति ।

---

१. अथ खो – स्या०, रो० । २. सङ्गहितपरिज्जनो – स्या०, रो० । ३–३ ये ते भत्तु अब्भन्तरा अन्तोजना – स्या० । ४. पच्चयेन – स्या० ।

५. "कथं च, विसाखे, मातुगामो भत्तु मनापं चरति ? इध, विसाखे, मातुगामो यं भत्तु[1] अमनापसङ्खातं तं जीवितहेतु पि न अज्झाचरति । एवं खो, विसाखे, मातुगामो भत्तु मनाप चरति ।

६. "कथं च, विसाखे, मातुगामो सम्भतं अनुरक्खति ? इध, विसाखे, मातुगामो यं भत्ता आहरति धनं वा धञ्ञं वा रजतं वा जातरूपं वा तं आरक्खेन गुत्तिया सम्पादेति, तत्थ च होति अधुत्ती अथेनी असोण्डी अविनासिका । एवं खो, विसाखे, मातुगामो सम्भतं अनुरक्खति । इमेहि खो, विसाखे, चतूहि धम्मेहि समन्नागतो मातुगामो इधलोकविजयाय पटिपन्नो होति, अयं लोको आरद्धो होति ।

७. "चतूहि खो, विसाखे, धम्मेहि समन्नागतो मातुगामो परलोकविजयाय पटिपन्नो होति, परलोको[2] आरद्धो होति । कतमेहि चतूहि ? इध, विसाखे, मातुगामो सद्धासम्पन्नो होति, सीलसम्पन्नो होति, चागसम्पन्नो होति, पञ्ञासम्पन्नो होति ।

८. "कथं च, विसाखे, मातुगामो सद्धासम्पन्नो होति ? इध, B 98
विसाखे, मातुगामो सद्धो होति, सद्दहति तथागतस्स बोधिं – 'इति पि सो भगवा अरहं सम्मासम्बुद्धो विज्जाचरणसम्पन्नो सुगतो लोकविदू अनुत्तरो पुरिसदम्मसारथि सत्था देवमनुस्सानं बुद्धो भगवा' ति । एवं खो, विसाखे, मातुगामो सद्धासम्पन्नो होति ।

९. "कथं च, विसाखे, मातुगामो सीलसम्पन्नो होति ? इध, R.271
विसाखे, मातुगामो पाणातिपाता पटिविरतो होति ...पे०... सुरामेरयमज्जपमादट्ठाना पटिविरतो होति । एवं खो, विसाखे, मातुगामो सीलसम्पन्नो होति ।

१०. "कथं च, विसाखे, मातुगामो चागसम्पन्नो होति ? इध, विसाखे, मातुगामो विगतमलमच्छेरेन चेतसा अगारं अज्झावसति मुत्तचागा पयतपाणिनी वोस्सग्गरता[3] याचयोगा दानसंविभागरता । एवं खो, विसाखे, मातुगामो चागसम्पन्नो होति ।

११. "कथं च, विसाखे, मातुगामो पञ्ञासम्पन्नो होति ? इध, विसाखे, मातुगामो पञ्ञवा होति ...पे०... एवं खो, विसाखे, मातुगामो पञ्ञासम्पन्नो होति । इमेहि खो, विसाखे , चतूहि धम्मेहि

---

१. भत्तुनो – सी० । २. परस्स लोको – सी०, स्या०, रो० । ३. वोस्सग्गरतो – सी० ।

समन्नागतो मातुगामो परलोकविजयाय पटिपन्नो होति, परलोको आरद्धो होती ति ।

“सुसंविहितकम्मन्ता[1], सङ्गहितपरिज्जना[2] ।
भत्तु मनापं चरति, सम्भतं अनुरक्खति ॥
“सद्धासीलेन सम्पन्ना[3], वदञ्ञू वीतमच्छरा[4] ।
निच्चं मग्गं विसोधेति, सोत्थानं सम्परायिकं ॥
“इच्चेते अट्ठ धम्मा च, यस्सा विज्जन्ति नारिया ।
तं पि सीलवतिं आहु, धम्मट्ठं सच्चवादिनिं ॥
“सोळसाकारसम्पन्ना, अट्ठङ्गसुसमागता ।
तादिसी[5] सीलवती उपासिका,
उपपज्जति देवलोकं मनापं” ति ॥

---

१०. दुतियइधलोकिकसुत्तं

B 99 १. “चतूहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो मातुगामो इधलोकविजयाय पटिपन्नो होति, अयं लोको आरद्धो होति । कतमेहि चतूहि ?
R 272 इध, भिक्खवे, मातुगामो सुसंविहितकम्मन्तो होति, सङ्गहितपरिजनो, भत्तु मनापं चरति, सम्भतं अनुरक्खति ।

२. “कथं च, भिक्खवे, मातुगामो सुसंविहितकम्मन्तो होति ? इध, भिक्खवे, मातुगामो ये ते भत्तु अब्भन्तरा कम्मन्ता ...पे०.. एवं खो, भिक्खवे, मातुगामो सुसंविहितकम्मन्तो होति ।

३. “कथं च, भिक्खवे, मातुगामो सङ्गहितपरिजनो होति ? इध, भिक्खवे, मातुगामो यो सो भत्तु अब्भन्तरो अन्तोजनो ...पे०... एवं खो, भिक्खवे, मातुगामो सङ्गहितपरिजनो होति ।

४. “कथं च, भिक्खवे, मातुगामो भत्तु मनापं चरति? इध, भिक्खवे, मातुगामो यं भत्तु अमनापसङ्खातं तं जीवितहेतु पि न अज्झाचरति । एवं खो, भिक्खवे, मातुगामो भत्तु मनापं चरति ।

५. “कथं च, भिक्खवे, मातुगामो सम्भतं अनुरक्खति ? इध, भिक्खवे, मातुगामो यं भत्ता आहरति ...पे०... एवं खो, भिक्खवे, मातु-

---

१ ० कम्मन्तो – स्या० । २ ० परिज्जनो – स्या० । ३ सम्पन्नो – स्या० । ४ वीतमच्छरो – स्या० । ५ सा तादिसी – सी० ।

गामो सम्भतं अनुरक्खति । इमेहि खो, भिक्खवे, चतूहि धम्मेहि समन्नागतो मातुगामो इधलोकविजयाय पटिपन्नो होति, अयं लोको आरद्धो होति ।

६. "चतूहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो मातुगामो परलोकविजयाय पटिपन्नो होति, परलोको आरद्धो होति । कतमेहि चतूहि ? इध, भिक्खवे, मातुगामो सद्धासम्पन्नो होति, सीलसम्पन्नो होति, चागसम्पन्नो होति, पञ्ञासम्पन्नो होति ।

७. "कथं च, भिक्खवे, मातुगामो सद्धासम्पन्नो होति ? इध, भिक्खवे, मातुगामो सद्धो होति ...पे०... एवं खो, भिक्खवे, मातुगामो R. 273 सद्धासम्पन्नो होति ।

८. "कथं च, भिक्खवे, मातुगामो सीलसम्पन्नो होति ? इध, B. 100 भिक्खवे, मातुगामो पाणातिपाता पटिविरतो होति ...पे०... सुरामेरयमज्जपमादट्ठाना पटिविरतो होति । एवं खो, भिक्खवे, मातुगामो सीलसम्पन्नो होति ।

९. "कथं च, भिक्खवे, मातुगामो चागसम्पन्नो होति ? इध, भिक्खवे, मातुगामो विगतमलमच्छेरेन चेतसा अगारं अज्झावसति ...पे०... एवं खो, भिक्खवे, मातुगामो चागसम्पन्नो होति ।

१०. "कथं च, भिक्खवे, मातुगामो पञ्ञासम्पन्नो होति ? इध, भिक्खवे, मातुगामो पञ्ञवा होति ..पे०.. एवं खो, भिक्खवे, मातुगामो पञ्ञासम्पन्नो होति । इमेहि खो, भिक्खवे, चतूहि धम्मेहि समन्नागतो मातुगामो परलोकविजयाय पटिपन्नो होति, परलोको आरद्धो होती ति ।

"सुसंविहितकम्मन्ता, सङ्गहितपरिज्जना ।
भत्तु मनापं चरति, सम्भतं अनुरक्खति ॥
"सद्धासीलेन सम्पन्ना, वदञ्ञू वीतमच्छरा ।
निच्चं मग्गं विसोधेति, सोत्थानं सम्परायिकं ॥
"इच्चेते अट्ठ धम्मा च, यस्सा विज्जन्ति नारिया ।
तं पि सीलवतिं आहु, धम्मट्ठं सच्चवादिनिं ॥
"सोळसाकारसम्पन्ना, अट्ठङ्गसुसमागता ।
तादिसी सीलवती उपासिका,
उपपज्जति देवलोकं मनापं" ति ॥

उपोसथवग्गो पञ्चमो ।

तस्सुद्दानं[1]

सङ्खित्ते वित्थते विसाखे, वासेट्ठो[2] बोज्झाय पञ्चमं ।
अनुरुद्धं पुन[3] विसाखे, नकुला इधलोकिका द्वे ति ॥

पठमो पण्णासको समत्तो ।

—o—

६. गोतमीवग्गो[4]

१. गोतमीसुत्तं

B. 101, R. 274 १. एकं समयं भगवा सक्केसु विहरति कपिलवत्थुस्मिं निग्रोधारामे । अथ खो महापजापती[5] गोतमी येन भगवा तेनुपसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं अट्ठासि । एकमन्तं ठिता खो महापजापती गोतमी भगवन्तं एतदवोच – "साधु, भन्ते, लभेय्य मातुगामो तथागतप्पवेदिते धम्मविनये अगारस्मा अनगारियं पब्बज्जं" ति ।

"अलं, गोतमि ! मा ते रुच्चि मातुगामस्स तथागतप्पवेदिते धम्मविनये अगारस्मा अनगारियं पब्बज्जा" ति ।

२. दुतियं पि खो महापजापती गोतमी भगवन्तं एतदवोच – "साधु, भन्ते, लभेय्य मातुगामो तथागतप्पवेदिते धम्मविनये अगारस्मा अनगारियं पब्बज्जं" ति ।

"अलं, गोतमि ! मा ते रुच्चि मातुगामस्स तथागतप्पवेदिते धम्मविनये अगारस्मा अनगारियं पब्बज्जा" ति ।

३. "ततियं पि खो महापजापती गोतमी भगवन्तं एतदवोच – "साधु भन्ते, लभेय्य मातुगामो तथागतप्पवेदिते धम्मविनये अगारस्मा अनगारियं पब्बज्जं" ति ।

"अलं, गोतमि ! मा ते रुच्चि मातुगामस्स तथागतप्पवेदिते धम्मविनये अगारस्मा अनगारियं पब्बज्जा" ति ।

४. अथ खो महापजापती गोतमी "न भगवा अनुजानाति मातुगामस्स तथागतप्पवेदिते धम्मविनये अगारस्मा अनगारियं पब्बज्जं"

१ तत्रुद्दान – सी०, स्या०, रो० । २ सासेट्ठो – सी० । ३. पन – स्या० । ४. सन्धानवग्गो – स्या० । ५. महापजापति – स्या० ।

ति दुक्खी दुम्मना अस्सुमुखी रुदमाना भगवन्तं अभिवादेत्वा पदक्खिणं कत्वा पक्कामि ।

५. अथ खो भगवा कपिलवत्थुस्मिं यथाभिरन्तं विहरित्वा येन
वेसाली तेन चारिकं पक्कामि । अनुपुब्बेन चारिकं चरमानो येन
वेसाली तदवसरि । तत्र सुदं भगवा वेसालियं विहरति महावने कूटा- B. 102
गारसालायं । अथ खो महापजापती गोतमी केसे छेदापेत्वा कासायानि
वत्थानि अच्छादेत्वा सम्बहुलाहि साकियानीहि[1] सद्धिं येन वेसाली R. 275
तेन पक्कामि । अनुपुब्बेन येन वेसाली महावनं[2] कूटागारसाला तेनुप-
सङ्कमि । अथ खो महापजापती गोतमी सूनेहि पादेहि रजोकिण्णेन
गत्तेन दुक्खी दुम्मना अस्सुमुखी रुदमाना बहिद्वारकोट्ठके अट्ठासि ।

६. अद्दसा खो आयस्मा आनन्दो महापजापतिं गोतमिं सूनेहि पादेहि रजोकिण्णेन गत्तेन दुक्खिं दुम्मनं अस्सुमुखिं रुदमानं बहिद्वारकोट्ठके ठितं । दिस्वान[3] महापजापतिं गोतमिं एतदवोच – "किं नु त्वं, गोतमि, सूनेहि पादेहि रजोकिण्णेन गत्तेन दुक्खी दुम्मना अस्सुमुखी रुदमाना बहिद्वारकोट्ठके ठिता" ति ?

"तथा हि पन, भन्ते आनन्द, न भगवा अनुजानाति मातुगामस्स तथागतप्पवेदिते धम्मविनये अगारस्मा अनगारियं पब्बज्जं" ति ।

"तेन हि त्वं,[4] गोतमि, मुहुत्तं[5] इधेव[6] ताव होहि[6], यावाहं भगवन्तं याचामि मातुगामस्स तथागतप्पवेदिते धम्मविनये अगारस्मा अनगारियं पब्बज्जं" ति ।

७. अथ खो आयस्मा आनन्दो येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो आयस्मा आनन्दो भगवन्तं एतदवोच – "एसा, भन्ते, महापजापती गोतमी सूनेहि पादेहि रजोकिण्णेन गत्तेन दुक्खी दुम्मना अस्सुमुखी रुदमाना बहिद्वारकोट्ठके ठिता – 'न भगवा अनुजानाति मातुगामस्स तथागतप्पवेदिते धम्मविनये अगारस्मा अनगारियं पब्बज्जं' ति । साधु, भन्ते, लभेय्य मातुगामो तथागतप्पवेदिते धम्मविनये अगारस्मा अनगारियं पब्बज्जं" ति ।

१. साकियाहि – स्या० । २. महावने – सी० । ३. दिस्वा – रो० । ४ सी०, स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ५. सी०, स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ६–६ इध्वेव ताव पहाहि – सी० ; ० होति – रो० ।

"अलं, आनन्द ! मा ते रुच्चि मातुगामस्स तथागतप्पवेदिते धम्मविनये अगारस्मा अनगारियं पब्बज्जा" ति ।

८. दुतियं पि खो ...पे०.. ततियं पि खो आयस्मा आनन्दो भगवन्तं एतदवोच – "साधु, भन्ते, लभेय्य मातुगामो तथागतप्पवेदिते धम्मविनये अगारस्मा अनगारियं पब्बज्जं" ति ।

"अलं, आनन्द ! मा ते रुच्चि मातुगामस्स तथागतप्पवेदिते धम्मविनये अगारस्मा अनगारियं पब्बज्जा" ति ।

B. 103, R. 276 ९. अथ खो आयस्मतो आनन्दस्स एतदहोसि – "न भगवा अनुजानाति मातुगामस्स तथागतप्पवेदिते धम्मविनये अगारस्मा अनगारियं पब्बज्जं । यन्नूनाहं अञ्ञेन पि परियायेन भगवन्तं याचेय्य मातुगामस्स तथागतप्पवेदिते धम्मविनये अगारस्मा अनगारियं पब्बज्ज" ति । अथ खो आयस्मा आनन्दो भगवन्तं एतदवोच – "भब्बो नु खो, भन्ते, मातुगामो तथागतप्पवेदिते धम्मविनये अगारस्मा अनगारियं पब्बजित्वा सोतापत्तिफलं वा सकदागामिफलं वा अनागामिफलं वा अरहत्तफलं वा सच्छिकातु" ति ?

"भब्बो, आनन्द, मातुगामो तथागतप्पवेदिते धम्मविनये अगारस्मा अनगारियं पब्बजित्वा सोतापत्तिफलं पि सकदागामिफलं पि अनागामिफलं पि अरहत्तफलं पि सच्छिकातु" ति ।

१०. "सचे, भन्ते, भब्बो मातुगामो तथागतप्पवेदिते धम्मविनये अगारस्मा अनगारियं पब्बजित्वा सोतापत्तिफलं पि ...पे०... अरहत्तफलं पि सच्छिकातुं, बहुकारा[1], भन्ते, महापजापती गोतमी भगवतो मातुच्छा आपादिका पोसिका[2] खीरस्स[3] दायिका[4], भगवन्तं जनेत्तिया कालङ्कताय[5] थञ्ञं पायेसि । साधु, भन्ते, लभेय्य मातुगामो तथागतप्पवेदिते धम्मविनये अगारस्मा अनगारियं पब्बज्जं" ति ।

११. "सचे, आनन्द, महापजापती गोतमी अट्ठ गरुधम्मे पटिग्गण्हाति, सावस्सा होतु उपसम्पदा –

"वस्ससतूपसम्पन्नाय भिक्खुनिया तदहूपसम्पन्नस्स भिक्खुनो अभिवादनं पच्चुट्ठानं अञ्जलिकम्मं सामीचिकम्मं कत्तब्बं । अयं पि धम्मो सक्कत्वा गरुं[6] कत्वा मानेत्वा पूजेत्वा यावजीवं अनतिक्कमनीयो ।

१. पब्बज्ज – सी० । २ बहुपकारा – रो० । ३ पोसिता – स्या० । ४-४ सी०, स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ५. कालकताय – सी०, स्या०, रो० । ६ गरु – सी०, स्या०, रो० ।

१२. "न भिक्खुनिया अभिक्खुके आवासे वस्सं उपगन्तब्बं। अयं पि धम्मो सक्कत्वा गरुं कत्वा मानेत्वा पूजेत्वा यावजीवं अनतिक्कमनीयो।

१३. "अन्वद्धमासं[1] भिक्खुनिया भिक्खुसङ्घतो द्वे[2] धम्मा पच्चासीसितब्बा[2] — उपोसथपुच्छकं च, ओवादूपसङ्कमनं च[3]। अयं पि धम्मो सक्कत्वा गरुं कत्वा मानेत्वा पूजेत्वा यावजीव अनतिक्कमनीयो। R.277

१४. "वस्संवुट्ठाय भिक्खुनिया उभतोसङ्घे तीहि ठानेहि पवारेतब्बं — दिट्ठेन[4] वा सुतेन वा परिसङ्काय वा[4]। अयं पि धम्मो सक्कत्वा गरुं कत्वा मानेत्वा पूजेत्वा यावजीवं अनतिक्कमनीयो।

१५. "गरुधम्मं अज्झापन्नाय भिक्खुनिया उभतोसङ्घे पक्खमानत्तं चरितब्बं। अयं पि धम्मो सक्कत्वा गरुं कत्वा मानेत्वा पूजेत्वा यावजीवं अनतिक्कमनीयो। B 104

१६. "द्वे वस्सानि छसु धम्मेसु सिक्खितसिक्खाय सिक्खमानाय उभतोसङ्घे उपसम्पदा परियेसितब्बा। अयं पि धम्मो सक्कत्वा गरुं कत्वा मानेत्वा पूजेत्वा यावजीवं अनतिक्कमनीयो।

१७. "न केनचि परियायेन भिक्खुनिया भिक्खु अक्कोसितब्बो परिभासितब्बो। अयं पि धम्मो सक्कत्वा गरुं कत्वा मानेत्वा पूजेत्वा यावजीवं अनतिक्कमनीयो।

१८. "अज्जतग्गे[5] ओवटो भिक्खुनीनं भिक्खूसु वचनपथो, अनोवटो भिक्खूनं भिक्खुनीसु वचनपथो। अयं पि धम्मो सक्कत्वा गरुं कत्वा मानेत्वा पूजेत्वा यावजीवं अनतिक्कमनीयो।

१९. "सचे, आनन्द, महापजापती गोतमी इमे अट्ठ गरुधम्मे पटिग्गण्हाति[6], सावस्सा होतु उपसम्पदा" ति।

२०. अथ खो आयस्मा आनन्दो भगवतो सन्तिके इमे अट्ठ गरुधम्मे उग्गहेत्वा येन महापजापती गोतमी तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा महापजापतिं गोतमिं एतदवोच —

२१. "सचे खो त्वं, गोतमि, अट्ठ गरुधम्मे पटिग्गण्हेय्यासि, साव ते भविस्सति उपसम्पदा — 'वस्ससतूपसम्पन्नाय भिक्खुनिया तदहूप-

---

१ अवद्धमासं — सी०। २–२ परियेसितब्ब — सी०; स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि। ३. च परियेसितब्बं — रो०। ४–४. दिट्ठेन सुतेन परिसङ्काय — सी०, स्या०, रो०। ५. अज्जतग्गे आनन्द — सी०, रो०। ६. पतिगण्हाति — सी०।

सम्पन्नस्स भिक्खुनो अभिवादनं[1] पच्चुट्ठानं अञ्जलिकम्मं[1] सामीचिकम्मं कत्तब्बं । अयं पि धम्मो सक्कत्वा गरु कत्वा मानेत्वा पूजेत्वा यावजीवं अनतिक्कमनीयो ...पे० .. । अज्जतग्गे ओवटो भिक्खुनीनं
R. 278 भिक्खूसु वचनपथो, अनोवटो भिक्खूनं भिक्खुनीसु वचनपथो । अयं पि धम्मो सक्कत्वा गरुं कत्वा मानेत्वा पूजेत्वा यावजीव अनतिक्कमनीयो । सचे खो त्वं, गोतमि, इमे अट्ठ गरुधम्मे पटिग्गण्हेय्यासि, साव ते भविस्सति उपसम्पदा" ति ।

B 105 २२. "सेय्यथापि, भन्ते आनन्द, इत्थी वा पुरिसो वा दहरो युवा मण्डनकजातिको[2] सीसंन्हातो[3] उप्पलमालं वा वस्सिकमालं वा अधिमुत्तकमालं[4] वा लभित्वा उभोहि हत्थेहि पटिग्गहेत्वा उत्तमङ्गे सिरस्मिं पतिट्ठापेय्य; एवमेव खो अहं, भन्ते आनन्द, इमे अट्ठ गरुधम्मे पटिग्गण्हामि[5] यावजीवं अनतिक्कमनीये[6]" ति ।

२३. अथ खो आयस्मा आनन्दो येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो आयस्मा आनन्दो भगवन्तं एतदवोच – "पटिग्गहिता, भन्ते, महापजापतिया गोतमिया अट्ठ गरुधम्मा यावजीवं अनतिक्कमनीया" ति ।

२४. "सचे, आनन्द, नालभिस्स मातुगामो तथागतप्पवेदिते धम्मविनये अगारस्मा अनगारियं पब्बज्जं, चिरट्ठितिकं, आनन्द, ब्रह्मचरियं अभविस्स, वस्ससहस्समेव सद्धम्मो तिट्ठेय्य[7] । यतो च खो, आनन्द, मातुगामो तथागतप्पवेदिते धम्मविनये अगारस्मा अनगारियं पब्बजितो, न दानि, आनन्द, ब्रह्मचरियं चिरट्ठितिकं भविस्सति । पञ्चेव दानि, आनन्द, वस्ससतानि सद्धम्मो ठस्सति ।

२५. "सेय्यथापि, आनन्द, यानि कानिचि कुलानि बहुत्थिकानि[8] अप्पपुरिसकानि, तानि सुप्पधंसियानि होन्ति चोरेहि कुम्भत्थेनकेहि; एवमेव खो, आनन्द, यस्मिं धम्मविनये लभति मातुगामो अगारस्मा अनगारियं पब्बज्जं, न तं ब्रह्मचरियं चिरट्ठितिकं होति ।

१–१. अभिवादनपच्चुपट्ठानअञ्जलिकम्म ० – सी० । २. मण्डनकजातियो – सी० रो० । ३. सीसनहातो – सी०, रो०; सीसन्हातो – स्या० । ४. अतिमुत्तकमाल – सी० । ५. पतिगण्हिस्सामि – सी० । ६. अनतिक्कमनीयो – सी० । ७ पतिट्ठहेय्य – सी० । ८. बहुकित्थिकानि – सी०, रो० ।

२६. "सेय्यथापि, आनन्द, सम्पन्ने सालिक्खेत्ते सेतट्ठिका नाम रोगजाति निपतति, एवं तं सालिक्खेत्तं न चिरट्ठितिकं होति, एवमेव खो, आनन्द, यस्मिं धम्मविनये लभति मातुगामो अगारस्मा अनगारियं पब्बज्जं, न तं ब्रह्मचरियं चिरट्ठितिकं होति । R. 279

२७. "सेय्यथापि, आनन्द, सम्पन्ने उच्छुक्खेत्ते मञ्जिट्ठिका[1] नाम रोगजाति निपतति, एवं तं उच्छुक्खेत्तं न चिरट्ठितिकं होति; एवमेव खो, आनन्द, यस्मिं धम्मविनये लभति मातुगामो अगारस्मा अनगारियं पब्बज्जं, न तं ब्रह्मचरियं चिरट्ठितिकं होति ।

२८. "सेय्यथापि, आनन्द, पुरिसो महतो तळाकस्स पटिकच्चेव[2] आळिं[3] बन्धेय्य यावदेव उदकस्स अनतिक्कमनाय; एवमेव खो, आनन्द, मया पटिकच्चेव भिक्खुनीनं अट्ठ गरुधम्मा पञ्ञत्ता यावजीवं अनतिक्कमनीया" ति । B. 106

---

२. ओवादसुत्तं

१. एकं समयं भगवा वेसालियं विहरति महावने कूटागारसालायं । अथ खो आयस्मा आनन्दो येन भगवा तेनुपसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो आयस्मा आनन्दो भगवन्तं एतदवोच – "कतिहि नु खो, भन्ते, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु भिक्खुनोवादको सम्मन्नितब्बो" ति ?

२. "अट्ठहि खो, आनन्द, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु भिक्खुनोवादको सम्मन्नितब्बो । कतमेहि अट्ठहि ? इधानन्द, भिक्खु सीलवा होति ... पे०... समादाय सिक्खति सिक्खापदेसु; बहुस्सुतो होति ...पे०... दिट्ठिया सुप्पटिविद्धा; उभयानि खो पनस्स पातिमोक्खानि वित्थारेन स्वागतानि होन्ति सुविभत्तानि सुप्पवत्तीनि सुविनिच्छितानि सुत्तसो अनुब्यञ्जनसो; कल्याणवाचो होति कल्याणवाक्करणो, पोरिया वाचाय समन्नागतो विस्सट्ठाय अनेलगळाय[4] अत्थस्स विञ्ञापनिया; पटिबलो होति भिक्खुनिसङ्घस्स[5] धम्मिया कथाय सन्दस्सेतुं समादपेतुं समुत्तेजेतुं सम्पहंसेतुं; येभुय्येन भिक्खुनीनं पियो होति मनापो; न खो पनेतं R. 280

१. मञ्जेट्ठिका – सी०, स्या० । २. पटिगच्चेव – सी०, रो० । ३. पालिं – स्या०, आलिं – रो० । ४. अनेळगळाय – सी० । ५. भिक्खुनीसङ्घ – सी०; भिक्खुनीसङ्घस्स – स्या०, रो० ।

भगवन्तं उद्दिस्स पब्बजिताय कासायवत्थनिवसनाय गरुधम्मं अज्झापन्नपुब्बो होति, वीसतिवस्सो वा होति अतिरेकवीसतिवस्सो वा। इमेहि खो, आनन्द, अट्ठहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु भिक्खुनोवादको सम्मन्नितब्बो" ति।

---

३. सङ्खित्तसुत्तं

१. एकं समयं भगवा वेसालियं विहरति महावने कूटागारसालायं। अथ खो महापजापती गोतमी येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं अट्ठासि। एकमन्तं ठिता खो[1] सा महापजापती[1] गोतमी भगवन्तं एतदवोच –

B. 107 २. "साधु मे, भन्ते, भगवा सङ्खित्तेन धम्मं देसेतु, यमहं भगवतो धम्मं सुत्वा एका वूपकट्ठा अप्पमत्ता आतापिनी पहितत्ता विहरेय्य" ति।

"ये खो त्वं, गोतमि, धम्मे जानेय्यासि – 'इमे धम्मा सरागाय संवत्तन्ति, नो विरागाय; संयोगाय संवत्तन्ति, नो विसंयोगाय; आचयाय संवत्तन्ति, नो अपचयाय; महिच्छताय संवत्तन्ति, नो अप्पिच्छताय; असन्तुट्ठिया संवत्तन्ति, नो सन्तुट्ठिया; सङ्गणिकाय संवत्तन्ति, नो पविवेकाय; कोसज्जाय संवत्तन्ति, नो विरियारम्भाय; दुब्भरताय संवत्तन्ति, नो सुभरताया' ति, एकंसेन, गोतमि, धारेय्यासि – 'नेसो धम्मो, नेसो विनयो, नेतं सत्थुसासनं' ति।

३. "ये च खो त्वं, गोतमि, धम्मे जानेय्यासि – 'इमे धम्मा विरागाय संवत्तन्ति, नो सरागाय; विसंयोगाय संवत्तन्ति, नो संयोगाय; अपचयाय संवत्तन्ति, नो आचयाय; अप्पिच्छताय संवत्तन्ति, नो महिच्छताय; सन्तुट्ठिया संवत्तन्ति, नो असन्तुट्ठिया; पविवेकाय संवत्तन्ति, नो सङ्गणिकाय; विरियारम्भाय[2] संवत्तन्ति, नो कोसज्जाय;
R. 281 सुभरताय संवत्तन्ति, नो दुब्भरताया' ति, एकंसेन, गोतमि, धारेय्यासि – 'एसो धम्मो, एसो विनयो, एतं सत्थुसासनं'" ति।

---

१ खो महापजापति – सी०, स्या०, खो महापजापती – रो०। २ वीरियारम्भाय – म०।

४. दीघजाणुसुत्तं

१. एकं समयं भगवा कोळियेसु[1] विहरति कक्करपत्तं नाम कोळियानं निगमो। अथ[2] खो दीघजाणु कोळियपुत्तो येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि। एकमन्तं निसिन्नो खो दीघजाणु कोळियपुत्तो भगवन्तं एतदवोच – "मयं, भन्ते, गिही कामभोगिनो[3] पुत्तसम्बाधसयनं अज्झावसाम, कासिकचन्दनं पच्चनुभोम, मालागन्धविलेपनं धारयाम, जातरूपरजतं सादयाम[4]। तेसं नो, भन्ते, भगवा अम्हाकं तथा धम्मं देसेतु ये अम्हाकं अस्सु[5] धम्मा दिट्ठधम्महिताय दिट्ठधम्मसुखाय, सम्परायहिताय सम्परायसुखाया" ति।

२. "चत्तारोमे, ब्यग्घपज्ज[6], धम्मा कुलपुत्तस्स दिट्ठधम्महिताय संवत्तन्ति दिट्ठधम्मसुखाय। कतमे चत्तारो? उट्ठानसम्पदा, आरक्खसम्पदा, कल्याणमित्तता, समजीविता[7]। कतमा च, ब्यग्घपज्ज, उट्ठानसम्पदा? इध, ब्यग्घपज्ज, कुलपुत्तो येन कम्मट्ठानेन[8] जीविकं कप्पेति – B 108
यदि कसिया यदि वणिज्जाय यदि गोरक्खेन यदि इस्सत्तेन[9] यदि राजपोरिसेन यदि सिप्पञ्ञतरेन – तत्थ दक्खो होति अनलसो, तत्रुपायाय वीमंसाय समन्नागतो, अलं कातुं अलं संविधातुं। अयं वुच्चति, ब्यग्घपज्ज, उट्ठानसम्पदा।

३. "कतमा च, ब्यग्घपज्ज, आरक्खसम्पदा? इध, ब्यग्घपज्ज, कुलपुत्तस्स भोगा होन्ति उट्ठानविरियाधिगता बाहाबलपरिचिता R 282
सेदावक्खित्ता धम्मिका धम्मलद्धा। ते आरक्खेन गुत्तिया सम्पादेति – 'किन्ति मे इमे भोगे नेव राजानो हरेय्युं, न चोरा हरेय्युं, न अग्गि डहेय्य, न उदकं वहेय्य, न अप्पिया दायादा हरेय्युं' ति! अयं वुच्चति, ब्यग्घपज्ज, आरक्खसम्पदा।

४. "कतमा च, ब्यग्घपज्ज, कल्याणमित्तता? इध, ब्यग्घपज्ज, कुलपुत्तो यस्मिं गामे वा निगमे वा पटिवसति, तत्थ ये ते होन्ति – गहपती वा गहपतिपुत्ता वा दहरा वा वुद्धसीलिनो[10] वुद्धा[10] वा वुद्धसीलिनो[11]

१. कोलियेसु – सी०। २. तत्र – सी०। ३. कामभोगी – सी०, स्या०, रो०। ४ सादियाम – सी०, स्या०, रो०। ५ अस्स – रो०। ६ ब्यग्घपज्ज – सी०। ७ समजीविकता – सी०। ८ कम्मट्ठानेन – स्या०। ९ इस्सत्थेन – सी०, स्या०, रो०। १०–१० वुड्ढसीलिनो वुड्ढा – स्या०। ११. वुद्धसीला – सी०।

सद्धासम्पन्ना सीलसम्पन्ना चागसम्पन्ना पञ्ञासम्पन्ना – तेहि सद्धिं सन्तिट्ठति सल्लपति साकच्छं समापज्जति, यथारूपानं सद्धासम्पन्नानं सद्धासम्पदं अनुसिक्खति ... यथारूपानं सीलसम्पन्नानं सीलसम्पदं अनुसिक्खति ... यथारूपानं चागसम्पन्नानं चागसम्पदं अनुसिक्खति ... यथारूपानं पञ्ञासम्पन्नानं पञ्ञासम्पदं अनुसिक्खति, तेहि सद्धिं सन्तिट्ठति सल्लपति साकच्छं समापज्जति । अयं वुच्चति, ब्यग्घपज्ज, कल्याणमित्तता ।

५. "कतमा च, ब्यग्घपज्ज, समजीविता ? इध, ब्यग्घपज्ज, कुलपुत्तो आयं च भोगानं विदित्वा, वयं च भोगानं विदित्वा, सम जीविकं कप्पेति नाच्चोगाळ्हं नातिहीनं – 'एव मे आयो वयं परियादाय ठस्सति, न च मे वयो[1] आयं[1] परियादाय ठस्सती' ति । सेय्यथापि, ब्यग्घपज्ज, तुलाधारो वा तुलाधारन्तेवासी वा तुलं पग्गहेत्वा जानाति – 'एत्तकेन वा ओनतं, एत्तकेन वा उन्नतं' ति; एवमेव खो, ब्यग्घपज्ज, कुलपुत्तो आयं[2] च भोगानं विदित्वा, वयं च भोगानं विदित्वा, समं[3] जीविकं[3] कप्पेति

R. 283 नाच्चोगाळ्हं नातिहीनं – 'एवं मे आयो वयं परियादाय ठस्सति, न च मे वयो आयं परियादाय ठस्सती' ति । सचायं, ब्यग्घपज्ज, कुलपुत्तो

B. 109 अप्पायो समानो उळारं जीविकं कप्पेति, तस्स भवन्ति वत्तारो – 'उदुम्बरखादीवायं[4] कुलपुत्तो भोगे खादती' ति । सचे पनायं, ब्यग्घपज्ज, कुलपुत्तो महायो समानो कसिरं जीविकं कप्पेति, तस्स भवन्ति वत्तारो – 'अजेट्ठमरणंवायं[5] कुलपुत्तो मरिस्सती' ति । यतो च खोयं[6], ब्यग्घपज्ज, कुलपुत्तो आयं च भोगानं विदित्वा, वयं च भोगानं विदित्वा, समं जीविकं कप्पेति नाच्चोगाळ्हं नातिहीनं – 'एवं मे आयो वयं परियादाय ठस्सति, न च मे वयो आयं परियादाय ठस्सती' ति । अयं वुच्चति, ब्यग्घपज्ज, समजीविता ।

६. "एवं समुप्पन्नानं, ब्यग्घपज्ज, भोगानं चत्तारि अपायमुखानि होन्ति – इत्थिधुत्तो[7], सुराधुत्तो, अक्खधुत्तो, पापमित्तो पापसहायो पापसम्पवङ्को । सेय्यथापि, ब्यग्घपज्ज, महतो तळाकस्स[8] चत्तारि चेव आयमुखानि चत्तारि च अपायमुखानि । तस्स पुरिसो यानि चेव आय-

---

१–१ अयो वय – सी० । २. अय – सी० । ३–३ सम० – स्या० । ४ उदुम्बरखादिकवाय – सी०, रो०; उदुम्बरखादकञ्चाय – स्या० । ५ अजद्धमारिकवाय – सी०; अद्धमारकञ्चाय – स्या०, अजद्धुमारिकं० – रो० । ६ स्वाय – सी०, रो० । ७ इत्थिधुत्तो होति – सी०, रो० । ८. तलाकस्स – सी० ।

मुखानि तानि पिदहेय्य, यानि च अपायमुखानि तानि विवरेय्य; देवो च न सम्मा धारं अनुप्पवेच्छेय्य । एवं हि तस्स, ब्यग्घपज्ज, महतो तळाकस्स परिहानियेव[1] पाटिकङ्खा, नो वुद्धि; एवमेव, ब्यग्घपज्ज, एवं समुप्पन्नानं भोगानं चत्तारि अपायमुखानि होन्ति – इत्थिधुत्तो, सुराधुत्तो, अक्खधुत्तो, पापमित्तो पापसहायो पापसम्पवङ्को ।

७. "एवं समुप्पन्नानं, ब्यग्घपज्ज, भोगानं चत्तारि आयमुखानि होन्ति – न इत्थिधुत्तो, न सुराधुत्तो, न अक्खधुत्तो, कल्याणमित्तो R. 284 कल्याणसहायो कल्याणसम्पवङ्को । सेय्यथापि, ब्यग्घपज्ज, महतो तळाकस्स चत्तारि चेव आयमुखानि चत्तारि च अपायमुखानि । तस्स पुरिसो यानि चेव आयमुखानि तानि विवरेय्य, यानि च अपायमुखानि तानि पिदहेय्य; देवो च सम्मा धारं अनुप्पवेच्छेय्य । एवं हि तस्स, ब्यग्घपज्ज, महतो तळाकस्स वुद्धियेव पाटिकङ्खा, नो परिहानि; एवमेव खो, ब्यग्घपज्ज, एवं समुप्पन्नानं भोगानं चत्तारि आयमुखानि होन्ति – न इत्थिधुत्तो, न सुराधुत्तो, B. 110 न अक्खधुत्तो, कल्याणमित्तो कल्याणसहायो कल्याणसम्पवङ्को । इमे खो, ब्यग्घपज्ज, चत्तारो धम्मा कुलपुत्तस्स दिट्ठधम्महिताय संवत्तन्ति दिट्ठधम्मसुखाय ।

८. "चत्तारोमे, ब्यग्घपज्ज, धम्मा कुलपुत्तस्स सम्परायहिताय संवत्तन्ति सम्परायसुखाय । कतमे चत्तारो ? सद्धासम्पदा, सीलसम्पदा, चागसम्पदा, पञ्ञासम्पदा । कतमा च, ब्यग्घपज्ज, सद्धासम्पदा ? इध, ब्यग्घपज्ज, कुलपुत्तो सद्धो होति, सद्दहति तथागतस्स बोधिं – 'इति पि सो भगवा ... पे० ... सत्था देवमनुस्सानं बुद्धो भगवा' ति । अयं वुच्चति, ब्यग्घपज्ज, सद्धासम्पदा ।

९. "कतमा च, ब्यग्घपज्ज, सीलसम्पदा ? इध, ब्यग्घपज्ज, कुलपुत्तो पाणातिपाता पटिविरतो होति ..पे०... सुरामेरयमज्जपमादट्ठाना पटिविरतो होति । अयं वुच्चति, ब्यग्घपज्ज, सीलसम्पदा ।

१०. "कतमा च, ब्यग्घपज्ज, चागसम्पदा ? इध, ब्यग्घपज्ज, कुलपुत्तो विगतमलमच्छेरेन चेतसा अगारं अज्झावसति मुत्तचागो पयतपाणि वोस्सग्गरतो याचयोगो दानसंविभागरतो । अयं वुच्चति, ब्यग्घपज्ज, चागसम्पदा ।

53

१. हानियेव – सी० ।

R. 285 ११. "कतमा च, ब्यग्घपज्ज, पञ्ञासम्पदा ? इध, ब्यग्घपज्ज, कुलपुत्तो पञ्ञवा होति, उदयत्थगामिनिया पञ्ञाय समन्नागतो अरियाय निब्बेधिकाय सम्मा दुक्खक्खयगामिनिया। अयं वुच्चति, ब्यग्घपज्ज, पञ्ञासम्पदा। इमे खो, ब्यग्घपज्ज, चत्तारो धम्मा कुलपुत्तस्स सम्परायहिताय संवत्तन्ति सम्परायसुखाया ति।

"उट्ठाता कम्मधेय्येसु, अप्पमत्तो विधानवा।
समं कप्पेति जीविकं[1], सम्भतं अनुरक्खति॥

"सद्धो सीलेन सम्पन्नो, वदञ्ञू वीतमच्छरो।
निच्चं मग्गं विसोधेति, सोत्थानं सम्परायिकं॥

"इच्चेते अट्ठ धम्मा च, सद्धस्स घरमेसिनो।
अक्खाता सच्चनामेन, उभयत्थ सुखावहा॥

"दिट्ठधम्महितत्थाय, सम्परायसुखाय च।
एवमेतं गहट्ठानं, चागो पुञ्ञं पवड्ढती" ति॥

---

५. उज्जयसुत्तं

B. 111 १. अथ खो उज्जयो ब्राह्मणो येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवता सद्धिं सम्मोदि। सम्मोदनीयं कथं सारणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि। एकमन्तं निसिन्नो खो उज्जयो ब्राह्मणो भगवन्तं एतदवोच – "मयं[2], भो गोतम, पवासं गन्तुकामा। तेसं नो भवं गोतमो अम्हाकं तथा धम्मं देसेतु – ये अम्हाकं अस्सु धम्मा दिट्ठधम्महिताय दिट्ठधम्मसुखाय सम्परायहिताय सम्परायसुखाया" ति।

२. "चत्तारोमे, ब्राह्मण, धम्मा कुलपुत्तस्स दिट्ठधम्महिताय
R. 286 संवत्तन्ति दिट्ठधम्मसुखाय। कतमे चत्तारो ? उट्ठानसम्पदा, आरक्खसम्पदा, कल्याणमित्तता, समजीविता। कतमा च, ब्राह्मण, उट्ठानसम्पदा ? इध, ब्राह्मण, कुलपुत्तो येन कम्मट्ठानेन जीविकं कप्पेति – यदि कसिया यदि वणिज्जाय यदि गोरक्खेन यदि इस्सत्तेन यदि राजपोरिसेन यदि सिप्पञ्ञतरेन – तत्थ दक्खो होति अनलसो, तत्रुपायाय वीमंसाय समन्नागतो, अलं कातुं अलं संविधातुं। अयं वुच्चति, ब्राह्मण, उट्ठानसम्पदा।

१. जीवितं – स्या०। २. मयमस्सु – सी०, रो०।

३. "कतमा च, ब्राह्मण, आरक्खसम्पदा ? इध, ब्राह्मण, कुलपुत्तस्स भोगा होन्ति उट्ठानविरियाधिगता बाहाबलपरिचिता सेदावक्खित्ता धम्मिका धम्मलद्धा । ते आरक्खेन गुत्तिया सम्पादेति – 'किन्ति मे इमे भोगे नेव राजानो हरेय्युं, न चोरा हरेय्युं, न अग्गि डहेय्य[1], न उदकं वहेय्य, न अप्पिया दायादा हरेय्युं' ति । अयं वुच्चति, ब्राह्मण, आरक्खसम्पदा ।

४. "कतमा च, ब्राह्मण, कल्याणमित्तता ? इध, ब्राह्मण, कुलपुत्तो यस्मिं गामे वा निगमे वा पटिवसति तत्र[2] ये ते होन्ति – गहपती वा गहपतिपुत्ता वा दहरा वा वुद्धसीलिनो वुद्धा वा वुद्धसीलिनो सद्धासम्पन्ना सीलसम्पन्ना चागसम्पन्ना पञ्ञासम्पन्ना – तेहि सद्धिं सन्तिट्ठति सल्लपति साकच्छं समापज्जति; यथारूपानं सद्धासम्पन्नानं सद्धासम्पदं अनुसिक्खति ... यथारूपानं सीलसम्पन्नानं सीलसम्पदं अनुसिक्खति ... यथारूपानं चागसम्पन्नानं चागसम्पदं अनुसिक्खति ... यथारूपानं पञ्ञासम्पन्नानं पञ्ञासम्पदं अनुसिक्खति, तेहि सद्धिं सन्तिट्ठति सल्लपति साकच्छं समापज्जति । अयं वुच्चति, ब्राह्मण, कल्याणमित्तता ।

५. "कतमा च, ब्राह्मण, समजीविता ? इध, ब्राह्मण, कुलपुत्तो आयं च भोगानं विदित्वा वयं च भोगानं विदित्वा समं जीविकं कप्पेति नाच्चोगाळ्हं नातिहीनं – 'एवं मे आयो वयं परियादाय ठस्सति, B. 112
न च मे वयो आयं परियादाय ठस्सती' ति । सेय्यथापि, ब्राह्मण, तुलाधारो वा तुलाधारन्तेवासी वा तुलं पग्गहेत्वा जानाति – 'एत्तकेन वा ओनतं, एत्तकेन वा उन्नतं' ति; एवमेव खो, ब्राह्मण, कुलपुत्तो आयं च भोगानं वयं च भोगानं विदित्वा समं जीविकं कप्पेति नाच्चोगाळ्हं नातिहीनं – 'एवं मे आयो वयं परियादाय ठस्सति, न च मे वयो आयं परियादाय ठस्सती' ति । सचायं, ब्राह्मण, कुलपुत्तो अप्पायो समानो उळारं जीविकं कप्पेति, तस्स भवन्ति वत्तारो – 'उदुम्बरखादीवायं कुलपुत्तो भोगे खादती' ति । सचे पनायं, ब्राह्मण, कुलपुत्तो महायो समानो कसिरं जीविकं कप्पेति, तस्स भवन्ति वत्तारो – 'अजेट्ठमरणंवायं कुलपुत्तो मरिस्सती' ति । यतो च खोयं, ब्राह्मण, कुलपुत्तो आयं च भोगानं विदित्वा वयं च भोगानं विदित्वा समं जीविकं कप्पेति नाच्चोगाळ्हं नातिहीनं –

R. 287

१. दहेय्य – सी० । २. तत्थ – रो० ।

'एवं मे आयो वयं परियादाय ठस्सति, न च मे वयो आयं परियादाय ठस्सती' ति, अयं वुच्चति, ब्राह्मण, समजीविता ।

६. "एवं समुप्पन्नानं, ब्राह्मण, भोगानं चत्तारि अपायमुखानि होन्ति – इत्थिधुत्तो, सुराधुत्तो, अक्खधुत्तो, पापमित्तो पापसहायो पापसम्पवङ्को । सेय्यथापि, ब्राह्मण, महतो तळाकस्स चत्तारि चेव आयमुखानि चत्तारि च अपायमुखानि । तस्स पुरिसो यानि चेव आयमुखानि तानि पिदहेय्य, यानि च अपायमुखानि तानि विवरेय्य; देवो च
R. 288 न सम्मा धारं अनुप्पवेच्छेय्य । एवं हि तस्स ब्राह्मण, महतो तळाकस्स परिहानियेव पाटिकङ्खा, नो वुद्धि; एवमेव खो, ब्राह्मण, एवं समुप्पन्नानं भोगानं चत्तारि अपायमुखानि होन्ति – इत्थिधुत्तो, सुराधुत्तो, अक्खधुत्तो, पापमित्तो पापसहायो पापसम्पवङ्को ।

७. "एवं समुप्पन्नानं, ब्राह्मण, भोगानं चत्तारि आयमुखानि होन्ति – न इत्थिधुत्तो, न सुराधुत्तो, न अक्खधुत्तो, कल्याणमित्तो कल्याणसहायो कल्याणसम्पवङ्को । सेय्यथापि, ब्राह्मण, महतो तळाकस्स चत्तारि चेव आयमुखानि चत्तारि च अपायमुखानि । तस्स पुरिसो
B. 113 यानि चेव आयमुखानि तानि विवरेय्य, यानि च अपायमुखानि तानि पिदहेय्य; देवो च सम्मा धारं अनुप्पवेच्छेय्य । एवं हि तस्स, ब्राह्मण, महतो तळाकस्स वुद्धियेव पाटिकङ्खा, नो परिहानि; एवमेव खो, ब्राह्मण, एवं समुप्पन्नानं भोगानं चत्तारि आयमुखानि होन्ति – न इत्थिधुत्तो ...पे०... कल्याणसम्पवङ्को । इमे खो, ब्राह्मण, चत्तारो धम्मा कुलपुत्तस्स दिट्ठधम्महिताय संवत्तन्ति दिट्ठधम्मसुखाय ।

८. "चत्तारोमे, ब्राह्मण, कुलपुत्तस्स धम्मा सम्परायहिताय संवत्तन्ति सम्परायसुखाय । कतमे चत्तारो ? सद्धासम्पदा, सीलसम्पदा, चागसम्पदा, पञ्ञासम्पदा । कतमा च, ब्राह्मण, सद्धासम्पदा ? इध, ब्राह्मण, कुलपुत्तो सद्धो होति, सद्दहति तथागतस्स बोधिं – 'इति पि सो भगवा ...पे०... सत्था देवमनुस्सानं बुद्धो भगवा' ति । अयं वुच्चति, ब्राह्मण, सद्धासम्पदा ।

९. "कतमा च, ब्राह्मण, सीलसम्पदा ? इध, ब्राह्मण, कुलपुत्तो पाणातिपाता पटिविरतो होति ...पे०... सुरामेरयमज्जपमादट्ठाना पटिविरतो होति । अयं वुच्चति, ब्राह्मण, सीलसम्पदा ।

१०. "कतमा च, ब्राह्मण, चागसम्पदा ? इध, ब्राह्मण, कुलपुत्तो विगतमलमच्छेरेन चेतसा अगारं अज्झावसति मुत्तचागो पयतपाणि वोस्सग्गरतो याचयोगो दानसंविभागरतो । अयं वुच्चति, ब्राह्मण, चागसम्पदा । R. 289

११. "कतमा च, ब्राह्मण, पञ्ञासम्पदा ? इध, ब्राह्मण, कुलपुत्तो पञ्ञवा होति ...पे०... सम्मा दुक्खक्खयगामिनिया । अयं वुच्चति, ब्राह्मण, पञ्ञासम्पदा । इमे खो, ब्राह्मण, चत्तारो धम्मा कुलपुत्तस्स सम्परायहिताय संवत्तन्ति सम्परायसुखाया ति ।

"उट्ठाता कम्मधेय्येसु, अप्पमत्तो विधानवा ।
समं कप्पेति जीविकं, सम्भतं अनुरक्खति ॥

"सद्धो सीलेन सम्पन्नो, वदञ्ञू वीतमच्छरो ।
निच्चं मग्गं विसोधेति, सोत्थानं सम्परायिकं ॥

"इच्चेते अट्ठ धम्मा च, सद्धस्स घरमेसिनो ।
अक्खाता सच्चनामेन, उभयत्थ सुखावहा ॥

"दिट्ठधम्महितत्थाय, सम्परायसुखाय च ।
एवमेतं गहट्ठानं, चागो पुञ्ञं पवड्ढती" ति ॥

---

६. भयसुत्तं

१. "'भयं' ति, भिक्खवे, कामानमेतं अधिवचनं । 'दुक्खं' ति, भिक्खवे, कामानमेतं अधिवचनं । 'रोगो' ति, भिक्खवे, कामानमेतं अधिवचनं । 'गण्डो' ति, भिक्खवे, कामानमेतं अधिवचनं । 'सल्लं' ति, भिक्खवे, कामानमेतं अधिवचनं । 'सङ्गो' ति, भिक्खवे, कामानमेतं अधिवचनं ।'पङ्को' ति, भिक्खवे, कामानमेतं अधिवचनं । 'गब्भो' ति, भिक्खवे, कामानमेतं अधिवचनं । कस्मा च, भिक्खवे, 'भयं' ति कामानमेतं अधिवचनं ? यस्मा च कामरागरत्तायं, भिक्खवे, छन्दरागविनिबद्धो दिट्ठधम्मिका पि भया न परिमुच्चति, सम्परायिका पि भया न परिमुच्चति, तस्मा 'भयं' ति कामानमेतं अधिवचनं । कस्मा च, भिक्खवे, 'दुक्खं' ति ...पे०... 'रोगो' ति ... 'गण्डो' ति ... 'सल्लं' ति ... 'सङ्गो' ति ... 'पङ्को' ति ... 'गब्भो' ति कामानमेतं अधिवचनं ? यस्मा च कामरागरत्तायं, भिक्खवे, छन्दरागविनिबद्धो दिट्ठधम्मिका पि

B. 114

R. 290

गब्भा न परिमुच्चति, सम्परायिका पि गब्भा न परिमुच्चति, तस्मा 'गब्भो' ति कामानमेत अधिवचनं[1]।

"भय दुक्खं च रोगो च, गण्डो सल्लं च सङ्गो च।
पङ्को गब्भो च उभयं, एते कामा पवुच्चन्ति॥
"यत्थ सत्तो पुथुज्जनो, ओतिण्णो सातरूपेन।
पुन गब्भाय गच्छति॥
"यतो च भिक्खु आतापी, सम्पजञ्ञं[2] न रिञ्चति[2]।
सो इमं पलिपथं दुग्गं, अतिक्कम्म तथाविधो।
पजं जातिजरूपेतं, फन्दमानं अवेक्खती" ति॥

---

७. पठमआहुनेय्यसुत्तं

१. "अट्ठहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु आहुनेय्यो होति पाहुनेय्यो दक्खिणेय्यो अञ्जलिकरणीयो अनुत्तरं पुञ्ञक्खेत्तं लोकस्स। कतमेहि अट्ठहि? इध, भिक्खवे, भिक्खु सीलवा होति ...पे०... समादाय सिक्खति सिक्खापदेसु; बहुस्सुतो होति ...पे०...
B. 115 दिट्ठिया सुप्पटिविद्धा; कल्याणमित्तो होति कल्याणसहायो कल्याण-
R. 291 सम्पवङ्को; सम्मादिट्ठिको होति, सम्मादस्सनेन समन्नागतो; चतुन्नं झानानं आभिचेतसिकानं दिट्ठधम्मसुखविहारानं निकामलाभी होति अकिच्छलाभी अकसिरलाभी, अनेकविहितं पुब्बेनिवासं अनुस्सरति, सेय्यथीद – एकं पि जातिं द्वे पि जातियो ...पे०... इति साकारं सउद्देसं अनेकविहितं पुब्बेनिवासं अनुस्सरति, दिब्बेन चक्खुना विसुद्धेन अतिक्कन्तमानुसकेन ..पे०.. यथाकम्मूपगे सत्ते पजानाति; आसवानं खया .. पे०... सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरति। इमेहि खो, भिक्खवे, अट्ठहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु आहुनेय्यो होति ...पे०... अनुत्तरं पुञ्ञक्खेत्तं लोकस्सा" ति।

---

८. दुतियआहुनेय्यसुत्तं

१. "अट्ठहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु आहुनेय्यो होति ...पे०.. अनुत्तरं पुञ्ञक्खेत्तं लोकस्स। कतमेहि अट्ठहि?

---

१. अधिवचन ति – सी०, स्या०, रो०। २–२. सम्पजञ्ञेन रञ्जति – स्या०, ०रिञ्चति – रो०।

इध, भिक्खवे, भिक्खु सीलवा होति ... पे०... समादाय सिक्खति सिक्खापदेसु; बहुस्सुतो होति ... पे०... दिट्ठिया सुप्पटिविद्धा; आरद्धविरियो विहरति[1] थामवा दळ्हपरक्कमो अनिक्खित्तधुरो कुसलेसु धम्मेसु; आरञ्ञिको[2] होति पन्तसेनासनो; अरतिरतिसहो होति, उप्पन्नं अरतिं अभिभुय्य अभिभुय्य विहरति; भयभेरवसहो होति, उप्पन्नं भयभेरवं अभिभुय्य अभिभुय्य विहरति; चतुन्नं झानानं आभिचेतसिकानं दिट्ठधम्मसुखविहारानं निकामलाभी होति अकिच्छलाभी अकसिरलाभी; R. 292 आसवानं खया ... पे०... सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरति । इमेहि खो, भिक्खवे, अट्ठहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु आहुनेय्यो ... पे० .. अनुत्तरं पुञ्ञक्खेत्तं लोकस्सा" ति ।

---

९. पठमपुग्गलसुत्तं

१. "अट्ठिमे भिक्खवे, पुग्गला आहुनेय्या पाहुनेय्या दक्खिणेय्या अञ्जलिकरणीया अनुत्तरं पुञ्ञक्खेत्तं लोकस्स ? कतमे अट्ठ ? सोतापन्नो, सोतापत्तिफलसच्छिकिरियाय पटिपन्नो, सकदागामी, सकदागामिफलसच्छिकिरियाय पटिपन्नो, अनागामी, अनागामिफलसच्छिकिरियाय पटिपन्नो, अरहा, अरहत्ताय पटिपन्नो । इमे खो, भिक्खवे, अट्ठ पुग्गला आहुनेय्या ... पे०... अनुत्तरं पुञ्ञक्खेत्तं लोकस्सा ति ।

"चत्तारो च पटिपन्ना, चत्तारो च फले ठिता । B. 116
एस सङ्घो उजुभूतो, पञ्ञासीलसमाहितो ॥
"यजमानानं मनुस्सानं, पुञ्ञपेक्खान पाणिनं ।
करोत[3] ओपधिकं पुञ्ञं, सङ्घे दिन्नं महप्फलं" ति ।

---

१०. दुतियपुग्गलसुत्तं

१. "अट्ठिमे, भिक्खवे, पुग्गला आहुनेय्या ... पे०... अनुत्तरं पुञ्ञक्खेत्तं लोकस्स । कतमे अट्ठ ? सोतापन्नो, सोतापत्तिफलसच्छिकिरियाय पटिपन्नो ... पे०... अरहा, अरहत्ताय पटिपन्नो । इमे खो, भिक्खवे, अट्ठ पुग्गला आहुनेय्या ... पे०... अनुत्तरं पुञ्ञक्खेत्तं लोकस्सा ति । R. 293

---

१. होति – स्या० । २. आरञ्ञको – सी०, स्या०, रो० । ३. करोति – स्या० ।

"चत्तारो च पटिपन्ना, चत्तारो च फले ठिता ।
एस सङ्घो समुक्कट्ठो, सत्तानं अट्ठ पुग्गला ॥
"यजमानानं मनुस्सानं, पुञ्ञपेक्खान[1] पाणिन ।
करोतं ओपधिकं पुञ्ञं, एत्थ दिन्नं महप्फलं" ति ॥

गोतमीवग्गो[2] छट्ठो[2] ।

तस्सुद्दानं

गोतमी ओवादं सङ्खित्तं, दीघजाणु[3] च उज्जयो ।
भया द्वे आहुनेय्या च, द्वे च अट्ठ पुग्गला ति ॥

---o---

७. भूमिचालवग्गो[4]

१. इच्छासुत्तं

१. "अट्ठिमे, भिक्खवे, पुग्गला सन्तो संविज्जमाना लोकस्मिं । कतमे अट्ठ ? इध, भिक्खवे, भिक्खुनो पविवित्तस्स विहरतो निरायत्तवुत्तिनो इच्छा उप्पज्जति लाभाय । सो उट्ठहति घटति वायमति लाभाय । तस्स उट्ठहतो घटतो वायमतो लाभाय लाभो नुप्पज्जति । सो तेन अलाभेन सोचति किलमति परिदेवति, उरत्ताळिं[5] कन्दति, सम्मोहं
B 117 आपज्जति । अयं वुच्चति, भिक्खवे – 'भिक्खु इच्छो विहरति लाभाय,
R. 294 उट्ठहति घटति वायमति लाभाय, न च लाभी, सोची[6] च परिदेवी च[6], चुतो च सद्धम्मा' ।

२. "इध पन, भिक्खवे, भिक्खुनो पविवित्तस्स विहरतो निरायत्तवुत्तिनो इच्छा उप्पज्जति लाभाय । सो उट्ठहति घटति वायमति लाभाय । तस्स उट्ठहतो घटतो वायमतो लाभाय लाभो उप्पज्जति । सो तेन लाभेन मज्जति पमज्जति पमादमापज्जति । अयं वुच्चति, भिक्खवे – 'भिक्खु इच्छो विहरति लाभाय, उट्ठहति घटति वायमति लाभाय, लाभी च मदी च पमादी च, चुतो च सद्धम्मा' ।

३. "इध पन, भिक्खवे, भिक्खुनो पविवित्तस्स विहरतो निरायत्त-

---

१ पुञ्ञपेक्खाय – सी० । २–२. सत्थानवग्गो पठमो – स्या०, सम्भावानवग्गो छट्ठो – रो०, ० पठमो – म० । ३ दीघजानु – सी०, दीघजाणु – स्या०, दीघजानु – रो० । ४. चालवग्गो दुतियो – स्या० । ५. उरत्ताळी – स्या० । ६–६. सोचिञ्च परिदेविञ्च – रो० ।

वुत्तिनो इच्छा उप्पज्जति लाभाय । सो न उट्ठहति न घटति न वायमति लाभाय । तस्स अनुट्ठहतो अघटतो अवायमतो लाभाय लाभो नुप्पज्जति । सो तेन अलाभेन सोचति किलमति परिदेवति, उरत्ताळि कन्दति, सम्मोहं आपज्जति । अयं वुच्चति, भिक्खवे – 'भिक्खु इच्छो विहरति लाभाय, न उट्ठहति न घटति न वायमति लाभाय, न च लाभी, सोची च परिदेवी च, चुतो च सद्धम्मा' ।

४. "इध पन, भिक्खवे, भिक्खुनो पविवित्तस्स विहरतो निरायत्तवुत्तिनो इच्छा उप्पज्जति लाभाय । सो न उट्ठहति न घटति न वायमति लाभाय । तस्स अनुट्ठहतो अघटतो अवायमतो लाभाय लाभो उप्पज्जति । सो तेन लाभेन मज्जति पमज्जति पमादमापज्जति । अयं वुच्चति, भिक्खवे – 'भिक्खु इच्छो विहरति लाभाय, न उट्ठहति न घटति न वायमति लाभाय, लाभी च मदी च, पमादी च, चुतो च सद्धम्मा' ।

५. "इध पन, भिक्खवे, भिक्खुनो पविवित्तस्स विहरतो निरायत्तवुत्तिनो इच्छा उप्पज्जति लाभाय । सो उट्ठहति घटति वायमति लाभाय । तस्स उट्ठहतो घटतो वायमतो लाभाय लाभो नुप्पज्जति । R. 295
सो तेन अलाभेन न सोचति न किलमति न परिदेवति, न उरत्ताळि कन्दति, न सम्मोहं आपज्जति । अयं वुच्चति, भिक्खवे – 'भिक्खु इच्छो विहरति लाभाय, उट्ठहति घटति वायमति लाभाय, न च लाभी, न च सोची न च परिदेवी, अच्चुतो च सद्धम्मा' ।

६. "इध पन, भिक्खवे, भिक्खुनो पविवित्तस्स विहरतो निरायत्तवुत्तिनो इच्छा उप्पज्जति लाभाय । सो उट्ठहति घटति वायमति लाभाय । तस्स उट्ठहतो घटतो वायमतो लाभाय लाभो उप्पज्जति । B. 118
सो तेन लाभेन न मज्जति न पमज्जति न पमादमापज्जति । अयं वुच्चति, भिक्खवे – 'भिक्खु इच्छो विहरति लाभाय, उट्ठहति घटति वायमति लाभाय, लाभी च, न च मदी न च पमादी, अच्चुतो च सद्धम्मा' ।

७. "इध पन, भिक्खवे, भिक्खुनो पविवित्तस्स विहरतो निरायत्तवुत्तिनो इच्छा उप्पज्जति लाभाय । सो न उट्ठहति न घटति न वायमति लाभाय । तस्स अनुट्ठहतो अघटतो अवायमतो लाभाय लाभो नुप्पज्जति । सो तेन अलाभेन न सोचति न किलमति न परिदेवति, न

उरत्ताळिं कन्दति, न सम्मोहं आपज्जति । अयं वुच्चति, भिक्खवे – 'भिक्खु इच्छो विहरति लाभाय, न उट्ठहति न घटति न वायमति लाभाय, न च लाभी, न च सोची न च परिदेवी, अच्चुतो च सद्धम्मा' ।

८. "इध पन, भिक्खवे, भिक्खुनो पविवित्तस्स विहरतो निरायत्तवुत्तिनो इच्छा उप्पज्जति लाभाय । सो न उट्ठहति न घटति न वायमति लाभाय । तस्स अनुट्ठहतो अघटतो अवायमतो लाभाय लाभो उप्पज्जति । सो तेन लाभेन न मज्जति न पमज्जति न पमादमापज्जति । अयं वुच्चति, भिक्खवे – 'भिक्खु इच्छो विहरति लाभाय, न उट्ठहति न घटति न वायमति लाभाय, लाभी च, न च मदी न च पमादी, अच्चुतो च सद्धम्मा' । इमे खो, भिक्खवे, अट्ठ पुग्गला सन्तो संविज्जमाना लोकस्मिं" ति ।

---

२. अलंसुत्तं

R. 296 १. "छहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अलं अत्तनो अलं परेसं । कतमेहि छहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु खिप्पनिसन्ति च होति कुसलेसु धम्मेसु, सुतानं च धम्मान धारणजातिको[1] होति, धातानं[2] च धम्मानं अत्थूपपरिक्खिता[3] होति; अत्थमञ्ञाय धम्ममञ्ञाय धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो च होति; कल्याणवाचो च होति कल्याणवाक्करणो, पोरिया वाचाय समन्नागतो विस्सट्ठाय अनेलगळाय
B. 119 अत्थस्स विञ्ञापनिया; सन्दस्सको च होति समादपको समुत्तेजको सम्पहंसको सब्रह्मचारीनं । इमेहि खो, भिक्खवे, छहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अलं अत्तनो अलं परेसं ।

२. "पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अलं अत्तनो अलं परेसं । कतमेहि पञ्चहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु न हेव खो खिप्पनिसन्ति च होति कुसलेसु धम्मेसु; सुतानं च धम्मानं धारणजातिको होति, धातानं च धम्मानं अत्थूपपरिक्खिता होति; अत्थमञ्ञाय धम्ममञ्ञाय धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो च होति, कल्याणवाचो च[4] होति ...पे०... अत्थस्स विञ्ञापनिया; सन्दस्सको च होति समादपको

---

१. धारकजातिको – स्या०, रो० । २ धतान – सी०, स्या०, रो० । ३ अत्थुपपरिक्खी – सी०, स्या०, रो० । ४. सी० पोत्थके नत्थि ।

समुत्तेजको सम्पहंसको सब्रह्मचारीनं । इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अलं अत्तनो अलं परेसं ।

३. "चतूहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अलं अत्तनो नालं[1] परेसं । कतमेहि चतूहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु खिप्पनिसन्ति च होति कुसलेसु धम्मेसु; सुतानं च धम्मानं धारणजातिको होति; R. 297
धातानं च धम्मानं अत्थूपपरिक्खिता होति; अत्थमञ्ञाय धम्ममञ्ञाय धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो च होति; नो च कल्याणवाचो होति कल्याणवाक्करणो, पोरिया वाचाय समन्नागतो विस्सट्ठाय अनेलगळाय अत्थस्स विञ्ञापनिया; नो च सन्दस्सको होति समादपको समुत्तेजको सम्पहंसको सब्रह्मचारीनं । इमेहि खो, भिक्खवे, चतूहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अलं अत्तनो नालं परेसं ।

४. "चतूहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अलं परेसं नालं अत्तनो । कतमेहि चतूहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु खिप्पनिसन्ति च होति कुसलेसु धम्मेसु; सुतानं च धम्मानं धारणजातिको होति; नो च धातानं धम्मानं अत्थूपपरिक्खिता होति; न[2] च अत्थमञ्ञाय धम्ममञ्ञाय धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो होति; कल्याणवाचो च होति कल्याणवाक्करणो ...पे०... अत्थस्स विञ्ञापनिया; सन्दस्सको च होति ...पे०... सब्रह्मचारीनं । इमेहि खो, भिक्खवे, चतूहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अलं परेसं, नालं अत्तनो ।

५. "तीहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अलं अत्तनो नालं परेसं । कतमेहि तीहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु न हेव खो खिप्पनिसन्ति च होति कुसलेसु धम्मेसु; सुतानं च धम्मानं धारणजातिको[3]
होति; धातानं च धम्मानं अत्थूपपरिक्खिता होति; अत्थमञ्ञाय B. 120
धम्ममञ्ञाय धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो च होति; नो च कल्याणवाचो
होति कल्याणवाक्करणो, पोरिया वाचाय समन्नागतो विस्सट्ठाय अनेल- R. 298
गळाय अत्थस्स विञ्ञापनिया; नो च सन्दस्सको होति समादपको समुत्तेजको सम्पहंसको सब्रह्मचारीनं । इमेहि खो, भिक्खवे, तीहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अलं अत्तनो, नालं परेसं ।

---

१. नो – स्या०, रो० । २. नो – स्या०, रो० । ३. धारकजातिको – सी०, स्या०, रो० ।

६. "तीहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अलं परेसं, नालं अत्तनो। कतमेहि तीहि? इध, भिक्खवे, भिक्खु न हेव खो खिप्पनिसन्ति च होति कुसलेसु धम्मेसु; सुतानं च धम्मानं धारणजातिको होति; नो च धातानं धम्मानं अत्थूपपरिक्खिता होति, नो च अत्थमञ्ञाय धम्ममञ्ञाय धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो होति, कल्याणवाचो च होति ...पे०... अत्थस्स विञ्ञापनिया; सन्दस्सको च होति समादपको समुत्तेजको सम्पहंसको सब्रह्मचारीनं। इमेहि खो, भिक्खवे, तीहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अलं परेसं, नालं अत्तनो।

७. "द्वीहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अलं अत्तनो, नालं परेसं। कतमेहि द्वीहि? इध, भिक्खवे, भिक्खु न हेव खो खिप्पनिसन्ति च होति कुसलेसु धम्मेसु; नो च सुतानं धम्मानं धारणजातिको होति; धातानं च धम्मानं अत्थूपपरिक्खिता होति, अत्थमञ्ञाय धम्ममञ्ञाय धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो च होति, नो च कल्याणवाचो होति ...पे०... अत्थस्स विञ्ञापनिया; नो च सन्दस्सको होति ...पे०... सब्रह्मचारीनं। इमेहि खो, भिक्खवे, द्वीहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अलं अत्तनो, नालं परेसं।

८. "द्वीहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अलं परेसं, नालं अत्तनो। कतमेहि द्वीहि? इध, भिक्खवे, भिक्खु न हेव खो खिप्पनिसन्ति च होति कुसलेसु धम्मेसु, नो च सुतानं धम्मानं धारणजातिको होति; नो च धातानं धम्मानं अत्थूपपरिक्खिता होति; नो
R. 299 च अत्थमञ्ञाय धम्ममञ्ञाय धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो होति, कल्याणवाचो च होति कल्याणवाक्करणो, पोरिया वाचाय समन्नागतो विस्सट्ठाय अनेलगळाय अत्थस्स विञ्ञापनिया; सन्दस्सको च होति समादपको
B. 121 समुत्तेजको सम्पहंसको सब्रह्मचारीनं। इमेहि खो, भिक्खवे, द्वीहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अलं परेसं, नालं अत्तनो" ति।

---

३. सङ्खित्तसुत्तं

१. अथ खो अञ्ञतरो भिक्खु येन भगवा तेनुपसङ्कमि ...पे०... एकमन्तं निसिन्नो खो सो भिक्खु भगवन्तं एतदवोच – "साधु मे, भन्ते, भगवा सङ्खित्तेन धम्मं देसेतु, यमहं भगवतो धम्मं सुत्वा एको वूपकट्ठो अप्पमत्तो आतापी पहितत्तो विहरेय्य" ति।

"एवमेव पनिधेकच्चे मोघपुरिसा ममञ्ञेव[1] अज्झेसन्ति। धम्मे च भासिते ममञ्ञेव अनुबन्धितब्बं मञ्ञन्ती" ति।

"देसेतु मे, भन्ते, भगवा सङ्खित्तेन धम्मं, देसेतु सुगतो सङ्खित्तेन धम्मं। अप्पेव नामाहं भगवतो भासितस्स अत्थं आजानेय्यं, अप्पेव नामाहं भगवतो भासितस्स दायादो अस्सं" ति।

"तस्मातिह ते, भिक्खु एवं सिक्खितब्बं – 'अज्झत्तं मे चित्तं ठितं भविस्सति सुसण्ठितं, न च उप्पन्ना पापका अकुसला धम्मा चित्तं परियादाय ठस्सन्ती' ति। एवं हि ते, भिक्खु, सिक्खितब्बं।

२. "यतो खो ते, भिक्खु, अज्झत्तं चित्तं ठितं होति सुसण्ठितं, न च उप्पन्ना पापका अकुसला धम्मा चित्तं परियादाय तिट्ठन्ति, ततो ते, भिक्खु, एवं सिक्खितब्बं – 'मेत्ता मे चेतोविमुत्ति भाविता R. 300 भविस्सति बहुलीकता यानीकता वत्थुकता अनुट्ठिता परिचिता सुसमारद्धा' ति। एवं हि ते, भिक्खु, सिक्खितब्बं।

३. "यतो खो ते, भिक्खु, अयं समाधि एवं भावितो होति बहुलीकतो, ततो त्वं, भिक्खु, इमं समाधिं सवितक्कसविचारं[2] पि[2] भावेय्यासि, अवितक्कविचारमत्तं पि भावेय्यासि, अवितक्कअविचारं पि भावेय्यासि, सप्पीतिकं पि भावेय्यासि, निप्पीतिकं पि भावेय्यासि, सातसहगतं पि भावेय्यासि, उपेक्खासहगतं पि भावेय्यासि।

४. "यतो खो, ते भिक्खु, अयं समाधि एवं भावितो होति सुभावितो, ततो ते, भिक्खु, एवं सिक्खितब्बं – 'करुणा मे चेतोविमुत्ति ... मुदिता मे चेतोविमुत्ति ... उपेक्खा मे चेतोविमुत्ति भाविता भवि- B. 122 स्सति बहुलीकता यानीकता वत्थुकता अनुट्ठिता परिचिता सुसमारद्धा' ति। एव हि ते, भिक्खु, सिक्खितब्बं।

५. "यतो खो ते, भिक्खु, अयं समाधि एवं भावितो होति सुभावितो[3], ततो त्वं, भिक्खु, इमं समाधिं सवितक्कसविचारं पि भावेय्यासि, अवितक्कविचारमत्तं पि भावेय्यासि, अवितक्कअविचारं पि भावेय्यासि, सप्पीतिकं पि भावेय्यासि, निप्पीतिकं पि भावेय्यासि, सातसहगतं पि भावेय्यासि, उपेक्खासहगतं पि भावेय्यासि।

---

१ मञ्ञेव – स्या०। २–२ सवितक्कम्पि सविचार – सी०, स्या०, रो०।
३ बहुलीकतो – सी०, स्या०, रो०।

६. "यतो खो ते, भिक्खु, अयं समाधि एवं भावितो होति सुभावितो, ततो ते, भिक्खु, एवं सिक्खितब्बं – 'काये कायानुपस्सी विहरिस्सामि आतापी सम्पजानो सतिमा, विनेय्य लोके अभिज्झा-दोमनस्सं' ति । एवं हि ते, भिक्खु, सिक्खितब्बं ।

७. "यतो खो ते, भिक्खु, अयं समाधि एवं भावितो होति बहुलीकतो, ततो त्वं, भिक्खु, इमं समाधिं सवितक्कसविचारं पि R. 301 भावेय्यासि, अवितक्कविचारमत्तं पि भावेय्यासि, अवितक्कअविचारं पि भावेय्यासि, सप्पीतिकं पि भावेय्यासि, निप्पीतिकं पि भावेय्यासि, सातसहगतं पि भावेय्यासि, उपेक्खासहगतं पि भावेय्यासि ।

८. "यतो खो ते, भिक्खु, अयं समाधि एवं भावितो होति सुभावितो, ततो ते, भिक्खु, एवं सिक्खितब्बं – 'वेदनासु ... चित्ते ... धम्मेसु धम्मानुपस्सी विहरिस्सामि आतापी सम्पजानो सतिमा, विनेय्य लोके अभिज्झादोमनस्सं' ति । एवं हि ते, भिक्खु, सिक्खितब्बं ।

९. "यतो खो ते, भिक्खु, अयं समाधि एवं भावितो होति बहुली-कतो, ततो त्वं, भिक्खु, इमं समाधिं सवितक्कसविचारं पि भावेय्यासि, अवितक्कविचारमत्तं पि भावेय्यासि, अवितक्कअविचारं पि भावेय्यासि, सप्पीतिकं पि भावेय्यासि, निप्पीतिकं पि भावेय्यासि, सातसहगतं पि भावेय्यासि, उपेक्खासहगतं पि भावेय्यासि ।

१०. "यतो खो ते, भिक्खु, अयं समाधि एवं भावितो होति सुभावितो, ततो त्वं, भिक्खु, येन येनेव गग्घसि[1] फासुंयेव[2] गग्घसि, यत्थ यत्थ ठस्ससि फासुयेव ठस्ससि, यत्थ यत्थ निसीदिस्ससि फासुंयेव निसी-दिस्ससि, यत्थ यत्थ सेय्यं कप्पेस्ससि[3] फासुयेव सेय्यं कप्पेस्ससी" ति ।

B. 123 ११. अथ खो सो भिक्खु भगवता इमिना ओवादेन ओवदितो उट्ठायासना भगवन्तं अभिवादेत्वा पदक्खिणं कत्वा पक्कामि । अथ खो सो भिक्खु एको वूपकट्ठो अप्पमत्तो आतापी पहितत्तो विहरन्तो नचिरस्सेव – यस्सत्थाय कुलपुत्ता सम्मदेव[4] अगारस्मा अनगारियं पब्बजन्ति, तदनुत्तरं – ब्रह्मचरियपरियोसानं दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्ञा R. 302 सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहासि । "खीणा जाति, वुसितं ब्रह्मचरियं,

१ गच्छसि – सी॰, रो॰; तग्घसि – स्या॰ । २ फासुयेव – सी॰, स्या॰, रो॰ ।
३ कप्पिस्ससि – स्या॰ । ४. सम्मदे – स्या॰ ।

कतं करणीयं, नापरं इत्थत्ताया" ति अञ्ञासि । अञ्ञतरो च पन सो भिक्खु अरहतं अहोसी ति ।

---

४. गयासीससुत्तं

१. एकं समयं भगवा गयायं विहरति गयासीसे । तत्र खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि ...पे०... एतदवोच – "पुब्बाहं, भिक्खवे, सम्बोधा अनभिसम्बुद्धो बोधिसत्तो व समानो ओभासञ्ञेव[1] खो सञ्जानामि, नो च रूपानि पस्सामि ।

२. "तस्स मय्हं, भिक्खवे, एतदहोसि – 'सचे खो अहं ओभासं चेव सञ्जानेय्यं रूपानि च पस्सेय्यं; एवं मे इदं ञाणदस्सनं परिसुद्धतरं अस्सा' ति ।

"सो खो अहं, भिक्खवे, अपरेन समयेन अप्पमत्तो आतापी पहितत्तो विहरन्तो ओभासं चेव सञ्जानामि, रूपानि च पस्सामि; नो च खो ताहि देवताहि सद्धिं सन्तिट्ठामि सल्लपामि साकच्छं समापज्जामि ।

३. "तस्स मय्हं, भिक्खवे, एतदहोसि – 'सचे खो अहं ओभासं चेव सञ्जानेय्यं, रूपानि च पस्सेय्यं, ताहि च देवताहि सद्धिं सन्तिट्ठेय्यं सल्लपेय्यं साकच्छं समापज्जेय्यं; एवं मे इदं ञाणदस्सनं परिसुद्धतरं अस्सा' ति ।

"सो खो अहं, भिक्खवे, अपरेन समयेन अप्पमत्तो आतापी पहितत्तो विहरन्तो ओभासं चेव सञ्जानामि, रूपानि च पस्सामि, ताहि च देवताहि सद्धिं सन्तिट्ठामि सल्लपामि साकच्छं समापज्जामि; नो च खो ता देवता जानामि – इमा देवता अमुकम्हा वा अमुकम्हा वा देवनिकाया ति ।

४. "तस्स मय्हं, भिक्खवे, एतदहोसि – 'सचे खो अहं ओभासं B 124, R. 303
चेव सञ्जानेय्यं, रूपानि च पस्सेय्यं, ताहि च देवताहि सद्धिं सन्तिट्ठेय्यं सल्लपेय्यं साकच्छं समापज्जेय्यं, ता च देवता जानेय्यं – इमा देवता अमुकम्हा वा अमुकम्हा वा देवनिकाया' ति; एवं मे इदं ञाणदस्सनं परिसुद्धतरं अस्सा' ति ।

---

१. आभासाहि – सी०, ओभास पि – स्या०; ओभासं हि – रो० ।

"सो खो अहं, भिक्खवे, अपरेन समयेन अप्पमत्तो आतापी पहितत्तो विहरन्तो ओभासं चेव सञ्जानामि, रूपानि च पस्सामि, ताहि च देवताहि सद्धिं सन्तिट्ठामि सल्लपामि साकच्छं समापज्जामि, ता च देवता जानामि – 'इमा देवता अमुकम्हा वा अमुकम्हा वा देवनिकाया' ति; नो च खो ता देवता जानामि – 'इमा देवता इमस्स कम्मस्स विपाकेन इतो चुता तत्थ उपपन्ना' ति ..पे०... ता च देवता जानामि – 'इमा देवता इमस्स कम्मस्स विपाकेन इतो चुता तत्थ उपपन्ना' ति; नो च खो ता देवता जानामि – 'इमा देवता इमस्स[1] कम्मस्स विपाकेन[1] एवमाहारा एवंसुखदुक्खप्पटिसंवेदिनियो[2]' ति ..पे०. ता च देवता जानामि – 'इमा देवता इमस्स कम्मस्स विपाकेन एवमाहारा एवंसुखदुक्खप्पटिसंवेदिनियो' ति, नो च खो ता देवता जानामि – 'इमा देवता एवंदीघायुका एवंचिरट्ठितिका' ति ...पे०.. ता च देवता जानामि – 'इमा देवता एवंदीघायुका एवंचिरट्ठितिका' ति, नो च खो ता देवता जानामि यदि वा मे इमाहि देवताहि सद्धिं सन्निवुत्थपुब्बं यदि वा न सन्निवुत्थपुब्बं ति ।

५. "तस्स मय्हं, भिक्खवे, एतदहोसि – 'सचे खो अहं ओभासं चेव सञ्जानेय्यं, रूपानि च पस्सेय्यं, ताहि च देवताहि सद्धिं सन्तिट्ठेय्यं
R. 304 सल्लपेय्यं साकच्छं समापज्जेय्यं, ता च देवता जानेय्यं – 'इमा देवता अमुकम्हा वा अमुकम्हा वा देवनिकाया' ति, ता च देवता जानेय्य – 'इमा देवता इमस्स कम्मस्स विपाकेन इतो चुता तत्थ उपपन्ना' ति, ता च देवता जानेय्यं – 'इमा देवता एवमाहारा एवंसुखदुक्खप्पटिसंवेदिनियो' ति, ता च देवता जानेय्यं – 'इमा देवता एवंदीघायुका एवंचिरट्ठितिका' ति, ता च देवता जानेय्यं यदि वा मे इमाहि देवताहि सद्धिं सन्निवुत्थपुब्बं यदि वा न सन्निवुत्थपुब्बं ति; एवं मे इदं ञाणदस्सनं परिसुद्धतरं अस्सा' ति ।

"सो खो अहं, भिक्खवे, अपरेन समयेन अप्पमत्तो आतापी
B. 125 पहितत्तो विहरन्तो ओभासं चेव सञ्जानामि, रूपानि च पस्सामि, ताहि च देवताहि सद्धिं सन्तिट्ठामि सल्लपामि साकच्छं समापज्जामि, ता च देवता जानामि – 'इमा देवता अमुकम्हा वा अमुकम्हा वा देवनिकाया' ति, ता च देवता जानामि – 'इमा देवता इमस्स कम्मस्स विपाकेन इतो

१–१. सी०, स्या०, रो० पोत्थकेसु न दिस्सति । २ एवंसुखदुक्खपटिसंवेदिनियो – सी०, स्या०, रो० ।

चुता तत्थ उपपन्ना' ति, ता च देवता जानामि – 'इमा देवता एवमाहारा एवंसुखदुक्खप्पटिसंवेदिनियो' ति, ता च देवता जानामि – 'इमा देवता एवंदीघायुका एवंचिरट्ठितिका' ति, ता च देवता जानामि यदि वा मे देवताहि[1] सद्धिं सन्निवुत्थपुब्बं यदि वा न सन्निवुत्थपुब्बं ति।

६. "यावकीवञ्च मे, भिक्खवे, एवं अट्ठपरिवट्टं अधिदेवञाणदस्सनं न सुविसुद्धं अहोसि, नेव तावाहं, भिक्खवे, 'सदेवके लोके समारके सब्रह्मके सस्समणब्राह्मणिया पजाय सदेवमनुस्साय अनुत्तरं सम्मासम्बोधिं अभिसम्बुद्धो' ति[2] पच्चञ्ञासिं। यतो च खो मे, भिक्खवे, एवं अट्ठपरिवट्टं अधिदेवञाणदस्सनं सुविसुद्धं अहोसि, अथाहं, भिक्खवे, 'सदेवके R. 305 लोके समारके सब्रह्मके सस्समणब्राह्मणिया पजाय सदेवमनुस्साय अनुत्तरं सम्मासम्बोधिं अभिसम्बुद्धो' ति पच्चञ्ञासिं; ञाणं च पन मे दस्सनं उदपादि; अकुप्पा मे चेतोविमुत्ति, अयमन्तिमा जाति नत्थि दानि पुनब्भवो" ति।

---

५. अभिभायतनसुत्तं

१. "अट्ठिमानि, भिक्खवे, अभिभायतनानि। कतमानि अट्ठ? अज्झत्तं रूपसञ्ञी एको बहिद्धा रूपानि पस्सति परित्तानि सुवण्णदुब्बण्णानि। 'तानि अभिभुय्य जानामि पस्सामी' ति, एवंसञ्ञी होति। इदं पठमं अभिभायतनं।

२. "अज्झत्तं रूपसञ्ञी एको बहिद्धा रूपानि पस्सति अप्पमाणानि सुवण्णदुब्बण्णानि। 'तानि अभिभुय्य जानामि पस्सामी' ति, एवंसञ्ञी होति। इदं दुतियं अभिभायतनं।

३. "अज्झत्तं अरूपसञ्ञी एको बहिद्धा रूपानि पस्सति B 126 परित्तानि सुवण्णदुब्बण्णानि। 'तानि अभिभुय्य जानामि पस्सामी' ति, एवंसञ्ञी होति। इदं ततियं अभिभायतनं।

४. "अज्झत्तं अरूपसञ्ञी एको बहिद्धा रूपानि पस्सति अप्पमाणानि सुवण्णदुब्बण्णानि। 'तानि अभिभुय्य जानामि पस्सामी' ति, एवंसञ्ञी होति। इदं चतुत्थं अभिभायतनं।

५. "अज्झत्तं अरूपसञ्ञी एको बहिद्धा रूपानि पस्सति नीलानि नीलवण्णानि नीलनिदस्सनानि नीलनिभासानि। 'तानि अभि-

---

१ ताहि देवताहि – सी०, स्या०। २. सी०, स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि।

भुय्य जानामि पस्सामी' ति, एवंसञ्ञी होति। इदं पञ्चमं अभिभायतनं।

६. "अज्झत्तं अरूपसञ्ञी एको बहिद्धा रूपानि पस्सति पीतानि पीतवण्णानि पीतनिदस्सनानि पीतनिभासानि। 'तानि अभिभुय्य जानामि पस्सामी' ति, एवंसञ्ञी होति। इदं छट्ठं अभिभायतनं।

R. 306 ७. "अज्झत्तं अरूपसञ्ञी एको बहिद्धा रूपानि पस्सति लोहितकानि लोहितकवण्णानि लोहितकनिदस्सनानि लोहितकनिभासानि। 'तानि अभिभुय्य जानामि पस्सामी' ति, एवंसञ्ञी होति। इदं सत्तमं अभिभायतनं।

८. "अज्झत्तं अरूपसञ्ञी एको बहिद्धा रूपानि पस्सति ओदातानि ओदातवण्णानि ओदातनिदस्सनानि ओदातनिभासानि। 'तानि अभिभुय्य जानामि पस्सामी' ति, एवसञ्ञी होति। इदं अट्ठमं अभिभायतनं। इमानि खो, भिक्खवे, अट्ठ अभिभायतनानी" ति।

---

६. विमोक्खसुत्तं

१. "अट्ठिमे, भिक्खवे, विमोक्खा। कतमे अट्ठ? रूपी रूपानि पस्सति। अयं पठमो विमोक्खो।

२. "अज्झत्तं अरूपसञ्ञी, बहिद्धा[1] रूपानि पस्सति। अयं दुतियो विमोक्खो।

३. "सुभं तेव अधिमुत्तो होति। अयं ततियो विमोक्खो।

B 127 ४. "सब्बसो रूपसञ्ञानं समतिक्कमा पटिघसञ्ञानं अत्थङ्गमा नानत्तसञ्ञानं अमनसिकारा 'अनन्तो आकासो' ति आकासानञ्चायतनं उपसम्पज्ज विहरति। अयं चतुत्थो विमोक्खो।

५. "सब्बसो आकासानञ्चायतनं समतिक्कम्म 'अनन्तं विञ्ञाणं' ति विञ्ञाणञ्चायतनं उपसम्पज्ज विहरति। अय पञ्चमो विमोक्खो।

६. "सब्बसो विञ्ञाणञ्चायतन समतिक्कम्म 'नत्थि किञ्ची' ति आकिञ्चञ्ञायतनं उपसम्पज्ज विहरति। अय छट्ठो विमोक्खो।

७. "सब्बसो आकिञ्चञ्ञायतनं समतिक्कम्म नेवसञ्ञानासञ्ञायतनं उपसम्पज्ज विहरति। अयं सत्तमो विमोक्खो।

---

१ एको बहिद्धा – स्या०, रो०।

८. "सब्बसो नेवसञ्ञानासञ्ञायतनं समतिक्कम्म सञ्ञावेदयितनिरोधं उपसम्पज्ज विहरति । अयं अट्ठमो विमोक्खो । इमे खो, भिक्खवे, अट्ठ विमोक्खा" ति ।

---

७. अनरियवोहारसुत्तं

R. 307

१. "अट्ठिमे, भिक्खवे, अनरियवोहारा । कतमे अट्ठ ? अदिट्ठे दिट्ठवादिता, असुते[1] सुतवादिता, अमुते मुतवादिता, अविञ्ञाते विञ्ञातवादिता, दिट्ठे अदिट्ठवादिता, सुते असुतवादिता, मुते अमुतवादिता, विञ्ञाते अविञ्ञातवादिता । इमे खो, भिक्खवे, अट्ठ अनरियवोहारा" ति ।

---

८. अरियवोहारसुत्तं

१. "अट्ठिमे, भिक्खवे, अरियवोहारा । कतमे अट्ठ ? अदिट्ठे अदिट्ठवादिता, असुते असुतवादिता, अमुते अमुतवादिता, अविञ्ञाते अविञ्ञातवादिता, दिट्ठे दिट्ठवादिता, सुते सुतवादिता, मुते मुतवादिता, विञ्ञाते विञ्ञातवादिता । इमे खो, भिक्खवे, अट्ठ अरियवोहारा" ति ।

---

९. परिसासुत्तं

१. "अट्ठिमा, भिक्खवे, परिसा । कतमा अट्ठ ? खत्तियपरिसा, ब्राह्मणपरिसा, गहपतिपरिसा, समणपरिसा, चातुमहाराजिकपरिसा, तावतिंसपरिसा, मारपरिसा, ब्रह्मपरिसा । अभिजानामि खो पनाहं, भिक्खवे, अनेकसतं खत्तियपरिसं उपसङ्कमिता[2] । तत्र पि मया B. 128 सन्निसिन्नपुब्बं चेव सल्लपितपुब्बं च साकच्छा च समापन्नपुब्बा । तत्थ यादिसको तेसं वण्णो होति तादिसको मय्हं वण्णो होति, यादिसको तेसं सरो होति तादिसको मय्हं सरो होति । धम्मिया च कथाय सन्दस्सेमि समादपेमि समुत्तेजेमि सम्पहंसेमि । भासमानं च मं न जानन्ति – 'को नु खो अयं भासति देवो वा मनुस्सो वा' ति । धम्मिया[3] कथाय सन्दस्सेत्वा समादपेत्वा समुत्तेजेत्वा सम्पहंसेत्वा अन्तरधायामि ।

---

१. असुते – स्या० । २. उपसङ्कमिता – सी०, स्या०, रो० । ३ धम्मिया च – सी०, स्या०, रो० ।

अन्तरहितं च मं न जानन्ति – 'को नु खो अयं अन्तरहितो देवो वा मनुस्सो वा' ति।

R. 308 २. "अभिजानामि खो पनाहं, भिक्खवे, अनेकसतं ब्राह्मणपरिसं ...पे०... गहपतिपरिसं ... समणपरिसं ... चातुमहाराजिकपरिसं .. तावतिंसपरिसं ... मारपरिसं ... ब्रह्मपरिसं उपसङ्कमिता। तत्र पि मया सन्निसिन्नपुब्बं चेव सल्लपितपुब्ब च साकच्छा च समापन्नपुब्बा। तत्थ यादिसको तेसं वण्णो होति तादिसको मय्हं वण्णो होति। यादिसको तेसं सरो होति तादिसको मय्ह सरो होति। धम्मिया च कथाय सन्दस्सेमि समादपेमि समुत्तेजेमि सम्पहंसेमि। भासमानं च मं न जानन्ति – 'को नु खो अयं भासति देवो वा मनुस्सो वा' ति। धम्मिया कथाय सन्दस्सेत्वा समादपेत्वा समुत्तेजेत्वा सम्पहंसेत्वा अन्तरधायामि। अन्त-रहित च मं न जानन्ति – 'को नु खो अयं अन्तरहितो देवो वा मनुस्सो वा' ति। इमा खो, भिक्खवे, अट्ठ परिसा" ति।

---

१०. भूमिचालसुत्तं

१. एकं समयं भगवा वेसालियं विहरति महावने कूटागार-सालायं। अथ खो भगवा पुब्बण्हसमयं निवासेत्वा पत्तचीवरमादाय वेसालिं पिण्डाय पाविसि। वेसालियं पिण्डाय चरित्वा पच्छाभत्तं पिण्डपातपटिक्कन्तो आयस्मन्तं आनन्दं आमन्तेसि – "गण्हाहि, आनन्द, निसीदनं। येन चापालं[1] चेतियं[1] तेनुपसङ्कमिस्साम दिवाविहाराया" ति। "एवं, भन्ते" ति खो आयस्मा आनन्दो भगवतो पटिस्सुत्वा[2] निसीदनं आदाय भगवन्तं पिट्ठितो पिट्ठितो अनुबन्धि।

२. अथ खो भगवा येन चापालं चेतियं तेनुपसङ्कमि; उपसङ्क-B. 129 मित्वा पञ्ञत्ते आसने निसीदि। निसज्ज खो भगवा आयस्मन्तं आनन्दं R. 309 आमन्तेसि – "रमणीया[3], आनन्द, वेसाली, रमणीयं उदेनं[4] चेतियं[4], रमणीयं गोतमकं[5] चेतियं[5], रमणीयं बहुपुत्तकं[6] चेतियं[6]; रमणीयं सत्तम्बं[7] चेतियं[7], रमणीयं सारन्ददं[8] चेतियं[8], रमणीयं चापालं[9] चेतियं[9]। यस्स

१–१ पावालचेतिय – स्या०, चापालचेतिय – रो०। २ पटिस्सुणित्वा – स्या०। ३ रमनीया – सी०। ४–४ उदेनचेतिय – सी०, स्या०, रो०। ५–५. गोतमकचेतिय – स्या०, रो०। ६–६ बहुपुत्त चेतिय – सी०, बहुपुत्तकचेतिय – स्या०, रो०। ७–७ सत्तम्बक चेतियं – सी०, सत्तम्बचेतिय – स्या०, रो०। ८–८ सारन्ददचेतिय – स्या०, रो०। ९–९. चापालचेतिय – रो०।

कस्सचि, आनन्द, चत्तारो इद्धिपादा भाविता बहुलीकता यानीकता[1] वत्थुकता अनुट्ठिता परिचिता सुसमारद्धा, आकङ्खमानो सो, आनन्द, कप्पं वा तिट्ठेय्य कप्पावसेसं वा। तथागतस्स खो, आनन्द, चत्तारो इद्धिपादा भाविता बहुलीकता यानीकता वत्थुकता अनुट्ठिता परिचिता सुसमारद्धा। आकङ्खमानो, आनन्द, तथागतो कप्पं वा तिट्ठेय्य कप्पावसेसं वा" ति।

३. एवं पि खो आयस्मा आनन्दो भगवता ओळारिके[2] निमित्ते कयिरमाने[3] ओळारिके ओभासे कयिरमाने नासक्खि पटिविज्झितुं; न भगवन्तं याचि – "तिट्ठतु, भन्ते, भगवा कप्पं, तिट्ठतु सुगतो कप्पं बहुजनहिताय बहुजनसुखाय लोकानुकम्पाय अत्थाय हिताय सुखाय देवमनुस्सानं" ति, यथा तं मारेन परियुट्ठितचित्तो।

४. दुतियं पि खो भगवा ...पे०... ततियं पि खो भगवा आयस्मन्तं आनन्दं आमन्तेसि – "रमणीया, आनन्द, वेसाली, रमणीयं उदेनं चेतियं, रमणीयं गोतमकं चेतियं, रमणीयं बहुपुत्तकं चेतियं, रमणीयं सत्तम्बं चेतियं, रमणीयं सारन्ददं चेतियं, रमणीयं चापालं चेतियं। यस्स कस्सचि, आनन्द, चत्तारो इद्धिपादा भाविता बहुलीकता यानीकता वत्थुकता अनुट्ठिता परिचिता सुसमारद्धा, आकङ्खमानो सो, आनन्द, कप्पं वा तिट्ठेय्य कप्पावसेसं वा। तथागतस्स खो, आनन्द, चत्तारो इद्धिपादा भाविता ...पे०... आकङ्खमानो, आनन्द, तथागतो कप्पं वा तिट्ठेय्य कप्पावसेसं वा" ति।

R 310 ५. एवं पि खो आयस्मा आनन्दो भगवता ओळारिके निमित्ते कयिरमाने ओळारिके ओभासे कयिरमाने नासक्खि पटिविज्झितुं; न भगवन्तं याचि – "तिट्ठतु, भन्ते, भगवा कप्पं, तिट्ठतु सुगतो कप्पं बहुजनहिताय बहुजनसुखाय लोकानुकम्पाय अत्थाय हिताय सुखाय देवमनुस्सानं" ति, यथा तं मारेन परियुट्ठितचित्तो।

B 130 ६. अथ खो भगवा आयस्मन्तं आनन्दं आमन्तेसि – "गच्छ त्वं, आनन्द, यस्स दानि कालं मञ्ञसी" ति। "एवं, भन्ते" ति खो आयस्मा आनन्दो भगवतो पटिस्सुत्वा उट्ठायासना भगवन्तं अभिवादेत्वा पदक्खिणं कत्वा भगवतो अविदूरे अञ्ञतरस्मिं रुक्खमूले निसीदि। अथ खो मारो पापिमा अचिरपक्कन्ते आयस्मन्ते आनन्दे भगवन्तं एतदवोच –

१. यानिकता – सी०। २ ओलारिके – सी०। ३. करियमाने – स्या०।

७. "परिनिब्बातु दानि, भन्ते, भगवा, परिनिब्बातु सुगतो । परिनिब्बानकालो दानि, भन्ते, भगवतो । भासिता खो पनेसा, भन्ते, भगवता वाचा – 'न तावाहं, पापिम, परिनिब्बायिस्सामि याव मे भिक्खू न सावका भविस्सन्ति वियत्ता विनीता विसारदा पत्तयोगक्खेमा बहुस्सुता धम्मधरा धम्मानुधम्मप्पटिपन्ना सामीचिप्पटिपन्ना[1] अनुधम्मचारिनो, सकं आचरियकं उग्गहेत्वा आचिक्खिस्सन्ति देसेस्सन्ति[2] पञ्ञपेस्सन्ति पट्ठपेस्सन्ति विवरिस्सन्ति विभजिस्सन्ति उत्तानीकरिस्सन्ति उप्पन्नं परप्पवादं सहधम्मेन सुनिग्गहितं निग्गहेत्वा सप्पाटिहारियं धम्मं देसेस्सन्ती' ति । एतरहि, भन्ते, भिक्खू भगवतो सावका वियत्ता विनीता विसारदा पत्तयोगक्खेमा बहुस्सुता धम्मधरा धम्मानुधम्मप्पटिपन्ना सामीचिप्पटिपन्ना अनुधम्मचारिनो, सकं आचरियकं उग्गहेत्वा आचिक्खन्ति देसेन्ति पञ्ञपेन्ति पट्ठपेन्ति विवरन्ति विभजन्ति उत्तानीकरोन्ति उप्पन्नं परप्पवादं सहधम्मेन सुनिग्गहितं निग्गहेत्वा सप्पाटिहारियं धम्मं देसेन्ति । परिनिब्बातु दानि, भन्ते, भगवा, परिनिब्बातु सुगतो । परिनिब्बानकालो दानि, भन्ते, भगवतो । भासिता खो पनेसा, भन्ते, भगवता वाचा – 'न तावाहं, पापिम, परिनिब्बायिस्सामि याव मे भिक्खुनियो न
311 साविका भविस्सन्ति ...पे० .. याव मे उपासका न सावका भविस्सन्ति ...पे०... याव मे उपासिका न साविका भविस्सन्ति वियत्ता विनीता विसारदा पत्तयोगक्खेमा बहुस्सुता धम्मधरा धम्मानुधम्मप्पटिपन्ना सामीचिप्पटिपन्ना अनुधम्मचारिनियो, सकं आचरियकं उग्गहेत्वा आचिक्खिस्सन्ति देसेस्सन्ति पञ्ञपेस्सन्ति[3] पट्ठपेस्सन्ति विवरिस्सन्ति विभजिस्सन्ति उत्तानीकरिस्सन्ति, उप्पन्नं परप्पवादं सहधम्मेन सुनिग्गहितं निग्गहेत्वा सप्पाटिहारियं धम्मं देसेस्सन्ती' ति । एतरहि, भन्ते, उपासिका भगवतो साविका वियत्ता विनीता विसारदा पत्तयोगक्खेमा
3 131 बहुस्सुता धम्मधरा धम्मानुधम्मप्पटिपन्ना सामीचिप्पटिपन्ना अनुधम्मचारिनियो, सकं आचरियकं उग्गहेत्वा आचिक्खन्ति देसेन्ति पञ्ञपेन्ति पट्ठपेन्ति विवरन्ति विभजन्ति उत्तानीकरोन्ति, उप्पन्नं परप्पवादं सहधम्मेन सुनिग्गहितं निग्गहेत्वा सप्पाटिहारियं धम्मं देसेन्ति ।

८. "परिनिब्बातु दानि, भन्ते, भगवा, परिनिब्बातु सुगतो । परिनिब्बानकालो दानि, भन्ते, भगवतो । भासिता खो पनेसा, भन्ते,

१. सामीचि पटिपन्ना – सी०, स्या०, रो० । २. देसिस्सन्ति – सी०, स्या०, रो० ।
३. पञ्ञापेस्सन्ति – सी०, रो० ।

भगवता वाचा – 'न तावाहं, पापिम, परिनिब्बायिस्सामि याव मे इदं ब्रह्मचरियं न इद्धं चेव भविस्सति फीतं च वित्थारिकं बाहुजञ्ञं पुथुभूतं, याव देवमनुस्सेहि सुप्पकासितं' ति। एतरहि, भन्ते, भगवतो ब्रह्मचरियं इद्धं चेव फीतं च वित्थारिकं बाहुजञ्ञं पुथुभूतं, याव देवमनुस्सेहि सुप्पकासितं।

९. "परिनिब्बातु दानि, भन्ते, भगवा, परिनिब्बातु सुगतो। परिनिब्बानकालो दानि, भन्ते, भगवतो" ति।

"अप्पोस्सुक्को त्वं, पापिम, होहि। नचिरं तथागतस्स परिनिब्बानं भविस्सति। इतो तिण्णं मासानं अच्चयेन तथागतो परिनिब्बायिस्सती" ति।

१०. अथ खो भगवा चापाले[1] चेतिये[1] सतो सम्पजानो आयुसङ्खारं ओस्सजि। ओस्सट्ठे[2] च[2] भगवता आयुसङ्खारे महाभूमिचालो अहोसि भिंसनको सलोमहंसो, देवदुन्दुभियो च फलिंसु। अथ खो भगवा एतमत्थं विदित्वा तायं वेलायं इमं उदानं उदानेसि –

"तुलमतुलं च सम्भवं, R. 312
भवसङ्खारमवस्सजि[3] मुनि।
अज्झत्तरतो समाहितो,
अभिन्दि कवचमिवत्तसम्भवं" ति॥

११. अथ खो आयस्मतो आनन्दस्स एतदहोसि – "महा वतायं भूमिचालो[4], सुमहा वतायं भूमिचालो भिंसनको सलोमहंसो, देवदुन्दुभियो च फलिंसु। को नु खो हेतु, को पच्चयो महतो भूमिचालस्स पातुभावाया" ति?

१२. अथ खो आयस्मा आनन्दो येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि। एकमन्तं निसिन्नो खो आयस्मा आनन्दो भगवन्तं एतदवोच – "महा वतायं, भन्ते, भूमिचालो; सुमहा वतायं, भन्ते, भूमिचालो भिंसनको सलोमहंसो, B. 132 देवदुन्दुभियो च फलिंसु। को नु खो, भन्ते, हेतु, को पच्चयो महतो भूमिचालस्स पातुभावाया" ति?

१–१ पावालचेतिये – स्या०, चापालचेतिये – रो०। २–२ ओस्सट्ठे – सी०, रो०, ओस्सज्जिते – स्या०। ३ भवसङ्खारमोस्सजि – सी०; ० मवस्सज्जि – स्या०। ४ भूमिचालो महोसि – सी०।

१३. "अट्ठिमे, आनन्द, हेतू, अट्ठ पच्चया महतो भूमिचालस्स पातुभावाय । कतमे अट्ठ ? अयं[1], आनन्द, महापथवी उदके पतिट्ठिता, उदकं वाते पतिट्ठितं; वातो आकासट्ठो होति । सो, आनन्द, समयो यं महावाता वायन्ति; महावाता वायन्ता उदकं कम्पेन्ति, उदकं कम्पितं पथविं कम्पेति । अयं, आनन्द, पठमो हेतु, पठमो पच्चयो महतो भूमिचालस्स पातुभावाय ।

१४. "पुन च परं, आनन्द, समणो वा ब्राह्मणो वा इद्धिमा चेतोवसिप्पत्तो देवता[2] वा महिद्धिका[2] महानुभावा । तस्स परित्ता पथवीसञ्ञा भाविता होति, अप्पमाणा आपोसञ्ञा । सो इमं पथविं कम्पेति सङ्कम्पेति सम्पकम्पेति सम्पवेधेति[3] । अयं, आनन्द, दुतियो हेतु, दुतियो पच्चयो महतो भूमिचालस्स पातुभावाय ।

१५. "पुन च परं, आनन्द, यदा बोधिसत्तो तुसिता काया
R. 313 चवित्वा सतो सम्पजानो मातुकुच्छिं ओक्कमति, तदायं पथवी[4] कम्पति सङ्कम्पति सम्पकम्पति सम्पवेधति । अयं, आनन्द, ततियो हेतु, ततियो पच्चयो महतो भूमिचालस्स पातुभावाय ।

१६. "पुन च परं, आनन्द, यदा बोधिसत्तो सतो सम्पजानो मातुकुच्छिस्मा निक्खमति, तदायं पथवी कम्पति सङ्कम्पति सम्पकम्पति सम्पवेधति । अयं, आनन्द, चतुत्थो हेतु, चतुत्थो पच्चयो महतो भूमिचालस्स पातुभावाय ।

१७. "पुन च परं, आनन्द, यदा तथागतो अनुत्तरं सम्मासम्बोधिं अभिसम्बुज्झति, तदायं पथवी कम्पति सङ्कम्पति सम्पकम्पति सम्पवेधति । अयं, आनन्द, पञ्चमो हेतु, पञ्चमो पच्चयो महतो भूमिचालस्स पातुभावाय ।

१८. "पुन च परं, आनन्द, यदा तथागतो अनुत्तरं धम्मचक्कं पवत्तेति[5], तदायं पथवी कम्पति सङ्कम्पति सम्पकम्पति सम्पवेधति । अयं, आनन्द, छट्ठो हेतु, छट्ठो पच्चयो महतो भूमिचालस्स पातुभावाय ।

१९. "पुन च परं, आनन्द, यदा तथागतो सतो सम्पजानो
B 133 आयुसङ्खारं ओस्सज्जति, तदायं पथवी कम्पति सङ्कम्पति सम्पकम्पति

१. य – स्या०, रो० । २–२ देवता महिद्धिका – सी०, स्या०, रो० । ३ सी०, स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ४ पठवि – सी०; पठवी – स्या०, रो० । ५. पवत्तेति – सी०, स्या०, रो० ।

सम्पवेधति । अयं, आनन्द, सत्तमो हेतु, सत्तमो पच्चयो महतो भूमिचालस्स पातुभावाय ।

२०. "पुन च परं, आनन्द, यदा तथागतो अनुपादिसेसाय निब्बानधातुया परिनिब्बायति, तदायं पथवी कम्पति सङ्कम्पति सम्पकम्पति सम्पवेधति । अयं, आनन्द, अट्ठमो हेतु, अट्ठमो पच्चयो महतो भूमिचालस्स पातुभावाय । इमे खो, आनन्द, अट्ठ हेतू, अट्ठ पच्चया महतो भूमिचालस्स पातुभावाया" ति ।

भूमिचालवग्गो सत्तमो ।

तस्सुद्दानं

इच्छा अलं च सङ्खित्तं, गया[1] अभिभुना सह[2] । R. 31
विमोक्खो[3] द्वे च वोहारा, परिसा भूमिचालेना[4] ति ॥

———o———

८. यमकवग्गो

१. पठमसद्धासुत्तं

१. "सद्धो[5] च", भिक्खवे, भिक्खु होति, नो च सीलवा । एवं सो तेनङ्गेन अपरिपूरो होति । तेन तं अङ्गं परिपूरेतब्बं – 'किन्ताहं[6] सद्धो च अस्सं सीलवा चा' ति । यतो च खो, भिक्खवे, भिक्खु सद्धो च होति सीलवा च, एवं सो तेनङ्गेन परिपूरो होति ।

२. "सद्धो च, भिक्खवे, भिक्खु होति सीलवा च, नो च बहुस्सुतो । एवं सो तेनङ्गेन अपरिपूरो होति । तेन तं अङ्गं परिपूरेतब्बं – 'किन्ताहं सद्धो च अस्स, सीलवा च, बहुस्सुतो चा' ति । यतो च खो, भिक्खवे, भिक्खु सद्धो च होति सीलवा च बहुस्सुतो च, एव सो तेनङ्गेन परिपूरो होति ।

३. "सद्धो च, भिक्खवे, भिक्खु होति सीलवा च बहुस्सुतो च, B. 134
नो च धम्मकथिको ... पे०... धम्मकथिको च, नो च परिसावचरो ...पे०... परिसावचरो च, नो च विसारदो परिसाय धम्मं देसेति ... पे०... विसारदो च परिसाय धम्मं देसेति, नो च चतुन्नं झानानं आभिचेतसिकान[7]

१. भया – स्या० । २ ते सहा – सी०; ते सह – स्या०, रो० । ३. विमोक्खो – सी० । ४. भूमिचालेन चा – स्या० । ५–५ सद्धो – स्या० । ६. किन्ताहं – स्या० । ७. अभिचेतसिकानं – सी०, रो० ।

दिट्ठधम्मसुखविहारानं निकामलाभी होति अकिच्छलाभी अकसिरलाभी ...पे०... चतुन्नं झानानं आभिचेतसिकान दिट्ठधम्मसुखविहारानं निकामलाभी होति अकिच्छलाभी अकसिरलाभी, नो च आसवान खया अनासवं चेतोविमुत्तिं पञ्ञाविमुत्तिं दिट्ठेव धम्मे सय अभिञ्ञा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरति; एवं सो तेनङ्गेन अपरिपूरो होति । तेन त अङ्गं
R. 315 परिपूरेतब्ब – 'किन्ताह सद्धो च अस्सं, सीलवा च, बहुस्सुतो च, धम्मकथिको च, परिसावचरो च, विसारदो च परिसाय धम्म देसेय्यं, चतुन्नं[1] च[1] झानानं आभिचेतसिकानं दिट्ठधम्मसुखविहारानं निकामलाभी अस्सं अकिच्छलाभी अकसिरलाभी, आसवानं च[2] खया अनासव चेतोविमुत्तिं पञ्ञाविमुत्तिं दिट्ठेव धम्मे सय अभिञ्ञा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरेय्यं' ति ।

४. "यतो च खो, भिक्खवे, भिक्खु सद्धो च होति, सीलवा च, बहुस्सुतो च, धम्मकथिको च, परिसावचरो च, विसारदो च परिसाय धम्मं देसेति, चतुन्नं च झानानं आभिचेतसिकान दिट्ठधम्मसुखविहारानं निकामलाभी होति अकिच्छलाभी अकसिरलाभी, आसवान च खया अनासवं चेतोविमुत्तिं पञ्ञाविमुत्तिं दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्ञा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरति, एवं सो तेनङ्गेन परिपूरो होति । इमेहि, खो, भिक्खवे, अट्ठहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु समन्तपासादिको च होति सब्बाकारपरिपूरो चा" ति ।

---

२. दुतियसद्धासुत्तं

१. "सद्धो च, भिक्खवे, भिक्खु होति, नो च सीलवा । एवं सो तेनङ्गेन अपरिपूरो होति । तेन तं अङ्ग परिपूरेतब्बं – 'किन्ताहं सद्धो च अस्सं सीलवा चा' ति । यतो च खो, भिक्खवे, भिक्खु सद्धो च होति सीलवा च, एवं सो तेनङ्गेन परिपूरो होति ।

२. "सद्धो च, भिक्खवे, भिक्खु होति सीलवा च, नो च बहुस्सुतो ..पे०.. बहुस्सुतो च, नो च धम्मकथिको ...पे०.. धम्मकथिको च, नो च परिसावचरो ...पे०.. परिसावचरो च, नो च विसारदो परिसाय धम्मं देसेति ...पे०... विसारदो च परिसाय धम्मं देसेति,
B 135, R. 316

१–१ चतुन्न – सी०, स्या०, रो० । २ सी०, स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि ।

नो च ये ते सन्ता विमोक्खा अतिक्कम्म रूपे आरुप्पा ते कायेन फुसित्वा विहरति ...पे०... ये ते सन्ता विमोक्खा अतिक्कम्म रूपे आरुप्पा ते कायेन फुसित्वा विहरति, नो च आसवानं खया अनासवं चेतोविमुत्तिं पञ्ञाविमुत्तिं दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्ञा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरति; एवं सो तेनङ्गेन अपरिपूरो होति। तेन तं अङ्गं परिपूरेतब्बं – 'किन्ताहं सद्धो च अस्सं, सीलवा च, बहुस्सुतो च, धम्मकथिको च, परिसावचरो च, विसारदो च परिसाय धम्मं देसेय्य, ये ते सन्ता विमोक्खा अतिक्कम्म रूपे आरुप्पा ते कायेन फुसित्वा विहरेय्यं, आसवानं च खया अनासवं चेतोविमुत्तिं पञ्ञाविमुत्तिं दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्ञा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरेय्यं' ति।

३. "यतो च खो, भिक्खवे, भिक्खु सद्धो च होति, सीलवा च, बहुस्सुतो च, धम्मकथिको च, परिसावचरो च, विसारदो च परिसाय धम्मं देसेति, ये ते सन्ता विमोक्खा अतिक्कम्म रूपे आरुप्पा ते[1] च[1] कायेन फुसित्वा विहरति, आसवानं च खया ...पे०... सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरति; एवं सो तेनङ्गेन परिपूरो होति। इमेहि खो, भिक्खवे, अट्ठहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु समन्तपासादिको च होति सब्बाकारपरिपूरो चा" ति।

---

३. पठममरणस्सतिसुत्तं

१. एकं समयं भगवा नातिके[2] विहरति गिञ्जकावसथे। तत्र खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि – "भिक्खवो" ति। "भदन्ते" ति ते भिक्खू R. 317
भगवतो पच्चस्सोसुं। भगवा एतदवोच – "मरणस्सति, भिक्खवे, भाविता बहुलीकता महप्फला होति महानिसंसा अमतोगधा अमतपरियोसाना। भावेथ नो तुम्हे, भिक्खवे, मरणस्सती" ति।

२. एवं वुत्ते अञ्ञतरो भिक्खु भगवन्तं एतदवोच – "अहं खो, भन्ते, भावेमि मरणस्सति" ति।

"यथा कथं पन त्वं, भिक्खु, भावेसि मरणस्सति" ति ?

"इध मय्हं, भन्ते, एवं होति – 'अहो वताहं रत्तिन्दिवं जीवेय्यं, B. 136
भगवतो सासनं मनसि करेय्यं, बहु[3] वत मे कतं अस्सा' ति। एवं खो अहं, भन्ते, भावेमि मरणस्सति" ति।

१–१ ते – सी०, स्या०, रो०। २. नादिके – सी०, स्या०; नाटिके – रो०। ३. बहुं – सी०, रो०।

३. अञ्ञतरो पि खो भिक्खु भगवन्तं एतदवोच – "अहं पि खो, भन्ते, भावेमि मरणस्सतिं" ति।

"यथा कथं पन त्वं, भिक्खु, भावेसि मरणस्सतिं" ति?

"इध मय्हं, भन्ते, एवं होति – 'अहो वताहं दिवसं जीवेय्यं, भगवतो सासनं मनसि करेय्यं, बहु वत मे कतं अस्सा' ति। एवं खो अहं, भन्ते, भावेमि मरणस्सतिं" ति।

४. अञ्ञतरो पि खो भिक्खु भगवन्तं एतदवोच – "अहं पि खो, भन्ते, भावेमि मरणस्सतिं" ति।

"यथा कथं पन त्वं, भिक्खु, भावेसि मरणस्सतिं" ति?

"इध मय्हं, भन्ते, एवं होति – 'अहो वताहं उपड्ढदिवसं जीवेय्यं, भगवतो सासनं मनसि करेय्यं, बहु वत मे कतं अस्सा' ति। एवं खो अहं, भन्ते, भावेमि मरणस्सतिं" ति।

५. अञ्ञतरो पि खो भिक्खु भगवन्तं एतदवोच – "अहं पि खो, भन्ते, भावेमि मरणस्सतिं" ति।

"यथा कथं पन त्वं, भिक्खु, भावेसि मरणस्सतिं" ति?

"इध मय्हं, भन्ते, एवं होति – 'अहो वताहं तदन्तरं जीवेय्यं यदन्तरं एकपिण्डपातं[1] भुञ्जामि, भगवतो सासनं मनसि करेय्यं, बहु वत मे कतं अस्सा' ति। एवं खो अहं, भन्ते, भावेमि मरणस्सतिं" ति।

६. अञ्ञतरो पि खो भिक्खु भगवन्तं एतदवोच – "अहं पि खो, भन्ते, भावेमि मरणस्सतिं" ति।

"यथा कथं पन त्वं, भिक्खु, भावेसि मरणस्सतिं" ति?

R. 318 "इध मय्हं, भन्ते, एवं होति – 'अहो वताहं तदन्तरं जीवेय्यं यदन्तरं उपड्ढपिण्डपातं भुञ्जामि, भगवतो सासनं मनसि करेय्यं, बहु वत मे कतं अस्सा' ति। एवं खो अहं, भन्ते, भावेमि मरणस्सतिं" ति।

७. अञ्ञतरो पि खो भिक्खु भगवन्तं एतदवोच – "अहं पि खो, भन्ते, भावेमि मरणस्सतिं" ति।

"यथा कथं पन त्वं, भिक्खु, भावेसि मरणस्सतिं" ति?

"इध मय्हं, भन्ते, एवं होति – 'अहो वताहं तदन्तरं जीवेय्यं
B. 137 यदन्तरं चत्तारो पञ्च आलोपे सङ्खादित्वा अज्झोहरामि, भगवतो

---

१ एकं पिण्डपातं – सी०, स्या०, रो०।

सासनं मनसि करेय्यं, बहु वत मे कतं अस्सा' ति । एवं खो अहं, भन्ते, भावेमि मरणस्सतिं" ति ।

८. अञ्ञतरो पि खो भिक्खु भगवन्तं एतदवोच – "अहं पि खो, भन्ते, भावेमि मरणस्सतिं" ति ।

"यथा कथं पन त्वं, भिक्खु, भावेसि मरणस्सतिं" ति ?

"इध मय्हं, भन्ते, एवं होति – 'अहो वताहं तदन्तरं जीवेय्यं यदन्तरं एकं आलोपं सङ्खादित्वा अज्झोहरामि, भगवतो सासनं मनसि करेय्यं, बहु वत मे कतं अस्सा' ति । एवं खो अहं, भन्ते, भावेमि मरणस्सतिं" ति ।

९. अञ्ञतरो पि खो भिक्खु भगवन्तं एतदवोच – "अहं पि खो, भन्ते, भावेमि मरणस्सतिं" ति ।

"यथा कथं पन त्वं, भिक्खु, भावेसि मरणस्सतिं" ति ?

"इध मय्हं भन्ते, एवं होति – 'अहो वताहं तदन्तरं जीवेय्यं यदन्तरं अस्ससित्वा वा पस्ससामि, पस्ससित्वा वा अस्ससामि, भगवतो सासनं मनसि करेय्यं, बहु वत मे कतं अस्सा' ति । एवं खो अहं, भन्ते भावेमि मरणस्सतिं" ति ।

१०. एवं वुत्ते भगवा ते भिक्खू एतदवोच – "य्वायं[1], भिक्खवे, भिक्खु एवं मरणस्सतिं भावेति – 'अहो वताहं रत्तिन्दिवं जीवेय्यं, भगवतो सासनं मनसि करेय्यं, बहु वत मे कतं अस्सा' ति; योपायं[2], भिक्खवे, भिक्खु एवं मरणस्सतिं भावेति – 'अहो वताहं दिवसं जीवेय्यं, भगवतो R. 319 सासनं मनसि करेय्यं, बहु वत मे कतं अस्सा' ति; योपायं, भिक्खवे, भिक्खु एवं मरणस्सतिं भावेति – 'अहो वताहं उपड्ढदिवसं जीवेय्यं, भगवतो सासनं मनसि करेय्यं, बहु वत मे कतं अस्सा' ति, योपायं, भिक्खवे, भिक्खु एवं मरणस्सतिं भावेति – 'अहो वताहं तदन्तरं जीवेय्यं यदन्तरं एकपिण्डपातं भुञ्जामि, भगवतो सासनं मनसि करेय्यं, बहु वत मे कतं अस्सा' ति; योपायं, भिक्खवे, भिक्खु एवं मरणस्सतिं भावेति – 'अहो वताहं तदन्तरं जीवेय्यं यदन्तरं उपड्ढपिण्डपातं भुञ्जामि, भगवतो सासनं मनसि करेय्यं, बहु वत मे कतं अस्सा' ति; योपायं, भिक्खवे, भिक्खु एवं मरणस्सतिं भावेति – 'अहो वताहं तदन्तरं जीवेय्यं यदन्तरं B. 138 चत्तारो पञ्च आलोपे सङ्खादित्वा अज्झोहरामि, भगवतो सासनं मनसि

१. यो चायं – सी० । २. यो चायं – स्या० ।

करेय्यं, बहु वत मे कतं अस्सा' ति – इमे वुच्चन्ति, भिक्खवे, 'भिक्खू पमत्ता विहरन्ति, दन्धं मरणस्सतिं भावेन्ति आसवानं खयाय'।

११. "यो च[1] ख्वायं[1], भिक्खवे, भिक्खु एवं मरणस्सतिं भावेति – 'अहो वताहं तदन्तरं जीवेय्यं यदन्तरं एकं आलोपं सङ्खादित्वा अज्झोहरामि, भगवतो सासन मनसि करेय्य, बहु वत मे कतं अस्सा' ति; योपायं, भिक्खवे, भिक्खु एवं मरणस्सतिं भावेति – 'अहो वताहं तदन्तरं जीवेय्यं यदन्तरं अस्ससित्वा वा पस्ससामि, पस्ससित्वा वा अस्ससामि, भगवतो सासनं मनसि करेय्यं, बहु वत मे कतं अस्सा' ति – इमे वुच्चन्ति, भिक्खवे, 'भिक्खू अप्पमत्ता विहरन्ति, तिक्खं[2] मरणस्सतिं भावेन्ति आसवानं खयाय'।

१२. "तस्मातिह, भिक्खवे, एवं सिक्खितब्बं – 'अप्पमत्ता विहरिस्साम, तिक्खं मरणस्सतिं भावयिस्साम आसवानं खयाया' ति। एवं हि वो, भिक्खवे, सिक्खितब्ब" ति।

---

४. दुतियमरणस्सतिसुत्तं

R. 320 १. एकं समयं भगवा नातिके विहरति गिञ्जकावसथे। तत्र खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि .. पे०... मरणस्सति, भिक्खवे, भाविता बहुलीकता महप्फला होति महानिसंसा अमतोगधा अमतपरियोसाना।

२. "कथं भाविता च, भिक्खवे, मरणस्सति कथं बहुलीकता महप्फला होति महानिसंसा अमतोगधा अमतपरियोसाना? इध, भिक्खवे, भिक्खु दिवसे निक्खन्ते रत्तिया पतिहिताय[3] इति पटिसञ्चिक्खति – 'बहुका खो मे पच्चया मरणस्स – अहि वा मं डंसेय्य, विच्छिको[4] वा मं डंसेय्य, सतपदी वा मं डंसेय्य; तेन मे अस्स कालङ्किरिया। सो मम अस्स अन्तरायो। उपक्खलित्वा वा पपतेय्यं, भत्तं वा मे भुत्तं ब्यापज्जेय्य, पित्तं वा मे कुप्पेय्य, सेम्हं वा मे कुप्पेय्य, सत्थका वा मे वाता कुप्पेय्युं, मनुस्सा वा मं उपक्कमेय्युं, अमनुस्सा वा मं उपक्कमेय्युं,
B. 199 तेन मे अस्स कालङ्किरिया। सो मम अस्स अन्तरायो' ति। तेन, भिक्खवे, भिक्खुना इति पटिसञ्चिक्खितब्बं – 'अत्थि नु खो मे

१–१ चायं – सी०। २. स्या० पोत्थके नत्थि। ३ पटिहिताय – स्या०, रो०। ४. विच्छिका – सी०, स्या०, रो०।

पापका अकुसला धम्मा अप्पहीना ये मे अस्सु रत्तिं कालं करोन्तस्स अन्तरायाया' ति।

३. "सचे, भिक्खवे, भिक्खु पच्चवेक्खमानो एवं जानाति – 'अत्थि मे पापका अकुसला धम्मा अप्पहीना ये मे अस्सु रत्ति कालं करोन्तस्स अन्तरायाया' ति, तेन, भिक्खवे, भिक्खुना तेसंयेव पापकानं अकुसलानं धम्मानं पहानाय अधिमत्तो छन्दो च वायामो च उस्साहो च उस्सोळ्ही च अप्पटिवानी च सति च सम्पजञ्ञं च करणीयं।

४. "सेय्यथापि, भिक्खवे, आदित्तचेलो वा आदित्तसीसो वा तस्सेव चेलस्स वा सीसस्स वा निब्बापनाय अधिमत्तं छन्दं च वायामं च उस्साहं च उस्सोळ्हिं च अप्पटिवानिं च सतिं च सम्पजञ्ञं च करेय्य[1]; एवमेव खो, भिक्खवे, तेन भिक्खुना तेसंयेव पापकानं अकुसलानं धम्मानं R. 321 पहानाय अधिमत्तो छन्दो च वायामो च उस्साहो च उस्सोळ्ही च अप्पटिवानी च सति च सम्पजञ्ञं च करणीयं।

५. "सचे पन, भिक्खवे, भिक्खु पच्चवेक्खमानो एवं जानाति – 'नत्थि मे पापका अकुसला धम्मा अप्पहीना ये मे अस्सु रत्ति कालं करोन्तस्स अन्तरायाया' ति, तेन, भिक्खवे, भिक्खुना तेनेव पीतिपामोज्जेन विहातब्बं अहोरत्तानुसिक्खिना कुसलेसु धम्मेसु।

६. "इध पन, भिक्खवे, भिक्खु रत्तिया निक्खन्ताय दिवसे पतिहिते[2] इति पटिसञ्चिक्खति – 'बहुका खो मे पच्चया मरणस्स – अहि वा मं डंसेय्य, विच्छिको वा मं डंसेय्य, सतपदी वा मं डंसेय्य; तेन मे अस्स कालङ्किरिया। सो मम अस्स अन्तरायो। उपक्खलित्वा वा पपतेय्यं, भत्तं वा मे भुत्तं ब्यापज्जेय्य, पित्तं वा मे कुप्पेय्य, सेम्हं वा मे कुप्पेय्य, सत्थका वा मे वाता कुप्पेय्युं, मनुस्सा वा मं उपक्कमेय्युं, अमनुस्सा वा मं उपक्कमेय्युं; तेन मे अस्स कालङ्किरिया। सो मम अस्स अन्तरायो' ति। तेन भिक्खवे, भिक्खुना इति पटिसञ्चिक्खितब्बं – 'अत्थि नु खो मे पापका अकुसला धम्मा अप्पहीना ये मे अस्सु दिवा कालं करोन्तस्स अन्तरायाया' ति।

७. "सचे, भिक्खवे, भिक्खु पच्चवेक्खमानो एवं जानाति – B. 140
'अत्थि मे पापका अकुसला धम्मा अप्पहीना ये मे अस्सु दिवा कालं

१ करेय्य – सी०। २. पटिहिते – स्या०, रो०।

करोन्तस्स अन्तरायाया' ति, तेन, भिक्खवे, भिक्खुना तेसंयेव पापकानं अकुसलानं धम्मानं पहानाय अधिमत्तो छन्दो च वायामो च उस्साहो च उस्सोळ्ही च अप्पटिवानी[1] च सति च सम्पजञ्ञं च करणीयं ।

८. "सेय्यथापि, भिक्खवे, आदित्तचेलो वा आदित्तसीसो वा तस्सेव चेलस्स वा सीसस्स वा निब्बापनाय अधिमत्तं छन्दं च वायामं च उस्साहं च उस्सोळ्हिं च अप्पटिवानिं च सतिं च सम्पजञ्ञं च करेय्य; एवमेव खो, भिक्खवे, तेन भिक्खुना तेसंयेव पापकानं अकुसलानं धम्मानं पहानाय अधिमत्तो छन्दो च वायामो च उस्साहो च उस्सोळ्ही च अप्पटिवानी च सति च सम्पजञ्ञं च करणीयं ।

९. "सचे पन, भिक्खवे, भिक्खु पच्चवेक्खमानो एवं जानाति –
R. 322 'नत्थि मे पापका अकुसला धम्मा अप्पहीना ये मे अस्सु दिवा कालं करोन्तस्स अन्तरायाया' ति, तेन, भिक्खवे, भिक्खुना तेनेव पीतिपामोज्जेन विहातब्बं अहोरत्तानुसिक्खिना कुसलेसु धम्मेसु । एवं भाविता खो, भिक्खवे, मरणस्सति एवं बहुलीकता महप्फला होति महानिसंसा अमतोगधा अमतपरियोसाना" ति ।

---

५. पठमसम्पदासुत्तं

१. "अट्ठिमा, भिक्खवे, सम्पदा । कतमा अट्ठ ? उट्ठानसम्पदा, आरक्खसम्पदा, कल्याणमित्तता, समजीविता, सद्धासम्पदा, सीलसम्पदा, चागसम्पदा, पञ्ञासम्पदा – इमा खो, भिक्खवे, अट्ठ सम्पदा ति ।

"उट्ठाता कम्मधेय्येसु, अप्पमत्तो विधानवा ।
समं कप्पेति जीविकं[2], सम्भतं अनुरक्खति ॥
"सद्धो सीलेन सम्पन्नो, वदञ्ञू वीतमच्छरो ।
निच्चं मग्गं विसोधेति, सोत्थानं सम्परायिकं ॥
"इच्चेते अट्ठ धम्मा च, सद्धस्स घरमेसिनो ।
अक्खाता सच्चनामेन, उभयत्थ सुखावहा ॥
"दिट्ठधम्महितत्थाय, सम्परायसुखाय च ।
एवमेतं गहट्ठानं, चागो पुञ्ञं पवड्ढती" ति ॥

---

१. अप्पटिवानि – सी० । २. जीवितं – स्या०, रो० ।

६. दुतियसम्पदासुत्तं

१. "अट्ठिमा, भिक्खवे, सम्पदा । कतमा अट्ठ ? उट्ठानसम्पदा, आरक्खसम्पदा, कल्याणमित्तता, समजीविता, सद्धासम्पदा, सीलसम्पदा, चागसम्पदा, पञ्ञासम्पदा । कतमा च, भिक्खवे, उट्ठानसम्पदा ? इध, भिक्खवे, कुलपुत्तो येन कम्मट्ठानेन[1] जीविकं[2] कप्पेति – यदि कसिया यदि वणिज्जाय[3] यदि गोरक्खेन यदि इस्सत्तेन[4] यदि राजपोरिसेन यदि सिप्पञ्ञतरेन – तत्थ दक्खो होति अनलसो, तत्रुपायाय वीमंसाय समन्नागतो, अलं कातुं अलं संविधातुं ति । अयं वुच्चति, भिक्खवे, उट्ठानसम्पदा । B. 141 R. 323

२. "कतमा च, भिक्खवे, आरक्खसम्पदा ? इध, भिक्खवे, कुलपुत्तस्स भोगा होन्ति उट्ठानविरियाधिगता बाहाबलपरिचिता सेदावक्खित्ता धम्मिका धम्मलद्धा ते आरक्खेन गुत्तिया सम्पादेति – 'किन्ति मे भोगे नेव राजानो हरेय्युं, न चोरा हरेय्युं, न अग्गि डहेय्य, न उदकं वहेय्य, न अप्पिया दायादा हरेय्युं' ति । अयं वुच्चति, भिक्खवे, आरक्खसम्पदा ।

३. "कतमा च, भिक्खवे, कल्याणमित्तता ? इध, भिक्खवे, कुलपुत्तो यस्मिं गामे वा निगमे वा पटिवसति, तत्थ ये ते होन्ति गहपती वा गहपतिपुत्ता वा दहरा वा वुद्धसीलिनो वुद्धा वा वुद्धसीलिनो सद्धासम्पन्ना सीलसम्पन्ना चागसम्पन्ना पञ्ञासम्पन्ना, तेहि सद्धिं सन्तिट्ठति सल्लपति साकच्छं समापज्जति; यथारूपानं सद्धासम्पन्नानं सद्धासम्पदं अनुसिक्खति ... यथारूपानं सीलसम्पन्नानं सीलसम्पदं अनुसिक्खति ... यथारूपानं चागसम्पन्नानं चागसम्पदं अनुसिक्खति ... यथारूपानं पञ्ञासम्पन्नानं पञ्ञासम्पदं अनुसिक्खति, तेहि सद्धिं सन्तिट्ठति सल्लपति साकच्छं समापज्जति । अयं वुच्चति, भिक्खवे, कल्याणमित्तता ।

४. "कतमा च, भिक्खवे, समजीविता ? इध, भिक्खवे, कुलपुत्तो आयं[5] च भोगानं विदित्वा वयं च भोगानं विदित्वा समं जीविकं कप्पेति नाच्चोगाळ्हं नातिहीनं – 'एवं मे आयो वयं परियादाय ठस्सति, न च मे वयो आयं परियादाय ठस्सती' ति । सेय्यथापि, भिक्खवे, तुलाधारो वा तुलाधारन्तेवासी वा तुलं पग्गहेत्वा जानाति –

१. कम्मुट्ठानेन – स्या०, रो० । २ जीवित – म० । ३ वनिज्जाय – सी० ।
४. इस्सथेन – सी०; इस्सत्थेन – स्या०, रो० । ५. अय – सी० ।

R. 324 'एत्तकेन वा ओनतं, एत्तकेन वा उन्नतं' ति; एवमेवं खो, भिक्खवे, कुलपुत्तो आयं च भोगानं विदित्वा वयं च भोगानं विदित्वा समं जीविकं कप्पेति नाच्चोगाळ्हं नातिहीनं – 'एवं मे आयो वयं परियादाय ठस्सति, न च मे वयो आयं परियादाय ठस्सती' ति। सचायं, भिक्खवे,
B 142 कुलपुत्तो अप्पायो समानो उळारं जीविकं कप्पेति, तस्स भवन्ति वत्तारो 'उदुम्बरखादी[1] वायं[1] कुलपुत्तो भोगे खादती' ति। सचे पनायं, भिक्खवे, कुलपुत्तो महायो समानो कसिरं जीविकं कप्पेति, तस्स भवन्ति वत्तारो – 'अजेट्ठमरणं[2] वायं[2] कुलपुत्तो मरिस्सती' ति। यतो च खोयं, भिक्खवे, कुलपुत्तो आयं च भोगानं विदित्वा वयं च भोगानं विदित्वा समं जीविकं कप्पेति नाच्चोगाळ्हं नातिहीनं – 'एवं मे आयो वयं परियादाय ठस्सति, न च मे वयो आयं परियादाय ठस्सती' ति। अयं वुच्चति, भिक्खवे, समजीविता।

५. "कतमा च भिक्खवे, सद्धासम्पदा? इध, भिक्खवे, कुलपुत्तो सद्धो होति, सद्दहति तथागतस्स बोधिं – 'इति पि सो भगवा ...पे०... सत्था देवमनुस्सानं बुद्धो भगवा' ति। अयं वुच्चति, भिक्खवे, सद्धासम्पदा।

६. "कतमा च, भिक्खवे, सीलसम्पदा? इध, भिक्खवे, कुलपुत्तो पाणातिपाता पटिविरतो होति ...पे०... सुरामेरयमज्जपमादट्ठाना पटिविरतो होति। अयं वुच्चति, भिक्खवे, सीलसम्पदा।

७. "कतमा च, भिक्खवे, चागसम्पदा? इध, भिक्खवे, कुलपुत्तो विगतमलमच्छेरेन चेतसा अगारं अज्झावसति ...पे०... याचयोगो दानसंविभागरतो। अयं वुच्चति, भिक्खवे, चागसम्पदा।

R. 325 ८. "कतमा च, भिक्खवे, पञ्ञासम्पदा? इध, भिक्खवे, कुलपुत्तो पञ्ञवा होति ...पे०... सम्मा दुक्खक्खयगामिनिया। अयं वुच्चति, भिक्खवे, पञ्ञासम्पदा। इमा खो, भिक्खवे, अट्ठ सम्पदा ति।

"उट्ठाता कम्मधेय्येसु, अप्पमत्तो विधानवा।
समं कप्पेति जीविकं, सम्भतं अनुरक्खति॥
"सद्धो सीलेन सम्पन्नो, वदञ्ञू वीतमच्छरो।
निच्चं मग्गं विसोधेति, सोत्थानं सम्परायिकं॥

१–१ उदुम्बरखादिक ० – सी०, रो०, उदुम्बरखादकञ्चायं – स्या०। २–२ अजद्धुमारिक चाय – सी०, अद्धमारकञ्चायं – स्या०; अजद्धुमारिक वाय – रो०।

"इच्चेते अट्ठ धम्मा च, सद्धस्स घरमेसिनो ।
अक्खाता सच्चनामेन, उभयत्थ सुखावहा ॥
"दिट्ठधम्महितत्थाय, सम्परायसुखाय च ।
एवमेतं गहट्ठानं, चागो पुञ्ञं पवड्ढती" ति ॥

---

७. इच्छासुत्तं

१. तत्र खो आयस्मा सारिपुत्तो भिक्खू आमन्तेसि – "आवुसो B 143 भिक्खवो" ति ! "आवुसो" ति खो ते भिक्खू आयस्मतो सारिपुत्तस्स पच्चस्सोसुं । आयस्मा सारिपुत्तो एतदवोच –

२. "अट्ठिमे, आवुसो, पुग्गला सन्तो संविज्जमाना लोकस्मिं । कतमे अट्ठ ? इधावुसो, भिक्खुनो पविवित्तस्स विहरतो निरायत्तवुत्तिनो इच्छा उप्पज्जति लाभाय । सो उट्ठहति घटति वायमति लाभाय । तस्स उट्ठहतो घटतो वायमतो लाभाय लाभो नुप्पज्जति । सो तेन अलाभेन सोचति किलमति परिदेवति, उरत्ताळिं कन्दति, सम्मोहं आपज्जति । अयं वुच्चतावुसो, 'भिक्खु इच्छो विहरति लाभाय, उट्ठहति घटति R 326 वायमति लाभाय, न च लाभी, सोची च परिदेवी च, चुतो च सद्धम्मा' ।

३. "इध पनावुसो, भिक्खुनो पविवित्तस्स विहरतो निरायत्तवुत्तिनो इच्छा उप्पज्जति लाभाय । सो उट्ठहति घटति वायमति लाभाय । तस्स उट्ठहतो घटतो वायमतो लाभाय लाभो उप्पज्जति । सो तेन लाभेन मज्जति पमज्जति पमादमापज्जति[1] । अयं वुच्चतावुसो, 'भिक्खु इच्छो विहरति लाभाय, उट्ठहति घटति वायमति लाभाय, लाभी च, मदी च पमादी च, चुतो च सद्धम्मा' ।

४. "इध पनावुसो, भिक्खुनो पविवित्तस्स विहरतो निरायत्तवुत्तिनो इच्छा उप्पज्जति लाभाय । सो न उट्ठहति न घटति न वायमति लाभाय । तस्स अनुट्ठहतो अघटतो अवायमतो लाभाय लाभो नुप्पज्जति । सो तेन अलाभेन सोचति किलमति परिदेवति, उरत्ताळिं कन्दति, सम्मोहं आपज्जति । अयं वुच्चतावुसो, 'भिक्खु इच्छो विहरति लाभाय, न उट्ठहति न घटति न वायमति लाभाय, न च लाभी, सोची च परिदेवी च, चुतो च सद्धम्मा' ।

५. "इध पनावुसो, भिक्खुनो पविवित्तस्स विहरतो निरायत्त-

---

१ मदापमादमापज्जति – सी०, रो० ।

वुत्तिनो इच्छा उप्पज्जति लाभाय । सो न उट्ठहति न घटति न वायमति लाभाय । तस्स अनुट्ठहतो अघटतो अवायमतो लाभाय लाभो उप्पज्जति । सो तेन लाभेन मज्जति पमज्जति पमादमापज्जति । अयं B. 114 वुच्चतावुसो, 'भिक्खु इच्छो विहरति लाभाय, न उट्ठहति न घटति न वायमति लाभाय, लाभी च, मदी च पमादी च, चुतो च सद्धम्मा' ।

६. "इध पनावुसो, भिक्खुनो पविवित्तस्स विहरतो निरायत्तवुत्तिनो इच्छा उप्पज्जति लाभाय । सो उट्ठहति घटति वायमति लाभाय । तस्स उट्ठहतो घटतो वायमतो लाभाय, लाभो नुप्पज्जति । सो R. 327 तेन अलाभेन न सोचति न किलमति न परिदेवति, न उरत्ताळिं कन्दति, न सम्मोहं आपज्जति । अयं वुच्चतावुसो, 'भिक्खु इच्छो विहरति लाभाय, उट्ठहति घटति वायमति लाभाय, न च लाभी, न च सोची न च परिदेवी, अच्चुतो च सद्धम्मा' ।

७. "इध पनावुसो, भिक्खुनो पविवित्तस्स विहरतो निरायत्तवुत्तिनो इच्छा उप्पज्जति लाभाय । सो उट्ठहति घटति वायमति लाभाय । तस्स उट्ठहतो घटतो वायमतो लाभाय, लाभो उप्पज्जति । सो तेन लाभेन न मज्जति न पमज्जति न पमादमापज्जति । अयं वुच्चतावुसो, 'भिक्खु इच्छो विहरति लाभाय, उट्ठहति घटति वायमति लाभाय, लाभी च, न च मदी न च पमादी, अच्चुतो च सद्धम्मा' ।

८. "इध पनावुसो, भिक्खुनो पविवित्तस्स विहरतो निरायत्तवुत्तिनो इच्छा उप्पज्जति लाभाय । सो न उट्ठहति न घटति न वायमति लाभाय । तस्स अनुट्ठहतो अघटतो अवायमतो लाभाय, लाभो नुप्पज्जति । सो तेन अलाभेन न सोचति न किलमति न परिदेवति, न उरत्ताळिं कन्दति, न सम्मोहं आपज्जति । अयं वुच्चतावुसो, 'भिक्खु इच्छो विहरति लाभाय, न उट्ठहति न घटति न वायमति लाभाय, न च लाभी, न च सोची न च परिदेवी, अच्चुतो च सद्धम्मा' ।

९. "इध पनावुसो, भिक्खुनो पविवित्तस्स विहरतो निरायत्तवुत्तिनो इच्छा उप्पज्जति लाभाय । सो न उट्ठहति न घटति न वायमति लाभाय । तस्स अनुट्ठहतो अघटतो अवायमतो लाभाय, लाभो उप्पज्जति । सो तेन लाभेन न मज्जति न पमज्जति न पमादमापज्जति । अयं वुच्चतावुसो, 'भिक्खु इच्छो विहरति लाभाय, न उट्ठहति न R. 328 घटति न वायमति लाभाय, लाभी च, न च मदी न च पमादी, अच्चुतो

च सद्धम्मा । इमे खो, आवुसो, अट्ठ पुग्गला सन्तो संविज्जमाना लोकस्मिं" ति ।

---

८. अलंसुत्तं

१. तत्र खो आयस्मा सारिपुत्तो भिक्खू आमन्तेसि ...पे०... B. 145
छहावुसो, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अलं अत्तनो, अलं परेसं । कतमेहि छहि ? इधावुसो, भिक्खु खिप्पनिसन्ति च होति कुसलेसु धम्मेसु; सुतानं च धम्मानं धारणजातिको होति; धातानं च धम्मानं अत्थूपपरिक्खिता होति; अत्थमञ्ञाय धम्ममञ्ञाय धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो च होति, कल्याणवाचो च होति कल्याणवाक्करणो, पोरिया वाचाय समन्नागतो विस्सट्ठाय अनेलगळाय अत्थस्स विञ्ञापनिया; सन्दस्सको च होति समादपको समुत्तेजको सम्पहंसको सब्रह्मचारीनं । इमेहि खो, आवुसो, छहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अलं अत्तनो, अलं परेसं ।

२. "पञ्चहावुसो, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अलं अत्तनो, अलं परेसं । कतमेहि पञ्चहि ? इधावुसो, भिक्खु न हेव खो खिप्पनिसन्ति च होति कुसलेसु धम्मेसु; सुतानं च धम्मानं धारणजातिको होति; धातानं च धम्मानं अत्थूपपरिक्खिता होति; अत्थमञ्ञाय धम्ममञ्ञाय धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो च होति; कल्याणवाचो च होति ...पे०... सन्दस्सको च होति ...पे०... सब्रह्मचारीनं । इमेहि खो, R. 329
आवुसो, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अलं अत्तनो, अलं परेसं ।

३. "चतूहावुसो, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अलं अत्तनो, नालं परेसं । कतमेहि चतूहि ? इधावुसो, भिक्खु खिप्पनिसन्ति च होति कुसलेसु धम्मेसु; सुतानं च धम्मानं धारणजातिको होति; धातानं च धम्मानं अत्थूपपरिक्खिता होति; अत्थमञ्ञाय धम्ममञ्ञाय धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो च होति; नो च कल्याणवाचो होति ...पे०... नो च सन्दस्सको होति ...पे०... सब्रह्मचारीनं । इमेहि खो, आवुसो, चतूहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अलं अत्तनो, नालं परेसं ।

४. "चतूहावुसो, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अलं परेसं, नालं अत्तनो । कतमेहि चतूहि ? इधावुसो, भिक्खु खिप्पनिसन्ति च होति कुसलेसु धम्मेसु; सुतानं च धम्मानं धारणजातिको होति; नो च धातानं

धम्मानं अत्थूपपरिक्खिता होति; नो च अत्थमञ्ञाय धम्ममञ्ञाय B. 146 धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो होति; कल्याणवाचो च होति ... पे०... सन्दस्सको च होति ... पे०.. सब्रह्मचारीनं। इमेहि खो, आवुसो, चतूहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अलं परेसं, नालं अत्तनो।

५. "तीहावुसो, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अलं अत्तनो, नालं परेसं। कतमेहि तीहि? इधावुसो, भिक्खु न हेव खो खिप्पनिसन्ति R. 330 च होति कुसलेसु धम्मेसु; सुतानं च धम्मानं धारणजातिको होति; धातानं च धम्मानं अत्थूपपरिक्खिता होति; अत्थमञ्ञाय धम्ममञ्ञाय धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो च होति; नो च कल्याणवाचो होति ... पे०... नो च सन्दस्सको होति ... पे०... सब्रह्मचारीनं। इमेहि खो, आवुसो, तीहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अलं अत्तनो, नालं परेसं।

६. "तीहावुसो, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अलं परेसं, नालं अत्तनो। कतमेहि तीहि? इधावुसो, भिक्खु न हेव खो खिप्पनिसन्ति च होति कुसलेसु धम्मेसु; सुतानं च धम्मानं धारणजातिको होति; नो च धातानं धम्मानं अत्थूपपरिक्खिता होति; नो च अत्थमञ्ञाय धम्ममञ्ञाय धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो होति; कल्याणवाचो च होति ...पे०... अत्थस्स विञ्ञापनिया, सन्दस्सको च होति ...पे०... सब्रह्मचारीनं। इमेहि खो, आवुसो, तीहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अलं परेसं, नालं अत्तनो।

७. "द्वीहावुसो, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अलं अत्तनो, नालं परेसं। कतमेहि द्वीहि? इधावुसो, भिक्खु न हेव खो खिप्पनिसन्ति च होति कुसलेसु धम्मेसु; नो[1] च सुतानं[1] धम्मान धारणजातिको होति; धातानं च धम्मानं अत्थूपपरिक्खिता होति; अत्थमञ्ञाय धम्ममञ्ञाय धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो च होति; नो च कल्याणवाचो होति ..पे०... नो च सन्दस्सको होति ...पे०... सब्रह्मचारीनं। इमेहि खो, आवुसो, द्वीहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अलं अत्तनो, नालं परेसं।

R. 331 ८. "द्वीहावुसो, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अलं परेसं, नालं अत्तनो। कतमेहि द्वीहि? इधावुसो, भिक्खु न हेव खो खिप्पनिसन्ति च होति कुसलेसु धम्मेसु; नो च सुतानं धम्मानं धारणजातिको होति; नो च धातानं धम्मानं अत्थूपपरिक्खिता होति; नो च अत्थमञ्ञाय

१–१ सुतान च – सी०, स्या० रो०।

धम्ममञ्ञाय धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो होति; कल्याणवाचो च होति कल्याणवाक्करणो, पोरिया वाचाय समन्नागतो विस्सट्ठाय अनेलगळाय अत्थस्स विञ्ञापनिया; सन्दस्सको च होति समादपको समुत्तेजको सम्पहंसको सब्रह्मचारीनं। इमेहि खो, आवुसो, द्वीहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अलं परेसं, नालं अत्तनो" ति। B. 147

९. परिहानसुत्तं

१. "अट्ठिमे, भिक्खवे, धम्मा सेखस्स भिक्खुनो परिहानाय संवत्तन्ति। कतमे अट्ठ? कम्मारामता, भस्सारामता, निद्दारामता, सङ्गणिकारामता, इन्द्रियेसु अगुत्तद्वारता, भोजने अमत्तञ्ञुता, संसग्गारामता, पपञ्चारामता – इमे खो, भिक्खवे, अट्ठ धम्मा सेखस्स भिक्खुनो परिहानाय संवत्तन्ति।

२. "अट्ठिमे, भिक्खवे, धम्मा सेखस्स भिक्खुनो अपरिहानाय संवत्तन्ति। कतमे अट्ठ? न कम्मारामता, न भस्सारामता, न निद्दारामता, न सङ्गणिकारामता, इन्द्रियेसु गुत्तद्वारता, भोजने मत्तञ्ञुता, असंसग्गारामता, निप्पपञ्चारामता – इमे खो, भिक्खवे, अट्ठ धम्मा सेखस्स भिक्खुनो अपरिहानाय संवत्तन्ती" ति।

१०. कुसीतारम्भवत्थुसुत्तं

१. "अट्ठिमानि, भिक्खवे, कुसीतवत्थूनि। कतमानि अट्ठ? R. 332
इध, भिक्खवे, भिक्खुना कम्मं कत्तब्बं होति। तस्स एवं होति – 'कम्मं खो मे कत्तब्बं भविस्सति। कम्मं खो पन मे करोन्तस्स कायो किलमिस्सति। हन्दाहं निपज्जामी' ति। सो निपज्जति, न विरियं आरभति अप्पत्तस्स पत्तिया अनधिगतस्स अधिगमाय असच्छिकतस्स सच्छिकिरियाय। इदं, भिक्खवे, पठमं कुसीतवत्थु[1]।

२. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खुना कम्मं कतं होति। तस्स एवं होति – 'अहं खो कम्मं अकासिं। कम्मं खो पन मे करोन्तस्स कायो किलन्तो। हन्दाहं निपज्जामी' ति। सो निपज्जति, न विरियं आरभति अप्पत्तस्स पत्तिया अनधिगतस्स अधिगमाय असच्छिकतस्स सच्छिकिरियाय। इदं, भिक्खवे, दुतियं कुसीतवत्थु।

१. कुसीतवत्थ – सी०, रो०।

B. 148 ३. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खुना मग्गो गन्तब्बो होति । तस्स एवं होति – 'मग्गो मे[1] गन्तब्बो भविस्सति । मग्गं खो पन मे गच्छन्तस्स कायो किलमिस्सति । हन्दाहं निपज्जामी' ति । सो निपज्जति, न विरियं आरभति अप्पत्तस्स पत्तिया अनधिगतस्स अधिगमाय असच्छिकतस्स सच्छिकिरियाय । इदं, भिक्खवे, ततियं कुसीतवत्थु ।

४. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खुना मग्गो गतो होति । तस्स एवं होति – 'अहं खो मग्गं अगमासिं । मग्गं खो पन मे गच्छन्तस्स[2] कायो किलन्तो । हन्दाहं निपज्जामी' ति । सो निपज्जति, न विरियं आरभति अप्पत्तस्स पत्तिया अनधिगतस्स अधिगमाय असच्छिकतस्स सच्छिकिरियाय । इदं भिक्खवे, चतुत्थं कुसीतवत्थु ।

५. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु गामं वा निगमं वा पिण्डाय चरन्तो न लभति लूखस्स वा पणीतस्स वा भोजनस्स यावदत्थं पारि-
R. 333 पूरिं । तस्स एवं होति – 'अहं खो गामं वा निगमं वा पिण्डाय चरन्तो नालत्थं लूखस्स वा पणीतस्स वा भोजनस्स यावदत्थं पारिपूरिं । तस्स मे कायो किलन्तो अकम्मञ्ञो । हन्दाहं निपज्जामी' ति । सो निपज्जति, न विरियं आरभति ...पे०.. इदं, भिक्खवे, पञ्चमं कुसीतवत्थु ।

६. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु गामं वा निगमं वा पिण्डाय चरन्तो लभति लूखस्स वा पणीतस्स वा भोजनस्स यावदत्थं पारिपूरिं । तस्स एवं होति– 'अहं खो गामं वा निगमं वा पिण्डाय चरन्तो अलत्थं लूखस्स वा पणीतस्स वा भोजनस्स यावदत्थं पारिपूरिं । तस्स मे कायो गरुको अकम्मञ्ञो मासाचितं मञ्ञे । हन्दाहं निपज्जामी' ति । सो निपज्जति, न विरियं आरभति ...पे०... इदं, भिक्खवे, छट्ठं कुसीतवत्थु ।

७. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खुनो उप्पन्नो होति अप्पमत्तको आबाधो । तस्स एवं होति – 'उप्पन्नो खो मे अयं अप्पमत्तको आबाधो अत्थि कप्पो निपज्जितुं । हन्दाहं निपज्जामी' ति । सो निपज्जति, न विरियं आरभति ...पे०... इदं, भिक्खवे, सत्तमं कुसीतवत्थु ।

८. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु गिलाना वुट्ठितो होति अचिर-वुट्ठितो गेलञ्ञा । तस्स एवं होति – 'अहं खो गिलाना वुट्ठितो अचिर-वुट्ठितो गेलञ्ञा । तस्स मे कायो दुब्बलो अकम्मञ्ञो । हन्दाहं

१. खो मे – सी०, स्या०, रो० । २. गच्छतो – स्या० ।

निपज्जामी' ति । सो निपज्जति, न विरियं आरभति अप्पत्तस्स पत्तिया अनधिगतस्स अधिगमाय असच्छिकतस्स सच्छिकिरियाय । इदं, भिक्खवे, अट्ठमं कुसीतवत्थु । इमानि खो, भिक्खवे, अट्ठ कुसीतवत्थूनि । B 149

९. "अट्ठिमानि, भिक्खवे, आरम्भवत्थूनि । कतमानि अट्ठ ? R. 334 इध, भिक्खवे, भिक्खुना कम्मं कत्तब्बं होति । तस्स एवं होति – 'कम्मं खो मे कत्तब्बं भविस्सति । कम्मं खो मया[1] करोन्तेन न सुकरं बुद्धानं सासनं मनसि कातुं । हन्दाहं पटिकच्चेव विरियं आरभामि अप्पत्तस्स पत्तिया अनधिगतस्स अधिगमाय असच्छिकतस्स सच्छिकिरियाया' ति । सो विरियं आरभति अप्पत्तस्स पत्तिया अनधिगतस्स अधिगमाय असच्छिकतस्स सच्छिकिरियाय । इदं, भिक्खवे, पठमं आरम्भवत्थु[2] ।

१०. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खुना कम्मं कतं होति । तस्स एवं होति – 'अहं खो कम्मं अकासिं । कम्मं खो पनाहं करोन्तो नासक्खिं बुद्धानं सासनं मनसि कातुं । हन्दाहं विरियं आरभामि अप्पत्तस्स पत्तिया अनधिगतस्स अधिगमाय असच्छिकतस्स सच्छिकिरियाया' ति । सो विरियं आरभति । इदं, भिक्खवे, दुतियं आरम्भवत्थु ।

११. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खुना मग्गो गन्तब्बो होति । तस्स एवं होति – मग्गो खो मे गन्तब्बो भविस्सति । मग्गं खो पन मे गच्छन्तेन न सुकरं बुद्धानं सासनं मनसि कातुं । हन्दाहं विरियं ...पे०... इदं, भिक्खवे, ततियं आरम्भवत्थु ।

१२. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खुना मग्गो गतो होति । तस्स एवं होति – अहं खो मग्गं अगमासिं । मग्गं खो पनाहं गच्छन्तो नासक्खिं बुद्धानं सासनं मनसि कातुं । हन्दाहं विरियं आरभामि ... पे०... इदं, भिक्खवे, चतुत्थं आरम्भवत्थु ।

१३. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु गामं वा निगमं वा पिण्डाय R 335 चरन्तो न लभति लूखस्स वा पणीतस्स वा भोजनस्स यावदत्थं पारिपूरिं । तस्स एवं होति – अहं खो गामं वा निगमं वा पिण्डाय चरन्तो नालत्थं लूखस्स वा पणीतस्स वा भोजनस्स यावदत्थं पारिपूरिं । तस्स मे कायो

१. पन मे – सी०, स्या०, रो० । २ आरम्भवत्थु – सी०, आरब्भवत्थ – स्या०; आरब्भवत्थुं – रो० ।

लहुको कम्मञ्ञो। हन्दाहं विरियं आरभामि ...पे०... इदं, भिक्खवे, पञ्चमं आरम्भवत्थु।

B 150 १४. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु गामं वा निगमं वा पिण्डाय चरन्तो लभति लूखस्स वा पणीतस्स वा भोजनस्स यावदत्थं पारिपूरिं। तस्स एवं होति – अहं खो गामं वा निगमं वा पिण्डाय चरन्तो अलत्थं लूखस्स वा पणीतस्स वा भोजनस्स यावदत्थं पारिपूरिं। तस्स मे कायो बलवा[1] कम्मञ्ञो। हन्दाहं विरियं आरभामि ...पे०... इदं, भिक्खवे, छट्ठं आरम्भवत्थु।

१५. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खुनो उप्पन्नो होति अप्पमत्तको आबाधो। तस्स एवं होति – उप्पन्नो खो मे अयं अप्पमत्तको आबाधो। ठानं खो पनेतं विज्जति यं मे आबाधो पवड्ढेय्य। हन्दाहं पटिकच्चेव विरियं आरभामि ...पे०... इदं, भिक्खवे, सत्तमं आरम्भवत्थु।

१६. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु गिलाना वुट्ठितो होति अचिरवुट्ठितो गेलञ्ञा। तस्स एवं होति – 'अहं खो गिलाना वुट्ठितो अचिरवुट्ठितो गेलञ्ञा। ठानं खो पनेतं विज्जति यं मे आबाधो पच्चुदावत्तेय्य। हन्दाहं पटिकच्चेव[2] विरियं आरभामि अप्पत्तस्स पत्तिया अनधिगतस्स अधिगमाय असच्छिकतस्स सच्छिकिरियाया' ति। सो विरियं आरभति अप्पत्तस्स पत्तिया अनधिगतस्स अधिगमाय असच्छिकतस्स सच्छिकिरियाय। इदं, भिक्खवे, अट्ठमं आरम्भवत्थु। इमानि खो, भिक्खवे, अट्ठ आरम्भवत्थूनी" ति।

यमकवग्गो अट्ठमो।

तस्सुद्दानं

R 336 द्वे[3] सद्धा द्वे मरणस्सती, द्वे सम्पदा अथापरं[3]।
इच्छा अलं[4] परिहानं, कुसीतारम्भवत्थूनी ति॥

---

९. सतिवग्गो

१. सतिसम्पजञ्ञसुत्तं

१. "सतिसम्पजञ्ञे, भिक्खवे, असति सतिसम्पजञ्ञविपन्नस्स हतूपनिसं होति हिरोत्तप्पं। हिरोत्तप्पे असति हिरोत्तप्पविपन्नस्स

१. लहुको – स्या०। २. पटिगच्चेव – सी०, रो०। ३–३. ०मरणसति० – सी०, रो०, द्वे पटिपदा अपरे – स्या०। ४. लच्छा – स्या०।

हतूपनिसो[1] होति इन्द्रियसंवरो। इन्द्रियसंवरे असति इन्द्रियसंवरविपन्नस्स
हतूपनिसं होति सीलं । सीले असति सीलविपन्नस्स हतूपनिसो होति B 151
सम्मासमाधि। सम्मासमाधिम्हि असति सम्मा समाधिविपन्नस्स हतूपनिसं
होति यथाभूतञाणदस्सनं। यथाभूतञाणदस्सने असति यथाभूतञाण-
दस्सनविपन्नस्स हतूपनिसो होति निब्बिदाविरागो । निब्बिदाविरागे
असति निब्बिदाविरागविपन्नस्स हतूपनिसं होति विमुत्तिञाणदस्सनं ।
सेय्यथापि, भिक्खवे, रुक्खो साखापलासविपन्नो । तस्स पपटिका पि
न पारिपूरिं गच्छति, तचो पि ... फेग्गु पि ... सारो पि न पारिपूरिं
गच्छति । एवमेव खो, भिक्खवे, सतिसम्पजञ्ञे असति सतिसम्पजञ्ञ-
विपन्नस्स हतूपनिसं होति हिरोत्तप्पं; हिरोत्तप्पे असति हिरोत्तप्प-
विपन्नस्स हतूपनिसो[2] होति ...पे०... विमुत्तिञाणदस्सनं ।

२. "सतिसम्पजञ्ञे, भिक्खवे, सति सतिसम्पजञ्ञसम्पन्नस्स
उपनिससम्पन्नं होति हिरोत्तप्पं । हिरोत्तप्पे सति हिरोत्तप्पसम्पन्नस्स
उपनिससम्पन्नो होति इन्द्रियसंवरो । इन्द्रियसंवरे सति इन्द्रियसंवर-
सम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नं होति सीलं । सीले सति सीलसम्पन्नस्स
उपनिससम्पन्नो होति सम्मासमाधि । सम्मासमाधिम्हि सति सम्मा-
समाधिसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नं होति यथाभूतञाणदस्सनं । यथाभूत-
ञाणदस्सने सति यथाभूतञाणदस्सनसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नो होति
निब्बिदाविरागो । निब्बिदाविरागे सति निब्बिदाविरागसम्पन्नस्स R. 337
उपनिससम्पन्नं होति विमुत्तिञाणदस्सनं । सेय्यथापि, भिक्खवे,
रुक्खो साखापलाससम्पन्नो । तस्स पपटिका[3] पि पारिपूरिं गच्छति,
तचो पि ... फेग्गु पि ... सारो पि पारिपूरिं गच्छति । एवमेव
खो, भिक्खवे, सतिसम्पजञ्ञे सति सतिसम्पजञ्ञसम्पन्नस्स उपनिस-
सम्पन्नं होति हिरोत्तप्पं; हिरोत्तप्पे सति हिरोत्तप्पसम्पन्नस्स उपनिस-
सम्पन्नो होति ...पे०... विमुत्तिञाणदस्सनं" ति ।

---

२. पुण्णियसुत्तं

१. अथ खो आयस्मा पुण्णियो येन भगवा तेनुपसङ्कमि;
उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं

---

१. हतुपनिसो – सी०, स्या०, रो० । २ हतुपनिस – सी०, स्या०, रो० ।
३. पप्पटिका – स्या० ।

निसिन्नो खो आयस्मा पुण्णियो भगवन्तं एतदवोच – "को नु खो, भन्ते, हेतु को पच्चयो येन अप्पेकदा तथागतं धम्मदेसना पटिभाति, अप्पेकदा न पटिभाती" ति ?

"सद्धो च, पुण्णिय, भिक्खु होति, नो चुपसङ्कमिता, नेव[1] तथागतं
152 धम्मदेसना पटिभाति । यतो च खो, पुण्णिय, भिक्खु सद्धो च होति, उपसङ्कमिता च; एवं तथागतं धम्मदेसना पटिभाति । सद्धो च, पुण्णिय, भिक्खु होति, उपसङ्कमिता च, नो च पयिरुपासिता ..पे०... पयिरुपासिता च, नो च परिपुच्छिता ... परिपुच्छिता च, नो च ओहितसोतो धम्मं सुणाति ... ओहितसोतो च धम्मं सुणाति, नो च सुत्वा धम्मं[2] धारेति[2] ... सुत्वा च धम्मं धारेति, नो च धातानं धम्मानं अत्थं उपपरिक्खति ... धातानं च धम्मानं अत्थं उपपरिक्खति, नो च अत्थमञ्ञाय धम्ममञ्ञाय धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो होति । नेव ताव तथागतं धम्मदेसना पटिभाति ।

.338 २. "यतो च खो, पुण्णिय, भिक्खु सद्धो च होति, उपसङ्कमिता च, पयिरुपासिता च, परिपुच्छिता च, ओहितसोतो च धम्मं सुणाति, सुत्वा च धम्मं धारेति, धातानं च धम्मानं अत्थं उपपरिक्खति, अत्थमञ्ञाय धम्ममञ्ञाय धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो च होति; एवं तथागतं धम्मदेसना पटिभाति । इमेहि खो, पुण्णिय, अट्ठहि धम्मेहि समन्नागता[3] एकन्तपटिभाना[4] तथागतं धम्मदेसना होती" ति ।

---

३. मूलकसुत्तं

१. "सचे, भिक्खवे, अञ्ञतित्थिया परिब्बाजका एवं पुच्छेय्युं – 'किंमूलका, आवुसो, सब्बे धम्मा, किंसम्भवा सब्बे धम्मा, किंसमुदया सब्बे धम्मा, किंसमोसरणा सब्बे धम्मा, किंपमुखा सब्बे धम्मा, किंअधिपतेय्या[5] सब्बे धम्मा, किंउत्तरा सब्बे धम्मा, किंसारा सब्बे धम्मा' ति, एवं पुट्ठा तुम्हे, भिक्खवे, तेसं अञ्ञतित्थियानं परिब्बाजकानं किन्ति ब्याकरेय्याथा" ति ?

"भगवम्मूलका नो, भन्ते, धम्मा, भगवन्नेत्तिका भगवम्पटि-

---

१ नेव ताव – सी०, स्या०, रो० । २–२. धारेति – स्या० । ३. समन्नागतो – सी०, स्या०, रो० । ४. एकन्तपटिभानं – सी०, रो०; एकन्तपटिभाण – स्या० । ५. किंआधिपतेय्या – सी०, स्या०, रो० ।

सरणा। साधु, भन्ते, भगवन्तंयेव पटिभातु एतस्स भासितस्स अत्थो। भगवतो सुत्वा भिक्खू धारेस्सन्ती" ति।

"तेन हि, भिक्खवे, देसेस्सामि[1]। तं[1] सुणाथ, साधुकं मनसि करोथ; भासिस्सामी" ति।

"एवं, भन्ते" ति खो ते भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसुं। भगवा एतदवोच – "सचे, भिक्खवे, अञ्ञतित्थिया परिब्बाजका एवं पुच्छेय्युं – 'किंमूलका, आवुसो, सब्बे धम्मा, किंसम्भवा सब्बे धम्मा, किंसमुदया सब्बे धम्मा, किंसमोसरणा सब्बे धम्मा, किंपमुखा सब्बे धम्मा, किंअधिपतेय्या सब्बे धम्मा, किंउत्तरा सब्बे धम्मा, किंसारा सब्बे धम्मा' ति, B 133, R. 339 एवं पुट्ठा तुम्हे, भिक्खवे, तेसं अञ्ञतित्थियानं परिब्बाजकानं एवं ब्याकरेय्याथ – 'छन्दमूलका, आवुसो, सब्बे धम्मा, मनसिकारसम्भवा सब्बे धम्मा, फस्ससमुदया सब्बे धम्मा, वेदनासमोसरणा सब्बे धम्मा, समाधिप्पमुखा[2] सब्बे धम्मा, सताधिपतेय्या सब्बे धम्मा, पञ्ञुत्तरा सब्बे धम्मा, विमुत्तिसारा सब्बे धम्मा' ति, एवं पुट्ठा तुम्हे, भिक्खवे, तेसं अञ्ञतित्थियानं परिब्बाजकानं एवं ब्याकरेय्याथा" ति।

---

४. चोरसुत्तं

१. "अट्ठहि, भिक्खवे, अङ्गेहि समन्नागतो महाचोरो खिप्पं परियापज्जति, न चिरट्ठितिको होति। कतमेहि अट्ठहि? अप्पहरन्तस्स पहरति, अनवसेसं आदियति, इत्थिं हनति, कुमारिं दूसेति, पब्बजितं विलुम्पति, राजकोसं विलुम्पति, अच्चासन्ने कम्मं करोति, न च निधानकुसलो होति। इमेहि खो, भिक्खवे, अट्ठहङ्गेहि समन्नागतो महाचोरो खिप्पं परियापज्जति, न चिरट्ठितिको होति।

२. "अट्ठहि, भिक्खवे, अङ्गेहि समन्नागतो महाचोरो न खिप्पं परियापज्जति, चिरट्ठितिको होति। कतमेहि अट्ठहि? न अप्पहरन्तस्स पहरति, न अनवसेसं आदियति, न इत्थिं हनति, न कुमारिं दूसेति, न पब्बजितं विलुम्पति, न राजकोसं विलुम्पति, न अच्चासन्ने कम्मं करोति, निधानकुसलो च[3] होति। इमेहि खो, भिक्खवे, अट्ठहङ्गेहि समन्नागतो महाचोरो न खिप्पं परियापज्जति, चिरट्ठितिको होती" ति।

१-१. सी०, स्या०, रो० पोत्थकेसु न दिस्सति। २. समाधिपमुखा – सी०, रो०। ३. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि।

५. समणसुत्तं

R. 340 १. "'समणो' ति, भिक्खवे, तथागतस्सेतं अधिवचनं अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स। 'ब्राह्मणो' ति, भिक्खवे, तथागतस्सेतं अधिवचनं अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स। 'वेदगू' ति, भिक्खवे, तथागतस्सेतं अधिवचनं अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स। 'भिसक्को' ति, भिक्खवे, तथागतस्सेतं अधिवचनं अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स। 'निम्मलो' ति, भिक्खवे, तथागतस्सेतं अधिवचनं अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स। 'विमलो' ति, भिक्खवे, तथागतस्सेतं अधिवचनं अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स। 'ञाणी' ति,
B. 154 भिक्खवे, तथागतस्सेतं अधिवचनं अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स। 'विमुत्तो' ति, भिक्खवे, तथागतस्सेतं अधिवचनं अरहतो सम्मासम्बुद्धस्सा ति।

"यं समणेन पत्तब्बं, ब्राह्मणेन वुसीमता।
यं वेदगुना पत्तब्बं, भिसक्केन अनुत्तरं॥
"यं निम्मलेन पत्तब्बं, विमलेन सुचीमता[1]।
यं ञाणिना च[2] पत्तब्बं, विमुत्तेन अनुत्तरं॥
"सोहं विजितसङ्गामो, मुत्तो मोचेमि बन्धना।
नागोम्हि परमदन्तो[3], असेखो[4] परिनिब्बुतो" ति॥

---

६. यससुत्तं

१. एकं समयं भगवा कोसलेसु[5] चारिकं चरमानो महता भिक्खुसङ्घेन सद्धिं येन इच्छानङ्गलं नाम कोसलानं ब्राह्मणगामो तदवसरि। तत्र सुदं भगवा इच्छानङ्गले विहरति इच्छानङ्गलवनसण्डे। अस्सोसुं खो इच्छानङ्गलका ब्राह्मणगहपतिका – "समणो खलु भो गोतमो सक्यपुत्तो सक्यकुला पब्बजितो इच्छानङ्गलं अनुप्पत्तो इच्छानङ्गले
R. 341 विहरति इच्छानङ्गलवनसण्डे। तं खो पन भवन्तं गोतमं एवं कल्याणो कित्तिसद्दो अब्भुग्गतो – 'इति पि सो भगवा अरहं सम्मासम्बुद्धो ... पे०... साधु खो पन तथारूपानं अरहतं दस्सनं होती'" ति।

२. अथ खो इच्छानङ्गलका ब्राह्मणगहपतिका तस्सा रत्तिया अच्चयेन पहुतं[6] खादनीयं भोजनीयं आदाय येन इच्छानङ्गलवनसण्डो

---

१. सुचीमता – सी०, वुसीमता – स्या०। २. सी०, रो० पोत्थकेसु नत्थि। ३. परमो दन्तो – सी०; परमद्दन्तो – स्या०; परमं दन्तो – रो०। ४. असेक्खो – स्या०। ५. कोसम्बीसु – स्या०। ६ पहूत – सी०, स्या०, रो०।

तेनुपसङ्कमिसु; उपसङ्कमित्वा बहिद्वारकोट्ठके अट्ठंसु उच्चासद्दा महासद्दा। तेन खो पन समयेन आयस्मा नागितो भगवतो उपट्ठाको होति। अथ खो भगवा आयस्मन्तं नागितं आमन्तेसि – "के पन ते, नागित, उच्चासद्दा महासद्दा केवट्टा मञ्ञे मच्छविलोपे" ति[1]?

"एते, भन्ते, इच्छानङ्गलका ब्राह्मणगहपतिका पहूतं खादनीयं भोजनीयं आदाय बहिद्वारकोट्ठके ठिता भगवन्तंयेव उद्दिस्स भिक्खुसङ्घं चा" ति।

"माहं[2] नागित, यसेन समागमं, मा च मया यसो। यो खो, नागित, नयिमस्स नेक्खम्मसुखस्स पविवेकसुखस्स उपसमसुखस्स सम्बोधसुखस्स निकामलाभी अस्स अकिच्छलाभी अकसिरलाभी, यस्साहं नेक्खम्मसुखस्स पविवेकसुखस्स उपसमसुखस्स सम्बोधसुखस्स B. 155 निकामलाभी[3] अकिच्छलाभी अकसिरलाभी, सो तं मीळ्हसुखं मिद्धसुखं लाभसक्कारसिलोकसुखं सादियेय्या" ति।

"अधिवासेतु दानि, भन्ते, भगवा। अधिवासेतु सुगतो। अधिवासनकालो दानि, भन्ते, भगवतो। येन येनेव दानि, भन्ते, भगवा गमिस्सति तन्निन्ना व भविस्सन्ति ब्राह्मणगहपतिका नेगमा चेव जानपदा च। सेय्यथापि, भन्ते, थुल्लफुसितके देवे वस्सन्ते यथानिन्नं उदकानि R. 342 पवत्तन्ति; एवमेव खो, भन्ते, येन येनेव दानि भगवा गमिस्सति तन्निन्ना व भविस्सन्ति ब्राह्मणगहपतिका नेगमा चेव जानपदा च। तं किस्स हेतु? तथा हि, भन्ते, भगवतो सीलपञ्ञाणं" ति।

३. "माहं, नागित, यसेन समागमं, मा च मया यसो। यो खो, नागित, नयिमस्स नेक्खम्मसुखस्स पविवेकसुखस्स उपसमसुखस्स सम्बोधसुखस्स निकामलाभी अस्स अकिच्छलाभी अकसिरलाभी, यस्साहं नेक्खम्मसुखस्स पविवेकसुखस्स उपसमसुखस्स सम्बोधसुखस्स निकामलाभी अकिच्छलाभी अकसिरलाभी, सो तं मीळ्हसुखं मिद्धसुखं लाभसक्कारसिलोकसुखं सादियेय्य।

४. "देवता पि खो, नागित, एकच्चा नयिमस्स नेक्खम्मसुखस्स पविवेकसुखस्स उपसमसुखस्स सम्बोधसुखस्स निकामलाभिनियो अस्सु अकिच्छलाभिनियो अकसिरलाभिनियो, यस्साहं नेक्खम्मसुखस्स पवि-

१–१. मच्छ विलोपे तीति – स्या०; मच्छे विलोपे ति – रो०। २. मा त्वं – स्या०।
३. निकामलाभी अस्स – सी०, स्या०, रो०।

वेकसुखस्स उपसमसुखस्स सम्बोधसुखस्स निकामलाभी अकिच्छलाभी अकसिरलाभी। तुम्हाकं पि खो, नागित, सङ्गम्म समागम्म सङ्गणिकविहारं अनुयुत्तानं विहरतं एवं होति – 'न हि[1] नूनमे आयस्मन्तो इमस्स नेक्खम्मसुखस्स पविवेकसुखस्स उपसमसुखस्स सम्बोधसुखस्स निकामलाभिनो अस्सु अकिच्छलाभिनो अकसिरलाभिनो, यस्साहं नेक्खम्मसुखस्स पविवेकसुखस्स उपसमसुखस्स सम्बोधसुखस्स निकामलाभी अकिच्छलाभी अकसिरलाभी। तथा हि पन मे आयस्मन्तो सङ्गम्म समागम्म सङ्गणिकविहारं अनुयुत्ता विहरन्ति।

…. 156,
…. 343

५. "इधाहं, नागित, भिक्खू पस्सामि अञ्ञमञ्ञं अङ्गुलिपतोदकेन[2] सञ्जग्घन्ते सङ्कीळन्ते। तस्स मय्हं, नागित, एवं होति – 'न हि नूनमे आयस्मन्तो इमस्स नेक्खम्मसुखस्स पविवेकसुखस्स उपसमसुखस्स सम्बोधसुखस्स निकामलाभिनो अस्सु अकिच्छलाभिनो अकसिरलाभिनो, यस्साहं नेक्खम्मसुखस्स पविवेकसुखस्स उपसमसुखस्स सम्बोधसुखस्स निकामलाभी अकिच्छलाभी अकसिरलाभी। तथा हि पन मे आयस्मन्तो अञ्ञमञ्ञं अङ्गुलिपतोदकेन सञ्जग्घन्ति सङ्कीळन्ति।

६. "इध[3] पनाहं[3], नागित, भिक्खू पस्सामि यावदत्थं उदरावदेहकं भुञ्जित्वा सेय्यसुखं पस्ससुखं[4] मिद्धसुखं अनुयुत्ते विहरन्ते। तस्स मय्हं, नागित, एवं होति – 'न हि नूनमे आयस्मन्तो इमस्स नेक्खम्मसुखस्स पविवेकसुखस्स उपसमसुखस्स सम्बोधसुखस्स निकामलाभिनो अस्सु अकिच्छलाभिनो अकसिरलाभिनो, यस्साहं नेक्खम्मसुखस्स पविवेकसुखस्स उपसमसुखस्स सम्बोधसुखस्स निकामलाभी अकिच्छलाभी अकसिरलाभी। तथा हि पन मे आयस्मन्तो यावदत्थं उदरावदेहकं भुञ्जित्वा सेय्यसुखं पस्ससुखं मिद्धसुखं अनुयुत्ता विहरन्ति।

७. "इधाहं, नागित, भिक्खुं पस्सामि गामन्तविहारिं[5] समाहित निसिन्नं। तस्स मय्हं, नागित, एवं होति – 'इदानि इमं आयस्मन्तं आरामिको वा उपट्ठहिस्सति[6] समणुद्देसो वा। तं तम्हा समाधिम्हा

१ ह – सी०, स्या०, रो०। २ अङ्गुलिपतोदकेहि – सी०, रो०। ३–३ इधाह – सी०, रो०। ४. फस्ससुख – सी०, रो०। ५ गामन्तविहारे – स्या०। ६ पच्चेस्सति – सी०; सञ्चेस्सति – रो०

चावेस्सती" ति । तेनाहं, नागित, तस्स भिक्खुनो न अत्तमनो होमि गामन्तविहारेन । R. 344

८. "इध पनाहं, नागित, भिक्खुं पस्सामि आरञ्ञकं[2] अरञ्ञे पचलायमानं निसिन्नं । तस्स मय्हं, नागित, एवं होति – 'इदानि अयमायस्मा इमं निद्दाकिलमथं[3] पटिविनोदेत्वा अरञ्ञसञ्ञंयेव[4] मनसि करिस्सति एकत्तं'[5] ति । तेनाहं, नागित, तस्स भिक्खुनो अत्तमनो होमि अरञ्ञविहारेन । B. 157

९. "इध पनाहं, नागित, भिक्खुं पस्सामि आरञ्ञकं अरञ्ञे असमाहितं निसिन्नं । तस्स मय्हं, नागित, एवं होति – 'इदानि अयमायस्मा असमाहितं वा चित्तं समादहिस्सति, समाहितं वा चित्तं अनुरक्खिस्सती' ति । तेनाहं, नागित, तस्स भिक्खुनो अत्तमनो होमि अरञ्ञविहारेन ।

१०. "इध पनाहं, नागित, भिक्खुं पस्सामि आरञ्ञकं अरञ्ञे समाहितं निसिन्नं । तस्स मय्हं, नागित, एवं होति – 'इदानि अयमायस्मा अविमुत्तं वा चित्तं विमुच्चिस्सति[6], विमुत्तं वा चित्तं अनुरक्खिस्सती' ति । तेनाहं, नागित, तस्स भिक्खुनो अत्तमनो होमि अरञ्ञविहारेन ।

११. "इध* पनाहं, नागित, भिक्खुं पस्सामि गामन्तविहारिं लाभिं चीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्खारानं । सो तं लाभसक्कारसिलोकं निकामयमानो रिञ्चति पटिसल्लानं, रिञ्चति अरञ्ञवनपत्थानि पन्तानि सेनासनानि; गामनिगमराजधानिं ओसरित्वा वासं कप्पेति । तेनाहं, नागित, तस्स भिक्खुनो न अत्तमनो होमि गामन्तविहारेन ।

१२. "इध पनाहं, नागित, भिक्खुं पस्सामि आरञ्ञकं लाभिं चीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्खारानं । सो तं लाभसक्कारसिलोकं पटिपणामेत्वा न रिञ्चति पटिसल्लानं, न रिञ्चति अरञ्ञवनपत्थानि पन्तानि सेनासनानि । तेनाहं, नागित, तस्स भिक्खुनो अत्तमनो होमि अरञ्ञविहारेन* ।

---

१. गमिस्सती – स्या०; चाविस्सती – रो० । २. स्या० पोत्थके नत्थि । ३. निद्दाकिलमथं – सी० । ४. अरञ्ञसञ्ञायेव – स्या० । ५. एत्तक – स्या० । ६. विमुञ्चिस्सति – स्या० ।
–. अयं पाठो रो० पोत्थके छक्कनिपातेयेव दिस्सति न एत्थ अट्ठकनिपाते ।

१३. "यस्माहं, नागित, समये अद्धानमग्गप्पटिपन्नो न कञ्चि[1] पस्सामि पुरतो वा पच्छतो वा, फासु मे, नागित, तस्मिं समये होति अन्तमसो उच्चारपस्सावकम्माया[2]" ति ।

---

७. पत्तनिकुज्जनसुत्तं

B 158 १. "अट्ठहि, भिक्खवे, अङ्गेहि समन्नागतस्स उपासकस्स
R. 345 आकङ्खमानो सङ्घो पत्तं निक्कुज्जेय्य[3] । कतमेहि अट्ठहि ? भिक्खूनं अलाभाय परिसक्कति, भिक्खूनं अनत्थाय परिसक्कति, भिक्खूनं अवासाय[4] परिसक्कति, भिक्खू[5] अक्कोसति परिभासति, भिक्खू भिक्खूहि भेदेति[6], बुद्धस्स अवण्णं भासति, धम्मस्स अवण्णं भासति, सङ्घस्स अवण्णं भासति । इमेहि खो, भिक्खवे, अट्ठहङ्गेहि समन्नागतस्स उपासकस्स आकङ्खमानो सङ्घो पत्तं निक्कुज्जेय्य ।

२. "अट्ठहि, भिक्खवे, अङ्गेहि समन्नागतस्स उपासकस्स आकङ्खमानो सङ्घो पत्तं उक्कुज्जेय्य । कतमेहि अट्ठहि ? न भिक्खूनं अलाभाय परिसक्कति, न भिक्खूनं अनत्थाय परिसक्कति, न भिक्खूनं अवासाय परिसक्कति, न भिक्खू अक्कोसति परिभासति, न भिक्खू भिक्खूहि भेदेति, बुद्धस्स वण्णं भासति, धम्मस्स वण्णं भासति, सङ्घस्स वण्णं भासति । इमेहि खो, भिक्खवे, अट्ठहङ्गेहि समन्नागतस्स उपासकस्स आकङ्खमानो सङ्घो पत्तं उक्कुज्जेय्या" ति ।

---

८. अप्पसादपवेदनीयसुत्तं

१. "अट्ठहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतस्स भिक्खुनो आकङ्खमाना उपासका अप्पसादं पवेदेय्युं । कतमेहि अट्ठहि ? गिहीनं अलाभाय परिसक्कति, गिहीनं अनत्थाय परिसक्कति, गिही[7] अक्कोसति परिभासति, गिही गिहीहि भेदेति, बुद्धस्स अवण्णं भासति, धम्मस्स अवण्णं भासति, सङ्घस्स अवण्णं भासति, अगोचरे[8] च[8] नं पस्सन्ति ।

---

१ किञ्चि – सी०, स्या०, रो० । २ ० कम्मस्सा – स्या० । ३ निकुज्जेय्य – म० । ४ अनावासाय – सी०, स्या०, रो० । ५ भिक्खून – सी०, रो० । ६. विभेदेति – सी०, स्या०, रो० । ७. गिहीन – सी०, रो० । ८–८. ततो च वेवा – स्या० ।

इमेहि खो, भिक्खवे, अट्ठहि धम्मेहि समन्नागतस्स भिक्खुनो आकङ्खमाना उपासका अप्पसादं पवेदेय्युं ।

२. "अट्ठहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतस्स भिक्खुनो आकङ्ख- R. 346
माना उपासका पसादं पवेदेय्युं । कतमेहि अट्ठहि ? न गिहीनं अलाभाय परिसक्कति, न गिहीनं अनत्थाय परिसक्कति, न गिही अक्कोसति परिभासति, न गिही गिहीहि भेदेति, बुद्धस्स वण्णं भासति, धम्मस्स वण्णं भासति, सङ्घस्स वण्णं भासति, गोचरे च नं पस्सन्ति । इमेहि खो, भिक्खवे, अट्ठहि धम्मेहि समन्नागतस्स भिक्खुनो आकङ्खमाना B. 159
उपासका पसादं पवेदेय्युं" ति ।

---

९. पटिसारणीयसुत्तं

१. "अट्ठहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतस्स भिक्खुनो आकङ्खमानो सङ्घो पटिसारणीयकम्मं करेय्य । कतमेहि अट्ठहि ? गिहीनं अलाभाय परिसक्कति, गिहीनं अनत्थाय परिसक्कति, गिही अक्कोसति परिभासति, गिही गिहीहि भेदेति, बुद्धस्स अवण्णं भासति, धम्मस्स अवण्णं भासति, सङ्घस्स अवण्णं भासति, धम्मिकं च गिहिपटिस्सवं न सच्चापेति । इमेहि खो, भिक्खवे, अट्ठहि धम्मेहि समन्नागतस्स भिक्खुनो आकङ्खमानो सङ्घो पटिसारणीयं[1] कम्मं[1] करेय्य ।

२. "अट्ठहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतस्स भिक्खुनो आकङ्खमानो सङ्घो पटिसारणीयकम्मं पटिप्पस्सम्भेय्य । कतमेहि अट्ठहि ? न गिहीनं अलाभाय परिसक्कति, न गिहीनं अनत्थाय परिसक्कति, न गिही अक्कोसति परिभासति, न गिही गिहीहि भेदेति, बुद्धस्स वण्णं भासति, धम्मस्स वण्णं भासति, सङ्घस्स वण्णं भासति, धम्मिकं च R. 347
गिहिपटिस्सवं सच्चापेति । इमेहि खो, भिक्खवे, अट्ठहि धम्मेहि समन्नागतस्स भिक्खुनो आकङ्खमानो सङ्घो पटिसारणीयकम्मं पटिप्पस्सम्भेय्या" ति ।

१–१. पटिसारणीय० – सी०, स्या०, रो० ।

१०. सम्मावत्तनसुत्तं

१. "तस्सपापियसिककम्मकतेन[1], भिक्खवे, भिक्खुना अट्ठसु धम्मेसु सम्मा वत्तितब्बं – न उपसम्पादेतब्बो[2], न निस्सयो दातब्बो, न सामणेरो उपट्ठापेतब्बो, न भिक्खुनोवादकसम्मुति सादितब्बा, सम्मतेन पि भिक्खुनियो न ओवदितब्बा, न काचि[3] सङ्घसम्मुति सादितब्बा, न किस्मिञ्चि पच्चेकट्ठाने ठपेतब्बो, न च तेन मूलेन वुट्ठापेतब्बो। तस्सपापियसिककम्मकतेन, भिक्खवे, भिक्खुना इमेसु अट्ठसु धम्मेसु सम्मा वत्तितब्बं" ति।

सतिवग्गो नवमो।

तस्सुद्दानं

B. 160 सतिपुण्णियमूलेन, चोरसमणेन पञ्चमं।
यसो पत्तप्पसादेन[4], पटिसारणीयं च वत्तनं[5] ति॥

---

१०. सामञ्ञवग्गो

१–२६. अथ[6] खो बोज्झा उपासिका[6], सिरीमा, पदुमा, सुतना[7],
R. 348 मनुजा[8], उत्तरा, मुत्ता, खेमा[9], रुची[10], चुन्दी, बिम्बी, सुमना, मल्लिका, तिस्सा[11], तिस्समाता[12], सोणा[13], सोणाय माता[13], काणा[14], काणमाता[14], उत्तरा[15] नन्दमाता[15], विसाखा मिगारमाता, खुज्जुत्तरा उपासिका, सामावती[16] उपासिका, सुप्पवासा कोलियधीता[17], सुप्पिया उपासिका, नकुलमाता गहपतानी।

सामञ्ञवग्गो दसमो।

ततियो पण्णासको समत्तो।

---

१. तस्सपापिय्यसिकाकम्मकतेन – सी०, स्या०, रो०। २. उपसम्पादेतब्बं – सी०, स्या०, रो०। ३. किञ्चि – सी०। ४. पत्तापसादेन – स्या०। ५. वत्तती – सी०, स्या०, रो०। ६–६ बोज्झा – सी०, स्या०, रो०। ७. सुधना – सी०, रो०; सुधम्मा – स्या०। ८. मणुजा – स्या०। ९. खेमा सोमा – सी०, रो०। १०. रुची – रो०। ११. स्या० पोत्थके नत्थि। १२. तिस्साय माताय – सी०। १३–१३ सोणमाता – स्या०; सोना सोनाय माता – सी०। १४–१४ काना कानाय माता – सी०; काणमाता – स्या०; काणा काणाय माता – रो०। १५–१५ उत्तरमाता – स्या०। १६. सामवती – रो०। १७. कोळियधीता – स्या०।

११. रागपेय्यालं

१. "रागस्स, भिक्खवे, अभिञ्ञाय अट्ठ धम्मा भावेतब्बा। B. 161
कतमे अट्ठ? सम्मादिट्ठि, सम्मासङ्कप्पो, सम्मावाचा, सम्माकम्मन्तो, सम्माआजीवो, सम्मावायामो, सम्मासति, सम्मासमाधि – रागस्स, भिक्खवे, अभिञ्ञाय इमे अट्ठ धम्मा भावेतब्बा" ति।

२. "रागस्स, भिक्खवे, अभिञ्ञाय अट्ठ धम्मा भावेतब्बा। कतमे अट्ठ? अज्झत्तं रूपसञ्ञी बहिद्धा रूपानि पस्सति परित्तानि सुवण्णदुब्बण्णानि, तानि अभिभुय्य 'जानामि पस्सामी' ति एवंसञ्ञी होति। अज्झत्तं रूपसञ्ञी बहिद्धा रूपानि पस्सति अप्पमाणानि सुवण्णदुब्बण्णानि, तानि अभिभुय्य 'जानामि पस्सामी' ति एवंसञ्ञी होति। अज्झत्तं अरूपसञ्ञी बहिद्धा रूपानि पस्सति परित्तानि सुवण्णदुब्बण्णानि, तानि अभिभुय्य 'जानामि पस्सामी' ति एवंसञ्ञी होति। अज्झत्तं अरूपसञ्ञी बहिद्धा रूपानि पस्सति अप्पमाणानि सुवण्णदुब्बण्णानि, तानि अभिभुय्य 'जानामि पस्सामी' ति एवंसञ्ञी होति।
अज्झत्तं अरूपसञ्ञी बहिद्धा रूपानि पस्सति नीलानि नीलवण्णानि नील- R. 349
निदस्सनानि नीलनिभासानि ...पे०... पीतानि पीतवण्णानि ...पे०... लोहितकानि लोहितवण्णानि ...पे०... ओदातानि ओदातवण्णानि ...पे०... ओदातनिभासानि, तानि अभिभुय्य 'जानामि पस्सामी' ति एवंसञ्ञी होति – रागस्स, भिक्खवे, अभिञ्ञाय इमे अट्ठ धम्मा भावेतब्बा"।

३. "रागस्स, भिक्खवे, अभिञ्ञाय अट्ठ धम्मा भावेतब्बा। कतमे अट्ठ? रूपी रूपानि पस्सति, अज्झत्तं अरूपसञ्ञी बहिद्धा रूपानि पस्सति, सुभं तेव अधिमुत्तो होति, सब्बसो रूपसञ्ञानं समतिक्कमा पटिघसञ्ञानं अत्थङ्गमा नानत्तसञ्ञानं अमनसिकारा 'अनन्तो आकासो' ति आकासानञ्चायतनं उपसम्पज्ज विहरति, सब्बसो आकासानञ्चायतनं समतिक्कम्म 'अनन्तं विञ्ञाणं' ति विञ्ञाणञ्चायतनं उपसम्पज्ज विहरति, सब्बसो विञ्ञाणञ्चायतनं समतिक्कम्म 'नत्थि किञ्ची' ति आकिञ्चञ्ञायतनं उपसम्पज्ज विहरति, सब्बसो आकिञ्चञ्ञायतनं समतिक्कम्म नेवसञ्ञानासञ्ञायतनं उपसम्पज्ज विहरति, सब्बसो नेवसञ्ञानासञ्ञायतनं समतिक्कम्म सञ्ञावेदयित-

निरोधं उपसम्पज्ज विहरति – रागस्स, भिक्खवे, अभिञ्ञाय इमे अट्ठ धम्मा भावेतब्बा"।

B. 162 ४–३०. "रागस्स, भिक्खवे, परिञ्ञाय ...पे०... परिक्खयाय ... पहानाय ... खयाय ... वयाय ... विरागाय ... निरोधाय ... चागाय ... पटिनिस्सग्गाय ... पे०... इमे अट्ठ धम्मा भावेतब्बा"।

३१–५१०. "दोसस्स ...पे०... मोहस्स ... कोधस्स ... उप-
R. 350 नाहस्स ... मक्खस्स ... पलासस्स ... इस्साय ... मच्छरियस्स ... मायाय ... साठेय्यस्स ... थम्भस्स ... सारम्भस्स ... मानस्स ... अतिमानस्स ... मदस्स ... पमादस्स अभिञ्ञाय ...पे०... परिञ्ञाय ... परिक्खयाय ... पहानाय ... खयाय ... वयाय ... विरागाय ... निरोधाय ... चागाय ... पटिनिस्सग्गाय ...पे०... इमे अट्ठ धम्मा भावेतब्बा" ति।

रागपेय्यालं निट्ठितं।

अट्ठकनिपातो निट्ठितो।

———:०:———

अनुक्कमणिका

अ

म

गाथायो

उपमायो

सुद्धिपण्णं

पिट्ठे	पन्तियं	असुद्धपाठो	सुद्धपाठो
७	१६	० राम	० रामे ०
१०	१	० मवस्स	० भेवस्स ०
१६	४	वसारज्जप्पत्ता	वेसारज्जप्पत्ता०
१६	१२	वुट्ठाहि	वुट्ठहि ०
२१	२६	समयं	सयं ०
२३	८	तेहि	ते हि
२४	२०	भन्त	भन्ते
२८	३	अप्पाटिवानि	अप्पटिवानि
२६	२	निद्दारामसा	निद्दारामता
२६	२१	दोवच्चस्सता	दोवचस्सता
३०	७	अनानत ०	अनागत ०
३०	१४	अविवचनं	अधिवचन
३०	२१	पङ्को पि	पङ्को ति
३१	१	B 27	B 275
३५	(सिरो)	० सुत्त	० सुत्त
४०	१६	ति ?	ति ।
४१	२	दिवा सञ्ञा	दिवासञ्ञा
४५	६	० नुचरियं	० नुत्तरियं
४६	(अधो)	० वसवत्तीन	० वसवत्तीन
५१	७	जनति	जनेति
५८	१	वा	वा उपट्ठहिस्सति
५८	१	तम्हा	सो तं तम्हा
५८	२१	वा सङ्कप्पेति	वास कप्पेति
५६	६	पिण्डपातटिक्कन्तो	० पटिक्कन्तो
७६	२२	सा	सो
८२	२६	यथापुर	यथापुरे
८६	२१	नक्खम्म	नेक्खम्म
११५	२७	वेदि	वेदि-
११८	२	वदियमानो	वेदियमानो
१३१	६	विहिंसासञ्ञा	विहिंसासञ्ञं
१४४	१५	भवाहुतण्हायेका वसा	भवा तण्हायेकादसा
१५०	७	पहुनाय	पहानाय
१७०	१४	भिक्खु	भिक्खू
१७६	१८	निवासत्वा	निवासेत्वा
१८२	२१	० नन्दित्व	० नन्दित्वा
२२५	२३	सतिम	सतिमे
२२६	७	० मिपगवर ०	० मिगपवर ०
२३६	३	भिक्खव	भिक्खवे
२४१	११	तुण्ही,	तुण्ही-
२४८	२	अत्थ	अत्थ
२६२	१५	समन्ना तो	समन्नागतो
२६६	२	पमादस्स...	पमादस्स
२७७	६	यसा	यसो
२८४	११	परिसोचेति	परिसोवेति
२६६	१६	सनापति	सेनापति
३०७	१४	पं	यं
३१२	२२	भिक्खुसङ्घ	भिक्खुसङ्घं
३१५	३	महावनं	महावने
३२८	(सिरो)	६२८	३२८
३३५	७–८	मुदुट्ठस्सतिस्सा	मुट्ठस्सतिस्सा
३३७	७	अट्ठमानि	अट्ठिमानि
३४०	२०	हाने	हीने
३४५	६	पटिविरता	पटिविरतो
३७३	१६	कतिहि	कतीहि
३८१	१०	मर्म	समं
४०५	२५	भुञ्जामि	भुञ्जामि
४१८	२१	अथापर	अथापरं

———:०:———

प्रकाशक—भिक्षु जगदीश काश्यप, मन्त्री, पालि प्रकाशन मण्डल,
बिहार, नालन्दा (पटना)
मुद्रक—श्रीकृष्णचन्द्र बेरी, विद्यामन्दिर प्रेस (प्राइवेट) लिमिटेड,
डी० १५।२४, मानमन्दिर, वाराणसी–१